Marulli Evangelistariu
seu Christiane vite
Preceptum /

1529

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
14
35 H
2
C. 11.9-

q est alibano usq ad ysopum q
egreditur de pariete. et disserit de
iumentis et volucribus et reptili
bus et piscibus. Procedunt in silv-
sublimitas dignitatis. Prosequitur
humilitas humanitatis. Disputavit
a cedro dignitatis usq ad yso
pum humanitatis. unã et fecit le

ne consolantis. ecce voces quas ille
et audiunt auribus meis et fluc
bant lacrime et bona m cum illis.
Capitulum iii. Lacrimas lamentacionis quas
fuit pro mundanis periculis Ordinat
est enim in pluribus et precipue in ...
tractus illius periculum quidam multi

EVANGELISTARIVM MARCI MAruli Spalatenſis viri diſertiſsimi: opus vere euangelicum cultiſsimoque adornatum ſermone:ſub fidei:ſpei & charitatis titulus :in ſeptem partitum libros

BIBLIOT... RO... VITTORIO ...

Cornelio Francescucci

APVD INCLITAM Coloniam. 1529

FRANCISCVS IVLIANIVS VENETVS LECTORI FELICITATEM

HAud ſane me latet multos, ut humano generi opitularēt, & nomen ſibi ex hoc pararēt, multa ingenij ſui monimenta reliquiſſe. Cum em̄ alia uetuſtate deficiant, ſola literarum monimēta, & æterna ſunt, & mortaliū res æternitati commendant. Nihil ſane æque humanum eſt q̄ alteri prodeſſe. Quo modo enim melius ciuium cœtus publice, priuatimq; niſi ab homine adiuuentur? Huiuſcemodi igitur uiris de humano genere bene meritis templa dicata, aræ erectæ, ſtatuæ conſecratæ fuere. Quid igit̄ Marci Maruli ſingularis uiri laudibus par referemus? Cuius uigiliæ cæterorum labores adeo ſuperant, ut quanto illi cæteris præſtiterunt, tanto hic ipſis præſtantior iudicetur, qui tanquam lucidum ſydus hac noſtra ætate enituit, qui non ſolum ſibi natus, immo ad communem omnium utilitatem nullis ſudoribus parcit, ut hominibus auxilio ſit: uiuit, ut nos uiuere faciat, laborat, ut quietē inueniamus, ut inquam bene, beateque uiuendo (prout ipſe præ cæteris docet) cœlorum ſedes ſortiti, beati æuo ſempiterno fruamur, noſq; etiam in diuorum numerum relatos mortales ipſi ceu numina colant. Quid hoc maius excogitari poteſt? Spreuit diuitias, ſpreuit honores, ab ijs in quibus ſummum bonum mortales collocant, ſe penitus abdicauit.
Quid cętera cōmemorem, cum paruula admodum ſępius incluſus cella, inter ſylueſtres arbores, feris tm̄ comitatus uitam degat, ut his curis alienus, nobis proſit? Scripus

ſemper uacat, quæ ſalutem uniuerſo terrarum orbi afferant, his ſe penitus addixit. Quid hoc uiro, immo diuino ſpiritu ſanctius, quid beatius, qui in carne præter carnem uiuẽs cœleſtem uitam in terris agit? Quis itaque tam aſſiduam eius in ſcribendo curam non admiretur, p ræſertim cum plurima ab eo uolumina iam perfecta ſint? Adde ſcribendi facilitatem, ſermonis elegantiam, quodque uerborum põdere, ſententiarumque grauitate nulli cedit. Interdum tamen ſedati amnis more labitur, modo paulum aſſurgens, ſine ullis ſalebris quaſi torrens pro rei qualitate decurrit incitatior. Acerrime uitia inſectatur. Taceo multiplicem literarum cognitionem, ut utrum elegantiore ſtilo, an doctrina magis ualeat non facile poſſis diiudicare. Donauit itaque nos diuino hoc opuſculo, ut alias alia, cui Euangeliſtarium nomen indidit ex intimis ſacræ theologiæ fontibus, abditaque utriuſque inſtrumenti lectione hauſtum. Totam tripartitam moralem philoſophiam complectitur. Cuius diuina conſilia ſi exequenda curabimus, in diuorum quidem cœtu gaudebimus. Quo igitur maiori munere donari potuimus? Quare quantum ipſi debeamus, quis uerbis queat conſequi? Commendauit hoc ſalutiferum opus Franciſco Lucenſi ſacerdoti integerrimo (Cui enim aptius diuina commendari poſſunt, quam illi qui quotidie diuina attrectat?) Qui ut bonos, & doctos uiros colit, & ab iiſdem colitur (Simile enim ſimili ueteri prouerbio facillime hæret) ita illorum opera ut quam emendatiſſima excudantur, uehementer laborat. Leges itaque opus a uiro & doctiſſimo, & optimo elucubratum: a ſacerdote uero rariſſimo diligentiſſime excuſum. Tu igitur nocturna uerſato manu, uerſato diurna, cum tantum utilitatis ex huius lectione capturus ſis. Bene uale, & deum opt. Max. deprecare, ut Marulo noſtro Neſtoreos annos largiatur, ipſumque feliciorem reddat. Expectato interim opus eiuſdem Maruli de imitatione Chriſti compluraque opuſcula Chriſtianæ pietatis cultori fructuoſiſſima. Iterum uale.

FRANCISCVS IVLIANIVS VENETVS MARCO MARVLO, VIro & doctiſſimo & optimo.

QVæ ueterum pietas, fidei quæ gloria noſtræ,
Iam pridem ſcriptis innotuere tuis.
Scilicet hoc uario deducta exempla labore,
Et docuit miræ ſedulitatis opus.
Nunc cœli dum pandis iter, dum numina nobis,
Vt mihi ſis magni numinis inſtar, agis.
Quare age quo tantum cœptum eſt pede, fortiter aude.
Et tua quo uirtus te uocat, iſta pete.
Sic decus, & nomen, laudemq; parauerís, ut tu
Extinctus ſuperis adnumerere tuis.

FRANCISCVS IVLIANIVS VENETVS FRANCISCO LVCENSI ſacerdoti integerrimo.

QVanta tui eſt Maruli ſcribendo gloria, tanta eſt
Laus tua, qui Marulum uiuere poſſe doces.
Addę, quod ingenio quantū contēdere neruis
Fas fuit, ut late ſplendeat, unus agis.
Profuerat tibi Marce parum, noctesq; diesq;
Peruigilem ſtudijs inuigilaſſe tuis.
Fruſtra omnis labor, & fruſtra hæc induſtria, ni te
Et populo, & longo uindicet iſte ſitu.
Hic uitam dedit æternam, aſtruxitq; nitorem,
Hic tibi quæ deerant, cætera pene dedit:

M. MARVLI PRAEFATIO IN SVVM EVANgeliſtarium.

QVemadmodum inter marmora Ophites, inter gēmas Adamas, inter metalla auꝝ, æſtimatiōe pretioq; præſtare putant: & ſicut ſol oīm ſyderꝝ fulgētiſſimus pulcherrimuſq; habet, ita ſupra oēs ſciētias eminet illa quā ethicen uocant, q̄a de moꝝ uitæq; cultu ꝑtractat. Cū em̄ nihil in hoīe, laudabilius uirtute ſit, nihil uitio deteſtabilius, quid ea doctrina magis egregiū magiſq; amplectēdū uideri deb;, q̄ hoīem ipſum inſtruit ac erudit, qua ratiōe & a malitia declinet et ſtudeat probitati? Sed licet ī iſto tā p̄claro docēdi gn̄e: multa q̄dē ſapiēter & acute a philoſophis inuēta tractataq; ferant: q̄s tn̄ tanta deſipit temeritate, ut illa cū his, q̄ nobis diuinitus tradita ſunt, ulla ex parte audeat cōferre? Errare uti q; ipſi philoſophi potuere, ſicuti & errarūt ī plurimis, q̄m hoīes erāt: deus aūt q̄a ſolus cōſummatiſſimę ſapiētiæ eſt, falli aut errare nullo mō pōt. Eius ergo, q̊ nihil eſt uerius, nihil ſapiētius, leges p̄ceptaq; uiuendi & nobis ſuſcipiēda proponimus, & alios ut ſuſcipiāt hortamur. Quibus profecto ſi obtēperare curabimus, nō erit ipſa ſibi p̄ciū uirtus, ut Stoici dixerūt, ſed uirtuti merces accedet, pro mortalitate īmortalitas, pro corruptione incorruptio, pro miſeria beatitudo. Deniq; deo ipſo frui licebit, cū dei iuſſa ꝑegerimꝰ eiuſq; ꝑpetuo gaudebimus conſpectu, q̄ ſua luce om̄ia illuſtrat, ſua ſapiētia om̄ia gubernat, ſua potētia om̄ia ſuſtētat. Nihil nobis ad ꝑfectā cōſummatamq; felicitatē deeſſe poterit, cū ab ipſius maieſtate atq; gloria, quā eloq̄ uel excogitare nemo pōt, recepti atq; aſſumpti fuerimus. Vt igit̄ ad tā immēſum et incōprehēſibile bonū ꝑuenire tandē ualeamus, ueteris nouiq; inſtrumēti q̊ꝝ deus eſt autor, acta inſtitutioneſq; ꝑſcrutabimur. Tria p̄cipua ſunt, q̄ in his obſeruanda nobis mandāt: fides, ſpes, charitas. Fides, ut credamus ueriſſima eſſe quę Moyſes & prophetæ, q̄ Chriſtus & apoſtoli diuino afflati ſpiritu locuti ſunt, *Spes*, ut exe-

quendo ea quæ iubentur, illa quæ promiſſa ſunt, accepturos nos minime diffidamus. Charitas, ut nihil agamus, neq; dicamus, niſi quod deo gratum & hominibus credimus profuturum. Et quoniam quicquid uel agēdum, uel fugiendum præcipitur, ad hæc tria ſatis commode referri queat, ex ijs quę ſcripturi ſumus, alia ſub fidei, alia ſub ſpei alia uero ſub charitatis titulo expediemus: nihil omnino aſſerentes a ſcripturarum ſenſu autoritateq; alienum. Non erit itaq; meum quod docebo, ſed diuinum: & de ipō ſanctorum uoluminum theſauro fideliter ſynceręq; depromptum, ut quicquid dixero tam uerum ſit, q̄ ipſa ueritas. Etenim ſtatui atq; decreui, nuſq̄ a lege, nuſq̄ ab euāgelio diſcedere, ſed per utriuſq; ſcripturę ſpatia diſcurrendo, quę magis neceſſaria nobis uidebuntur, paſſim colligere, & in ſeptem digeſta libros, q̄ diligentiſſime potero explanare, diſcereq; uolentibus offerre. Nihil in his inſeretur externū, ne alienis indigere uideamur, noſtra tm̄, quę nobis in om̄i diſſerenda de moribus materia ſatis abundeq; ſuppetunt, in medium proferent: nullo exotici coloris fuco linita, ſed ſola ſui puritate contēta. Porro opus ipſum Euangeliſtarij nomine conſecrabitur: quamuis non ſolum euangelij, ſed etiam legis dicta exemplaq; continebit. Nam quoties per ſynecdochen a parte totum deſignare uolumus, ab ea parte quæ inſignior uidetur, uocabulum imponi debet: unde & puppim pro naui, & animam pro homine quandoq; legimus apud autores. Præſtat autem legi euangelium: q̄a in lege futurorum ſigna erant, quæ in euangelio impleta uidemus: illic typus & umbræ, hic ueritas & umbrarū caliginem diſſipans deſyderata lux. Illic præterea per ſeruos ſuos nobis locutus eſt deus, hic per filium: & tūc quidem in Adam mortui eramus, nunc uiuimus in Chriſto. Explicata tandem rerum, quas aggredimur, propoſitione, inſcriptioniſq; ratione oſtenſa, reliquū eſt, ut ſpiritu ſancto aſpirante uela pandamus, & ab ipſa, quam deo debemus fide illo bene iuuante inſtitutum opus auſpicemur. Vt tamen cuiq; mox conſtet, quæ materia in ſingulis pertractetur libris, libuit prius indicem librorum & eorundem capitum cum titulis ſeriatim ſubnotare.

Præfationis Finis.

INDEX TITVLORVM CVIVSQVE CAPITIS ſeptem Euangeliſtarij librorum.

Cap. Tituli capitum libri primi. Foll.

Cap.	Tituli capitum libri primi.	Foll.
1	DE fide deo præſtanda	1
2	De fidei conſtantia & uirtute	4
3	De fide ſine operibus	7
4	De perfidia	9
5	In illos qui de miraculis quæ ſcripta ſunt dubitant.	15
6	De eccleſia fide fundata.	14
7	In eos qui in eccleſia nequiter ſe habent.	16
8	De lege lege & euangelio.	17
9	In contemptores legis uel euangelii.	20
10	De conuerſis ad deum	23
11	De auerſis a deo.	26
12	De animi conſtantia.	27
13	De animi inconſtatia.	29
14	De animi fortitudine	30
15	De animi imbecillitate.	33
16	De contemptu gloriæ	37
17	De gloriæ appetione.	41
18	De mortis conditione.	43
19	De uitæ cupiditate	47
20	De perfectione uitæ	49
21	De uita ſolitaria	53
22	De bono ſacerdote	55
23	De malo ſacerdote	59
24	De ſ[illegible] lectione	[illegible]
25	De auditionis cura	67
26	De contemplatione	69
27	De loco & tempore cōtēplationis	73
28	De prauis cogitationibus cauendis	75

Cap.	Tituli capitum Libri Secundi.	Foli.
1	De ſpe ueniæ	78
2	De deſperatione	80
3	De decem præceptis	81
4	de mandatorum conſyderatione	85
5	de præuaricatorum pœna	88
6	de uigilia	93
7	de malo ſomnolentiæ	97
8	de ſomniis	98
9	de oratione fructuoſa	101
10	de oratione infructuoſa	107
11	de peccatorum pœnitentia	111
12	Qualem oporteat eſſe pœnitentiam	115
13	de obſtinatione non admittentiū pœnitentiam	119
14	Ad deſperantem exhortatio	124
15	de peccatorum confeſſione	127
16	de ĳs qui confiteri negligunt	131
17	de ſacramento corporis Chriſti	132
18	In eos qui ſacramentum male ſumunt	138
19	In eos qui ſacramentum ſumere recuſant	140
20	de ieiunio & refectione	146
21	Quale debet eſſe ieiuniū, & q̄ta ſit eius uirtus	150
22	de uitio uictum delicatiore exigentium	153
23	de uitio male ieiunantium	154
24	de uitio ieiunare nolentiū, uentriq; indulgentiū	155
25	de remedio crapulæ	158
26	de perſeuerantia uirtutum	160
27	de leuitate ad uitia relabentium	164
Cap.	Tituli capitum Tertĳ libri.	Foli.
1	De prudentia & ſimplicitate	167
2	De prudentia uitioſa & ſimplicitate ſtupida	170
3	Quid ſit ſapientia & ubi quærenda	171
4	de ſcientia diuinitus tradita & ſapientis officio	174
5	Quod ſapientia donum dei ſit, & uera ſapientia Chriſtum imitari	176
6	Quod ſola dei ſapientia efficit beatos	179
7	Quæ ſapientia eſt uitanda	182

8 Quod ſapiens docere alios debet 184
9 de dæmonum natura 186
10 Quare creatus diabolus 180
11 de nominibus dæmonum proprijs 191
12 de nominibus dæmonnm brutalibus 161
13 de nominibus dæmonum publicæ dignitatis 193
14 de nominibus dæmonum priuatæ conditiōis 195
15 de denoīatione dæmonū a rebus inanimatis 196
16 Quod tentationes pati neceſſe ſit, maxime circa principia conuerſionis 198
17 de duobus tentationum generibus 200
18 Quod diabolo imminutæ ſunt uires 202
19 Quomodo uincitur tentatio diaboli 204
20 de tentationibus carnis 205
21 de remedijs contra carnis tentamenta 207
22 de reparatione lapſi 210
23 Oratio contra tentationes carnis, & poſt uictoriam actio gratiarum 211
24 Quod oportet nos conformari Chriſto 213
25 de conſortio fugiendo 219
26 de conſortio habendo 222
27 de paupertate colenda 225
28 de diuitiarum confidentia 226
29 de diuitiarum malo & paupertatis bono 229
30 Ne quis timeat neceſſaria ſibi defutura 231
Cap. Tituli capitum Quarti libri. Foli.
1 De charitate erga deum 234
2 De charitate erga proximum 237
3 De charitate erga inimicos 240
4 de malo odij 242
5 de pace publica & priuata 244
6 de pace ſeruorum dei 246
7 de pace animæ & corporis 250
8 de pace ſimulata 252
9 de bonitate 257
10 Quod bonitas & perfectio donum dei ſit 261
11 de moderatione uirtutum 263

12	de fructibus bonitatis	266
13	de præmio iuſtorum	270
14	de peccatis principalibus per ſeptem lepræ genera ſignificatis	273
15	de pe[illegible] differenti[illegible]	277
16	Quæ mala peccato accedant	279
17	Quæ peccata ſunt præcipue damnabilia	283
18	Vnde tanta peccantium multitudo	285
19	de quinque ſenſibus	287
20	de uiſu	289
21	de auditu	291
22	de odoratu	292
23	de guſtu	294
24	de tactu	295
25	de remedio contra ſenſuum uoluptatem	297
Cap.	Tituli capitum libri Quinti	Foli.
1	De temperantia	299
2	De uirginitate	301
3	De caſtitate uiduali	303
4	de conſortio diuerſi ſexus uitando	306
5	de remedijs aduerſus tentamenta libidinis	308
6	de matrimonio	311
7	de uiri uxoriſque officio	313
8	de coniuge diligenda temporeque continendi	315
9	de coniuge eligenda	316
10	de filiorum educatione familiaque regenda	317
11	de fornicatione uitanda	318
12	de triplici eleemoſynarum genere	321
13	Quibus danda eſt eleemoſyna	323
14	Quantum pauperi ſit largiendum	327
15	Pro quibus facienda eſt eleemoſyna	329
16	de eleemoſynæ utilitate	330
17	de uitio auaritiæ	334
18	de uana diuitum ſpe	339
19	Quod auaritia multorum cauſa ſit malorum	342
20	Ad diuites exhortatio	348
21	de beneficijs conferendis, ut deo ſimiles ſimus	349

22	de beneficijs diſpenſandis	350
23	Qualiter nos gerere debemus ĩ dãdis beneficijs	353
24	de beneficijs accipiendis	354
25	de beneficijs reddendis	356
26	Vtrũ debemus pro bñficio cui ſucceſſit iniuria	357
Cap.	Tituli capitum libri Sexti.	Foli.
1	Vtrum deo reddi poſſit beneficium	359
2	De gratis erga deum in teſtamento ueteri.	361
3	De gratis erga deum in teſtamento nouo	363
4	de ingratis ante diluuium	365
5	de beneficijs Iudæis collatis poſt diluuium	367
6	de ingratitudine Iudæorum in deum, & quæ pro idolatria paſſi ſunt	368
7	Mala decem tribuum	371
8	Mala duarum tribuum	372
9	Mala Iudæorũ poſt Chriſti paſſionem propter incredulitatem	374
10	de ingratitudine hæreticorum & Iudę proditoris	376
11	de officio catholici prædicatoris	378
12	Quid potiſſime prædicandum ſit	382
13	Qui prætermittendi, & qui docendi, & qualiter corripiendi.	384
14	Vt prædicator ab adulatione procul ſit, & prædicandi tempora obſeruet	386
15	de prædicantium meritis	387
16	de prædicantium beatitudine	391
17	Quantum prodeſt habere prædicatorem	392
18	Quantum nocet prædicatorem non habere	394
19	de corporis manuumque labore	396
20	de otio inutili & infructuoſo	400
21	de humilitatis uirtute	403
22	de exaltatione humilium in lege	405
23	de exaltatione humilium in euangelio	407
24	de humilitate Chriſti	409
25	de humilitate uitioſa	411
Cap.	Tituli capitum libri Septimi.	Foli.
1	De ſuperbiæ uitio.	414

2 Quanta mala pariat ſuperbia 415
3 In eos, qui ſanctitatis oſtentatione alios carpũt 417
4 Quod ſuperbi ſuccumbant paſſionibus, & quæ ſint illa per quæ notantur ſuperbi 419
5 Quod alij dignitate, alij humilitate laudari appetunt, alij deo quoq; ſe audent comparari 422
6 Quod ſancti quoq; lapſi ſint per ſuperbiam 423
7 de ſuperbia diaboli & ſuperborũ damnatione 425
8 de ſuperborum pœna 427
9 de obedientia deo præſtanda 431
10 Quorum imperio parendum ſit 433
11 de obedientium præmio 435
12 de inobedientium pœna 438
13 de patientia calumniæ 442
14 de patientia perſecutionis 444
15 de patientia ingratitudinis, percuſſionis & bonorum ablationis 446
16 de patientia morbi & aduerſitatum 448
17 Quantum proſint res aduerſæ 451
18 de patientia Iob, & quare bonis accidant mala 452
19 de patientia martyrij 453
20 de exhortationibus ad patientiã martyrij 456
21 Verba ſanctorum martyrum ad tyrannum in ipſos ſęuientem 58
22 Quod non debemus ultro, ſe offerre ſupplicijs 460
23 Quod multum prodeſt in calamitatibus rocolere paſſione Chriſti 461
24 de impatientiæ uitio erga deum 463
25 de impatientiæ uitio erga proximum 466
26 de ira non uitioſa, ſed utili, & de ira dei 470
27 de remedijs iracundiæ 472
28 de benedicendi ſtudio 474
29 de maledicendi nequitia 476
30 de calumnia & detractione 478
31 de delatorum malignitate 480
32 de maledicentiæ uitandæ cura 481
33 In fine operis peroratio 483

EVANGE LISTARII MARCI MARVLI VIRI IN euangelicis literis exercitatiſſimi Liber Primus, ꝙ ueriſſi ma ſint, certaq; fide amplectenda, quæ Moyſes & Prophetæ, quæq; Chriſtus & Apoſtoli diuino afflati ſpiritu tradiderunt, edocens: aliaq; plura Chriſti pręclara complectens dogmata: quæ uidelicet accommodatius ſub fidei titulo digeri uiſa ſunt.

DE FIDE DEO PRAESTANDA. Ca. I.

PRIMVS IGITVR
ſperandæ beatitatis gradus
fides eſt. Credamns Deo:
credamus Dei filio: et qcqd
ſpiritu ſancto inſtructi diui
ni homines de ijs, quæ non
uidimus, nobis teſtati ſunt,
indubitatę credulitatis aſſen
ſu ſuſcipiamus. Vt iacto re-
ctæ fidei fundamento, cæte
ras quibus beata uita cōpa-
ratur, uirtutes ſuper ædifica
re poſſimus, & de nobis dici queat: Beati qui nō uiderūt,
& crediderunt. Vnde etiam ſacramētum corporis & ſan- Iohan. 20
guinis ſui dominus ſub panis uiniq; ſpecie inſtituit: ut nō
quod cernimus, neq; quod tangimus, ſed quod credimus
in terra adorātes, hoc ipſum uidere in cęlo mereamur exul
tantes. Et quoniā unus fidei noſtræ finis eſt, diuino frui
conſpectu, conſulens nobis ipſe ſaluator noſter, ait: Pœni
temini & credite euangelio. Tunc enim plurimū prodeſt
euāgelij fides, cum nos delictoꝝ, quibus Deū hominesq; Mar. 1
offendimus, pœnitet. Idē alibi præcipit, dicēs: Habete fi- Mar. 10
dem dei. qui fidem dei habent, hi non humanæ ſolertiæ
callide inuētis arguteq; cōcluſis credūt, ſed ſoli ueritati di
uinitus reuelatæ firmiter adhærent, humanā doctrinā di-
uinæ ſemper poſthabentes. Idcirco quidem & ad Sama-

ritanam mulierem, id eſt, ad animã per fidem ſaluandam ipſe ueritatis magiſter Chriſtus dixit: Crede mihi mulier, quaſi diceret, mihi crede qui dei ſapientia ſum, nõ philoſophis qui humana ſapiunt, nõ poetis priſcæ fatuitatis ſcriptoribus, qui in Deorũ uix enumeranda multitudine delyrant, neq; Iudæis, qui trinitatẽ denegant, non intelligẽtes in una ſimpliciq; ſubſtantia perſonarum pluralitatẽ, quã
Pſal.109 & ipſe ſanctus propheta Dauid uidit, dicẽs: Dixit domi-
Pſal.42 nus domino meo, ſede a dextris meis. Et alibi: Verbo dei cæli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis uirtus eorum. Quod ſi recte acciperent, etiam in ueteribus ſcripturis myſteriũ ſanctæ trinitatis cõtineri faterentur, et nobiſcũ ſimul ſentirent. Crede mihi inquit. Diſtantiã quidã faciunt, inter credere deo, & credere in deum, ut credere in deum ſit per fidẽ operari, & eius cui credimus, præcepta exequi. Hinc
Iohan.6 idem ait: Hoc eſt opus dei, ut credatis in eum quẽ miſit ille Prius tamen credimus, deinde operi accingimur, alterũ ſine altero nihil proficit ad ſalutẽ. Cæterum fieri ſolet, ut ad ſectæ huius profeſſionem accedentes nonnihil ſuſpenſum animum primitus gerant, deinde (ſi tamen dignoſcendæ ueritatis propoſito hoc agunt) magis illuminati, nihil uerius eſſe exiſtimant, q̃ quod ſacrarũ literarum monumentis contineri cognoſcũt. Qui ita in fide ſtabiliri cupiũt (omnes
Mar.9 aũt cupere debent,) Deo ſupplicent, & hominẽ illum imitentur, qui in euangelio ait: Credo domine, adiuua credulitatem meam. Simul eñ & credebat, & quaſi incredulus nutabat. Et quoniam experimẽto iam didicerat, ſuã incredulitatem omnino infirmam eſſe & imbecillẽ, niſi auxilio iuuetur diuino, a domino opem petijt, ut perfectius crederet. Porro qui iam de religione nihil dubitant, cõtinuo de Iudæa ad montes tranſmigrare cupiunt, ad altiora uirtutũ
Iohan.12 culmina conſcendere nituntur, & credendo in filium peruenire feſtinant ad patrẽ, ipſo filio dicente: Qui credit in me non credit in me, ſed in eum qui miſit me. Fide enim penetramus uſq; ad inuiſibilia dei. Ne aũt ipſum qui eſt miſ
Iohan.14 ſus, minus aliquid habere putares, q̃ eum qui mittit, rurſum ait; Creditis in deum, & in me credite. Aequalẽ ſe illi

teſtatur, dum eandem ipſe de ſe fidem exigit, quę habetur de deo patre. Cui ſententiæ & illud dictum congruit: Ego & pater unum ſumus, non propter aſſumptam humanitatem, in qua minor ſum patre ſed propter ſubſtantiæ unitatem, in qua illi æqualis ſum. Cum ergo patris & filij & ſpiritusſancti unam eandemq; deitatem confeſſi fuerimus, conſequens eſt, ut de ipſius filij doctrina nihil hæſitemus. Poſtquam autem omnes prorſus ambiguitatis tenebræ cordis latebras exceſſerint, tunc reliquum erit, ut nobis ad bene beateq; uiuendum et cupiditas accendatur, et detur facultas. Quod quidem futurų pollicetᷓ dominus, dicens: Qui habet, dabitur ei, & abundabit, hoc eſt, qui habet fidem, merebitur gratiã, & fructibus exuberabit uirtutũ. Sic & luxurioſo prodigoq; filio, poſt offenſam ad patrem reuertenti petentiq; ueniam nõ ſolum ignoſcitur, ſed etiam datur ſtola, ut ueteri homine depoſito, nouũ induat annulus in manu, ut iuſtitiæ operibus incumbat, calciamẽta in pedibus, ut ipſe firmiter incedens, alijs quoq; ſe itineris, quo ad Chriſtum peruenitur, ducẽ pręſtet, atq; alios doceat, quod ipſe prius & didicerit & fecerit. Semper tamen meminerit, ad fidei perfectionẽ non, niſi deo adiuuante, ſe poſſe peruenire, cum ſaluator dicat: Nemo põt uenire ad me, niſi pater qui miſit me, traxerit eum. Illi ad Chriſtum trahuntur, qui trahi uolunt, quiq; orant ut trahãtur. Nemo ſaluatur inuitus. Vt uelimus noſtrum eſt, ut aũt uelimus et poſſimus, dei eſt. Si quis ſitit inqt, ueniat ad me & bibat. Sitiant igitur & eſuriant iuſtitiam, qui iuſtitiæ pabulo ſaturari uolunt, & tunc demum ex abundantia cordis os loquetur. Ipſe enim ſubiungit, dicẽs: Qui credit in me, ſicut dicit ſcriptura, flumina de uentre eius fluent aquæ uiuæ, quod exponens euangeliſta, ait. Hoc autem dixit de ſpiritu quẽ accepturi erant credentes in eum. Fidelis ergo Chriſtianus ueritatis & intelligentiæ impletur ſpiritu, quo iam plenus ſaluberrimis uitæ præceptis incipit ſcaturire. Minime quippe ocioſi ſunt, qui diuino aguntur ſpiritu. Hic idẽ Chriſtum dominum in ſe manentem habet, dicente illo: Manete in me, & ego in uobis, & rurſum: Qui manet in

Iohan. 10 — Matth. 13 — Luc. 15 — Iohan. 6 — Iohan. 15

me, & ego in eo. Quãtum aũt boni ex hoc conſequamur, continuo declarat, dicens: Hic fert fructum multũ. Ne quis tamen quicq̃ ſuæ libertatis arbitrio magis q̃ gratiæ tribuat diuinæ, ſubiunxit. Quia ſine me nihil poteſtis facere. Itaq; ut poſſimus, ut ualeamus ad uitæ melioris perfectioriſq; ſtatum peruenire, futuri ædificij fundamenta nõ alibi ponenda ſunt, q̃ ſupra firmiſſimam petram Chriſtum, qui de ſemet loquens ait. Et ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meã. Quam petram ille qui primus cõfeſſus eſt, Petri nomẽ accipere meruit, & inter apoſtolos tenere prin-

Math. 16 cipatum. Hoc igitur quod Iudæis dictum eſt: Si filij Abra-

Iohan. 8 hæ eſtis, opera Abrahæ facite, nobis quoq; dictũ putemus

Gen̄. 15 Credidit Abraham deo, & reputatum eſt ei ad iuſtitiam. Fides ſola nunq̃ ei ad iuſtitiam reputaret̃, niſi congruis fidei uirtutum ornamentis ſeſe excoluiſſet. Et hoc eſt quidẽ quod alibi ait dominus: Qui credit in me, opera quæ ego

Iohã. 14 facio, & ipſe faciet, et maiora hoꝝ faciet. Maius em̃ eſt pie iuſteq; uiuere, q̃ miracula facere, quæ etiã p̄ impios quandoq; fiũt. Sed qui ex ueritate eſt, inquit, audit uocem meã.

Iohan. 18 hoc eſt, qui in me credit, qui ſum ueritas, hic p̄ceptis meis obtemperat, & me imitari pro uiribus contendit.

¶De fidei conſtantia & virtute. Cap. II.

CAeterum niſi rectæ religionis fides ſemel ſuſcepta conſtanter teneatur, uirtutes quoq; effluere ac diſſi-

Lucæ. 18 pari neceſſe eſt. Conuulſo quippe fundamẽto, quic-

Mar. 10 quid ſuperædificatum fuerit, corruet. Firma ſane fides fuit

Matth. 20 cæcorum illoꝝ, qui increpiti ut tacerent, magis clamabãt:

Matth. 15 Domine miſerere noſtri fili Dauid Chananææ quoq; mulieris inconcuſſa permanſit credulitas, quam ipſa ne contempta quidem dimiſit, & quod credendo atq; ſperando popoſcerat, perſeuerando impetrauit. Inuicta deniq; fuit ipſoꝝ martyrum in credendo conſtantia. Cæde, ure, occide inquiunt, cuncta quę homini inferri poſſunt tormenta, prius in corpore noſtro perferemus, q̃ Chriſtum negabimus. Hi ergo fuere, qui domũ ſibi non in terra, ſed in cęlo ædificare uolẽtes, fidei ſuæ fundamẽtum ſupra firmam petrã poſuerant, atq; ideo domus illa nec fluminis illiſione,

nec ualidis uentorꝶ flatibus potuit moueri. Sed hãc quoqꝫ in credendo conſtantiã a deo petendã eſſe docet dominus, dum ad Petrum cõuerſus ait: Ego rogaui pro te, ut non deficiat fides tua. Stabilitæ aũt in deo fidei quãta uis uirtuſqꝫ ſit, quis explicet? Chananæa credens reſponſum accipit: Fiat tibi ſicut uis, quod multo plus eſt, ꝙ ſi audiſſet, fiat tibi ſicut petiſti. Minus enim interdũ petimus ꝙ uolumus, ne impudens uideatur petitio. Et illud profecto ad credulos eſt dictum: Cognoſcetis ueritatẽ, & ueritas liberabit uos. Caſſo nimirꝶ labore tota gentiliũ philoſophorꝶ ſchola deſudauit in quærẽda ueritate, quã ſola Chriſti aperuit fides. Fruſtra Romani liberos ſe eſſe iactitarunt, dum orbi terrarum dominarenẽ. Fidei enim Chriſtianæ ueritas uere liberos reddidit credentes, non potentiæ faſtus terrenæ. Sola quippe ex corruptibilibus incorruptos, et ex mortalibus facit immortales. Virtus etiã fidei in eo enituit, ꝙ ex tam infirmo principio tantum roboris concepit, ut humiles homines, pauperes, inermes, neqꝫ perſecutionibus neqꝫ cædibus cohiberi potuerint, quin longe lateqꝫ reuelatæ diuinitus ueritatis uerba diſſeminarent. In omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ uerba eorum. Hoc ſane fuit granũ illud ſynapis quod minimũ erat omnium ſeminum: poſtqꝫ aũt creuit, maius factũ eſt omnibus oleribus, euaſitqꝫ arbor grandis, in cuius ramis uolucres cæli habitarunt. Nuſqꝫ enim alibi cæleſtia contemplantiũ mẽtes iucundius conquieſcunt, ꝙ in ipſa euangelicæ doctrinæ lectione. Si habueritis inquit, fidem, ſicut eſt granum ſynapis. Ad naturã ſeminis referẽdum eſt, ex quo fit arbor magna. Magna igitur fide opus eſt, ut magna operemur, & credentibus nihil impoſſibile ſit. Etenim perfecte credentes nihil inutiliter petent, ideo nec montes tranſtuliſſe feruntur, nõ quia nequiuerint, ſed quia non expedierit. Nõ minus aũt mirabile fuit, mortuos ſuſcitaſſe, quodquidem fecerunt, ꝙ montes tranſtuliſſe, quod feciſſent, ſi utile fore cẽſuiſſent. Vnde alibi dominus ait: Si potes credere, omia poſſibilia ſunt credenti. Sed uideamus qñã ſunt iſtã omia, quæ factu poſſibilia dicat. Centurionis fides ſeruum ſuum

Luc. 22 · Mat. 15 · Iohan. 8 · Pſal. 18 · Matth. 13 · Mat. 17 · Marc. 4 · Luc. 13 · Luc. 17 · Mar. 9 · Math. 8

paralyticum ſanat dum ipſe a domino audit: uade, & ſicut
credidiſti fiat tibi. Fides mulieris Hemorrhoidas patiētis
ipſam morbo liberauit: fimbriam tetigit ſaluatoris nihil
de omnipotētia eius hæſitans, & meruit audire: Filia fides
Lucæ.7 tua te ſaluam fecit. Fides leproſos mundauit, & ei, qui re-
Lucæ. 8 uerſus pro beneficio accepto gratias egit, dicit: Surge uade
Luc. 17 quia fides tua te ſaluum fecit. Fides cæcum illuminauit q
dum miſericordiam implorat ut uideret, ſtatim audiuit:
Reſpice, fides tua te ſaluum fecit, & confeſtim uidit, atq;
Luc.18 ut benefactori gratiā quā poterat referret, ſequebatur illū
Matth.9 (ut euangeliſta ait) & magnificabat deum. Fides Iairi ſy-
nagogæ principis filiā eius mortuam uitæ reſtituit. Domi
no enim iubente ut ſurgeret, quæ iam exanimis plangeba
Iohan.11 tur, uiua in pedes ſe erexit. Fidei deniq; merito Martha et
Maria Lazarum fratrem, quem mortuum ſepultūq;, & iā
fœtentē fleuerant iterū uiuū receperunt, dicente domino:
Qui credit in me, etiā ſi mortuus fuerit, uiuet, & rurſum:
Si credideritis, inquit, uidebitis gloriam dei. Præceſſit ergo
fides, & ſubſecutus eſt tam grandis miraculi effectus.
Omnium tamen quæ per fidem Chriſti facta ſunt, quæq;
fiunt, fientue, hoc maximum quidem eſt, q per eam ipſi
Matth.10 credentes de mundi huius miſerijs ad cæleſtē transferanē
Marc.8 beatitudinē, perpetuoq; felices efficiantur. Omnis inqt, q
confitebitur me corā hominibus, confitebor & ego eum
coram patre meo qui in cælis eſt. Si ergo in terra, ut opor-
tet crediderimus, illic certe in cæleſti gloria coronabimur
ut optamus. Beatus inquit, qui non fuerit ſcandalizatus in
Lucæ.12 me. Scandalizantur illi qui dubitant, nec ſatis credunt. Vn
Lucæ.7 de apoſtolus: Nos ait, prædicamus Chriſtum crucifixum,
1.Cor.1 Iudæis quidem ſcandalū, Gentibus aūt ſtultitiā ipſis aūt
uocatis Iudæis atq; Græcis Chriſtum dei uirtutem & dei
ſapientiam. Sed poſt Chriſtum quid quæſo beatius matre
Chriſti? & ipſa tamen ideo beata prædicatur, quia de nun-
cio ſibi cælitus allato nihil dubitauit. Sic enim ſpiritus ſan
Luc.1 ctus per os Helizabet eius cognatæ ad eam dixit: Beata q̄
credidiſti, quoniam perficientur ea quæ dicta ſunt tibi a
domino. Porro ne quis quaſi propinquæ ad propinquā di

ctum cauilletur, audiat ipſum dominū dicentem: Amen amen dico uobis, quia qui uerbum meum audit, & credit ei qui miſit me, habet uitam æternam, & in iudicium non uenit, ſed tranſit a morte in uitā. Vnde etiam latroni in cruce credenti atq; confitenti reſpondit: Hodie mecum eris in paradiſo. In paradiſo utiq; omnium bonorum pleno, & nulli unq; obnoxio moleſtiæ, nulli querelæ. Cū iterum ueritas dei dicat: Qui uenit ad me, non eſuriet, & qui credit in me, non ſitiet in æternum, & paulo poſt: Hæc eſt inquit, uoluntas patris mei, qui miſit me, ut omnis qui uidet filium, & credit in eum, habeat uitā æternam, & ego reſuſcitabo eum in nouiſſimo die, ut uidelicet non ſolum in anima beatus ſit, ſed etiam in corpe. Atq; ut ſe eſſe filiū hunc, in quē credere oporteat, oſtēderet, poſtea intulit. Qui credit in me, habet uitam æternā. Præſentis temporis uerbo utitur, ut credentes, & ſecundum ea quæ credunt, uiuē tes, iam beatæ æternitati prędeſtinatos monſtraret. Ne aūt minus recte credendo ab ipſa patris diuinitate filiū ſeparemus Arrianæ impietati aſſentientes, alibi item ad patrem conuerſus dixit: Hæc eſt aūt uita æterna, ut cognoſcant te ſolum deum uerum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum. Pater igitur & filius, & utriq; communis ſpiritusſanctus ſolus uerus deus eſt, trinus in perſonis, unus in ſubſtantia: Et ſi hoc credere uita æterna eſt, profecto qui ſancte trinitatis fidem non tenent, licet unum deum, unum dominum &c. credant & p̄dicent, uitā æternā habere non poterūt.

Iohan. 6

Iohan. 17

De fide ſine operibus. Cap. III

VT autem fides noſtra ex omni parte perfecta ſit, operibus compleatᷣ iuſtitiæ. Vt quid em̄ euangelio credimus, ſi ſecundum euangelium non uiuimus? Quid Chriſtum confitemur, ſi præceptis eius non obedimus? Talis fides iuxta Iacobi apoſtoli ſentētiam, mortua eſt. Mortui ſunt ergo illi, qui quod uerbis credere ſe aiunt, factis non probant. de quibus dominus ait: Dicunt & nō faciunt. Illis utiq; comparandi, qui Chriſtum ſpinis coronatum genuflexi adorabant, non ut eum uenerarentur, ſed ut deriderent. Vel etiam illis ſimillimi, q eidem ſitiēti

Matth. 23

Matt. 27

uinum quidem porrigebãt, ſed felle mixtũ. Quare autem ille uinum illud guſtauit & bibere noluit? quia licet diligat confitentium fidẽ, fidei tamen præceptis aduerſantes
Matth.22 non recipit. Quãuis enim aliquis ad nuptias fidei inuitatus ueniat, ueſtẽ tamen nuptialem, hoc eſt uirtutũ ornamẽta non habens, de ædibus eliminatur, & quod deterius eſt manibus pedibuſq; ligatis proijcitur in tenebras exteriores, ibi erit inquit, fletus & ſtridor dentium. ut diſcas eos damnandos eſſe, qui uel per ociũ, uel maliciam beatitudi-
Matth.25 ne fidelibus promiſſa ſe fecerint indignos. Quos etiã cum fatuis uirginibus in euangelio conferre poſſumus, uirginitatẽ quippe fidei habent, quia ſyncere credunt, ſed piæ rectæq; actionis oleum, quo fides ipſa illuſtrat, non habent. Fruſtra itaq; clamant: Domine domine aperi nobis. ipſo dño aditum præcludente ac reſpondẽte: Amen dico uobis, neſcio uos. Quid quæſo infelicius, qd calamitoſius, q̃ ab illo ignorari, qui ſolus nouit omnia? Illos aũt neſcire dicitᷓ deus, quos a ſe reijcit, & procul a beatorꝫ repellit cõſortio.
Matth.7 Vnde ait: Non omnis qui dicit mihi domine domine, intrabit in regnum cælorꝫ, ſed qui facit uoluntatẽ patris mei qui in cælis eſt, ipſe intrabit in regnũ cælorꝫ. Nemo itaq; ſibi de ſola fide plaudat, iuſtitiã iungat fidei, ſi uitæ æternę prǽmia conſequi deſyderat: alioquin ne miracula quidem aliquãdo feciſſe illi proderit, a quo abeſt iuſtitia. Ideo ſubditur: Multi dicent mihi in illa die, domine dñe nonne in nomine tuo dǽmonia eiecimus? & in nomine tuo uirtutes multas fecimus? Et tunc confitebor illis quia nunq̃ noui uos, diſcedite a me omnes qui operamini iniqtatem. Hoc idem apoſtoli uerba docent, dicẽtis: Si fidem habuero, ita
1.Cor.13 ut montes transferam, charitatem aũt non habuero, nihil ſum. Cæterꝫ hoc quoq; mali credentibus & non operantibus contingit, ꝗ cum ſeſe otio dederint, etiã fide deficere
Matth.21 incipiant. Hoc in illa fici arbore apparuit, quæ quoniã fructibus carebat, maledicto domini areſacta etiam folia q̃ ſola habebat amiſit. Exiccato aũt omĩ humore, nulli uſui apta niſi ignibus fuit. Ita nonnulli qui Chriſtiano cenſent nomine, cum ſeſe ignauia corruperint, ſi quid Chriſtianita

tis conceperant, totum conſumunt, æternisq́ ardoribus digni efficiuntur, cum infidelibus cruciandi, niſi pœnitentiã egerint, & ante uitam correxerint, q́ iuſti iudicis ſententiã ſubire cogantur. Sed ſi neq́ fides actionibus bonis carens a morte liberat, quanto dãnabiliorẽ putabimus pfidiã?

De perfidia Cap. IIII.

NVnc ergo q́ pernitioſum ſit, ab euangelica ueritate diſſentire, ipſorũ euangeliorum teſtimonijs probare conabimur, ut cum aduerſariorũ mens pertinacior nullis argumentis flecti queat, ſaltem noſtri ea ſecũ conſyderantes, in propoſito fidelis profeſſionis intentius perſeuerent, fortiusq́ ſtabilianẽ. Qui nõ crediderit inquit, condemnabitur, ne uidelicet bona conſequatur fidelibus promiſſa, ſed pœna infidelibus propoſita puniatur. Pœnę autem uel maxima pars erit, meminiſſe æternæ beatitudinis quam amiſerunt, minas domini contẽnendo dicentis: Qui me erubuerit & meos ſermones, hunc filius hominis erubeſcet, cum uenerit in maieſtate ſua & patris & ſanctorum angelorum. & iterũ. Qui negauerit me inquit, coram hominibus, negabiẽ coram angelis dei. Hoc ipſum eſt, q́d de illis qui inuitati uenire neglexerant dixit: Nemo uirorũ illorum q uocati ſunt, guſtabĩt cœnã meam. Et cũ ſummi boni participes eſſe nullo modo poſſunt increduli, additur dolori cumulus, quod continuo poſt uitæ huius finẽ ſummũ malum ſubire cogantur. Hoc quoq́ tibi indicat ille in euangelio, qui non habens ueſtẽ nuptialem, id eſt, fidei lauacro carens, non ſolũ propellitur e conuiuio, ſed etiã ligatis manibus ac pedibus in tenebras mittiẽ exteriores. Væ etiam illi dicitur, quo fide aduerſante fideli alicui ſcandalũ oritur, & melius cum ipſo actũ iri, ſi molari lapide ad collum alligato in mare proijciatur. Etem̃ remiſſior pœna eũ manet, qui per incredulitatẽ ſe ſolum perdit, et puerſa ſuaſione alios non inquinat. Quãuis autem leuius crucietur, æternæ tamen morti, ſicut & illi, qui alienæ ſubuerſionis autores ſunt, obnoxius eſt. Si non credideritis inquit, quia ego ſum, in peccato ueſtro moriemini. Quid ſit ita mori, Ioannes in Apocalypſi oſtendit, dicens: Timidis, & in-

Mar. 16 — Luc. 9 — Luc. 12 — Luc. 14 — Matth. 22 — Luc. 17 — Apoc. 21

credulis,& execratis,& homicidis, & fornicatoribus, & ueneficis, & idololatris, & omnibus mendacibus, pars illorum erit in ſtagno ardenti igne & ſulphure, quod eſt mors ſecunda. Qui ergo in peccato incredulitatis moriunt̃

Ioan.15 inferni ardoribus traditi ſunt. Hoc ut magis manifeſtum faceret dominus,ait: Si quis in me non manſerit,mittetur foras ſicut palmes: & areſcet: & colligent eum: & in ignẽ mittent, & ardet. Tritici præterea & zizaniorum parabo la diſtantiam fidelis & infidelis demonſtrat,dicẽte domi

Math.13 no: Colligite primum zizania,& alligate in faſciculos ad comburendum: triticum aũt congregate in horreum meum. Alteri ergo in ignem proijcientur: alteri ad uſum domini in theſauris cæleſtibus tranſlati ſeruabuntur. Quam ob rem de nobis ſolicitus ſaluator noſter, ut hæreticorum

Matt.16 doctrinam deuitemus, hortatur & ait: Cauete a fermento phariſæorum & ſaduceorum. Parum ẽm fermenti,ut apoſto

Mar.13 lus inquit,totam maſſam corrumpit. Idẽ rurſum ait: Vide te ne quis uos ſeducat. Multi ẽm uenient in nomine meo, dicentes quia ego ſum,& multos ſeducent. Cum hæreticis igiẗ & bonarum mentiũ ſeductoribus pernicioſa eſt conuer atio. Si quos ergo diuinitati Chriſti derogare uideris, eos nõ Chriſtianos eſſe exiſtima,ſed Antichriſtos: non minus

Mar.14 execrandos illis, qui in domo Caiphæ in eum ſpuere & faciem eius uelare, quiq; caput ipſius & ſpinis cõpungere, & arundine auſi ſunt uerberare. Nam Chriſti caput deus, Chriſtus aũt caput noſtrũ eſt. Rurſum ſi quẽ circa humanitatem eius errare ſenſeris,eum ſic exiſtima, quaſi qui ipm ueſtibus exuat: & nudum extenſũq; affigere cruci non dubitet Talis Manichæorum fuit impietas,qui Chriſtũ non ex uirgine natũ dicebant,ſed tantũmodo in phantaſmate uiſum. Horum profecto & his ſimilium fugiendũ eſt conſortium. Sunt ẽm in pellibus ouium lupi rapaces, dum ſimulatione credulitatis fidelibus inſidiant̃. Sunt abominatio deſolationis ſtans in loco ſancto. Fingunt enim ſe cum eccleſia Chriſti ſentire: & tamen maligne argumentatiõis machinis eam deſtruere & euertere conant̃,& ſancta eius prophanare. Male interpretantur ſcripturas,diuerſiq; ſen-

ſus dogmata conſcribunt,& ſe ueritatis aſſertores eſſe pdi
cant,ut Iudam imitati oſculo Chriſtũ prodant, & ſpongiã
fellis calamo impoſitã ori eius offerant,illis ipſis qui olim
hoc egerunt deteriores. Si quid eos petieris, porrigent tibi
pro pane lapidem,pro piſce ſerpentẽ,pro ouo ſcorpionem
pro bono uidelicet malũ,pro ueritate mendaciũ,pro anti-
doto uenenũ. Quo aũt facilius illos declines,audi dominũ
dicentem: Ex fructibus eorꝫ cognoſcetis eos. Aut eñ terre- Math.7
narum rerum ſtudioſi cæleſtia contemnunt, ocioſiq; in fo
ro negociantẽ:& in uinea domini operari nolunt. Aut uolu Math.8
ptatibus & impudicitiæ ſeruiunt: porcis illis ſimiles,q re-
ceptis intra ſe immundiciæ ſpiritibus in profundum ma-
ris præcipites iere. Aut auaritiæ ſtudent cũ Iuda uendentes
dominum: & cum cuſtodibus accepta pecunia negantes
eius reſurrectionẽ. Aut de omnibus dubij atq; animo ſu-
ſpenſi nihil affirmare audent: quibus dicit: Quare timidi Marc.4
eſtis, necdum habetis fidem. Aut procaces ſunt, ut illi qui
prætereuntes Chriſtum in cruce pendẽtem blaſphemabãt.
Aut iniqui & in omne ſcelus proni, Sathanę primogeniti,
quibus dicere poſſis: Vos ex patre diabolo eſtis. Aut pror-
ſus in errore ita obdurati,ut nec ratione,nec autoritate,nec
miraculis moueantur: facti lapides, in quibus ſemen uer-
bi dei areſcit:& ſpine in quibus præfocatur: & uia in qua
conculcatur: quibus dominus ait: Quod ſcimus loquimur: Ioan.3
& quod uidimus teſtamur:& teſtimonium noſtrum non
accipitis. Hi ſunt qui lapides cordis ſui tollunt: ut his obſti
nationis telis Chriſtum repellant: & ipſe obſcondit ſe, ne
quando ueritatem agnoſcant, qui mendacio iam occallue
rint: qbus ſi ipſe ſua uoce dixerit, ego ſum, retrorſum abi-
bunt:& in eodem corruent luto uitiorum, quo tam nequi
ter infecti ſunt. Et quoniam obcæcauit eos ipſa animi ma
lignitas. cum etiam ab aliquo fideli doctore quæ uera ſunt
audierint,non ſatis intelligunt,& tenebris repleti lucis di-
ſciplinam ſuſcipere nequeunt. In tenebris ergo & in um-
bra mortis ſedent: & diligunt magis tenebras q̃ lucem:
quibus ait dñs: Quæritis me,& non inuenietis. Quærẽtes Ioan.13
quippe eum in ſcripturis, dum ſanæ intelligentiæ ſen-

ſum pertunt, minime ipſum inueniunt, terrenarumq; rerum
impediti curis cæleſtia capere nequeunt: mundumq; ma-
gis quam mundi dominum diligentes, nō iam mundani, ſed
mundus appellantur: domino ita de illis ad patrē dicente:
Pater iuſte mundus te non cognouit. Huius mundi domi-
Ephe. 6 nus diabolus eſt. Apoſtolus enim cū de diabolo loqueretur,
Princeps mundi huius inquit. & ne incertū eſſet de quo
mundo diceret, addidit: mundi tenebrarum harum. Ille itaq;
qui pertinaciter errat, & mundus tenebrarum eſt, & diabo
li ſeruus. Dei creatura es, o homo, dei iuris es, cur auerteris
ab eo cuius es, & illi te tradis cuius non es? Dictum eſt:
Date deo qui dei ſunt. & tu quæ dei ſunt, porrigis diabolo
Quid tunc dicturus es, cum ipſum, cuius doctrinā cōtem
nis, te iudicantem uideris, tibiq; dicentē audieris: In pro-
Ioan. 1 pria ueni, & mei me non receperunt? Qua fronte, qua fidu
cia tūc rogabis, ut ipſe te recipiat, quē omnino negare nō
poteris, abs te receptum non fuiſſe? Quid de illorum incredu
litate dicam, qui ne miraculis quidē mouentur, quos tamē
Ioan. 10 admonens dominus ait: Si mihi non uultis credere, operi-
bus credite, quę ſi ab homine fieri nullo modo poſſunt, cur
non creditis in me aliquid eſſe ſupra hominē? Cæci uidēt,
claudi ambulant, leproſi mundantur, mortui reſurgunt: et
uos me hominē eſſe confitemini, deum negatis. Talia &
ab hominibus facta ſunt inquiunt: ſed qui hoc fatētur, nō
ne uerius dicerent, non ab hominibus, ſed per homines fa
cta fuiſſe, ſi conſyderare uellent, in cuius nomine, quo in-
uocato facta ſint. Quod ſi hæc miracula, ut debent, facta
eſſe a deo credūt, & per quos ea ipſe fecerit, ueraces & ſan
ctos fuiſſe non negant, dicant quis unquam illorum, ſe uel deū,
uel dei filium eſſe confeſſus ſit? Et ſi eum ſe eſſe Chriſtus
affirmauerit, cur ei non credunt? cur eius uerbis fidem non
præſtant, cum etiam ipſi homines, quibus talia agendi da
ta fuit poteſtas, in nomine Chriſti ea ſe egiſſe nunquam diſſi-
mularint? Quibus certe ſi crederēt, & in Chriſtum, qui ab
iiſdem prædicatus eſt, crederent. Porro cum nec operibus
Matth. 11 uolunt credere, audiant inclamantem: Væ tibi Coroſain,
uæ tibi Bethſaida; quia ſi in Tyro & Sydone factæ fuiſ-

ſent uirtutes, quæ factæ ſunt in uobis, olim in cilicio & ci nere pœnitentiam egiſſent. Verũtamen dico uobis, Tyro & Sydoni remiſſius erit in die iudicij, quam uobis. Tyrus & Sydon ciuitates idolatræ erant, uitijsque deditæ: & tamen his acerbius punictur illi, qui cum per inuocationem Chri ſti non pauca prodigia facta uiderint. Chriſtum nõ ut deũ recipiunt: & minus aliquid patre habere affirmare non dubitant.

In illos qui de miraculis quæ ſcripta ſunt dubitant. Ca. V.

SVnt qui ſigna illa quidem facta fuiſſe legunt, ſed an uere facta fuerint, animo ſuſpenſi ſunt, ac ſimile aliquid ſuis ipſi oculis intueri ſpectareque affectãt. Quibus reſpondens dominus ait: Generatio praua & adultera ſignum quærit. Et quoniam qui dubitant, indigni ſunt ut tale aliquid cernãt, ſignum inquit, non dabitũ ei, niſi ſignũ Ionæ prophetæ. Quæri poteſt, cur dictum ſit, & ſignum non dabitur ei, cum Iudæis incredulis multa ſigna data fu erint? Sed qui ſigno, id eſt miraculo dominicę reſurrectionis, cuius typus Ionas fuit: non crediderũt, quod maximũ erat, multo minus alijs non ita magnis credere poterant. Maius eſt enim ſemet a morte reuocare ad uitam, quam alios & ad uitam incorruptibilem atque immortalem, quam ad corruptibilem atque mortalem. Non eſt ergo eis datum ſignũ efficatius ad credẽdum Chriſto, quam ipſa reſurrectio Chriſti: quam tamen ſubornatis per largitionem cuſtodibus dene gare conati ſunt. Eorum perfidiam imitantur, qui miracu la ipſi cernere quærunt, & de illis, quæ in euangelio recen ſentur, dubitant. Phariſæis quoque & Saducæis infidis com parandi, qui de cælo ſignum ſibi oſtendi petierunt, non ſa tis habentes ea, quæ facta coram ſe in terra uiderant. Iure igitur ac merito talibus exprobrauit dominus dicens: Niſi ſigna & prodigia uideritis, non creditis. Et ſi non credide ritis inquit, quia ego ſum, moriemini in peccato ueſtro. mori autem in peccato (ut ſupra oſtendimus) omni alia morte peius eſt. Qui dubitat, Chriſti aduerſarius eſſe conuincitur, ipſo dicẽte: Qui non eſt mecũ, contra me eſt. Pe-

Matth. 12
Matth. 16
Ioan. 4
Ioan. 8
Matt. 12

trus dubitando cœpit mergi: diſcipuli non potuerunt eijcere dæmonium. Zacharias factus eſt mutus? & hi quidẽ quod dubitando amiſerant, credendo recuperarunt. Tu quoq; niſi dubitare deſieris, non poteris euitare dæmonũ dolos, nec loqui ea quæ tibi ſaluti eſſe poſſent, nec iã emergere de abyſſo inferni, ſi modo cum corde iſto dubio tibi decedere contigerit. Quod ſi cum Thoma hactenus dubitaſti, iam & cum eodem credens Chriſtum confitere dicens: Dominus meus & deus meus. Alioquin ne illa quidem quæ bene egeris, prodeſſe tibi poterunt ad ſalutem. Niſi enim firma petra, quæ eſt Chriſtus fundamentum tui ædificij fuerit, quicquid operis extructum erit, corruet. Vt autem operis tui labor non ſit irritus, crede deo non hominibus, apoſtolis non philoſophis, eccleſiæ dei non diaboli ſynagogæ: cum filius dei dicat: Omnis plantatio, quam non plantauit pater meus cæleſtis eradicabitur, hoc eſt, omnis religio, om̃e dogma, quod alio prætereq; deo autore inductum fuerit, diu ſtare non poterit.

¶ De eccleſia fide fundata. Ca. VI.

PEr hanc ergo fidem diuinitus nobis reuelatam ædificata eſt eccleſia ſupra firmiſſimam petram Chriſtũ dei filium dominum noſtrum. Si fideles ſimus ipſi ſanctæ dei eccleſiæ, cuius caput eſt Chriſtus, membra corporis Chriſti ſumus. Qui autem non credit eccleſię, nec poteſtati eius ſubijcitur, ille abſciſus & abiectus eſt, atq; cũ mortuis computatus: niſi forte pœnituerit eum erroris, ac rurſum per fidem iunxerit ſe eccleſię, mandataq; eius perfecerit. Solo enim fidei glutino corporis huius membra ferruminantur, ſpe firmantur, charitate perficiuntur. Igitur quicquid catholicæ apoſtolicæq; eccleſiæ recepit autoritas & te illud citra omnem cordis hæſitationem recipere oportet: & quicquid ſeruandum conſtituit, obſeruare: ſi cum
Marc. 6 Chriſto uiuere mauis, q̃ cum infidelibus interire. Eccleſia nauis illa apoſtolorũ eſt, quæ fluctibus & procellis multarum hæreſum inquietabat: ſed dum fideles in remigando laborarent, hoc eſt in tuẽda defendẽdaq; ueritate fatigarentur, ope adiuti diuina ſuperiores euaſere. Suſcepto enim

Ieſu in naui ceſſauit uentus, & turbines errorum diſſipati ſunt. Sed obſerua, quod ad laborantes uenit ſaluator, non ad deſides & pigros, & a iuſtis operibus ocioſos. Qui ergo quod per ſe facere poteſt, non omittit, facile impetrabit, ut etiam illa quæ per ſe facere nequit, efficiat. Porro primæ ab initio eccleſiæ illa in euangelio parabola eſt: Homo plantauit uineam, id eſt deus pater domum Iſrael: circundedit eam ſepe: cuſtodia muniuit angelorum: poſuit in ea lacum ſiue torcular, id eſt, legem præceptis uitæ redundantem: ædificauit turrim, id eſt, templum. Turris quippe arx eſt urbis: ita oratoria nobis munimenta ſunt: ad quæ confugientes, carnis dæmonumque impugnationes minus timemus, orationis armis accincti, & cæleſtis contemplationis fide protecti. Sequitur: Et peregre profectus eſt. non diſcedendo, ſed permittendo: ut in utranque partē libera ſit operandi facultas. Miſit deinde ſeruos ad fructus uineæ colligendos: miſit enim prophetas, qui mandatorum dei obedientiā exigerent: ſed agricolæ, id eſt Iudæi proterui, & nullius bonę diſciplinæ patientes: nec dei ſui nuncijs pepercerunt, alium afficiendo uerberibus, ut Micheā: aliū uulnerando ac perimendo, ut Eſaiā, Hieremiam. Zachariam, & alios non paucos prophetas: neminem prorſus uitiorum ſuorum reprehenſorem æquo animo tolerantes. Poſt prophetas miſit filium ſuum chariſſimum & unigenitū dicens: Reuerebūtur filiū meū. nō quia ignoraret quid facturi eſſent, ſed innuens quid facere deberent. At illi: Hic eſt hæres inquiunt, uenite occidamus eum. occiderunt & eiecerunt extra uineam, id eſt extra Hieruſalem. extra ciuitatem enim crucifixerūt dominum Ieſum. uel extra uineā extra Iudæorum eccleſiam; ut ab ipſis eiectus exciperetur colendus a nobis. Sequitur enim: Quid ergo faciet dominus uineę? malos male perdet: & uineam locabit alijs. hoc eſt, omnibus in Chriſtum credētibus, tam Gētilibus quam Iudæis: ueteribus noua copulans. Chriſtus lapis angularis: illa implens & iſta inchoans. Veruntamen quantum interſit inter eccleſiā & ſynagogā, ipſa nominū interpretatio declarat. Synagoga græce, latine congregatio dicitur. Ec- Luc. 20

cleſia autem conuocatio interpretatur, hæc propria naturæ rationalis, illa etiam ad pecudes pertinet. Itaqꝫ eccleſiæ ſicut magis ſingulare nomen, ita dignitas maior & gratia plenior. Hæc ergo ciuitas illa in quam mittuntur apoſtoli, ut domino parent paſcha, hoc eſt cibum: de quo ipſe ait:
Marc. 14 Caro mea uere eſt cibus, et ſanguis meus uere eſt potus. In eccleſia quippe carni & ſanguini domini cõmunicamus accedẽtes ad cœnaculũ grande ſtratum, id eſt ad altare, nomini eius conſecratum ut non noſtro, quod exiguum eſt, ſed Chriſti merito uitam conſequamur æternam. In eccle-
Luc. 19 ſia deo preces offerimus, dicẽte domino: Domus mea do-
Ioan. 10 mus orationis eſt. In eccleſia per baptiſmum renouamur: & encænia facimus, dum nouũ hominem induimur, qui ſecundum Chriſtum natus eſt. In eccleſia peccatorꝫ nobis
Luc. 10 uincula relaxantur. Hæc eſt enim ſtabulum illud, in quod homo a latronibus in uia uulneratus, curandus infertur. In eccleſia laborantium, in cælo requies eſt: quibus dicitur:
Ioan. 16 Vos aũt contriſtabimini, ſed triſtitia ueſtra uertetur in gaudium. Eccleſia eſt ergo mulier parturiens, quæ (ut in euangelio ſcriptum eſt) triſtitiam habet, quia uenit hora eius: cum autẽ pepererit puerum, iam non meminit preſſuræ propter gaudium, quia natus homo in mũdum. Triſtitia quidem afficitur, dum perſecutiones tolerat, ſiue corporis, ſiue animi. Sed cũ ab imis ad ſupna ſe transfert, tanto perfunditur gaudio, ut præcedentis anguſtiæ prorſus obliuiſcatur. Quia natus eſt homo in mundum, hoc eſt, quia filij eccleſiæ iam immortalitatis natiuitate lætantur, tranſlati de mundo iſto corruptibili ad mundum incorruptionis, & de terreno habitaculo ad cæleſte regnum. Cuius immẽſam & ineffabilem gloriam nunc in eccleſia laboribus occupata conſtituti cogitatione comminiſcimur, dum ſolen-
Luc. 10 nia ſacra celebramus, Mariam imitando: quæ ſedẽs ad pedes domini ſermonum eius dulcedine paſcebatᷓ, ut cum ipſa poſtea dicere poſſimus: Vidi dominum, & hæc dixit mihi.

¶ In eos qui in eccleſia nequiter ſe habent. Ca. VII.

CAeterum meminiſſe debemus, illis in eccleſia non eſſe locum qui terrenis intenti negocijs, corpus nõ animum in eam afferunt, ne tũc quidem uanis colloquijs & nugis inutilibus abſtinentes, iociſq; & riſu, cum a ſacerdote diuina peraguntur. Sciant eos minus fortaſſe culpabiles fuiſſe, qui domini flagello eiecti fuere de templo dicentis: Nolite facere domũ patris mei, domum negociationis. Illi uero eam latronum ſpelũcam faciunt, qui ineffrenatæ libidinis ardore, nulla loci aut ſacrificiorum habita ratione pudicitiæ inſidiantur alienæ, uel oris nutu, uel oculorum nictu, uel impudenti aliquo uerborum prolatu. Melius cum ijs ageretur, ſi nunq̃ domum dei adijſſent, q̃ ut ingreſſi ſic in ea quaſi in proſtibulo uerſari non dubitent. Deterius tamen adhuc peccant, qui ea mente illuc conueniũt ut ſimpliciorum fidem pernicioſis quęſtionibus peruertant, zizania ſuperiacientes, ubi ſatum eſt triticum. Hi ſcindunt tunicam domini inconſutilem, eccleſiæ turbãtes unitatem, ſeq; ipſos deprauato ſcripturarum ſenſu in errorem implicantes. Longe ſeſe ab his faciat, qui matris eccleſiæ, cuius Chriſtus ſponſus eſt, filius eſſe deſyderat. Ioan. 2 Ioan. 18

¶ De lege & euangelio Ca. VIII.

ECcleſiæ uero ſanctæ fortiſſimi parietes ſunt, lex & euangelium. Nihil eñ (ut apoſtolus ait) ad perfectũ adduxit lex. Ille qui Chriſto domino legis pręcepta ſe cuſtodiſſe dixerat, audit unum ſibi adhuc deeſſe, ut bonis quæ habebat, in uſus pauperum diſtractis cæleſtes diuitias parare ſibi maturet: hoc ergo legi deeſſe apparuit, ut terrenarum rerum cura contempta cæleſtibus tm̃ bonis cõparandis inhiemus. Lex eñ & prophetæ uſq; ad Iohannem: quia illi præſentem tantummodo felicitatem obſeruatoribus legis promittebant. Ioannes aũt primus regnũ cælorum cœpit euangelizare. Atq; ideo dicitur: A diebus Ioannis uſq; nunc regnum cœlorum uim patitur, & uiolenti rapiunt illud. Tunc enim primum uim intulimus cæleſti regno, cum pro nobis pugnante Chriſto uictus eſt ille, qui omẽs ab Adam deſcẽdentes ob delictum uinctos tenuit. Diſce tamen q; uiolenti rapiunt illud; non ignaui, nec qui Luc. 18 Luc. 16 Math. 11

a uitijs ſuperantur, ſed qui his repugnando uictores eua-
dunt. Nullibi aũt certior uincendi ſpes q̃ in euangelio, in
quo certantibus ſuffragatur gratia. Quia lex per Moyſen
Ioan. 1 data eſt, gratia & ueritas per Ieſum Chriſtũ facta eſt. Hoc
certe optimum uinum in fine conuiuij reſeruauit nobis
Iohan. 2 benigniſſimus ſponſus, cui dicitur: Tu aũt ſeruaſti bonũ
uinum uſq; adhuc. i. uſq; ad ſextã ætatẽ, quã ſex hydriæ fi
gurabant. Prima eñ ætas fuit ab Adã uſq; ad Noe, ſecun-
da a Noe ad Abraham, tertia ab Abraham ad Dauid quar
ta a Dauid ad tranſmigrationẽ Babylonis, quinta a trãſmi
gratione ad Iohannẽ, ſexta a Ioanne uſq; in finẽ ſeculi. In
hac igit̃ poſtrema ætate, in qua nos ſumus, aquę uerſę ſunt
in uinũ: q̃a ſcripturarũ literalis intelligentia allegorici ſen-
Luc. 13 ſus recepit ſaporẽ. Iã de plenis hydrijs haurimus Chri my
ſteria, q̃ diu ſub uerborũ uelamento latuerant. Et tunc q̃dẽ
granũ ſynapis minimũ erat, quod poſtea acceptũ homo
miſit in hortũ ſuũ, & creuit: & factũ eſt in arborẽ magnã.
In omnem eñ terram ſparſit ſe ueri dei ſonus: qui prius
Iudeæ tantũ finibus arctabat̃. Et uolucres cœli inq̃t reqe-
uerunt in ramis eius. Illis quippe in euãgelio iucunda q̃es
eſt, qui ſpem ſuã de terra tollentes in cœlo collocant, neq;
Iohan. 17 quicq; de promiſſionibus Chriſti dubitãtes, aiunt: Sermo
Lucæ. 13 tuus ueritas eſt. Cauent itaq; a fermento phariſæorũ, quod
eſt perniciosa hæreticorũ doctrina: & ei fermento penitus
inhærent: quod acceptum mulier abſcondit in farine ſatis
tribus: hoc eſt, ad illam intelligentiã dictorũ tota credulita
te accedunt, quã approbauit eccleſia, tripliciq; ſenſu diſtin-
xit, hiſtorico, morali, ſpiritali: donec fermentet̃ totum do-
nec totum ſane recteq; intelligatur: ita ut nullus errori ſu-
perſit locus. Cæterũ licet præferamus euangelium legi, utri
uſq; tamen unum autorem deum cõfitemur, utrãq; appro
bamus: Nec ſolui legem per euangeliũ dicimus, ſed adim
pleri. in illa figuras eſſe, in hoc ueritatẽ: in illa promiſſionẽ
in hoc perfectionem. Facilius eſt inquit, cœlum & terrã
Luc. 16 præterire, q̃ de lege unũ apicẽ cadere. Quicquid ergo cæ-
rimoniæ, ſacrificia, prophetæ futurũ nunciabant, partim
impletum eſt in primo Chriſti aduentu, partim in ſcđo im

plendū expectamus:ne quis fruſtra aliqd ſcriptū aut ſigni ficatū putet. Quicquid aūt in lege ad uitæ moruūq; inſtitu tionē ſpectat,ſicut ueteribus ita & nouis hoībus eſt obſer uādū,& cū euāgelio cōmunicādū,ac deutriuſq; ſcripturæ moralibus p̄ceptis cū Pſalmiſta dicēdū: Eloquia dn̄i, elo quia caſta,argentū igne examinatū,probatū terræ, purga tū ſeptuplū. Nihil eſt his p̄cioſius,nihil ſuauius. Quod idē tibi teſtaт̄ ad dn̄m,dicens:Bonū mihi lex oris tui,ſup mi- lia auri,& argenti,& q̄ dulcia faucibus meis eloquia tua Pſal. 118
ſup mel ori meo. Nihil ita ſedat irecundiā moderatq; affe- ctus,& in uiam æqui honeſtiq; animū dirigit. Pax multa inquit,diligentibus legem tuam,& non eſt illis ſcandalū. Ibidem.
Lucerna pedibus meis uerbū tuū, & lumen ſemitis meis Multa qdē & ipſi ſapiētiæ profeſſores philoſophi ad cōpo nendos animi mores uere rationabiliterq; p̄ceperunt, ſed cū diuinis humana conferri nequeunt. Potentius iſta influ unt:ſi fideliter ſuſcipiant̄,efficatius mouēt, tenacius hærēt fœcundius fructificant,felicius ad optatū prouehunt finē, & cū incōmutabili bono nos coniūgunt. Vetus igit̄ noua q; lex, duo denarij ſunt ſtabulario dati, id eſt eccl̄iæ p̄ſidi, Luc. 10
ut his pct̄orꝝ noſtrorꝝ uulnera curent̄. Sunt etiā duo gladij, quos in mediū proferentibus apoſtolis,ſatis eſſe dixit dn̄s Luc. 22
cum utriuſq; teſtamēti doctrina ſatis ſuperq; ſit aduerſus quaſq; repellendas diaboli inſidijas, ac prauas ab animo abſcindēdas cupidines. Vetus tamē teſtamentū fuit Agar ancilla in ſeruitute generās:& nouū Sara liberæ prolis ma Gala. 4
ter,qua libertate donauit nos Chriſtus. Ideoq; dn̄s quinq; panes hordeaceos turbæ dedit ſeruili,ueluti quinq; libros Moyſi. Nos aūt pane qui de cœlo deſcēdit ueſcimur: ut cū eodem qui nos liberauit, aſcendamus in cœlū. Deniq; le- gis paſcha cum lactucis agreſtibus, quæ amariſſime ſunt, Luc. 24
comedebaт̄. At in euangelio pars piſcis aſſi cū fauo mellis domino a mortuis reſurgenti offerт̄. Vnde & apoſtolus cla mat dicēs:Si conſurrexiſtis cum Chriſto, quæ ſurſum ſunt Coll. 3
quærite, ubi Chriſtus eſt ad dexteram dei ſedens: quæ ſur- ſum ſunt ſapite,non quæ ſuper terram.

¶ In contemptores legis vel euangelij. Ca. IX.

SEd necq; legis contemptoribus impune erit, cum diuinus ſermo dicat: Qui declinat aures ſuas ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis. Fruſtra em̄ deum precatur, qui dei iuſſa parui æſtimat. Hoc idem per Hieremiam ſpiritusſanctus affirmat, dicēs: Ecce ego adducam mala ſuper populum iſtum, fructum cogitationum eius, quia uerba mea non audierunt, & legem meam proiecerunt. Poſt hæc denunciat illis captiuitatem futuram: ut qui ad legis præſcriptum ſponte ſeruire deo neglexerunt, inuiti ſeruiant inimicis dei gentiq; infideli. Et ſi talia legis prę uaricatoribus debentur, quanto magis aduerſus euangelij ſui irriſores indignatio deſæuiet Chriſti? Hor; autem qui euangelium deſpicere uidentur, tria genera ſunt. Alij quippe ne audire quidem uolunt diuinos, qui in eccleſia recitantur ſermones. Alij aūt audiunt: ſed quæ præcipiuntur, ea exequi aſpernantur. Alij uero magis temerario auſu ita audiunt, ut ea econtrario arguere præſumant: & ueritatis uerba, quæ non intelligunt, peruertere aliquo modo conantur. De primis conqueriť dominus ad eoſdē dicens: Quare
Ioan. 8 loquelam meam non cognoſcitis? quia non poteſtis audire ſermonem meum. Et ut oſtenderet eos, qui audire diuina dedignantur, ex parte diaboli eſſe: Qui ex deo eſt, inquit, uerba dei audit: propterea uos non auditis, quia ex deo non eſtis. Hi ergo & ſurdi ſunt et muti, cum nec aures accommodent eccleſiæ doctoribus: nec quicq̄; tale aliquā do loquantur. Qui niſi cōuerſi poſtremo ſeſe offerant Chri
Marc. 7 ſto, ita ut ipſe digito tangat eorum aurem, & ſaliua palatum, nunq̄; ſanitatem conſequentur: ſemper ad ea, quæ ſalutis ſunt, ſurdi & muti erunt: atq; ut ita etiam ad malum ſicut ad bonum ſurdi & muti forent, ſed ut deterius peccēt & leuam aurem habēt, qua ea quæ carnis ſunt, auidiſſime audiant: & ſiniſtram linguam, qua uel nugas garriant, uel alios infament, uel proximo maledicant. Quod niſi tandem ad Chriſtum adduci ſe permiſerint, qui labefacta ſolo uerbo inſtaurat, quis eos curare poterit? De iſtis, ut reor,

prophetauit apoſtolus, cum diceret: Sanam doctrinam nō ſuſtinebunt, ſed ad ſua deſyderia coacceruabunt ſibi magiſtros prurientes auribus, & a ueritate quidem auditū auertent, ſed ad fabulas aūt conuertentur. Sunt quippe in his plurimi, qui pudendis gētilium poetarū cantibus tota die operam impendunt: & ne horam quidem diuinarū in ecclesia recitationum uacare auditionibus queunt. Transeamus ad eos, quos auditores tantum & non factores uerbi eſſe diximus: de quibus domini ſentētia eſt: Qui audit & non facit, ſimilis eſt homini ædificanti ſuper terram ſine fundamento, in quam illiſus eſt fluuius, & continuo cecidit & facta eſt ruina domus eius magna. Audire enim & nolle facere, deficere eſt. Deficiens aūt, & ſe ſibi non reſtituens, quotidie deterior fit, patetq; omnibus diaboli inſidijs, nulla circunſpectę mentis uirtute munitus, tantoq; facilius ſupplantatur, quāto ſe putat magis tutum. Nam ſicut arborem uentorū pulſatam procellis ruere neceſſe eſt, cuius radix uitioſa fuerit, ita illum labi quoties uoluptatū illecebris prouocabitur neceſſe erit. Neq; minus in iſtos qui facere nolunt, q̄ in illos qui audire negligūt: exclamāt prophetæ, apoſtoli, euāgeliſtæ, omnes catholici doctores: Cecinimus uobis, & non ſaltaſtis: lamentauimus & non planxiſtis. Quid eñ aliud omnes diuinæ continent ſcripturæ, niſi uirtutum laudē, uitiorumq; deteſtationem atque querelam? Porro iſtis etiam, qui ſacra eloquia uel audire renuunt: uel ſi audiant, ſecundum ea uiuere nolunt: nequiores ſunt, qui eadem audiendo coram arguere, atq; ijſdem petulanter obtrectare audēt, & ſophiſmatum ſtrophis docere, ipſa dei præcepta uel impoſſibilia factu, uel inter ſe pugnantia, uel aliqua in parte minus rationi conſentanea eſſe: quaſi uero quicquā rationabilius, conſultius, iuſtius homo poſſit indagare, q̄ hominum opifex præcipere? Si quis tam prophana præſumptiōe ducitur, inter hæreticos erit habendus, & de fidelium cœtu repellendus, ne ſanum gregem morbida contaminet pecus. Adeunt eccleſiam, audiunt epiſtolas, audiunt euangelia: & ſicut in Ioanne ſcriptum eſt, dicunt, durus eſt hic ſermo, quis poteſt eum au-

2. Tim. 4 · Luc. 6 · Math. 11 · Iohan. 6

dire? Nihil credunt niſi quod naturæ conſentaneũ putant, & neſciunt omniũ autorẽ ſupra naturã eſſe: & ut ſe talem probet, ſuper naturalia loqui operariq; ſolere. Quibus qui non adhibuerit fidẽ, neceſſe eſt ut dei omnipotentiã deneget: fateaturq; quod naturaliter fieri nequit, id nec diuinitus fieri poſſe. Qua in re naturã deũ alterũ cõſtituere uidentur, ſi nihil maius deo q̃ naturæ tribuendũ cenſent. Qui-
Ioan. 8 bus dei uerbũ rñdẽs ait: Quæritis me interficere, qa ſermo meus non capit in uobis: hoc eſt, quia non eſtis capaces a me p̃dicatæ ueritatis: ideo in me diuinitatẽ natura potentiorẽ, & humani ingenij captu maiorẽ eſſe non creditis. Ego aũt quod uidi apud patrẽ, hoc loquor. Ego eñ & pater unum ſumus, una ſubſtantia, eadẽ natura, licet nõ eadẽ perſona: alia quippe perſona eſt geniti, alia genitoris & tamen utriuſq; una eademq; diuinitas, eadem uis & gloria cũ ſancto ſpiritu, quem ambo ſimul ſpirant, ſibi æqualem ſibiq; conſubſtantialẽ. Quod ſanctæ trinitatis myſterium in una deitate, niſi fides teneat lingua non explicat. Ob hoc qdam, quia comprehendere nequeunt, retro cedunt, cũ potius perſuadere ſibi deberent: tanto ea magis deo tribuenda eſſe, quanto minus a nobis, qui homines nõ dij ſumus, poſſint intelligi. Alioquin fateri oporteret, quod nemo unq̃ auſus eſt dicere, aut deũ non eſſe homine maiorẽ, aut hominem deo eſſe æqualẽ, ſi ad omnia quæ dei ſunt, humani uis intellectus poſſet penetrare. Sunt tamẽ nonnulli, qui in peruerſitatis ſuæ propoſito ita obdurant, ut credulitatem noſtram etiã irridere non dubitant: atq; hi fere ſunt, qui gentiliũ philoſophorum argutias ſecuti, nihil credendum putant, quod ipſa hominis ratio nequeat inueſtigare, & ſuorum ambagibus argumentorum uſi, quicquid non ſatis intelligunt id uerum eſſe denegant. A quibus euangelicæ ueritatis aſſertores auerſi, ne in tam duro ſolo fruſtra uerbi ſemen iaciant, nullam frugem factuꝝ, dicũt:
Act. 13 Quia repellitis uerbum dei, & indignos uos iudicatis æternæ uitæ: ecce conuertimur ad gentes. Quæ uidelicet & audiunt euangelij prędicationes: & quod audiunt, credũt: & quod credunt, opere complere pro uiribus nitũtur. Vos

uero increduli mementote ab ipſa ueritate.i. a dei filio dictum: Qui me erubuerit & meos ſermones, hunc filius ho- Lucæ. 9
minis erubeſcet cũ uenerit in maieſtate ſua et patris & ſanctorum angelorum. Huius autem hominis infelicitati, quem Chriſtus erubeſcet, nulla uitæ præſentis infelicitas poteſt comparari. Nam qui receptus a deo non fuerit in gratiã, a diabolo recipietur in damnationem ſuppliciumq́ſempiternum,

De conuerſio ad deum Ca. X

VT autem alterum ex his euitemus, alterum ſequamur ſarcina peccatorum depoſita, quæ nos in abyſſum deprimit inferni: ad illa conuertamur quæ de terra erigunt pauperem & in cœlo collocãt. Imitemur Symonem Marc. 14
leproſum, ut flagitiorum lepra curati mereamur hoſpitem habere Chriſtum. Neq́ nos prioris uitæ pudor impediat, aut horror in deſperationem trahat. Benigniſſimus eſt, qui Lucæ. 14
ad cœnam inuitari iubet pauperes, debiles, cæcos & claudos, id eſt, omni ſcelerum genere inquinatos, & neminem prorſus repudeat ad ſe cum peccatorum pœnitudine accedẽtem. Hic eſt qui prodigum filium, cum bona pa- Luc. 15
terna peregre profectus dilapidaſſet, ad ſe reuerſum oſculo excepit, amplexibus fouit: & lætatus eſt: q' ille qui perierat inuentus eſſet, & qui mortuus fuerat reuixiſſet. Diu multumq́ in nequitię cœno immerſus iacuiſti, expergiſcere tandem & erige te ut munderis. Mulier quæ duodecim Mar. 9
annos profluuio ſanguinis laborauerat, cum Chriſti fimbriam tetigiſſet, ſana diſceſſit. Altera duodeuiginti annos Lucæ. 15
morbi ui inclinata, a domino manum ei imponente curatur: & cœlum aſpicere incipit, quæ tanto tempore pecudum more terram tantum ſpectauerat. Plus dicam, octo Iohan. 5
& triginta annorum languorem ſuſtinuit ille quem ad probaticam piſcinam ſanum ſurgere iuſſit dominus: ita ut qui tam diu fracto debilitatoq́ corpore immobilis in lectulo decubuerat, illum ipſum lectulum quo ferebatur, ipſe humeris ſuis referret, domumque rediret, non ſolum ſanitati, uerumetiam uigori uiribuſque reſtitutus. His autem curationibus tam diutina tabe mar-

ceſcentium corporum ſignificauit tibi dominus, ꝙ ipſe medicus animorum ſit, quãuis ad multam ætatem in peccatis uerſati fuerint, tantum ut curari cupiant & rogẽt. Nõ eñ ſanat ille niſi uolentem. Nam & hunc prius interrogaſſe dicitur, an uellet ſanus fieri, atq; ut uelle audiuit, non diſtulit, quin ſtatim ſanum redderet. Nemo ergo deſperet quãdiu uiuimus, miſericordiæ locus eſt: tunc iudicamur, cum morimur: & ſi ante impetratæ ueniæ priuilegiũ nobiſcum deferimus hinc decedentes, in electorꝝ numero aſſcribimur. Sin uero ſine illo uitam obimns, ad mortem nunq̃ intermorituram deſcendimus, ad tenebras exteriores, ubi eſt fletus & ſtridor dentiũ, & pœnarꝝ finis omnino nullus. Beati igitur illi, quorum anteq̃ iudicabuntur,
Luc.3 erũt praua in directa, & aſpera in uias planas: qui priuſq̃ opera ipſorꝝ iuſtitiæ libra examinabuntur, luporꝝ feritatẽ quam induerunt, cum agnorum manſuetudine cõmutabunt. Nunc ergo tempus acceptabile, nũc dies ſalutis, nũc
Iohan.6 acceſſus ad eum datur, a quo dictum eſt: Qui uenit ad me non eijciam foras. Non aliter ad eum uenitur, niſi deſiſtendo a malis, & q̃d bonũ eſt operãdo. Itaq; non ſolũ iniqui ſed etiam ocio indulgentes, ab eo qui ſaluare poteſt, pro-
Mar.11 cul ſunt. Ficum illam quæ foliorꝝ tantum luxuria exuberãs
Iohan.1 fructu carebat, maledicendo dominus ariditate dãnauit. Sub qua cum lateret Nathanael Iſraelita, licet dolo carens, non poterat loqui cum Ieſu: egreſſus autem & magis alacris animi affectu ſaluatoris quærens conſpectũ, eũ ipſum quem ſcribæ & phariſæi cognoſcere nequiuerunt, confiteri cœpit, dicens: Rabi, tu es filius dei, tu es rex Iſrael. Veruntamen ſi ſenſus quoq; non ſatis ſanos habeas. quicq̃d illis blanditur, mortiferum puta: & illa quæ deo placent,
Mar.10 ijs indulge. Si uiſus te ad peccandum ſolicitat, cæcus es: cũ Barthimeo perge inuocare Ieſum, & petere ut uideas: tunc ipſo imperante diſcedent ab oculis tenebræ illæ, in quibus ſpectandarꝝ mulierum concupiſcentia habitabat, uel delectatio aliquam uanitatem uidẽdi uerſabatur, cœlũq; ac ſydera cõtueri incipies, & per ea quæ uidentur ipſa dei inuiſibilia cõtemplari. Quod ſi te auditus & loquẽdi intẽ-

perſes in malum præcipitant,ſurdus & mutus es,quia dū te audire uel loqui ea quæ mundi ſunt, nimium delectat, ab his quæ dei ſunt,& aures auertis ne audias, & os com primis ne loquaris. Cum ſurdo igitur & muto a domino poſce remedium: Ille huiuſmodi hominis aures digito te-tigit & ſaliua linguam,atq; is qui utroq; malo affectus fu erat,utroq; liberatus abijt. Statim eñ (ut Marcus ait)apte ſunt aures eius: & ſolutū eſt uinculū linguæ eius, & loque batur recte. Poſtremo quibuſcunq; uitijs corruptus uiuis. ita ut mortuus ſis cum uiuas, quantū potes ad illum qui uiuificat mortuos,te uerte. Nam et mortui audient uocem filij dei, & qui audierint uiuent: modo ne tardes tibi iam in morte poſito quærere ſalutem, dum inueniri poteſt. Fugit tempus,dies aduentat extremus: atq; hic fortaſſe craſtinus eſt aut hodiernus : & tu tibi tutum putas differre turpis uitæ correctionem? Noli iuuentæ confidere: omni ætati cōmunis eſt mors. Nec proſperæ ualitudini crede: quidam dum rident,dum iocantur,dum cum alijs colloquuntur,repente concidere. Pelle igitur moras omes: & prauas cupidines de pectore proijcere feſtina: atq; de ſpelunca latronum fac domū orationis,in qua habitare dignetur Chriſtus. Hoc pacto qui nunc nouiſſimus es apud deum, iam inter primos computaberis. In nouiſſimis erāt Matthęus, Zachæus,latro: ſed cōuerſi ad dominum,primi facti ſunt. Matthæus reliquit teloneum,& fit apoſtolus. Zachæus auariciam largitate mutauit, & ſalus facta eſt domui eius, cum Chriſtum ſuſcepiſſet hoſpitio. Latronem aliena per uim rapuiſſe pœnituit, & ſaluatori ſe commendans meruit de cruce transferri in paradyſum. Audi Chriſtum clamantem: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis,& ego reficiam uos. Hinc tu tandem ad uocantē conuerſus dic: Iniquitates meę ſupergreſſæ ſunt caput meum: & ſicut onus graue grauatæ ſunt ſup me. Tūc ille occurrēs tibi, protinus te omni faſce liberabit, & expeditum ad ſe trahere incipiet: ut qui flagitijs coopertus mergebaris in profundum: iam his omnibus emundatus aſcendas in cœlum.

Marc.7

Iohan.10

Matth.11

¶De auerſis a deo Ca. XI.

ET cum tanta felicitas ſit eorum, qui ad deum conuer
ſi mores ſuos corrigunt: nō ambigimus æque gran
dem eſſe miſeriam illorum qui obdurantur. Prædi-
ca, argue, obſecra, increpa opportune, importune: nihil pro
ficis cum in ſpinis, quæ ſementē uerbi dei præfocant ſemi
nas: uel ſuper lapide, ubi ſemen radices agere non ualens,
areſcit: uel in uia, ubi conculcatur & atteritur. Coram pra-
ua aſſuetudīe corruptis hominibus quoties de deo, de ſan-
ctis, de uitæ honeſtate incidit ſermo, corrugant nares, con
trahunt frontem, os diſtorquent, uultum auertunt: & taci-
ti etiam dicere uidentur. Durus eſt hic ſermo, quis poteſt
Iohan. 6 eum audire? Tales erant phariſæi illi ac legis periti, quorū
ſcelera cum argueret dominus, cœperunt (ut Lucas ait)
Luc. 11 grauiter inſiſtere, & os eius opprimere. De quibus in Io-
Ioan. 8 anne conqueritur ſaluator & ait: Non poteſtis audire ſer-
monem meum. Dextera igitur aure carent, ne bona audi-
ant, ueluti Malchus ille cum a Petro uulnus accepiſſet. Is ta
men adduci ad Ieſum ut curaretur ſuſtinuit. Iſti uero perui
catius auditū obturaſſe uidentur, ut aſpis, ne intelligant uo
Iohan. 9 cem ſapienter incantantis. Quod ſi ultra eis præcepta ſalu
tis ingerere perſeueraueris, indignātur, & iam in contume
liam prorumpunt. Totus in peccatis natus es inquiunt, et
doces nos? Vnde autem fit, ꝙ tam obſtinato propoſito cæ
leſtem aſpernentur diſciplinam, parabola euangelij de nu
Matth. 22 ptijs recitata docet. Ad quas inuitati, quoniam uenire nolu
erunt, alius inquit, abijt in uillam ſuam, alius ad negocia-
tionem ſuam. Deliciæ quippe huius ſeculi & ipſa terrena-
rum opum cupiditas auertunt animum a cæleſtium con-
templatione, & caduca bona ęternis præferre compellunt:
quia hæc futura expectantur, illa uero præſenti uoluptati
deliniunt: ita ut quæ nondum habentur, iam uel non eſſe
omnino, uel haberi non poſſe credantur. Illi ergo qui tam
impie ſubuerſi ſunt, nec fidei certę, nec firmę ſpei ſunt:
Alij luxuriæ, alij auaritiæ ſtudēt, & cum ſenſuum ſuorum
affectibus ſeruiant, uirtutibus uacui & ad uitia proni effi-
ciuntur. Recedēte enim domino de templo cordis eorum

non relinquitur lapis ſuper lapidem, qui nõ deſtruaẽ: uſq; adeo Barrabam, id eſt, diabolum ſibi dimitti gaudent, ut eundẽ Chriſto domino qui pro ipſis crucifixus eſt, antefer re non dubitent. Attendant tamen, ſi nondum penitus obſurduerunt, & cognoſcant, ad ſe quidem omnia illa pertinere, quæ ſalutarem doctrinam nolentibus admittere, mi natus eſt Chriſtus dominus. Ad illos eñ quos iuſtitiæ ſuæ doctores conſtituit, & ad prædicandum gentibus deſtina uit, dixit: Quicunq; non receperint uos, neq; audierint ſer Math. 10 mones ueſtros. Exeuntes foras de domo uel ciuitate, excutite puluerem de pedibus ueſtris. Amen dico uobis, tolerabilius erit terræ Sodomorum & Gomorreorũ in die iudicij, q̃ illi ciuitati. Sodoma eñ & Gomorra ante euangelium ſubuerſæ ſunt, at iſti ultro oblatum reſpuunt ac repellunt, dum præceptis eius contraria operanẽ. O miram mentis peruerſæ cæcitatem: non uident q̃ labile bonũ ſit mundanæ luxuriæ uoluptas cui adhærent, q̃ firmum & ſtabile cœleſte regnum quod contemnunt, q̃ graue perpetuumq; malum infernalis cruciatus, quem mox ſubire coguntur. Sed iam iſtos in damnationis interitũ tam pertinaciter currentes relinquamus, cum etiam ab ipſo omnium dño relicti eſſe uideãtur: & illis pro tempore conſulamus, qui ad capeſſendas accedunt uirtutes, ut in eo bono q̃d ſemel ſibi propoſuerint conſtanter, perſeuerẽt. Sicut enim in uitijs obdurare pnicioſiſſimũ eſt, ita in bene uiuendi cura minus eſſe conſtantem, turpe indecorumq; habeẽ.

De animi conſtantia Ca. XII.

FIrmum ac ſtabilem eſſe oportet dei ſeruum, nec iniuria laceſſitum iraſci, nec laudatum inſolẽter efferri. Vtrũq; præſtitit mulier illa Chananæa. Cum eñ Matth. 15 canibus compararetur, quibus non erat concedendus panis filiorum, non eſt indignata, ſed magis ſemet ſubmiſit, dicens: q; etiam catelli micas panis comedant, quæ de menſa cadunt dominorum. Rurſum cum reſponſum domini accepiſſet: Magna eſt fides tua, fiat tibi ſicut uis: nequaq̃ tantæ commendationis gloria ſeſe extulit: ſed potius eandem humilitatem, quã contempta non deſerue-

rat, egregie deinde probata conſeruauit, fidei ſuæ magnitudinem magis ad diuinæ largitatis gratiam referens, ꝗ̃ ad arbitrij ſui libertatem. Quod ſi quicꝗ̃ ex eo ſibi iactanter arrogaſſet, filiam pro qua ſupplicauerat, ſanam non recepiſſet. Et nos igitur ſi ab ijs, quæ nequiter cõmiſimus, purgari cupimus, modis omnibus caueamus, ne in eodẽ relabamur luto, alioquin per incõſtantiæ uitium, nec ſatis creduli eſſe argueremur, nec ipſa, quæ intra nos eſt ſanari filia poterit. Eſt aũt conſtantis animi repugnare cupiditatibus, a bono inſtituto nunꝗ̃ deflecti, & cum ſemel ad colendam æqui honeſtiq; uirtutem conuerſus fueris, nuſꝗ̃ ab ea diſcedere uelle. Profecto qui ſic ſibi conſtiterit, intrepidus uitæ finem expectabit, ſpe certiſſima firmatus de morte ſe tranſiturum ad immortalitatem, & illam beatitudinem, quam nec fando exprimere, nec cogitando poſſumus complecti. Nos ergo tantæ mercedis cupiditate flagrantes, cũ ſanctius uiuendi domũ ædificare cœperimus,
Luc.6 fundamentum eius ſupra petram ſtabiliamus: & ipſam uirtutum ſtructuram nec malignorum ſpirituum uenti cõcutere poterunt: nec præſentium aduerſitatũ flumina obruere: immobilis inuictaq; perſtabit, donec ad culmen uſq; perducatur ſummæ ꝑpetuæq; integritatis. Fruſtra aũt Chriſtum in cordis noſtri monumento condimus, ſi conſtantię lapidem ad oſtium monumenti non admouemus, ut eo aditum inimicis Chriſti, quantum in nobis eſt, prohibeamus. Qui ſunt iſti inimici procul longeq; abigendi, niſi uitia ipſa, quæ ſalutaribus uitæ monitis reluctant̃ atq; obſiſtunt, & quicqd probe laudabiliterq; ædificatum fuerit, deſtruere feſtinant. Ab his qdem quicunq; ſe illæſum incõtaminatũq; cuſtodierit, hic uere Chriſti diſcipulus erit: cui
Matth.16 idem dominus iure ac merito dicere poterit: Tu es Petrus & ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam. Ille eñ uere petra eſt ſupra petram, qui dum Chriſti ueſtigijs innititur, in his in finem uſq; fixus perſeueret, & in domino cõfidens, ſicut mons Sion non mouetur in æternum. Vt aũt iſta cõſtantiæ uirtus quãta ſit magis pateſcat, inſtabilitatis quoq; uitiũ ꝗ̃ execrandum habeat conſyderemus.

¶ De animi inconſtantia. ¶ Ca. XIII

QVemadmodum futurꝫ & conſtantem animum ſupra petræ ſoliditate ædificare diximus, & id quod ab eo fabricatum fuerit, tam contra dæmonum præualere certamina, ꝙ aduerſus maloꝝ, quæ mortalibus contingunt, acerbitatem: ita econtrario debilē, & in propoſito minus perſiſtentem domui illi comparandum eſſe arbitramur, quā moli arenæ impoſitam & uentoꝝ concutit flatus, & impetus ſubruit fluuioꝝ, atq; ad ſolū uſq; concidere cōpellit. Is eñ qui inconſtans fuerit, facile quidem et fraudibus diaboli cædet, & uiolentiæ perſecutionū, & faſtui ambitionis, & cumulandaꝝ opum cupidini. Seruabit fortaſſe fidem, quā diu nemo aduerſabitur: ſed ſi qua fœdæ uoluptatis appetitione cor titillare ſerpentis antiqui calliditas cœperit, ſi tyrannus minari necē, ſi collati magiſtratus dignitas efferre, ſi animū habendi auiditas inquietare, adulterio inquinabitur, ut Herodes: metu ad negandum ſubuertetur, ut Petrus: optimū quenq; contēnet, ut pontifices & ſcribæ Chriſtum, dum lucra ſectať ut Iudas, nec furtis abſtinebit, nec ſacrilegio. Quod autem turpiſſimū ſit, cum bene cœperis male deſinere, & nunc hoc, nunc aliud uelle. Aliæ quoque in euangelio ſimilitudines indicio ſunt. Inconſtantis quippe hominis uolubilitas comparatur arundini uento agitatæ, dum Ioannes Baptiſtalis non eſſe aſſeritur. Adde ꝙ arundo ipſa & fragile lignum ſit, & infructuoſum uacuumq; intus ac nodis qdē plurimis interſectū. Ita uir ſibi minus conſtans, tentationibus ſuccumbit, bonaꝝ actionū ſterilis eſt, uanitatibus affluit, & multoꝝ uinculis innodatur peccatoꝝ. Eundem lunatico illi conferre poſſumus, quem nunc in ignem, nūc in aquam cadere ſolere dixerunt. Inconſtans igitur ut Luna mutatur: & cum iam pene plenus bonoꝝ creditur, tūc deficere incipit: cumq; alternis moribus agiteť, & nunc igne charitatis incaleſcat: nūc aqua maliciæ frigeat: prōptius tamen ad id quod malū eſt rapitur, & ad peccata declinat. Quod aūt difficulter ne in ſcelere pſeueret effici queat, diſce. Lunaticū hunc apoſtoli curare non poterunt, a Chri-

Lucæ.6

Matth.11

Matth.17

ſto ſanatus eſt, qui ipſis mirantibus, quare ſibi id non licuerit, dixit, hoc dæmoniorum genus non poſſe eijci niſi per orationem & ieiunium: oſtendens grauiſſimam qdẽ eſſe animi egritudinem inconſtantiam. Hanc prætereà ro tarum inſtabilitati cõparat ſcriptura: Pręcordia fatui inqr, quaſi rota carri: & quaſi axis uerſatilis cogitatus illius. Et quoniam rota iſta non ſolum inſtabilis eſt, ſed etiam dũ tracto curru uertiĩ magnos ædit ſtridores, & crebra reuolutione atteritur ac deperit. Sic hominis inconſtantis leuitas quicquid bene fecerit, ipſe ſuas laudatioues iactabundus garrit, & facinus illud, quo meritum aliquod apud deũ cõſequi ſibi potuiſſet, euacuat inanis gloriæ cupiditate: deinde hanc ipſam gloriam prauis operibus, ad quæ ſemper pronior eſt, deſtruit: & in ſuimet infamiam turpiter conuertit. Nam quamuis aliquando etiam non improbi ingenij eſſe uideatur, nunç̃ tamen non maiore ſui parte malus eſt. De quo Iacobus apoſtolus: Vir inquit, duplex animo inconſtans eſt in omnibus uijs ſuis. Quippe qui nũc hoc, nũc illud appetit: cui quod modo placuit, modo diſplicet: & rurſum quod diſplicebat, placet. Qui ſi quando boni aliquid agere aggreditur, ſemper ante ç̃ perficiat ceſſat: atq; idem nec ſedere, nec ſtare diu poteſt. Multiplex, uarius, diſcors eſt, ſecum pugnans, ſibiq; met contrarius, nec in uerbis nec in factis idem. Profecto qui talis eſt, nunç̃ aliquo honeſtioris uitæ ſtudio proficere poterit, immo cum in ſeculi huius pelago uela faciens frequenter naufragetur, mergendum tandem in profundo inferni facile conijci poteſt. Nunç̃ enim ſic reſipiſcit, ut non cras deterior ç̃ hodie ſit. Nos ergo ne quando ad eius tam damnoſam animi mobilitatem tam periculi plenã declinemus, diſcamus poſt conſtantiã etiã fortes eſſe: Et iã de ipſa fortitudinis uirtute pro ut nobis diuinus euãgelij ſermo ſuggerit, diſſeramus.

De animi fortitudine Ca. XIIII

FOrtis animo is eſt, qui nulli rerum fragiliũ cupidini ſuccũbit, & neq; aduerſantibus frangit̃, neq; proſperitatibus inſoleſcit: cæleſtibus tantũmodo bonis adipiſcẽdis inhiat, cætera contẽnit. Fortis eſt igiĩ q uincit aua-

ritiã,et audit dñm dicẽtẽ:Cauete ab om̃i auaritia: quia nõ in abundantia cuiuſq; uita eius ex ijs quæ poſſidet. Superata aũt auaritia ad munificentiam liberalitatemq; ſe confert: & ea quæ habet,indigentibus dilargit̃, dum ad pfectioris uitæ ſublimitatem aſcẽdere feſtinat: iuxta illud ſaluatoris dictum: Si uis perfectus eſſe, uade & uende om̃ia quæ habes,& da pauperibus,et habebis theſaurum in cœlo,& ueni ſequere me: Non erat perfectio contẽnere diuitias, niſi addidiſſet dñs, ueni ſequere. Omnibus abundare uirtutibus quærit qui Chriſtũ imitari decernit. Chriſti eñ imitator q̃primum ueterem exuit hominem & induit nouum,ſuperbiam mutat humilitate,iracundiam lenitate incontinentiam caſtitate, & breuiter uitium uirtute. Atq; ita malaꝝ paſſionum uictor efficitur, cum ad diuerſas ab his actiones animũ conuertere cœperit. In his deinde confirmatus omnes præſentium tribulationum ictus excipit clypeo patientiæ,de omnibus deo gratias agens,minuſq; ſe pati confitens, q̃ peccata ſua mereant̃. Hoc eſt illud q̃d præcipit dominus & ait:Qui uult uenire poſt me,abneget ſemetipſum,& tollat crucẽ ſuam & ſequatur me. Ac ne qs crucis nomine, quod dura aſperaq; ſignificat turbetur, diſcipulos ſuos cõſolatus eſt,dicẽs: In mũdo preſſurã habebitis,ſed confidite, ego uici mundum,quaſi diceret:Sicut ego propria uirtute calcaui mundi huius erumnas, ita & uobis uincẽdi facultatem conferam,ut per me mala om̃ia magno animo perferendo, illis omnibus fortiores potẽtioreſq; ſitis:tãtum non in uobis ſed in me ſpem fiduciãq; habeatis: Hunc præterea fortis animi uirum, Chriſtiq; domini ſectatorem:quemadmodum aduerſa non deijciunt, ita nec ſecunda arroganter erigunt. Fruſtra eñ in aduerſis uinceret,ſi in proſperis per inanis gloriæ appetentiam ſuperaretur. Itaq; in dignitate conſtitutus non ſibi blanditur ſed alijs prodeſſe affectat, nec tam præpoſitum ſe eſſe meminit,q̃ eorum quibus præeſt miniſtrũ,a domino admonitus dicẽte. Quicũq; uoluerit inter uos maior fieri,ſit ur̃ miniſter:& q uoluerit inter uos primus eſſe,erit ur̃ ſeruus ſicut filius hois nõ uenit miniſtrari ſed miniſtrare, & da-

Matth. 19
Matth. 17
Iohan. 16
Matth. 20

re animã ſuam in redemptionẽ pro multis. Præſtantis autem ac ſtrenui animi eſt, dominandi cupidinẽ, quæ ſæpe robuſtiſſimos uicit, ſuperare: ipſamq; regum põpam & principum luxuriam pro nihilo ducere, atq; in omnibus cũ Chriſto humiliari. Quid em̃ eſſe poteſt maius Chriſto? qui eiuſcemodi humilitatem ſic in ſe commẽdauit, ut dei filius non dedignaret̃ eſſe hominis filius, & formam ſerui aſſumere, cum eſſet omnium dominus. Deniq; fugiſſe dicitur in euangelio, cum eum regem facere uellent. Et non eſt regnum meum de hoc mundo inquit. ut ſuo exemplo non in terra regnare, ſed in cœlo deſyderemus. Vnde &
Ioan. 18 mercedem humilitatis, & non humilitatis pœnam propoſuit dicens: Qui ſe humiliat, exaltabit̃: & qui ſe exaltat, humiliabitur. Ad hanc animi fortitudinem pertinet, ipſam etiã, quã præcipue uulgus formidat, mortem contẽnere: nec ullo ſupplicij genere ſic terreri, ut a bono honeſtoq; diſcedas. Nolite timere eos inquit, qui occidunt corpus, animam aũt non poſſunt occidere: ſed potius eum timere, q̃
Matth. 10 poteſt corpus & animã perdere in gehennã. Si ergo caſus inciderit, ut aut moriendũ ſit, aut peccandum, eligat̃ potius mors corpis q̃ aïæ, mors em̃ aïæ pctm̃ eſt. Quod ſi metu mortis pculſus, uitæ fragili & uelis nolis cito perituræ tũc peperceris, illam ſtabilẽ & immortalẽ, qua ſancti fruuntur, amittes. Ait enim: Qui uoluerit animam ſuam ſaluam facere, perdet eam. Nam ſiquis peccare mauult q̃ mori, hic ſibi uiuet, & deo morieẽ. Deo autem mori eſt, in inferni baratrum ruere, nullum cum ijs qui uere uiuunt habere cõſortium. Sequit̃: Et qui pdiderit animã ſuam propter me, inueniet eam. Sed ne forte dubius & incertus quęras, quo locoꝝ inueniet eam, ait: Vbi ego ſum, illic & mi
Ioan. 12 niſter meus erit. Quid aũt illo homine felicius, qui merebitur eſſe ſocius Chriſti? Sed ſi cum illo ſimul uiuere uolumus, mundo moriamur nullum recuſantes, quo deo gratificari poſſimus laborem, nulli cedentes aduerſantium pſecutioni. Nam dum tyrannus minatur necem, Chriſtus aperit paradyſum: dum homo impius tormentis cruciat, clemens deus refrigerij ſempiterni ſedem cõſtanter tolerãti-

bus parat: præmijq́ magnitudine tanto ampliat magis, quanto grauius pro amore ſuo affligimur: ſi tamen uindictam in eos qui affligunt, non appetimus, ſed econtrario bene illis facimus beneq́ optamus, a quibus male accipimur, dicente domino: Diligite inimicos ueſtros, & benefacite ijs qui oderunt uos, & orate pro perſequẽtibus uos. Math. 5
Hoc prior præſtitit ipſe qui præcepit: deinde ſerui eius, qui ſuis perſecutoribus monſtrabant uiam ſalutis: & a quibus tormenta patiebãtur, eis ignoſci orabant. Proprium itaq́ chriſtianæ fortitudinis eſt, ſeipſum uincere, & affectibus cõtra rationem nitentibus imperare: nec carni ſed ſpiritui obedire, ipſumq́ dominum pro uiribus imitari, eiq́ ſeſe q̃ ſimillimum reddere. Sed iam fortitudini cõtrariam puſilli animi imbecillitatem in medium proferamus Fit em̃ ut magis eluceſcat uirtus ex comparatione uitiorũ.

De animi imbecillitate. Ca. XV

SI eum fortem eſſe cõſtituimus, qui cupiditatibus dñanatur, quis erit imbecillus & infirmus niſi qui ſeſe his in ſeruitutem dederit? Hæc aũt ſeruitus multo turpior atq́ fœdior eſt, q̃ illa quam fecit captiuitas, aut quã naſcendi attulit cõditio. Neutra em̃ iſtarũ officit, quin etiã in ipſis magis liberi dominis noſtris eſſe poſſimus. Maior quippe libertas eſt, non eſſe ſubiectum uitijs, q̃ non eſſe hominis mancipium. Vere igĩt imbecillus eſt, quem ſuperat auaritia, uel fraudulentia, uel ſimulatio, uel arrogantia, uel uanagloria, uel ira, uel gula, uel luxuria, uel libido, uel inconſtantia, uel timor, uel ocioſitas, uel eorũ quæ ab eccleſia recepta ſunt, incredulitas: cæteraq́ id genus: quæ quoniam rationi naturæq́ repugnant: quiſquis illis ſeruierit, non iam inter homines computandus, ſed inter pecudes erit numerandus. Ratio em̃ propria hominis eſt: beſtiarũ aũt natura id tm̃ ſequi quod ſuggerit appetitus, nullumq́ boni ac mali diſcrimen habere in his quæ appetuntur. Imbecillus es igitur, ſi iugo premeris auaritiæ, cui ſeruiendo, non poteris ſeruire deo. Non poteſtis inquit, deo ſeruire et mammonæ, hoc ẽſt. deo & diuitijs. Syri em̃ diuitias mãmonã appellant, Quia ũt diuitias præferũt Chriſto, & ni- Matt. 6

hil egeno porrigunt ipſo dei filio in fine, iudicante auditu ri ſunt: Eſuriui & non dediſtis mihi manducare. Cuius criminis conuictus diues ille, qui ſe tantū paſcebat, in inferno ſepelitur, ut ſemper miſer ſit, quem miſerorum non tetigit pietas, dum ſua cupide retinet, & pecuniam magis quam Chriſtū diligit. Imbecillus itē es, quando alterū dolo ſeducere contendis; ab iniuſtitiæ enim uitio ſuperaris, quoties alios fraude aliqua ſupplantare moliris. Non poterit in eo pectore habitare Chriſtus, in quo domicilium ſibi fecit dolus. Nam ipſe de eiuſmodi homine dixit. Vulpes foueas
Matth8. habent, & uolucres cœli nidos: filius aūt hominis non habet ubi caput ſuum reclinet. Nō habet Chriſtus ibi requiē, ubi ſtabulantur uulpinæ fraudes, & uolucrum inſtar alte ſe erigentis hominis elatio. Fraudulentiæ autem comes eſt ſimulatio. Semper enim ſimulationibus utitur fraudulentus: aliud facie præferens, aliud in corde occultans. Qui licet homines fallat, deum non poteſt decipere. Si modeſtū, ſi pium, ſi caſtū, ſi deniq; iuſtum ſe eſſe finxerit, cum longe alius ſit, nonne cum illis damnabit, quibus dictum eſt: Væ uobis ſcribæ & pharisæi hypocritæ, qui mundatis quod de foris eſt calicis & parapſidis, intus aūt pleni eſtis rapi-
Matth. 23 na & immunditia. Væ uobis qui ſimiles eſtis ſepulchris dealbatis quæ a foris apparent hominibus ſpecioſa, intus uero plena ſunt oſſibus mortuorū & ſpurcitia. Quanto igitur melius id eſſe quod apparere uis, quam quod nō es uideri uelle? Imbecillus quoq; es, ſi committis ut te ſibi ſubijciat ſuperbia, teq; arroganter incedere cogat. Ea ſuperatus, alijs præferri concupiſces, & plus honoris quam quod mereris tibi exhiberi poſtulabis. Quam rem ſcribis & phariſæis exprobrans dominus ait: Omnia opera ſua faciunt, ut uide-
Ibidem. antur ab hominibus: dilatāt enim philateria ſua, et magnificant fimbrias: amant aūt primos recubitus in cœnis, & primas cathedras in ſynagogis & ſalutationes in foro, & uocari ab hominibus rabbi. Ergo & inanis gloriæ cupido arrogantibus dominatur: de quibus in euangelio Ioan
Ioan. 12 nis dicitur: Dilexerunt gloriam hominū magis quam gloriam dei. Statuit ergo eos diabolus ſupra elatæ iactantiæ pinna-

culũ,ut quo altius aſcenderint, grauius elidanẽ cum ceciderint. Vis noſſe ꝙ infirmi ſint qui ſic corruunt? non ui co Luc. 4
acti,ſed uerbis deliniti ſua ſponte labuntur. Diabolus eñ
niſi imbecillior homine eſſet, non ei quem ſupra tẽplum
poſuerat,dixiſſet: mitte te deorſum,ſed ipſemet eum præcipitem dare tentaſſet. Quis ergo corruit, niſi q imbecillis
inimici callidæ ſuggeſtioni paret? ut non inuitus ſed uolẽs
ſubuertatur & cadat. A quo qdem caſu eo difficilius exurgunt ambitioſi,quo magis adulantiũ ſibi palpatione delectantur. Ideo in euangelio dictũ eſt. Vœ uobis cũ benedixerint uobis omnes hoĩes. Et per prophetam dñs: Popu Luc. 6
le meus, qui te beatum dicunt, ipſi te decipiunt, & uiam Eſa,3
greſſuum tuorũ diſſipant. Væ ergo illis,qui per adulationẽ
ita hallucinanẽ,ut ſe peccatores eſſe non agnoſcant cũ laudantur. Cares præterea mẽtis fortitudine, ſi te iracundia occupat & furere compellit. Talis fuit ſacerdotũ ille princeps,qui cum audiſſet Ieſum confitentem ſe a dextris dei ſe Matth.26
dere,in rabiem concitatus ueſtimenta ſcidit, & in clamorem prorupit: blaſphemum eum uocans, qui aſſertor erat
ueritatis. Neq; eñ potuit quod uerum erat intelligere ira
præpeditus, aut q̃d rectũ eſt iudicare. Vſq; adeo excæcari
ſolent, qui ſupra modum iraſcunẽ. Sed neq; ille fortis eſt
habendus,qui uentri ſeruit: & omne ſuũ ſtudium in cibo
potuq; delicatius ꝙ uitæ ratio poſtulat comparando ponit. Vt autem cognoſcas ꝙ pernicioſa gulæ ſeruitus ſit, de Math.24
manducante & bibente cum ebrioſis in euangelio eſt ſcriptũ, ꝙ diuidet eum dominus, partemq; eius ponet cũ hypocritis: ut uidelicet ibi ficta crucieẽ abſtinẽtia, ubi ſimulata torqueẽ ſanctitas. Illic inquit, erit fletus & ſtridor dentiũ: ut miſerabiliter lugeãt,qui in cõuiuijs immoderate læ
tati ſunt: & eſuriendo ſiccis crepitent dentibus, quos eſculentis poculentiſq; reſperſerant crapulãdo. Atq; ideo alibi
dicitur. Væ uobis qui ſaturati eſtis quia eſurietis. Qui aũt Lucæ.6
gulæ atq; uentri ſeſe in ſeruitutem dedit, idem luxurię libidiniſq; uitio facile cædet. Ventris enim repletione uenas
inflari intumeſcereq; neceſſe eſt,& inde pudẽda ipſa in uenerẽ concitari,& in turpem prurituũ exardeſcere: Quod au

tem male cum illo agitur, qui his affectibus eſt addictus, prodigi filij in euangelio miſerabilis teſtaẽ euentus. Deuo-
Luc. 15 raſſe dicitur ſubſtantiam ſuam cum meretricibus, & ad inopiam redactus pauiſſe porcos. Etẽm ſubſtantiam noſtram deuoramus, cum per peccatum diuinæ gratiæ lumẽ in nobis conſumimus: atq; ita porcos paſcimus, rem gratam faciendo immundis ſpiritibus, qui nos ad impudicitiam ſtimulant, & ſi peccato inquinatos uiderint gaudẽt. Peccare autem non tantum opere libidinoſo fœdoq;, uerumetiam turpi cogitatione poſſumus, dicente domino:
Matth. 5 Omnis qui uiderit mulierem ad concupiſcendum eam, iã mœchatus eſt eam in corde ſuo. Hoc aũt quod uiris dicit, etiam mulieres reſpicit: quia caput mulieris uir eſt. Ita fit, ut quod capiti uetitum eſt, nec corpori licere intelligatur. Præterea imbecilli animi certiſſimum argumentum eſt, uoluntas incerta, nũc hoc nunc aliud placet, propoſito ſemper labãti & inſtabili. Quod ſi ille qui bene inſtitutus pſeuerat uſq; in finẽ, ſaluus erit: nonne is qui in uia uitæ multiplex ac uarius eſt, procul erit a ſalute? Profecto nihil prodeſt corrigi, ubi contingit repente deprauari. Sed cætera percurramus, cum de iſto inconſtantiæ uitio abunde dictum eſt ſupra. Igitur neq; ille fortis erit, qui timore perterritus delinquit, & dum uel rerum ſuarũ uel corporis detrimentum, uel uitæ periculum cauet, deum offendere nõ uetur.
Luc. 23 Timuit Pilatus cæſarem, quando Chriſtum damna-
Marc. 14 uit, quem confeſſus erat eſſe innocentem. Timuerunt apoſtoli, cum comprehendi uidiſſent Ieſum: & dum fragili uitæ metuunt, ueram deſerendo fugerunt. Timuit Petrus, quando dominũ ſe noſſe negauit, pro quo poſtea ſpiritu ſancto confirmatus mori non timuit. Infirmi etiam atq; abiecti animi indicium eſt otioſitas. Non nulli quippe uirtutis operibus ideo exerceri nolunt, quia uerent ne la-
Iohan. 15 bori ſuccumbant: maluntq; ignauo ocio torpeſcere, q̃ ullã religioſæ uitę fatigationem ſubire. Hi ſunt palmites illi infructuoſi, a uera uite abſcindendi: & cum nullum ſanctæ actionis humorẽ habentes exaruerint, mittendi in ignem ut ardeant. Tempus enim ad bene agendum datum, nihil

agendo conſumpſerunt, defoderuntq; in terra talentum, a domino ideo cõmodatum, ut rediens exigat illud cum fœnore. Et ſi hac lege talentum iſtud accipimus, quomodo reſtituemus, ſi lucri nihil fecerimus? Poſtremo qui animo imbecillo eſt, ne fidelis quidem eſſe poterit. Semper enim dubius pendet & dum errare metuit, errat: diuerſarum gentium diuerſas conſyderat ſectas, & cui earum adhærendum ſit, incertus fluctuat. Cum nulla uerior credibiliorq; religio ſit, quam quæ deo autore tradita eſt hominibus. Iſtos uero qui adduc in ambiguo uerſantes, nihil affirmare audẽt, puſilli animi eſſe declarat ipſe dominus, qui diſcipulis tẽpeſtatẽ formidantibus: Quid inquit, timidi eſtis, nec dũ habetis fidem? De talibus alibi ait: Ad tempus credunt. et in tempore tentationis recedunt. Ac ne plura enumerando longius protrahatur oratio, cuicunq; uitia dominantur imbecillus & infirmus eſt. Fortis autem inuictus, cui adeſt uirtus, quem non deſerit ratio, qua ipſe ſuam uoluntatem, a ſeculi uoluptatibus auerſam ad ea quæ cœlo digna ſunt, dirigit: & ad æterna properans ea quæ temporalia ſunt, conſtanti atq; erecto animo contemnit. Marc. 4

¶De contemptu gloriæ Ca. XVI.

QVod ſi in fortibus cenſeri cupimus, præter iam dicta hominum rumuſculos & famæ mundanę blandimẽta ne aucupemur. Si quid benefeceris, notum eſſe ei ſat eſt, qui fidelium hominum benefacta æternæ beatitudinis mercede compenſat. Inanem autem gloriam ſemper fugiendam eſſe, ſaluator noſter & exemplo monſtrauit, & præceptis docuit. Deſcendens de monte leproſo mundato in iunxit, ne cui diceret. In hoc inſtruens, oportere nos quidem beneficos eſſe erga proximum, & tamen laudationes hominum nõ quærere. Duobus quoq; cæcis, cũ redintegratis oculis uiſum eis contuliſſet, comminatus dicitur, ut cauerent ne quis ſciat: quamuis Euangeliſta ſubiungens dicat: Illi aũt exeuntes (in domo enĩ ſanati fuerant) diffamauerunt eum in tõta terra illa. Ex quo diſcimus, beneficia quæ contulimus, tacere quidem: quæ autẽ recepimus, prædicare; ut in altero oſtentatio, in altero ui- Matth. 8 Luc. 5 Mat. 9

tetur ingratitudo. Idcirco cæci iſti poſt acceptam ſanitatē, ne iuſſi quidem ſilentium tenere potuerunt, neq; tamē ob hoc reprehenduntur: quia & dominus ideo iuſſit ut doceret humilitatem: & illi ideo non obedierunt, ne magis ingratitudine offenderent. Iterum gloriam hominū minime appetendam eſſe oſtendens, cū multos aduerſa ualitudine uarijſq; morbis oppreſſos priſtinæ ſanitati reſtituiſſet, præ
Math. 12 cepit eis (ut Matthæus ait) ne manifeſtū ſe facerent. Quanq̃ eñ non poſſumus non eſſe manifeſti, quoties erga plurimos pietate liberalitateq; utimur, nulli tamen alij, niſi ſoli deo hoc quod pro eius amore præſtamus, notum fieri, cupe debemus. Quēadmodum in ijs q graui morbo liberati ſunt, ſanitas latere non poterat, & tamen ipſe qui eam induxit medicus, quaſi latere poſſet, ne uulgarēt impauit: teſtatus bona qdem omni loco, omni tpe faciēda eſſe: nō tamen ideo ut alij ſciant, ſed ut obſequm præſtetur deo, q ea fieri præcipit, ad ſuam non ad hominū gloriam: ut eam mercedem, quam nemo alius præſtare poteſt, ab ipſo recipere mereamur. Nullo modo cælari poteſt illius uita, quē mortuum fuiſſe omnibus manifeſtum eſt, & tamen dñs
Mar. 5 filia Archiſynagogi ſuſcitata non ſolum præcepiſſe dicit, ſed uehementer præcepiſſe, ut nemo id ſciret. Quorſum ergo ſpectat, quod ita p̄cipiat, niſi ne per bonū q̃d agimus, uulgi uoculas requiramus? Qui eñ id captant, mercedem a dño promiſſam non merent. Sed quæri poteſt, cū toties
Luc. 8 opera ſua p̄ceptor humilitatis cælari iuſſerit, cur apud Gergezeos dæmoniaco ſanato dixit: Redi in domū tuā et narra quanta tibi fecit deus: quare hic nunciari mandat, quod in ſupra dictis tegi ſilentio p̄cipit? Reſpondemus: quia alibi de ſe tanq̃ de homine ſilētium imponēdo iactantiā uitandā docuit: hic aūt quaſi de deo narrari oportere nō diſſimulauit, ut & nos quicquid bene agimus, non ad noſtrā, ſed ad dei laudem referamus. Itaq; non dixit, quanta ego ſed quanta tibi fecit deus, Illud quoq; qualiter accipi debeat, nunc indagandum occurrit, quod in Marco ſcriptū legi
Mar. 7 mus: Et ingreſſus domū neminem uoluit ſcire, & non potuit latere. Sed hoc apud Gētiles in finibus Tyri & Sydo-

his geſtũ eſſe meminiſſe debemus, quibus non anteq̃ Iudæis p̃dicandum erat euangeliũ: qa ergo uulgãdi Gẽtibus euangelij nondũ tẽpus erat dñs Ieſus noluit tunc illis nũciari per aplos, ſed tm̃ agnoſci p miracula, his duntaxat q ultro ad fidem uenturi erant. Non ergo uoluit aliqd quod nõ potuit, ſed & quõ uoluit, latuit: & quõ noluit, latere nõ potuit: rogatuſq; a muliere Syropheniſſa filiam eius a dæmonis uexatione liberauit, ut dũ uerbi p̃dicatio ſubtrahit, mirabilium opatio credere uolẽtes inuitaret. Neq; em̃ repudiari debent, qui non uocati ad Chriſtũ ueniunt, ſi etiã uocati cum uenerint, ſaluentur. Cæterũ quia gloriæ contẽptorem etiam inuitũ ac nolentẽ ſequitur gloria, apud eundem euangeliſtam habemus, q̃ ſaluator noſter, his qui ſurdũ & mutum hominẽ ad ſe adduxerant, & ſicut rogarũt ſanum receperant: præceperit ne cui dicerent: ſed quanto magis præcipiebat ut tacerent, tanto plus prædicabant: & eo amplius admirabant dicentes: Bene omnia fecit, & ſurdos fecit audire, & mutos loqui. Præcipiebat ſane ut tacerent, ſed tamen prædicantes non increpuit. quo etiam nos opera noſtra, & ad laudem noſtram latere u elimus, & ad profectum aliorum non latere. Sciebat em̃ ille, cui etiã futura præſentia ſunt, quia magis prædicaturi erant, quod multis profuturũ eſſet: & nequaq̃ ex hac cauſa ſilentium imparabat, ſed ex ea, qua inanem gloriam nõ admittebat, Alioquin ſuperuacaneũ foret iubere aliquid eis, quos contrarium facturos non ignorabat. In omnibus igit iuſtitiæ pietatiſq; operibus quærendæ propriæ laudis abſit intentio, ſed alienę utilitatis cauſa, ut innoteſcamus nõ deſit charitas, & id, quoties uidebit opportunũ, hoc eſt, cum non ſit periculũ ut uel auditor iactantiæ crimẽ imputet, uel doctor committat. Quod quoniã frequenter contingit, ſemp tutius exiſtima, nihil de te prædicare, nihil quod deo teſte agis, ab alijs inſpici uelle. Gloriæ quippe mundanæ cupiditate duci omnino nefas eſſe etiam tunc demonſtrauit dñs cũ diceret: Ego nõ q̃ro gloriã meã. Qui illũ uere imitari deſyderat, non quærat gloriã ſuã, ſed gloriã dei, monẽte aplo ac dicẽte: Siue mãducabitis ſiue bibitis, ul' aliud qd fa Iohan. 8 1. Cor. 10

1.Cor.10 tis,omnia in gloriam dei facite. Illi omnia in gloriam dei faciunt,qui nihil ex ijs quæ bene laudabiliterq́ agunt,ſibi arrogāt· ſed cūcta ad gratiam dei,qua ſemper indigemus referunt. Latere uolunt ne ipſi laudentur latere nolunt ut
Matth.5 laudetˋ deus, obſeruantes præceptum dicentis: Sic luceat lux ueſtra coram hominibus, ut uideāt opera ueſtra bona, & glorificent patrem ueſtrū qui in cœlis eſt. Neq́ hoc repugnare putemus alteri ſententiæ poſtea dictæ: Attendite ne iuſtitiam ueſtram faciatis coram hominibus ut uideamini ab eis. per hoc eñ quod ſubiunxit, ut uideamini ab eis, oſtentationem facti prohibet, non ſpectaculū. Eadem ratione eleemoſynam fieri iubet in occulto, & orationē in abſcondito, ut totum optimi cuiuſq́ ſtudiū ſit, non ſuam laudem ſed dei quærere. Huiuſcemodi occultationem & pa-
Matth.13 rabola illa nobis inſinuat: Simile eſt regnum cœlorū theſauro abſcondito in agro, quem qui inuenit homo abſcondit. Theſaurū in agro, uitam perfectiorem in eccleſia intellige: hanc cum inueneris, ita abſcondere debes, ut quod ꝑ gratiam ſpiritusſancti adeptus es, per tuam inanā iactantiam non amittas. Et quoniam hoc cæleſte donū comparari non poteſt, niſi contemnantur terrena. Vadit inquit, & uendit uniuerſa quæ habet, & emit agrum illum. Renunciat eñ omnibus carnis uoluptatibus qui perfectus eſt, ut uoluptate ſpiritus, quæ in deo habetur, frui poſſit. Quanto tamen perfectior fuerit, tāto minus latere poterit. Non pōt abſcondi ciuitas in monte poſita, neq́ lucerna ſuper candelabrum lucens. Quamuis in ſolitudine & in montibus ferarum petat cubilia ab humano cultu ſemotus, deo tamen uolente proditur: ut alij ſuo exemplo ad calcandam mundi gloriam cœleſtiū amore accendantur. Solus ergo in domino gloriari poterit, qui uanitatis humanæ pompam honoresq́ contempſerit. Sic eñ & apoſtolus gloriatus eſt, di-
Gal.6 cens: Abſit mihi gloriari, niſi in cruce domini noſtri Ieſu Chriſti, per quem mihi mundus crucifixus eſt, & ego mūdo. Et ſi humilitas iſta ſanctos deceat, profecto non ſancti ſed ſtulti ſunt, qui terrenæ laudis honore delectantur. Horū nunc dementia ueri aſſertione oſtendenda eſt, ne quis er-

rore lapſus uitium amplectatur pro uirtute, & dũ honorari ab hominibus apppetit, a deo reprobari mereatur.

De gloriæ appetitione Ca. XVII

SCribas & pharifæos inanis gloriæ arguebat dominus, cum de illis diceret: Omnia opera ſua faciunt, ut uideant ab hominibus, dilatant eñ philateria ſua et magnificant fimbrias. Amant autẽ primos recubitus in cœnis, & primas cathedras in ſynagogis, & uocari ab hominibus rabbi. Igitur qui gloriam hominum appetit, non Chriſtum, ſed Chriſti aduerſarios ſcribas & phariſæos imitatus: quantoq; magis humano ore laudari cõcupiſcit, tanto grauius iudicio condemnatur diuino. Multos quidẽ uanæ gloriæ cupiditas a Chriſti religione diſſidere, & cõtra ueritatem ſtare compellit. Dum eñ cęteris ingenio & eruditione præſtare uideri uolunt, ſcripturæ ſenſus ab ecclesia receptos atq; approbatos impugnare nitunt, nec ad hæreticorũ prauitatem decliuare timent, ut aliquid ſe acutius inueſtigaſſe rudi plebeculæ perſuadeãt, & apud indoctos doctorũ laudem ſibi comparent. Quamobrem talibus eſt dictum: Quomodo uos poteſtis credere, qui gloriam ab inuicem accipitis, & gloriam quæ a ſolo deo eſt non quęritis? Plærique aũt eodem appetendæ gloriæ uitio ſuperati, tametſi fideles ſint, ſi tamen ab infidelibus honorantur, cauent ore confiteri, quod corde credunt, & humanam laudem fide ipſa potiorem habent. Siquidem tales illi erant, de quibus Ioannes memorat, dicens: Ex principibus multi crediderunt in eum ſed propter phariſæos non confitebantur, ne de Synagoga eijcerent: dilexerunt eñ gloriam hominum magis q̃ gloriã dei. Quam ergo pernicioſum uitium eſt inanis gloria, quæ alios ita infatuat, ut Chriſtũ confiteri non audeant, alios etiam ut negare non uereant. Verum eſſe quod dicimus noſtræ quoq; ætatis exempla probant. Vidimus non paucos ex Chriſtianis tranſiſſe ad Machumetanos, & præfecturæ ſibi collatæ honore electos, eorum ritus legeſq; ſubiſſe, maluiſſeq; ſine Chriſto, q̃ ſine poteſtate uiuere. Cæterum ne illi quidem, q̃uis cũ fidelibus cenſeant, uirtutũ ſuarũ fructum aliquem refer-

Matth. 23 · Iohan. 5 · Iohã. 12

te poterũt, qui in his non ad laudem dei, ſed ad plebis plauſum exercentur. Humilitatem præ ſe ferunt, & in poſtremo conuiuij loco diſcumbunt, non quia humiles ſint, ſed ut eſſe uideant. Vel ſicut in euangelio dicit: Exterminant
Math. 6 facies ſuas, ut appareant hominibus ieiunantes, eleemoſynas faciunt & tubis inſonant oſtentationis, ut miſericordiæ ſibi laudem uendicent, atq; ita bonum opus malo fine corrumpunt. Cũq; ab ipſo bonarum actionum remuneratore deo mercedem recipere potuiſſent æternam, fragilem & caducam malunt, fucũ uidelicet iſtum uolatilem auræ popularis. Huius tam peruerſa ſanctimoniæ & illi erant, q
Matth. 9 ſaluatorem noſtrum interrogauerunt, dicentes: Quare nos & phariſæi ieiunamus frequenter, diſcipuli autem tui nõ ieiunant? Quę autem utilitas eſt, uacuum cibo gerere uentrem, & gloriæ cupiditate repleri? Hac tamen & phariſęus ille refertus erat, quem certe nec coram deo puduit arrogan
Luc. 18 tius, q̃ decebat ſeſe efferre. Deus gratias ago tibi inquit, quia non ſum ſicut cæteri homines, raptores, iniuſti, adulteri: ueluti etiam hic publicanus: ieiuno bis in ſabbato, decimas do omnium quæ poſſideo. Gratias quidem deo agere debuit, ſed alijs detrahere ſeq; tam improba iactatione efferre non debuit. Sic reliquos depreſſit, quaſi ſibi æquandus eſſet nemo: ſic ſemetipſum cõmẽdauit, quaſi ad ea quæ faciebat, nihil ultra addi oporteret: cum ieiunare adiumentum potius uirtutis q̃ uirtus ſit, & decimas dare æs alienũ ſoluere, non aliquid ſua ſponte offerre. Tantũ autem hac oſtentatione profecit, ut publicano quem procaciter taxauerat, minus iuſtus de templo diſcederet: documentoq; eſſet peccatorem qui ſe humiliat, magis eſſe deo charum, q̃ innocentem, qui ſeſe alijs præferendum iactat.
Matt. 20 Non poſſumus tamen, quin tangamur aliquando gloriæ palpatione, ſed ſtatim aduocãda ratio eſt, ut quo caro blanditur, mentis iudicio protinus repellatur. Nam & apoſtolos Zebedæi filios honoris tentauit ambitio, cum alter ad dexteram, alter ad ſiniſtram domini, quẽ mox in terra regnaturũ putabãt, ſedere cõcupiſſent. Et qm̃ terrenis adhuc affectibus ducebãt, rñſum eſt eis: Neſcitis q̃d petatis. Q̄d

ſi neſcit quid petat, q̃ præferri cæteris appetit, nonne cæcos & improuidos homines facit ipſa humanæ laudis affectatio? Etẽ dum laudari cupiunt, ad uulgi opinionem uiuãt neceſſe eſt: & magis placeant ſimulatione q̃ ueritate. Neceſſe eſt etiã ut offenſi iraſcãt, ne timidi & abiecti reputẽt: ut inuideant, ne alijs minoris exiſtimationis habeãt: ut reliqua huiuſmodi perpetrent, quæ uulgus fieri amat, q̃uis ea boni & æqui ratio non admittat. Ideo ſane apoſtoli p̃ceptum eſt: Non efficiamur inanis gloriæ cupidi, inuicem prouocantes, inuicem inuidentes. Cum igitur plurimum mali ex laudis humanæ captatiõe ſoleat oriri, & nihil ſoli di boni naſci: quinimmo cæleſtis merces, quæ nobis a domino promiſſa eſt tolli, quandoquidem illi qui ſic afficiuntur, mercedem dicuntur accepiſſe: contẽpta huiuſce uanitatis cura apoſtolum audiamus monentẽ: Qui gloriatur, in domino glorieẽ: non eẽ qui ſeipſum commendat, ille probatus eſt, ſed quem deus commendat. Audiamus & dominũ præcipientem: Cũ omnia feceritis quæ præcepta ſunt nobis, dicite ſerui inutiles ſumus, fecimus enim quod facere debuimus. Ad hæc ſemper peccatores nos eſſe meminerimus. Si enim dixerimus quia peccatũ nõ habemus nosipſos ſeducimus, & ueritas in nobis nõ eſt. Deniq̃ nihil boni uel in nobis, uel extra nos eſſe, de quo quaſi de noſtro gloriari poſſimus, dicente apoſtolo: Quid habes quod non accepiſti? & ſi accepiſti, quid gloriaris quaſi non acceperis? Cum ergo cuncta quæ agimus aut dicimus laude digna, ad deum referẽda ſint, ut ad bonorum omnium autorem atq̃ largitorem, profecto aliquid ex his noſtræ uirtuti aſſcribere uelle, ſummæ ingratitudinis crimen eſt, arrogantiæq̃ non ferendæ. Facile autem gloriam præſentẽ contemnet, qui ſemper fragilitatis humanæ memor erit: quam inprimis mortis noſtræ teſtatẽ conditio, de qua ꝑ opportune quidem nunc tractabitur.

2.Cor.10

Luc.17

I.Iohan.I

I.Cor.4

¶ De mortis conditione Ca. XVIII

NOn eſt ibi ſtabilis gloria, ubi nõ eſt uita diuturna. Nobilẽ ignobili, liberum ſeruo, diuitem pauperi, ſtrenuum ignauo, doctum indocto, ſapiẽtẽ ſtulto,

regem deniq; priuato æquat mors. Et ſi fama ſuperſtes uiuat, quid ad te? quam uoluptatem ex eo capies, ſi non audis quid de te poſt te dictitent homines? Solent illi quidē qui per adulationem uiuo laudes dixerunt, de mortuo nōnihil obloqui: quippe cuius iam neq; beniuolentiam captent neq; uim formident. Sed eſto ut lauderis, & in ore uiuas multorum, & hoc inſuper ad te illi, q ad inferos deſcēdunt, perferant, nunquid nnncio iſto illa tibi leuare cruciatus poterunt, & non magis grauare: ſi ideo te noueris fuiſſe damnatum, quia non uirtuti laboraſti dum uiueres, ſed gloriæ: & hominibus magis placere quàm deo ſolicitus fuiſti? Quam igitur imprudenter, immo quàm ſtulte inanis gloria quæritur, quæ etiam in infamiam uerti poteſt: & ſi non uertatur, uel ignorata nihil iuuat, uel cognita plus doloris ei cuius eſt, affert, quàm cōſolationis. Quid profuit diuiti in euangelio
Luc.16 quotidie ſplendide epulari, purpura byſſoq; indutū in publicum procedere, a plurimis honorari? aut quid nocuit Lazaro mendico canibus tantum qui ulcera eius lingebant, eſſe notum? Si hic defunctus ab angelis in ſinu Abrahæ collocatur, ſi ille in inferno ſepelitur, & in igne ardet, & gutta aquæ indiget, & nullum ſupplicij finē ſperat? Vtriuſq; exitum conſydera, & iam magis optabis inglorius & ignotus deo ſeruire, quàm quærendæ laudis gratia, urbibus ac prouincijs imperare. Nunc reliqua, quæ ad mortē hominis pertineant, euangelij loca percurrendo, more olitoris inter ſalubres herbas, eam tantum, quæ ad præſentē uſum facit decerpentis, inquiramus. Naturale eſt omnibus animantibus mortem timere. In his tamen quæ ratione utuntur, id eſt, in hominibus, timorem iſtum a natura inſitū, uitæ immortalis cupiditas ſuperat ac uincit. Vtrunq; de ſaluatore noſtro euangeliſtæ nobis prodidere. Sic enī in Matthæo legimus:
Matt.26 Cœpit Ieſus contriſtari & mœſtus eſſe, tunc ait illis: Triſtis eſt anima mea uſq; ad mortem. Quamuis alij mœſtitiæ huius cauſam aſſignent, non timori mortis, ſed ei dolori quem capiebat ex perditiōe Iudæ proditoris, aliorumq; in ſe credere nolentiū: poſſet hoc tamen, quod propinqua iam paſſione eſt dictum, & ad metum mortis re-

ferri: non tam quia timuit, q̃ ut hac etiam in re, ſicut in cæteris in ſe hominis naturam oſtenderet. Separari aũt a corpore nemo eſt qui uellet, niſi idem per ſeparationem iſtam ad æternam beatitudinem ſe tranſiturum ſperaret. Paulus apoſtolus nunq̃ dixiſſet Cupio diſſolui, niſi cupitæ diſſolutionis cauſa potior ſubeſſet, q̃ in corpore uiuere: quam ipſe oſtendit continuo ſubiungens: Et eſſe cum Chriſto. Chriſtus autem poſtq̃ cœpit contriſtari, uel, ut alius euangeliſta ait, tedere & pauere, ex natura paſſibili & infirma, ex eadem paulo poſt dixit: Pater mi, ſi poſſibile eſt, tranſeat a me calix iſte. Sed quoniam ratio ipſa in nobis uincere debet naturalem carnis motum: nihil moratus intulit: Veruntamen non ſicut ego uolo, ſed ſicut tu. Vt ſemper dei uoluntas prӕferatᷓ hominis uoluutati. Vis non timere? mortẽ crede in illũ q ait: Ego ſum uia ueritas & uita. Hic Ioan. 14
eſt ẽm uia morum, ueritas fidei, uita retributiõis. Propterea qdem etiam hortatur nos dicens: Amen amẽ dico uobis, quia qui uerbum meum audit, & credit ei qui miſit me, Ioan. 5
habet uitam æternam: & in iudicium non uenit, ſed trãſit a morte in uitam. Quod ſi in Adam morimur, & in Chriſto reuiuiſcimus: ſi de morte nobis tranſitus eſt ad uitam, non eſt cur mortalitatem exui timeamus, mox immortalitate induendi: tantoq̃ minus cum etiam corpus noſtrum rurſum aſſumpturi ſimus: non quale deponimus, tetrum, tardum graue, ignobile, terrenum, fragile, mortale, ſed lucidum, agile, leue, glorioſum, omni priſtina fece carens, nullis caſibus obnoxiũ, beatitudinis capax, mortis expers dicente apoſtolo: Noſtra conuerſatio in cœlis eſt, unde & Phil. 3
ſaluatorem expectamus dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui reformabit corpus humilitatis noſtrӕ conformatum corpori claritatis ſuæ. Nos hac tanta ſpe confirmati non ſolum mortem non timere, ſed etiam nullum mortis genus debemus exhorreſcere. Ideo dominus noſter cum aſperrimam, tum ignominioſiſſimam elegit crucis mortem. Quem ſecuti ſancti martyres omnes tyrãnorum minas contempſere, omnia uiſcere tormenta, magis timentes deum offendere, q̃ quæcunq̃ extrema perpeti. Quid q̃

etiam multi ante perſecutionem, immo ante Chriſtũ, cum
nõdum paradiſi ianua pateret, mori optarint? Ingemiſcẽs
Pſal. 119 Dauid ait: Heu mihi qa i ncolatus meus prolongatus eſt.
& Helias: Sufficit mihi domine, tolle animã meã. & Iob:
quare non in uulua mortuus ſum? egreſſus ex utero nõ ſtatim
perij? & Ionas: Dñe tolle queſo animam meam a me
quia melior eſt mihi mors ꝙ uita. Quod ſi hi qbus adhuc
clauſus erat aditus regni cœleſtis, hinc decedere optarunt,
nos timebimus, qbus per Chriſtum a maledicto iam libertatis
patet paradiſus? quoſq; corpore iſto exutos protinus
excipit cœleſtis claritatis habitaculum ſempiternum.
Ob hoc ergo probatæ uitæ homines mori non formidant
quia prætioſa in cõſpectu domini mors ſanctorꝝ eius. Ob
hoc aũt impij & iniqui terrent: quia mors peccatorꝝ peſſima.
Itaq; non dolore uehemẽti, neq; immodico fletu proſequi
debemus eorꝝ funera, qui fide uirtuteq; ſatis præditi
uixerunt. Beati eñ ſunt mortui qui in domino moriuntur,
amodo dicit ſpũs, ut requieſcãt a laboribus ſuis. Vnde nõ
immerito felicẽ talium obitũ ſcriptura ſæpe numero dormitionẽ
appellat: ut quiete eos et uita ſimul frui ſignificet.
Puellã ſuſcitaturus dominus: Non eſt mortua inqt, ſed dormit:
& de Lazaro: Lazarus amicus noſter dormit, ſed uado
ut a ſomno excitem eum. Paulus quoq; cũ de mortuis
loquereť: Fratres inqt, nolo uos ignorare de dormiẽtibus.
Et in pſalmo habetur. Cũ dederit dilectis ſuis ſomnũ. Honeſtiore
igitur ꝙ mortis uocabulo mors notata eſt iuſtorꝝ
qui in dño uiuunt. Vnde Chriſtus iudex nuncupatus eſt uiuorꝝ
& mortuorum. Plura quippe mortis genera ſunt. Eſt
proprie mors corporis recedente anima, quæ uiuificat illud:
eſt per metaphoram mors animæ, cũ propter peccatũ
a deo deſeriť: eſt mors reorum pœna in inferno: hęc in Apocalypſi
ſcđa mors appellatur. Quamuis eñ aĩa etiã peccatrix
immortalis ſit, mortua tamen eſt, tũ quando in corpe
non deo uiuit ſed peccato, tum quando in inferno pœnas
luit æternas. Nam cũ mors primorꝝ hominũ in pœnã pcti
data ſit, ipſa pœna q̃ pro pctis infertur, mortis interdũ nomine
deſignať. Atq; ideo ſane nec ipſam corpis mortẽ bo

nã eſſe dicimus: q̃a ſtipẽdiũ p̃cti eſt, q̃a non ſine dolore ẽ: ſed tñ ut malis pniciosam, ita bonis utilẽ. Alteri eñ moriunt̃ ut in æternũ uiuãt, alteri ut in æternũ crucient̃ur. fugienda iſta, expetenda illa, etiã cũ tormẽtis & ſupplicijs pro tpe tolerandis. Si eñ tolerabimus & conregnabimus. Magis excoctũ aurũ purius nitet: & terra per ſe ferax, ſi aratro aut ligone uerſata fuerit, fructus uberiores reddet. Mortis tpe non eſt iuſtitiæ noſtræ operibuſq; confidendũ, ſed in miſericordia dei ſperãdũ: cum ſanctus apoſtolus dicat: Nõ ex operibus quæ fecimus nos, ſed ſcdm magnã miſericordiam ſuam ſaluos nos fecit. Animam igitur a corpe decedentem ſoli illi qui ſaluare põt commendemus. Qui ut hoc nobis inſinuaret, iam morti propinquus, iam ſpiritum traditurus, Pater, inquit, in manus tuas commẽdo ſpiritum meum: & hæc dicens expirauit. Et nos ergo commendando animam deo, miſericordiamq; eius implorãdo, ac p̃cibus inſiſtendo uitam iſtam finiamus: & tunc ſequetur, q̃d paulo ante diximus: Pretioſa in conſpectu domini mors ſanctorum eius, & beati mortui qui in domino moriunt̃. Cæterum ſicut non timere mortem ad ſeruos dei ptinet: ita econtrario eam formidare, ad ſeruos mundi. Quod ut clarius conſtet, de uana præſentis uitæ cupiditate aliquid dicamus. Ad Tit. 3

❡De uitæ cupiditate Ca. XIX

SI diu uiuendi uel uota uel confidentiã hoim recte perpẽderimus, plurimos q̃dẽ qui ita afficiunt̃, uanitatis imprudentiæq; arguemus. Diu uiuere ſperabat diues ille in euangelio, qui frugum ubertate lætatus dilatare cogitabat horrea, cellariaq; ampliare, & his q̃ una æſtas attulerat, per annos multos frui. Tantos autem cogitatus abſcidit nunq̃ ſatis prouiſa mors: atq; nocte illa qua ipſe ſibi longiora felicioraq; uitæ ſpacia promittebat, coactus eſt decedere, & cuncta quæ collegerat, alijs relinquere poſſidenda. Fruſtra igitur aliquid diuturnũ fore ſperat̃, q̃d ſtatim põt deficere. Sed aliud eſt ſperare dices, aliud cupe: licet nõ idẽ ſint, alteꝝ tñ ab altero pẽdet: et ex deſyderio ſpes, et ſpe orit̃ deſyderiũ, Aliogn q̃d ſtulti9 eẽ p̃t, q̃ cupe aliq̃d q̃d Luc. 12

te aſſecutum non ſperas? Sed cupis diu uiuere ſimul & ſperas, uerumtamen times, ne te ſpes iſta fallat, atque ita inter ſpem metumque dubius fluctuas. Et cum ita ſit, quæro abs te cum uoti compos fueris, cum ad decrepitam uſque ætatem perueneris, quam diu uixiſti? annos centum aut plures fortaſſe, ſi toto hoc tempore deo uixiſti, præclare quidem tecum agit: mox enim in æternum uiuere incipies: at ſi tibi tantum, male profecto rebus tuis conſuluiſti. Voluptas quippe omnis quæ cum ætate præterijt, pro nihilo eſt, peccata autem manent & perdurant quibus grauatus animus ad inferos ruit, ibi pro breuibus delitijs pœnas luiturus ſempiternas: Quid quod omnium hominum breuiſſima uita eſt ſuper terram? atque (ut Iaco-
Iacob.4 bus apoſtolus ait) uapor ad modicum parens? Quæ res cum neminem lateat, quid quæſo tantopere cupimus, quod uelimus nolimus, cito pertranſitum non ignoramus? Diu uixit Adam, diu Mathuſalem, aliique nonnulli ex patribus. Diuturnitas tamen iſta ſeneſcente mundo defecit. Quis enim noſtra memoria centeſimum uitæ attigit annum? cum præſer
Pſal.89 tim pſalmiſta dicat: Dies annorum noſtrorum in ipſis ſeptuaginta anni: ſi autem in poteſtatibus octoginta anni, & amplius eorum labor & dolor. Quære ſi quem inuenire potes octogenarium ſenem ſanum: neminem certe reperies, cui uel aures non obſurduerint, uel uiſus non hebetauerit, uel pedes non titubent, manus non tremant, dorſum non curuet, dentes ſi qui reliqui ſunt, non fluitent, & tota corporis deformata facies non penitus alia ſit quam fuerat. Adde tuſſim, aploplexiam paralyſim, ſtomachi cruditatem, uentris tormina, inguinum tumorem ſpirandi difficultatem, mingendi ſtranguriam, aliaque huiuſmodi multa, quæ annoſitas ipſa ſecum apportat, nec corpus modo, uerumetiam mentem infeſtans. Videas enim pleroſque delirare per ætatem: & qui paulo ante ſapientes habiti erant, iam ridiculos eſſe. Cumque tot mala una ſenectus afferat, nonne ſatis apparet, eum qui diu uiuere appetit, non uitam appetere, ut putat, ſed morbos? Si quibus autem contingat, quod rariſſimum eſt, ut etiam in ſenecta integris ſenſibus, uegetoque corpore & mente illæſa ſint, hoc donum dei eſt, cœleſtiſque gratiæ fauor,

non longæuæ ætatis, quæ cuncta corrumpere conſueuit, beneficiū. Quod eccleſiaſticus teſtaẽ dicens. Dedit dominus ipſi Caleph fortitudinem: et uſq; in ſenectutē permanſit illi uirtus. In Iob etiam legimus: Sperabam ꝙ ætas prolixior loqueretur, & annoꝝ multitudo doceret ſapiētiam: ſed ut uideo, ſpiritus eſt in hominibus, & inſpiratio omnipotentis dat intelligentiam. Deniq; in euangelio dominus: Dabo uobis inquit, os & ſapientiam. Hanc uero ſapientiam & iuuenes expetere & ſenes debent. Quam ſi adepti fuerint, dabūt certe operam non ut diu, ſed ut bene uiuant: neq; ut ætate ſed moribus graues ſint. Nam diu uiuere hoc quoq; mali habet, ꝙ neceſſe ſit, ut qui diu uixerit, mortes uideat multorum, lugeat liberorum orbitatem, ingemiſcat coniugis, fratrum, cognatorumq; funera, & frequenter exitu triſtetur amicorum. Quin etiam uel ſua uel aliorum adhuc uiuentium infortunia deploret: quādoquidem crebrius mala ꝙ̄ bona contingere mortalibus ſolent. Quas ob res unam tantum habemus (ut equidem reor) uitæ diuturnioris concupiſcendæ cauſam: ut uidelicet quo plus uixerimus, uberiores pœnitudinis noſtræ fructus colligere poſſimus, tantoq; maius promereri apud deum præmium, quanto prolixioris temporis laborem eidem ſeruiendo ſuſtinuerimus: dum & alijs prodeſſe optamus, et pro nobiſmetipſis cupimus facere ſatis. Alioquin longam uitā deſyderare, non dei ſed ſeculi amatorum eſt: qui nullo præſentium uoluptatum hauſtu ſatiantur, qui ſemper uiuere uellent, ut ſemper peccare poſſent. Et tamen mala cupita ſenectus in eo illis bene conſulit ſi uenerit, ꝙ laſciuiendi uires abſcœnoſq; amputet affectus, & ad continentiam cogat inuitos. Cæterum quoniam fidei integritati congruit, non ſolum quæ iuſſa ſunt obſeruare, ſed etiam quæ conſulta perficere: opportune nunc occurrit, de perfectæ religionis profeſſione facere ſermonem. Eccl.46 Iob.32 Luc.12

¶ De perfectione vitæ Ca. XX

Perfectioris uitæ conuiuium eſt, ad quod inuitat nos dn̄s: multos q̄dem uocat, ſed nō oēs, q uocati ſunt ueniunt: alium retinet corporis uoluptas, alium cumu-

landarum opum cupiditas impedit: de qbus dicitur: Illi
Matth. 22 aũt neglexerunt & abierunt: alius in uillam ſuã, alius uero
ad negociationẽ ſuã. His grauati uenire omnino nequeũt.
Deponendum eſt ergo onus, ſi altiora cupis aſcendere, &
de paucorum eſſe numero electorum. Tũc te uere a deo electũ
eſſe noueris, cũ magno animo illa quæ multorum ſunt cõ-
temnere cœperis, & omnem prorſus affectum ad ſolum
Matth. 10 Chriſtum conuerteris, ſolum imitari ſtatueris. Ait enim: Qui
amat patrem aut matrem plus q̃ me, non eſt me dignus:
qui amat filium aut filiam ſup me, non eſt me dignus. Ita
tuos ama, ut deum non offendas: alioquin plus te illos dili
gere argueris, quorum cauſa peccare non timueris: quan-
doquidem etiam propria mors magis eſt elegenda, q̃ cri-
men committẽdum. Ideo ſubditur: Et q non accipit crucẽ
ſuam & ſeqtur me, non eſt me dignus. Etenim queadmo
dũ ipſe crucifigi uoluit, ut nos redimeret: ita tu crucis mor
tem timere non debes dum tuũ confiteris redẽptorẽ. Tũc
aũt uere uiuere incipis, cũ pro eius no͂e occideris. Qui pdi
derit animã ſuam inqt, propter me, inueniet eam. Tranſit
em̃ de morte ad uitam, de terreno habitaculo ad cœleſte re
gnũ, ſemp beatus futurus qui mori innocens maluit q̃ no
cens uiuere. Solent autem parentes cognatiq; qui munda-
na ſapiunt, modis omnibus iter impedire ad perfectionẽ
tendentium: conquæruntur ſe derelictos, omni ſe ſolatio
deſtitutos. Qua in re cauendum eſt, ne noſtra erga parẽtes
pietas, impietas fiat in deum. Contemnendi quippe ſunt,
quoties a dei ſeruitio auertere nos moliũtur: & quaſi odio
habẽdi, ne nos odio ſimus deo, ſi uocationes eius atq; in-
uitamenta crebro cordibus noſtris infuſa neglexerimus.
Luc. 14 Cum præſertim ipſe dominus noſter dicat: Si quis uenit ad
me, & non odit patrẽ ſuum & matrem, & uxorẽ & filios,
& fratres & ſorores, adhuc aũt & animam ſuam, non po
teſt meus eſſe diſcipulus. Deniq; ait: Qui non renunciat
omnibus quæ poſſidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus.
Non poteſt toto pietatis affectu inhęrere Chriſto, cuius ani
mus aliqua terrenarum rerum cura in diuerſum diſtrahit.
In eo em̃ deficiat neceſſe eſt, in quo adhuc aliqua carnali cu

piditate inclinatur. Propterea q̄dē uocati apoſtoli, q̄m aliter ſequi Chriſtum non poterant, & retia & patrē reliquerunt. Non poterant effici Chriſti diſcipuli, niſi ꝑ omnia ei ſe confirmari ſtuduiſſent, ęmularenturq́ eius paupertatē. humilitatē, caſtitatē, docendi ſtudium, omnes iuuandi curam, omnia ſuſtinēdi patiētiam. Si quis uult, inq̄t, poſt me uenire, abneget ſemetipſum, & tollat crucē ſuam, et ſequatur me. Abnegat ſemetipſum, qui non iam carni paret, ſed ſpiritui: non iam mundo, ſed mundi domino ſeruit: ut longe alius ſit, q̄ qui hactenus fuerat. Tollit aūt crucē ſuam, qui pro ueritate aſſerenda nec ſupplicia deuitat, nec mortē horret, atq́ ita Chriſtum ſequitur. Ille enim cum dominus eſſet, formam ſerui accepit: & qui in ſe impaſſibilis erat, in homine aſſumpto crucem paſſus eſt: ne id nos pro nomine eius ſubire timeremus, quod ille pro amore noſtro perferre uoluit. Ne autem paupertatem metuas. Quærite, inquit, primum regnū dei, & hæc omnia quæ uidelicet uitæ neceſſaria ſunt, adijciētur uobis. Ne etiam mortē exhorreſcas, ait, Qui credit in me, non morietur in æternum. Ne deniq́ ſupplicijs terrearis. Mundus, inquit, gaudebit, uos uero contriſtabimini, ſed triſtitia ueſtra cōuertetur in gaudium. Tu interea ſi perfectæ conſummatæq́ religionis laboribus implicari durum putas, promiſſæ mercedis magnitudinem conſydera. Ait enim: *Vos qui ſecuti eſtis me* in regeneratione cum ſederit filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ, ſedebitis & uos ſuper ſedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Iſrael. Perfectis ergo ſuam communicaturus eſt dignitatem, q̄ cum ipſo communicare non dubitarunt laborũ anguſtiarũq́ patientiam. Duodecim aūt ſunt qui iudicant, & totidem qui iudicantur: quia illi filij lucis ſunt tanq̄ duodecim horæ diei: hi uero filij tenebrarũ ſub eodem nocturnarum horarum numero comprehenſi. Quamuis enim non omnes damnandi ſunt, minus tamē illis clari, quos perfectionis opera commēdant. Sequitur: Et omnis qui reliquerit domum, uel fratres, uľ ſorores aut, patrem, aut matrē, aut uxores, aut filios, aut agros propter nomen meū, centuplū accipiet, & uitam æternam poſſide

Math. 4
Luc. 16
Marc. 19

bit:hoc eſt ſublimiorem beatitudinis obtinebit gradum, uitaq́ꝫ perenni perfruetur, Exquiſitæ enim ſanctitatis uiri, licet uitæ æternitate alijs in paradiſo ſanctis pares erunt beatitudinis tamen magnitudine atq́ꝫ gloria illis præſtabunt dicente apoſtolo: Stella em̄ a ſtella differt in claritate,
1. Cor. 15 ſic & reſurrectio mortuorꝫ. Quãto quis plenius in ſe Chriſti ſimititudinem expreſſerit eum hic imitando, tanto illi proximior eſt futurus in cœleſti regno. Hoc certe ipſe polli
Iohã. 12 cetur dicens: Si quis mihi miniſtrat, me ſequatur: & ubi ego ſum, illic & miniſter meus erit. Si quis mihi miniſtrauerit, honorificabit eum pater meus. Hęc talia ſi recte ppẽderis, profecto iam nihil tibi aut factu difficile uidebitur, aut toleratu durum. Iam tibi ſedebit animo uendere uniuerſa quæ habes, diuitias, uoluptates, concupiſcentias, & emere theſaurꝫ illum præ omnibus mundi theſauris concupiſcendum: nunc quidem in enigmate abſconditum, tunc autem manifeſtum futurum, cum uidebimus illum ſicuti eſt. Hoc idem enim eſt & prætioſa margarita, qua cõ parata nihil erit ultra deſyderandum, cum omnis plenitudo gratiæ in Chriſto ſit, in quo ſunt omnes theſauri ſapien
Col. 2 & ſcientiæ abſconditi. In ipſo em̄ inhabitat (ut apoſtolus ait) omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Libenter igitur eliges eſſe cum Chriſto pauper, ut in deo diues ſis: optabis cum illo emori mundo, ut uiuas deo: terrena deniq́ꝫ omnia ſordere tibi incipiẽt, cum in cordis tui hoſpitio-
Matt. 11 lo ſuſceperis Chriſtum. Nihil illo eſt dulcius, nihil ſuauius. Iure ſuo dixit, cum ad ſui ſeruitium fideles inuitaret: Iugũ meum ſuaue eſt, & onus meum leue. Hoc diuinus pſalmi
Pſal. 33 ſta, ſenſit dicens: Guſtate & uidete, quoniam ſuauis eſt dominus. Haccerte dulcedine affecti erant apoſtoli, cũ inter flagella gauderẽt, quoniam digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati. Et cum ſæuiſſimi tyranni tormenta proponerent, necem minarentur, ne Ieſum euangelizarent, tacere omnino non poterant: tanto illis nomen domini ſui iucundius fuit, q̃ uitę pſentis uſus, aut doloris p ſupplicia infligendi euaſio. Tales itaq́ꝫ eſſe debent qui uolunt montem excelſum conſcendere cum Petro, & operarij fieri

uineæ domini, & abiecta ſeculi huius ſarcina per foramẽ acus tranſire, percalcatiſq́ mundi anguſtijs ad beatã illam regni cœleſtis amplitudinem peruenire. Tu igitur qui relicta ſyndone nudus impiorum manus effugiſti, ne reuertaris tollere tunicam tuam, nec aratrum tenens reſpicias retro, ut aliquando imprudenter concupiſcere incipias quod propter Chriſtum prudẽter reliquiſti. Multo melius eſt nõ uouiſſe uiam perfectionis, q̃ poſtq̃ uoueris regredi uelle, & cum Anania Saphiraque ſpirituſancto mentiri audere.

De vita ſolitaria Ca. XXI

HVic excellentiſſimæ profeſſioni accommodatiſſima ſolitudo eſt. Da igitur operam, ut in cœnobio cella, in deſerto locus ab humano cultu uacuus: legendi, ſcribendi, orandi, & ea quæ æterna ſunt contẽplandi opportunitatem tibi præſtent. Nulla horꝛ libera meditatio habetur in frequẽtia cœtuq́ multorum. Vulgi clamor, urbani tumultus, amicoꝛ interpellatio, mulierum conſpectus, cognatorum mortes, mentem deo intentam conturbant, nec in illo conquieſcere ipſam pro uoto ſinunt. In ſolitudine aũt concupiſcentiæ quoq́ magna pars tollitur, dũ illa quæ male concupiſcunt, noſtris aſpectibus procul ſubmota latent: cum multo magis uiſa moueant animum, q̃ cogitata: & quod rarius cernitur, facilius obliteret. Quantum præterea uiro religioni dedito conferat ipſa ſolitudo, ex euangelio diſcitur. Principis filia uita defuncta nõ ante Matt. 9
a morte ſuſcitatur, q̃ tibicines & tumultuãtium turba excluderetur. Solitudo itaq́ præcipue quærẽda eſt, ut anima in peccatis mortua per pœnitentiam ad gratiam uiuificantem reuocetur. Quoniam ut modo diximus, & peſſimæ animi cupidines minus in receſſu uirium habent: & mẽs terrenarum rerum curis expedita ad contemplanda diuina magis attollitur, dicente ad diſcipulos domino: Venite Math. 6
ſeorſum in deſertum locum, & requieſcite puſillũ. Multa quidem ubiq́ pugna, ſed tamen in deſerto requies aliqua quamuis puſilla. Certior autem ibi uincendi ſpes eſt, ubi poſt laborem ad uires refocillendas nonnulla quietis con-

ceditur mora. Quod nobis innuere uolens dominus, in de
ſerto tentatus, a diabolo collatis ſignis uictoria potitur: fu-
ſo deniq; fugatoq; hoſte triumphans angelorum utitur mini
Math. 4 ſterio. Scriptum eſt enim: Tunc reliquit eum diabolus, &
Lucæ. 21 ecce angeli acceſſerunt, & miniſtrabant ei. Idem eos q in
Judæa ſunt, ut ad montes fugiant hortatur. Iudęa confeſſio
& glorificatio interpretatur: ut is qui Chriſtũ confitetur, &
ad celſiorẽ beatitatis gloriam aſpirat, frequentiã fugiat, ſo-
litudineq; delectetur. Quod ſi docendi officio fungitur, et
uicos urbeſq; peragrare neceſſe eſt, tantiſper in publicum
prodeat, donec populo ſaluti congrua per ſermonem inſi-
Luc. 21 nuet. Erat enim Ieſus (ut Lucas ait) diebus docens in tem-
plo, noctibus uero exiens morabatur in mõte, qui uocaba
tur Oliueti: ut nobis oſtẽderet & tempus & locum oratio
ni contẽplationiq; aptum. Commodiſſime eñ tunc oratur
cum cuncta ſilent. Inter orandum aũt in montem aſcende
re iuberis, ut ſicut montium faſtigia cœlo proximant, ita
tu ad cœleſtia contemplanda animo ſubleueris. Hoc ipm
Mar. 6 Marcus quoq; teſtatus eſt, dicens: Et cum dimiſiſſet eos,
quos uidelicet docuerat abijt in montem orare. Dñs ergo
noſter, q̃d uerbis docuit hoc exẽplo mõſtrauit, in ipſo ora-
tionis tẽpore ſecedendum eſſe a turba, & in loco ſecretiore
orandum. Vnde iterum Lucas: Ipſe autem ſecedebat inquit,
Luc. 5 in deſertum & orabat: Deſertum iſtud mons Oliueti erat:
mons aũt contẽplationis altitudinẽ deſignat. Sed ad hanc
altitudinẽ aſcẽdere neqmus, niſi hominũ frequentiã fuge-
Lucæ. 19 rimus. Zachæus præ turba non poterat uidere Ieſum. Diffi
cile eſt eñ in medio plebis uerſari, & mentẽ in deo fixam
firmãq; habere. Aſcendit ergo arborẽ ſicomorum ut uideret
Ieſum, altiuſq; ſeſe cæteris erexit, non ſupbia ſed cogitati-
one, extra turbam quęrens, quod in turba inuenire non po
Luc. 7 terat. Ioannes quoq; bap. in matris aluo ſanctificatus, ut
ſanctior fieret, deſertũ incoluit: ibi manens Chriſtũ bapti-
zare meruit, & de illo prophetare, & ab illlo teſtimonium
Mar. 6 accipere, dicente: Inter natos mulierum nõ ſurrexit maior Io
anne bap. atq; hunc eundẽ, quẽ hoies ut prophetã honora-
bãt, ipſe pluſq; prophetã eſſe aſſeruit. Poſtremo ipẽ dñs

Petro, Iacobo, Ioanni diuinitatis ſuæ claritatē oſtēſurus, nō ſolū in mōte, ſed in mōte excelſum duxiſſe eos dicit. Tāta uiſiōe nō poterāt eē digni, niſi a turba ſecederēt, et humana transgreſſi ſublimitate cōtēplatiōis cœleſtibus inſererēt. Ex his quæ dicta ſunt, diſcere poſſumus, ut ille ꝑ ꝙ raro conuerſet cum hominibus, qui ſæpe cum deo eſſe deſyderat. Nunc his qui ſacerdotalibus initiari ſacramentis uolūt oſtendemus qbus rebus & bonus conſtet ſacerdos, & malus efficiatur, ut diſcant, quæ ſibi expetenda quæꝗ fugienda ſint, ut bonoꝝ potius gloriam conſequantur, ꝙ in ſortē concedant malorum.

¶De bono ſacerdote Ca. XXII

TAnta ac talis dignitas ſacerdotalis eſt, ut nulla maior homini conferri poſſit. Et qm̄ angelicæ ſublimitati exequatur, ſacerdos ipſe aliquando in ſcripturis angelus eſt appellatus. Vt illud Malachiæ: Labia ſacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem requirent ex ore eius: quia angelus eſt domini exercituum. Ioannes etiam in Apocalypſi, ſeptem angelis, ſeptem in Aſia eccleſiarum epiſcopis ſcribere iubetur: hoc eſt, Epheſi, Smyrnæ, Pergami, Thiatyræ, Sardis, Philadelphiæ, & Laodiciæ. In his ſingulis ſinguli epiſcopi erant, & officij ſacerdotalis merito angeli nominantur. Hoc tamen minus mirabimur, ſi meminerimus ipſum dei filium Ieſum Chriſtum ſacerdotem factum, deo patre ad eum dicente: Tu es ſacerdos inæternum ſecundū ordinē Melchiſedech. Nihil iſto ſacerdote maius nihil mirabilius excogitari poteſt: ita nec ſacerdotij honore quicꝗ præſtantius haberi. Cæterꝝ iuxta dn̄i ſententiā: Cui multū datum eſt, multū peteī ab eo. Omibus ergo uirtutibus excultum atꝗ exornatū oportet eſſe ſacerdotē. Vt igitur uere ſacerdos ſit, neceſſaria eſt illi ſobrietas, caſtitas, fides, charitas, iuſtitia, prudentia, ſcientia, terrenarūꝗ reꝝ cōtēptus, & cœleſtiū deſyderiū atꝗ amor. Vt ſit ſobrius dn̄m audiat in Ezechiele præcipientē: Vinū non bibet oīs ſacerdos, qn̄ ingreſſus eſt atriū interius: ꝗd ante in Leuitico ad Aaron ita dictū eſt: Vinū et om̄e ꝗd inebriare pōt, nō bibetis tu & filij tui, quando intrabitis in taber-

Malach. 2
Apoca. 2
Luc. 12
Ezech. 44
Leuit. 10

naculum teſtimonij,ne moriamini. Nec aliter nouus pontifex noſter Chriſtus monuiſſe ſuos diſcipulos uidetur, cū diceret: Attendite ne forte grauentur corda ueſtra in ebrietate & crapula & in curis huius ſeculi. Caſtū quoq; oporte
Luc. 12 re eſſe ſacerdotem, & carnalis copulæ abſtinentem idem dominus docuit, apoſtolis imperans ut præcingant lumbos ſuos & lucernas ardentes in manibus habeant. Lucernæ in manibus opera iuſtitiæ ſunt, quorum fundamentū caſtitatem eſſe uoluit, dum lumbos prius, in quibus generandi uis eſt, reſtringi iubet balteo caſtitatis. Veteri uero lege ideo conceſſum ſacerdotibus fuit matrimonium, quia ſola tribus Leui & domus Aaron ſacerdotalis erat: nec alijs licebat hoc fungi officio. Ne igitur Leuitarū genus in paucis concluſum deficeret, reparandum per cōnubia erat. At nunc non carnis quæritur ſucceſſio ſed ſpiritus, tranſlatoq; ſacerdotio ad tribum Iuda, id eſt ad Chriſtū: quicūq; Chriſtianus eſt, niſi uxori alligatus fuerit, poteſt eligi in ſacerdotem. Omnes tamen qui Chriſto in ſacerdotio ſuccedunt, caſtos eſſe decet, ſicut & ipſe caſtus fuit, ut noui ſacerdotij tanto purior ſucceſſio ſit quàm ueteris, quanto & ſacerdos noſter Chriſtus omnibus qui ante illum hoc munere uſi ſunt, noſcitur eſſe præſtantior. Neq; enim arietum ut olim, aut uitulorum ſanguine nunc ſacrificatur, ſed ipſe Chriſtus uerus deus & uerus homo, uiuus & immortalis, licet aliena ſpecie uelatus offertur. Quod ſi etiam priſcis dictum ſit:
Eſa. 52 Mundamini qui fertis uaſa domini: quanto magis noſtris conuenit omnis munditi es? quibus non ſolum ferre uaſa domini, ſed etiam ipſum dominum quotidie & cōtrectare manibus & ore ſumere mos eſt. Tam igitur mente quàm corpore mundus caſtuſq; ſit, qui ad eiuſmodi miniſteriū ſe nouerit eſſe electum. In primis tamen fidelem eſſe conuenit. Quid enim caſtitas aut aliqua alia uirtus ei prodeſſe poterit, ſi qua orthodoxæ fidei pars in illo labaſcere cœperit? Fide igitur opus eſt, ut reliqua recte proſpereq; ſucce-
Matt. 24 dant. Quis eſt inquit, fidelis ſeruus & prudens, quem conſtituit dominus ſuper familiam ſuam, ut det illis cibum in tempore? Familiæ dei ſacerdotes præpoſiti ſunt, uerbi exē

pliſque cibo eam paſcant: qui ſi fideles ac prudentes fuerint, beatitudinis quoque magnitudine cæteris præferent. Sequitur enim: Quem ſic agentem inuenerit dominus, ſuper omnia bona ſua conſtituet eum: ut qui multos fideliter docuit, prudenterque rexit, multis inter ſanctos honorabilior magnificentiorque habeatur. Charitatem etiam præcipue amplecti debet ſacerdos, ut cuiũ cõmiſſa cura animarum eſt: pro earum ſalute, ſi ita caſus inciderit, nec ſupplicia recuſet, nec mortem metuat. Bonus enim paſtor ponit animam ſuam pro ouibus ſuis. Idem præterea iuſtitiã Iohan. 10
omnem quam alios docet: prior impleat: ne quod uerbis ædificat, ſi aliter ac præcipit, uixerit, exemplo deſtruat atque diſſipet. Niſi abundauerit iuſtitia ueſtra inquit dominus, Matth. 5
pluſquam ſcribarum & phariſæorum, non intrabitis in regnũ cælorum. Prudẽtia quoque opus eſt ſacerdoti, ad noxia quæque cauenda doloſque diaboli declinandos. Inſidijs facile patebit, niſi per quam caute inceſſerit. Eſtote prudẽtes ait Saluator ſicut ſerpentes. Calidiſſimus omnium ſerpens diabolus eſt. Qui ergo non minus prudens erit ad cauendum, quam diabolus aſtutus ad nocendum, neque blanditijs eius capiet, neque uim formidabit. Vt autem cautus & circunſpectus fiat ſacerdos, neceſſariam ſibi eſſe ſcripturarum ſciẽtiam nouerit, intelligentiamque myſteriorum: ſine qua neque ſe ab aduerſario tueri commode poterit, neque alios uitæ doctrinis recte inſtruere, aut ad uirtutem apte exhortari. In Aggeo Aggei. 2
ſcriptum eſt: Interroga ſacerdotes legem: & in Ezechiele Ezech. 44
de ſacerdotibus loquens dominus: Populum meum docebunt, inquit, quid ſit inter ſanctum & pollutum, inter mũdum & immundum oſtendent eis: & cum fuerit controuerſia, ſtabunt in iudicijs meis & iudicabunt. Exigitur ergo a ſacerdote ut eruditus in lege ſit, & quicquid in ſacris literis continetur, pro uiribus ædiſcat: alioquin ſacerdotio indignus exiſtimabitur, dicente domino per Oſeæ prophe Oſeæ. 4
tam: Quia tu ſcientiam repuliſti, reppellam te ne ſacerdotio fungaris mihi. Poſtremo loco diximus, præſentium cõtemptorem eſſe ſacerdotem. Nam ſi Chriſti miniſter fuerit paruo erit contentus, dum ſumma ſperat: & ut dominum

ſuum imitet͂,paupṫate gaudebit diuitias cõtẽnet·Neq; eñ põt eſſe talis magiſtri diſcipulus, niſi renũciet omnibus q̃ poſſidet:ut caduca reſpuens, dignus euadat cui tribuantur æterna. Sed ne in ueteri q̃dẽ lege Leuitis data eſt poſſeſſio in tribubus,ut ſcirent non in terra ſed in cœlo ſibi poſſeſſionẽ eſſe q̃rendã,dicente dño ad Aaron: In terra eoꝝ nihil poſſidebitis, nec habebitis partẽ inter eos: ego pars & hæreditas tua,in medio filioꝝ Iſrael.Decimis igit͂ & eleemoſynis,quę altari offerunt͂,uiuat q̃ ſeruit altari.Quod aũt neceſſario uictui ſupeſt, indigẽtibus tribuat, diſpenſatorẽq; ſe eſſe agnoſcat bonoꝝ eccleſiæ non poſſeſſorẽ. Apoſtolis
Matth.10 & eoꝝ ſucceſſoribus p̃ceptũ eſſe meminerit:Nolite poſſidere auꝝ,neq; argẽtum, neq; pecuniam in zonis ueſtris. Quid tibi cũ diuitijs, ſi illius domini ſeruus es,qui non habuit in terra ubi caput reclinaret ſuũ, neq; didragmã, qua pro ſe & diſcipulo ſolueret portorium? domini inquam,in ſtabulo geniti i præſepio poſiti, in cruce nudi,in ſepulchro conditi alieno,nihil deniq; in hoc ſeculo quaſi ſuum poſſidentis:non quia non liceret ei frui omnibus ſi uellet, cum eſſet dominus omnium,ſed ut doceret non eſſe ei opus terrenis diuitijs,qui ad cœleſtes theſauros aſpiraret, difficileq; eſſe duobus dominis ſeruire deo & mammonę,difficillimũ uero ut quis auri argentiq; pondere grauatus ad ęthe rea regna poſſit conſcendere. Ex his igitur quæ dicta ſunt, eum ſacerdotij honore dignũ cenſebimus, qui ſobrie, pudice,fideliter,pie,iuſteq; uixerit, qui in cauendo prudens, in erudiendo doctus,in concupiſcẽdo modicus,& in obſe
Matth.5 quendo ei cui ſe dedicauit,fuerit aſſiduus. Quiſquis autem ſeſe talem in ſacerdotio exhibuerit,hic uere erit ſal terræ,cuius doctrinis cæterorum corda ne in peccatis putreſcant, condiet͂ur:erit lux mundi,ciuitas ſupra montem poſita,lucerna ſuper candelabrum lucens, ut omnibus conſpicuus omnes qui ſanctæ innocenterq; uolent uiuere, ſuo illuminet exemplo, ſuæ famæ gloria concitet ad uirtutem. Hic demum de terris ad cœlum tranſlatus illoꝝ perpetuo fruet͂ conſortio, illorum perennis beatitatis erit particeps: qui-
Pſal.131 bus in Pſalmo ſpirituſſanctus loqtur,dicens; Sacerdotes

eius induam ſalutari,& ſancti eius exultatione exultabūt. Chriſtum enim induent,eicꝗ feliciter adhærebunt, qui in eccleſia uices Chriſti,ſicut oportuit,gerere ſtuduerunt.

¶De malo ſacerdote Ca. XXIII

PORRO ſicut lux tenebris collata luculētior uideri conſueuit ita appetibilior fit uirtus q̄ties cōtrarij uitij malignitas monſtrať. Cū igitur de bono ſacerdote ſatis dictum ſit,operepcium eſt, quēadmodum propoſuimus, ut aliquid etiam de malo dicamus. Malus eſt ſacerdos,q non poteſt dicere cum propheta: Portio mea dn̄s: cum terrenis opibus inhiet,& non ſolum his quæ poſſidet non renunciet,ſed etiā ea q̄ nondū adeptus eſt,cupide affectet. Pſal.118 Sunt quos negociari in domo dei non pudet,immo nec fœnerari,eccleſiaſticaſcꝗ dignitates ambitione atcꝗ largitionibus comparare: quas cum acquiſierint,cūcta eccleſię bona, quæ pauperibus diſtribuenda erant in ſuos uſus conuertunt. Hi ſunt quos uendētes & ementes de templo ſuo eijcit dn̄s,dicēs: Domus mea domus orationis eſt: uos aūt feciſtis eam ſpeluncā latronū. Merito igiť taliū cathedras euertit,& eum principibus populi ſui in cœleſtibus conſidere prohibet: utpote qbus non cœleſtis boni adipiſcendi ſed terreni abutendi cura ſemp ac ſtudium fuit. Nihil penſi habuerunt prodeſſe commiſſæ ſibi plebi, delinquentes corripere,bonos fouere,afflictos conſolari,dubijs conſulere,ſed ignauiæ atcꝗ otio dediti magis uentrē ſuum q̄ gregem dominicū paſcere ſoliciti fuere. Malus item eſt ſacerdos,qui uidet lupum uenictē,id eſt hæreticum aliquē puerſa doctrina fideli gregi inſidiantem,& illius dolo alios rapi,alios diſpergi,alios mactari·nec tamen it obuiam perfidię,ſed auerſus fugit,ita ut fugiendo oſtendat ſe paſtoris nomine indignum. Vnde dicitur: Mercenarius fugit,quia mercenarius eſt,& non pertinet ad eum de ouibus. Nō qa no npertineat ad eum,ſed quia ſic agat,tanq̄ ſi nihil omnino ad eum ptineat: quādoqdē non aiaꝝ lucrū, ſed pecunię quæritet,terrenācꝗ mercedem cœleſtibus præferat diuitijs. Talium auaritiam per Malachiam prophetam redarguit dn̄s,dicens: Quis eſt in uobis qui claudit oſtia & incen- Matt.21 Iohan.10 Malach.1

dat altare meum gratuito? Et quoniã qui eiuſcemodi uitio laborant, a deo reprobati ſunt ſequitur: Non eſt mihi uoluntas in uobis dicit dominus exercituum: & munns non ſuſcipiam de manu ueſtra. Per Ezechielem uero etiã com
Ezech. minatur eis dum ait: Væ paſtoribus Iſrael, qui paſcebant ſemetipſos, nonne greges, a paſtoribus paſcuntur? lac comedebatis, & lanis operiebamini; & quod craſſum erat occidebatis: gregem autem meum non paſcebatis. quod infirmum fuit non conſolidaſtis, & quod ægrotum non ſanaſtis, quod confractum eſt non alligaſtis, & quod abiectum eſt non reduxiſtis, ſed cum auſteritate imperabatis eis et cũ potẽtia, & diſperſæ ſunt oues meæ, eo ꝙ nõ eſſet paſtor. Quo pacto enim eſt paſtor, qui nec religioſæ uitæ exemplis, nec ſanæ doctrinæ monitis gregem ſibi creditũ alere curat? Quo autem magis delitijs luxuriæqꝫ indulget,
Amos. 6 eo grauius in inferno ſupplicium feret per Amos prophetã dicente domino: Væ uobis qui opulenti eſtis Sion, & confiditis in monte Samariæ, optimates, capita populoꝝ ingredientes pompatice domum Iſrael. Quicquid de paſtoribus dicitur, & de preſbyteris dictum intelligas. Cui enim ſacramẽta uitæ quis miniſtrat, eius & paſtor eſſe debet, quantũ officio ſuo conuenit, monendo, corripiendo, & quicquid commodis eius cui præficitur, ſalutiqꝫ opportunum putabit, exequendo. Epiſcopi tamen proprium eſt & peculiare, publicos ædere ad populum ſermones, uitia reprehẽdere, ad capeſſendas exhortari uirtutes, tranſgreſſores legis apoſtolica autoritate caſtigare, ad pœnitentiam conuerſos recipere. Quibus in rebus ſi defecerit, uel ꝑ ignorantiam ſi neſciat, uel per negligentiam ſi nolit, uel puſillanimitatem ſi metuat, de fidelium cœtu excludet, & canibus mutis per contumeliam comparabitur. Cur enim epiſcopus eſt, ſi docere neſcit? aut cur ſcit ſi non uult? aut quid uelle prodeſt, ſi non audet q̃d debet implere? Sed neqꝫ preſbyter aſſumat curã animarum, ſi modo ſe ad eam rem ineptum nouerit. Male ſubitur onus, quod imbecillæ uires ferre nequeunt. In eos ergo, qui doctoris eccleſiaſtici ſibi munus uendicant, & nequaqꝫ docent, ſiue ignoratione cõ

fuſi, ſiue negligentia corrupti: per Eſaiam exclamat dominus & ait: Speculatores eius cæci omnes neſcieruut uniuerſi canes muti non ualentes latrare. Et iterum: Ipſi paſtores inquit, ignorauerunt intelligentiam, omnes in uiam ſuam declinauerunt unuſquiſq; ad auaritiã ſuam a ſummo uſq; ad nouiſſimum. Perditos autem plebis mores uulgiq; licentiam illorum qui præſunt incuriæ aſſcribi, in Ezechiele Ezech.3
ex uerbis domini diſcimus: Si dicẽte me inquit, ad impiũ, morte morieris: non annunciaueris eiq; neq; locutus fueris, ut auertaĩ a uia ſua impia & uiuat: ipſe impius in iniquitate ſua morietur: ſanguinem autem eius de manu tua requiram. Impius ergo peribit quia peccauit. Sacerdos q eius tuendæ ſaluti præpoſitus eſt quia tacuit, quia peccantem non increpuit, quia errantem in uiam reducere nõ curauit. At uero tanti periculi non ignarus apoſtolus Timotheum diſcipulum obnixe, ſolicite, urgẽtur adiurat, dicẽs: 2.Timo.4
Teſtificor coram deo & Ieſu Chriſto, qui iudex eſt uiuorũ & mortuorũ, per aduentum ipſius & regnum eius, prædica uerbum, inſta, opportune, importune, argue, obſecra, increpa, in omni patientia & doctrina. Et paulo poſt. Tu uero uigila inquit, in omnibus labora, opus fac euangeliſtæ, miniſterium tuum imple, ſobrius eſto. Porro illi quorũ ignauia populus corruptus extra iuſtitiæ limites aberrat: & per abrupta delabitur uitiorum, q̃ damnabiles exiſtãt Hieremias teſtaĩ, dicẽs: Væ paſtoribus q diſpergunt & di Hiere.26
lacerant gregem paſcuæ meæ dicit dominus. Quæ nã uel diſperſio pernicioſior, uel crudelior dilaceratio, q̃ eos qui tibi commiſſi ſunt, pereuntes uidere & negligere? a diabolo ſuperari & ſuccurrere nolle? immo etiã tergiuerſari & fugere? dum uereris ne quis tuis increpationibus offenſus tibi aduerſetur, tibi detrahat, tibi aliquo detrimẽto ſit. Sed meminiſſe debes, quemadmodũ dominus miſerit apoſtolos inter Gentes ſicut agnos inter lupos: & illi profecti cũ fiducia euangelizabãt dei uerbum, nec ſupplicia nec mortem expaueſcentes, dum obſequium pręſtarent deo. Nihil ita metuere debemus, ut dei iudicium. Temporale eſt q̃d ab hominibus times: quod aũt adeo maxĩe timere debes,

æternum eſt. Perdere corpus tãtummdo poſſunt homines deus uero & corpus et animam miterere in gehennã poteſt. Hoc quoq; mali habet negligentia. Sacerdotis q; dum contẽnit, contemnitur: dum timet, a nemine timetur. Sal quippe infatuatũ ad nihilum ualet ultra, niſi ut proijciatur foras & conculcetur ab hominibus. Leue tamen & mini mũ quiddam eſt mortalium pati iniuriam, niſi etiam dei iudicio damnarentur. Sed in pſalmis de iniquo ſacerdote

Pſal. 108. dicitur. Cum iudicatur exeat condemnatus, & oratio eius fiat in peccatũ, fiant dies eius pauci, & epiſcopatũ eius accipiat alter: & alia multa: quæ licet ad Iudam dñi ſui proditorẽ referantur, nihilominus ad ſui quoq; ſimiles redundant. Sui autẽ ſimiles ſunt, qui ad apoſtolatũ electi potentioribus ita blandiuntur, ut eorũ ſcelera diſſimulent, & ſic dominũ oſculo prodant: eundẽ etiam uẽdunt, dũ nihil ita cupide ut lucra ſectantur. Sed cũ hi tam immani ingentiq; ſupplicio deſtinati ſint, illi qui ut debent officio ſuo fungũtur, dici poteſt: q̃ grandi mercede remunerabũtur. De his nempe apoſtolus ad Timotheũ ſcribens ait: Qui bene præ

Timo. 5. ſunt preſbyteri, duplici honore digni habeantur, maxime qui laborãt in uerbo & doctrina. Duplici honore dignus eſt cui et reuerentia exhiberi debet, & uictus neceſſarius

Deu. 25. ſuppiditari, cũ ſcriptum ſit: Non alligabis os bouis tritu-

Math. 10. rantis: & dignus eſt operarius mercede ſua. Tunc tamen melius duplici honore digni erunt, cũ animæ ſimul & corporis beatitudine perfruẽtur: & aliquot felicitatis gradus cæteris eminentiores apparebunt. Satis hæc de ſacerdote, nunc de ſanctarum lectionum ſtudio fideli animæ admo neceſſario tractabimus. Nihil enim recte diſcitur, quod de ipſo ueritatis fonte non hauritur.

¶ De ſtudio lectionis. Ca. XXIIII.

IGitur ad ſcripturæ diuinæ ſtudiũ omnes qui perfectionis iter ingredi cupiunt, cõuocamus cũ Ioanne in Apo calipſi: Qui ſitit, ueniat: & qui uult, accipiat aquam ui

Apoca. 22 tæ gratis. Beati ſunt qui ſitiunt & eſuriunt iuſtitiã: ſed niſi ſcripturarum lectioni operam inpendant, iuſtitiæ præceptis nequaq̃ ſaturari poterunt. Sicut autẽ ſitientibus dul-

tis eſt potus, ita diſcere cupientibus diuina ſapit lectio. Illi duntaxat ad celeſtem cibũ nauſeant, & manna faſtidiant, qui Aegyptiorum iurulentijs repleti. i. inani Gentiliũ poetarũ eloquio deliniti, magis fabularũ fictione q̃ ueritatis doctrina delectãtur. Hi ſunt qui (ut apoſtolus inquit 2. Tim. 4.
elegerunt ſibi magiſtros prurientes auribus, & ad fabulas conuerſi auditũ a ueritate auertũt. Nos contempta illorum ſtultitia, in quibus nulla ſolida ſapientia eſt, illis tantummodo lectionibus incumbamus, quæ nobis iter, quo ad immortalitatem peruenitur oſtendunt. Alioquin aquã iſtã uitæ, ad quã nos Ioãnes apoſtolus inuitat, haurire nõ poterimus Veteris igitur nouiq́ inſtrumẽti literas aſſidue perſcrutemur. In his pleniſſime diſcitur, quid facere, quid uitare, quid credere, quid amare, q̃d ſperare nos oporteat ut cœlo digni ſimus cum terram reliquerimus, In his deũ patrẽ a quo omnia, in his filiũ per quẽ omnia, in his ſpiritũ ſanctũ in quo omnia facta ſunt inuenies: & hæc tria unum deũ, unã hypoſtaſim eſſe melius credendo intelliges, q̃ intelligendo credes. Magnũ quippe myſteriũ eſt Scribit more antiquorum.
ſancta trinitas: humanæ ſapientiæ altitudinem excedit: fide percipitur, ſine qua ad beatorũ eternitatẽ nemo tranſfertur. Audiamus autẽ in euangelio dominũ Ieſum patri Iohan. 17.
ſuo loquentẽ ac dicentẽ: Hæc eſt uita æterna, ut cognoſcãt te ſolum deũ uerũ, & quẽ miſiſti Ieſum Chriſtũ. Vt igitur fide ac uirtutibus proficere poſſimus, abeamus cum Ieſu per ſcripturarũ ſata uellicantes ueteris nouæq́ legis ſpicas & ut triticũ ſub paleis latens comedere ualeamus, confricemns eas manibus intelligentiæ ſpiritalis: promentes in lucẽ, quicq̃d ſub figurarũ ambage condi credimus. Nihil erit mẽti deo dicatæ iucũdius, q̃ noſſe ſenſum domini, & uerba aliud q̃ ſonant ſignificantia intelligere. Et quoniã hanc ſpicarũ confricationẽ ſabbato ab apoſtolis factã legimus, hoc admonet nos, ea quæ myſtica ſunt, cõmode perpendi conſyderariq́ non poſſe, niſi cũ ſecularibus curis liberi & expediti ſabbatũ, id eſt quietẽ agimus. Terrenarũ enim rerũ ſolicitudo legentẽ implicat, & ipſa in diuerſum mentem diſtrahens cogitatio, quæ legũtur quæq́ audiun.

gelicus codex uel de manibus tuis diſcedat,uel de memoria exeat. In eo ſi aſſiduus fueris,cœleſtium deſyderio terrena contemnes: & hoc quidem erit, uendere omnia quæ in præſenti uita poſſidentur,& ipſam emere margaritam, quæ Chriſti conuerſatione fulget,& humanæ redemptiōis pretio taxatur. Quicquid aūt nouum continet inſtrumentum,ad euangelium pertinere cenſemus. Itaq; cum euangelio & Pauli epiſtolæ & aliorum apoſtolorum, & Lucæ actus, & Ioannis apocalypſis, & eruditorum hominum approbati de religione tractatus frequēter in manibus habendi legendiq; tibi erunt,ut fide ſtabiliaris,ut uirtutibus præſtes ,& in Chriſti domini meditatione perſeuerans in deo tandē conquieſcas. Nihil ita innocentiam conſeruat, & cordis puritatem cuſtodit, ut ſcripturarum,quas diuini homines ſancto dictante ſpiritu ediderunt, quotidiana lectio. Non eſt ut imperitiam excuſes. Lege multa,& ſi ſolido cibo nondum ueſci potes, lactis poculum ne ſpernas. Deniq; ſume quod potes: fragmenta uero quæ ſupſunt,in doctiorum cophinos colligenda dimitte. Homines & iumenta paſcit dñs, doctos & indoctos admittit, neminem repellit. In mōte apoſtolos docuit,de monte uero deſcēdēs pdicauit plebi. Habes in euangelio & uias planas,p quas incedere cū ſimplicibus iuuat. Habes & montes excelſos, quorū altitudinē ſi adire nequeris,mirari proderit. Medicamenta qbus rebus cōpoſita ſunt,licet ignoret ægrotus,proſunt tamen ei,eleuātq; languorē. Ita diuina uerba ſi legant etiam non intellecta uim habent ad animæ ſanitatē conferendā. Te nūc appello q diu multūq; in gētiliū libris uerſatus es,dū te cōptus delectat ſermo,& muſici poetarū cantus deliniunt: quantū inde tibi emolumenti cōtraxeris parump cogita:& cū nihil iſta tibi ad ſalutē profuiſſe cognoueris,ad Ieſum tandē quæſo conuerſus dic cū Petro: Præceptor per totam noctē laborantes nihil cepimus:in uerbo aūt tuo laxabo rete. Et cū hoc inquit euangeliſta, feciſſent, concluſerunt piſcium multitudinē copioſam. Quod ſi demum in ſcripturę ſacræ pelago piſcari te delectabit,tu quoq; implebis pectoris tui nauiculā ſaluberrimorū pceptorū co Luc.5

pia quibus & ipſe uiuere, & alios docendo poteris ſuſten tare. Tanta eſt enim diuinorū uirtus uerborū, ut fideliter & incorrupte & contente legentibus intellectum illuminet, animū exhilaret: atq; illa quæ præcipiuntur, perficiendi facultatē ſuppeditet. Quod ſi tacta fimbria ueſtimenti dñi uirtus de illo exibat & ſanabat omnes, quomodo ſermo eius ex intimis effuſus præcordijs, dum legitur, dū auditur, animi male affecti morbos nō curabit? & a periculis perditionis non eruet? Ergo quoties aliquo ſeculi huius turbine agitaris, quoties carnis pugnā ſpiritus patitur, & pedibus laquei dæmonū inuidia tenduntur, ad euangelicas lectiones te conuerte, dormientēq; in puppi ſaluatorē ſtrepentibus inter legendū uel orandū uoculis excita: ſtatim illo imperante omnis tentationū æſtus concidet, & cō cupita redibit tranquillitas Tunc etenim diuina te lectio docebit in aduerſis patientiā, in proſperis modeſtiam, in deū pietatem, in proximos charitatem: præſtabitq; in dubijs conſiliū, in periculis opem, in tentationū certamine uictoriā. Quis hoc tibi Tullius, quis Demoſthenes, quis Socrates, quis Ariſtoteles: aut ſi ad poetas reſpicis, quis Homerus uel Vergilius cōferre poterit? Quandoquidem nec ſibiipſis quicq; prodeſſe potuerunt, ueritatis nobis diuinitus reuelatæ penitus ignari. Porro cū experiri cœperis uoluptatē atq; fructum quem tibi lectio ſuggeret diuina,
Pſal. 11. protinus cum pſalmiſta concines. Eloquia dñi eloquia ca-
Pſal. 118. ſta, argentum igne examinatū, probatū terræ, purgatū ſeptuplū: & q̄ dulcia faucibus meis eloquia tua domine, ſuper mel & fauum ori meo. Dulcia ſane in cortice eloquia dñi, ſed multo dulciora in medulla. Sacros codices pie indubitanterq; legenti adſiſtit Chriſtus, applaudunt angeli, congratulantur ſancti, & cæleſtium uerborum ſono maligni exterrentur ſpiritus ac fugiūt: deniq; nihil ita aut uirtutes animi conſeruat, aut uitia repellit, ut frequens diuinas literas legendi uel audiendi cura. Quo autē rarius his uacabis, eo citius cades exurgeſq; difficilius.

De auditionis cura. Cap. XXV.

AVdire quoq; quæ in eccleſia leguntur, uel eos qui abſq; lectione iu pulpitis declamāt,auſcultare plurimū expedit. Plus etiā eruditi hoīs ore prolata uerba mouere ſolent,q̄ ſi eadem ipſe conſcripta legeris. Nuda in libris uerba iacent,quæ ſi ab oratore aliquo apte diſerteq; recitentur, ipſe geſtus, ipſe aſpectus, ipſaq; pronūciatio multū orationi addet ornamenti efficaciæq; ad ſuadendū atq; diſſuadendū. Delectet te igitur cū legere quæ ſancta ſunt,tum quoties ab alio legūt uel prædicātur audire. Diſcipulū docilem te eſſe uolo. Is enim docilis eſt,qui docentē attente audit. Ad huiuſcemodi ſtudiū te hortatur Eccleſiaſticus,dicens: Eſto manſuetus ad audiendū uerbū dei,ut intelligas,& cū ſapientia proferes reſponſum uerū quaſi dicat,diſce prius, & poſtea docebis. Et iterū: Si inquit,dilexeris audire,ſapiens eris. Idē nobis præcipit Iacobus apoſtolus, cum ait. Sit autē omnis homo uelox ad audiendū,tardus aūt ad loquēdum. Temerarius enim magiſter eſt,q nōdū ipſe diſcipuli partes impleuit,& iā alios inſtruere præſumit. Vt autē tacite cōtenteq; auſcultes, & nō alio aures,alio mentē diuidas: in manſuetudine inquit ſuſcipite inſitū uerbū,quod poteſt ſaluare animas ueſtras. Inſeri eñ uerbū non poteſt,niſi in molli corde & totis uiribus ad audiendū intento: uerbū inquit, quod poteſt ſaluare aīas ueſtras. Fruſtra quippe uerbis illis præbemus auditum,quorū ſuauiloquentia aures tantū demulcētur, & nulla cōparaī aīo utilitas. Recte itaq; his dūtaxat intendēdū præcipit,quæ ad conſequendā æternā ſalutē nos erudiunt ſed nec audire profecto multū prodeſt,niſi audita memoriter retineantur: nec memoriter retinere,niſi quod memoriæ mandatum eſt,opere compleatur. Audis caſtitatis,patientiæ,manſuetudinis,charitatis præcepta: ne ſinas illa per incuriā effluere,ſed corde complexus foue: ut cum pſalmiſta dicere poſſis: In corde meo abſcōdi eloquia tua domine,ut non peccē tibi. Memento præterea de ipſa dei genitrice ſcriptum eſſe in euangelio: Maria autem conſeruabat omnia uerba hec in corde ſuo. Ita & tu quicquid ab eccleſiæ ſanctæ doctoribus prædicari audieris,

Eccle. 5.

Iaco. 1

Pſal. 118.

in intima cordis aure reconde, ueluti pretioſum unguentū in pixide, quo poſtea opportune utaris ad tuā aliorumq́ʒ ſalutē. Quod ſi terra bona fueris, non petroſa, non ſpinis obſita, luſceptum uerbi ſemen uberem tibi fructum faciet & ſicut didiceris, ita et operari incipies, ac ſecundū legis euangelicæ præcepta reliquum uitæ curſum dirigere ſtudebis. Alioquin neq́ʒ legere, neq́ʒ audire proderit, ſi ab ijs q̄ præcipiuntur, moꝝ conditio diſcors erit. Et ſi noſſe deſyderas quantum ignauus auditor & impiger inter ſe differant, audi in euangelio dominum dicentem: Omnis qui
Lucæ, 6 uenit ad me & audit ſermones meos, & facit eos, oſtendā uobis cui ſimilis ſit. Similis eſt homini ædificanti domum qui fodit in altum, & poſuit fundamentū ſupra petram: inundatione aūt facta illiſum eſt flumen domui illi, & nō potuit eam mouere fundata eñ erat ſupra petram. Qui autem audit & non facit, ſimilis eſt homini ædificāti domū ſuam ſupra terram ſine fundamēto, in quam illiſus eſt fluuius, & continuo cecidit, & facta eſt ruina domus illius magna. Sicut ergo infirmus et imbecillus eſt qui non facit opera: ita ad omnem malignæ tentationis impetū conſtās eſt & ſtabilis qui aſſidue in bonis operibus exercet. Quā-
Iaco. 1 obrē ſolicite nos admonet Iacobus apoſtolus, & ait: Eſtote factores uerbi & non auditores tm̄, fallētes uoſmetipſos quia ſi quis auditor eſt uerbi & non factor, hic comparabitur uiro conſyderanti uultū natiuitatis ſuæ in ſpeculo: conſyderauit enim ſe & abijt, & ſtatim oblitus eſt qualis fuerit: qui aūt perſpexerit in lege perfectę libertatis, & permāſerit in ea, nō auditor obliuioſus factus, ſed factor operis, hic beatus in facto ſuo erit. Ideo quidem & dominus in
Luc. 11 euangelio: Beati inquit, qui audiunt uerbum dei & cuſtodiunt illud. Hanc itaq́ʒ beatitudinē opere magis q̄ʒ auditione conſtare oſtendit, dum ſubiungit: cuſtodiunt illud. Cuſtodiunt aūt illud, qui bene beateq́ʒ uiuendi rationem edocti peccatis in quibus hactenus fuiſſe ſe recognoſcunt, finem ſtatuunt, & ab his per pœnitentiam reſilientes ad capeſcēdas uirtutes diſponunt, magnamq́ʒ capiunt uoluptatem uel legēdo diuina uel audiēdo, In quo Mariam ad pe-

des domini ſedētem diligenter obſerua: tantaq; perfuſam ſermonis eius dulcedine, ut nulla ſororis Marthæ interpellatione inde mota ſit: & quoniam toto corde cæleſtis magiſtri amplectebatur diſciplinam, optimam partem dicit elegiſſe, quæ non auferetur ab ea Chriſtum enim elegerat, in cuius unius contemplatione tam ſuauiter requieſcebat. Quotus aũt quiſq; eſt, qui ſic in eccleſia ſacris prædicationibus intereſſe nititur, ut præcepta uitæ abſq; operatione non elabi ſinat? alius nullo amoris affectu illa ſuſcipit, alius tam & ſi donec audit aliquantulum compungitur, mox tamen inde diſcedens ad conſuetas nequitiæ ſordes reuertit: tanto nequior factus, quanto inexcuſabilior. Talibus dicit dñs: Qui ex deo eſt, uerba dei audit: propterea uos non auditis, quia ex deo non eſtis. Non ergo omnes qui in auditorio ſunt, audiunt uerbum dei, ſed is qui illud quod audit, opere perficere contēdit: & hic quidem ex deo eſt, illi uero nõ ex deo, ſed potius ex diabolo ſunt: q diaboli obſtinationē duritiamq; imitantur: nec omnino a uitijs reſipiſcere quicq̃ penſi habent. Itidem tibi diuini prædicatores cum Ioanne apoſtolo reſpondebunt, ſi eorum monita contempſeris, dicētes. Nos ex deo ſumus: qui nouit deum, audit nos: qui non eſt ex deo, non audit nos. Omnes natura ex deo ſumus, uitio autem noſtro fit, ut ex deo non ſumus. Porro dici non põt, q̃ peſſime cum homine illo agat, qcũ dei creatura ſit, iã non dei, ſed aliorum eſſe conuincit.

Ioan. 8

1. Ioan. 4

De contemplatione Ca. XXVI

QVoniam autem in ſcripturis alia ad actionem pertinent, alia ad contēplationem, tempeſtiuum uidetur, ut iſta quæ ſub fidei titulo explicauimus, cõtemplandi ratione claudamus. Igitur ad conſyderanda dei opera puritate mentis opus eſt, ut autoris dulcedinē fidelis conſyderator ualeat deguſtare. Quis enim aſcendet in mõtem domini aut quis ſtabit in loco ſancto eius, niſi innocēs manibus & mundo corde? Illos ergo magis ad hãc rem idoneos eſſe certum eſt, qui uitæ probitate perfectiõi euangelicæ propius accedunt. Hinc apoſtolis ipſis datur noſſe myſterium regni dei; Hinc Paulus ad tertium uſq; ra

Pſal. 23

pitur cœlum. Hinc Ioanni futura q̃bus referta eſt Apocaly
pſis, reuelant, & unica ſanctæ trinitatis diuinitas in princi
Mar. 5 pio ſui euãgelij declarata pleniſſime innoteſcit. Idcirco ſal-
uator noſter illum, quem a dęmonio liberauerat, continuo
uolentem ſibi adhærere non p̃miſit, ſed prius ut ſe exerce-
ret iuſſit, alijs prædicando dei beneficium quod acceperat.
Neceſſe eſt aũt ut ſanctis actionibus q̃ ſæpiſſime copulet:
& pene aſſidua comes ſit pia contemplatio, ſi in his ut de-
bemus, perſeuerare atq; proficere cupimus. Sicut enim be
ne operãdo acquiritur ut recte contemplemur, ita contem-
plando, ut ſanctius officioſiuſq; operemur. Nihil quippe
ita mouet atq; allicit animum ad colendum omnium au-
torẽ deum, ut opera eius cogitatiõe percurrẽdo, bñficiaq;
perpendendo, quæ omnẽ taxationem ſupeminẽt & exce-
dunt, immenſa atq; infinita, eoq; magis optanda ac deſy
deranda, quo minus humano ingenio explicari comprehẽ
diq; poſſint. Ad illa ergo conſurget animus terrenis nego-
tijs expeditus, & non ſolum ea quæ oculis cernimus, ſed
etiam quę intellectu percipiuntur cogitet. Veruntamen ab
his quę uidẽtur incipiat, ut quaſi per gradus aſcendẽdo ad
ea quæ non uidẽtur queat p̃uenire. Primũ itaq; cũ prophe
Pſal. 76 ta ad deum cõuerſus dic: Meditabor in operibus tuis. Quę
nam ſunt opera iſta? terra, mare, cœlum: quorũ ille admira-
Pſal. 103 tione captus in eam tandẽ prorupit uocem: Quam magni
ficata ſunt opera tua domine: omnia in ſapientia feciſti. In
medio eñ firmaſti terram ſua mole liberatam, partim ari-
dã, partim aquis circũfuſam: collocaſti tam uaria in mari
piſciũ gñra, q̃ in ſicco quadrupedũ pedibuſq; carẽtiũ repti
liũ, & ſupra terrã aera p̃meantiũ uolucrũ: produxiſti de ter
ra tot frugũ ſpecies, tot arborũ, tot lapidum, tot metallorũ:
& qui his uteretur, præſtantiſſimũ inter animãtia hoĩem.
Tuum opus ſunt cœleſtia. Sol, luna, ſtellæ: quarũ curſus,
naturas, formam, decoremq; oculis intuemur, et tamẽ qua
materia conſtẽt, dicere nequimus. Tu cœlũ, quo oĩa iſta
circũdantur extendiſti, quod ſtatutis initio reuolutionibus
perpetuo moueri ac circũferri uidemus: quemadmodum
cætera omnia; & nos ſoli (proh nefas) legẽ tuã toties præ-

rimus. Miramur præterea nubes pendere, uẽtos concitari, micare ignes, fulmina ruere, pluuias, grãdines, niueſq; defluere, & tellurẽ ab ijs irrigari: quæ ſingula ſi digne conſyderẽtur, tm̃ admirationis habẽt, ut non ſolum dei ſapiẽtiã, a quo facta ſunt teſtentur, ſed eiuſdẽ potẽtiã, qua nihil potẽtius, & bonitatem, qua nihil melius poſſit cogitari. Ille homines corporeos, ille incorporeos, angelos fecit, utroſq; ad fruendam cœleſtis regni beatitudinem benigniſſime conſtituẽs. Ex his tamẽ non parua pars ꝑ arbitrij libertatẽ ſuo aduerſata eſt creatori. Inter quos angeli cũ peccaſſent, a tanto bono diuina largitate ſibi collato excidere. Itaq; protinus de cœlo præcipitati, & in intima corruẽtes irreuocabili damnatione puniti ſunt. Homini aũt q̃diu in corpore uiueret, quia ignoratione magis q̃ malicia peccauerat, datus eſt pœnitentiæ locus, ut quod ſeductus male appetendo commiſit, dolẽdo emẽdaret. Sed tamẽ priſtinæ gratiæ ſtatum recupare de radice corrupta geniti nequiuimus, donec ille qui non ꝑ copulam carnis, ſed de uirgine intacta ꝑ ſpiritũ ſanctũ eſt natus, in mũdũ ueniret, et nos corporis ſui ſacrificio expiatos deo patri recõciliaret. Exin de credẽtibus atq; pœnitẽtibus cœlũ patere cœpit. Quod ſi quis a malo, quod deinceps cõmiſit, non ſe correxerit, atq; ita obierit, ipſe quoq; cũ reprobis ſpiritibus pœnis mãcipabitur ſempiternis. Tũc em̃ quiſq; ratã iudicis in ſe ſententiam accipit, cum de corpore egreditur: iteꝝ poſtea cũ corpore ſimul iudicandus, cũ mortui reſurgent uiui, & canẽte tuba throni poſiti erunt, ut quiſq; illud quod uiuendo meruit, præmiũ conſequat̃. Hinc demum neq; beatoꝝ gloriæ ullus unq̃ erit finis, neq; ſupplicij iniquoꝝ. Atq; hæc ſane ſunt nouiſſima illa, quoꝝ nos memores eſſe iubet Salamon ne peccemus. Nihil enim uel peccandi appetitũ magis frenat, q̃ futuræ damnationis metus: uel ad uirtutem magis excitat, q̃ mercedis promiſſæ ſpes. Vt igitur probe innocenterq; uiuas, imitare prophetam dicentem: Cogita Pſal. 76
ui dies antiquos, & annos æternos in mente habui. Antiq ſunt dies, qui præterẽũt, & ad præſentis uitæ breuitatẽ ꝑtinẽt; anni uero æterni ad uitę futurę infinitatẽ ſpectãt; et ſi ſi

niti ad infinitum nulla eſt comparatio, cur quæſo pro breuibus delitijs amittimus æternas, & non potius cum breui labore tranſimus ad quietem gaudij pennis? Conſcij igitur fragilitatis noſtræ, nec per ſe bonum quod cupimus ualentes pficere, leuemus oculos ad montes cum pſalmiſta, & mente cœli culmina penetremus. Inde ueniet nobis auxilium a domino, qui fecit cœlũ & terram & omnia. Nõ poſſumus recte de illo aliquid ſpeculari, niſi ab ipſo adiuti: quicq; nobis relicti retro labimur, dei ac domini noſtri ope ſubleuati uſq; ad thronũ maieſtatis eius perueniemus. Ad contemplandam itaq; diuinitatis altitudinem dic cum

Pſal. 24 propheta: Ad te domine leuaui animã meam, deus meus in te confido, & tunc fiet quod in alio pſalmo dicitur: Ac-

Pſal. 63 cedet homo ad cor altum & exaltabitur deus. Quãq; tam alte accedere, uel tam profunde de deo cogitare nequimus quin ille ſemper omni meditatione noſtra in immenſum maior ſit: exaltatur tamen in nobis, quoties quæ uera ſunt de ipſo ſentimus, & queadmodum ſentimus, ita nec palã confiteri metuimus. Deum autem ſicuti decet contemplãtibus multa interdum infundit ſpiritusſancti ſuauitudo: qua delectatus propheta orabat, dicens: Lætifica animam

Pſal. 85 ſerui tui, quia ad te domine animam meã leuaui, quia tu domine ſuauis & mitis & multum miſericors omnibus inuocantibus te. Hac ipſa cœleſtium meditationum iucunditate temperari calamitatum ſuarum mœrorem humilis

Iob. 23 Iob optabat, cum diceret: Quis mihi tribuat ut cognoſcã, & inueniam illum, et ueniam uſq; ad ſolium eius? Tutiſſimum ſibi refugium ratus in miſerijs celſitudinis diuinæ contemplationem. Qui eñ cœleſtis æternitatis bonum mente cõplectitur, caduca omnia facile contemnit. Quoſdam talis meditatio in tantum occupat, ut abſtracti a ſenſibus toto corpore obſtupeſcant, mortuiſq; ſimillimi appareant, cum per dies multos nihil de neceſſitatibus corporis curantes immoti mutiq; perdurent. Id Græci extaſim,

2. Cor. 12 noſtri ſtuporem appellant. Hunc paſſus Paulus tranſcendit cœlos, & audiuit arcana uerba, quæ non licet homini loq: neſciretq; ſe fatetur, utrũ cũ corpore an extra corpus raptus

fuerit, cum id ſibi contigiſſet. Ioannes quoq; in Apocalypſi ſe in ſpiritu non in corpore fuiſſe ait, cum dominum uiſ dit. Et cum uidiſſem eum inquit, cecidi ad pedes eius tanq̃ mortuus. Sed quo uiſo per ſe ſtare non poterat, ab eo erectus mirabili myſteriorum uiſione perfrui cœpit. Diuus quoq; Hieronymus noſter hãc ſe gratiam a domino quandoq; accepiſſe gloriatur, ut receſſu quondam mentis & angelorum choris intereſſet: & neſcio quibus oculis in uno deo uidiſſet trinitatem, ac per hebdomadam uel plurium dierum ſpacium de corporeis nihil curaret: ſibiq; tandem redditus, eorum quę uiderat deſyderio recordationeq; affliceretur & fleret. Nouit ergo dominus eis quos elegit, etiã ante mortem ſuæ dulcedinis mella delibanda porrigere: q̃ tunc plenis poculis propinaturus eſt, cum illos omni prorſus terrenæ labis fece deterſa ad ſe ſurſum iuſſerit uenire, & ſanctorum ciues ac ſuos domeſticos fieri beatos in æternum futuros.

¶De loco & tempore contemplationis. Ca. XXVII.

CAeterum & locum aptum, & tempus huic rei congruum obſeruare debemus. Tunc enim mens libe rius intentiuſq; contemplationi ſuæ inhæret, cum a turba ſecedimus, & nemine interpellante ſoli in ſolo loco ſedemus, nihil aliud agentes, nihil curantes: eis tantum rebus intenti, quas animo uoluimus menteq; uerſamus. Ob hoc plærіq; relictis urbibus deſerta & ſolitudines incolunt, exiſtimantes non poſſe ſe commode cum deo ſimul & hominibus eſſe: colloquijs enim eorum cœleſtis contẽplatiõis ardorem interceptum frigeſcere, in receſſu uero in dies magis accendi ſolere. Tempus præterea nocturnum maxime accommodum uidetur. Tunc ſiquidem omnia animantia quieſcunt: nec hominum neq; pecudum uox audit, nec auicularum garritus auribus obſtrepit: nihilq; ſentitur, quod mentem cœli ſecreta rimantem grauet aut quicq; moleſtet. Hoc tibi affirmat pſalmiſta, dicens: Meditatus ſum in nocte cum corde meo, & ſcopebam ſpiritum meum. Summum etiam mane, dum adhuc nox dubia & Pſal. 76

dies incertus, quod crepuſculum appellant, non minus erit opportunum q̃ꝫ nox ipſa. Nam tunc quoq; nocturnum ſilentium adhuc perdurat: & quod plus eſt, diſcuſſo iam ſopore ciboq; digeſto ſyncerior animus ad quæq; conſyran da uiuacior q; conſurgit. Vnde idem propheta in alio pſal-
Pſal. 118 mo ait: Præuenerũt oculi mei ad te diluculo, ut meditarer eloquia tua. Sed interim neq; nos fortaſſe quicq̃ꝫ muſitare oportet dũ contemplamur. Loquentis enim meditatio oratio nuncupatur, ſicut & legentis lectio, & audientis auditio. Nam licet etiam orãdo, legendo, audiendo penſemus æſtimemuſq; ea quæ dicunt, proprie tamẽ contẽplatio ipſa eſt quæ cũ ſilentio, & neq; ſenſuũ, neq; corpis, ſed ſola mẽ tis agitatione pficit. De hmõi contẽplatione in Hieremia
Treñ. 3 ſcriptũ eſt: Sedebit ſolitarius & tacebit, qa leuauit ſe ſupra ſe. Verũ tñ præ omĩbus, q̃ pijs animis recolẽda & contemplanda ſunt, expediẽs erit redẽptionis noſtrę ruminare myſteria, & eadẽ q̃ꝫ ſæpiſſime ad memoriam reuocare. Quanto em̃ maius beneficiũ fuerit, tanto illud rememorãdo magis erga benefactorẽ amore accendimur. Primorũ parentũ puaricatio de paradiſi delitijs omnẽ ipſoq; expulerat poſteritatẽ, eadẽq; dãnationis lege ſimul oẽs præmebamur. Miſertus aũt deus filiũ ſuũ miſit unigenitũ: q ut pro nobis ſatisfaceret carnẽ ſuſcepit ſerui, cũ eſſet oĩm dñs: uiã ueritatis demonſtrauit, cũ totus terrarũ orbis pter Iudæã, impiæ religionis erroribus plenus foret. Morti æternę obnoxij eramus, ille ultro ſe morti crucis obtulit, ut nos a morte liberatos ad felicia uitæ promiſſa reuocaret. Mortuus & ſepultus reſurrexit, cœlũq; cũ hoĩe aſſumpto aſcendit, ut homines de terræ puluere tandẽ ſurrecturos mõſtraret: & cũ corpe iam neq; mortalitati, neq; corruptioni ſubiecto, ſicut nec ille ſubiectus eſt, cœlũ petituros, ſi modo ipſum ſequi fide opereq; uoluerint. Igit tanti ac talis beneficij magnitudinẽ animo metiendo, quis adeo, ingratus erit, ut potius eligat illa quæ caro appetit, quæ mundus blanditur, quæ ſuadet diabolus, q̃ꝫ q̃ omniũ creator deus, omnium redẽptor ac ſaluator Chriſtus iubet: cum præſertim p iſta mũdari ad cœleſte regnũ pducamur, per illa aũt æterni ignis cruciati-

bus mancipandi ſimus. O ſtupendã obſtinatorꝶ cæcitatẽ. In tanta tp̃is breuitate noluñt carere uoluptatibus, per quas certiſſimum eſt ad inferos præcipitium: & laborẽ tam modici tp̃is defugiunt, ꝑ quem aditus ad supernam beatitudinẽ uerissime comparatur ſine fine fruendam.

¶ De prauis cogitationibus cauendis. Ca. XXVII.

QVantum aũt ad bene beataq́ʒ uiuendum conferre ſolet diuinarꝶ rerꝶ contemplatio, tantum ad male agendum alliciunt cogitationes prauę. Quæ cum etiam inuitis nobis & nolentibus frequenter obrepant, quanto uiolentiores putas fore, ſi quando uictus manũ dederis, qui nunc repugnas? Mihi crede niſi ſemꝑ bellũ cũ illis q̃ꝫ pacẽ malueris, ꝑ ſenſuũ tuorꝶ ianuas ad animã uſq́ʒ ingredientur, & ꝑ blandimenta eam ſubuertẽt, ſubuerſam interimẽt. Anima eñ mala cogitatiõe fecũda parit pc̃m: peccatum uero cum ꝑpetratum fuerit, generat mortẽ. Igiẽ tam & ſi aduerſarius hic noſter, id eſt perniciosus cogitatus non põt ſic pœnitus repelli & in fugã cõuerti, quin rurſum aliq̃ñ collectis uiribus in prælium redeat, mẽtiſq́ʒ nr̃æ arcẽ oppugnet, portis inſtet: donec tñ intus non irruerit, ac dominari cœperit, tuti ſumus, nec uerẽdũ ẽ ne forte ꝑ uim irrũpat: neminem uincit niſi uolentẽ. De illis dũtaxat, qui ſe in ptãtem eius non inuite dedunt, triũphare conſueuit, et eos ad interitũ uſq́ʒ ꝑducere. Nihil itaq́ʒ aliud ẽ impuræ cogitationi totiũ animi aſſenſum præbere, q̃ꝫ ab hoſte nobis infenſiſſimo ſanguiniſq́ʒ noſtri imprimis cupido ſuperari uelle. Manifeſta aũt ſtultitia eſt, ei ſponte cedere, a quo nil niſi necẽ ſperes. Hoc tibi teſtaẽ Salomon, dicens: Qui cogitat mala facere, ſtultus uocabiẽ. Ac ne forte de furioſo, cuius error excuſatur dictum putares, continuo intulit: Cogitatio ſtulti peccatum eſt. Stultus ergo nec tamẽ excuſabilis pctõr erit, qui quicq̃d appetitio ſuggeſſerit, illud protinus curabit ſequi, & carni magis q̃ꝫ ſpiritui ſeruire decernet. Quæris quo nã pacto nõ ſolũ in factis aut dictis, uerũetiã in ipſa cogitatiõe poſſit eſſe pc̃m? Rẽ alienã iniuſte cõcupiſcis, bonũ alterius inuides, læſus uindictã appetis uiſę mu

Prouer. 24

licris uenereo amore turpiter exardeſcis:& quodcunq; malum ita cogitas,ut ſi poſſes,perficere uelles,ab illo qui etiã occultorum iudex eſt,pro facto tibi imputabit. Aliter enĩ deus,aliter homo iudicat:deus quẽ nihil latet,in omnibus uoluntatis affectum penſat: homo uero, quia cordis alieni ſecreta rimari nequit,commiſſum tantum modo crimẽ examinat: nec quærit prudens an imprudens feceris aliqd mali,ſed ſemper tanq; uoluntariũ punit. Deniq; apud deũ qui odit fratrem ſuum homicida eſt: apud homines uero non habetur pro homicida, niſi qui conficit hominem. Apud deum qui uiderit mulierem ad concupiſcendum eã iam mœchatus eſt eam in corde ſuo:apud homines niſi cõmiſſi adulterij conuictus fuerit, pro concupiſcẽtia quæ cordis crimen eſt,plecti non debet. Sed quid prodeſt pro cogitato ſtagitio humanæ legis mulctam non ſubire, cũ propter illud iudicio damneris diuino,et æterni reus habearis ſupplicij? Lex diuina uxorem proximi,bouem,ancillam, & qcqd illius eſt cõcupiſcere prohibet; ſi cõcupieris tñ legem dei præuaricatus es: qui autem ſic peccat, niſi eum pœnituerit, non pœnam temporariam meretur, ſed æternam. Ideo in ſacris literis eſt ſcriptũ: Peruerſæ cogitatiões

Sap̃.1 ſeparant a deo. Et iterũ: Abominabile domino cor prauũ. Quod ſi beati ſunt mũdo corde, quia deum uidebunt, profecto qui immundæ cogitationis fœditate inquinant, deũ uidere non poterunt: Quis autem dicere queat, quanta ſit infelicitas illius deſperare conſpectum, in quo uno uidendo omnis noſtra beatitudo conſiſtat? Quam ob rem totis uiribus eſt cauendum, ne cum tanto animæ noſtræ diſpendio illicitæ cogitationis laqueis irretiamur, & dominus, cui nihil eſt abſconditum, ſicut olim Iudæis, ita etiam nobis exprobret, dicens: Vt quid cogitatis mala in cordi-

Matt.9 bus ueſtris? Primo ſuggeſtioni laſciuientium cogitationũ erit reſiſtendum, ne placeant; deinde ſi quicq; delectauerint, ne eatenus gratæ ſint, ut uſq; ad conſenſum facti animum inclinent. Quod ſi euenerit, iam certe commiſiſti ſcelus illud, quod cogitaſti ut committeres, ſi adeſſet facultas dareturq; occaſio. Quoties eñ iniquæ actionis adimplen

dæ poteſtas tollit, uoluntas peccãdi pro facto habet. Cum ergo ſe nobis noxij pernicioſiq; ingerent cogitatus, præteruolare præterq; labi ſinant. Non habebunt in corde noſtro ullũ remorandi locum, ſi contraria illis cœperimus cogitare, & uitij uirtutiſq; finẽ taciti ꝑpẽdere. Breuis ẽ uitiorꝫ uoluptas, ſed æternũ ſupplicium. Breuis eſt uirtutis exercẽdæ labor, ſed inæſtimabile & infinitum præmiũ. Faceſſat igit malignæ cogitationis mortifera delectatio, quę incautos in baratrum pręcipitat inferni. Maneat aũt diuinorum operꝫ diuinarumq; legum meditatio ſalubris, quę nos ad cœleſte regnum tranſmittat, & ſanctorꝫ angelorum faciat eſſe conſortes. Verũtamen ſi ad puræ contemplationis donum cupimus peruenire, non ſolũ ſcœleſtæ cogitationes uitandæ erunt, ſed etiam futiles ac uanæ. Vana cogitatio eſt circa ea quæ fluxa atq; fragilia ſunt, nec quicq; in ſe ſolidę utilitatis habent. Imprudentis eſt igit de bonis corpis aut externis cogitare, quæ permanere nullo modo queunt & æterni ac ſtabilis boni, ad quod fruendum creati ac nati ſumus, non ſatis recordari: cum pręſertim hoc haberi nõ poſſit, niſi illa contemnãtur: neq; libere & expedite de hoc aliquid conſyderari, niſi illa ferme obliuiſcãtur. Quandoquidem omnia relinquere & ſe ſolum ſequi iubet eos dominus, qui inter ipſius diſcipulos cenſeri deſyderant. Sola itaq; de deo cogitatio uana eſſe non poteſt. Ideo Salomonis te ſapientia hortatur, & ait: In omnibus uijs tuis cogita dominum, & ipſe diriget greſſus tuos. Aliud uero cogitantes uanitatis arguimur, dicẽte propheta: Dominus ſcit cogitationes hominum quoniam uanæ ſunt. Confecta eſt prima propoſiti opis pars, quã titulo fidei applicandam cenſuimus: nunc de ſpe, & quæ illi magis arbitrabimur cõuenire ſpiritu ſancto inſtruente diſſeremus.

Prouer. 3

Pſal. 93

LIBRI PRIMI FINIS.

❧ EVANGELISTARII MARCI MARVLI LIBER

Secundus de ſpe, & alijs uirtutibus ac uitijs, quæ uel ſpem conſequuntur, uel ei aduerſantur.

¶ De ſpe veniæ Ca. I

SPES EST SVMMI
boni deo miſerante potiun
di expectatio. Peccauimus
domino legi iuſſiſque eius
non ut oportuit parēdo, aga
mus pñiam et ſperemus ue
Matt.4 niā, et miſerebiť noſtri deus
nr̄. Pñiam inq̄t, agite, & ap
propinquabit regnū cœlorꝝ
Sed de pñia poſtea ſuo loco
tractabiť, modo aūt q̄ mi-
ſericors eſt dñs, q̄ facile ijs
quos delicti pœnitet, ignoſcat uideamus: ut & ipſi nobis
remiſſurū delicta confidentius ſperemus, cum alijs quoq;
multis eum remiſiſſe ex euangelio didicerimus. Remiſit
Matthæo teloneū, Zachæo fraudes, mulieri dep̄henſę adul
teriū, latroni rapinas & homicidia, apoſtolo negationem.
Igiť ſi mercaturę negotiationiq; operā impēdis, deſine uſu
ris rē quęrere, atq; hactenus quæſiſſe dole, ſicut fecit Mat-
Lucæ.5 thæus: q̄cq̄d dolo fraudibuſue interuerſum ē reſtitue: et tñ
uitę neceſſarijs cōtētus eſto, ſicut fecit Zachęus: ac tū demū
Luc.19 poteris eſſe diſcipulus Chriſti, cū deſieris eſſe māmonæ ſer
uus. Porro ſi uenereæ uoluptatis obſcœnitatibus es pollu-
tus, & tua te accuſat cōſciētia, ingemiſce cōpūctus, ora ut
mūderis: mūdata aūt cōſciētia p cōfeſſionis pñiæq; ſacra-
Iohan.8 mētū, dicet tibi dñs, q̄d añ dixit adulteræ: Vbi ſunt q̄ te ac
cuſabāt, nemo te cōdēnauit, nec ego te cōdēnabo: uade, et
noli amplius peccare. Preterea ſi forte odio habes fratrē tuū
ſi rapuiſti, ſi percuſſiſti ſi occidiſti, cōfitere crimē, dic te di-
gnū ſupplicio, ſed tñ ut miſereať tui dñs inſtāter poſtula.
Vis noſſe quātū hoc tibi profuturꝝ ſit; ille q̄ ſic peccauerat,

ſic pœnituerat, de cruce aſcendit ad paradiſum, angelorũq́
fit ſocius, q̃ fuerat latronũ. Cæterꝫ ſi etiã oĩm maximũ ſce-
lus cõmiſiſti, hoc eſt, ſi Chriſto renũciaſti, & uel Iudaica uł
Machumetana, uel aliqua alia impietate ſubuerſus es, cogi
ta q̃ occideris, quantũ mali ꝑpetraueris: & ad mentẽ ſanã
rediẽs amaris fidei fletibus. Petri exẽplo, laua ꝑfidię ſordes
& mereberis rurſum fieri mẽbrũ eccłiæ, a cuius corpe auul
ſus fueras, & iã cũ mortuis cõputatus. Hæc tecũ meditare,
hæc mẽte reuolue. Nunq̃ ueniã deſperabis o peccator, ſi et
iſtorꝫ q̃s mõ cõmemorauimus crimina, & dñi erga ipſos
benignitatẽ atq́ miam recte meritus fueris. Sed fortaſ-
ſe dices, nõ ſolũ grauia & horrẽda ſunt pctã mea, uerũetiã
plurima uixq́ ullo calculi numero cõprehẽſibilia. Igiť ne
multitudo criminũ ſpei tuæ detrimentũ faciat, reſpice mu
lierẽ illã, cui quotidiana delicta peccatricis cognomentũ
indiderant. Videns onere tot flagitiorꝫ ſe infeliciter premi, Luc. 7
acceſſit ad Ieſum, lachrymis pedes eius lauit, capillis deter
ſit, unguẽto ꝑfudit, & ſtatim mortifero faſce leuať, dimit-
tunturq́ ei pctã multa, q̃a dilexit multũ. Vtrũ hoc de Ma
ria magdalena dictũ, an de quadã alia incertũ eſt: & tñ de
Maria quoq́ ſeptem dæmonia eiecta fuiſſe Marcus teſta- Marc. 16
tur: per quæ uitijs quibus inquinata fuerat, purgatam deſi-
gnat. Et ipſa igitur ꝑpetua diaboli ſerua fuit, ſed cum finẽ
iniquitatibus feciſſet, meruit fieri diſcipula Chriſti. Remiſ
ſorem aũt ut magnorum ita & multorum peccaminum ſe Lucæ. 13
eſſe oſtendere uolens dominus, mulierẽ duodeuiginti an- Ioan. 11
nos inclinatam erexit: Lazarum poſt quadridui ſepulturã
iã fœtentẽ ad uitã reuocauit. Quãuis ergo diu te Sathanas
alligatũ tenuerit, quamuis longo peccandi uſu iam obdu-
rueris, & toto tpe in ſcelerum tuorum monumẽto iacẽs cõ
tabueris, exolue tandẽ uincula, rumpe laqueos omnes, &
diutinam mortem deteſtatus ad illum cõuerte qui ſuſcitat
mortuos, & qui ſepultos tumulatoſq́ facit reuiuiſcere, &
excuſſo de pedibus puluere mũdatos exire, q̃ dimitti iubet
peccanti nõ tm̃ ſepties, ſed etiã ſeptuagies ſepties. Sp̃e itaq́
ſpera in dño, & ora cũ propheta & dic: Miſerere mei deus Pſal. 50
ſcd̃m magnã miſericordiã tuã, & ſcd̃m multitudinẽ miſe

rationum tuarum dele iniquitatem meam: ut & miſericordiæ magnitudo magnitudinem, & miſerationum multitudo multitudinem tollat delictorum. Poſtremo ita tibi perſuadeas uelim, nullum eſſe omnino uitiorum genus nullum numerum, quin utrunque clementia ignoſcat diuina his qui peccaſſe pœnitet, & miſericordiam implorare non piget, a peccatis quibus deus offenditur pro uiribus abſtinendo, quibus placatur iuſtitiæ operibus ſeſe exercendo. Solis impœnitentibus & deſperatis non eſt ueniæ locus: nequius tamen peccant qui deſperant, quam qui præſumunt: de utroque nunc uitio, cum de ſpe ueniæ ſatis hactenus dictum ſit, breuiter explicemus.

De deſperatione Ca. II

Qui præſumunt, quoniam in peccatis perſeuerando ſe ſaluari ſperant, dei iuſtitiæ derogant. Qui uero deſperãt quia ſibi ignoſci poſſe diffidũt, dei miſericordiam denegant. Præſumptiõe uſus eſt latro a ſiniſtris
Luc. 23 dominicæ crucis pendens, cum dixit: Si tu es Chriſtus, ſaluum fac teipſum & nos. Non eum erroris pœnitet dubitando de Chriſto, non criminis, rapinas quas fecerat ſilentio prætermittẽdo: & tamen arroganter petit ut ſaluet. Sed licet ille de pœna, quam tunc patiebatur, liberari poſtularit, ei tamen illi ſimillimi ſunt, qui corrigi nolunt, & pœna quam in inferno luituri ſunt, ſe liberos fore ſperant, deum quidem miſericordem eſſe confitentes, iuſtum autem negantes. His contrarij ſunt qui deſperant. Grauitatem enim delictorum ſuorum conſyderant, & magnitudinem diui-
Gñ. 4 næ miſerationis non perpendunt. Deſperauit Cayn, cum fratre interempto diceret: Maior eſt iniquitas mea, quam ut ueniam merear. Si de dei clementia recte ſenſiſſet, profecto etiam id quod non merebatur, ab eo ſe impetraturum pœnitendo ſperaſſet. Nemo quippe ueniam accipit, quia ipſe meretur: ſed quia benignus eſt ille, qui eam largitur.
Math. 27 Deſperauit & Iudas domini ſui proditor. Peccaui inquit, tradens ſanguinem iuſtum: reſtituitque argenteos, quos inique acceperat. Sed nec pœnitẽtia illi profuit, nec ſatisfactio quia dolore ſuperatus ad laqueũ cõfugit, non ad dei miſeri-

cordiā. Dolere quidem debuit de peccatō, ſed non ita ut ſpē quæ in deo eſt, de manibus dimitteret. Nos igitur qui deū in multis offendimus, & dolendo de culpa ueniam ſperemus, & ſperando ueniam de culpa doleamus. Vtrūq; neceſſariū eſt ei, qui et pœnas cupit euitare, & beatitudinem conſequi ſempiternam. De ſpe aūt temere præſumentium dicitur. Spes impiorum peribit. Et de errore deſperantiū: Si deſperaueris inquit, lapſus in die anguſtiæ, imminuetur fortitudo tua. Dies anguſtiæ dies iudicij eſt. Cuius aūt tunc fortiudo imminuta fuerit, hic dæmonum accuſationibus grauatus damnationi ſuccumbet. Prouer. 10 Prouer. 24

De decem præceptis. Ca. III.

Illius aūt ſpes nunq̃ fallitur, qui dei præcepta q̃ poteſt ſtudio ſe obſeruat, dicēte dn̄o in euāgelio: Si uis ad uitā ingredi, ſerua mandata. Mandata uocat quæ decalogo continenſ. Non habebis deos alienos: deus em̄ ur̄ unus eſt Qui ſomnijs & ſortilegijs & maleficorꝝ diuinationibus fidē præſtant, deos alienos colunt. Cū em̄ ſolius diuinæ ſapientiæ ſit, futura noſſe, hoc q̄d dei eſt alijs tribuere p̄ſumūt. Non facies ſculptile: eo uidelicet animo, ut adores illud ac pro deo habeas. Non eſt ſceleris huius expers, q pecuniā ſeculiq; diuitias magis q̃ æquū bonūq; diligit. Apoſtoli autoritate hoc probamus, q Colloſſenſibus ſcribēs auaritiā ſimulachrorꝝ ſeruitutē appellat. Neq; tn̄ p hoc mandatū ars reprobata eſt ſculptorꝝ uel pictorꝝ. Non pingere aut fingere ſimulachra uetāt, ſed adorare: ideo ſeqtur. Nō adorabis ea neq; coles: ego enim ſum dn̄s deus tuus. Quod aūt nos quoq; Chriſti ſctōrūq; imagines adoremus, non ad ipſas imagines, ne idolatriæ arguamur, ſed ad eos q̄rꝝ ipſæ imagines apparent, adorationē dirigimus. Idcirco aūt eiuſmodi ſimulachra publice proponi ſolent, ut quoties cōſpecta fuerint, ad memoriā res geſtas eorꝝ qbus dicata ſunt, reuocent: & ad imitandū fideliū mētes acccēdant. Non aſſumes nomē dn̄i dei tui inuanū: ne contēnere uideare, quod præcipue oportet reuereri. Memento ut diē ſabbati ſanctifices. Nos uero ſabbati obſeruationē ad diē dominicū tranſtulimus, ne cū Iudæis in Chriſtū nō credētibus uidea Exod. 20 Primum præceptū Col. 3 Secundum Tertium

mur ſentire: qui eum in ſepulchro mortuum ſabbato quie uiſſe fatetur quidem, ſed poſtea uiuum reſurrexiſſe negāt. Itaq; ob reſurrectionis reuerentiā, eo q̄ facta eſt die ab opibus uocamus; nec tamen ita ſupſtitioſe, ut iudæi ſabbato. Nā et mēſas paramus, et calices abluimus: & multa hmōi agimus. Etem̄ ſeruilia opa q̄ uetant, pctā potiſſime, qbus deus offendit intelligimus: a qbus certe tūc magis eſt abſtinendū, cū diuino cultui opa ipēdit. Neq; aliā ob rē feſto die ceſſare debēt manuū exercitia, niſi ut qſq; cęteris oīb9 curis expeditus diuina tm̄ tractet, tēpla uiſitet, pcatiōibus incūbat, miſſalibus ſacrificijs interſit, pdicationes audiat, & totū tēpus illud in dei laudē cultumq; expēdat. Cū ergo dñicis feriatiſq; ab eccleſia inſtitutis diebus maxime a ſcelere abſtinēdum ſit, cur nos infrenis ac petulās iuuētus tūc præcipue inganeis crapulamini? in choreis laſciuitis? in iocis & ludis diffluitis? alea₄ teſſerarūq; luſionibus tp̄s diuino honori dedicatum impie cōſumitis? In quo qdem luſu nec amiſſæ pecuniæ dānum ſine infamia, nec lucrū ſine reſtitutionis debito, nec uſus eſt ſine pctō, niſi forte periurare, & dolos intēdere, & aliena inique cōcupiſcere, & inter ſe identidem rixari atq; in contumeliā prorūpere fas eſſe dixerimns: omitto q; interdū nec manibus tēperat, et uſq; ad uulnera cædeſq; puenit. Quanto ergo leuius crimen ab his diuertere, & alicuius honeſtæ artis laboribus diem illū conterere, q̄ per otium ad tam nefanda flagitia conuerti? Profecto minus offenderetis, nullum omnino diem feſtū agere, q̄ hunc quem agitis tot uitio₄ obſcœnitatibus prophanare. Conceſſus fuit olim Iudæis repudij libellus, ne in uxores quæ diſplicuiſſent, ueneno ſæuirent, ſed potius uiuas dimitterent. Age iam permittatur & uobis, ut omnes dies profeſti ſint, nullus feſtus, ut potius manuū labore occupetur animus, q̄ nihil agendo male agere aſſueſcat. Nullus igitur ſit uobis dominicus dies, ne ipſum qui dominicus eſt, in diabolicum conuertatis, dum eo toto tempore, quo ab operibus uacui eſtis, non tam domino q̄ diabolo ſeruitis. Itaq; nunc quidem ad uos pertinere arbitror hoc quod dicitur: Memento ut diem ſabbati ſanctifices; cū ne-

quacꝫ ſanctificetis eum ſed polluatis. Vt aũt & ad uos pti neat, redite iam ad mentẽ & intelligite: ideo feſtis diebus a ſecularibus negotijs feriandũ præcipi, ut exerceamus in diuinis, & non ut hauriendis luxurijs uoluptatibuſcꝫ incũbamus. Et hæc ſane præcepta ſunt, quę ad dei duntaxat cultum ſpectant: reliqua uero circa charitatẽ, quam proximis debemus uerſantur. Honora, inquit, patrem tuũ, & matrẽ tuam, ut ſis longæuus ſuper terram quam dominus deus tuus dabit tibi. Natura ipſa nos prouocat, gratis parentes noſtros colere & amare, quãto magis hoc facere debemus cum etiam præmium proponatur longæuitatis? Necꝫ ſi quoſdam in primis parentũ ſtudioſos parũ diu uixiſſe noueris, de promiſſione diffidas. Ideo terrenum & temporale bonum interdum cito ſubducitur, ut cęleſte & æternum gradu beatitatis celſiore cumuletur. Non occides. Cum neminem tibi lædere liceat, multo minus interimere. Ne iudici quidem aliquem capitis reum ex odio fas eſt interficere, ſed ex lege. Quamobrem non tibi, ſed illi, qui exequendis legibus perficitur, dictum eſt: Maleficos ne patiaris uiuere. Priuato autem homini ne iniuriam qdem, quã accepit, ulciſci permittitur, dicente dño: Da mihi uindictam & ego retribuam. Non mœchaberis. Omnis coitus hoc mandato prohibetur extra matrimonij copulam. Si continere non potes, cur ſine uxore es? ſi potes, cur monachum non profiteris? Illud ne damneris, hoc ut mercedis plus capias uoto ſuſcepto caſtitatis. Non furtum facias. Furti actio eſt in eum, qui contrectat rem alienam inuito domino. Igitur contra hoc præceptum peregit, nõ ſolum qui aliquid furto ſuſtulit, ſed etiam qui per uim rapuit, uel per fraudem elicuit, uel caſu inuentum reſtituere noluit. Non loqueris contra proximum tuum falſum teſtimonium. Cum enim Chriſtus dei filius ueritas ſit, quicqd aduerſus ueritatem dicitur, deũ offendit. Non tamen omẽ mendaciũ ita graue crimen eſt, ſed illud tantũ, quod aduerſatur charitati, & cum alicuius detrimento perficitur. Fingere aũt & mentiri quod nemini noceat, leuis eſt culpa. Interdum ne culpa quidem, ſed potius meritũ: ut cum fin-

Quartum

Quintum
Exod. 22
Rom. 12

Sextum

Septimum

Octauum

gunt parabolę ſiue apologi ad pcepta uirtutis. Nemo quippe ignorat ea conficta eſſe, non ut mēdacium dicat, ſed ut ueritas diſciplinæ ſalutaris iucundius exprimat, gratius acceptetur, tenaciusq; menti diſcētis inſideat. Hoc me feciſſe nullo modo pœnitet, ædito illo quinquaginta parabolarum libello, dum prodeſſe plurimis cupio: non cōmento, ſed ueritate. De pnicioſo aūt mendacij genere ſcriptum eſt: Os qd

Sap. 1 mentitur, occidit animam. De hoc uero quod excuſamus ac defendimus, abunde in parte eius libri, quem de religioſæ uiuendi inſtitutione inſcripſimus, eſt tractatum: ubi ſanctorum exemplis probatur, non ſolum fingere quandoq; licere, ſed etiam eſſe neceſſarium, quoties conſultum iri uolumus uel noſtræ uel aliorum ſaluti. Non concupiſces do

Nonū· mum proximi tui. Non deſyderabis uxorem eius. His

Decimū. poſtremis dei mandatis aperte diſcimus, non modo facto dictoq; poſſe delinqui, uerumetiam ſola mali concupiſcētia. Et ſi rem alienam nefas eſt concupiſcere, multo magis auferre: & ſi deſyderare tm̄ alterius coniugem non debemus, multo minus cum illa rem habere. Concupiſcentia enim & deſyderium q̄uis crimine non careant, facilius tamen coercentur, ſi cupita non perficiuntur: difficilius aūt cum in cōſuetudinem facti uenerint. Inſatiabiles nēpe beſtiæ ſunt auaritia & libido: non implentur hauſtu, ſed quo magis hauſerint, plus eſuriant. Hoc quod ſequitur, non ſeruum, non ancillam, non bouem, non aſinum, neq; omīa quæ illius ſunt, cum illo quod de domo non concupiſcenda dicitur iungendum cenſeo, ne ex decalogo endecalogū faciamus: Cum ergo in fine his duobus præceptis prauę cupidines uitandæ iubeantur, quærimus quō eas uitabimus cum interdum etiam inuitis ac repugnantibus nobis ſeſe ingerant, animumq; non parum ſolicitēt ac laceſſant? Sed q̄ diu refragamur, nihil nocent: nocent aūt cum eas dominari permittimus, & cum ſcelus quod nondum peractum eſt, uolumus, totoq; tandem uoluntatis affectu eo ferimur quo illæ blandiendo inducunt. Concupiſcentia itaq; mali nihil aliud eſt, q̄ firmus in malum conſenſus; quod q̄uis non fiat, factum tamen iri cupimus·

De mandatorum conſyderatione Ca. IIII

HAec ſunt legis mandata in tabulis lapideis digito dei deſcripta, ut cum omnia quæ legis ſunt didiceris, iſta potiſſime teneas, quæ modo magis exquiſito magiſq; mirabili tradita ſunt populo fideli. Cur enim Num. 15
ea deus in marmore ſculpēda curauit, niſi quia æterna eſſe uoluit? ac ne quādo de memoria exeant, palleorū fimbrijs aſſui iuſſit uittas hyacinthinas: quas quoties aſpicerent, toties eorum quæ ad comparandas animi uirtutes præcepta ſunt, recordarentur. Nobis uero quibus non iam litera, ſed ſpiritu uiuere conuenit, uittę iſtæ in corde non in pallijs reponendæ ſunt, & nunq̄ dimittendæ. Quid enim ita ardēter amplecti debemus, ut mandatorum memoriam? quorū obſeruatio nos ex corruptibilibus facit incorruptos, & ex mortalibus immortales, & ex terrenis cœleſtes: quę deniq; diabolo nos eripit & deo coniungit. Talia conſyderabat uir ſanctiſſimus Dauid, cum diceret: Quam dulcia Pſal. 118
faucibus meis eloquia tua domine, ſuper mel ori meo. Vis ut & tibi dulcia ſint? noli in uerbis diuinis eloquij ornatū requirere: ita compoſita ſunt, ut & docti & indocti, quod omnibus pariter profuturum erat, intelligerent: ſed attende qualis quantuſq; ſit, per quem prolata ſunt: per illum utiq; qui ſolus & acumen ingenij hominibus præſtat, & ipſum dicēdi leporem impartit. Idem enim & fons bonorum omnium eſt, & largitor, & cuius tam dicta q̄ facta nulla prorſus in parte argui queant, cum ſolus in cunctis ut maxime potens, ita ſumme ſapiens ſit. Cogita etiam quanta tibi in his obſeruandis quæ præcepta ſunt promittantur: certe non argentum, neq; aurum, neq; terreni regni fortunæ ſubiecta potentia, aut gloriæ humanæ fragile bonum: ſed illa firma atq; ſtabilis beatitudo, qua nihil melius, nihil maius ab homine optari poſſit. Cum iſta animo permēſus fueris, tunc nō ſolum, q̄ dulcia faucibus meis eloquia Ibidem.
tua domine dices, uerum etiam cum eodem propheta lætus cantabis: In uia teſtimoniorum tuorū delectatus ſum, ſicut in omnibus diuitijs. Et iterum: Bonum mihi lex oris tui ſuper milia auri & argenti. Et rurſum: Dilexi manda-

t a tua ſuper aurum & topazion. Item eodem pſalmo: Læ
tabor ego ſuper eloquia tua, ſicut qui inuenit ſpolia multa
Deut. 30. Quid enim illis pretioſius? quid optabilius? quæ ſola nos
efficere queant cælo dignos, æternitatis compotes, ſummi
boni certos perpetuoſq; poſſeſſores. Talia ſi tecum (ut de-
8. Ioan. 5. bes) quotidie reputaueris, iam tandem cœleſtium manda
torum amore captus, atq; ad eorum autorē deum conuer-
ſus dices: Ignitum eloquium tuum uehementer, & ſeruus
tuus dilexit illud. Non poteris em̄ illud non maxime dili-
gere, in quo tibi tam grande bonum propoſitum eſſe in-
tellexeris. Prudentia præterea mirum in modum proficere
& ſapientia compleri incipies. Hoc tibi Baruch prophetæ
uerbis promittitur: neq; em̄ fallit ille per cuius os ſpiritus
Pſal. 118. ſanctus locutus eſt: Audi, inquit, Iſrael mandata uitæ, au-
ribus percipe ut ſcias prudentiā. Et Ieſus Sirach filius, cu-
ius dicta ſacris uoluminibus inſeri meruerunt, Fili, ait, cō-
cupiſcens ſapientiam, conſerua iuſtitiam, & deus præbe-
bit illam tibi. Ac ne de aliqua alia q̄ quæ in mandatis con
Sapien. 5. tinetur iuſtitia dictum putares, alibi explanat dicens: In
mandatis dei aſſiduus eſto, & ipſe dabit tibi cor, & concu
piſcentia ſapientiæ dabitur tibi. Hinc eſt q; in his uerſatus
Sapien. 1. Dauid om̄ibus humanæ ſcientiæ profeſſoribus ſe ſapien-
tiorem factū audet aſſerere: & dn̄o confidenter loquitur,
Baruch. 3. dicens: Super omnes docentes me intellexi, quia iuſtitia
tua meditatio mea eſt: & ſuper ſenes intellexi, quia man-
data tua quæſiui. Abeat igitur cum ſuis diſſertationibus
Plato, & cum argumentis Ariſtoteles, & cum ſophiſmatū
callidis captionibus om̄es ueteris achademiæ philoſophi:
uera ſapientia eſt, deum noſſe, & tam edicta q̄ interdicta
Ibidem. eius tota animi ſedulitate obſeruare. Cæterum ne quis ob-
ſeruandorū difficultatem ignauiæ ſuæ fauens inſipienter
excuſet, & impoſſibilia eſſe prædicet, audiat Ioannem apo
ſtolum dicentem: Hæc eſt charitas dei, ut mandata eius cu
ſtodiamus, & mādata eius grauia nō ſunt: audiat & Moy
ſen in Deuterenomio ſibi loquentem: Mandatum hoc qđ
ego præcipio tibi hodie, non ſupra te eſt, neq; procul po-
ſitū, nec in cælo ſitum, ut poſſis dicere: Quis noſtrum ual

let in cęlum aſcendere, ut deferat illud ad nos, ut audiamus atq; opere compleamus? neq; trans mare poſitum, ut cauſeris & dicas: Quis e nobis poterit mare tranſfretare, & illud ad nos uſq; deferre, ut poſſimus audire & facere quod pręceptū eſt? ſed iuxta te eſt ſermo, ualde in ore tuo & corde tuo, ut facias illū. Quid ergo quod ſupra nos nō eſt, amplecti recuſamus? & quare quod cordi inſitū eſt, id euellere ac proijcere conamur? nōne cum hoc agimus, intus quibuſdā conſcientiæ ſtimulis pungimur? quaſi qui cōtra naturæ uim nitamur, dum ab his quæ iubent, declinamus? Perſpicuū eſt igitur, quia prauis affectibus ſuperati, neq; deo, neq; conditionis noſtrę rationi obedimus. Quæ præterea dementia eſt, immo quis furor, uitiū ſequi malle, cuius finis pœna perennis eſt, q̄ uirtutē, qua beatitudo cōparatur æterna? Beatitudinē autem decalogi obſeruatoribus promiſſam quis ambiget, cum ueritas in euangelio (ut ſupra retulimus) dicat: *Si uis ad uitam ingredi, ſerua mandata?* Idem dominus alibi quoq; cum de deo patre loqueret: *Scio, inquit, quia mandatū eius uita æterna eſt.* Si ergo tantæ mercedis compotes eſſe cupimus, dei mandata ne deſeramus. Quę ſicut perfectę uirtutes ſunt, ita perfectiōis numero, id eſt, decade cenſentur. Hæc eſt itaq; frugū decima ſanctarū in horreum dei inferenda, multo melius q̄ illa q̄ de terræ fœtibus collecta offerri ſolet. Hæ ſunt decem conchæ a uero Salomone poſitæ, in quibus lauari debēt: nō pecudum ut olim, ſed animarū noſtrarū uictimæ in holocauſtum charitatis deo conſecrandę. Hæc eſt cithara illa, illeq; decachordus, ad quem nos hortatur Dauid, dicens: *Confitemini domino in cithara, & pſalterio decem chordarum pſallite ei.* Hæ deniq; ſunt decem plagæ illæ, quibus Pharao aduerſarius noſter percutitur, & nos per eas liberati ad terram uſq; promiſſionis perducimur, terram lacte & melle manantem, id eſt, lucis æternæ candore uiſioniſq; diuinæ dulcedine refertam; quæ non mortuorum terra, ſed uiuentium dicitur: ne quis alibi uiuere cupiat, q̄ ubi ſemper feliciter uiuat & mori non poſſit. Cumq; ad tam inæſtimabile bonum hac ſola uia peruenitur, ad eam ipſam Salo-

Ioan. 12.
Malach. 3
2. Paral.
Pſal. 32.
Exo. 3.

mon ſapientiæ dono inſignis te dirigit ac ſtimulat, dicens Conſerua fili præcepta patris tui, id eſt dei: & ne dimittas legem matris tuæ, id eſt eccleſiæ: liga ea in corde tuo iugiter, & circunda gutturi tuo, ut uidelicet neq; cogitatione delinquas, neq; lingua labaris. Cum ambulaueris, inquit gradiantur tecum: & cum dormieris, cuſtodiant te ne pecces, & uigilans loquere cum eis. Quæris, cur ita? ne ſcilicet q̃ diu per huius uitæ curricula incedis, iuſtitiæ iter deſeras & uel per quietē diaboli ludificationibus capiaris, uel cū euigilas, de mundo prius q̃ de deo cogites. In quo quidē imitādus eſt nobis ille qui ait: Quomodo dilexi legem tuam domine, tota die meditatio mea eſt. Igitur quotidie te cum reuolue, quotidie mente rumina quæcunq; deo placent ut facias, quæcunq; diſplicent ut deuites. Ac ſi quando pigebit cuncta repetere, ad ſummā illam in euangelio
Math.22. a domino factam protinus recurre, Diliges, inquit, dominum deū tuū ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua: hoc eſt maximū & primum mandatum. Secundū autem ſimile huic: Diliges proximū tuū ſicut teipſum. In his duobus mandatis, inquit, uniuerſa lex pendet & prophetæ, Omnia quippe præceta tam legis q̃ euāgelij ad hunc ipſum rediguntur finē, ut deus & proximus diligatur. Ita tamen proximū dilige, ut deum non offen-
Ioan.5. das: ita deū ama, ut nihil magis, nihil æque amaſſe arguaris, Et ſi charitas dei hæc eſt (ſicut Ioannes apoſtolus teſtatur) ut mandata eius cuſtodiamus, mendax eſt profecto, qui ſe deum diligere dictitat, & præcepta eius non ſeruat, Quæ quo diligentius ad huc ſtudioſiuſq; amplectamur, cū de obſeruatorū præmio ſatis dictum ſit, de tranſgreſſorum quoq; pœna aliquid memoremus.

¶ De præuaricatorum pena. Ca. V.

SI quis interim alteri infenſus maligne cauilletur, ſibi in mandatis ne occidat uetari, & nonne odio habeat aut aliquod aliud iniuriæ inferat genus? meminiſſe debet, cuncta quidem quæ in altera tabula conſcripta ſunt ad illam ſummā redigi, qua iubemur, ita proximos ūt nos metipſos diligere, Quo ſemel recepto, non ſolum ab om-

ni offenſa erit ceſſandum,ſed etiam bene cuiqꝫ optandū, beneqꝫ faciendū,& quod nobis indigentibus ab alijs exi geremus, id aliorū neceſſitati præſtandum. Si cui tamen quidq̃ mancum in decalago imperfectumqꝫ uidebitur, omniū perfectionem ex euangelio petat:Non ueni inquit Math.5.
ſaluator,ſoluere legē,ſed adimplere. Quamobrē ſicutlegis ita & euangelij mandata obſeruare nobis neceſſe eſt, ſi ſa luti noſtræ conſultū iri uolumus. Nam & ipſe euangelij au thor Chriſtus quæcūqꝫ docēdo tradidit nobis,ea ſe a patre accepiſſe dixit:hoc quoqꝫ habēs a patre ut filius ſit, patri tamē coæternus & cōſubſtantialis:atqꝫ ita fiet.ut illa quę uel per patrem,uel per filiū, uel per ſpiritū ſanctum iuben tur,unius diei iuſſa eſſe credamus, unius maieſtatis impe ria. Quædam tamen ad tempus obſeruanda,ut illa quæ fu turorū figuras continebant: quædā ſemper,ut hæc ipſa de quibus nunc agitur,quæ ad uitæ morūqꝫ inſtitutionē ſpe-ctant. Illa uero quæ perfectionis ſunt, id eſt ut paupertatē caſtitatemqꝫ colamus,monaſticæ uitæ modum normāqꝫ ſectantes,noſtro relicta ſunt arbitrio, anteq̃ ea ſeruādi uo to nos obligemus:qꝫ ſi uouerimus pręſtare tenebimur,nō minus q̃ illa quæ iuſſa ſunt. Præuaricator eſt qui ſecus fe-cerit. Sed iam redeat unde digreſſa eſt oratio, & ſicut inſti tuimus ipſas præuaricatorum pœnas fidelium traditionū ſcripta percurrendo ſolicite ſcrutemur. Neqꝫ hoc ſine dolo-re,immo nec ſine metu, ne ipſi quoqꝫ cum peccatores ſi-mus. in illas incidamus. Legimus enim in Deutoronomio execrationes de monte Hebal a leuitis dei iuſſu prolatas, & inter legendum contremiſcimus, Maledictus inquiunt qui facit ſculptile:quod eſt contra primæ tabulæ mandatū Contra ſecundæ autem præcepta delinquentibus dicitur. Maledictus qui non honorat pattrem ſuū, & mātrē ſuam Deut.27.
maledictus qui transfert terminos proximi ſui: maledi-ctus qui errare facit cæcum itinere,maledictus qui peruer tit iudiciū aduenæ puppilli & uiduæ:meledictus qui dor-mit cum uxore patris ſui, & reuelat operimentum lectuli eius,& qui dormit cum iumento, uel cū ſorore, uel cum ſocru,uel cum uxore proximi;& qui percuſſerit proximū,

& qui pro pretio uitæ inſidiatur alienæ. Poſt multa: Maledictus aiunt, qui nõ permanet in ſermonibus legis huius,
Deut. 26. nec eos opere perficit. Deinde iterum ad maledicendũ acri us inſurgentes ad tranſgreſſoremq́ conuerſi dicunt: Male dictus eris in ciuitate, maledictus in agro, maledictũ hor reum tuum, & maledictæ reliquiæ tuæ, maledictus fructus uentris tui, & fructus terræ tuæ, armenta boum tuorum & greges ouium tuarum: maledictus eris ingrediẽs, & maledictus egrediens. Lõgum foret cuncta referre quæ ibi colligũtur, ſed breuiter, nihil prorſus mali, quod in hac uita mortalibus accidere poſſit prætermittitur, uſq; adeo graue crimen eſt, diuinis nolle parere mandatis, & aduerſus ea niti propriæ uoluntatis libidini blandiendo. Eadem
Leuit. 26. enumerantur in Leuitico, & præcipue fames, peſtilentia, gladius: multiſq; in locis ſcripturæ idipſum non ſiletur: ut quod toties repeti audis, euenturum peccatis exigentibus minime dubites. Nam in Eſaia quoq; loquens ipſe terræ cœliq; conditor ac dominus ait: Si uolueritis & audieritis me, bona terræ comedetis: quod ſi nolueritis, & me ad ira cundiam prouocaueritis, gladius deuorabit uos. Multa hu iuſcemodi in Hieremia, multa in Ezechiele, nec pauca in reliquis prophetis leguntur, minis terroribuſq; plena: quorum q̃ certus euentus fuerit, cum plurimarũ urbium exci-
1. Reg. 31 dia, tum potentiſſimorũ quõdam regum infeliciſſimi exitus teſtantur. Primus Iſrahelitarũ Saul rex, ſicut a Samuele propheta ei prædictum fuerat, quia uoci domini non obe diuit, a Paleſtinis magno prælio ſuperatus cum liberis occubuit: ſceptrum quoq; regni de domo & familia illius ad alios fuit tranſlatum, ut quale ſcelus ſit, dei mandata præteriſſe, non ipſe ſolum, ſed etiam filius qui reliquus erat, ne poteſq; eius ſentirent. Vt autẽ poſt hunc aliorũ quorundã parem fortunam ſilentio tranſeam. Sedechiæ maiori deplo
4. Reg. 25 ratione digna clades compellit, ſi modo plorandi ſunt, qui iuſte pro ſcelere puniuntur. Hic capta a Chaldæis Hieroſolyma cum fugeret comprehenſus uinculiſq; conſtrictus coram rege una cum liberis adducitur: hi ſpectante patre trucidantur, ille deinde etiam oculis orbatur, quos mallet an-

te erutos, ne filiorum cædem uideret. Vinctus poſtremo & cæcus in Babylonem eſt ductus: templum ipſum atq; domus urbis igni conſumptæ, turres ac mœnia ſolo æqua ta populus captiuus præter eos qui ceciderant, Babylonem translatus: quæ fere omnia per Hieremiam prophetam cō minatus fuerat dominus tam regi ipſi quam populo, eo quod fili os Rechab patri magis obedientes fuiſſe comperiſſet, quam illos ſibi. Iuſiurandum enim uiolauerant, rebelles facti Chaldeorum regi Nabuchodonoſoro, templum dei ſui gē tilium ritum ſecuti polluerant, prophetis uera uaticinanti tibus illuſerant: & cum propterea tot mala ſe paſſu ros audiſſent, deprauatos animi mores corrigere neglexe rant. Contempta itaq; diuinitas non diſtulit uindictā, ubi in flagitio cognouit obduratos, & cum nulla denunciatio ne futuræ ultionis deterreri poſſent, ultima calamitate affli xit. Ante hac ob idem delictum & Samaria ab Aſſyrijs de bellata, & populus cum rege Oſeæ patrijs auulſi ſedibus in Aſſyriamq; traducti ſeruierunt. Nemo ergo regum, ne mo principum uel ſibi uel imperij ſui uiribus nimio plus confidat. Siquis præuaricator mandatorum dei eſſe perſe uerauerit, & nec uno aut altero flagello cōmonitus ab im pietate animum auerterit, repente uidebit miſceri omnia quæ ditionis ſuæ ſunt, hos capi, illos cædi, alios deſciſcere, diutinam libertatem ſtatim ſeruitute mutari, & opes illas, quas multorum annorum uictoriæ aceruauerant, paruo tē poris momento hoſtium prædam fieri. Neq; enim hoc hu manę uires efficiunt, ſed iniuriarū ſuarum ultor deus, qui ſolo nutu & cœlū diruere, & terram potens eſt diſſipare. Secure feliciterq; regnabit, qui ipſum regem regum & do minum dominātiū nouerit colere ac reuereri. Nobis tamē nulla omnino ſeculi huius aduerſa æque timere conuenit, atq; illa quæ poſt præſentis uitæ finem peccatoribus infli guntur. Præſentia enim mala quamuis teterrima uenerint, lō giora eſſe nequeunt uitæ noſtræ breuitate: nullumq; infor tunium tam immane eſſe poteſt, quod non leniat ac miti get aduentantis & iam iamq; affuturæ mortis expecta-

Hiere.

4. Reg.

tio, At uero illa ſupplicia, quorum nullus ſperatur finis, nulla intermiſſio, nullum leuamen, quis non exhorreſcat? niſi qui ne his quidem quę de inferorū pœnis diuinitus tradita ſunt, fidem adhibet, Quæ ſane incredulitas nequaquam a ſupplicijs hominē liberat, ſed eidem duplicat eorum grauitatē. Leuiora ſunt em̄, quæ fragilitate naturæ peccamus, quam quæ animi malitia credere nolendo cōmittimus. Igitur ſiue quis credit, ſiue non credit, ſi aliter ac omnibus præceptum eſt uixerit, ſaluus eſſe non poterit: quia longe eſt a peccatoribus ſalus. Mandati tranſgreſſio primos homines Adam & Euam eiecit de paradiſo, angelos de cœlo præcipitauit, & tu eiuſdē fortaſſe delicti reus: cū illo aſcēdere ſperas? Fallet te ſpes iſta fallet profecto, niſi pœnitentiam egeris.
Math. 4. Pœnitenti autem præſtabitur miſeratio, dicente domino. Pœnitentiam agite, & appropinquabit uobis regnū cœlorum. Quod ſi ad uiam iuſtitiæ a qua procul aberras, reuerti neglexeris, iam tandē tuæ imbecillitati derelictus peccata ſuper peccata cumulabis, ac ueluti abſque guberna culo in mare fluctuans nauis, quocunque cōcupiſcentiæ tuæ
Pſal. 80. te impellet flatus, eo fereris. Id tibi futurum ille q nouit oia anteq̄ fiant, prædicit, in pſalmo ita loquens. Non audiuit populus meus uocem meā, & Iſrael nō attendit mihi, & dimiſi eos ſecundū deſyderia cordis eorum, ibunt in adinuentionibus ſuis. Nihil illo homine infelicius, a quo diuinæ benignitatis auxiliū ſubtrahitur. Cum enim ſic deſtitutus nihil boni per ſe agere poſſit, & ſuis affectibus ad malum pronis anhelet, continuo in omne nefas præceps feratur neceſſe eſt, Idcirco non ſolum a paradyſi expectatione
Luc. 12. excluditur, uerum etiam indies grauius futurū ſibi ſupplicium comparat in inferno. Ille enim ſeruus (ut in euangelio legitur) qui cognouit uoluntatē domini ſui, & non ſe præparauit, & non fecit ſecundū uoluntatē eius, plagis uapulabit multis. Ne igitur æterni ignis magis omnibus expaueſcendo tormento obnoxij ſimus, poſt præteriti delicti pœnitentiā, ad iuſticiæ capeſcenda opera accingamur, auxilium a dn̄o implorantes, ut ea quæ nos facere iuſſit, ipſo adiuuāte faciamus, & quę fieri uetuit uitemus, Ita Chri

ſtianæ hereditatis, que omnẽ noſtræ æſtimationis compu tationẽ ſuperat, conſortes eſſe merebimur: cũ ipſe Chriſtus dicat: Quicunq; fecerit uoluntatem patris mei qui in cœlis eſt, ipſe meus frater, ſoror, & mater eſt: quaſi diceret: Is mihi in cœleſti regno erit cõiunctiſſimus, atq; arcta in pri mis cognatione copulatus, qui hic in exequendis dei man datis mihi proximus effici ſtuduerit, ut ſit particeps Chriſti gloriæ, qui Chriſti prius extiterit obedientiæ comes. Ceterum quoniam undiq; inſidiæ, undiq; laquei nos circundent, magnopere nobis uigilandum erit, ne in illis incidamus. Non incongrue igitur poſt mandatorum tractationem de uigilia diſſeremus.

¶ De Vigilia. Ca. VI.

VItæ mortalium tempus q̃ breuiſſimum eſt, ipſi ſenes parum ſe uixiſſe conqueruntur. Sed cum uita uigilia ſit, nonne etiam tanto minus uiuit aliquis quanto plus quieti ac ſomno indulget? Nolo tamen ut extendendæ in longius ſpatium uitæ gratia uigiliarum obſeruatio te delectet: ſed ea duntaxat de cauſa ut & a uitijs facilius abſtineas, & uirtutibus proficias magis. Vigilando autem utrunq; effici poſſe facile nobis perſuadebimus ſi noui, ueteriſq; inſtrumenti fidelia teſtimonia audire uoluerimus. Clamat de euangelio dominus: Vigilate & orate, ne intretis in tentationem. Periculũ ergo imminet illis qui ultra naturæ neceſſitatẽ dormiunt, ne carnis diaboliue tentationibus ſuperati delinquant. Nã & ſi ſpiritus promptus eſt ut obediat deo, caro tamen infirma & ad uitium prona, niſi uigiliæ freno teneatur, facile corruet. Cuius quidem periculi minime ignarus apoſtolus Petrus, noſtre ſaluti proſpiciens ait: Sobrij eſtote & uigilate, quia aduerſarius ueſter diabolus tanq̃ leo rugiens circuit querens quẽ deuoret: cui reſiſtite fortes in fide. Vigilantia primo opus eſt, ne imparati opprimamur: deinde fide, ut reſiſtitamus & uincamus, Quod ſi ſepius uincere contigerit, etiam uirtute proficere continget. Superatis enim nequitiæ ſuggeſtionibus, reſtat ut ad bonorum operationem conuertamur Ad hec autem perficienda non ſufficit noſtra fragilitas, 1. Petri. 5.

ut ſimul omnes iudicet: cuiuſq; tamen merita in exitu ui-
tæ diſcutit, & ſingulorꝝ facta diiudicat. Qualis ergo quiſ-
q; nūc deceſſerit, talis etiam in illo ultimo iudicio cum cor
pore apparebit. Vigilare itaq; iubemur, ne mors impara-
tos occupet. Et quoniam neſcimus diem neq; horā, ſemꝑ
eſt uigilādū. Semꝑ aūt uigilat, qui ſemꝑ a malo abhorret,
& bonū, ut deo placeat, agere pro uiribus non ceſſat. Fieri
ꝗdem nequit, quin partem aliquam temporis quieti ceda-
mus, cū noſtræ conditionis imbecillitas, ut cibo, ita ſom-
no quotidie indigeat. Sed audeo dicere, ꝙd ſomnus quoq;
iuſti uigilia ſit. Nam ubi diurna opera pie religioſeq; pere-
git, & ante ſomnū quæ deo grata ſunt cogitauit, etiā poſt
ſomnū quæ cogitauerat ꝑficere maturat. Ideoq; citius exꝑ-
giſcitur & exurgit, ut quanto minus dormierit, tanto plus
apud deum meriti bene operando ſibi comparet. Igiť non
plures horas dormitioni impartit, q̃ naturæ neceſſitas po-
ſtulat: ut totum quod ſupereſt, ſemꝑ in dei laudem, aut orā-
do, aut aliquid aliud agendo expendat. Si quod momentū
otio tranſierit, illud ſibi deperiſſe arbitratur. Porro ſatis
erit, ſex horas ad mediam noctem ſomno dare: a media
uero nocte rhomano ritu initium dei capere: niſi aliqua
corporis imbecillitas longiorem ſibi quietem exegerit.
Iſte autem a media nocte ad ſacrificia laudis deo offerēda
exurgendi mos omnibus monachorum collegiis iam ino-
leuit: & quod eccleſiæ inſtituto probatum apparet, id ſe-
qui, id curare atq; amplecti ſaluberrimum eſſe ſentimus.
Sic olim ſanctiſſimi uiri prædicauerunt, ſic docuerunt, ſic
ſuo exemplo factitandum oſtenderunt. Dauid ipſe, quem
deus præ omnibus Iudææ regibus dilexit, Memor fui,
inquit, de nocte nominis tui domine, & cuſtodiui legem
tuam. Et iterum: Media nocte ſurgebam ad confitendum Pſal. 118
tibi. Eſaias qui cuncta quę euangeliſtæ narrant, multo an-
teq̃ euenirent prædixit, ipſe amore in deum accenſus ait:
Anima mea deſyderauit te in nocte, ſed & ſpiritu meo in Eſa, 25
præcordiis meis de mane uigilabo ad te. Hieremias quoq;
ante ſanctificatus q̃ natus futuram Hieroſolymæ euerſio-
nē lugens, & precibus miſericordiā implorādā ſuadēs, nul

las efficatiores fore credidit, quàm quæ nocturno tempore fa-
Treñ. 2 ctæ fuiſſent. Ideo conſurge inquit, lauda in nocte, in prin-
cipio uigiliarum effunde ſicut aquam cor tuum ante con-
Luc. 2 ſpectum domini. Et in euangelio legimus, paſtoribus ui-
gilias noctis agentibus angelo adueniente ſaluatoris nati-
uitatem fuiſſe nũciatam. Cuius memoriam eccleſia quoq;
a media nocte (tunc enim de uirgine æditus creditur) ce-
lebrare conſueuit. Tunc etiam cum in templum puer Ieſus
Ibidem eſt illatus, Anna Phanuelis filia redemptorem Iſrael agno
uit ſanctarum uigiliarum merito: quia non diſcedebat de
templo (ut euangeliſta ait) ieiunijs & obſecrationibus ſer
Act. 15 uiens nocte ac die. Paulus apoſtolus cum Syla diſcipulo in
carcere poſiti, media nocte deo laudes decantant, & carce
ris fundamenta quaſſantur, oſtia reſerantur, uincula ſol-
uuntur: & ipſi non refragante, ſed rogante magiſtratu libe
ri dimittũtur: intantum profuit nocte intempeſta ad hym
nos deo reddendos exurrexiſſe: Hos æmulando tu qui ſan
ctus es, ama uigilias, ut ſanctior ſis: & tu qui peccator es,
ut citius ueniam impetres. Artifices partem noctis ſuo uẽ
dicant labori, ut quo plus operis confecerint, plus lucri cõ-
ſequantur. Quod ergo illis pro adipiſcenda pecunia nõ eſt
iniucundum, ſæpe enim cantant dum exercentur, hoc tibi
moleſtum eſſe poterit pro lucranda cœleſti gloria? Nimiũ
delicatus es, ne dicam ſtultus, ſi tantum boni tibi parare
poſſe ſperas tota nocte ſtertendo. Illis tantum & no-
cte & die dormire ſatius eſſet, de quibus dicitur: Non dor
miunt niſi cum male fecerint: qui ideo peruigilant, ut latro
Prouer. 4 cinentur, ut furentur, ut crapulentur, ut libidini luxuriæq; ſa
tisfaciant. Minus em̃ peccarent, dum dormiunt nihil agen
do, quàm male agendo dum uigilant. Tales uigiliæ tam fugi-
endæ ſunt, quàm hæ de quibus loquimur, expetendæ. His ad-
uerſus mortiferę uoluptatis illecebras armamur: his diabo
li uires frangimus, & indies efficimur fortiores. In his orã
do, legendo, meditando, quàm ſuauis eſt dominus guſtamus.
Per has mundatur animus, acuitur intellectus, mẽs ad cœ-
leſtia contemplanda erigitur, & gaudia illa quæ eloqui ne
ſcit, ſe interdum ſenſiſſe miratur. Hæ ſunt ſanctarum uigi-

ſiarŭ dotes, hæc commoda: quæ ſi tanta non eſſent, immo ſi minora forent q̃ dicimus, uigilandum tamē nobis eſſe ſuaderem, ne ſomnolentiæ damna ſubire cogamur. Quæ nūc noſſe operæpretiū erit, ut mali cōparatione bonū ipm quanti faciendum ſit, magis pateſcat.

¶De malo ſomnolentiæ Ca. VII.

CVius longior q̃ natura poſtulat fuerit ſomnus, non ſolum bene agēdi tempus perdit, ſed etiam ipſe ad uitia promptior fit, dum corpori magis q̃ animo obſequium præſtat. Raro uidebis eos q ſomniculoſi ſunt, a luxuria libidinibuſq; abſtinere. Cū crapulati fuerint, graui ſopore præmūtur, quos ronchizantes difficilius excites q̃ ſylueſtres urſos, aut uitulos marinos. Putas experrecti ad orationes procumbant, uel ad decātandos pſalmos inſtent? ientacula conquirunt, prandia deinde parari iubent, & cum heſternas per potationes diu dormiendo uix edormierint, iam ſeſe nouis acrecētibus ingurgitant. Ne tunc quidem uigilare putādi ſunt cum uigilant. Nam eo quoq; tempore inerti ueternoſoq; ſtupore premi uidētur, oſcitāt, hiatant, languentibus nictant ocellis, ſeq; elatis lacertis ac prolato pectore diſtentant: & niſi totam noctem dormierint, ſomnum a ſe fugiſſe lamentantur: tunc remedia quibus reuocetur diſquirunt: iam papauer, iam lactucæ parantur, iam titillatio circa digitos uolaſq; pedum diſcurrit, ſeruis ibi pruritum excitantibus: ut dominus qui uſq; mane ſoporem ſuum continuare nequiuit, eo iam non interrupto ad meridiē duret. Atq; iſtos tam effœminato otio aſſidue torpentes de improuiſo mors occupat. Neq; enim diu uiuere queunt, qui multo ſomno dediti marcent: tument uultus lurido colore infecti, putreſcentiaq; uiſcera repente inuadens ualitudo diſſoluere feſtinat. Et quoniam nulla his cura fuit ſanctis actionibus inuigilare, quibus nixi in cœlum euolarent pctis prægrauati ad inferos deſcendunt. Quod ſibi ualde metuens propheta orabat, cum diceret: Reſpice & exaudi me domine deus meus, illumina oculos meos, ne unq̃ obdormiam in morte, ne quando dicat inimicus meus, præualui aduerſus eum. Profecto niſi ini- Pſal. 12

micus p̄ualeret, id eſt niſi periculũ eſſet dormientibus, ne inimici huius dolis capiantur, ſine cauſa dominus diſcipulos increpuiſſet, cum dixit: Sic non potuiſtis una hora uigi
Math. 26 lare mecum? Quare autem illos uigilare uellet, cõtinuo pa-
Math. 13 lam fecit, dicens: Vigilate & orate, ut non intretis in tentationem. Huiuſcemodi quidem periculi teſtis eſt etiam parabola illa, in qua legitur: Cum dormirent homines uenit inimicus homo, & ſuperſeminauit zizania in medio tri-
Mat. 24 tici, Et illa altera: Si ſciret paterfamilias qua hora fur uenturus eſſet, uigilaret utiq;, & non ſineret perfodi domum ſuam. Inimicus igitur noſter & fur diabolus eſt. Somnolentis & otio uacantibus magis inſidiatur: quia minus prouidi ſunt ad cauendũ, facileq; ad omnes uoluptatum illecebras inclinantur. Qui certe ſi capti & irretiti fuerint, tunc demũ intelligent, q̃ male dormierint, cũ uillicationis ſuæ reddere rationem compellentur. Datũ quippe ſibi tempus ad pœnitendum ac bene agẽdum, inutiliter immo & nequiter cõſumpſere. Nihil de futura uita cogitantes, dũ p̄ſentẽ in delitijs corporis dormiẽdo laſciuiẽdoq; tranſigunt.

¶ De ſomnijs Ca. VIII

De iſtorũ numero etiam illos eſſe dixerim, quos uanæ ſomniorũ ſuorum imagines quaſi futuri diuinę ita delectant, ut quotidie uiſa enarrent, & ſi quando ſequatur euentus, uera ſe uidiſſe iactitent: ueluti digni quibus cœleſtis prouidentiæ myſteria pandantur: cũ ma-
Eccle. 34 gis illis conueniat in Prouerbijs dictum: Quaſi qui apprehendit umbram & perſequitur uentum, ſic & qui attendit ad uiſa mendacia. Neq; tamen imus inficias, quandoq; p
Gen. 28 ſomnium uera nunciari. Nam ut obiter aliquid ea de re dicamus, Iacob duodecim tribuũ pater cum obdormiuiſſet, uidit cœleſtẽ ſchalã, angeloſq; aſcẽdẽtes & deſcẽdẽtes: & a dño audiuit, terræ in qua dormiret, ſe poſſeſſorem fore,
Gen. 37 ſemenq; ſuum per orbem eſſe propagandum: hoc in Geneſi legimus: & ibidem de Ioſepho eius filio, cuius ſomnio cognitum eſt, ipſum patri matriq; ac fratribus honorabilẽ futurũ, manipulorũ & ſtellarũ quæ uidit, ſolis q̃q; & lunæ argumento, Ab his em̃ p quietẽ ſe adoratũ dixerat. Idẽ

Ioſeph magiſtri pincernaꝝ Pharaonis & piſtoꝝ præpoſiti, Gen.40
cum quibus tunc in carcere erat, ſomnia interpretatus eſt, di
uerſæ quidem ſortis, ſed certiſſimi euentus, ac nihil prorſus
ab interpretationis ſententia diſcrepantis. Præterea in Iu-
dicū libro Gedeonis uictoria aduerſum Madianitas ante Iudicū.7
per nocturnam imaginem fuit uulgata quàm eueniſſet, quo-
dam ſomniante, quod hordeaceus panis caſtra Medianitaꝝ
ſuo ictu ſubuertiſſet. Regum quoque hiſtoria teſtaī Salomo 3.Re.3.
ni dormiēti apparuiſſe dominū, fuiſſeque locutū, & ſicut pe
tierat, rerum ſciētiam ac ſapiētiam contuliſſe. Somnio fi-
dē fecit euentus. Nā eum ſapiētiſſimū inter reges fuiſſe ſa-
tis conſtat. Danielis etiā ſomnia de uētis pugnātibus ac be Dan.7
ſtijs de mari aſcendētibus, & alijs quæ leguntur, niſi futuræ
ueritatis ſigna extitiſſent, ne ſcripta quidem in uolumini-
uus diuinis fuiſſent. *Veniamus ad euangelium: Magi ne* Math.2
ad Herodem reuerterentur ſomnio admoniti capitis peri-
culum euaſerunt. Ioſephus in ſomnis accepto reſponſo, cū
puero Ieſu & matre eius uirgine fugit ī ægyptū, ut ipſum
Ieſum neci ſubtraheret, qua Herodes ipſum ſolum quæri-
tans aduerſus inſontē multoꝝ infantiū erat ſæuiturus. Ad
hæc non pauca in ſanctoꝝ uitis relata legimus, quibus cre
dere compellimur, per quietem ſibi numero quæ uera ſunt
reuelari: cū præſertim ipſe dominus (ut in numeris ſcriptū
eſt) dicat: *Si quis fuerit inter uos propheta domini, in uiſi
one apparebo ei, uel per ſomnium loquar ad illum. Sunt*
tamen quædam, quæ per dæmonum illuſiones accidunt,
uana atque fallacia, ueris tamē interdum mixta, ut credanī.
Dæmonis eñ calliditas quo animo falſum aliquid ſuadet,
eodem & uerum reuelat: utique ut nimium credulos, & iā
ſibi libere confidentes facilius euertat, atque in foueam ali-
cuius mortiferi erroris præcipitet incautos. Prudentia igi-
tur opus eſt ad deuitandos dolos, quos ille ueterator nobis
dormientibus per ipſa ſomniorum phantaſmata ſtrue-
re conſueuit. Minimum itaque erit ei credendum qui perpe
tuus humani generis aduerſarius eſſe noſcitur. Quicquid
ille quocūque modo ſuggeſſerit, niſi uirtute diuina compul-
ſus ſuggerat, non ueritatem ſed laqueos eſſe certo ſcias.

Tunc etiam magis erit cauendum,cum ſe oſtenderit amicum,& palpare animū blanditijs cœperit. Illa uero in ſomnia: quæ uel ab aliqua animi paſſione, uel corpis morbo, uel negocioꝝ cura,uel diurna uerboꝝ ultro citroq́ꝫ habitorū contētione prouenire ſolent,ſemꝑ uana futiliaq́ꝫ ſunt et nulla prorſus fide digna. Quod ſiqd ita ut ſomniatū eſt euenerit,non ſomnio credas, ſed cuidā præſagæ mētis diuinationi. Fieri eṁ nō pōt, quin aliquando ita contingat ut futuꝝ ꝓdicimus. Porro uiſa illa, quę diuinitus immittuntur, q̄uis ueriſſima ſemꝑ ſint, non tñ omnibus æque accidūt. Bonis quippe ad cōſolationē, malis ad terrorē. Bonoꝝ ſunt

Gñ.41 illa quæ præmiſimus : maloꝝ aūt iſta q̄ dicemus: Pharao rex cum dormiret, boues uidit ſeptē craſſas,& totidē alias macilentas: eodēq́ꝫ numero triticeas ſpicas, alias turgentibus ariſtis plenas, alias effœtas exiles ac prorſus uanas,& quēadmodū iſta differens Ioſeph' ſanctitate notus ꝓdixerat, ſeptēnem annonæ copiam, ſeptennis fames eſt ſubſe-

Dañ.2 cuta. Nabuchodonoſori quoq́ꝫ regis dirum ac triſte ſomnium, ſiue ſtatuam quā uidit conſyderes, uario metallo compactā, ſiue arborē ſupra modum proceram atq́ꝫ amplam.

Dañ.4 Vtroq́ꝫ eṁ ſomnio Daniele interpretante didicit, futuram regni cladem,& ſuimet qui feliciſſimus putabaī, extremā

Math.27 miſeriam. Pilati etiā uxor in euangelio multa per uiſum ſe paſſam cōquerit propter Chriſtū,& marito ut miſſum illū faceret, nititur præſuadere. Hoc quoq́ꝫ obſeruandū, quod iniqui inſomniorum ſuoꝝ quid portendant ignari a ſctis interpretationem accipiunt, ut Pharao a Ioſepho,& Nabuchodonoſor a Daniele. Vnde apparet, ſomnia iſta quæ diuino fiunt conſilio & impijs obijci quandoq́ꝫ, ſed non niſi electis dei ſeruis reuelari. Taceant igiī peccatores ad quos non pertinet iudicium ſomnioꝝ, aut eos ad quos pertinet interrogent, ne per uiam non ſuam incedentes ꝓſumptiōe labanī. Vt aūt nobis quoq́ꝫ ſpirituſancto largiente interꝑtandi doneī facultas, minus tēporis demus ſomno, ut plus concedamus uirtuti: Id ſi fecerimus, ne tunc qdem cū dormimus, quod terreat ſomniabimus, ſed quod conſoletur, quodq́ꝫ euigilantibus quoq́ꝫ gratum ſit.

¶De oratione fructuoſa. Ca. IX.

SAnctarum uigiliarum propria eſt quam deo offerimus oratio. Oportune igitur nunc de illa diſſeremus. Ad Philippenſes ſcribens apl's: Nihil ſoliciti ſitis inquit, Phil.4
ſed in omni oratione & obſecratione cũ gratiarũactione petitiones ueſtræ innoteſcant apud deũ. In quo mihi qdẽ uidetur docere, ut oremus eum qui poteſt dare quod petimus: obſecremus aũt per ea, quæ illi quem oramus, chara eſſe nouimus: ut facilius ad prçſtandum id quod poſcimus inclinetur: & cum præſtiterit, gratias agamus, ne impetrata ingratitudinis uitio amittamus. Habes orationis formã diſce qualiter te habere oporteat inter orandum. Seceſſum pete, nequid oranti impedimento ſit. Intra in cubiculum Matth.6
tuum ſaluator ait, & clauſo oſtio ora patrem tuũ in abſcondito. Sed is etiam clauſo precatur oſtio qui ſenſibus a rerum fragilium cura ſequeſtratis & mente & corpore in illum dirigitur cui ſupplicat. Qui ſic ſe habent, etiam cum in conuentu multorum orauerint, in abſcondito orare putandi ſunt. Priuatæ tamen orationi ſemper magis apta eſt ſolitudo. Nam & dominus noſter, ut ſe nobis imitandum Math.14
proponeret, dimiſſa turba (ſicut euangeliſta ait) aſcendit in montem ſolus orare. Hac profecto de cauſa a ſuis etiam diſcipulis quandoq; ſe ſubmouit, ut cum diceret: Sedete hic Math.26
donec uadam illuc & orem. Et ſicut Lucas ait: auulſus eſt Luc.22
ab eis quantum iactus eſt lapidis. Locus igitur ab omni ſtrepitu uacuus (ſi fieri poteſt) eligatur offerendç deo precationi, ut purior ſincerior q; offeratur. Deinde cum cogitaueris ꝙ potens, ꝙ immenſus ſit, quẽ allocuturus es, ꝙ ediuerſo tu uilis atq; abiectus, humiliter quantum potes accede, ſuſpirans, ingemiſcens, lachrymas etiam ſi potes fundens: illumq; imitare publicanum, qui ſtans a longe uultu in terram deiecto pectus percutiebat ſuum. Peccatorum Luc.18
quippe conſcius non eſt auſus propius accedere, non oculos in cœlum ſubleuare, & ut a ſe pœnam exigeret, a pectoris uerberatione non ceſſauit. Verum ne quis uel dignitate præditus, uel a deo iam gratiam conſecutus minus ſe ſubmittat, ad ſcripturarum teſtimonia animũ applicet, & ui-

3.Reg.8 uidebit Solomonē regem in dedicatiōe templi fixis in terra genibus & manibus ad cœlū expanſis deprecantē. Au-
Dan.9 diet Danielem prophetam dicentē: Poſui faciē meam ad dñm deum meū, rogare & deprecari, in ieiunijs ſacco &
Ephe.3 cinere. Inde tranſiēs ad euangeliū conſyderabit uas electionis Paulū apoſtolū, qui ait: Curuo genua mea ap patrem dñi noſtri Ieſu Chriſti. Ipſum quoq; Chriſtū dñm contemplabitur, quo nemo ſanctior, nemo magnificētior, modo prono corpore in faciē procumbentē, modo erecto in cœlū ſuſpicientē, & modo poſitis genibus orantē, non q illi noſtris humiliationibus opus eſſet, ſed q nos illius indigeremus exemplo. Porro quoties pctis, quæ a nobis cōmiſſa ſunt ignoſci petimus, ante illis a qbus iniuriā accepimus
Luc.11 ignoſcamus. Ipſius em̄ dñi præceptum eſt: Cum ſtabitis ad orandum, dimittite ſi quid habetis aduerſus aliquē, ut & pater ueſter qui in cœlis eſt, dimittat uobis pctā ueſtra. Quod ſi uos non dimiſeritis, nec pater ueſter qui in cœlis
1.Tim.2 eſt, dimittet uobis pctā ueſtra. Et apls: Volo inqt, uos orare in omni loco leuantes puras manus, ſine ira & diſceptatione. Quō em̄ tibi placatū iri deum ſperas, niſi prius ipſe placatus fueris proximo tuo? Tu deū quē ſemp ſumme reuereri debebas offendiſti, alius te, qui homo es non deus, creatura non creator pctōr non iuſtus: & licet ille qui læſit, lædere non debuerit, tu tn̄ lædi merebare: quid em̄ mali nō
1.Iohan.1 merētis q deo peccat? Et ſi dixerimus quia pctm̄ nō habemus, nosipſos ſeducimus, & ueritas in nobis non eſt. Nūc conſydera q iuſte poſcas tibi ignoſci qui deo deliqueris, cū tu hōi nō uis ignoſcere, q deligt tibi. Poſt remiſſam aūt oēm iniuriā, accede ad offerendas preces, nō frigide, ſed ardēter: non remiſſe ſed pſeueranter. Attende qd Hieremias
Treñ.3 propheta monendo dicat: Leuemus inqt, corda noſtra cū
1.Cor.14 manibus ad dominū in cœlos. Quod & apoſtolus docet, dicens: Orabo ſpiritu, orabo & mente, pſallā ſpiritu, pſallā & mēte: ut uidelicet & lingua ſermonē reſonet, & mens circa ea quæ dicuntur, intenta ſit. Parum diligens eſt precator, qui alio uerba, alio cogitationes dirigit, & cum corpore in eccleſia ſit, animo uagatur foras per urbis loco,

uel receſſus ruris. Quando hic cum apoſtolo dicere poterit: Conuerſatio noſtra in cœlis eſt, ſi ne ibi quidem ubi eſt ſe eſſe noſcit? Nec ſemel oraſſe ſufficit: inſtandum eſt ut impetres quod poſtulas: eædem preces frequenter replicandæ, & in his quæ ad animæ ſalutem pertinent, uſq; in finem eſt perſeuerandum, dicente ipſo qui ſaluat: Petite & dabitur uobis, quærite & inuenietis, pulſate & aperietur uobis. Omnis enim qui petit, accipit: & qui quærit, inuenit, & pulſanti aperietur. Chananæa mulier cum domino ſupplicaſſet, repulſa non receſſit, contempta magis ſe ſubmiſit: & quoniam humiliter orando perſeuerauit, quod popoſcerat, accipere meruit. Hanc rogandi aſſiduitatem commendat etiam parabola illa de muliere uidua, quæ durum & faſtidioſum iudicem petēdi improbitate, ut ipſam de aduerſarij iniuria uindicaret compulit. Et illa alia parabola de homine qui nocte intempeſta pulſando amici ianuam & clamitando dormientem excitauit, excitatum ſurgere coegit, & panes quotquot uolebat, ſibi commodare. Dominus præterea cū futuri iudicij terrores prædicendo expliſuiſſet, adiecit: *Vigilate itaq; omni tempore orātes, ut digni habeamini fugere iſta omnia & ſtare ante filium hominis.* Deniq; quod uerbis docuit, opere confirmauit. Ter enim eaſdem preces repetiſſe dicitur, & factus in agonia oraſſe prolixius, multum ſudaſſe dum oraret: ut diſcas etiam cum multum oraueris, non remittere cordis affectum: quem non ſolum cum rogamus, quanq; tunc magis, uerumetiam cum non rogamus nos habere neceſſe eſt, ut impleatnr quod apoſtolus ait: *Sine intermiſſione orate.* Poſt glorioſam dn̄i aſcenſionē de ipſis eius apoſtolis traditum eſt, quod pſeuerantes erant in oratione cum mulieribus et Maria matre Ieſu & fratribus eius. Et ſi apoſtolis opus erat iugi orationum ſacrificio, qs tutū ſe a tentationū periculo ſperabit, niſi ſemp orauerit? Hoc quoq; roganti neceſſarium, ut nunq; de dei miſericordia diffidat ſed ſemper ſe impetraturum ſperet quod petit, ſi modo illud fuerit ſibi uel ei pro quo petit profutur. Om̄ia, inquit, quæcunque orantes petitis, credite quia accipietis, &

Matt. 7

Math. 15

Luc. 18

Luc. 11

Lucæ. 22

Theſſalo. 5

Act. 1

eueniet uobis, Male tamen id credit, qui ueritati, quę Chriſtus eſt, non adheret: eodem dicente: Veri adoratores adorabunt patrem in ſpiritu & ueritate. Et ut oſtenderet quare ſic adorandus eſſet, Spiritus, inquit, eſt deus, & eos qui
Ioan.14. adorant eum, in ſpiritu & ueritate oportet adorare. Hoc ſpiritu afflatus Dauid in eandam ſententiam prorupit di-
Pſal.144. cens. Prope eſt dñs omnibus inuocãtibus eum: omnibus inuocantibus eum in ueritate. Fruſtra igitur hæretici præcibus inſiſtunt, fruſtra omnes illi qui Chriſti religionẽ ueritatis fide non ſequntur, nunquam futuræ ſalutis quam orant compotes erunt, niſi crediderint. Ad hæc ſi precatione popoſcerimus rem aliquã, cuius incertus eſt exitus, id eſt qua impetrata neſcimus, utrũ commodo an incommodo nobis futura ſit, dei uoluntati cõmittamus: ut non quod ipſi cupimus præſtet, ſed quod ille nouit, neque noxium neque inutile fore. Quia redẽptor quoque noſter, cum paſſionis calicem transferri a ſe patrem rogaſſet ita orationem clauſit,
Luc.22. ut diceret: Veruntamen non mea uoluntas ſed tua fiat: nõ quod ipſe neſciret crucem quam ſubiturus erat, omnium credentium fore ſalutem, ſed quod inſtruere nos uellet, ut ſemper uoluntati noſtræ præferamus dei uoluntatẽ, Vnde ab eodem edocti quotidie orando dicimus: Fiat uoluntas tua ſicut in cœlo & in terra. Cæterum cum eius uoluntas ſit, ut pie iuſteque uiuamus, hoc quoque his uerbis poſcimus, ut leges atque præcepta quæ dedit nobis per nos impleantur. Fruſtra enim inbecillitas noſtra ad id niteretur, niſi illam gratia iuuaret diuina. Et ſi per ſe bonũ aliquod agere poſſemus, neceſſe non eſſet orare ut poſſimus. Charitas præterea, quam omnibns debemus exigit: ut ſicut pro noſtris, ita & pro aliorum commodis preces offeramus, deo uo-
Iaco.2. taque faciamus. Iacobi apoſtoli ſententia eſt: Orate pro inui
1.Tim.2. cem ut ſaluemini. Paulus quoque apoſtolus hortatur, dicẽs. Obſecro primum omniũ fieri obſecrationes, orationes, poſtulationes, gratiarum actiones, pro omnibus hominibus pro regibus & omnibus qui in ſublimitate conſtituti ſunt ut quietam & tranquillam uitã agamns in omni pietate & caſtitate, Denique dominus noſter etiam pro perſecuto-

tibus nos orari iuſſit: & ipſemet pro illis, a quibus probra maledicta uerbera & in crucem actus mortiferas plagas patiebatur, orauit patrem, ignoſciq; eis poſtulauit. Quanti autem id meriti ſit, primus martyr Stephanus oſtendit: qui ijs a quibus lapidabatur ueniam precaturus, uidit cœlos apertos & Ieſum ſtantem a dextris uirtutis dei: ab eodem iamiam ſuſcipiendus, cuius in diligendis inimicis manſuetudinē fuerat imitatus. Quo autē facilius ad aſſequendam beatitudinē uoti noſtri compotes ſimus: expediet quidem eos etiam quos deo chariſſimos eſſe conſtat, ut pro nobis deprecentur obſecrare: ut quod ipſi non meremur, illorum qui digni ſunt ſuffragijs obtineamus. Ita fecisse gentiles quoſdam in euangelio Ioannis legimus. Cupiditate enim affecti uidendi Ieſum, rogauerūt Philippū, Pilippus Andream, ambo dominū: quid ſecutū ſit euangeliſta non explicat Non tamen dubito, quin ipſe dn̄s per apoſtolos exoratus hoc conceſſerit, quod fortaſſe ijs tacentibus uel nō conceſſiſſet, uel concedere diſtuliſſet. Sanctos ergo in auxilium nobis inuocemus: quia in pſalmo eſt ſcriptum: Oculi dn̄i ſuper iuſtos, & aures eius in preces eorū. Et Iacobus apl's: Multum ualet, inquit. deprecatio iuſti aſſidua. Plus potuit unius Moyſi oratio, q̄ multorũ arma. Illo nanq; orante uictæ ſunt inimicorũ copiæ, quo tacente ſuperabant. Ad Heliæ prophetæ preces cœlum dedit pluuiā & terra fructum, cum trium annorũ & ſex menſium ſiccitate cuncta in agris exaruiſſent. Idem uiduæ Sareptanæ inopiam farinæ olei q; copia exuberare fecit, filioq; eius mortuo, cum oraſſet, uitam inſtaurauit. Heliſæus quoq; deum precatus uiginti ordeaceis panibus centum uirorũ famem ſaturauit. ita ut etiam reliquiæ ſuperfuerint. Deinde Sunamitidi hoſpitæ diu ſterili prolem a domino exorauit: & q natus fuerat, puerum uita defunctum reuiuiſcere fecit: poſtremo Naaman Syrum lepræ morbo laborantem ſanitati reſtituit: nec terrenis corporibus modo, uerum etiā cæleſtibus iuſti atq; fidelis hominis præualet oratio. Ioſue Iſraelitici exercitus dux oblatis deo precibus ſolem & lunā ſtare compulit, donec inimicos ad fugam conuerſos perſecu-

Act. 7.
Ioan. 12.
Pſal. 33.
Iacobi. 5.
Exo. 17.
3. Re. 17.
4. Reg. 4.
Ibidem.
4. Regū. 5
Ioſue. 10.

4.Reg. 19 tus internitione deleret. Pro Ezechia rege ſupplicante angelus e cœlo delapſus pugnauit, & Aſſyrios qui ipſum obſederant concidit: centum octuogintaquinq; milia uirorum una nocte fuere deſyderata, Nullus unq; exercitus tam feliciter armis conflixit, q; eo tempore ſua ſolus Ezechias oratione,
4.Reg. 20 Sed etiam quando graui morbo affectus ſe moriturum audiſſet, longiora uitæ ſpatia oranti quindecim anni additi ſunt. Longũ eſſet referre ueteris nouæq; ſcripturæ miracula percurrẽdo quanta uis atq; uirtus precum ſanctarum ſit: quot mortuos ipſi etiam Chriſti diſcipuli ſuſcitarint, quot cæcis uiſum, quot claudis greſſum, quot incurabili egritudine oppreſſis priſtinã reſtituerint ſanitatẽ.
Matt.20 Audi inſuper quid ipſa ueritas dicat: Omnia, inquit, poſſibilia ſunt credenti: & omia quæcunq; petieritis in oratione,
Ioan.14 credentes accipietis. Et alibi: Quodcunq; petieritis patrẽ
Ioan.17 in nomine meo, hoc faciam. Et iterum: Si quid petieritis patrem in nomine meo, dabit uobis. Quid ais Iudæe? qd tu Mahumetane? quid uos omes qui in Chriſtum nõ creditis? nonne incaſſum cœleſte bonum ſperatis, quia illud in nomine Chriſti non petitis? Non em poteſtis in eius no-
Ioan.15 mine petere, quẽ non recipitis fide, quẽ dei filiũ eſſe negatis. Suis autem fidelibus ille ait: Si mãſeritis in me, & uerba mea in uobis manſerint: quodcunq; uolueritis petetis, & fiet uobis. Manemus in Chriſto cum credimus: manẽt in nobis uerba Chriſti, cum ea operibus comprobamus.
Tob.12 Hoc ſi præſtabimus, nubes cœloſq; penetrabit oratio: & illi beati ſpiritus, qui Tobiæ preces offerebant dño, etiam
Apoca.8 noſtras offerre curabunt. Et ſicut in Apocalypſi ſcriptũ eſt: Fumus incenſorum de orationibus ſanctorum aſcendit corã deo de manu angeli, ita & noſtræ orationes aſcendent. Neq; ulli dubium eſſe poteſt quin ille cuncta quæ petierit a domino impetraturus ſit, cuius internuntij ſpiritus ipſi angelici eſſe non dedignantur. Neq; enim hoc ideo permittit omnium præſcius, & ſemper ubiq; præſens deus, q; indigeat ut hominum opera orationeſq; ad ſe perferantur: ſed ut per angelorum officium ſuam erga pios promptoſq; peccatores beniuolentiam teſtetur. Amare ſe plurimũ eos

oſtendit, quos talibus uti concedit miniſtris. Quibus certe ſi digni fuerimus, hoc eſt, ſi quemadmodum oportet, orauerimus: præterita peccata condonabuntur: præſentia repellentur, futura facile uitari poterunt: ipſa animi uirtus roborabitur, caro obediet ſpiritui, & ſuperatis diaboli tentamentis, bonorum operum fructus cumulabitur. Reliquum erit, ut re bene geſta hinc decedentes a domino coronemur. Sed iam de illis quoq; pauca dicamus, quorũ preces uel nullius uel minimi momenti ſunt: ut ſimul diſcamus, nos eorum diſſimillimos eſſe oportere, ſi diuinũ nobis fauorem precum laudumq; cultu cupimus conciliare.

¶ De oratione infructuoſa. Ca. X

NE ſupplicationibus noſtris propitietur deus, peccata obſtant. In Hieremia ſcriptum eſt: Oppoſuiſti nubem, ne tranſiret oratio. Vnde idem propheta ſub perſona plebis peccatricis coram deo quæritur & ait: Nos inique egimus, & ad iracundiam prouocauimus, idcirco tu inexorabilis es. Niſi enim omnium prorſus delictorum quæ commiſimus, nos pœnituerit, & de omnibus pariter dolere mœroreq; ſatiſfacere ſtuduerimus, fruſtra procumbimus ad orandum. Nimium impudens eſt, qui uel una in re offendere nõ ceſſat, & ab eo quem offendit, orat gratiam. Quid ſupplicando atq; obſecrando placare deum tibi iratum ſperas, & a luxuria non diſcedis, & fornicari non definis? uel aliud quod legi diuinæ aduerſatur. agere non omittis? De iſtiuſmodi ſupplicatoribus lamentatur in euangelio ſaluator noſter, dicens: Quid uocatis me domine domine, & non facitis quæ dico? Quod ſi forte contigerit, ut per inuocationem diuini nominis miraculum aliquod efficias: noli propterea credere deum tibi reconciliatum, ſi in delicto perſeueras: non tuo merito id conceditur, ſed neceſſitati aliorum. Multi, inquit, dicent mihi in illa die, domine domine nõne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo dæmonia eiecimus, & in noie tuo uirtutes multas fecimus? Et tũc cõfitebor illis, quia nunquam noui eos diſcedite a me oẽs, qui operamini iniqtatẽ. Tunc te noſſe incipiet, cũ ab eo ſcelere, in quo nunc obſti-

Treñ. 3

Ibidem.

Luc. 6

Matt. 7

natus perduras, abſtinere decreueris, tunc & gratiam con feret ut abſtineas: & cum pro tua oraueris ſalute, uoti cõpos ut efficiare præſtabit: Intantum aũt obſtinatorum nõ acceptat orationem, ut etiam pro eis orare uetet, pręſertim ſi incorrecti impœnitẽteſq; deceſſerint, quod Ioãnes apo-
1. Ioan. 4 ſtolus in epiſtola teſtatur, dicens: Eſt pc̃tm̃ ad mortem, nõ pro illo dico ut roget quis. Ipſe quoq; dominus Iudæorũ pertinaciæ iratus ad Hieremiam prophetam loquens ait:
Hiere. 7 Tu ergo noli orare pro populo hoc, nec aſſumas pro eis laudem & orationem, & non obſiſtas mihi, quia non exaudiã té. Timeant itaq; horum uerborum ſententiam qui in peccato præſiſtere non timent. Quod ſi in ſcelere perſeuera turum aliquem conſtaret, nemo fidelis pro ſalute illius ora re auderet, niſi ſibi licere arroganter crederet quod non licuit prophetæ. Nos uero ideo etiam pro obſtinatiſſimis ro gamus, quia neſcij futurorum ſperamus ad pœnitentiam redituros. Certum eſt tamen caſſas uanaſq; eſſe preces, per quas alijs id poſtulatur quod non merentur accipere. Illorũ etiam inefficax & inutilis erit deprecatio, qui lingua quidem manſuetudinẽ atq; humilitatem præferunt, dum deo ſupplicant, & in corde aduerſus proximum odij facibus ar dent. A deo diligi uolunt, & homini ad imaginem dei fa cto, Chriſti ſanguine redempto infenſi ſunt. Audi quid pci
Matth. 5 piat dominus: Si offers inquit munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduer ſum te, relinque ibi munus tuũ ante altare, & uade prius reconciliari fratri tuo, & tunc ueniens offeres munus tuũ. Quamobrem niſi remiſeris omnem offenſam, niſi reconciliatus fueris, niſi eum etiam qui aduerſum te indignat, quantum potes placaueris, curam non ſolum tuæ ſed etiã alienæ ſalutis gerens, non poteris munus orationis offerre domino. Non enĩ exaudiet te, niſi charitatem, quã omnibus debes, uiderit in te. Illius quoq; reproba in primis ha betur oratio, qui quicqd petierit, non eo tendit ut deo placeat. Nam ſiue pro corporis ualitudine, ſiue pro rebus uitæ neceſſarijs, aut pro quauis alia re orabimus, ſemper ea fine orandum erit, ut commodius ei, qui bona omnia tribuit

ſeruiatur. Sed auari ideo orant, ut terrena bona lucrentur: ideo gloriæ cupidi ut ab hominibus laudentur. Quare ad primos certe pertinet quod in euāgelio dicitur: Væ uobis ſcribæ & phariſæi, hypocritæ, qui comeditis domos uiduarum, orationes longas orantes, propter hoc amplius accipietis iudicium. Non enim ſolum pro auariciæ crimine puniētur, ſed & pro ſanctimoniæ ſimulatione. Secundos imitari dominus prohibet, dicens: Cum oratis, non eritis ſicut hypocritæ, qui amant in ſynagogis & in angulis platearū ſtantes orare, ut uideantur ab hominibus: Amen dico uobis receperunt mercedem ſuam. Non ergo recepturi ſunt dei gloriam, quam orando non expetunt, cum iam receperint gloriam hominum, quam concupierant. Vtūtur & hi quidem dominica oratione, ſanctorū pſalmis, præcibuſq; ab eccleſia conſtitutis: dominus tamen non attēdit uerba, ſed animum intentionemq; orantis: & magis irritatur q̃ placatur, cum id quod bonum eſt, propoſito uſurpat non bono. Tale quippe facinus & Hieremias deuouet, dicens: Maledictus qui facit opus domini fraudulēter. Cum ergo hic quoq; fraudulenter agat, qui orandi ſtudium ad laudē dei inſtitutum, ad ſuam uertere nititur: erit utiq; maledictus, & dum uulgi plauſum captat, uideri non eſſe ſanctus cupiens: niſi pœnitentiam egerit, non effugiet pœnam, dicente propheta: Deus diſſipauit oſſa eorum qui hominibus placent. Præterea neq; eorum ad impetrādam gratiā proficit ſupplicatio, qui q̃uis benefecerint, iactanter tamen facta ſua prædicant, cum teſte conſcientia contenti eſſe deberent, & quicquid laudabiliter egiſſent, non ſibi ſed deo tribuere. Talis fuit phariſæus ille, qui ingreſſus templum ut oraret, deprimere aliorum mores cœpit, ſuos uero inſolenter efferre. Deus gratias tibi ago inquit, quia non ſum ſicut cæteri homines raptores, iniuſti, adulteri, uelut etiam hic publicanus: ieiuno bis in ſabbato, decimas do omniū quę poſſideo. Si iſta quæ faciebat, ad dei laudem non ad ſuam dixiſſet, nec ſe cæteris prætuliſſet, non peccaſſet, ſed & ſe gloriari uoluit, & alios petulanter inceſſere, & præcipue publicanum tunc eodem loco ſed multo ſubmiſſius oran-

Matth. 23
Math. 6
Hiere. 48
Pſal. 52
Lucæ. 18

get ſapientia, poſtulet a deo, qui dat affluenter, & non improperat, & dabitur ei. Poſtulet aũt in fide nihil hæſitans: qui eñ hæſitat, ſimilis eſt fluctui maris, qui a uento mouetur & circunfertur. Non ergo æſtimet homo ille, ꝙ accipiat aliquid a domino. Ex his igitur quæ diximus, perſpicuũ eſt, eos qui uel de religione quicꝗ dubitãt, uel in peccato aliquo perdurant, pro æterna ſalute, quã credentibus ac pœnitentibus promiſſam eſſe conſtat, orantes non exaudiri: quibus dicere poſſis cum Iacobo apoſtolo: Petitis & non accipitis, eo ꝙ male petatis, quod quidẽ & eccleſia deo in pſalmis loquens confitetur cum ait: Odientes me diſperdidiſti: clamauerunt, nec erat qui ſaluos faceret, ad dñm, nec exaudiuit eos. Cõtraria his agamus oportet, ſi uolumus ut petita nobis concedant: ut uidelicet iſta per quæ precantiũ labor irritus efficitur uitemus, et illa faciamus, quæ nos cũ precamur uoti cõpotes reddunt. Quoties aũt id quod orando poſcimus, non euenerit, aut dilatũ credamus ut aptiori detur tempore, aut non fuiſſe profutuꝝ ſi datũ eſſet, aut ne daretur, peccata noſtra obſtitiſſe. Si uero ex ſentẽtia ſucceſſerit petitio, gratias deo agamus: neqꝫ quicꝗ noſtris meritis, ſed totũ eius erga nos benignitati deputemus. De orandi ratione ſatis dictũ ſit: nunc ut confidentius ad orandũ procedamus, de peccatoꝝ pœnitẽtia, ſine qua omnino placere non poſſumus, tractandum uidetur. Iacobi. 3 Pſal. 17

¶ De peccatorum penitentia Ca. XI.

POEnitẽtia nos a peccatoꝝ ſordibus emundat, & priſtinæ reſtituit puritati. Vnde leproſus in euangelio Chriſtum ſuppliaiter adorans, & curari cupiens, morbo liberatur. Lepra in ſcripturis peccatum deſignat. Peccati ergo lepra domino iubente ab animo pœnitentis fugatur: ut ibi uirtutes inſerantur, unde uitia pullulabant. In huiuſce rei figura & paraliticus de lecto ſurgit, & mulier a ſanguinis profluuio curatur, & qui mortui erant, reuiuiſcunt, & alij multi uarijs languoribus grauati eleuantur. Nã quemadmodum hi credendo & pœnitẽdo corporis conſecuti ſunt ſalutẽ, ita animę fideles a peccatoꝝ ægritudine ꝑ pœnitentiam liberatæ ſaluantur. Sic ſaluatus eſt Dauid Matthe. 8 Matth. 9

2.Reg.12 qui de adulterij homicidijq́ crimine, quod commiſerat dolens, peccaui inquit domino, & continuo peccatum ſibi remiſſum eſſe meruit audire: & tunc quidem ad altiora ſe
Pſal.50 extendens clamauit: Cor mundum crea in me deus, & ſpiritum rectum innoua in uiſceribus meis: ut impetrata delictorum uenia ſpiritusſancti donum in ipſo reparetur, per quod uitæ quoq; ſanctitate poſſit proficere. Quod autem
Ezech.18 ſceleri ueniam impetret pœnitentia, etiam per Ezechielē prophetam dei uerbis edocemur. *Si impius inquit*, egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis ſuis quæ operatus eſt, & cuſtodierit omnia præcepta mea, & fecerit iudiciū & iuſtitiam, uita uiuet & non morietur: omnium iniquitatū eius quas operatus eſt, non recordabor: in iuſtitia ſua quā operatus eſt, uiuet: nunquid uoluntatis meæ eſt, mors impij dicit dominus deus, & non ut conuertatur a uijs ſuis et uiuat? Et iterum. Impietas impij non nocebit ei, in quocūdie conuerſus fuerit ab impietate ſua. Pœnitentia igitur nitrum eſt & herba fullonum, quæ non corpora ſed animā nitidam reddit, & reſina illa Galaad, quæ non carnis ægritudini, ſed mentis medetur uitijs. Mens autem poſt pctōꝝ purgationem ſpiritusſancto fauente illuminatur, uirtutūq́ incenditur amore, ita ut ab ijs quæ deo diſplicent penitus expiata cogitare incipiat, quæ ſint illa, quibus ille plurimū oblectatur, cupiens eidē in omnibus obſequi, in omnibus ſemper fideliter ſeruire. Hæc eſt igitur gratia quæ pœnitentibus datur, ſyduſq; illud luculētum quod Magos, cū mundi natum quærerent, præceſſit. Sed cum in itinere ad Herodem diuertiſſent, fulgor uiæ ſalutaris index euanuit. Vbi uero diſceſſum eſt ab Herode, rurſum idem lumen apparens illos uſq; ad dominum, quem quærebant, perduxit. Ergo diuinæ gratię mentem noſtram irradians lux, latet et obſcuratur, ſi ad uitia diuertimus, cum aūt ab his per pœnitentiam recedimus, q̄ primum exoritur, & intelligentiam mundati cordis illuſtrat, ut ad contemplationem cæleſtiū erigatur, cui prius terrena tantum curæ erant. Sic & cæcis uiſus, & ſurdis auditus, & uox mutis tribuit in euangelio: ut qui in tenebris peccati fuerunt, per pœnitentiam illumi

nentur: & qui dei præcepta audire nolebant, conuerſi etiã perficere ſtudeant: & qui docendi non ignari, ſed otio deditι linguam cõpeſcuerant, iam alios ad capeſſendam uirtutem hortando atq; inſtruendo ora reſoluant. Talibus ab apoſtolo dicitur: Eratis aliquando tenebræ, nunc aũt lux in domino, ut filij lucis ambulate. Vnde idem peccatorem ad pœnitentiam ſollicitat, dicẽs: Surge qui dormis & exurge a mortuis, & illuminabit te Chriſtus. Cæterũ niſi prorſus omnium quæ turpiter & inique ꝑpetrauimus, nos pænituerit, lux iſta in nobis locum non habebit. Non poteſt fulgerere dies q̃diu pars aliqua noctis remanet: neq; ſyncerum eſſe frumentum, donec a minutiſſimis etiam paleolis & cunctis pulueris micis euentilatũ non fuerit. Deniq; ueluti cæcus ille, qui nondum ſatis credulus uiſu recepto quaſi ꝑ caliginem cernebat, uidebanturq; ei homines (ut Marcus ait) tanq̃ arborũ effigies incedentium: deinde plena fide Chriſtum ſuſcipiens, iterũq; ab ipſo contactus clare uidere cœpit omnia. Ita nunq̃ ꝑfecte illuminari poterit cuius non erit ex omni parte pœnitentia perfecta: de qua pefectione inferius, quantum dñs noſtras quoq; tenebras illuſtrare dignabitur, dicemus. Interim reliqua pœnitẽtiæ bona curſim proſequamur. Poſt mentis illuminationem pœnitẽtia animi rorbur uireſq; ſuppeditat, ad inſultus dæmonũ reprimendos carniſq; uitanda blandimẽta. Anima enim ſicut peccatorum uinculis irretitur, ita pœnitẽtiæ ope operaq; ſoluitur ac liberatur: expedita intrat in domũ fortis ipſa iam fortior, & quę ante a diabolo ligata fuerat, nũc diabolum ligat, uaſq; eius diripit, nihil in ſe relinquens, quod ille ſuum eſſe poſſit dicere. Quã diu aũt ſerua peccati fuit, & domus & uas diaboli erat, poſtq̃ peccare deſijt, & quod peccauerat pœnitendo deleuit, facta eſt domus orationis & uas iuſtitiæ: atq; ita præualuit aduerſarij ſui potẽtiæ ſuæ pœnitentiæ uirtute. Ad hæc percurre ueteris inſtrumenti hiſtorias, & inuenies Hebræum populum propter peccata hoſtili poteſtati frequenter ſubiectum, propter pœnitentiam liberatum: propter peccata uictos, propter pœnitentiam uictoria potitos. Hoc Iudicum liber continet,

Ephe.5

Mar.8

Popul9 iſt hoc regum geſta teſtãtur. Sic Roboam ne Aegyptij armis
Roboam diſperderẽtur obtinuit. Sic Achab malum quod capiti ſuo
Achab mox incubiturum per prophetam didicerat, diſtulit ad po
Ioſaphat ſteros. Sic Ioſaphat Ammonitas Idumæosq; uicit & nu-
Ioram mero & armis impar. Sic Ioram Aſſyriorum obſidione
Ioachan & Ioachan eorundẽ ſeruitute liberantur. Ob hoc pro Eze-
Ezechias chia ſtans angelus dñi cõcidit Aſſyrios. Ob hoc Manaſſes
Manaſſes Babylonio iugo erutus, regno q̃d amiſerat reſtituitur. Ob
Ioſias hoc Ioſias nõ uidit malũ, q̃d uidiſſet, ſi delicti eũ non pœ-
nituiſſet. Eius pñæ merito ne impœnitẽs q̃dem populus
dei uindictã ſenſit, q̃diu ille uixit. Quin etiã pñiæ tãta uis
eſt, ut immutabilis dei mutare poſſe ſentẽtam uideat. Poſt
dies quadraginta ſubuertendam Niniuen Ionas a dño iuſ
Niniuitæ ſus prędixerat, & tñ Niniuitis in cilitio, cinere atq; ieiunijs
pœnitentiam agentibus ignoſcitur: & quoniam illi peccã
di ſuperbiam in pœnitẽdi humilitatem conuerterant, diui
nũ decretum reuocatur. Nec deum ipſum pudet, figulo ſe
Hiere. 18 comparare (ut in Hieremia legimus) qui uas luteum fin-
gẽs cum rota currente forte diſſipaſſet, rurſus illud in ean-
dem faciem refecit: & ecce, inquit, ſicut lutum in manu fi
guli, ſic uos in manu mea domus Iſrael: repẽte loquar ad-
uerſum gentem, & aduerſum regnum, ut eradicem & de-
ſtruam & diſperdam illud. Si pœnitentiam egerit gens illa
a malo ſuo quod locutus ſum aduerſum eam, & ego pœni
tentiam agam ſuper malo, quod cogitaui ut facerem ei: &
ſubito loquar de gente & regno, ut ædificem & plantem
illud. Attendant principes terræ iſta, & ſi qua regni diſpen
dia patiuntur, non fortunæ imputent, quæ nulla eſt, ſed ſi-
bi qui deum offenderunt: & ſi in integrum reſtitui cupiũt
pœnitentiam agant, delinquentes corripiant, iuſtitiam ſer
uent. Deus iraſci deſinet, ſi illi quibus nunc iraſcitur, corre-
cti ſanctius uiuere incipient: alioquin penitus delendi, niſi
Pharao ſe corrigant. Id teſtãtur duorum regum diuerſi exitus Pha
Nabucho raonis & Nabuchodonoſor. Alter toties flagellatus duritiã
donoſor cordis non dimiſit: ideoq; cum toto exercitu, qui ipſum
ſequebatur, fluctibus obrutus perijt. Alter mente alienatus
urbeq; eiectus, & cum brutis computatus; quia deum cõ

temperat, inter aduerſa animo reſipiſcens deo ſe ſubmiſit & pœnitudine ductus ueniam ab eo petijt: quo miſerante calamitatibus liberatus & in regno fuit receptus. Diuina igitur prouidentia cum pœnitētibus clementer ignoſcit, tū in uitio pertinaces diu fruſtra puniens, iuſte poſtremo diſperdit: & quos temporali animaduerſione ad emendationem uitæ compellere nequit, eos æternis pœnis afficiendos cōdemnat. Sicut aūt deprauatæ mentis obſtinatio ſua grauitate hominē in abyſſum deprimit ac peſſundat, ita pœnitentia ſua uirtute ſurſum in ſublime uſq; ad cœleſte regnum euehit, & quo nihil eſt ſublimius, deo coniungit. Hinc eſt quod ſaluator in euangelio ait. Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cœlorum. Hoc regnum domus eſt illa, ad quam ouis a grege ſuo aberrans cū inuēta fuerit, humeris reportatur paſtoris: & fit gaudiū in cœlo ſuper uno peccatore pœnitentiam agente magis q̄ ſupra nonaginta nouem iuſtis, qui nō indigent pœnitentia. Deniq; pœnitenti in cruce latroni Chriſtumq; confitēti ab eodem reſpōſum eſt: Hodie mecum eris in paradiſo. Et in Apocalypſi beati dicūtur, qui lauāt ſtolas ſuas in ſanguine Apoca. 22
agni, ut ſit poteſtas eorum in ligno uitæ, & per portas intrēt ciuitatem. Beati ſunt qui peccatorum maculas lauant: ſed eas in ſanguine agni lauari oportet. quia pœnitentia nihil iuuaret, ſi Chriſti paſſio ſub maledicto uenundatos non redemiſſet. Lauantur itaq; in ſanguine agni, q in Chriſtū credentes eius miſericordiam pœnitendo & ſperando implorant: & eodem miſerante, bonum quod cupiūt, cōſequuntur. Neq; eīn niſi fideles forent, quos peccaſſe pœnitet, per portam. i. p ipſum qui ait, ego ſum oſtium ouium, ciuitatē illam, patriā beatorum ꝑpetuā atq; perennē, ingredi potuiſſent. Quanta conferat nobis pœnitētia diximus, nūc qualis eſſe debeat, ut ea conferantur dicemus.

¶ Qualem oportet eſſe penitentiam. Ca. XII

EX arbitrij libertate proficiſcatur oportet, quicquid opis uel pœnam meretur uel præmium. Pnia igiť niſi uoluntaria fuerit dei aduerſus pctōrem irā placare nō poterit. Libertas iſta ī illa duorum filiorum parabola ma-

manifeſto apparet, q a patre iuſſi, ut uineã cultũ irent: alter negauit ſe iturũ, & pnia motus iuit: alter iubenti qdẽ aſſen ſit, ſed mutato propoſito ire uoluit. Paruo momẽto utriuſq; in contrariũ reuoluta eſt uolũtas: is m̃patris imperiũ pe giſſe dicit̃, quẽ nolle obedire pœnituit: et q̃d ante noluerat, rurſum uoluit, ſuaq; ſpõte fecit, quod liberũ erat facere nol le. Hoc ſi inuitus feciſſet, inter nõ obediẽtes habẽdus eſſet. Non eñ pro eo q̃d quis nolens, ſed pro eo quod uolenſ be nefacit, laudẽ meretur atq; gloriam. Voluntas ergo ut be-
Lucæ. 15 ne de deo mereri poſſit, libera ad pœnitentiã agendã acce dat, non coacta, non ui aliqua compulſa. Deinde uoluntariæ pœnitentiæ iungenda eſt ſubmiſſæ mentis humilitas. Ille q a patre recedendo peccauerat, ueniã petẽdo dixit: Nõ ſum dignus uocari filius tuus: fac me ſicut unũ de mercenarijs tuis: Ideo æquari fratri q non deliquerat, uel etiã p̃fer
Luc. 18 ri meruit. Et publicanus dũ cernuus orat, indignũq; ſe iudicat in cœlum ſuſpicere, Chriſto teſtante redijt iuſtificatus cœli ciuis futurus, qui peccati ſeruus fuerat. Sed ſi ne iuſtus qdem, niſi ſe humiliauerit exauditur, quanto minus peccator ueniam impetrare poterit, niſi ſimul & pœniteat & humilietur? Hoc ipſum dñs a nobis exigens clamat. Cõuertimini ad me in toto corde ueſtro, in ieiunio & fletu & planctu: & ſcindite corda ueſtra, & non ueſtimenta ueſtra. Cor aũt humiliatum, & intus pœnitentiæ dolore ſciſſum,
Luc. 7 lachrymæ (ſi fieri poteſt) foris per ora manãtes teſtent̃. Mulieri peccatrici in euãgelio dimittũtur peccata multa, quia dilexit multum. Sed dilectiõis huius teſtes lachrymæ erãt, qbus pedes dñi rigauit: capilli, quibus rigatos terſit: labia, quibus terſos oſculata eſt: unguentum, quo illos poſt oſcu la unxit. Mœror, humilitas, amor, ſimul mixta erãt, omnium tamen cauſa fuerat amor, quo concupiuit cum ipſo in
Math. 26 gratiam redire, quem offenderat. Petrus quoq; apl's negationis crimẽ fletibus diluit amaris: & qui ante lachrymas dño infidus extiterat, poſt lachrymas regni cœleſtis claues ipſo tradente accipe meruit. Ad eiuſmodi fletum Iacobus
Iacobi. 4 apes nos inuitat, dicens: Emundate manus peccatores, & purificate corda duplices aĩo; miſeri eſtote, & lugete et plo

rate: riſus ueſter in luctum cõuertat, et gaudiũ in mœrorẽ: humiliamini in conſpectu dñi, & exaltabit uos. Per hoc quod in fine ſubiunxit, docet, pœnitẽtis lachrymas æterna cõſolatiõe eſſe dignas. Eadẽ Pauli ſentẽtia eſt ubi ait: Quæ ſecũdm deũ triſtitia eſt, pniam in ſalutẽ ſtabilẽ operat. Triſti- 2. Cor. 7
tiã uero iſtã atq; fletũ, ne leuitatis eſſe uideant, uitæ auſteri oris obſeruatio comitari debet: ut q̃d p uoluptatum illecebras pctm̃ eſt, per corpis afflictionẽ purgetur. Intrate, inquit dominns, per anguſtam portam: quia anguſta porta & arcta uia eſt, quæ ducit ad uitam. Quod ſi per uiam iſtã Mat. 7
ſanctos ac pios homines cœlum aſcendiſſe credimus, quõ qui peccarunt id aſſequi poſſe ſperant, niſi & ipſi per eam inceſſerint? Iob iuſtus nullius mortiferi delicti conſcius, et Iob. 16
qui ſummi dei uerbis laudatus fuerat, præter illa quæ ad patientiæ probationem pertulit, ſaccum conſui, inquit, ſuper cutem meam, et operui cinere carnẽ meam, facies mea intumuit à fletu, & palpebrę meę caligauerunt. Daniel inter prophetas egregius habitus eſt, uiſionum ſomniorũq; intelligentia donatus eſt, puer adhuc ſenes iudicauit: & tamen ego Daniel, inquit, lugebam trium hebdomadarum Dañ. 10
diebus, panem deſyderabilẽ non comedi, & caro & uinũ non introierunt in os meũ, ſed neq; unguẽto unctus ſum. Quid de Ioãne baptiſta dicã? in matris utero ſanctificatus Iohannes
de muliere genitis prælatus, plus q̃ propheta habitus: deſerti anguſtias uolẽs pati, pilis camelorũ ueſtit, zona pellicea præcingitur, & in tam uili habitu uilius nutritur: locuſtas & mel ſylueſtre comedens & aquam bibens, a uino aũt & ſicera ſe abſtinens. Si ergo electorum dei talis in terra uita fuit, nullius pene culpæ conſciorum, quos labores, quas uigilias, quæ ieiunia, quas aſperitates, nobis tot criminum inquinatione fœdatis non ultro ſubeundas dixerim, ut mundemur? Veruntamen quorum durioris uitæ rigorem ſponte ſuſceptum imitari propoſuerimus, eorum ſequi debemus & mores. Fruſtra enim aliquis corpus exterius fatigationibus exercet, ſi mens intus non ſe omnino diſponat ita uitio abſtinere, ut etiam diligenter incumbat ſtudio uirtutũ. Ideo dictũ ẽ; Facite fructũ dignũ pœnitẽtię;

quia maxime pœnitentibus conuenit, ut dimiſſis flagitijs bene beateq́ʒ uiuendi exercitationibus operam impendāt ut uidelicet ſuperbiam excludat humilitas, libidinē caſtitas, auaritiā liberalitas, crapulā abſtinētia, otiū labor, dolū ſimplicitas, odium charitas, & quicqd culpabile fuerat, cō
Eſa.35 traria probitas compenſet. Atq́ʒ ita incubilibus (ut Eſaias ait) in quibus prius dracones habitabant, orietur uiror calami & iunci, & erit ibi ſemita, & uia ſancta uocabit. Hoc
Theſſ.4 eſt quod apoſtolus nobis ſuadet, ut deponamus ueterem hominem, qui corrumpitur per deſyderia erroris, & induamus nouum, q ſecundū deū creatus eſt, in iuſtitia & ſanctitate ueritatis. Hac tali negociatione talenta nobis credita duplicant: & qui ſuper pauca fidelis fuerit, ſuper multa conſtitutus intrabit in gaudium domini ſui. Super omnia uero cauendum eſt, ne dum pœnitentiam mire procraſtinamus, pœnitētiæ tempus effluat, & in pctōꝝ luto adhuc defixos repente mors occupet. Vide igitur ne te iuuenilis fallit ætas, ne ſalubre corpus & robuſtæ uires decipiant. Nulli ætati parcit mors, & ſicut ſenes ita & pueros rapit quinimmo rari admodum ſunt, quos ad ſenectam uſq́ʒ patitur peruenire. Plurimos præterea eadem dies ſanos forteſq́ʒ incedere uidit, & exanimes concidere. Nulla uitæ ſecuritas eſt ſemper inter pericula uerſantium. Potes uel morbi ui, uel uenenati cibi hauſtu, uel ſerpentis ictu, uel ſiccarij alicuius improuiſo percuſſu, uel alio aliquo inopinato caſu protinus extingui: deniq́ʒ quod multis accidit,
Eccl.5 pōt & tibi. Idcirco ſicut in Eccleſiaſtico ſcriptum eſt: Non tardes conuerti ad dominum, & ne differas de die in diē: ſubito enim uenit ira illius, & in tempore uindictę diſperdet te. Expectaris a domino, ut ſceleris perpetrati te pœniteat, & mores uitio corruptos uirtutis operibus cures, ne pereas: tu uero tuimet oblitus perire mauis q̄ corrigi, & tam benignum dn̄m, tam pium patrem non ceſſas offendere. Iam tandem excute inſaniam iſtā & reſipiſce, ac ſani ore uſus conſilio rumpe mores om̄es, pone finē flagitijs, et ſupplex ueniā ora, ut deo miſerante, dum miſerēdi ſ[illegible] poſt tp̄s, mereri cœleſtia incipias, cum terrena ſpreueris. Quod

ſi cunctantẽ mors ſuenerit(uide in quanto uerſeris diſcrimine)æternã quæ pœnitẽtibus daĩ beatitudinẽ amittes,et in ignẽ inextinguibilẽ,quo corruunt obſtinati, ppetuo cruciãdus deijcieris. Nihil eſt quod magis cauere debes, ergo & nihil magis accelerare ꝙ pniam, per quã talia cauenĩ, & mutata ſorte tã immẽſum malũ uitatur,tãq; immẽſum bonũ acqrĩtur.Hæc ſunt igitur uere pœnitentis officia,quæ retulimus, ut uidelicet uolens non inuitus ad pœnitẽdum accedas,ut humilieris, ut lugeas,ut uitam magis laborioſam uiuas,ut præterita pctã ſuccedentium uirtutũ meritis compenſes:utq; imprimis cures,ne pœnitẽdi tempus tarda conuerſione imprudenter amittas. Iſta tamen omia cũ perfeceris, uide ne quid tibi tribuas:totum diuinæ gratiæ acceptum referre debes,& cũ propheta dicere:Scio dñe qa non eſt hominis uia eius,nec uiri eſt ut ambulet et dirigat greſſus ſuos.Nam ſi humana fragilitas ad agẽdam pniam diuino non indigeret auxilio, Hieremias non oraſſet:Con uerte nos dñe ad te & conuertemur: nec ſaluator dixiſſet: Sine me nihil poteſtis facere,& nemo poteſt uenire ad me niſi pater qui miſit me traxerit eũ, cui ſentẽtiæ Pauli apoſtoli dictũ concordat,ubi ait:Non uolentis neq; currentis, ſed miſerentis eſt dei. Vnde Philipenſibus etiam ſcripſit, dicens:Cum metu & tremore ueſtram ſalutẽ operamini: Deus eſt eñ qui operatur in uobis & uelle & pficere pro bona uoluntate. Idem arroganter ſeſe efferentẽ increpans ait:Quid habes quod nõ accepiſti? ſi autẽ accepiſti, quid gloriaris,quaſi non acceperis?

Hiere.10 · Tren.5 · Ioan.15 · Iohan.6 · 1.Reg.4: · Nhilip.2 · 1.Cor.4

¶De obſtinatione non admittentium peniten tiam. Ca. XIII

NVnc illos conueniamus,qui peccandi aſſuetudine obdurantur, quiq; graui aliquo execrandoq; com miſſo crimine ueniam deſperant,& cum ad pœnitentiam conuerti alteris arduum uideatur, alteris uanũ, utriq; in propoſito perditiſſimæ uitę immobiles perſeuerãt. Enitendum eſt,ſiquo modo poſſimus quod irrationabiliter conceperunt, ratione diſcutere, qua fortaſſe compulſi,mortiferum uenenum euomere curabũt quod hauſerũt.

Tu qui multũ tpis peccando conſumpſiſti, & ætatẽ ad bene agendum datã, in delicijs, in luxurijs, in obſcenitatibus turpiter contriuiſti quo excideris cogita, & uel in fine de regione lõginqua incipe redire ad patrẽ quẽ reliquiſti. Difficile eſt inquis ab uſitatis deſiſtere, & pellẽ iam inueteratã ſerpentis more cum noua cõmutare. Sed niſi de Iudæa tranſieris ad Galilæam, dñi reſurgentis gloriam uidere nõ poteris. Tam & ſi hoc tibi difficillimum ſit, incipe tamen tenta, experire: quanto magis tardas, tanto rem factu difficiliorem reddes. Neq; eñ ad hanc difficultatem, quam cauſaris, niſi per moras dilationeſq; conuerſionis deſcendiſti, quo longius abieris, durius erit reuerti: oneri quotidie addendo, niſi rurſum de illo demere incipias, grauitate creſcente opprimeris. Quãdiu ergo pœnitentiam agere cunctaris, indies deterior euadas neceſſe eſt. Ieſu aũt recedente de templo corporis tui (templum eñ dei eras, dum innocenter uiueres) non relinquetur lapis ſuper lapidẽ, qui non deſtruatur: omnis uirtutum uis diſſipabit̃ abſcedẽte dño uirtutis. Reliquum erit, ut ubi eradicata bona fuerint, inde exurgãt mala, & de corrupto ſemine deterior exuberet ſeges & fiant nouiſſima tua prioribus peiora. Quãto ergo ſatius, ut in tẽpore reſipiſcas, & cũ diu dormieris, iã tandẽ expgiſcaris, atq; a uitijs q̃ ſequeris auerſus, incipias iter ingredi uirtutis? Quod ſi parumper ppendere uolueris, quantum lucri facturus es, ſi te corrigas, quantũ boni conſecuturus, multo certe alacrius feſtinãtiuſq; reditum expedies ad probitatẽ, q̃ ad nequitiam diſceſſum hactenus expediſti. An tu ignoras iumenta onere grauata ſegnius a ſtabulis abire ſolere, celerius uero ad ſtabula remeare? & hoc q̃dẽ oneris deponendi, pabuliq; ſumendi gratia. Nunquid ipſe minus prouidus pigritabis faſcem iſtum peccatorum quo premeris abijcere, & ad paſtum cœleſtis mannæ feſtinare? non quam ueteres Iſraelitæ manducauerũt in deſerto & mortui ſunt, ſed qua qui recte uſi fuerint, uiuẽt in æternum, Conſule igitur ſaluti tuæ dum licet. Nam quo nũc tendis, in ultima uiæ crepidine terribile præcipitium eſt, quo ſi corrueris, nũq̃ inde reſurges. Nulla eſt eñ redẽptio

in inferno. Quo autem a nobis reuocaris, inde aditus eſt ad cœleſtem beatitudinẽ,ad angelorꝝ gloriam, ad requiẽ gaudiumq́ʒ ſanctorꝝ. Nequaq́ʒ erit ita ut uidetur difficile a prauis actionibus deſiſtere,atq́ʒ ad iuſtitiæ ſanctitatiſq́ʒ opera accingi,ſi uel malorꝝ pœnam,uel bonorꝝ æſtimare libuerit premium. Præterea ignaui eſt profecto eiuſce rei exequende difficultatem prætendere,quam ſæpe a plurimis peractam fuiſſe cõſtat. Matthæus ante apoſtolatũ diu multumq́ʒ auaritiæ ſtudio uectigalium publicorꝝ conducturas factitauit:quo die autem a Chriſto uocatus eſt,teloneũ reliquit: & qui ſatis longum tempus mammonæ ſeruierat,ſtatim fit dei ſeruus,Chriſtiq́ʒ apoſtolus. Zacheus quoq́ʒ ætatem in exigendis uſuris contriuerat,uiſo tandem domino,totum quod fœnore quæſitum erat,diſtribuere pauperibus cœpit,& illis quos aliquid defraudauerat ſatiſſacere. Eodem itaq́ʒ die,quo finem criminũ fecit, Chriſtũ domi ſuæ hoſpitẽ meruit habere. Multa id genus exempla tibi de ſcripturis poſſem proponere,ſi in his recenſendis occupari uellem. Currentem per conſueta uitia rotam affixo pœnitentiæ paxillo ſiſtere non uales,ſi alij nõ pauci ualuere? Serum eſt dices:at etiam nouiſſimis datur denarius ſicut primis:& mulier duodeuiginti annos inclinata ad cœleſtem medicum tandem accedens extento dorſo erigitur: quoniã eum qui mortuos ad uitam excitat,ſuam etiam infirmitatẽ q̃uis chronicam diutinamq́ʒ curare & poſſe credidit,& uelle ſperauit. Nunq́ʒ ſerum eſt ſalutẽ quærere: cũ ſemper ſpes impetrandi ſuppetat, donec in corpore datur ſpirandi copia. Sed quia dierꝝ noſtrorꝝ exitum neſcimus, periculoſiſſimum eſt poſtremũ expectare, ne forte is hodiernus uel craſtinus ſit,& tũc mori cogamur, cum nos multum adhuc uicturos credimus. Cæterum ſi conuerſioni tuę (ut potiſſime fit)hoc obſtat,q́ uiolentę admodũ ſenſuum tuorum cupidini non potes reſiſtere, da operam ut poſſis. Tolle concupiſcendi occaſiones,& membra ſcandalizantia abſcide:auerte oculos ne uideant quod ad peccandum prouocat,aures ne audiant,nares ne odorẽtur, os ne loquatur,manus ne contrectant. A priſtinis quoq́ʒ ſodalitijs ac

Matth. 9

Zachæus

Luc. 13

ſocietatibus paulatim te ſubmoue,& iam honeſtiorum de-
umq; timētium hominum lateri adhærere ſtude: conſor-
tio conſilijſq; eorum utere, quibus perſuaſus, is qui nunc
es, eſſe deſines. Nam ſi iuxta apoſtoli ſentētiam, mala col-
loquia, corrumpunt mores bonos, conſequens eſt, ut bo-
na colloquia malis moribus remedio ſint. Veriſſimum eſt
Pſal.17 enim quod in pſalmo dicitur: Cum ſancto ſanctus eris, &
cū uiro innocēte innocens eris, & cum electo electus eris,
& cum peruerſo peruerteris. Iubes me inquies, ueteribus
amicis nouos præferre? Immo malis bonos, & ut aperti-
us dicā, inimicis amicos, & cum his quidē gratiā inire, il-
los relinquere. Vehemēter eñ erras, ſi ab ipſis te amari pu
tas, qui ne ſibi quidē amici eſſe cenſendi ſunt, cū improbe
incontinēterq; uiuendo & ſe & te pariter perditū eant. Er-
go ut a facinoroſorum ſocietate conſortioq; diſcedas, & uiris
animi integritate conſpicuis uti incipias hortamur, nō ut
amicos derelinquas. Quod ſi iſti quorum nūc familiaritate
delectaris, æqui atq; honeſti amici eſſent, & te ab eis ama
ri faterer: cum aūt te ſecū ſimul contēpta uirtute per deuia
uitiorum trahant, audeo dicere (quis eñ uerū dicere non au-
det?) capitaliorē illis inimicū habes neminē. Talibus aūt
carere non poſſe, non eos deſerēdi difficultas facit, ſed ma-
le ſibi cōſulēdi ſtultitia. Quid eñ illo hoīe demētius, q ma
uult perire cū ſceleſtis, q̄ cum probatis uiuere? Tu ſi tua ſa
lus tibi eſt curæ, ut eſſe debet, iſtos ipſos aut tecū ſimul ſi
potes ad pœnitentiā conuerte: aut ſi nō potes, fuge ne una
cum illis intereas. Melius eſt tibi mācum & claudū & al-
tero carentē oculo intrare in paradiſum, q̄ duas manus &
pedes & oculos habentē, mitti in gehennā. Melius eſt eñ
ſine amicis gaudio perfrui ſempiterno, q̄ cum amicis tra-
di ſupplicijs. Quod ſi decurſæ in uoluptatibus uitæ uſum
abijcere tibi prorſus moleſtū eſt, quæſo ne ſaltē pigeat, ta-
lis uitæ qui tandē finis ſit conſyderare. Siquidē prudentis
eſt prouidere futura: & ſi bruta quoq; quædā animalia uē
turæ tempeſtatis præſaga, anteq̄ erumpat procella, ad trā-
quilliora ſibi loca confugiunt, minus te rationalē exiſtima
bo, ſi propoſita uoluptarijs incontinētibuſq; tormenta te-

cum q̄n̄q; non mediteris uel cum meditaris non expaueſ-
cas: teq; ad eum uitæ ſtatū conferas, in quo & de pœna ſe-
curior eſſe poſſis, & de prę̄mio certior. Noli ergo fieri ſicut
equus & mulus, in quibus nō eſt intellectus: ratione utens
ad ea quæ futura ſunt, mentem dirige, & ad ſalutis portū,
dum euadendi naufragij ſpes eſt, uela conuerte. Vel ſi uſq;
adeo inualidus & eneruis es, ut ratem corporis tui regere
nequeas, ora ut queas. Petite, inquit dn̄s, & dabitur uobis
Non potes excuſare imbecillitatē, ubi auxiliū tibi promit-
titur ſi petieris. Quid igitur? molleſcis ne iam ad pœniten-
tiam? an adhuc in propoſito inolitæ peruerſitatis obduras?
Monſtrata hactenus remedia ſi parum proficiūt, nunc de-
mum minis tecum & terroribus (ne quid intentatū relin-
quatur) agam. Quid eſt quod uiuis, cum morte magis di-
gnus ſis, niſi quia dn̄o miſerante expectaris ut melius ui-
uas? quod ſi ultra obſtinatus eſſe pergis, cū ficu infructuo
ſa ſucciderís, ne terram occupes: ſucciderís, inquam, & in
ignē mitteris & ardes, palmitis inſtar uite abſciſi atq; are-
facti, om̄iq; humore quo reuiuiſcere poſſet deſtituti. Abſci
ſus quippe es, a uera uite, & a Chriſto alienatus, q̄ diu pec
catis finē non ſtatuis, q̄ diu te creatorē tuum redemptorē-
q; offendere non pœnitet, q̄ diu non metuis dn̄m tuum,
nec illi obtemperas, cui angeli in cœlo aſſiſtunt, quem ſan-
cti om̄es uenerantur, omnes inferi contremiſcunt, qui eſt
ſuper omnia potens, in om̄ibus ſapiens, oīm optimus, pri
mus oīm, omniumq; poſtremus, neq; initium habēs, neq;
finē: benigniſſimus pœnitentium remunerator, ſæuiſſi-
mus obſtinatorū ultor ac punitor. Et cum tantus taliſq; ſit,
tu illum tibi iratum eſſe audes negligere? tu illum peccata
peccatis cumulando ad uindictā non uereris prouocare?
cum tamē a peccatis deſiſtendo placare poſſes. Ipſe enim
per prophetam tibi pollicetur, nullam de tot offenſis unq̄
ſe exprobraturū, ſi offendere deſieris, & ſecundum ſua præ
cepta cœperis operari: neq; eſſe ſuæ uoluntatis aſſeuerat,
ut moriatur peccator, ſed ut conuertatur, & uiuat. Omnia
ergo facit, ut ſaluti tuæ conſulat: atq; huc tendit quod prę̄ci
pit, quod promittit, quod minatur, quod flagellat, quod

delinquentem non ſtatim perimit,quod aliquando etiam beneficijs ad pœnitentiam prouocat. Denique ut peccatoribus uitam daret,filium ſuum unigenitũ morti obtulit. Cuius quidem ſanguis,quemadmodũ tunc oẽs Adæ filios a peccato lauit: ut qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus ſit: ita nunc ſingulos emundat,quoties nos deo peccaſſe pœnitet. Vtere tandem tantæ erga te dilectionis beneficio,dum licet,dum tempus eſt,dum uita ſuppetit: ſi ſine illo deceſſeris,quis miſerebitur? Quære dñm dum inueniri poteſt, inuoca dum prope eſt: ne te poſtea ingratitudinis damnet,& tanq̃ ignauiſſimũ uineæ ſuæ, hoc eſt animæ tuæ,quam tibi commendauit,cultorẽ arguat dicens: Quid
Eſa.5 facere debui uineæ meæ & non feci? expectaui ut faceret uuas & fecit labruſcas: deinde indignatus pœnam inferat quam ſubdit: Auferam ſepem eius, & erit in direptionẽ: diruam maceriam eius, & erit in conculcationẽ, & ponã eam deſertam: non putabitur & non fodietur. & aſcendẽt ſuper eam uepres & ſpinæ: & nubibus mandabo ne pluant ſuper eam. Sub hac uineæ metaphora tibi ſermo texitur o peccator Niſi eñ in tempore pœnitentiam egeris,poſtea iuſto dei iudicio auferetur a te angelorũ cuſtodia, & dæmonibus eris in prædam: tolletur ſperandi auxilij expectatio, & anguſtijs oppreſſus cruciaberis: omniq; ope deſtitutus,nec pœnitentię falce poteris amputare nequitias peccatorum,ne cordis compunctione aliquid leuamenti promereri: ſed operiet te oĩbus ſpinis aſperior pœnarũ cõgeries, & nemo ſanctorũ pro te ultra deprecabitur. Hi enim ſunt nubes cœli,qui ſuper nos orationum ſuarum imbrem manantes,faciunt ut tam diu ad pœnitentiã expectemur. Expectaris & tu: ſed ſi moram feceris,ab apoſtolo quoq;
Roma.2 audies: Ignoras quoniam benignitas dei ad pœnitentiam te adducit? ſecundũ autem duritiam tuam & impænitens cor tuum,theſaurizas tibi iram in die iræ & reuelatiõis iuſti iudicij dei,qui reddet unicuiq; ſecundũ opera eius.

Ad deſperantem exhortatio. Ca. XIIII.

NVnc ad te conuertor magni atq; ingentis criminis conſciæ, qui te nullo modo ueniam poſſe mereri

exiſtimas, nec perpendis ꝙ dei miſericordia multo maior ſit omĩbus peccatis. Nihil eſt quod illa non delebit, ſi te commiſſi pœnituerit. Semper parata eſt ad condonandũ, ſi tu paratus es ad pœnitentiã agendam. Quod autẽ Chriſtus dixit, blaſphemiam in ſpiritũ ſanctum irremiſſibilẽ eſſe, multi dubitant, utrum intelligendũ ſit, quod nunquã remittatur, an quod difficulter: uſq; adeo exiſtimãt, ſi pœnitentia adſit, nihil obſtare, quin benignitas diuina præſtet ueniam. Quale igitur uel ꝙ magnũ eſſe poteſt ſcelus tuum, quod te ad deſperationẽ remiſſionis quiuit compellere? & de deo non recte ſentire, ut tibi pœnitenti parcere omnino nolit, cum nunꝙ ad pœnitentiam conuerſis & in ipſum confidentibus non ignoſcat. Si adulterium, ſi homicidium perpetraſti, utrumq; Dauidi, cum ſe peccaſſe doluiſſet, eſt remiſſum. Si fœnore & uſuris rem quæſiſti, hoc Matthæo Zachæoq; fuit condonatum. Si perſecutus es eccleſiam dei, de hoc facta eſt gratia Paulo. Si pernegaſti dei filium, de hoc Petro fuit uenia data. Si ſtellas adoraſti, ſi dijs alienis templa araſq; poſuiſti. ſi obſeruaſti ſomnia maleficijſq; credidiſti, ſi in dei ſeruos cædibus es graſſatus, iſta omĩa Manaſſes fecerat: & tamẽ cum eum pœnituiſſet, ueniamq; oraſſet, exauditus eſt, hoſtiliq; iugo liberatus regnum recuperauit quod amiſerat. Nullum ergo tam immane facinus committi poteſt, quod pœnitentibus miſeratio non ignoſcat diuina. Et cum ita ſit, nonne ſtultiſſimum eſt, id deſperare, quod plurimis conceſſum fuiſſe nõ ignoras? Cæterũ neq; pœnitentia ipſa peccati quicꝙ prodeſt ueniam deſperanti: cum hæc ipſa deſperatio peccatũ tale ſit, ut omẽ pœnitudinis meritũ euacuet atq; irritet. Nihil profuit Caino fratricidæ, quod a domino coargutus doleret, quia clementiæ diuinæ derogauit dicens: Maior eſt iniquitas mea ꝙ ut ueniam merear. Nihil Iudam proditorem iuuit ſuus pro commiſſo dolor: neq; confeſſio cũ diceret, peccaui tradens ſanguinẽ iuſtum: quoniam cum de dei miſericordia deſperaſſet, triſtitia ſuperatus laqueo mortẽ ſibi conſciuit. Pœnitenti igitur & petenti uenia datur: deſperanti uero neq; in hoc ſeculo, neq; in futuro parcitur.

Pctm in ſpm̃ ſctm̃

Dauid

Matthæ

Zachæus

Paulus

Petrus

Manaſſes

Cain

Iudas

Quid nam igitur te ultro perdis deſperando cum iam certo ſcias, eſſe locum ueniæ, ſi ueniam popoſceris pœnitendo? Cur non potius cum Dauide peccatum ſuum lugente exclamas: Miſerere mei deus ſecundum magnam miſericordiam tuam, & ſecundum multitudinē miſerationum tuarum dele iniquitatem meam? Magna miſericordia magnum delet crimen, & miſerationum multitudo multitudinem remittit peccatorum. Dominus clamat, Nolo mortē peccatoris, ſed ut conuertatur & uiuat: & tu mori mauis quam conuerti, & ueniam deſperare quam poſcere? Dominus ſoluit compeditos, dominus erigit eliſos: & tu tam mortifero peccati uinculo non uis abſolui tam graui caſu eliſus non curas erigi? de medico qui omnis in ſe confidentes in unico uerbo ſanat diffidis? Graue eſt, inquis, peccatum meū, nunquid grauius quam iſtorum, quorum modo mentionē fecimus? quibus tamē quod nequiter deliquerant, clemēter dimiſſum conſtat. Nunquid etiam grauius eſt peccatū tuum quam cœlum, quam terra, quam mare? ſed qui potuit creare iſta, non poterit ſceleris tui pondus eleuare: & ubi abundauit delictum, ibi gratiam abundare facere? Nonne ille quoque qui dicebat: Iniquitates meæ ſupergreſſæ ſunt caput meū, & ſicut onus graue grauatæ ſunt ſuper me: precatus eſt dicēs: Domine ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me? Haud ita oraſſet, niſi ſpem haberet impetrandi quod orabat: ſperauit & orauit, & uoti compos factus eſt. Nōne etiam Hieroſolymæ urbi grauiſſimū idolatriæ crimen exprobrans deus dixerat: Si laueris te nitro & multiplicaueris tibi herbam borith, maculata es in iniquitate tua corā me. poſtea tamen ne de peccati remiſſione diffideret, Fornicata es, inquit, cum amatoribus multis: tamen reuertere ad me, & ego ſuſcipiam te. Sed cum reuerti noluiſſent, aggrauaſſentque ſcelus mentis obſtinatione, eorum impietatem plumbi maſſa onerari uidit Zacharias propheta, dominoque ulciſcente urbs paſſa eſt excidium, & illi captiui ducti in Chaldæam. Internitione quidem deleri merebantur, ſed dn̄s temperauit iram, ut poſtea oſtenderet etiā in obſtinatos clementiam. Poſtquam enim eos pœnitere cœpit,

Pſal. 50 · Hiere. 2 · Zacha. 5

peccata confitendo miſericordiamq; dei implorando, ipſo fauente de ſeruitutis iugo liberati atq; ad patrium ſolũ poſtliminio reuerſi inſtaurata ciuitate temploq; erecto ſortis priſtinæ ſtatu frui cœpere. Iam ergo uides (niſi adeo cæcus es, ut nihil ueri uideas) quia nulla eſt prorſus tanta delicti alicuius magnitudo, tanta grauitas, quã dei miſericordia a pœnitentibus requiſita nõ minuat, nõ eleuet, nõ deniq; ad nihilum redigat. Soli hanc conſequi nequeunt, qui de ipſa deſperant. Licet igitur te peccaſſe pœniteat, niſi etiam peccati ueniam deſperaſſe pœnituerit, cum impœnitentibus computaberis. Quãobrem feſtina deponere dementiam iſtam animi, ut flagitij tui magnitudine diuinæ clemẽtiæ immenſitatem putes inferiorem. Deus pater miſericordiarũ eſt: miſerationũ ſuarum nõ eſt numerus. Spera in illo: ſperãtes in dño miſericordia circundabit: dum te pœnitet, dum ſperas, dum precaris, etiã ſancti pro te orant, angeli uota tua offerunt deo Chriſtus ipſe pro te patrẽ interpellat, dicente Ioanne apoſtolo: Aduocatũ habemus apud patrem, Ieſum Chriſtũ iuſtum, & ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris: nõ pro noſtris aũt tantũ, ſed etiam pro totius mundi. Deſperantiũ uero Chriſtus non aduocatus eſt, ſed iudex. Conſydera igitur utrum tibi ſit melius ueniam ſperare, ut Chriſti patrocinio ſubleueris, an deſperare, ut eiuſdem iudicio damneris, & in æternũ pereas. Hactenus de pœnitentia, nunc de confeſſione peccatorũ, quæ pœnitẽtiam comitari debet, aliquid memoremus. 1. Ioan. 2

¶ De peccatorum confeſſione. Ca. XV.

TRia ſunt pctõꝝ gña: aut eñ peccamus cogitatiõe, aut uerbo, aut ope. Per iſta mẽte diſcurrẽdo, poſtq̃ cõſcientiã diligẽter accurateq; examinauerimus, tã de oĩbus q̃ de ſingulis, in qbus deo uel proxĩo aliqua illata eſt iniuria, dolẽtes mœſtiq;, in primis, & añ ſacerdotẽ ueluti añ Chriſtũ reuerenť genibus prouoluti cũcta illi exponamus, occultemus nihil. Manifeſtãda ẽ eñ medico egritudo, ut ille adhibitis remedijs inſtauret ſanitatẽ. Illi aũt animarꝝ nrãꝝ medici ſunt, qbus cõceſſa ẽ ſoluẽdi ligãdiq; ptãs ab eo q dixit: Accipite ſpm̃ ſctm̃, q̃ꝝ remiſeritis pctã, remiſſa erũt, & quoꝝ retinueritis retẽta ſunt: ab eo inquã, Ioan. 20

qui eſt ſacerdos in æternũ,quicꝫ in cœlum aſcendens uica rios nobis in terra reliquit ipſos ſacerdotes, & Petro curã ouium ſuarum paſtor bonus commẽdans atcꝫ claues re- gni cœleſtis tradens dixit: Quodcuncꝫ ſolueris ſuper terrã

Ma. h.6. erit ſolutum & in cœlis: & quodcuncꝫ ligaueris ſuper ter- ram,erit ligatum & in cœlis. Non dubitemus igitur, quin peccatum illud deletum ſit, quodcuncꝫ ſacerdotes Chriſti

Mat.18 rite dimiſerint. Ab eo ius ſoluendi atcꝫ ligandi acceperũt, qui poteſt om̃ia,& per quẽ facta ſunt omnia in cœlo & in terra & in omnibus abyſſis. Ipſi iudicent inter lepram & lepram.ipſi peccatoꝝ noſtroꝝ morbos curent,ipſi uos ad æternam tranſmittant ſalutem,ſuppeditantes quicquid ad eam aſſequendam nobis neceſſarium fuerit. Neceſſarium eſt autẽ baptiſmo ablui,chriſmate inungi: ſed quoniã etiã poſt hæc in multis delinquimus, nihil deinde ita neceſſari um eſt,ut peccatoꝝ cum pœnitentia cõfeſſio.Hac ſola q̃- ties cadimus,erigimur & ſtamus.Baptiſmus quidẽ ſordes ante ſe contractas eluit ſemel,confeſſio ſemper. Cæterũ q etiam per martyrium aboleãtur peccata non ambigimus,

Mat.8 dño dicente: Qui perdiderit animam ſuam propter me & euangelium,ſaluam faciet eam.& per eleemoſinaꝝ largi-

Lucę.11 tatem,cum idem dicat: Date eleemoſynã, & ecce omnia

Mat.6 munda ſunt uobis.&per iniuriaꝝ condonationẽ,quia ſcri ptum eſt: Si dimiſeritis ex corde fratribus ueſtris peccata

Mar.11 ipſorum,& pater ueſter cœleſtis dimittet uobis peccata ue ſtra.& per exhortandi ſtudium,quo alios a flagitio ad uir

Iacob.5 tutem reuocare nititur,quia dicitur: Si quis conuerti fecerit peccatorẽ ab errore uiæ ſuæ, ſaluat animã ſuam & operit multitudinẽ peccatoꝝ: & ſiqua alia ſunt per quæ remitti crimen dicatur,non ideo pœnitentiæ confeſſioniſcꝫ ſacra- mentum excludi putes,nec ſine ipſo te ſaluandum credas, ſi talia feceris: niſi enim te peccaſſe pœnituerit, nihil iſta proderunt. Peccato deus offenditur, quod ſi pro peccato q̃ deum offendiſti,non doleas,cares charitate: ſine qua teſte Paulo apoſtolo,in quo Chriſtus locutus eſt,nec corpus tra dere ut ardeat,nec facultates in cibos paupeꝝ diſtribuere, nec hominũ angelorumcꝫ linguis loqui, nec fide montes

transferre, quicquid prodeſſe poterit. Pœnitentiam itaq; agere oportet, & illa non omittere, Quicquid eñ pie ſancteq; agit, appendix pœnitentiæ eſt, & pro culpa ſatisfactio ut purgatorij pœna uel breuior ſit, uel nulla, ſi plene in uita ſatisfactum fuerit: uel etiam ut poſt culpæ pœnæq; abolitionem plus gloriæ in cœlo mereri poſſint, qui hic benefecerint. Reſtat ut dicta euangelica, quæ memorauimus, quęq; illis ſimilia ſunt, ita intelligant, ut ſi fiāt quæ in ipſis præcipiunt, peccatori ad emundationem adiumento fore, ſi tamen præceſſerit pœnitentia cum confitendi propoſito quando fuerit opportunum. Igitur ſicut charitas ipſa fundamentum & conſummatio uirtutum eſt, ita pœnitentia finis eſſe debet peccandi beneq; agendi initium, ut cætera feliciter ſuccedant, deoq; grata atq; accepta ſint. Siquis tñ ſolam pœnitentiam ſibi ſufficere credens confeſſionē reſpueret, in hæreticorꝫ numero ponendus eſſet: necq; ei profecto prodeſſe potuiſſet pœnitentia ab eccleſiæ corpore ſeparato. Separatum eñ a corpore membrum non uiuificatur, ſed q̃diu diuiſum eſt, manet in morte. Confeſſionis autem ſacramentum tam ueteribus q̃ nouis hominibus cōmune eſt. Primi parentes noſtri Adam & Eua cum peccaſſent, peccatum ſuum confiteri coacti ſunt, deo interrogante quare fecerint, quod facere interdicti erant, & illis reſpōdentibus qualiter in id criminis incidiſſent. Voluit itaq; deus a primo homine confeſſionis inchoare myſterium, ut oſtenderet, nulli poſterorꝫ claudi confugium ad ueniã, quod apertum eſſet primis. Quamobrem et ab his deſcentium Iſraelitarꝫ mos fuit, quoties erumnis oppreſſi eſſent dei opē implorare, cilicio contegi, cinere conſpergi, ieiunio corpus affligere, & præter hæc pctā confiteri, ſic humiliati deo miſerante anguſtijs liberabãtur, & a pctis qdem abſoluti abibant, præter originis culpam, qua abſolui non poterant, donec redemptor in lege promiſſus nō ueniſſet. Quare nec illorum confeſſio in lege potuit eſſe ita plena (nihil eñ ad perfectum adduxit lex) ut eſt noſtra in euangelio: cum illa in parte manca ſit, hæc per oñia integra & ꝑfecta, Illa ſimul multorꝫ; hæc ſingulorꝫ: illa deo audiente Gñ.3

tũ, hæc etiã dei ſacerdote examinante & ab oĩbus abſoluente. Nondũ eñ illis mediator uenerat Chriſtus dñs per quẽ nobis reſeratus eſt aditus ad cœleſtia, & cuius cruore a corruptæ originis culpa expiati in ſancta cœpimus intro ire, & hæredes fieri non terreni & temporalis regni, ut illi ſed cœleſtis & æterni. Ne igit̃ tãti erga humanũ genus beneficij memoriã ulla unꝙ deleret obliuio, mediatoris atꝗ redẽptoris Chriſti locum in terra, tenere cœperunt ſacerdotes. Per eos ipẽ uerus agnus pro nobis ſemel oblatus, quotidie offertur: Per eos eccleſiæ ſacramenta participamus, remiſſionẽꝗ accipimus peccatorꝝ: & poſtꝗ his penitus mũdati uita iſta decedimus, non iã ad inferos ut ueteres illi, ſed ad cœleſtem patriam ut, ĩ Chriſto renouati tranſmigramus. Tantæ igit̃ uirtutis eſt noſtra confeſſio, ut non ſolum de peccatoribus iuſtos faciat, ſed etiã de terrenis cœleſtes, de mortalibus immortales, de miſeris felices. Hæc eñ cõfeſſio pctã delet, & animam a morte liberat, quod oſten-
Eſa. 38 dit Ezechias ad dominum dicens: Recogitabo tibi oẽs annos meos in amaritudine animæ meæ, tu aũt eruiſti animam meam, ut non periret: proieciſti poſt tergũ tuũ oĩa
Pſal. 31 pctã mea. Idem teſtatur pſalmiſta cũ ait: Dixi confitebor aduerſum me iniuſtitiam meã dño, & tu remiſiſti impietatem pcti mei. Per hanc dum preces effundimus, uoti cõpotes efficimur, eodem propheta dicẽte: Vias meas enun-
Pſal. 118 ciaui tibi, & exaudiſti me. Per hanc praui cogitatus diſſipantur, & qui boni ſunt, ſuccedunt: Sicut Salomon in Pro-
Prouer. 16 uerbijs affirmat, dicens: Reuela dño opa tua & dirigentur cogitationes tuæ. Hęc deniꝗ ſancta confeſſio diabolo nos ereptos reddit deo, & de filijs tenebrarꝝ filios efficit lucis.
Luc. 15 Ille qui luxurioſe uiuendo bona conſumpſerat, ita ut porcos paſceret, ad patrẽ ſupplex confugiens, ac ſe peccaſſe cõfitens, amplexum oſculumꝗ patris accipere meruit, & ſtolam, & annulum, & calciamenta, & conuiuiũ. Nihil q̃d male egerat exprobratur ei, ſed humilis confeſſionis merito in hæreditatẽ cum oĩ lætitię ambitu fuit admiſſus, ingẽti calamitate in ſummam beatitudinẽ cõmutata. In integrũ itaꝗ reſtituit̃ gratia, cũ pctõr per pñiam & cõfeſſio-

nē humiliat. Poſtremo quicqd diximus de pnia idē de cō feſſione eſt ſentiendū. Neq; em pfecta eſſe poteſt pnia ſine propoſito confitendi, neq; utilis confeſſio abſq; pœniten tiæ admixtione.

¶ De his qui confiteri negligunt Ca. XVI.

DE illis uero qui tam ſaluliferam pctōꝝ cōfeſſionē peruicaciter deuitant, uia uirtutis perpetuo aberrant: quia in tenebris manent, neq; quo tendere debeant ſatis perſpiciunt: ſcriptum eſt: Qui abſconderit ſcelera ſua, non dirigetur: qui aūt confeſſus fuerit & reliquerit ea, miſericordiam conſequetur. Prouer. 18 Quid aūt prodeſt id cælare hominem, quod non latet deum? Peccata enim quæ nūc uni ſacerdoti abſcondis, in die iudicij omnibus manifeſta erunt, dicente domino: Reuelabo pudenda tua in facie tua. Coram uno modo nō uis erubeſcere? coram plurimis poſtea confunderis. Omni tamen uerecundiæ tuæ moleſtia intolerabilior erit iudicis aduerſum te ſæueritas atq; cognitio: ea te peccatis grauatum in baratrum detrudet inferni: ut qui confeſſionis beneficio per miſericordiam dei oblato uti noluiſti, terribiles infinitoſq; cruciatus patieris per iuſtitiam, dicente Oſeæ propheta: Colligata eſt iniquitas Ephraim abſconditum peccatum eius, dolores par Oſea. 13 turientis uenīēt ei. Talis itaq; merces illius erit, cuius peccatum nunc abſconditum eſt nolentis illud ſecundum diuinæ humanæq; legis præſcriptum confiteri palamq; alteri facere. Nam ſiue timore, ſiue pudore id faciat, non excuſabitur. Magis em̄ deū timere debuit q̄ hoīes, & potius cōtēpto rubore purificari uelle, q̄ ſubtracta confeſſiōe ſordeſcere. Porro ſicut hi q nunc ſcelerū ſuoꝝ pœnitētes propria confeſſione ſe excuſant, angeloꝝ patrocinio ſubleuati erūt ut beati ſint, ita qui errata ſua modo diſſimulāt, a diabolo tandem accuſabunt, ut Chriſti iudicio condēnentur. Curramus igitur totis affectibus ad portum ſalutis, ne delictorum tempeſtatibus acti mergamur in profundum. Doleamus q peccando præuaricati ſumus diuina mandata, & cū certa emēdādi, ſatisfaciēdiq; deſtinatiōe ſingula q̄q;, q bus offēdimus cōfiteamur. Alioqn ne illa qdē q̄ bene faci-

mus, proderunt ad beatitudinem conſequendam niſi de malis quæ commiſimus triſtemur, eademq́ꝫ ſacerdoti indicemus, ut uolentes moneant, ut ſuſtinere paratos caſtiget, mulctaq́ꝫ pro delictis, quæ ſibi aptior uidebiẗ impoſita, mūdos puroſq́ꝫ reſtituat eccleſię deoq́ꝫ recōciliet. Si eñ confiteamur peccata noſtra (ut Ioannes apoſtolus inquit) fidelis eſt & iuſtus dominus, ut remittat nobis peccata noſtra, & emundet nos ab om̄i iniquitate. Remiſſio minuit culpam, emundatio tollit pœnam & confert beatitudinē, dicente domino: Beati mundo corde, quoniam ipſi deum uidebunt.

De ſacramento corporis Chriſti Ca. XVII

POenitentes de ịs q̄bus te offendimus dn̄e, & eadem ſacerdoti tuo confeſſi, atq́ꝫ ab ipſo cui tu ſoluendi poteſtatem dediſti abſoluti, ad menſam ſaluberrimi cōuiuịj tui accedimus, ut corpori & ſanguini tuo communicemus. Indigni quidem ſed tamen abs te inuitati, q̄ infirmitati noſtræ præſentaneum porrigens remedium, ſacra-
Math. 26 tiſſimum corpus tuum ſub ſpecie panis. Accipite, inquis, & comedite, hoc eſt corpus meum. Deinde precioſum ſanguinem tuum ſub ſpecie uini in calice infuſum propinans ais: Bibite ex hoc omnes, hic eſt enim ſanguis meus noui teſtamenti, qui pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum. Et ante per Salomonē in prouerbịs hortatus es,
Prouer. 9 dicens: Venite & comedite panem meum, & bibite uinū q̊d miſcui uobis. Ad tuū ergo cōuiuiūa te inuitati, a te uocati accedimus, cum plena fide, cum indubitata credulitate confitentes. panem & uinum tuis uerbis a tuo ſacerdote conſecratum, tuum eſſe corpus, tuum eſſe ſanguinem. Tu eñ ipſe qui ueritas es hoc teſtaris & affirmas, cui uel minimum refragari infidelitatis crimen eſt. Panis uiniq́ꝫ figuram oculis cernimus, odorem naribus haurimus, ſaporem ore guſtamus, duritiem atq́ꝫ liquorem tactu ſentimus: & tamen non noſtris ſenſibus, ſed tuo teſtimonio credimus. Omnis enim homo mendax, tu ſolus uerax, tu ipſa ueritas quæ decipi non poteſt nec decipere. Nos itaq́ꝫ corpus tuū clementiſſime domine, & tuū ſanguinē aliena ſpecie uela

tum fideliter accipimus: nec omnino qua ratione id fieri poſſit q̃rimus: aut quō panis uiniq́ꝫ ſubſtātia in ſubſtātiā corporis & ſanguinis tui tranſeant, cum accidentia nō mu tentur ſcrutamur. Maius eſt eñ miraculum iſtud q̃ꝫ ut humano ingenio uel ſcientia comprehendi poſſit, te tamen tradente uerum eſſe credimus, etiam quod intelligere quō uerum eſſe poſſit nequimus. Etenim ſuis finibus circūſcriptus eſt intellectus noſter, tuæ autem potentiæ, tuæ ſapientiæ nullus eſt finis, nulla circunſcriptio: omnem numerū, omnem excedit modum. Stultus eſt igitur, qui tāti myſterij altitudinē ſe deprehenſiſſe putat, niſi ipſe reueles, ipſe aperias, ipſe illum tā ſingularis intelligentię efficias capacē. Nos interim non ideo credimus panem & uinum in ſubſtantiam tui corporis & ſanguinis tranſmutari: quia & uxor Loth uerſa ſit in ſtatuam ſalis, & uirga Moyſi in colubrum, & cibus atq́ꝫ potus in carnem & ſanguinem animalis: nam ſimul cum accidentibus iſta mutata ſunt: ſed quia nihil uerius eſſe nouimus his, quæ te docente diſcere contingit. Confitemur te eſſe uerbum, per quod facta ſunt omnia, & ſine quo factum eſt nihil. Quid ergo factu tibi impoſſibile, ſi modo illud ut fiat, tuæ conuenit maieſtati? Abſit igitur ut quicq̃ꝫ dubitemus de tam mirabili ſtupendoq́ꝫ ſacramento, cuius tu & autor es & teſtis. In quo magis mirari licet tuæ in nos benignitatis magnitudinem, q̃ꝫ incomprehenſibile operis arcanum. Tu te nobis domine præſtas in cibum, qui te pro nobis ſupra crucem obtuliſti in ſacrificium: ſed ibi uiſibilis & paſſibilis & mortalis apparebas, hic lates glorioſus & deuicta iam morte triumphans. Ibi abſcondita erat in homine diuinitas, hic in panis uiniq́ꝫ figura cælatur & humanitas. Sed licet neutrum cernant oculi, utrunq́ꝫ tamen confitetur fides. Tu hic totus es, qui & in cœlo es totus, cœleſtia non derelinquens & terrena uiſitans. Nam & in cœlum aſcenſurus te quotidie nobiſcum fore permiſeras uſq́ꝫ ad ſeculi conſummationē. Itaq́ꝫ & nobiſcum es domine in terra, & cum patre in cœlo nobiſcum in ſpecie aliena, cum patre in propria: in terra mundans peccatores, in cœlo mundatos ſuſcipiens. Cœlū Matth. ult.

& terram imples tua diuinitate: & quoniã ei tua iuncta eſt humanitas, ubicunq; diuinitas eſt, illic ſi uolueris, & humanitatem tuam eſſe neceſſe eſt. Quid ergo mirũ, ſi in multis locis es q in uno, qui in pluribus hoſtijs q in una? Porro cum tibi placuiſſet, ineffabili corporis & ſanguinis tui ſacramento fideles tuos paſcere & tibi unire, ſub panis uiniq; figura latere uoluiſti, ut nemo horreret guſtare, q̃d fideliter guſtatum beatitudinẽ conferret. Primus Melchi-
Geñ.34 dech in ſacrificio panẽ & uinum obtulit. Inde tu diceris, in æternum ſacerdos: non ſecundum ritum eorum qui pecora ſacrificabant, ſed ſecundum ordinem Melchiſedech, q pane uinoq; litauit. Illius tamẽ ſacrificium ſignum & umbra fuit, tuum autem ueritas eſt & lux: tuum iſtud & prophetæ futurum prædicauerunt, & figuræ ſignificarunt: ut in eo credendo, quod & uetuſtas promitteret, & nouitas exhiberet, fides noſtra ſtabiliretur atq; firmaretur magis.
Eſai.25 Ab Eſaia prædictum audimus: Et faciet dominus exercituum omnibus populis in monte hoc conuiuiũ pinguiũ, conuiuiũ uindemiæ: pinguium medullatorũ, uindemię de
Hiere.13 fecatæ. Et ab Hieremia: Omnis lagũcula implebitur uino.
Ezech.36 Et ab Ezechiele: Vocabo frumentum & multiplicabo il-
Oſee.14 lud, & non ponam uobis famem. Et ab Oſee: Conuertẽtur ſedẽtes in umbra eius, uiuẽt tritico, & germinabunt quaſi uinea: memoriale eius ſicut uinũ libani. Et a Zacharia: Quid em̃ bonũ eius eſt, & quid pulchrum eius, niſi frumẽ
Malach.1 ta electorũ, & uinum germinans uirgines. Et a Malachia: In omni loco ſacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda: qa magnũ nomen meum in gentibus, dicit dñs exercituũ. Figuræ aũt atq; ſigna fuere, ſacrificiũ Melchiſedech ſacerdotis, manna in deſerto, agnus paſchalis, hoſtia ſanctorũ oblata pro pctõ, hoſtia pacificorũ oblata dño, ſub cinericius panis Heliæ in itinere, panes propoſitionis in tẽplo. Quicquid in his fuit ſignificatũ, in tui dñe glorificati corporis ſacramento credimus impletum: atq; ideo nõ q̃d uidemus in eo, ſed quod credimus adoramus: ut Petri apoſtoli tui promiſſum te donante nobis perſoluatur dicentis: In quem nunc non uidentes creditis, & credentes exulta-

bitis lætitia inenarrabili & glorificata, reportantes finem fidei ueſtræ ſalutẽ animarum ueſtrarum. Hoc illud eſt quod & ipſe dixeras: Beati qui non uiderunt & crediderunt. Accedimus etiam ad te domine cum timore & humilitate. Tu es eñ ille, de quo in pſalmo eſt dictũ: Eſcam dedit timentibus ſe. Tu das teipſum his qui maieſtatem tuam offendere metuunt, & eidem in omnibus obſequi deſyderant. Accedimus ad te in amorem tuum inſinuari cupientes: tu quippe das eſcam eſurientibus, ut dulcedine charitatis tuæ ſatientur quam eſuriunt. Accedimus cum continentiæ caſtitatiſq; propoſito. Nam ſi non licuit Dauidi & & ijs qui cum illo erant, edere de panibus ſanctificatis, niſi cum a conſuetudine mulierum expiaſſent, quanto contientiorem eſſe oportet eum, qui caſtum corpus tuum de caſta ſumptum uirgine & tibi unitum eſurus accedit? Et ſi de hoſtia pacificorumueſci iubetur qui fuerit mundus, quanto conuenit eſſe illũ mundiorẽ, qui te omnis munditiæ fontem, omnis gratiæ autorem cupit haurire? Tu es panis uiuus, uitam nobis donans quam non habemus, & a morte liberans quam timemus. Ais enim: Ego ſum panis uitæ patres ueſtri manducauerunt manna in deſerto & mortui ſunt: hic eſt panis de cœlo deſcendẽs, ut ſi qs ex ipſo manducauerit, non moriatur. Ego ſum panis uiuus qui de cœlo deſcendi: ſi quis manducauerit ex hoc pane, uiuet in æternum: & panis quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi uita. Nihil eſt domine tua iſta oblatione melius, nihil pulchrius, nihil dulcius, nihil iucũdius. Quid eſt bonum eius inquit zacharias, & quid pulchrum eius niſi frumentum electorum & uinum germinãs uirgines. Bonus & pulcher es: non reprobis, ſed electis & fidei uirginitatem conſecutis: non hæreticis a ſponſa tua eccleſia alienatis atq; fornicantibus. Tui præterea ſacramẽti dulcedo a pſalmiſta mel dicitur: quoniam nihil aliud in terra guſtu dulcius inuenit cuius nomine illam exprimeret. Cibauit illos, inquit, ex adipe frumenti, & de petra melle ſaturauit eos. Idem alibi; Guſtate & uidete, quoniam ſuauis eſt dominus.

Pſal. 110.
1. Re. 21
Leuit. 7
Iohan. 6
Pſal. 80

Tu tua iſta ſuauitate, iſto melle, in cœlo reficis angelos, animaſq; ſanctas, & mortales paſcis in terra. Vnde dicit:
Pſal.77 Panem cœli dedit eis, panem angelorum menducauit homo. Poſtremo ꝙ cibus iſte ac potus, quē abs te nobis datum pro maximo munere accipimus, gaudere nos & exultare faciat: pſalmiſta teſtatus eſt, dicens: Educas panem de terra, & uinum lætificet cor hominis. Cum ergo myſticū alimentum iſtud tantum ac tale ſit, merito quidem euchariſtiam, id eſt, bonam gratiam uocant. Se em̄ pie ſumentibus magnam multiplicemq; confert gratiam, & ad ſummā uſq; prouehit beatitudinē. Tę quippe in ipſo ſumimus q totius boni largitor es, totius diſtributor felicitatis atq; gloriæ. Tu ſub aliena ſpecie latens et delicta noſtra purgas & purgatos ad purius uiuendi ſtudium dirigis. Quod ſi in
Leuit.5 Leuitico quicqd tetigerit carnes hoſtiæ pro peccato oblatæ ſanctificari dicitur, quis dubitat, quin iſtud quod præ-
Lucæ.5 ceſſit in figura, cumulatius impleatur in ueritate? Tu ille es qui ſolo tactu leproſum mundaſti, mulierē ſanguine fluentem curaſti, puellam mortuam ad uitam reuocaſti: ut oſtenderes in te eſſe uirtutē peccata præterita delendi, futura cauendi, & qui in pc̄tis mortui iacent, ad ſpem uitæ æternæ
Eccle.24 erigendi. Tua præterea in Eccleſiaſtico uox eſt: Qui edunt me, adhuc eſurient: & qui bibunt me, adhuc ſitiēt. Eſuries iſta & ſitis deſyderium tui eſt: quo deſyderio qui affecti
Pſal.4 fuerint, beati erunt, quia ſaturabuntur. Incipient enim repleri uirtutibus, qui ante uitijs referti erant: ut fiat quod in pſalmo dicitur: A fructu frumenti uini & olei multiplicati ſunt. Quod ut nobis contingat, ipſe per prophetam hor-
Pſal.80 taris, dicens: Dilata os tuum, & implebo illud. Qui paratior accedit, magis dilatatur. & qui magis dilatatur, magis & impletur. Cum aūt implebimur, tunc præcipue ad te diligendum accendimur. Hoc propheta ſpiritualiter exper-
Pſal.22. tus admiratur & ait: Impinguaſti in oleo caput meum, et calix meus inebrians ꝙ̄ præclarus eſt. Sed oleum, qa lucernis addit, mētis illuminationē ſignare uidetur: ut qui prius in tenebris ignorantiæ erant, iam intelligentiæ donum attingant. Perinde atq; illi, quoꝝ oculi tenebātur ne te agno

ſcerent,& poſtea quidem cognouerunt: dum te ad ſuũ diuertere hoſpitium cogunt dum te aperiente ſcripturas diſcunt,per panis fracti ſacramentũ in tui agnitionẽ ſe ueniſſe confeſſi ſunt. Huius panis uirtute animam quoq; effici pulcherrimã Ezechielis prophetæ teſtimonio diſcimus Ezechi.16
dicentis: Similam & mel & oleum comediſti, & decora facta es uehemẽter nimis. Ex hoc Præterea ad reſiſtendũ diabolo uires acquirimus,& contra carnis certamina efficimur fortiores: dicente propheta: Paraſti in conſpectu Pſal.22.
meo menſam aduerſus eos qui tribulant me. Demum uicto diabolo & ſpiritu carni dominante, multa animi pace,multa quiete fruimur,iuxta illud: Qui ponit fines tuos Pſal.147
pacem & adipe frumenti ſatiat te. Et quid eſt uſq; uirtutis quid gratiæ? quid felicitatis domine Ieſu Chriſte,quod tibi digne communicantes non adipiſcimur? Tu in nobis es,& nos in te,quoties tuo cibo & tuo potu anima noſtra reficitur. Ait eñ: Caro mea uere eſt cibus & ſanguis meus Ioan,6
uere eſt potus,qui manducat meam carnẽ & bibit meum ſanguinẽ,in me manet & ego in illo. Et quoniã uita es,in te manentes, teq; in nobis manentẽ habentes uiuimus in æternum. Quamobrem ſubiungẽs inquis: Sicut miſit me uiuens pater,& ego uiuo propter patrem,& qui manducat me,& ipſe uiuet propter me. Reliquum eſt ut ſic uiuendo beatitudine fruamur,perpetua & æterna. Idcirco ut illam nobis conferas,mones & ais: Operamini non cibum Ibidem.
qui perit, ſed qui permanet in uitam æternã, quem filius hominis dabit uobis, hunc enim pater ſignauit deus. Et iterum: Ego ſum panis uitæ, qui uenit ad me non eſuriet, & qui credit in me non ſitiet in æternũ. Ad beatos iſta pertinere etiam Apocalypſis docet,ubi dicitur: Non eſurient Apc ca
neq; ſitient amplius, neq; cadet ſuper illos ſol, neq; ullus æſtus,quoniã agnus qui in medio throni eſt,reget illos,& deducet eos ad uitæ fontes aquarũ, & abſterget deus oẽm lachrymam ab oculis eorum. Quas ergo tibi gratias benigniſſime dñe pro tam immenſo munere agemus? quæ preconia,quas laudes perſoluemus? Nihil aliud a nobis exigere uideris, ꝙ ne polluto ore tua dona contaminemus

At hoc etiam niſi te imbecillitatem noſtram adiuuāte præſtare nequimus. Tu ipſe igitur qui tam liberaliter ad epulas tuas nos inuitas, da ut ſemper ad illas digni ueniamus, utq; tua carne, ac tuo ſanguine cum quanta conuenit mentis & corporis puritate reficiamur, quodq; ad memoriam tuæ paſſionis & noſtræ redemptionis conſtituiſti dicens: Hoc facite in meam commemorationē, præſta ut quotidie iſta meditantes, nullo die, nulla hora, nullo temporis momento obliuiſcamur tui.

In eos qui ſacramentum male ſumunt Ca. XVIII.

CVm igitur tanti emolumenti ſit, tantæq; felicitatis uero pane ac uero potu iſto uti, nonne miſeri ſunt & infelices, qui uel indigni ad ſumendū accedūt, uel omnino ſumere contemnunt? Indigne autē accedunt, qui pœnitentiam peccatorum ut debent, non egerunt, nec ſatis diligentes in confitendis reatibus fuere, neq; ab omnibus continendi ſeſe propoſitum habent. Si conſcientia tua te accuſat, cur pollutus agni puriſſimi carne guſtando inquinas? Non culpam ſic agendo diluis, ſed grauas, & in maximū te præcipitas ſcelus. Audi apoſtolum dicentem:
1. Co. 11 Quicunq; manducauerit panem, & biberit calicem domini indigne, reus erit corporis & ſanguinis dñi. Probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat. Qui enim manducat & bibit indigne, iudicium ſibi manducat & bibit, non diiudicans corpus domini. Quid eſt reum eſſe corporis & ſanguinis domini, niſi illis fieri ſimilem, qui ſaluatorē contumelijs affectum crucifixerunt? Verbis illi petulantibus inſultabant, tu guſtu temerario offendis: flagellis illi percutiebant, tu manibus immundis contrectando uiolas: crucifigebant illi, tu quotidie peccatorū tuorum aculeis confodere non dubitas. Illi ſaltem ut honeſte ſepeliretur permiſere, tu in foueam feculenti pectoris
Malach. 1. mundiſſimū dñm præcipitas. Quamobrē ipſe idē in Malachia propheta de talibus conqueritur, dicens: Ad uos o ſacerdotes, qui deſpicitis nomē meum, & dicitis in quo deſpeximus nomē tuum. In eo q; offertis ſuper altare meū panē pollutum. Et dicitis; In quo polluimus te? In eo q; di

citis, menſa dñi deſpecta eſt. Offerimus panē pollutū, quoties impuris manibus oblationē ſctām contrectamus: & licet illa pollui nō poſſit, nobis tñ noſtra imputaт̄ nequitia. Menſam aūt dñi deſpectā eſſe dicere uidemur, quoties ad eam contemptim temerarieq; accedimus, quaſi ad corporis cōmunes epulas inuitati, nō ad animæ alimentū ſingulare. Si ergo mundari ſe aliquis ita credat, & pro delicto ſatiſfacere, uehemēter fallitur. Immundior em̄ efficitur ipſa confidētiæ temeritate. Vnde per Hieremiā prophetā a dño arguitur dicente: Quid eſt ꝙ dilectus meus in domo mea facit ſcelera multa? nunquid carnes ſanctæ auferēt a te malicias tuas: Profecto (ut diximus) non ſolū non auferēt, ſed etiam addent: immo ſi is qui talia pręſumit, pœnitentiām nō egerit, in dies deterius labetur, fietq; imbecillior atq; debilior diuina ope penitus deſtitutus. Proditū eſt in annalibus regū Iuda, ꝙ Paleſtini arcam teſtamēti captā Azotū detulerint, & in templo Idoli Dagon collocarint, protinus corruiſſe ſimulachrū dicitur, & capite ac manibus fuiſſe truncatū. Azotios quoq; graui admodū ualitudine laboraſſe, donec Iſraelitis arca fuit reddita. Arca iſta, typus chriſti erat, cuius corpus qui indigne contrectat, Paleſtinus ē: qui in gulam male affectā mittere non metuit, in templo Dagon illud collocat. Corruet igitur ipſe & confringetur, truncum fiet inutile capite ac manibus carens, qm̄ neq; cogitare neq; facere poterit quod ei prodeſſe queat ad ſalutē: & cum ad bene agendum nihil ſibi ſupererit uirium, cum Azotijs ægrotabit, donec agat pœnitentiā, ſeq; reſtituat ſibi, & pro crimine ſatiſfacere incipiat: quoniā neq; tam nequiter delinquenti denegatur locus pœnitentiæ. Habetur enim in Paralipomenon libro, ꝙ magna populi pars non ſanctificata comedere phaſe auſa fuerit, ſed cum ſe peccaſſe dolerent, & Ezechias pro eis oraſſet, placatus fuiſſe dñs dicitur. Tibi quoq; cui nunc iratus eſt, procul dubio placabitur, ſi te peccati pœnituerit, ueniamq; fueris precatus. Omnibus patet ad deum reditus, & reuertenti miſericordia denegatur nemini. Quod ſi redire neglexeris, & in aliquo flagitio pertinaciter perſeuerans ad ſancta ſanctorum

Hiere. 11

2. Reg. 5

2. Para. 3

in peccato perſeuerando deum offendere non uereatur. Cõmunicare quidẽ non debent, niſi rite atq; ordine præparẽtur, ſed præparari ita eos oportet, ut communicatiõe digni habeantur. Alioquin & indigne accedens perit propter te. meritatẽ, & accedere nolens damnatur propter ſeſe corrigendi negligentiam. Quid enim prodeſt Chriſtũ honorare, dum te indignũ iudicans corpore eius & ſanguine abſtines, ſi peccato non abſtineas, quo ipſum ad iracundiam prouocas, & prudens ac uolens te illius conuiuio indignũ præſtas? Omnes certe indigni ſumus, cum nemo ſit q̃ non peccet, nemo cui cum Centurione in Chriſtum credente dicere non conueniat: Domine nõ ſum dignus ut intres ſub tectum meũ. In eo tamẽ digni cenſemur, ſi pœnitentes ſi confeſſi, ſi humiles accedimus. Talem cum te iam eſſe noueris, accedere ne dubites: ab illo inuitaris, qui omes concluſit ſub peccato ut omniũ miſereatur. Talis cum acceſſeris mundaberis, continẽtior conſtantiorq; efficieris: deniq; tu temet longe alium q̃ qui fueras eſſe ſenties. At uero ſi etiam rite præparatus cõmunicare nolueris (uide q̃tum tibi incommodi inde oritur) uitam in te non habebis. In morte ergo eris quid ni? Si uetus quoq; lex id teſtetur, dicens: Si quis & mundus eſt, & in itinere non fuit, & nõ fecit phaſe, exterminabitur anima illa de populis ſuis: quia ſacrificium dño non obtulit tempore ſuo, peccatum ſuum ipſe portabit. Tam lege igitur q̃ euangelio, ut Chriſto cõmunices compelleris: id ipſum inſuper eccleſiæ ſanctæ edictum tibi confirmat: Qui pro ſceleribus ſuis inquit, duobus uel tribus annis non cõmunicant, excommunicandi ſunt, donec pœnitentiã agant. Valde etiam expaueſcenda eſt illa domini ſententia in illos qui ad cœnã uocati uenire recuſarunt promulgata. Nemo inquit, uirorũ illorũ qui uocati ſunt, guſtabunt cœnam meã. Quod ergo nunc inuitatus guſtare negligis, poſtea cum maxime cupies, attingere non poteris. Tunc eñ erit tempus iuſtitiæ atq; iudicij, nunc eſt miſerationis & ueniæ. Præterea ſi iſti qui flagitij alicuius conſcij ſacramentũ ſumere perhorreſcunt, damnabiles habentur, quid de illis dicemus, qui omnino cõtem-

Num. 9

Luc. 14

cōmendatur. Moyſes quadraginta diebus & totidē nocti Num.c.9
bus ieiunus permanſit, quādo tabulas fœderis, digito dei
ſcriptas, accepit: quibus ob plebis impietatē confractis, to
tidem dierū noctiumq; repetito ieiunio alias tabulas im-
petrauit, atq; deū ipm populo qui peccauerat, reddidit pla
catum. Helias propheta cum etiā ipſe per dies quadragin- 3.Re 19.
ta nihil guſtaſſet, ad montē dei perueniſſe dicitur. Eundē
poſtea dierum numerū ſaluator noſter ſuo conſecrauit ieiu
nio: quod nos obſeruare quidē eccleſiæ edicto iubemur,
q̄ntum fragilitas noſtra patitur, ſemel in die comedendo,
præter illos dies, qui dominicæ reſurrectionis memoria fe
ſti feriatiq; habentur. Ieiunij aūt tempore abſtinemus car-
nibus atq; lacticinijs, quod in his plus nutrimenti eſſe cō-
ſtat, ad laſciuiæ incitamēta. Qui uero arctius ieiunāt, in re
fectione, pane & aqua contenti ſunt, alijs abſtinent. Sed
uirium habenda ratio eſt, atq; ita ieiunandū, ut corpus nō
laſciuiat, & tamē & ad uitæ religioſę opera poſſit ſuffice-
re. Satius eſt orare in eccleſia, pſallere, laudis ſacrificia of-
ferre, diuina diſcere uel docere, q̄ abſtinentia nimia debili
tatum nihil horum poſſe prę́ſtare. His aūt omnibus mode
rata ieiunia conferunt multū, plurimūq; iuuamēti ſubmi-
niſtrant. Vnde quoſdam uini uſu ſe abdicare uilioribuſq;
cibis uitam ſuſtentare minime piget. Abſthemij ſemper
fuere filij Ionadab (ut in Hieremia eſt ſcriptū) & audiunt Hiere.35
a domino: Non deficiet uir de ſtirpe Ionadab filij Rechab
ſtans in conſpectu meo cunctis diebus. Fore ſe ſapientio Eccl.2
em credidit Salomon ſi Abſthemius uiueret: & cogitaui,
inquit, in corde meo abſtrahere a uino carnem meā, ut ani
mum meū tranſferrem ad ſapientiā. Sacerdotes tabernacu Leui.10
lum intraturi, uinum & quod inebriare poteſt, bibere le-
ge diuina prohibentur. Dei eñ miniſtros maxime ſobrios
eſſe conuenit. Illis etiam qui ex uoto domino conſecrabā-
tur, quos Nazaræos uocabant: præceptum erat ne uinum Nume.6
guſtarent, neq; quicquid ab una fuiſſet expreſſum, donec Ezech.44
uotum perficerent. Daniel, Anania, Azaria, & Miſahel, Dan̄ 1
cum Babyloniæ captiui eſſent, leguminibus aliti & aqua
potati habitiores apparuerunt cæteris, qui uino, regiſque

epulis nutriti erant. Ioanni baptiſtæ in deſerto locuſtæ & mel ſylueſtre cibus fuit: uinum & ſiceram non guſtauit.
1. Timo. 5 Paulus apoſtolus Timotheo diſcipulo ſcribens monet, ne aquam biberet, ſed modico uino uteretur. Ne quis aũt gulæ ſuæ fauens apoſtoli patricinio ſe defendat, hic qui ab aquæ potu ceſſare iubetur ægrotabat. Noli adhuc aquã bibere, inquit, propter ſtomachum tuũ & frequentes tuas in firmitates: ſed modico uino utere, hoc eſt, non multo ad luxuriam, ſed modico & aqua diluto ad languidi corporis iuuamẽtũ. Nemo tamẽ nefas putet, uel carnibus ueſci extra ieiuniũ, niſi uotum obſtet, ne in Hebionitarũ incidat hæreſim: uel etiam ieiunando uini uſum damnet, ne ipſe cũ Tatiano Encratidarum autore damnãdus iudicetur. Nam dñs & ſaluator noſter his uſus eſt, ut euangeliſtę teſtantur, & in Chana galilææ ad nuptias, & Hieroſolymis quando paſcha cum diſcipulis celebrauit. In quo oſtendere uoluit, nullum crimẽ eſſe ſi quis his utatur, niſi cum eccleſiæ interdictum, uel uoluntariũ impediat uotum. Quiſquis ergo aut carnis uſu, aut uini potu, aut utroq; ſponte ſe abdicat: non quia non liceat his uti hoc agat, ſed quia iuuat, pro peccato ſatiſfaciendi gratia, corporiſq; caſtigandi, ut laſciuiat minus & contra ſpiritũ rarius inſurgat. Hac de cauſa pleriq; uili admodũ uictu contenti cibaria delicatiora ſibi ſubmouere.
Ruth. 2 Ruth mulier, quæ in genealogia Chriſti cẽſeri meruit, cum a Booz ſatis diuite uiro hoſpitaliter acciperetur, pánem in aceto intinctũ comediſſe dicitur, aquam potaſſe fuiſſeq; ſaturatam: adeo tunc locupletiorũ quoq; menſæ luxuria carebant.
4. Reg. 4 Panibus uiginti hordeaceis Helias centũ uiros memoratur ſatiaſſe, reliquiaſq; collegiſſe. Credimus etiam ipſum tali cibo uſum fuiſſe, qualẽ alijs appoſuit: cui ergo miraculorũ operatio conceſſa fuerat eum hordeo ueſci
Ezech. 4 non piguit. Ezechiel ut famem futurã partim uerbis, partim re atq; opere nunciaret, frumẽtum, hordeum, fabam, lentem, milium, uitiam, per dies centũ quadraginta comedere iubetur, & aquam potare. At nos fabam ipſam reſpuimus tanq; Pythagoræ non Chriſti diſcipuli: nos triticum niſi in ſimilaginẽ redactum faſtidimus, & uina delicatio-

ra conquirimus, nulla in parte ſanctis prophetis iſtis comparādi. Sed etiā Ioannes pluſq̃ propheta, in matris adhuc aluo ſanctificatus: non pepones eſitauit, ſed locuſtas: nec uinum guſtauit, ſed hauſtas de Iordane aquas. Non graua bũt nos ieiunia nr̃a, ſi ſanctorũ parſimoniā cogitabimus: ut ſaltem imitari eos nō pigeat, quos æquiparare neqmus. Apoſtoli quoq; domini ſpicas manibus conterentes eſuriē ſedant, neq; ab hordeaceis abhorrent: quos etiā alijs apponere iubentur, cum turbam ſaturauit dominus: & tūc q̃dē quinq; tm̃ panes habuerunt, quod nec ipſis qui duodecim erant, ſufficere potuiſſet. Vtq; apertius quanta illis cura cibi eſſet intelligas, cum conſcenſa naui transfretū irēt, obliti ſunt (ut in Matthæo legit̃) ſecum panes deferre. Qui em̄ diuinæ contemplationis dulcedine quotidie ſatiātur, uix uentri ſuo tunc prouident, cum eſurire coguntur. Parandi autem uictus nimiam ſollicitudinem dominus quoq; extenuat, cum ait: Nolite ſolliciti eſſe, dicentes: quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur: ſed quærite, inquit, primum regnum dei, & iuſticiā eius, & hæc oīa apponent̃ uobis. Ne quem ergo ad dei ſeruitia iturũ retardet inopiæ metus, his dñi uerbis confirmatus in illo ſpem collocet: non tñ otio & ignauiæ ſeſe dedat laborantes ille adiuuat, non deſides neq; ſomniculoſos: & quoties hoīs induſtria q̃ tũ neceſſitati ſatis eſt neq̃t parare, ipſe ſuppeditat. Agar cum filio ꝑ deſertum errans cū uehementer ſitiret, angeli indicio puteum comperit, & inde hauſta aqua ſe & puerum a pernicie ſeruauit Sanſon Nazaræus, cū & ipſe ſiti enectus clamaſſet ad dñm, egreſſus de molari maxillæ aſininæ aqs ſeruatus. Helias in torrente Carith latens deo procurante a coruis paſcitur. Cum per deſerta Idumeę arida arenoſaq; ducerent exercitum Achab & Ioſaphat reges aduerſus Moabitas, & ſiti plurimum laborarent, excauarunt ſcrobes, quæ orante Heliſæo aquis repletæ multitudinē ab imminēti periculo liberarūt. Olim q̃q; cū ab Aegypto Moyſe duce Hebræi ad terrā promiſſionis pergerent, manna e cælo eſurientibus, aquæ de petra erumpētes remedio ſitientibus fuere. Et ſi deus nunq̃ defuit, ne delin-

Iohan. 6 — Matth. 16 — Math. 6 — Gen. 21 — Iudic. 15 — 3. Reg. 17 — 4. Reg. 3

quentibus qdem turbis, ob eius merita qui illis præerat, quanto minus defuturus eſt ei, qui relictis omnibus ipſius ſeſe dedicat ſeruituti? Recte itaq; a pſalmiſta eſt dictum: Iunior fui & ſenui, & non uidi iuſtum derelictum, nec ſe
Pſal.36 men eius quærẽs panẽ. Et alio in pſalmo: Oculi oĩm in te
Pſal.144 ſperãt dñe, & tu das eſcam illorum in tpe opportuno: aperis tu manũ tuam, & imples omne animal benedictione. Et
Pſaal.32 alibi: Ecce, inquit, oculi dñi ſuper timentes eum, & in eos qui ſperant in miſericordia eius, ut eruat a morte animas eorum, & alat eos in fame. Deniq; abũdant qui ſeruiunt mũdo, & tu egeſtatem times ſeruiens deo? Paſcit ille uolatilia cœli, & te quẽ ad ſuam ſimilitudinem facere uoluit nõ paſcet? Iacta igitur (ut propheta ait) cogitatũ tuum in dño, & ipſe te enutriet. Quod ſi tibi ieiunia placebunt, de qbus nũc loquimur, modicus & tenuis uictus tibi ſatis erit; ſin uero gulæ uentriq; ſeruies, nihil erit ſatis.

Quale debet eſſe ieiunium, & quæ eius virtus. Caput XXI

QVale autem debet eſſe ieiunium, docet ſaluator in euangelio, dicens: Cum ieiunatis nolite fieri ſicut hypocritæ triſtes: demoliuntur enim facies ſuas,
Math.6 ut pareant hominibus ieiunantes. Amen dico uobis, receperunt mercedem ſuam. Non uere triſtem eſſe prohibet. Ieiunium eñ proprie pœnitentium eſt dolentiumq; pro peccato quod commiſerunt: ſed ſimulate triſtari uetat, hypocritarum more, qui omnia ad iactantiam faciunt: uti hominum rumuſculos aucupentur, dum ſancti dici q; eſſe malunt. Ideo non ueræ gloriæ, cui adipiſcendæ non ſtudent, ſed inanis: ad quam ſe totos componunt, mercedem recipiunt. Tu aũt cum ieiunas, inquit, unge caput tuum, & faciẽ tuam laua, ne uidearis hominibus ieiunans; ſed patri tuo qui eſt in abſconſo: & pater tuus q uidet in abſconſo, reddet tibi. Non delibutum unguentis te incedere præcipit, quod luxuriæ uitium eſt, ſed quia caput tuum Chriſtus eſt, paſce eſurientem, pota ſitientẽ, ueſti nudũ, & caput tuum unxiſti: Ait eñ quod uni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis. Deinde maculas animæ tuæ pœnitudinis fletu abluę

& faciem tuam lauiſti: atq; non hominibus ieiunare uideberis, ſed deo. Tale habetur illud, de quo in Eſaia clamantem audimus dominum: Hoc eſt ieiunium quod elegi, Eſa. 58
diſſolue colligationes impietatis, ſolue faſciculos deprimẽtes, dimitte eos q confracti ſunt liberos, & omne onus dirũpe, frange eſurienti panem tuum, & egenos uagoſq; induc in domum tuam: cum uideris nudum operi eum, & carnem tuam ne deſpexeris, hoc eſt: quod dolo interuerteris redde, inopem ære alieno oppreſſum libera, cibum quem ieiunando tibi ſubtrahis da indigenti, aduenam ſuſcipe hoſpitio, pauperis nudditatem tege, nec contemnas: quia tua caro eſt, præſertim ſi in Chriſto tecum regeneratus eſt, unum habetis patrem deum, unum caput Chriſtum, unũ corpus eccleſiam. Hoc igitur erit ieiunium electum, pium, fidele, ſanctum: de quo etiam Iohel propheta dixit: Sanctificate ieiunium. Iohel 2
Non enim ſufficit tibi abſtinentia, niſi & a peccatis abſtineamns, & pijs actionibus exerceamur, noſq; in omnibus fidei ſinceritate ſanctificemus. Cauendum quoq; eſt ne ieiuni contemnamus non ieiunãtes, fortaſſe innocentioers abſq; ieiunio, q̃ nos cum ieiunio. Apoſtoli preceptum eſt: Qui non manducat manducantem nõ iudicet. Rom. 14
Male ab alimẽtis abſtinet, qui a detractione proximi linguam non coercet. Ieiunium non ſuperbiæ opus eſſe debet ſed humilitatis. Qui ieiunando ſuperbit, phariſæorum imitator eſt, & eorum qui Chriſtum adeuntes dixerunt: Quare nos phariſæi ieiunamus frequenter, diſcipuli Math. 9
aũt tui non ieiunant? Si uis igitur ut ieiunium tuum deo gratũ ſit, nihil tibi ita arroges, ut alijs detrahas, alios ſugilles: ſed operam da, ut cũ pſalmiſta dicere poſſis: In ieiunio Pſal. 34
humiliabã animã meã. Porro ieiuniũ ipſum quantæ uirtutis ſit, quantiq; emolumenti, exempla in ſcripturis diuinis relata teſtãtur: Eſdras ſacerdos, cum a Caldea dimiſſus 2. Eſdræ. 8
hieroſolymã rediret, triduo cũ ſuis ieiunaſſe, preceſq; pro itinere obtuliſſe dicitur, uotiq; compos factus fuiſſe. Ioſa- 2. Paral. 20
phat rex Iuda uiribus impar ieiunio & oratione ſuperauit inimicos. Iudith uidua eiſdem armis munita Holophernẽ Aſſyriorum ducẽ interfecit: & Iudas Machabeus ingẽtes gẽ-

tilium exercitus poſt triduanū ieiuniū parua manu aggreſſus profligauit. Præterea Chriſtus dñs per dies .xl. nihil guſtando diaboli tentamenta uicit: & cū dæmoniacū ſurdū ac mutū curaſſet, hoc dæmoniū inquit, non eijcitur, niſi in ieiunio & oratione. Prodigus filius, q bona ſcortādo luxuriandoq; abligurierat, tunc ad patrē flagitij ſui pœnitens redijt, cū eſurire cœpiſſet. Deus Iudæis placari paratus p Iohel.

Iohel. 2 lē clamabat: Conuertimini ad me in toto corde ueſtro, in ieiunio & fletu & planctu. & Niniuitis ieiunātibus pepcit, quoſq; minatus fuerat ſe funditus euerſurū, ſeruauit. Danieli ieiunanti & oranti Chriſti uenturi myſteria reuelant.

Dañ. 10 Ieiuniū ergo peregre proficiſcentibus iter proſperū impetrat contra hoſtium uim præualet, dæmonū malignitatem cōtundit, obſcœnæ libidinis cupidinem coercet, deum placat, ueniam exorat, mentem ad cœleſtia erigit. Poſtremo

Luc. 6 per ieiunium atq; abſtinentiā ad cœleſtem uſq; beatitudinem peruenitur. Beati inquit, qui nunc eſuritis, quoniā ſaturabimini.

Hier. 3 Et in Hieremia ait: Inebriaui animam laſſam & omnem animam eſurientem ſaturaui. Hæc eſt illa ſaturitas, quam ſe conſecutum ſperabat Dauid cum diceret: Saciabor cū apparuerit gloria tua.

Pſal. 31 Sancti em̄ q ſe quondā ieiunijs afflixerunt, non eſurient amplius (ut Eſaias ait) neq;

Eſa. 49 ſitient, & non percutiet eos æſtus & ſol, qa miſerator eorū reget eos, & ad fontes aquarū potabit eos. Et in Apocalypſi dominus: Ego inquit, ſitienti dabo de fonte aquæ uiuę gratis.

Apoc. 21 Igiť tu es ille dñe q̄ eſuriētes et ſitiētes tuo ſolo aſpectu ſatias, tu panis indeficiens, tu fons uiuus. Tu da ut tibi placeant ieiunia noſtra, ut cum placuerint, a te tandem tua dulcedine ſatiemur. Non erit moleſta inedia, quam ſpes eiuſmodi futuræ ſaturitatis conſolabitur. Tu es farina illa

4. Reg. 4 Heliſæi, qui uel amariſſimum ieiunij noſtri pulmētum uertis in dulcorem. Omne onus laborum noſtrorū leuas, iſtius qua in te uiximus ſpei ſuauitate. Itaque & cum ieiunamus tibi ieiunamus, & cum reficimur tibi gratias agimus, & poſtq̄ refecti ſumus, te laudamus, quod ut nos doceres, te quoq; feciſſe meminimus, quando paſcha cum diſcipulis celebrares. Confitemur enim & quod ieiunamus,

& quod reficimur, tuum eſſe beneficium nõ noſtrã uirtu-
tẽ, tuæ largitatis donum, non noſtrũ meritũ. Poſt ieiunij
refectioniſq; diſſertationem, conſequens eſt, ut gulæ uitiũ
quàm deteſtandum ſit conſyderemus.

¶ De vitio victum delicatiorem exigentium. Ca. XXII

GVloſitatis inditium eſt, in menſa minus lauti appa
ratus monachi accũbentis muſitatio. Licentioris
igitur gulæ ſunt, quos non pudet, cæteris in ſilẽtio
conſidentibus, corrugare nares, frontem contrahere, os di
ſtorquere, & geſtu nutuq; ipſo uel de cibo, uel de potu cõ-
queri. Hic faſtidit legumina, ille minutos piſciculos con-
temnit, alius olera aſpernatur, alij cibarius panis odio eſt,
alium uini auſteritas offendit, quod ſi aceſcere cœperit,
ſtomacho noxium argumẽtatur, & frigorificum eſſe me-
dicorum teſtimonio probare nititur. Eo interdum impa-
tientiæ quidam procedunt, ut ſuis præpoſitis inſultent deli
catiora exigentes quàm quibus illi contenti ſunt. Carebit hoc
uitio, qui eorum uitam uictumq; perſæpe conſyderabit,
quos deo conſtat placuiſſe, memoriterq; tenebit, quid illi
in ſolitudine degentes eſitarint, quidue potarint, quibus
(ut Hieronymus ait) coctum aliquid accepiſſe luxuria ui
debatur, qui etiam languentes aquam frigidam, ſicut de
fonte hauſta erat, bibebant, ac tam procul a uino quàm ab ur-
bibus aberant, nunc tanto magis deo fruuntur, quanto cõ
tinentius uixerunt. Rurſum penſitare proderit, quantum
deliquerant illi, qualiterq; a deo mulctati ſint, qui ob gulæ
incontinentiam in Moyſen murmurauerunt. Profecti ab
ægypto ibant cum illo per ſolitudinem, & cum eſurirent
manna de cœlo pluente aliti ſunt, & cum ſitirent, aquis de Pſal. 77
petra eductis potati. Deinde poſtquàm manna contempto æ-
gyptias dapes concupiſſent coturnicum uis ingens caſtra
operuit, quarum carnibus ad nauſeam uſq; ſatiati, malæ
concupiſcentiæ proteruæq; murmurationis, qua & deum
& Moyſen ducem ſuum offenderant, pœnas dedere. Nam
ut in pſalmo dicitur: Adhuc eſcæ eorum erant in ore ipſo- Pſal. 77
rum, & ira dei aſcẽdit ſuper eos, & occidit pingues eorum,

& electos Iſrahel impediuit. Nemo igitur ſibi tutũ putet, non contentari ijs quæ deo largiente in monaſterio habent uel ob hoc patres incuſare, quod ipſe minus copioſe abundet, cum neceſſaria ſuppetãt. Paupertatem profeſſus es, & copiam exigis? obedĩctiam uouiſti, & maioribus audes eſſe moleſtus? quid amplius quæreres in ſeculo, quam quod concupiſcis in monaſterio? Si monachi geris indumentũ, cur diſſimilem habes affectum? Memento quia religionẽ ingreſſus es, ut deo ſeruias, & uẽtri ſeruire deſinas. Nunc de illis dicam, quos ieiunij grauat obſeruatio, qui uel male ieiunant, uel omnino non ieiunant.

¶ De uitio male ieiunantium Ca. XXIII

Zach. 7 MAle ieiunantes arguit dñs, dicens: Cum ieiunaretis & plangeretis nũquid ieiuniũ ieiunaſtis mihi? Nõ em̃ dño ieiuãt, qui exquiſitis dapibus poculiſque mẽſam opimant & nõ corpus affligere, ſed gulæ blandiri ſtudent. Non deo ieiunant, qui ab eſcis tantum ſe continent, & uitia non derelinquunt. Non denique deo ieiunant, qui ieiunio ſe ſatisfacere putant, & dei pręcepta implere negligunt. Quid enim prodeſt corpus tenuare abſtinentia, & prauas cupiditates ab animo non euellere? ſi ſic ieiunas, non Chriſtũ imitaris, ſed diabolum: qui certe neque comedit neque bibit, & tamen nunquam a ſua peruerſitate reſipiſcit. Sicut nec illi, quibus lamentantibus, quod ieiunando ca-
Eſa. 58 lamitatem nequirent auertere, deus reſpondit: Ecce in die ieiunij ueſtri inuenitur uoluntas ueſtra, & omnes debitores ueſtros repetitis, ecce ad lites & contentiones ieiunatis & percutitis pugno impie. Sicut ergo aurum luto ſordidatum non ſplẽdet, ita nec ieiunium efficax eſt ad deum placandum, ſi uitia non ceſſant. Ob hoc ſane ad Hieremiam
Hiere. 14 clamat dominus: Noli orare pro populo iſto in bonum, cũ ieiunauerint, non exaudiam preces eorũ, & ſi obtulerint
1. Reg. 14 holocauſta & uictimas, non ſuſcipiam ea. Quod ſi propter unum Ionatham qui contra Saulis patris interdictũ parum mellis guſtauerat, deus iratus non dedit reſponſum, quomodo cum exaudiet, qui ſuæ eccleſiæ iuſſa contemnit

De uitio ieiunare nolentium ventriq́ indulgentium Ca. XXIIII

QVamuis aūt aliquis in uoluptatibus flagitijſq́ perſeueret, & obduret, ſi tamē cum iubetur ieiunat, futuræ emendationis non nulla ſpes eſt. Non eſt ēm in illo penitus extinctus dei timor, qui uel hac una in re formidat non obtemperare. Sed quid de illorꝫ obſtinatiōe ſperare licebit qui cum nihil boni agant, ne ieiunare quidem uolunt, & dum gulæ indulgent, indictam quoq́ ab eccleſia abſtinentiā irridēt? An ignorāt ꝙ eccleſiæ mādatū dei mādatū ſit? dicente dño: Qui uos audit, me audit, & qui uos ſpernit, me ſpernit, & qui me ſpernit, ſpernit eum qui me miſit. Luc.10 Dum igitur uentri ſuo ꝗ̄ deo noſtro malunt obedire, deus eorum uenter eſt, quod hic ſuadet id ſequuntur: quod autem deus noſter iubet contemnunt, neq́ eos pudet gulæ ſuæ fieri mancipia, cuius dños eſſe conuenerat. Quid tandem, impune ne id ſibi futurum ſperant, ꝙ nulla re impediti niſi gulę uitio, ieiunare ne iuſſi quidē uolūt? Sed ſi uiro dei miſſo in Bethel, cui mandatum fuerat, neq̄d ibi guſtaret, donec rediſſet, ſemel prætérijſſe mandatum non fuit impune, quomodo hi non punientur, qui nunꝗ̄ parent? 3.Reg.13 Ille ſedens adhuc ad menſam a domino ſibi dictū audiuit: Quoniam non obediſti ſermoni meo, non inferreris in ſepulchro patrum tuorū. Cūq́ rediret, a leone in uia oppreſſus occiditur, & ab hominibus ibidem tumulatur: & hi qui aſſidue peccant, nullo prorſus ieiunantes die, ne ne ſcilicet ſi quando non cœnitent inedia extinguantur, dei uindictam non uerentur? Ille q̄dem ab altero deceptus prandiū cū ipſo inijt, ignorāterq́ peccauit, & talia paſſus eſt: hi uero cū ſcientes uolēteſq́ delinquant, nihil ſupplicij ſibi infligendum arbitranť? Cur ergo, inquiunt, leonis morſibus non laceramur? Quibus reſpōdendū eſt: q̄a non eſtis uiri dei ſicut ille qui leui mortis genere pro reatu ſatisfacit ut ſpiritus ſaluus fieret: ſed eſtis ſerui diaboli: atq́ ideo nō ſylueſtribus feris laniandi tradimini, ut poſtmodum infernalibus beſtijs proiecti pœnas luatis acriores. Non eſt enim aqua uel ſimilis puniendi ratio iuſtos & iniuſtos

pœnitentes & obduratos: alteris temporaria debetur animaduerſio, alteris æterna. Quidam ita gulæ ac uentri dediti ſunt, ut ne tempus quidem comedendi obſeruent, prandia, præuenire ſoliti ientaculis, cœnas merendis: quorũ immodeſtiã Salomon arguit, dicens. Væ tibi terra cuius rex
Prouer. 10 puer eſt, cuius principes mane comedũt. Corrumpunt em̃ reliquos exemplo, q̃ magiſtratũ adepti turpiter uiuunt. E contrario aũt frugalis uitę præſidium, omnibus continentiæ lex eſt, & uirtutis incitamentum. Ideo conſequenter dicitur: Beata terra cuius rex nobilis eſt, & cuius principes ueſcuntur in tempore ſuo ad reficiendum, & non ad luxuam. Profecto non hominũ, ſed pecudum, uita eſt, habere incerta comedẽdi tempora, paſſimq; paſci, quaſi qui nũq̃
Dañ. 14 ſatientur, & edaciores idolo Bel bibacioreſq; exiſtãt: ſi tñ idolum illud tantum in die conſumpſerit, quantũ mentiti ſunt eius ſacerdotes: hoc ẽ, ſimul artabas duodecim, oues quadraginta, uini amphoras ſex. Sed tamen ne potatus huius atq; abliguritionis intemperantia tolerabilior foret, ſi rerum ſolummodo iacturam inferret, & non etiam corporis
Rĕg. 16 atq; mentis. Hela Samariæ rex cum ſe uino ingurgitaſſet, zambri ſerui inſidias cauere neſciuit. Itaq; ſibi uitam poſteris regnum amiſit, ſeruo illud occupante, prole quoq;
Dañ. 5 dñi ſublata. Balthaſar Chaldæorum rex quo die uaſis, quæ de templo Hieroſolymitano ſublata fuerant, in celebri conuiuio perpotauit, eodẽ occiſus eſt, ſacrilegioq; addita ebri
Iudith. 13 etas finem uitæ fecit. Holophernem Aſſyriorũ ducem, qui uiris armiſq; tam potens fuit, ut quocunq; ſe uerteret, urbibus, prouintijs, regnis, terror eſſet: epulis uinoq; grauẽ uni us fœminæ manus interemit: & quem uincere externorũ
Geñ. 9 uires nõ poterãt, crapula uictus tã ignominioſa nece perijt. Vis inſup noſſe q̃ turpis q̃q; pnicioſa res ſit ebrietas? Noe primus uineam plantauit, uinoq; infatuatus pudẽdis detectis iacuit indecore, ita ut uni ex filijs riſum moueret.
Gñ. 19 Loth aũt inebriatus inceſtum commiſit, & de filiarum concubitu liberos ſuſcepit, ignarus quænam eſſent illæ cum quibus concumberet, neque fortaſſe quid ageret: cum inter dementem & ebrium nullum diſcrimen ſit,

niſi quod alter alteros facilius curetur. Tutius eſt aũt ſecretum aliquod committere ſtulto, q̃ ebrioſo: neuter ſcit arcanum cælare; ſtulti tamẽ uerbis nemo adhibet fidem, ebrio magis creditur. Ad hæc inter compotantes frequẽter leuiſſima de cauſa exurgunt rixæ, concertationes, uulnera, cædes: Vnde Salomon in prouerbijs ait: Qui dimittit aquã, id eſt, qui mero uino utitur, caput eſt iurgiorꝫ, & anteq̃ patiatur contumeliam, iudiciũ deſerit. Cui ſententiæ congruit, quod in Oſee propheta legitur: Fornicatio & uinum & ebrietas auferunt cor. Cum aũt ſola ratione diſtemus a brutis, ea ſublata, quid reliquum eſt, niſi ut beſtijs annumeremur, & amiſſo corde, uecordes excordeſq; .i. dementes dicamur & ſimus. Teterrimũ eſt in uita talem notam pati, ſed longe infeliciusuita mox defunctos ad æterna deſtinari ſupplicia. Apoſtolus enim ad Conrin. ſcribens affirmat, quod ebrioſi regnũ dei non poſſidebunt, cum damnatis ergo computabuntur. Nam hi ſoli ſunt qui bus nulla exeũdi de carcere ſpes eſt. Idcirco alibi idem hortatur, dicens: Nolite inebriari uino, in quo eſt luxuria, hoc eſt, uino qđ gulæ blanditur, & impudenter laſciuire compellit. Quãobrem etiam dominus ita affectos ad pœnitentiã reuocat per Iohelem prophetam, & ait: Expergiſcimini ebrij & flete & ululate om̃es, qui bibitis uinũ in dulcedine. Pœnitere aũt nolentibus per Hieremiam minatur, dicens: Bibite & inebriamini & uomite & cadite, neq; ſurgatis a facie gladij, quẽ ego mittam inter uos. Gladius hic iuſticia dei eſt, quæ breuiſſimã uitæ huius uoluptatem uno ictu mutat in perennem amaritudinẽ. Hoc ipſum idem dominus etiam in euangelio teſtatus ait: Si dixerit malus ſeruus in corde ſuo, moram facit dominus meus uenire, & cœperit percutere conſeruos ſuos, manducet aũt & bibat cum ebrioſis, ueniet dominus ſerui illius in die qua non ſperat & diuidet eum, partemq; eius ponet cum hypocritis, illic erit fletus & ſtridor dentiũ. Vbi ſunt qui pœnæ dilationẽ impunitatem rati licentius peccant? Non pœnã peccatorꝫ remittit iuſtus iudex, ſed conuerſionẽ expectat miſericors dominus, Quo diutius ſuſtinet, eo acerbius in obduratos

Prouer. 17 | Oſee. 4 | 1. Cor. 6 | Iohel. 1 | Hiere. 25 | Matth. 24

animaduertet: fletum irrogabit pro riſu, pro gulæ oblectamento dentium ſtridorem. Quæ ſupplicia tunc demũ futura quidam dicunt, cum in fine ſeculi hominum animæ ſuis iunctæ corporibus fuerint. Ego uero etiam ea ſignificari reor, quæ tunc erunt impio, cum primum diuidi eum a corpore contigerit. Non quod animæ dentes oſſeos, aut oculos habeant carnales, ſed quod inter uiuẽtes acerrimus dolor ſit, qui hominẽ flere & dentibus inter ſe colliſis ſtridere cogit. Vt ergo intelligas pœnarum grauitatem quæ ſunt in inferno, per eius pœnæ ſimilitudinem tibi loquiſ, quam in hac uita grauiſſimam eſſe non ignoras. Hæc autem conſuetudo eſt diuinæ ſcripturæ, ut ſpiritalia quæ non intelligimus, per corporea quæ nouimus, nobis inſinuet. Maxima enim ſummaq; eſſe, & in paradiſo gaudia, & in inferno ſupplicia credendo confitemur: quanta autem uel qualia ſint, fando explicare neſcimus: & ſi maiora ſunt q̃ꝫ dici queant, omiſſis omnibus hæc ſola cauere, ſola illa maxime expetere debemus.

¶De remedio crapulæ. ¶Ca. XXV.

IGitur quoties tibi in conuiuio eſſe contigerit, ubi & uina precioſa & ſapidæ exquiſitæq; dapes proponantur, ne talium dulcedine captus ad intemperantiam declines, cogita quanto dulcius iucundiuſq; ſit deo frui, q̃ꝫ iſtis obrui. Rurſum cum tibi moleſta eſſe cœperit abſtinentia, mente reuolue, quanto moleſtius ſit, in inferno torqueri, q̃ hic uentri multa exigenti modica tribuere. Ita eñ & quæ grauant æquo animo perferes, & ab ijs quæ pernicioſa ſuauitate demulcent, prudenter cauebis: hortante præſertim
Luc. 21 domino ac dicente: Attendite autẽ uobis ne forte grauentur corda ueſtra in crapula & ebrietate & curis huius
Reg. 2 uitæ: & ſuperueniat in uos repentina dies illa. Horꝫ profe-
Gene. 25 cto quę tibi proponimus modo, ſi memor fueris, iam cautior continentiorq; factus, neq; cum filijs Heli carnes de cacabo rapies, ne deum offendas & morte mulcteris, neq; cum Eſau pro edulio lentis Primogenita tua uendes, ne patris benedictionẽ amittas: neq; cum Iſraelitis iurulentias
Exo. 16 Aegypti concupiſces, ne in deſerto intereas, & ad terram

promiſſionis tranſire non poſſis: neq; cum Adamo & Eua ieiunij tempore uetitos cibos attinges, ne de paradiſo eie ctus miſerijs obruaris. Immodicę aũt comeſſationis potiſ ſima mala ſunt, quod futurorum bonorum, quę in deo ſunt cogat obliuiſci, dũ præſentibus delinit ac blandit: dicente dño: Cum comederint & ſaturati craſſiq; fuerint, cõuertent ad deos alienos & ſeruient eis: quod etiam caſtitati aduerſetur, & in libidinẽ pronos reddat: de quo in Hieremia conque ritur deus & ait: Saturaui eos & mœchati ſunt, & in domo meretricis luxuriabantur, equi amatores in fœminas & e-miſſarij facti ſunt, unuſquiſq; ad uxorem proximi ſui hin-niebat. Et in Ezechiele: Ecce, inquit, hæc fuit iniquitas So domæ, ſuperbia, ſaturitas panis, & abundantia, & otium ipſius. Quanto igitur melius penuriam pati, & continẽtię uirtute abundare, quàm copia rerũ affluere, & turpis luxuriæ ſordibus inquinari? Quanto præſtabilius obſeruandis ie-iunijs operam dare, & abſtinentia ſuperbiã faſtumq; con tundere, quàm crapula inflatum neq; bonorum, neq; malorum quæ futura ſunt meminiſſe, & a deo recedere? Quod cri-men illorum fuit, in quos per Amos prophetam exclamat deus: Væ uobis qui opulenti eſtis in ſion, & confiditis in montẽ Samariæ, optimates, capita populorum, ingrediẽtes pompatice domũ Iſrael. Quod hic de opulentis in ſion eſt dictum, utinã de opulentis chriſtianæ eccleſiæ dici nõ poſ ſit: ne nouus Nabuchodonoſor merito in illos irruat, & pec catis ita exigentibus aurum argentumq; omne diripiat, & ad ſuam cuncta transferat babylonem, quæ nunc non in uſum rei diuinæ, ſed magis in opera diaboli uerti ſolẽt. Hoc eſt in popinas ganeaſq; & obſcenam corporis uolu-ptatem luxumq; uitæ cito finiendæ. Quicquid tamen fu-turum ſit, hoc nobis relinquitur ſolatij quod licet urbes regna-q; deſtruantur, ipſa Chriſti religio nullis hoim uiribus po-terit aboleri. Quamuis cuncta defecerint, illa cui neq; por-tæ inferni præualere queunt, non deficiet: & hæc eſt uicto ria quę uincit mundum, fides noſtra. Quę ſi obteri unquã potuiſſet, prius (ut equidem reor) pedibus multorum qui præſunt, quam eorum qui perſequuntur, obtrita fuiſſet.

Gene. 3 | Deute. 32 | Hiere. 5 | Ezech. 16 | Amos. 6

ſatis uel diu reddidiſſe, niſi ſemper reddas, cõtinuo ſubiun xit: Omnibus diebus uitæ ſuæ. Vis noſſe talis animæ quę ſit merces, Non extinguetur, inquit, in nocte lucerna eius, non timebit a frigoribus niuis, fortitudo & decor indumentum eius, & ridebit in die nouiſſimo: hoc eſt, cum potentiſſimi quondã reges nudi ac debiles ante tribunal iudicis ingenti timore trepidabunt, illa tunc in Chriſto exultabit & ridebit, iam certa de premio ipſo, de quo dicitur: Date ei de fructu manuum ſuarũ, & laudent eam in portis opera eius. Opera utiq; in quibus perſeuerauit, in ipſo paradiſi ingreſſu extollant illam, & ſpiritibus angelicis beatorumq; coniungant choro, ut quæ indeſinẽter deo ſeruiuit, iam indeſinenti felicitate perfruatur. Quis eſt, qui dũ tantæ mercedis magnitudinẽ æſtimat, laboris ſui tedio afficiatur? & non potius ſemper ſe minus fatigari agnoſcat, quàm ut mereri poſſit quod ſperat? Attende igitur non ſolum ea quæ recepiſti, ſed etiam quæ promiſſa ſunt, & demũ in eo quod bene cœperis, perpetuo perſeuerabis, pariterq; cũ Zacharia ſacerdote in euangelio dices: Seruiamus illi in ſanctitate, & iuſtitia coram ipſo omnibus diebus noſtris Lucæ.1 Primo quidẽ in fide perſeuerandum eſt, ne labeſcente fundamento quicquid ſuperædificatũ fuerit, corruat. Nam ſicut fides ſine operibus mortua eſt, ita opera ſine fide uana ſunt: & licet temporaria mercede non fraudẽtur, æterna tamen remuneratione priuantur. Fidei aũt perſeuerantiam Ioannes apoſtolus nobis commẽdat, dicens: Quod audiſtis ab initio, in uobis permaneat, quia ſi in uobis permãſerit, quod audiſtis ab initio, & uos in filio & patrẽ permanebitis. 1.Ioan.2 Dominus etiam in Apocalypſi: Eſto fidelis, inquit, uſq; ad mortem, & dabo tibi coronã uitæ. Apoca.2 Deinpe in ſpe quoq; perſeuerandũ eſt, ut ſicut per fidem, ita & per ſpem habitet in nobis Chriſtus. Habemus enĩ apoſtoli teſtimoniũ affirmantis nos eſſe domum Chriſti, ſi fiduciam & gloriam ſpei uſq; ad finem firmã retineamus. Hebre.3 Poſtremo in charitate etiam aſſidue eſt uerſandũ, quia deus charitas eſt, & qui manet in charitate, in deo manet, & deus in eo. Ab his ergo tribus uirtutibus nunq̃ eſt ceſſandum,

quia certiſſimũ uinculum ſunt, quo deo coniungimur & copulamur, nunq̃ ab illo receſſuri ſi in his uitam finiri cõtigerit. Has aũt uirtutes nequaq̃ eſſe otioſas noueris: qui enim in deum credit, & in deo ſperat, & deum diligit, hic quotidie agere ſtudet, quicqd ei gratũ acceptumq̃ fore cõfidit. Aſſiduus eſt in oratione, ſemper patiens in aduerſis. in omnibus dei mandatis perpetuo ſe exercẽs. Quantum autem in offerendis precibus perſeuerare prodeſt, teſtis eſt
Matth. 15 Chananæa mulier, quæ repulſa non receſſit, deſpecta ſuſtinuit, & dum ſuppliciter orando perſeuerat, facta eſt uoti ſui compos, dicente domino: Fiat tibi ſicut uis. Teſtis ẽ Barchimæus cæcus, cuius perſeuerans clamor oculos ei q̃s non habebat, impetrauit. Increpabatur ut taceret, tanto ille magis clamabat: Fili Dauid miſerere mei: ab hac preca-
Mar. 10 tione non ceſſauit, donec uiſum recepit. Teſtes ſunt & apoſtoli, de quibus eſt ſcriptum: Omnes erant perſeueran-
Actu. 1 tes unanimiter in oratione cum mulieribus & Maria ma
Lu. 6 tre Ieſu & fratribus eius. Deniq̃ teſtis eſt ipſe ſaluator no-
Lu. 22 ſter & dominus, qui ut precibus inſtare ſuo nos doceret exemplo, & pernoctaſſe in oratione dicitur, & factus in agonia prolixius oraſſe. Quantum præterea erumnas laboreſq̃ & cuncta ſeculi huius incommoda æquo animo ſemper tolerare iuuat, ipſi idem Chriſti diſcipuli nobis documẽto ſunt, quibus ipſe dixit: Vos eſtis qui permanſiſtis mecũ
Lu. 22. in tentationibus meus, & ego diſpono uobis, ſicut diſpoſuit mihi pater regnum, ut edatis & bibatis ſuper mẽſam meam in regno meo, & ſedeatis ſuper thronos duodecim iudicantes duodecim tribus Iſrael. Ad hæc omnino neceſſarium eſt, ſi ſalui eſſe cupimus, ut in omnibus dei præceptis perſeueremus, cauendo illa quæ uetantur, & quæ iubẽtur
Pſal. 118 faciendo. Beatus eſt qui cum pſalmiſta dicere poteſt: Concupiuit anima mea deſyderare iuſtificationes tuas in omni tempore. Et iterum: Cuſtodiã legem tuam ſemper & in ſeculum ſeculi. Difficile eſt profecto per om̃e uitæ tempus, eundem ſe præſtare, & in nullo deficere. Quoties ergo aliqua diuerticula patitur fragilitas, q̃ cito fieri poteſt, ad iter coeptum redeat nondum penitus labefacta uirtus, ne lon-

giore deuiatione aberrantibus uix ulla in uiã redeundi poteſtas ſit, poſtq̃ præſentiũ uoluptatũ delectatio uſum fecerit, uſus habitũ, habitus naturã. Nec tamẽ ſi hoc acciderit, deſperandũ erit. Nihil eſt ita induratum, quod tundendo non infringat dertinax opera. Steriles cãpos aſſiduus agricolæ labor, fœcundos reddit. Infructuoſæ quoq; arbores in pomiferas mutantur ſolerti inſitione. Diſplicere tibi incipiat, q patre tuo relicto in regionẽ abieris longinquam & ad reditum te para. Volenti atq; conanti pietas aderit diuina, manumq; porriget, & te a malis liberabit ne pereas. Ex pecude tandem in hoiem uerſus, in his quæ dei ſunt aſſueſcere incipies, aſſuefactus perſeuerabis, perſeuerans uinces, uictor coronaberis. Talem ſe Paulus apl's exhibuerat cum diceret: Bonũ certamẽ certaui, curſum conſummaui, fidem ſeruaui, de reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quã reddet mihi in illa die iuſtus iudex, nõ ſolum aũt mihi, ſed & oĩbus qui diligunt aduentũ eius. O felicem illius perſeuerantiã, cui in fine cum Paulo ſic gloriari licebit, & cum eodẽ ſic ſperare. Huic perſeuerãtiæ uirtuti contrarium uitiũ eſt animi inconſtantia uolubilitaſq; mentis quæ q̃ fugienda ſit, docere ope diuina fretus nunc enitar. 2 Timo. 4

¶ De leuitate ad vitia relabentium. Ca. XXVII

PErniciosa quidẽ res eſt, de propoſito uitæ honeſtioris decidere, & ad uoluptariam rurſum conuerti, de bono malum fieri, de iuſto iniuſtum, de innocente peccatorem, & felicitatis futuræ ſpem in metum commutare pœnarum. Ad eum igitur qui talis eſt nunc noſtra conuertatur oratio. Diabolo & pompis eius renunciaueras, ad eccleſiam confugeras, caſtitatem, humilitatem, paupertatẽ, profeſſus fueras, ut te dei ſeruum exhiberes, cur iterum contempta deſyderas, relicta repetis, ad ſeculum unde fugeras reuerteris, & mortiferis eius delitijs frui concupiſcis, ut Sathanæ ſeruias? Iam ſecurus uitæ finem præſtolabere, iam mortis metu liber eras, iam nulla te mũdi terrebãt aduerſa, cur te rurſum ſubijcis præſentis uitæ miſerijs? ut, quoties te conſcientia tua reprehenderit, toties contremiſcas, & ad omnem febriculæ uel alterius cuiuſcunque

morbi acceſſum formides, ad oẽs imminentis periculi mi nas animũ demittas ac pauites, non tam mortis metu q̃ tormentorum. Plantauerat te dñs uineam electam, ſemẽ uerum, quomodo conuerſus es in prauum, uineaq; factus aliena, non domino fructificans, ſed dæmonijs? Ciuitas eras plena populo ſpiritualiũ bonorum, quomodo mutatus es in ſolitudinẽ? Anima tua, gentium erat domina, ſenſibus imperans, & oẽs eorum affectus ſubdẽs rationi, quõ facta eſt quaſi uidua non habens uirum, cuius conſilio ſapientiaq; regatur? Princeps fuerat prouinciarum, quia inter probatos quoq; ac præſtantes eminebat, nunc autẽ facta eſt ſub tributo, ſoluitq; uectigal principi tenebrarum: non iam quomodo oportet, ſed quomodo ille ſuaſerit uiuens. Lucerna eras, lucens omibus qui in domo ſunt, extincto lumine, multorum de te obloquentiũ morſibus pates. Cœli deniq; ſtella uidebaris, & in terram cæcidiſti, ut fulgorẽ q in te fuit, in tenebras conuerteres, & de te quoq; dici poſſet: Quomodo cecidiſti de cœlo Lucifer qui mane oriebaris? Corruiſti in terram, cœleſtibus terrena, æternis caduca præferendo. Spiritu eñ cœperas, & carne conſummaris. Supra firmam petrã ædificabas, ut peracto uirtutum ædificio ad cœleſte regnũ conſcenderes, beatitudiniſq; ſempiternæ bona poſſideres, & nunc repente mutato propoſito, ædificata deſtruis ac diſſipas, & de ſolida petra ad fluidã mollemq; harenã tranſgrederis, in qua non potes conſiſtere, nedum ædificare, in qua quicquid extruere niteris corruit, & cum nihil omnino inter mundanas uoluptates firmitatis, nihil ſtabilitatis exiſtat, illæ q̃q; te deſtituent, teq; ſublato omni ſuſtentaculo protinus in profundũ ruere permittent, ut qui nunc mundi affluis luxurijs, mox calamita-
Ezech. 18. tibus afficiaris æternis, dicẽte dño per prophetam: Si auerterit ſe iuſtus a iuſtitia, & fecerit iniquitatẽ ſecundũ omes abominationes quas operari ſolet impius nunquid uiuet? omnes iuſtitiæ eius quas fecerat, non erunt in memoria, in præuaricatione qua præuaricatus eſt, & in peccato ſuo quo peccauit in ipſis morietur. Hac ſane de cauſa & Petrus
2. Pe. 2 apoſtolus de euiuſmodi hominibus loquens; Melius, in-

quit erat illis non recognoſcere uiam iuſtitiæ, ꝙ poſt agni-tionem retrorſum conuerti. Cum igitur in tanto te periculo conſtitutum perſpicue intelligas, dum licet, dũ uita ſuppetit, dum pœnitendi tempus ſupeſt, errorem tuum corrigere feſtina, & eo unde receſſiſti te ꝗprimũ refer, opuſq; illud, quod ſtulte admodum demolitus es inſtaurare ſtude neq; te ultra in apta mittas pericula, cũ ad tutum egreſſus fueris. Non eſt aptus regno dei, q aratrũ tenens poſt tergũ reſpicit. Vt quotidie proficias conare, ut ſemꝑ boni aliqd agas enitere, & deficere deſines. Alioꝝ exẽplis diſce cautius incedere. Sauli regi fauit deus, quãdiu ille legi eius obediendo uixit. Poſt biennium regni ſui innocẽter exactũ a mandatis diuinis deſciuit, & deo ulciſcente tranſlatũ eſt de domo familiaq; eius regnũ, ipſe hoſtiũ ui oppreſſus periſt. Ioaz & ipſum hieroſolymæ regẽ, donec Ioiada ſacerdos uixit, pie ſctẽq; regnaſſe conſtat: poſtea uero inſolẽter elatus adorari ſe iuſſit, deũ reliqt, idola ſimul cũ ſuis coluit ꝗobrem illi ab inimicis uicti pœnas dedere, ipſum uero dũ in lecto diſtentus recũberet, ſerui inuadẽtes trucidarũt. Quid Iuda Schariotofelicius, cũ ad apoſtolatũ fuit electꝰ cũ poteſtatẽ accepit morbos curandi, mortuos ſuſcitandi, dæmonijs imperandi? Quid eodẽ illo deinde miſerius, cũ ex fideli cœperit eſſe infidelis, ex domeſtico fugitiuus, ex aplis proditor? Auaritia ſuperatus dñm ſuum uẽdidit, & q dæmonia ꝑpellebat, dæmonio ſubijcit: eo enim cor eius ingreſſo tam grande ſcelus commiſit, ueniã ꝗ deſperauit, & laqueo ſibi mortem conſciuit. Patet igit quid de illo miſel lione ſperãdum ſit, qui dum diu egregie magnificeq; ſeſe geſſerit, ad flagitia deinde conuerſus ab ijs non diſcedat. Cum præſertim præter iam dicta exempla etiam ſcriptum ſit. Qui tranſgreditur a iuſtitia ad peccatũ, deus parauit eũ ad rompheam, hoc eſt uindictam. Romphea enim teli genus fuit apud Thracas, ut ſcriptores tradunt: & ſi iam ad ſupplicia deſtinatus ſit, qui ſic tranſgreſſus eſt, quomodo euadet? Quoties ergo ab ipſo ſanctioris uitæ curriculo ad impudica inhoneſtaq; diuertimur, ualde quidem uerendũ eſt ne forte iam iudicati ſimus; præſertim ſi pœnitẽtiã age

1. Reg. 13

Iudas

Eccle. 26

re & ad priora redire negligimus. Primum ergo tótis uiribus enitendum erit: ut cũiugum dñi ſubierimus, in propoſito perſtemus, deinde ſi quando delirare contigerit, cito rurſum directo uomere cœptã arationem proſequi ſtudeamus: ne forte ſi moram fecerimus, Herodi ſimiles ſimus: qui uiſo Ieſu ingenti affectus eſt lætitia, plurimiq́ ipſum fecit: mox autẽ mutata in contrariũ uoluntate contempſit
Actuũ. 14. atq́ illuſit: uel ne pares inueniamur Iconijs illis, qui Paulum & Barnabã primitus pro dijs habuerunt: deinde lapidum ictibus impellentes ciuitate ueluti inimicos eiecerunt: ne etiã ſimus arundo uento agitata, & de nobis dici
Pſal. 34. queat: Viæ eorũ tenebræ & lubricũ. Non eſt mutatio iſta dexterę excelſi, ſed morphoſis diaboli. Nõ ergo ſimus po-
Hiere. 14. pulus ille, qui (ut Hieremias ait) dilexit mouere pedes ſu
pſal. 134. os, & non quieuit, & domino non placuit: ſed ſimus illi, de quibus in pſalmo dicitur: Laudate ſerui dñi dñm, qui ſtatis in domo domini, in atrijs domus dei noſtri. Stare enim iuſtorũ eſt, mouere autẽ pedes & huc atq́ illuc titubãtibus ueſtigijs uacillare, propriũ peccatorũ eſt. Non ſimus igitur ſicut lunaticus ille de euangelio, nunc cadẽs in ignẽ nunc in aquam, ſed ſimus templũ ſancti columna Iachin,
Matth. 17. quæ interpretatur firmitas. Qui enim ſic ſtabilitus fuerit,
3. Reg. 7. poterit dicere cũ conſtantiſſimo uiro Iob: Donec deficiã
Iob. 27. non recedam ab innocentia mea. Præterea meminerimus
Eccle. 10. præceptũ eſſe: Si ſpiritus poteſtatẽ habentis aſcenderit ſuper te, locũ tuum ne dimiſeris. Infeſtet licet antiquus hoſtis, inſidietur, tendat laqueos, uenena melle oblita propinet, & omnibus nitatur fallacijs: nos tamen a lege præceptiſq́ domini noſtri nuſq̃ recedamus, nos nihil ſeruituti, quã ſemel deo obtulimus, præferendũ exiſtimemus. Quia ſeruitus iſta, omni terrena libertate iucundior, utilior, glorioſior eſt. Hanc ne deſeramus occurrant ſemper menti no
Math. 24 ſtræ ſaluatoris monita dicentis: Qui in Iudæa ſunt, fugiãt ad montes: & qui in tecto, non deſcendant tollere aliquid de domo ſua, & qui in agro non reuertantur tollere tunicã ſuã. Iudæã Hebraicorũ nominũ interpretes confeſſionem ſonare dicunt. Qui ergo Chriſtum cõſitetur, ad uirtutũ cel

ſitudinẽ aſcendere curet, eundẽ imitando, qui in ſe credentibus, ut ſua ſequãtur ueſtigia iubet. Et q in tecto ſunt hoc eſt q ad ſumma iã puenerũt, nõ deſcendant, ne cõuerſationis priſtinæ ſordibus inquinẽtur. Et qui in agro uitæ actiuæ operã patrifamilias locauerunt, nõ reuertantur tollere tunicã ſuã: ne rurſum inutilẽ ocioſitatẽ, quã recuſarunt induãt, & labore intermiſſo promiſſæ mercedis denariũ amittãt. Horũ autẽ hæc ſumma eſt: ut cũ relictis uitijs uirtute proficere cœperimus diuinis obtemperãdo mandatis rurſum ad uitia nõ relabamur, ne prouerbio detur locus Canis reuerſus ad uomitũ, & ſus lota in uolutabro luti. 2. Petri. 2.

EVANGELISTARII MARCI MARVLI LIBER

Tertius, De his agens, quæ congrue ad Spei Titulum rediguntur.

De prudentia et ſimplicitate. Ca. I.

VT AVTEM IN HIS quæ bona ſunt, cõſtanter fideliterq; pſeueremus prudẽtia nobis opus eſt. Opportune igitur de hac uirtute nunc diſſeremus: quæ ut uirtus ſit ab omi ſubdolæ mentis malignitate aliena eſſe debet, ut ne quẽ offendas, ſed cũ tibi tũ alijs prodeſſe poſſis. Obſerua igitur & opere implere cõtende dñi præceptũ dicentis: Eſtote prudẽtes ſicut ſerpẽtes, & ſimplices ſicut columbæ. Math. 10. Prudentiæ ſimplicitatẽ cõiunxit, qm altera alterius auxilio indiget: ut utraq; ſibi conſtet & uitio careat. Nã implicitas abſq; prudẽtia erroribus patet. Prudẽtia ſine implicitate, in fraudulentiã calliditatẽq; mutatur, & uiio ſuperata uirtutis nomen amittit. Ne quis ergo fallendi

aſtutiam, prudentiam eſſe putaret, prudentem ſimplicem oportere eſſe dixit: & rurſum nequis incauta ſimplicitate contentus eſſet, eam prudentiæ comitem eſſe debere monſtrauit. Igitur prudens eris, quoties lectionibus incumbis ſi utilia eligas, inutilia relinquas, & ſerpentis fueris induſtriam imitatus: quem aiunt auibus ſolidis deuoratis oſſa euomere: carnes uero quarum cibo uitam ſuſtentat, retinere. Simplex eris ſi inter legendum, nihil quod orthodoxæ fidei repugnet ſenties: & que tibi repugnare uidebuntur, quam intelligentiam habeant, doctum aliquem ac fidelem uirum interrogabis, & eius expoſitioni acquieſces. Ita ſemen cadens in terram bonam fructum afferet, ut cũ didiceris, alios doceas. Prudens eris ſi ab ijs quæ tibi nocumento eſſe potuiſſent cauebis ac fugies. Omni cuſtodia
Prouer. 4 cuſtodi cor tuum, inquit Salomon. Si ubiq; periculũ timueris, ubi periculo liber eris, prudentiæq; laude dignus, cum timenda ſapienter uitare noueris. Vt autem & ſimplex ſis non in te, ſed in deo confide. Hoc eſt enim illud quod in
Prouer. 10 prouerbijs eſt dictum: Qui ambulat ſimpliciter, ambulat confidenter: qui uero deprauat uias ſuas, manifeſtus erit. Prudentiam ſeruabis, cum prius rei quam aggreſſurus es, exitum conſyderaueris, & cuncta conſilio ac ratione fue-
Lucæ. 14 ris metitus. Turrim in euangelio ædificaturus prius computat ſumptus, ne poſito fundamento & deficiente pecunia opus imperfectum cogatur relinquere, probroq; pateat dicentium: hic homo cœpit ædificare, & non potuit conſummare. Simplicitatem cuſtodies, ſi nihil ad iactantiam, nihil ad inanem gloriam feceris: ſed quicquid agas, ad dei laudem tantum deiq; gloriam egeris, & pro benefactis ipſi gratiam, ſine quo nullum fit bonum, habendã duxeris. Prudens es, ſi conſcientiam tuam quotidie diſcutis, ſi quoties a ſomno exurgis, quid acturus ſis cogitas, quoties cubitum redis, quid egeris, quid omiſeris, in quo excideris tecum examinas, ut deinceps cautius incedas. Simplex es, ſi tunc etiã cũ irrideris, cum contumelia afficeris, cum iniurijs oneraris, patienter toleres, nõ iraſcaris, nõ turberis, & quaſi qui nihil mali paſſus fueris, uultum non

mutes,atq; intra te animi quietem conſerues. Illorum pu erorum more,quos dominus ad ſe uenire iuſſit & quiſqs, inquit, non receperit regnum dei ueluti paruulus, non intrabit in illud. Sicut ergo paruulus iræ odijq; paſſionibus caret ex natura, ita uir ſimplex carere his conſueuit ex uoluntate. Prudens præterea ſi fueris, præteritorum recordaberis,præſentia diſpones, futura proſpicies,teq; ita præpa rabis,ut in fine uitæ inueniare promiſſa immortalitate dignus. Ex aliorum enim euentu diſces,quid tibi fugiendũ, quid expetendum ſit,ut cum plenis lampadibus aduẽtanti ſponſo occurras, & non tunc oleum parare quæras, cum parato opus fuerit: dictumq; illud ſemper in mente habebis: Eſtote parati, quia qua hora non putatis,filius hominis ueniet. Tum ſi quoq; ſimplex fueris,ab omnibus animi inquinamentis mundum te exhibebis, nulli detrahes, nullum offendet,nulli malum optabis,nihil ſimulationis nihil doli concipies, toto actionum tuarum corpore lucidus eris:quia mẽtis oculum a uera rectaq; ſimplicitate nõ auertes. O felicem animam quæ talis fuerit, a cœleſti enim ſponſo merebitur audire:Ecce tu pulchra es amica mea,ecce tu pulchra,oculi tui columbarum. Oculi utiq; ſimplicis intentionis non malignæ; & qui quod uident, quod ſentiunt,non diſſimulant: nec bonum negãt eſſe bonum, nec malum malum,ut non ſimplices modo,uerumetiam recti ſint, & aſſequantur quod in prouerbijs Salomon pollicetur,dicens:Cuſtodiet rectorum ſalutem dominus, & proteget gradientes ſimpliciter. Ipſius dei ore laudari meruit Iob,q; ſimplex & rectus eſſet,& timens deum, & a malo recedens. Prudentis poſtremo officio fungeris,ſi poſtq̃ cuncta conſyderaueris,quæ ab imprudentibus concupiſcunt, cum Salomone clamabis: Vanitas uanitatum & omnia uanitas. Atq; ideo diuitias, honores, luxum atq; pompam, ſimulq; omnẽ præſentium uoluptatum uſum magno animo deſpicere incipies,ne quid tibi uiam iuſtitiæ ingredienti impedimento ſit & potius abſq; his quæ uulgo bona putantur ſalueris, q̃ cum ipſis pereas: ne minus tibi proſpexiſſe arguaris, q̃ feræ beſtiæ illæ,quæ abro

Luc. 12

Cã. 6

Prouer. 2

ſas partes corporis in fuga uenatoribus relinquũt: ob quas
Fibripõtici naturæ ſuæ inſtinctu ſe peti norunt. Dilargitis igitur opi-
bus, & mendicorũ indigentiæ diſtributis pauper pauperẽ
Chriſtũ ſequeris, cupiens in deo tantũ diues fieri, & pro ca
ducis ac fragilibus bonis poſſidere ſtabilia & æterna. Sim
plicitatis etiã partes ages, ſi paruo modicoq́ contentus ui
ues, & quæ ultra neceſſitatẽ ſunt, ea paruipendes, neq; cõ
cupiſces unq̃: & tibi ſatis felix uideberis, cũ ſuſtentamen
ta uitæ tantũ ſubbeditabũtur. Spẽ enim oẽm in deo pones
atq; firmabis: qui ſuſcitat a terra inopẽ, & de ſtercore eri-
gẽs pauperẽ: ut collocet eũ cum principibus: nõ cũ quibuſ-
cunq;, ſed cum principibus populi ſui: cũ angelis atq; ar-
changelis in regno ſuo ſempiterno. Ipſe idem ex hoc pru-
dentiũ ſimpliciumq; genere ſuã cõſtare uoluit eccleſiã, cũ
diceret: Seminabo domũ Iſrael & domũ Iuda ſemine ho-
Hiere. 31 minũ & ſemine iumentorũ. Homines enim ſunt ad quos
pertinet prudentia, iumenta ad quos ſimplicitas. Quod au
tem hi qui utraq; in in parte recte uerſati fuerint, beatitudi
Pſal. 35. nem conſequantur: pſalmiſta ſub eadẽ uerborũ Metapho-
ra teſtatus eſt, cum ait: Homines & iumenta ſaluabis do-
mine, quemadmodum multiplicaſti miſericordiam tu-
am deus. Niſi enim ille miſericordiam ſuam multiplica-
ret, quis noſtrum ſaluus fieret?

De prudentia uitioſa et ſimplicitate ſtupida. Ca. II

Eſſe tamen & prudentiã quandã nouimus, non pro-
Prouer. 3. batã, de qua in prouerbijs legitur: Ne initaris prudẽ
tiæ tuæ, hanc deuitare debemus, quia iſta de ſe præ-
ſumentiũ ſeq; mirantiũ prudentia eſt, qui neminem con-
ſulũt, neminẽ audiũt, doctioribus contradicũt, q ſe omni
um perſpicaciſſimos cõſultiſſimosq; exiſtimari uolunt. In
Eſa. 5. illos Eſaias exclamat dicens. Væ qui ſapiẽtes eſtis in ocu
lis ueſtris & corã uobiſmetipſis prudentes. Quod uitiũ &
Roma. 12. apoſtolus prohibet cũ ait: Nolite eſſe prudentes apud uoſ-
metipſos. neq; illi quidẽ q in terrinis dũtaxat nogotijs pru
dentes ſunt, laudãtur, cũ rerũ fragiliũ cura implicati diui-
na negligãt & aſpernẽtur. Vnde idẽ apoſtolus: Prudentia
inquit, carnis mors eſt, prudentia autẽ ſpiritus uita & pax

Et iterũ: Prudentia carnis eſt inimica deo. Sed quæ inimi- Roma. 8.
ca eſt deo, ne illi quidẽ cuius eſt, amica eſſe poteſt, cũ idẽ
corpori multi prouideat, animæ ſuæ nihil, animã quæ lon
ge nobilior eſt corpore, nihil eſtimat, quinimo ut carne blã
diatur, ſpiritũ perire patitur, qa nec uſuris abſtinet, nec alie
na p uim uel per calumniã occupare ueretur, nec dolis frau
dibuſq; niti, ut lucretur, cauet. Valde q̃ fugiẽda eſt iſta pru
dentia, qa uere mors eſt, nõ mors quæ mortem afferat, ſed
quæ morte acerbius cruciet, & mori uetet. Cæterũ neq; ip-
ſa ſimplicitas (ut diximus) abſq; prudentia erit probanda
Stupida em̃ & fatua eſt, offendẽs ad lapidẽ pedẽ ſuũ. Hãc
habere prohibemur, dicente propheta: Nolite fieri ſicut e- Pſal. 31
quus & mulus in quibus non eſt intellectus. Et apl's: Fra- 1. Cor. 14
tres inquit, nolite pueri effici ſenſibus, ſed malitia paruuli
eſtote, ſenſibus aũt pfecti eſtote. A ſenſibus excluſit ſimpli
citatẽ, a ſimplicitate malitiã ut neq; ſenſus peruerti ſinan-
tur per ignorantiã puerilis obtuſitatis, neq; ſimplicitatẽ re
ctam deprauet maligna ſuggeſtio. Paruulæ ſenſibus fue-
re uirgines illæ, quæ de ſola fidei uirginitate ſibi plaudẽtes
cũ uacuis lãpadibus occurrerũt ſponſo & quoniã oleũ bo-
norũ operũ, quo ſenſuũ noſtrorũ lampades illuminantur,
nõ habebant intrare ad ſponſi nuptias nequiuere. Nemo
igitur uſq; adeo ſimplex ſit, ut ad beatitudinẽ cõſequendã
aſpirans, quibus uitæ meritis illã adipiſci poſſit, ignoret.
Et nemo uſq; adeo prudẽs ſit, ut carnalia tantũ curet, & ſpi- Lucæ, 6.
ritalia omittat, ne prudentiores appareãt filij huius ſeculi
in generatione ſua filijs lucis. i. infideles fidelibus, dũ illi
diligentius cautiuſq; humana exequntur negotia q; hi di-
uina. Hæc de prudentia & ſimplicitate, nunc de ſapientia,
quæ & has & reliquas omnes amplexa eſt uirtutes, ali-
quid eſt dicendum.

¶ Quid ſit ſapientia, et ubi quærenda. Ca. III.

SApientia eſt (ut Stoicis placet) diuinarũ humanarũq;
rerũ ſcientia & cognitio: atq; inter ſapientiã & pru-
dentiã hoc differri, q; prudentia tantũ circa hũana ſit.
Hæc igiť quæ proprie ſapiẽtia dicit̃: late ſe effundit, utrãq;
ſciẽtiã cõtinet; neq; ſcire tantũ cõtenta eſt, niſi etiã ſecũdũ

ſcientiæ ſuæ præcepta mores uitamq; compoſuerit. Nam ſiquis philoſophiam omnem didicerit, & non perinde ac illa præcipit, uiuat: doctum equidem confitebor, ſapientem negabo. Non cadit uitium in ſapiente, cuius propria eſt uirtus. In hoc fere omnes conueniunt, ut dici ſapiens non debeat, niſi qui cunctis pręcellat animi bonis, & tam

Philoſophi ſcientia ſit inſtructus q̃ probitate. Summum itaq; bonum expetentibus, quod ſemper inquirendo philoſophi inuenire nunq̃ potuerunt, opus erit eam diſcere doctrinam, quæ a deo nobis non ab hominibus tradita ſit, cum ſola uerisſimum ad beatitudinem monſtret iter, & eandem certisſime polliceatur atq; conferat. Neq; tamen qui mediocri ſcientia præditi ſunt, a ſpe beatitudinis excluduntur. Si uis, inquit, ad uitam ingredi, ſerua mandata. Diuinæ igitur legis tantum quæ ad bene beateq; uiuendum pertinent inſtiutiones noſſe, & eas opere perſequi, ſatis perfecta eſt hominis ſapientia. Quanquam illius perfectior, qui inſuper dilargitis rebus modico contentus Chriſtum ſequitur, & corporis quoq; puritatem ſeruat repudiatis connubijs, ut caſto domino propius accedat meritis caſtitatis, & centeſimum fructum capiat, trigeſimo ſexageſimoq; relicto. Sed licet perfectioris uitæ altior ſit beatitudinis gradus, una tamē eſt beatorum eccleſia, unum corpus. Quo fit ut ab iſta ſapientia, qua ſaluamur, ne coniugati quidem excludantur, ſi modo quæ iuſſa ſunt, peregerint. Illos autem ſapientiores eſſe dicimus, quos uirtutibus nouimus præſtare, & non ſcientia ſolum uel eruditione. Scientia ēm ſi uirtutibus careat, inflat, multumq; doctus & parum ſapiens nimium ſibi arrogat, interdum etiam ueritati refragari audet, ut ſe aliquid præ cæteris argutius atq; ſubtilius inueniſſe probet. Quamobrem concludendum eſt, ut longe ſit melius pauca ſcire cum uirtute, q̃ abſq; uirtute multa. Cæterū ſcientia ipſa atq; eruditio, ſi bene utaris, plurimum iuuat: ſi male, pernicioſa eſt, ſemperq; præferenda ſcientiæ peccatrici ruſticitas ſancta. Iunge autem ſcientiæ uirtutem, & iam plenior conſummatiorq; tibi dabit ſapiētia, myſteria ſcripturarū intelliges, latentes ſub literæ uelamine ſenſus

tibi aperientur, & cubiculum ſponſi ingreſſus pulchritudine eius capieris, amore exardeſces: quantoq; illi propius acceſſeris paſſibus pij affectus fideliſq; conſyderationis, tanto magis ipſo intelligentiæ lumine illuſtraberis, ita ut alios quoq; docere ualeas, & errantes ad recti uiam reuocare, & contradicentes refellere, & eccleſiam dei edificare ex quo grande tibi meritum gloriamq; comparabis, iuxta illud: Qui docti fuerint, fulgebunt quaſi ſplendor firmamenti, & qui ad iuſtitiā erudiunt multos, quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates. Daniel. 12.
Quid eſt aūt ſcientia, niſi perfecta ueri falſiq; dinoſcendi ratio? quæ cum propria dei ſit, illa quæ ab hominibus eſt, niſi cum diuina conueniat, opinio magis dici debet q̃ ſcientia. Falli, decipi, errare, hoīs eſt. In deo iſta nō cadunt. Faceſſant igitur a nobis fallacioſæ ſtrophaꝶ argutiæ enthimemataq; dialecticoꝶ: non terrenam ſcientiā ſequimur, ſed cœleſtem. Nihil uerius, nihil certius eſſe aſſerimus, q̃ quod illa continet. Lignū uitæ eſt ijs qui apprehenderint eam, & qui tenuerit eam beatus. Per hanc ēm ad ſummū bonū peruenitur, quod ſupra cœlum eſſe ignorauerunt illi, qui ſapientē ſola uirtute contentum, ideoq; beatum dixerunt. Vbi ēm præmia ueræ uirtutis eſſent neſciebant, per totam noctē humanæ ſcientiæ laborantes, & nihil capientes. Sapientiores igitur fuere illis piſcatores noſtri, quoꝶ diſciplinā, quam a Chriſto didicerant, & philoſophi ariopagum relinquentes ſunt ſecuti, & ipſi Romani principes contempta idoloꝶ cultura probauere. Totis ēm imperij uiribus falſorum deoꝶ religionem defenderant, uicti aūt non armis, ſed eorum qui cædebantur patientia Chriſtū ſuſceperunt, qui ab ipſis prædicatus fuerat. Atq; hæc fuit uictoria quæ uicit mundū fides noſtra. Pugnantes non repugnātibus ceſſere, inermibus armati, & quod mirabilius eſt, interemptis interemptores. Ab alteris in medium prolata Chriſti religio permanſit, ab alteris tutata idolatria defecit. Et quiſnā dicere audet, profeſſionis Chriſtianæ ſcientiam non eſſe ueram, cui tam potentes inimici, non iam inuiti ſed uolētes colla ſubmiſere?

¶ De ſciētia diuinitus tradita & ſapiētis officio. Ca. IIII.

Oſeæ.6 HAEC eſt ſcientia, quam a nobis exigit dn̄s, dicens: Miſericordiam uolui & non ſacrificiū, & ſcientiam dei pluſq̄ holocauſtum. Hanc ipſam aūt dei

Ioan.7

Ioan.10 ſcientiam a ſe peti iubet, cum ait: Si quis ſitit, ueniat ad me & bibat. Et ego ſum oſtiū, inquit, per me ſiquis introierit ſaluabitur. Non eſt itaq; aditus ad beatitudinem, niſi per ſcientiā diuinitus nobis traditā. Cæteræ om̄es ſcientiæ uanæ ſunt: nemo em̄ per illas efficitur beatus, quiq; ipſis nititur, hoīm opinionibus pendet, & certā uitæ uiam prorſus ignorat. Quis em̄ nouit filium niſi pater, uel patrē niſi filius,

Matth.16 & cui uoluerit filius reuelare? Vnde & Petro Chriſtum confitenti idem reſpondit: Beatus es Simon bariona, quia caro & ſanguis non reuelauit tibi, ſed pater meus qui in cœlis eſt. Decuit aūt, ut qui homini quē formauit, beatitudinē dare decreuerat, doctrinæ quoq; eſſet autor, per quā

philoſopbi beatitudo ipſa acquiri poſſet. In caſſum igitur laborarunt om̄es philoſophoꝝ ſcholæ, om̄es mundi ſapientes, ut ueram de deo ſcientiam per ſe ipſi inuenirent, ſi non alius q̄ deus debuit illam homini monſtrare, ſicut & fecit. Sed nō eſt ſatis eam didiciſſe, niſi quæ præcipiuntur fecerimus, beati eſſe nō poſſumus. Neq; em̄ uiam qua ad cœlū itur, noſſe: ſed cum noueris, per eam ingredi ſapiētis eſt. Quinimmo tanto nequius peccat, quanto quis inter bonū malumq; diſcernere plenius didicit. Sit igitur in te ſanctaꝝ ſcientia ſcripturaꝝ, ſed ita ut nō deſint, quas illa commēdat uirtutes, & abſint uitia quæ deteſtatur. Hoc ſi præſtiteris, uere te ſapientē eſſe ſcias, ac beatū fore cū hinc deceſſeris, credas, atq; tunc demū & ſciētia & ſapiētia & bonis omnibus multo uberius q̄ in hac uita fieri poſſit, complendū. Etem̄ neq; ſcientiā perfectā habere poſſumus, q̄diu mortalitatis onere præmimur, neq; ſapientiā, dicente aplō: Ex

1.Co.13 parte cognoſcimus, & ex parte prophetamus: cum aūt uenerit quod perfectū eſt, euacuabitur quod ex parte eſt. Cor

Sapien.1 pus quippe (ut quidā ſapiens ait) aggrauat animā, & terrena inhabitatio deprimit ſenſum multa cogitantē. Sit ergo ſatis ea diſcere atq; noſſe, quæ ad dei, ſcripturarūq; eius intelligentiā nobis conceſſam pertinent, ut cum ita quēadmo

dum prçceptū̄ eſt uixerimus, illo ubi perfecta ſunt oīa conſcendamus. Optimū̄ itaq; iudicemus, nō plus ſapere quā̄ oportet ſapere, ſed ſapere ad ſobrietatē: hoc eſt q̄tū̄ humanæ naturæ permittit, tantū̄ & indagare diſcēdo, & conari operando. Atq; hoc erit, ſeipſum noſſe, nihil ſupra uires tētare, neq; quod capere non poſſumus, fruſtra ſequi uelle, ſed ſuis finibus contentari & ea quæ uerbis explicare negmus, fide tenere, diuino credētes teſtimonio. Porro ſapiētiæ definitionē, quā̄ ſup̄ retulimus, diuinaꝝ uidelicet atq; hūaꝝ reꝝ ſciam eſſe, nō plene factā̄ arbitror. Quę nā̄ erit ſapientia, ut iam dixi, ſcire tantū̄ & non facere, quę facienda didiceris, neq; cauere, quæ cauenda noueris? Manſuetudinē, liberalitatē, clementiā̄, caſtitatem, conſtantiā̄, cæteraſq; uirtutes, non noſſe ſolum, uerum & exercere, earumq; officio uti ſapientia eſt: nihil agere quod actum nolis, nihil omittere quod omiſſum negligentiæ poſſit aſcribi: in omnibus ſibīpſi conſtare, nec leuem eſſe, ſed grauem atq; in ījs quę recta & honeſta ſunt, firmum ſtabilemq; permanere: non ira, non cupiditatibus, non turpi laſciuia moueri, ſed affectus ratione moderari, & animi motibus præeſſe ut dn̄m, non ſubeſſe ut ſeruum. Vis iſta in ſummā̄ redigi? audi prophetā̄ dicentē: Quieſcite agere peruerſe: diſcite benefacere. Rationale animal eſt hō, ſi naturā̄ ſuam nō peruerterei it, ſapientiā̄ exquiret. Ingenita eſt ē̄m ei ratio, qua & bonū̄ expetat, & a malo declinet. Dabit itaq; operam, ut diſciplinis inſtruat, quæ naturā̄ ſuā̄ perficiant, ne ignarus rerū̄ errer, nec pro bono accipiat malū̄, & bonum pro malo: ac dū̄ ſapienter ſe facere putat, inſipiētię arguat. Nā̄ licet affectionē boni habeamus a natura, nō tñ̄ & ſciētiam quę efficit ſapientē. Inter doctū̄ aūt & indoctū̄ multa diſtātia exiſtat neceſſe eſt, q̄ta utiq; inter ſcire & neſcire. Quoꝝ alteꝝ Salomon luci, alteꝝ tenebris comparat dicēs Vidi quia tm̄ pręcederet ſapientia ſtultitiā̄, q̄tum differt lux a tenebris: & ſapiētis, inquit, oculi in capite eius ſtultus in tenebris ambulat. Illius oculi in capite ſunt, q altioris ſapiētiæ circū̄ſpectu regit uitā̄, mores cōponit, & q ſit cuiuſq; rei exitus diligēter perpendit; q̄ ſua interſunt nouit

Eſa. 1
Eccl. 2

& illa tractat, illa meditatur: quæ uero a ſe aliena iudicat, ab ijs abſtinet: naturã hominis finemq; conſyderat, ſeq; ad immortalitatẽ natum intelligit, & caduca bona contẽnit, dum æterna obtinere feſtinat. Itaq; cœlo æquatur, & terra ſuperior eſt animus ſapientis, in contemplatione diuinorũ aſſiduus, humanaq; traſcendens: nihil aliud illi cu ræ eſt, niſi ut deo placeat: quicquid agit, ad hunc unum finem dirigit, ut deo frui poſſit.

Quod ſapientia donum dei ſit, et vera ſapiẽtia Chriſtum imitari.

Porro talia ſcire atq; ita ſeſe gerere, ne quis induſtriæ ſuæ arroget, ſed donũ dei eſſe agnoſcat, ſcriptum eſt:
Prouer. 2 Dominus dat ſapientiam, & ex ore eius prudẽtia &
Eccle. 1 ſcientia. Et iterum: Omnis ſapientia a dño deo eſt, & cum illo fuit ſemper, & eſt ante æuum. Ipſe oĩm conditor deus, cum hoiem in lucem produxiſſet, ſapientiæ capacem fecit præ cæteris animãtibus, ut autorem ſuum intelligeret, intelligendo amaret, amando poſſideret, poſſidendo perpetuo beatus eſſet. Quam quidẽ ſapientiam ut concipere & tenere poſſimus, non ſolum diſcendi ſtudio incumbere, ſed etiam uotis precationibuſq; poſcere debemus: cum Ia
Iaco. 1 cobus apoſtolus dicat: *Si quis ueſtrum indiget ſapientia, poſtulet a deo, qui dat omĩbus affluenter, & non imprope*
Iob. 32 rat, & dabitur ei. In Iob quoq; legimus: Inſpiratio omĩpotentis dat intelligentiam. Cæterũ uas mundũ ſit oportet, in quo diuinæ ſapientiæ theſaurus recondi debet: unde dici-
Eccle. 1 tur: fili concupiſcens ſapientiã conſerua iuſtitiam, & deus
Eccle. 43 præbebit illam tibi. Item: Omnia, inquit, dñs fecit, & pie agentibus dedit ſapientiã. Quõ enim illic poteſt infundi cœleſte donum, unde eiecti prius & exterminati non fuerint terreni affectus? Duo contraria ſimul manere nequeunt: quæ eñ ſocietas luci cum tenebris? Chriſto cum Beli-
Sapien. 1 al? Ideo eſt ſcriptum: In maliuolam aĩam non intrabit ſapientia, nec habitabit in corpore ſubdito peccatis. Cur eñ principium ſapientiæ timor dñi dicitur, niſi quia is qui deum timet, ſe a delictis continet, & innocenter uiuere ſtudet, ne creatorẽ ſuum offendat? Ab hoc principio proficere

incipimus,& addito diſcendi labore ſapientiam in myſte rio abſconditam,& credulis tantum humilibuſq; reuelatam ex diuinis uoluminibus haurimus. Hanc ſi alibi quæ ſieris,nuſq; inuenies.Latuit philoſophos, ignota fuit omi bus gentilium ſapientibus,tradita aũt prophetis,Chriſtiq; diſcipulis. Vnde ait: Vobis datum eſt noſſe myſterium re gni dei,illis aũt incredulis,uidelicet & humana tantũ ſcientia nitentibus, non eſt datum. In ſanctis ergo ſcripturis duntaxat quære tibi dei ſapientiã,& uerbi dei ſcientiã,& quære mente pura, cordeq; fideli, atq; ardenti diſcendi deſyderio:ut quod cupieris,aſſequi merearis. Dei autẽ ſapientia & dei uirtus,Chriſtus eſt. Hunc ſcrutare in ueteribus cælatum ſcripturis,in nouis manifeſtum,in utriſq; ad mirabilem atq; adorandum,ſummi boni doctorẽ ac largitorem:boni inquã,quod tota gẽtilitatis achademia ſemper perquiſiuit,& nunq̃ potuit inuenire. Neq; enim fas erat,ut tantæ rei, qua nihil homini maius poteſt contingere,alius eſſet cognoſcendæ mõſtrator, q̃ qui eſſet fruendæ donator atq; autor. Minus dignitatis habitura erat noſtra religio,ſi alio q̃ deo inſtitutore præceptoreq; gauderet. Ipſe debuit perfectæ beatitudinis iter oſtendere, qui ipſe eſſet perfectiſſimus oĩm feliciſſimuſq;, ut ſoli gratiæ agantur habeanturq; tam pro doctrina adipiſcendæ ſalutis,q̃ pro adeptæ beneficio.Hanc aũt probatiſſimæ ſaluberrimæq; diſciplinæ ſapientiam, cum deus in myſterio uelatam daret,per ſeruos exhibuit:ſed cum reuelatã tribueret,per filium uulgauit:tunc in nubis aut ignis figura apparens deus cum hoĩbus eſt locutus, poſtea uero deus homo factus cum hominibus conuerſari,& præſens ipſe cũ iiſdem colloqui uoluit,ut legis & euangelij diſtantiam cognoſceremus.In illa futuri ſigna ſunt, in hoc eorum euentus:in illa umbræ,in hoc ueritas: in illa ſeruitus,in hoc libertas:in illa promiſſio,in hoc promiſſionis impletio atq; gratia:in utroq; aũt bene beateq; uiuendi præcepta:pleni us tamẽ exactiuſq; in euangelio q̃ in lege:quia legis mediator Moyſes,euangelij Chriſtus,per quem redempti ac ſaluati ſumus.Hunc ſi ſequi uolumus,& ſanctiſſimis eius

Matth. 13

inſtitutionibus inhærere, uere ſapientes uereq; beati erimus: & iam non terreni, ſed cœleſtes. Audiamus quid ſuper hac re apoſtolus dicat: Iudæi, inquit, ſigna petunt, &
1.Co.1 Græci ſapientiam quærunt: nos autem prædicamus Chriſtum crucifixum, Iudæis quidem ſcandalum, gentibus autem ſtultitiam: ipſis autem uocatis Iudęis atq; Gręcis Chriſtum dei uirtutem & dei ſapientiam: quia quod ſtultum eſt dei, ſapiẽtius ẽ hominibus. In his ergo ſcripturis, quas gentilitas deridet & hæreticorum prauitas impugnat, diſcenda ſapientia eſt. Quia quod hi infirmum arguunt, fortius eſt omni humana uirtute: & quod illi ſtultum exiſtimant, ſapientius eſt omni mundanæ philoſophiæ traditio
Ibidẽ ne. Stulta, inquit, mundi elegit deus, ut confundat ſapientes: & infirma mundi elegit deus, ut confundat fortia. Per piſcatorum quippe & uulgarium hoĩm prædicationẽ ſuperauit philoſophos: & per inermes martyres, regum imperatorumq; potentiam. Quid ni, ſi idem ipſi qui perſequebantur Chriſtianos facti ſunt Chriſtiani, & eccleſię propugnatores, qui eccleſiæ hoſtes erant? Seruire cœperũt Chriſto, qui imperabant mundo. Chriſtus igitur (ut apl's ait) factus eſt nobis ſapientia & iuſtitia & ſanctificatio & redemptio: ut quemadmodũ ſcriptũ eſt: Qui gloriat, in dñõ glorietur. Quis enim hoĩm comparandæ ueræ beatitudinis rationem potuit per ſe cognoſcere, ſi hoc ſolius dei erat docere, cuius ſolius fuit ipſam beatitudinem tribuere. Quę
2.Co.2 dei ſunt, inquit, nemo cognouit, niſi ſpiritus dei: nos autẽ non ſpiritũ huius mundi accepimus, ſed ſpiritũ qui ex deo eſt, ut ſcimus quæ a deo donata ſunt nobis: quæ & loquimur, nõ in doctis humanæ ſapientiæ uerbis, ſed in doctrina ſpũs ſpiritalibus ſpiritalia comparantes. Deniq; poſt
1.Co.3 multa de deo ſalutaris ſapiẽtiæ autore dicta ait: Si quis uidetur inter uos ſapiens eſſe in hoc ſeculo, ſtultus fiat, ut ſit ſapiens. Sapientia ẽm huius mundi ſtultitia eſt apud deũ. Scriptũ eſt ẽm: Comprehendã ſapientes in aſtutia eorꝝ. Et iterũ: Dominus nouit cogitationes ſapientũ, quoniã uanæ ſunt. Vani quippe ſunt, qui ſanctæ trinitatis myſteriũ nõ admittunt, qui ueræ beatitudinis bonum non percipiunt:

quia ſibi magis q̃ deo credunt. Quamobrem nobis non humana, ſed diuina doctrina inſtitutis cum ſaluatore noſtro dei filio deo gratiæ agendæ ſunt, ſic dicente: Confiteor tibi pater domine cœli & terræ, quia abſcondiſti hæc a ſapientibus & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis: ita pater, quoniam ſic fuit placitum ante te. Mat. 11

Quod ſola ſapientia dei efficit beatos. Ca. VI.

ET quoniã ſola dei ſapientia, nõ uana, ſed uera eſt, p quã ſolam patet aditus ad beatitudinẽ. Sapientia, inquit Iacobus apoſtolus, quæ de ſurſum eſt, primum quidem pudica eſt, deinde pacifica, modeſta, ſuadibilis, bonis conſulens, plena miſericordia & fructibus bonis, iudicans ſine ſimulatione. Omnes itaq; uirtutes iſta ſapientia nobis diuinitus oſtenſa in ſe continet, & credentibus atq; uolentibus eas impartit: in quibus qui ſe digne exercuerint, illos ut a dño remunerentur, de terreno habitaculo ad cœleſte regnum feliciter tranſmittit. Sapiẽtis erit igitur, omni loco, oĩ tempore, oĩbus in rebus diligenter diſpicere quid uelit dñs, & ſecundum eius uoluntatẽ, quæ iuſſa ſunt facere, quę uetita declinare. Qui ſic egerit, & mãdatis dei ſatiſfaciet, & ipſe ſuæ conſulet ſaluti. Quicquid ẽm deo obedimus, quicquid obſequimur, quicquid ſeruimus, totum in noſtram uertitur utilitatẽ: nihil ex hoc ei accedit, qui ſolus nulla re indiget. Recte ergo Salomon in prouerbijs ait: Si ſapiens fueris, tibimetipſi eris. Nam illud quoq; quod alios docueris, quod ad uirtutẽ hortatus fueris quod uerbo, quod re atq; opere iuueris, tibi cedet ad gloriamq;, tibi magis q̃ ulli alij proderit ad adipiſcendam ueram felicitatem quã affectas. Ac ueluti illi qui terram purgant, ſtercorant, arant, occant, obfringunt, modis oĩbus excolunt, ſementemq; faciunt: poſtea uero metunt & fructum colligunt, ita hic noſter ſapiens alijs benefaciendo, ſibimetipſi ſapiet, cum pro benefactis a dño recipere cœperit mercedẽ. Hic idem in oĩbus prouidum ac prudentẽ ſe præſtabit: nihil eum imparatũ offendet: omnibus quę accidere poſſunt præſidio opportuno munitus occurret. In aduerſis explicabit patientiam, in proſperis humilitatem,

Iaco. 3

Prouer. 9

Eccle.10 utriſq; conſtantiã. Apparebitq; in illo quod Salomon ait: Melior eſt ſapientia quàm arma bellica. Fortior eſt eñ, cuius animum non frangunt aduerſa, neq; turbant iniuriæ, quàm qui

Sapien.5 armis hoſtem ſuperat. Alibi etiam dicitur: Melior eſt ſapientia quàm uires, & uir prudens quàm fortis. Nam ſapientia & prudentia bona animi ſunt: fortem aũt & robuſtum eſſe, bonum corporis eſt: & illa quidẽ hoĩs propria, hoc autem cum beſtijs commune. Sapiens tranquille degit, quia perturbationibus temperat: ſenſuum affectiones ratione frenat, & ſaniori conſilio parere compellit. Sapiens linguam quoq; continet, uerboſitatem fugit, ne in multiloquio peccet. Pauca loquitur, ſed conſyderate, nihil leue ab ipſo prolatum auditur, ſed ſerium ſemper & graue põderiſq; multi. Neq; eñ prius uerbum emittit, quàm quo caſurum ſit cogitet. Sapiens ut ſemper ſapiens ſit, ſtudet, utq; cum Salomo

Eccle.2 ne dicere poſſit: Sapientia quoq; perſeuerauit mecũ. Quæris quo pacto ſemper ſapiens eſſe queat, cum nemo ſit qui non peccet, cũ ſepties in die cadat iuſtus? Sed quẽadmodũ iuſtus cum ceciderit, cito ſurgendo iuſti nomẽ non amittit: ita ſapiens dicendus eſt ſemper ſapiens, qui quoties aliquid ſtulte peccat, ſapienter quod peccatũ eſt protinus emẽdat, & præteriti errati notam inſequentis uirtutis laude cõpenſat. Sapientem ſemper beatum eſſe philoſophi contendunt, eo quòd ſola uirtute contentus ſit: uirtutẽ aũt ſibi ipſam ſufficere. Patet, quia nihil extra uirtutem, in quo beatitudo eſſe potuiſſet, nouerant. Ignorabãt igitur bonũ illud quantum aut quale eſſet, quod debetur uirtuti, quodq; noſtri ſapientes uitæ innocenter laudabiliterq; actæ meritis confidant ſe conſecuturos, & tunc demũ beatos fore, cum illud adepti fuerint. Sed quàmdiu in expectatione eius ſunt, nondũ eſſe beatos conſtat, quàmuis ob quandã ſpei certitudinẽ nunc quoq; beati dicantur. Sapiens inquiunt, & in tormẽtis beatus eſt. Recte id quidem ſi de noſtris diceretur, & non de illis qui a uera religione alieni erant. Noſtri eñ uere beati, quos nulla compellere tormenta potuerunt ut Chriſtũ negarent. Porro hi non ſola uirtute contenti erant, quæ prope uana eſſet, ſi nihil eam poſt mortẽ ſequeretur, ſed per ipſa

uirtutis opera deo iungi cupiebãt: quod quia præcipue martyrij patientia præſtare poterat, cædi occidiq; gaudebant. Illi autẽ quibus æterna hominis beatitudo ignota erat, nõ quomodo oportuit, ſed quomodo poterãt, beatã uitã diffinierunt, atq; ipſam, quoniã longius protẽdere neſcirẽt, uirtute quæ in præſenti eſt terminarunt. Sed quæ nam quæſo eſſet iſta beatitudo, quæ ſimul cũ corpore pecudum more erat finienda? Præterea ſi ſola uirtus beata uita eſſet, ſexcẽties in uita beati eſſemus, & ſexcentiens infelices: quando quidem nemo tam firme ſtabilitæq; uirtutis eſt, ut nõ quotidie fere aliquid deſipiat, oſcitet, deliret, hallucinetur: tot autẽ uicibus nũc accedẽs nũc recedens beatitudo nõne uertibilior haberetur rota figulari, & alterno dierũ noctiũq; recurſu mutabilior? Non eſt ergo uirtus uita beata ſed illa cœleſtis æternaq; felicitas, quæ debetur uirtuti, ſi uirtus ipſa cum uera religione iuncta fuerit. Beata quippe uita eſt, quæ nunq; ſubducitur, nunq; deficit, bonis omibus affluit ſemper, malis uacat, deſideriũ implet: deniq; ad ſummũ bonorũ peruentũ eſt, cum ad illã peruenitur. Huc accedit q; Chriſtianorum ſapientia non ita rigide neq; inhumane circũſcripta ſit, ſicut fuit illa ſtoicæ ſectæ philoſophorum, qui docebant ſapientem animi paſſionibus prorſus carere oportere ut beatus ſit. Nos enim econtrario definimus, nõ poſſe ſapientem fieri beatum, qui adhuc in corpore uiuẽs futuræ beatitudinis deſyderio non ducitur, q pro eo quod aliquando peccauit, dolendo non ſatiſfacit, qui cum benefecerit non gaudet & deo gratias agit, cuius ope in benefaciendo eſt uſus, qui eidem peccare non metuit, cui ſoli ſemper plurimũ placere ſtudet, qui deniq; & pauperis et malo aliquo affecti hominis non miſeretur. Ea ſane uera eſt ſapientia & ſeruorũ dei propria, cuius hæ ſunt paſſiones. Illa autem Stoicorum prorſus uana, & non hominis ſed lapidis potius, nihil ſperare, nihil metuere, nihil gaudere, nihil dolere. Si iſtud ſapientia uel uita beata eſſet, quid in terris lapide & ſenſu carentibus rebus eſſe ſapientius uel beatius exiſtimari potuiſſet? Lapidea eſt igitur illorum & ſapientia & beatitudo, non humana. Cum enim ueræ beatitatis

ignari eſſent, beatitatem ipſam appetitionum quietudinē eſſe putauerunt, & hanc ad ſapientem pertinere uolebāt. At nos ueræ quoq; æternæq; beatitudini gaudium attribuimus & in deo lætitiam perpetuamq; iucunditatem, amorem etiam & mutuam inter beatos charitatem atq; perfectam. Repudiata itaque gentilium fatuitate, ſapientiam quam non homo ſed deus docuit ſequamur: hanc diuitijs,
Prouer. 3 hanc rebus omnibus anteponamus. Melior eſt acquiſitio eius (ut recte Salomon ait) negotiatione auri & argenti primi & puriſſimi, fructus eius pretioſior eſt cunctis opibus, & omnia quæ deſyderantur, huic non ualent comparari. Sola enim diuinæ doctrinæ ſapientia efficit beatos.

Quæ ſapientia eſt uitanda Ca. VII.

Hanc aūt uerisſimam ſapientiam, quam deo tradēte accepimus, quo attentius accuratiusq; amplectamur, quærendum reſtat q̄nam ſit illa, quā cauere debemus, indigna qdē hoc nomine, cū uerius ſtultitia ſit dicenda q̄ ſapientia. Eſt igit quædam ſapiētia, quæ mundana ſiue ſecularis dicit, de qua apls: Sapientia inquit hu-
1. Cor. 3 ius mundi, ſtultitia eſt apud deum. Et iterum: Stultam fecit deus ſapiētiam huius ſeculi. Hic ſane fuit antiquoꝝ deos colentium error, qui olim uidebatur eſſe ſapientia: ſed poſtq; euangelij ueritas etiam ab ijs qui eam perſequebāt, recepta eſt, apparuit colendoꝝ deorum ritum non ſapientiam fuiſſe, ſed ſtultitiam. Tunc Pharaonis ſapientium uirgæ a uirga Moyſi deuoratę ſunt, & omne diaboli cōmentum uirtute crucis Chriſti ſuperatū: tunc mulier ſanguine fluens, quā medici ſecularis diſciplinæ curare nequerant, tacta Chriſti fimbria recepit ſanitatē: quia gentilitas deſijt uictimarum cruorem dæmonibus fundere, ubi in Chriſto deum cognouit, quē in ſpiritu cœpit adorare. Adhuc tamē iſta infidelitatis ſapiētia in illis perſeuerat, qui ſomnia ſorteſq; obſeruāt, & naturas hominū ex ſtellarum influxibus pendere iudicāt, & incantationibus diaboli magis q̄ pijs eccleſiæ p̄cibus delectantur. In his omnibus ſtultus ſit oportet, q apud deū ſapiens eſſe deſyderat. Fuit & alia inter

gentiles ſapientia, ueri quidē inquirendi ſupra q̄ dici q̄at ſtudioſa, ſed plane inanis caſſiq; laboris, cū ineſtigare illud nequaq̄ potuerit, quod niſi deo monſtrāte ſcire nemo poterat. Iſta aūt erat philoſophorum profeſſio circa ipſam hoīs beatitudinē uarie ſentientiū (ut diximus) atq; deliran tiū: cū non in cœlo ſed in terra illā cōſtituerēt, q̄rētes ubi nō erat, & ubi eſſet neſciētes. De his pſalmiſta ait: Defecerūt ſcrutantes ſcrutinio. His nonnulli quoq; ex noſtris mihi ſimiles uidēt, q̄bus non eſt ſatis noſſe quō uerā perfectāq; beatitudinē aſſequi poſſint, ſed altiora ſe indagare conanē & ea quidem quæ niſi fides teneat, ratio non explicat, curioſius perſcrutari ſolent. Vnde fit, ut plærumq; ab eo etiā quod recte didicerant, aberrent: & dum Chriſtum ſe tenere putant, de manibus elapſum non animaduertant. Plena periculi eſt talis ſapientia, ideoq; uitanda: cum ſcriptū ſit: Scrutator maieſtatis opprimetur a gloria. Et iterū: Nō plus ſapias q̄ neceſſe eſt, ne obſtupeſcas. Caue igitū nimis altū ſapere, ne forte uel cum hæreticis uetus inſtrumentū damnes, uel cum iudæis nouum, & cum utriſq; ipſe damneris dicente dn̄o: Nunquid non in die illa perdam ſapientes de Idumæa, & prudētiam de monte Eſau? Peribunt utiq; hæretici & dei iudicio condemnabunt, qui terrena ſapiebāt. Hoc em̄ idumæa interpretatur, & iudæi q cum Eſau aduerſabantur fratri eius Iacob .i. cū ſynagoga eccleſiæ Chriſti, ad quam credentem, primogenita credere nolētium benedictioneſq; tranſierūt. Illud quoq; ad hæreticorum infidelitatem ſpectare arbitror quod Salomon ait: Ciuitates munitas occupabit ſapiens, & deſtruet munitionē in qua confidebant impij. Omnia quippe impietatis dogmata, quæ illi ſyllogiſmis captioſiſq; dialecticæ concluſiunculis munimentis inſuperabilia eſſe putabāt, dei ſapientia Chriſtus ſua uirtute ſuperauit, et euertit, Arrij, Sabellij, Euticetis, Manichæi, reliquorumq; omnium prauitas defecit, ſola machumetana extat, ne ipſa quidem diu permanſura dicente dn̄o: Omnis plantatio, quā non plātauit pater meus cœleſtis, eradicabit. Sed ſunt & in eccleſia fortaſſe nō pauci, q ſibi ſapientes uidēt, ita ut interdū contradicere audeant

Eccl. 7
Abdiæ. 1
Prouer. 21
Math. 15

catholicæ ueritati, apud ignaros admirationẽ ſui facturi, quaſi qui acutius aliquid ſagatiusqꝫ explorarint, ꝙ illi qui iam pridẽ probati recepti, celebresqꝫ habẽtur. In iſtos recla mat Eſaias, dicẽs: Væ qui ſapientes eſtis in oculis ueſtris, & corã uobis metipſis prudẽtes, Apud deũ eñ & inſipien tes & imprudẽtes ſunt, qui temeraria præſumptione abducti ad oſtentationẽ ingenij magis ꝙ ad ueritatis confirmationẽ loquũtur. Porro omnis diſciplina quæ cũ euangelio nõ cõuenit, inutilis eſt, ſapientẽ facere nõ poteſt, ideo qꝫ nec beatũ. Poeſis fabellarũ fictionibus exuberat: Oratoria ad gratiã loquendi artem præfert, Aſtronomia cœli ſyderumqꝫ motibus & exinde futurorũ diuinationibus ſcatet, philoſophia ſapientiæ ſtudio gloriatur, cum cauſas rerum naturaſqꝫ conquiſierit. Sed cũ nulla doctrinarũ iſtarꝫ qui hominis finis ſit recte uereqꝫ indicare uideatur, nemini diſcendas dicerem, niſi aliqua in parte diuinæ quoqꝫ ſapientiæ ſcientiã adiuuarẽt. Operæpreciũ erit igitur de his tantũ capere quantũ fideli inſtitutioni conuenire cõſtabit, cętera ne noceant reſpuere: aut enim ſuperflua ſunt, aut fini noſtro aduerſantia: quod autẽ ſuperfluũ eſt, contemni debet: quod aduerſariũ, repelli. De his enim pſalmiſta ait: No
uit dñs cogitationes ſapientiũ, quoniã uanæ ſunt. Et apo-
Pſal. 93 ſtolus: Nolite inquit, iugũ ducere cũ infidelibus. Quæ eñ
2. Cor. 6 participatio iuſtitiæ cũ iniquitate? aut quæ ſocietas luci ad tenebras? quæ autẽ conuentio Chriſti cum Belial? aut quæ pars fideli cũ infideli? qui autẽ cõſenſus tẽplo dei cũ idolis Tantũ abeſt igitur ut ſapiens ſit, qui ethnicorũ ſapientes præter modũ emulatur ut etiã iniquus & infidelis eſſe poſſit cõuinci. Et qm̃ ſola dei ſapiẽtia, q̃ in ſacris literis cõtine tur, uera eſt ſapiẽtia, ideo ipſe dñs ꝑ prophetã exclamat, di
Hier. 9 cẽs: Nõ glorietur ſapiẽs in ſapiẽtia ſua, & nõ glorieẽ fortis in fortitudine ſua, & nõ glorietur diues in diuitijs ſuis: ſed in hoc glorieẽ qui gloriaẽ, ſcire & noſſe me. Quia ego ſum dñs, qui facio miſericordiã & iudicium & iuſtitiã in terra: miſericordiã utiqꝫ erga ſapientes in bono iudiciũ & iuſtitiã aduerſus ſapientes in malo. De quibus Hieremias ait: Sapientes ſunt ut faciant mala, bñ aũt facere neſcierũt. Sa-

pientia iſta doli, calliditatis, uerſutiæ, fraudũ eſt plena: iſta deniq; nõ hoïs, ſed diaboli ſapientia eſt. Hac armatus erat ſerpens, q decepit Euam: hanc ſequunt illi, de qbus in euã
gelio dicitur: Prudẽtiores ſunt filij ſeculi filijs lucis in gene Luc. 16
ratiõe ſua. Ab hac certe uir iuſtus abhorrebit, ut potius ſecundum deum q̃ ſecundũ ſeculum ſapiens ſit: ac nequãdo Pſal. 42
& ipſe ſeculi ſapientium capiatur ſicophantijs, deũ cũ propheta orabit. Ab homine iniquo & doloſo erue me.

Quod ſapiens docere alios debet. Ca. VIII

Docuimus & quæ ſequenda ſapientia & quæ fugienda ſit: reliquum eſt ut eos, qui uera. i. diuina ſapientia præditi ſunt hortemur, ne creditum ſibi ſalutaris eruditionis talentum in terra defodiant, ſed illic diſpẽſent, unde cum uſuris exigi poſſit, & dño cui negociantur, plurimũ lucri accedat. Laxent igitur retia ſua in capturam: alios doceant quod ipſi didicerunt, & non ſibi ſolum, ſed alijs etiam prodeſſe ſtudeant, tantoq; accepto beneficio ſe dignos præſtent. Vt quid enim bonum ſapientiæ tu qui dei benignitate ſapientiam adeptus es, cum proximis nõ communicas: ſi nihil inde tibi deperit, ſi communicatum etiam augetur & excreſcit? Quis eſt enim qui docet, & docendo non aliquid diſcat, & quod didicit non confirmet, cum de memoria facile labi ſoleat & exciderit, quicquid relinquitur irrepetitũ? Ita fit, ut ipſe quoq; dediſcas, niſi doceris. Doce igitur ut doctior ſis, aut ſaltem ne obliuioni tradas quod didiciſti. Immo quæ potiſſima alios docendi cauſa eſſe debet, docent beatior ſis: quãdoquidem qui erudiunt multos ad ſapientiã, fulgebunt (ſicut ſcriptũ eſt) tanq̃
ſtellæ in ꝑpetuas æternitates. Caſſus pene labor eſt, multa Dañ. 12
didiciſſe: & poſtq̃ didiceris, obmuteſcere. Nunquid non Prouer. 8
ſapientia clamitat, inquit Salomon, & prudentia dat uocem ſuam in ſummis excelſiſq; uerticibus ſuper uiam in medijs ſemitis, ſtans iuxta portas ciuitatis, in ipſis foribus loquitur, dicens: Viri ad uos clamito, & uox mea ad filios dominum. Cum ergo docendi officio fungi debeat uir diuina ſapientia eruditus, nonne ſal fatuum erit ſi tacuerit? Eccle. 20
nonne uerum eſt quod dicitur: Sapientia abſconſa & the-

ſaurus inuiſus, quæ utilitas in utriſq;? Quid iuuat lucemã accendere, & eam p onere ſub modio? Profecto ſi ſapiens fueris, non ſub modio illam pones, ſed ſup candelabrum, & alioꝝ tenebras tuæ ſciẽtiæ luce depelles. Aut em̃ linguã
Prouer.31 exercebis in prædicando, aut in ſcribendo manum: ut etiã de te dici poſſit: Os ſuum aperuit ſapientiæ, & lex clementiæ in lingua eius. Plurimum quidem tibi apud deum meritorum accedet, quoties uel ſcripſeris, uel dixeris aliquid, uel proprio oſtenderis exemplo, unde alij meliores effici queant. Qui em̃ fecerit & docuerit ſic, hic magnus uocabitur in regno cœloꝝ. Ipſe dominus noſter Chriſtus docuit, nec apoſtolos ſuos paſſus eſt deſidia otioq; torpere, ſed ſpiritu ſancto repletos per diuerſas orbis partes dimiſit, ut errantes docendo in uiam ueritatis reuocarent: atq; illos qdẽ non itineris labor, non perſecutionis immanitas ab officio deterruit, & te pigebit illorum ſaltem, a quibus nihil mali metuis, tuæ ſapientiæ medicamenta conferendo, ſaluti conſulere, & multorum animas dño tuo lucrari? Satis hæc de ſapientia, nunc ſimplicioribus detegamus inimici dolos carniſq; pugnas, ne ab ijs incauti imprudenteſq; ſuperentur.

¶ De dæmonum natura Ca. IX.

SEd enim quo facilius calidiſſimi hoſtis machinamẽta deuitemus, operæpretium erit, prius naturam eius moreſq; cognoſcere. Dæmones igitur ſpiritus ſunt, nocendi cupidi, iuſti expertes, faſtu elati, aſtu callidi, inter cœlum terramq; habitantes, donec poſtremo ad inferna detrudantur: ut tanto eant inferius, quãto altius efferre ſeſe conati ſunt. Qui ut ei cuius iudicio ad hęc ima deiecti ſunt aduerſentur, homini inuident, atq; illos maxime infeſtant quibus beatitudinem, quã ipſi amiſerunt, promiſſam cognoſcunt. Gentilitas dæmones alios bonos, alios malos eſſe dixit: nos uero ſub hoc noïe malos tm̃ intelligimus. Illos em̃ ſpiritus q boni ſunt, dei angelos atq; miniſtros nũcupamus. Nec certe conuenit eos, quorum diuerſa eſt uoluntas, eodem nomine confundere. Dæmones ergo nequitiæ pleni ſpiritus inuidiæ acti ſtimulis hominem ſemper

ad uitia prouocant, ne ad cœleſte regnum, unde ipſi deturbati ſunt, transferri mereantur. Idcirco clamat apoſtolus, dicens: Non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem & ſanguinem, ſed aduerſus principatus, aduerſus poteſtates, aduerſus rectores, tenebrarum harum, aduerſus ſpiritalia nequitiæ in cœleſtibus: non ꝙ in cœlo ſint dæmones, ſed in aere, qui quidem his plenus eſſe creditur. In cœleſtibus autem dixit, iuxta conſuetudinem diuinæ ſcripturæ, quæ uolucres quoq; cœli appellat, quas per aera uolitantes cernimus. Magnarum autem uirium eſſe illos oſtendit, principatum & poteſtatem & regimen eis attribuens: non hoc tamen in omnes homines, ſed in illos duntaxat, qui tenebræ ſunt. In illos uero qui lux ſunt, ius nullum habent, niſi tentandi incitandiq; ad peccandum: ut & ipſi relicto bñ agendi lumine malignæ actionis tenebras diligere incipiant: & cum id fecerint, tunc etiam ipſis dominent̃ ac preſint. Aequum eſt eñ ut qui ab innocentia recedendo ſub poteſtate dei eſſe noluerit, diaboli ſubdatur poteſtati. Poteſtas autem illius tanta eſt, quantam deus permiſerit, qui eoꝝ opa utitur tam in prauos puniędos, ꝗ̃ in bonos probandos, ut hi cũ aduerſarij tentamenta uicerint, plus præmij mereant̃, & illi uicti ſi ad pœnitudinẽ non redierint, tanto iuſtius crucieẽt, quanto diutius expectati ſunt ut redirent. Præterea ſi dæmonis potentiã ex teſtimonio ſcripturaꝝ penſare uolumus, profecto homini intolerandam inſuperabileq; eſſe inueniemus. Hunc Beemoth & Leuiatan dici legimus: quorum alteꝝ Elephantum, Cethum alteꝝ interpretantur: quæ duo animaliũ genera cũ omnium quę in mari terraq; habentur, maxima ſint, maximã dæmonis uim ſignificare uidẽtur: & Elephas qdẽ dæmones aerios deſignat, Cethus aqueos: nam in utroq; elemento habitare feruntur. Nemo itaq; mortalium tantæ uirtutis eſt, tantæq; conſtantiæ, qui eorum uiribus ualeret reſiſtere, niſi ut ualeamus deus præſtaret, coercens illorum robur, & noſtram ſimul adiuuans imbecillitatem. Stultus eſt igitur, qui non totam reſiſtendi ſpem atque uincendi in deo poſuerit. Sit ille licet Abrahã, uel Moyſes, uel Dauid, uel Ioannes bapti Iob.4●

ſta, uel aliquis apoſtolorum, ſi propria uirtute, & non ope diuina niteretur, ſtatim ſuccumberet: in deo autem ſperãs uictoria potiretur. Beemoth, inquit, quaſi bos fœnum comedet: hoc eſt, paleas igni comburendas: fortitudo eius in lumbis eius, & uirtus eius in umbilico uentris eius. Illecebris enim uenereæ uoluptatis, quæ circa lumbos & umbilicum præcipue ſentitur, frequenter impugnat. Oſſa eius uelut fiſtulæ æris, cartilago eius quaſi laminæ ferri. ad duritiam diaboli iſta referuntur: quoniam a malitia quam ſemel amplexus eſt nequit remoueri, & ære & ferro magis obduratus. Sub umbra dormit in ſecreto calami: hoc illud
Pſal.9 eſt q̃d in pſalmo dicit̃: Sedet in inſidijs in occultis, ut interficiat pauperem dum attrahit eum. De Leuiatam idem fere alijs uerbis p̃dicatur, & uis naturæ dæmoniacæ exprimit̃, ſupra modũ potẽs atq; uerſuta: q̃ utiq; cuncta hũana ſub-
Iob.41 uerteret, niſi freno arbitrij diuini cõpeſceret. Per gyrũ, inq̃t, dẽtiũ eius formido, corpus eius quaſi ſcuta fuſilia, cõpactũ ſquamis ſe prẽmẽtibus: deniq; flãmas fumũq; de illo procedere ait: Ignita enim ſunt iacula diaboli, q̃bus illi q uulnerantur, uel obſcenæ libidinis ardore incaleſcũt, uel fumo inanis gloriæ laborant. De eius etiam in malo pertinacia dicitur: Cor eius indurabitur tãq; lapis, & ſtringetur quaſi malleatoris incus. De trãſlatione etiã eius a ſtatu ſuæ ſublimitatis dictum eſt: Cum ſublatus fuerit, timebunt angeli & territi purgabuntur. Iuſti enim deum timent, cum etiã aduerſus angelicam naturam ſeuerum fuiſſe recordant̃: & territi ſtudent, ſi quid deliquerint, pœnitentia expiare. Quod autem arrogantibus dominetur, & ſuperbos iugo premat mortiferæ ſeruitutis, ex eo patet quod conſequenter dicitur: Non eſt ſuper terram poteſtas quæ comparetur ei: qui factus eſt ut nullum timeret, omne ſublime uidet, ipſe eſt rex ſuper uniuerſas filios ſuperbiæ. Neq; rex ſolum
Iohan.8 ſed etiam pater talium nuncupatur: dicente domino: Vos ex patre diabolo eſtis, & deſyderia patris ueſtri uultis facere. Sicut enim qui opera Abrahæ faciunt, filij Abrahæ ſunt, itaq; qui diabolum imitantur, filij eius dicendi ſunt: non natiuitate, ſed uoluntatis corruptæ ſimilitudine. Ille negt,

homicida erat ab initio, & in ueritate non ſtetit, quia non eſt ueritas in eo: cum loquitur mendacia, ex proprijs loquitur, quia mendax eſt & pater eius. Mendacio quippe & fraude primos hoíes deduxit in interitum. In ueritate autem non permanſit, quia a deo qui ueritas eſt, per elatio nem mentis receſſit. Timendus eſt ergo ut homicida, cauendus ut mendax. Nam etiam ſi quando uera loquitur, mendax propoſito eſt, quoniã ne uerum quidẽ ueri dicendi ſtudio exprimit, ſed cura fallendi, ut poſtq̃ per nonnulla uere prædicata ſyncereq; monſtrata fidem uerbis adeptus fuerit, credulos tandem in foueam præcipitet erroris. Idem q̃uis intimas hoím cogitationes ignoret, eas tamẽ per exteriores motus atq; geſtus iudicat & dẽprehendit: tum quocunq; aliquẽ magis inclinari uidet, eo accommodatis tentationibus trahere nititur, ſuggerens quicquid illum magis appetere conijcit. Tu uero ſi uis iſtud uitare periculũ, etiam cum mali aliquid cogitaueris (impoſſibile ẽ em̃ ne quando mens ad illicita non recurrat) caue ne ad geſtum cogitationis indicem prorumpas & enitere ut citius deſinat cogitatio intus in anima, q̃ per ſenſus effuſa ſe foris oſtendat. Quod ſi illa patuerit, acrius impugnaberis ut cogitata opere perficias, & fortaſſe crebriori certamine labefactus tandem ſuccumbes.

¶ Quare creatus diabolus. Ca. X

QVare inquiet aliquis creatus eſt dæmon, ſi tam malus erat futurus, atq; homini ad ſimilitudinẽ dei facto tam inimicus ac tam infeſtus? Factus fuit quidem angelus dei, ut cum reliquis beatis eiuſdẽ generis in cœlo ſpiritibus beatitudine frueretur æterna. Et licet futuri præſcius deus noſſet illũ per arrogantiæ uitium a ſtatu ſuæ conditionis repellendũ, ſciebat tamẽ iuſtis expedire ut crearetur: ne uidelicet deeſſet illis aduerſarius, cuius moleſtia ad prælium exerceantur, & tandẽ uictoria potiti glorioſius coronẽtur. Hac de cauſa profecto etiam malos hoíes in mundo naſci ac uiuere credimus, non ad ſuam ipſorų qui damnandi ſunt, ſed ad illorų qui ſaluandi utilitatẽ: ut cum nullo malorų odio, nulla perſecutione, nullis iniurijs, a iu-

ſtitię pietatiſq; propoſito repelli potuerint, multo plus grã tiæ ſibi apud deũ compararent, q̃ comparaſſent, ſi nihil in uita aduerſi pateretur. Ad hæc ipſa ſummi rerum opificis prouidentia cum bona multa condidiſſet, etiam mala quę dam his contraria fieri iuſſit, ut bona maloꝝ comparatio ne optabiliora redderet. Paradiſum itaq; magis deſydera mus, quia ſcimus & infernũ eſſe: uitam propter metũ mor tis plus diligimus. Lucem iucundiorẽ nobis facit moleſtia tenebraꝝ: ſanitatẽ anxietas ægrotationis præſtat gratiorẽ, & ut ad uirtutis culmẽ ſtudioſius niteremur propoſita pec catoribus ſupplicia compulere. Ergo & diabolus ideo cre atus, ut eius fœditate offenſi magis affectaremus inferi cõ

Coloſſ. 2 ſortio angeloꝝ. At etiã quæri poteſt, quomodo diabolus adhuc pugnat, cum Paulus dicat, q Chriſtus dominus ex uerit principatus & poteſtates triumphãs eas in ligno cru cis? Poteſtas quidẽ diaboli per crucem Chriſti ita facta & triumphata eſt, ut eos ille dimittere liberos fuerit coactus, quos ei primorum parentũ crimine corrupta origo ſubdi derat: quoſq; idem idoloꝝ cultura ſubuerſos iugo pernici oſæ ſeruitutis oppreſſerat. Ceſſauit itaq; mundus dęmones pro dijs habere poſt euangelij uulgationẽ: ceſſauit & infer nus fidelium animaꝝ eſſe receptaculum, cum Chriſtus in cruce ſe confitentibus promittere cœpit paradiſum. Co luber tamẽ tortuoſus hac tanta poteſtate exutus, aliud fal laciaꝝ genus commẽtus eſt: diſſeminare hæreſes cœpit, & ad uitia concitare. Atq; hoc illi permiſſum (ſicut diximus) ut ſanctoꝝ robur atq; conſtantia innoteſcat, & ſceleſti tũc ſaltem, cum damnati fuerint, intelligant, q̃ immundo ſpi ritui obſecuti ſint, q̃ bono dño derelicto. In iſtos igitur &

Eſa. 55 pro iuſtis in Eſaia exclamat deus, & ait: Ecce ego creaui fabrum, ſufflantẽ in igne prunas, & proferentẽ uas ĩ opus ſuum, & ego creaui interfectorẽ ad diſperdendũ omẽ uas, quod fictum eſt contra te, & oẽm linguam reſiſtentẽ tibi iudicio iudicabis. Diaboli itaq; uaſa ſunt, qui erroribus ca tholicam fidem impugnant, atq; ab ijs qui pro ueritate re ſiſtunt damnandi, ut & uicti pœnas, & uictores gloriam ſortiantur; Sequitur eñ; Hæc hæreditas ſeruorum domini,

& iuſtitia eorum apud me dicit dominus.

¶ De nominibus demonum proprijs. Ca. XI.

AD hæc ut plenius dæmonum deprauata natura nobis nota ſit, ſcrutemur in ſcripturis, q̃ uarie aliquã do appellati fuerint, & ipſa nominũ diuerſitas diuerſa illorum uitia monſtrabit: atq; ut a proprijs peculiaribusq; incipiamus. Dæmones uocantur, non quia dæmões Dæmones id eſt, ſcientes ſint, ſed dimenim (ut Euſebius inquit) hoc eſt, terrere conſueuerunt: terrori enim ſunt nobis, cum uiſibiles apparent. Diabolus appellatur, quia peccatorũ accuſa Diabolus. tor eſt: quem em̃ græci diabolum, eum nos criminatorem Sathanas dicimus. Sathanas & Zabulon hæbraicum eſt: hic fluxus Zabulon noctis interpretatur, ille aduerſarius: quoniam in tenebris dæmonũ ſunt opera, & perpetuo odio perſequuntur ſanctitatem. Hi etiam ſpiritus nuncupantur, ſed non ſine additamento malitiæ uel nequitiæ. Spiritus em̃ ſunt, omni prorſus prauitate pleni, omni immunditia referti. Belial in Belial. terpretatur abſq; iugo uel abſq; dño. Nam ſuperbia elatus Spiritus ne dixit: Ponam ſedem meam in aquilone, & ero ſimilis al- quam. tiſſimo. Excuſſo igitur obedientiæ iugo dominum pati noluit, ideo ad ima deiectus adhuc non ceſſat ſuperbire, & homines conculcare uelle. Aſmodeum in Tobia legimus, Aſmodeus Interpretatur autem facturæ iudicium uel plaſmatio iudicantis. Quia factus eſt ad malorum uindictam, probationem uero bonorum. Beelzebub muſcarum deum ſonat. Beelzebuh Nam cum omnibus retia intendat, muſcas tantum, id eſt, infirmos capit, fortioribus non præualet. Mammona ſy- Mãmona. rum hæbreo mixtum uocabulum eſt, & diuitias uel cupiditates deſignat. His ille imprudentium mentes implicat, ne deo ſeruire queant cum mammone cœperint famulari.

¶ De nominibus demonum brutalibus. Ca. XII.

DEmonibus præterea, quoniam ex angelica in bru Beſtiæ. talem quodammodo conuerſi ſunt naturã, beſtiarum noĩa tribuit ſcriptura. Vnde & Dauid orat do Pſal. 72 minum, dicens: Ne tradas beſtijs animas confitentes tibi. Et idem alibi: Increpa, inquit, beſtias calami. Fragilis eſt em̃ ut calamus, qui ſe ab his uinci patitur & non potius

Ezech. 34 ad auxilium dei recurrit ut uincat. In Ezechiele quoq; promittit dñs facturū ſe, ut ceſſent beſtiæ peſſimæ de terra: qđ partim in primo Chriſti aduentu impletum, partim in ſecundo implendū credimus, cum oēs beſtiæ iſtæ in baratrū

Leones. inferni detrudentur. Hi & leones & dracones dicuntur, qa

Dracones. nunc aperte nos inuadunt ut leo, nunc occulte nobis inſidi

Aſpis. antur ut dracones. Aſpis quoq; diabolus eſt & Baſyliſcus,

Baſyliſcus. illis duntaxat quos primo congreſſu ſuperat. Aſpis quippe morſu, Baſyliſcus aſpectu ſtatim perimit: uiro aūt iuſto dicitur: Super aſpidem & baſyliſcum ambulabis, & concul

Beemoth cabis leonem & draconē. Beemoth & Leuiatan in hiſto-

Leuiatan ria Iob legitur, quos Elephantū & Cetum uocari diximus alter tamē proprie beſtialis interpretatur, alter perſequens eos: quaſi eñ ferociſſima beſtia nunq̃ ab hoim perſecutio

Vulpis. ne conquieſcit. Vulpis præterea quia fraudulentus eſt appellatur, ut in pſalmo, Partes uulpium erunt: & qui uerſutiam eius imitatur, uulpis eſt, ut in euangelio de Herode:

Sāguiſuga Ite dicite uulpi illi. Sanguiſugam Salomon uocat in Prouerbijs: Sanguiſugæ, inquit, duæ ſunt filiæ, dicentes affer affer. Quæ ſunt iſtæ filiæ, quæ q̃tumuis afferas non ſatiantur, niſi libido & auaritia? quibus qui illaqueatus fuerit, ei diabolus erit uere ſanguiſuga, exhauriens eius ſanguinem per concupiſcentiā, & ſpiritum per concupiſcentiæ adim-

Serpens. pletionem, ut corpori ſimul animæq; noceat. Idem ſerpēs

Scorpio. dicitur & ſcorpio. Mera eñ uenena ſunt, quicquid ille ſuadet. Huius tamē periculi metu ſeruos ſuos liberat ſaluator, dicens: Ecce dedi uobis poteſtatē calcandi ſuper ſerpentes

Eſa. 14 & ſcorpiones. In Eſaia eſt ſcriptum: Implebuntur domus eius draconibus, habitabunt ibi ſtrutiones, & piloſi ſaltabunt ibi, reſpondebunt ululæ & ſyrenæ in delubris uoluptatis. Dæmonū hæc noīa ſunt. Domus eorum es, ſi perdite uiuis: draco tibi eſt diabolus, ſi uiroſos eius affla-

Strutio. tus non deuitas: ſtrutio tibi eſt, ſi terrenaꝝ rerū curis implicaris. Licet eñ pennas habeat ſtrutio, nunq̃ tamē a terra

Piloſus. ſubleuatur. Piloſus tibi eſt, ſi in uitijs conſeneſcis: piloſa

Vlula. nanq; eſt ſenectus. Vlula tibi eſt, ſi in tenebris uitam agis & ab eo auerteris qui ait: Ego ſum lux mundi. Vlula eñ.

nocturna eſt auis. Deniq; Syrena tibi eſt in delubris uoluptatis: ſi cantibus amatorijs delectaris, cytharæq; ſono ad laſciuiam carnis concitante. Aiunt em̃ Syrenas olim in ſiculo littore uiros præternauigantes cantu demulcere & cõſopitos laniare ſolitas: facile ab his capietur, qui obturatis uelut Vlizes auribus non pertranſierit. Dæmones præterea uolucres cœli appellantur, quia ſemen uerbi dei, quod in duro ſolo & nullo compunctionis uomere proſciſſo cecidit, rapiunt protinus & abſumunt. Sic aũt indurato hoĩ diuina in Ezechiele iuſtitia minaciter intonat & ait: Beſtijs terræ & uolatilibus cœli dedi te ad deuorandum. Hi ſunt locuſtæ illę in Apocalypſi, equis ſimiles bellatoribus: quia feroces, & ſuper capita eorum coronæ ſimiles auro: quia ſuperbi, facies hoĩm & capilli mulieꝶ, quia utriq; ſexui inſidiantur: dentes leonũ, quia quos uicerint, perimũt: loricas ferreas habent, quia in malicia obduruerunt: alis ꝑſtrepunt, quia uelociter om̃ia permeant: caudas ſcorpionũ aculentas gerunt, quia unus eorum finis eſt nocendi hominibus. Et habent, inquit, ſupra ſe angelũ abyſſi cui nomen hebraicæ Abadon: quod eſt exterminans. Extorres enim a cœleſti patria facit, qui ſuæ conſentiunt tentationi. Quis unq; tam terribilium beſtiaꝶ, tam malignoꝶ ſpirituum, uel ſæuitias uel dolos poſſet euadere, niſi periclitãtibus dominus opem afferret, niſi furorem eorum uis diuina cohiberet aſtumq; reprimeret?

Syrena

Volucres.

Ezech. 29

Abadon.

De nominibus demonum publicæ dignitatis. Caput. XIII.

ET hęc quidem a brutis animalibus mutuata noĩa: illa ab hominibus, q̃ partim publicæ dignitatis ſunt, partim conditionis priuatæ. Nam & rex dicitur, ut in Prouerbijs: Vę tibi terra, cuius rex eſt puer. Diabolus puer eſt, quia non ſeneſcit, nec ætatis damna ſentit. Væ autẽ & terreno homini, qui immundi ſpũs imperio paret. Idẽ Pharao eſt rex ægypti, rex tenebraꝶ id em̃ interpretatur ægyptus. Pharao ergo eſt, qui populo dei eſt moleſtus, nolens eum dimittere, ut ſacrificium offerat deo, ſed ut ſibi ſeruiat, ad terrena & lutea opera compellens. Eſt & Seon

Rex. Puer

Seon.

rex Amorreorum. Seon arbor infructuoſa interpretatur et procera, utrunq; dæmoni conuenit, qui nullũ ex ſe boni fructum gignit, & ſupra modum effertur ſuperbia. Amorræi amaritudinem adducentes uel loquentes dicuntur. Quid autem amarius hæretica prauitate? Hæreticorũ igitur Seon iſte rex eſt, ut cum illo ſimul pereant, ſi ab eo ad Chriſtum qui ueritas eſt, non conuertentur. Hic eſt ille Seon ſuperbus qui fideles Iſraelitas nõ ſinit in pace tranſire p fines regni ſui, obſtatq; armatus inito tñ prælio ſuccumbit Tentare eñi dæmon ſctõs poteſt, uincere non poteſt, deo cui ſeruiunt protegẽte. Hic idem eſt Balach rex moabitarũ, qui Balaam diuinũ compellebat, ut fideli populo malediceret: cui aũt deus benedixerat, ei Balaam maledicere nequit. Balach excluſio interpretaĩ & deuoratio. Ideo ergo Balach eſt diabolus, quia ſeruos dei ab hæreditate cœleſtium bonorũ excludere molitur. & in illos infideliũ excitat odia perſecutionibus cupiẽs auertere a fide, atq; auerſos deuorare. Idem eſt rex Gai. Gai prçruptũ diciĩ ſiue uorago, quæ eſt infernus dæmonũ domiciliũ. Hunc regem Gai Ieſus in bello uictũ cœpiſſe memoraĩ, cruciq; affixiſſe, exercitum eius fudiſſe, urbẽ uero igni ſuccendiſſe. Ducẽ ergo Ieſum ſequamur, atq; aduerſus regẽ Gai bellãdo præualebimus, & ſi nos uexillũ ferre crucis uiderit, in qua Ieſus noſter ſemet crucifigendo illũ crucifixit, metu perculſus concidet, uel in fugã conuerteĩ. De quo per Eſaiam fuit prædictũ: A facie dñi pauebit Aſſur uirga: hoc eſt, cruce dñi percuſſus. Vrbs aũt eius cui dominabaĩ, gentiles erant: quę tunc quidem concremata eſt igni, cum gentiles ad Chriſtũ cõuerſi. Ignẽ inquit, ueni mittere in terrã, & quid uolo niſi ut ardeat? Hic idem diabolus Nabuchodonoſor eſt rex Babylõis. Nabuchodonoſor, ſedẽs in anguſtia agnita exponiĩ. Diabolus eñ creatori ſuo rebellis, q̃uis agnoſcat errorem ſuũ: qua tamẽ ſuperbia eſt, nunq̃ adduci poteſt. ut ipm peccati pœniteat. Rex aũt eſt Babylonis, in illos exercens imperiũ qui errore aliquo confuſi ſunt: nam Babylon cõfuſio diciĩ. Hic obſediſſe hieruſalẽ deſcribitur, hoc eſt hoĩ fideli tetendiſſe inſidias, proprijs tamẽ uiribus ciuitatẽ capere nequi

Amorræus
Deut. 2.
Balach.
Rex Gai.
Ioſue. 8
Eſa. 30
Nabuchodonoſor.

uit, donec rex Ioachin. i. rationalis animæ pars ultro ſe illi tradidit. Captus igitur Ioachin iſte, qui capi uoluit, de Hieruſalē transfertur in Babylonē, de uirtutibus ad uitia. Itaq; niſi noſtra ſponte manū dederimus diabolo, & eius malignæ ſuggeſtioni cōſenſerimus: oppugnare quidē arcē animæ noſtræ poterit, expugnare nō poterit: & hæc ſane ſunt publicæ poteſtatis magis inſignia noīa quibus illū dignū nō ſua merita, ſed hoīm pctā fecerūt, ueniamus ad priuata

¶ De nominibus dæmonum priuatæ conditionis.

Caput. XIIII.

PRimogenita Aegypti ſunt dæmones inter omēs nequitia primi, dicente dño: Meum eſt ome primogenitum, ex quo percuſſi primogenitos in terra Aegypti: ſanctificaui mihi quicquid primum naſcitur in Iſrael. Certe niſi dñs noſter Ieſus Chriſtus primogenitos Aegypti percuſſiſſet, principatus (ut apoſtolus ait) & poteſtates aduerſas traducens & triumphans in cruce, ſanctificatio eius, qui eſt primogenitus omīs creaturæ, ad nos peruenire minime potuiſſet. Qui ergo non uult cum primogenitis Aegypti percuti, permaneat in benedictione primogeniti Chriſti, ut ſaluus ſit. Hi etiam Sydonij nominanť. i. uenatores. Qui autem homines erunt & non beſtiæ, Sydonioꝝ iſtorum uenatione capi non poterunt. Ad beſtiarum eñi, non ad hominum capturam pertinet uenatio. Ille tamē ex homine in pecudem uertitur, qui peccat: dicente propheta Homo cum in honore eſſet non intellexit, comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis. Hi etiam Chaldæi nuncupantur, quos in Abacuc propheta ſe ſuſcitaturū minatur dñs aduerſus iuſtoꝝ contemptores. Ecce, inquit, ego ſuſcitabo Chaldæos, gentem amaram & uelocē, ambulantē ſuper latitudinē terræ, ut Poſſideat tabernacula non ſua. Chaldæi quaſi dæmones, uel quaſi feroces interpretantur, & quoniā per latitudinē ambulāt quæ ducit ad Perditionē, tu tibi econtrario uiam arctam elige quæ ducit ad ſalutē, & Chaldæi iſti non ingredientur tabernaculū in quo habitare uiderint Chriſtum, ſed tabernaculū uirtutibus uacuū & uitijs patens: hoc eſt, praui hominis animā,

Primogenita ægypti.

Sydonij

Pſal. 48

Chaldæi

Abacuc. 1

quæ ante peccatum dei erat, poſt peccatū uero data eſt ſathanæ in poſſeſſionē, ut ſua ſit per reatum, quæ ſua non eſt per naturam. In eodem propheta malignos ſpūs etiam Aethiopum uocabulo ſignificatos conſtat. Pro iniquitate, inquit, uidi tentoria Aethiopiæ. Tentoria Aethiopiæ ſunt omes iniqui, increduli, impudici, auari. In his em̄ habitāt horum carnibus ueſcuntur. De eiuſmodi hoīe in pſalmo ē dictum: Dediſti eum eſcam Populis Aethiopū. De iuſto autem & fideli dicitur: Coram illo procident Aethiopes: horum interpretatio tenebrarꝫ & caliginis eſt. Quam ergo miſerum eſt, q̄ omi calamitate infelicius, ſeruire tenebris, & a deo qui lux eſt recedere? Dæmones præterea ſunt gygantes, quos in Eſaia aduerſus Babylonē, id eſt animā in peccatis confuſam a dño ſuſcitandos legimus. Sunt etiā calumniatores, ut in pſalmo: Humiliabit calumniatorem. Vir etiā iniquus, & homo inimicus eſt dæmon: ut in pſalmo: A uiro iniquo eripies me. Et in euangelio: Inimicus homo in medio tritici ſuperſeminauit zizania. Idem eſt Barrabas, qui adhuc inter Iudæos homicidia peragit incredulitatis. Et ne ignoremus angelū aliquādo dei fuiſſe, poſt reatum etiam angelus noīatus eſt: nō tamē bonus, ſed malus: non dei, ſed diaboli. Vt eſt illud in pſalmo: Immiſſiones per angelos malos. & illud in euangelio: Ite maledicti in ignem æternū, qui paratus eſt diabolo & angelis eius. Qui quoniā transfigurat ſe aliquando (ut apoſtolus ait) in angelum lucis, prudentia opus eſt ad ignoſcendos ſpiritus Ex fructibus eorum cognoſcetis eos. Quoties mali aliquid uel a fide alienū ſuggerere cœperint: certū erit, ſub illa luce dæmonis tenebras latere, & ſimplicibus laqueum intendi.

Abac.3 — Aethiopiæ — Pſal.71 — Gyſtantes. — Calumniatores. — Vir iiquus — Homo inimicus. — Barrabas. — Angelus malus.

¶De denominatione demonum a rebus inanimatis. Caput. XV.

POſtremo ut apertior eius nequitia ſit, nonnulla nomina etiam a rebus inanimatis ſortitus eſt. Nam & gladium & clypeū appellatum in ſacris literis apparet. In Ezechiele: Gladius exacutus & limatus ut cedat uictimas. Et paulo poſt: Veniat, inquit, gladius regis Babylonis, Hoc gladio impios concidendos minatur dñs, niſi cor-

Gladius. — Ezechi.21

rigant. In Naum propheta dicit: Clypeus fortiũ eius ignis. Iste ignitus clypeus homines urget in libidinem, ut ꝑ ſtupra adulteriaq́ traductos mactet gladius exacutus. Turpis enĩ uoluptatis finis eſt interitus: breuiſſimum eſt quidem quod delectat: quod aũt torquet & excruciat, æternũ eſt. Rurſum in Ezechiele mons Seir nuncupat: Hæc dicit dñs deus: Ecce ego ad te mons Seir, et extendã manũ meã ſuꝑ te, & dabo te deſolatum atq́ deſertum. Seir interpretat hiſpidus, & piloſus. Diabolus quippe Eſau piloſi ꝑtes ſecutus aduerſus populum Iudæ. i. confeſſionis, illos uidelicet qui Chriſtum confitebantur, ſeſe erexerat: & montis inſtar ſuperbia elatus regnabat inter fideles. His aũt ad Chriſtum conuerſis, ille deſolatus eſt & deſertus: quod futuꝝ de eodem monte Zacharias quoq́ uidit cum diceret: Quid tu mons magne? coram Zorobabel in planum. De Zorobabel enim natus eſt Chriſtus, cuius uirtute concidit regnum diaboli. Hic ille mons eſt, de quo etiam in euangelio dicitur: *Si* habueritis fidẽ ut granũ ſynapis, dicetis mõti huic tranſi hinc, & tranſibit. Non itaq́ montes ꝑ fidem transferendos dixit dñs: quid enĩ id iuuaret? ſed diabolum repellendum. Reor hunc ipſum ab apoſtolo profundũ dici ubi ad Epheſios ſcribens ait: Vt poſſitis cõprehendere quæ ſit latitudo & longitudo & profundum & altitudo: hoc eſt, ut queant intelligere & iſta media quæ in latum longũq́ tendunt, & quæ in imum poteſtates inferas. & quæ in ſublime, angelicas uirtutes: ut uidelicet preſentia bñ diſponãt ratiõe futuroꝝ: in quibus neceſſe eſt, aut ſupplicia pati, aut beatitudine perfrui. *Ad* hæc pluuiam illam & flumina & uẽtos in euangelio, quoꝝ impulſu domus male fundata euertit dæmones eſſe intelligimus: qui neminem quidem ſupplantãt facilius, q̃ eos qui in ſe, cũ ſolubilis arena ſint, confidunt: & Chriſto qui petra ueritatis eſt, non innitunt. Diabolus ꝑterea uia pctõꝝ dicitur, dicente pſalmiſta: Viã pctõꝝ diſpdet. Et alibi: Via impioꝝ peribit. Si diabolum ſeq deſieris, & Chriſto cœpis adhærere, uia pctõris peribit & anima pœnitẽtis erit ſalua. Idẽ hũani gñis ꝑpetuus hoſtis etiã olla ardens dicit, dicẽte Hieremia: Ollã ſuccenſam

O

ego uideo. In ea excoquendi ſunt habitatores terræ, & nō
peregrini neq; aduenæ, quorū conuerſatio in cœlis eſt. Idē
Deut.30 poſtremo mors appellatus eſt, dicēte domino: Ecce poſui
Mors. ante oculos tuos uitam & mortem, hoc eſt, me uitam, &
diabolum mortē. Si ergo Chriſtum tibi elegeris, uiues: ſi
diabolū, morieris. de quo apls etiā dixit: Nouiſſimus ini-
micus deſtruetur mors. Illis duntaxat deſtruetur, quia de-
xtris iudicis conſiſtere iuſſi erunt. Aduerſum ſanctos enim
nullum ius ultra diabolo erit, ne tentandi quidem. Quoni
am hi cum Chriſto ibunt in uitam æternam, diabolus aūt
& angeli eius & omnes impij in ignem æternum. Ac ne
plura id genus perquirere otioſum ſit, hic ille eſt, cui nomi
na mille, mille nocendi artes. Cuius uiribus quis reſiſtet,
cuius inſidias quis euitabit, niſi qui fidei ſpeiq; & reliqua
rum uirtutum armis munitus fuerit: & cum aduerſario cō
greſſurus uincendi fiduciam non in ſe, ſed in deo habue-
rit? Hæc de nominibus, nunc reliqua diſtinctius diſpoſi-
tiusq; conſyderanda ſunt

¶ Quod tentationes pati neceſſe ſit, maxime circa principia conuerſionis. Ca. XVI.

Quamdiu in corpore uiuimus, aut a diabolo, aut a
ſenſuum noſtrorū concupiſcentia moleſtias pati ne
Ecci.2 ceſſe eſt. Propterea quidē in eccleſiaſtico eſt ſcri
ptum: Fili accedens ad ſeruitutem dei, ſta in iuſtitia & ti-
more, & præpara animam tuam ad tētationem. Et in Iob
Iob.7 Tentatio eſt uita hominis ſuper terram. Ille uero qui uitā
magis religioſe ducere decernit, maiorem ſuſtinet dæmo-
num inuidiam. Nam cum ipſi a deo receſſerint, ei maxiē
iraſcuntur, quem deo proxime accedere animaduertunt.
2.Timo.3 Vnde apoſtolus: Om̄es, inq̄t, q̄ uolūt pie uiuere in Chriſto
Ieſu, ꝑſecutionē patiunt. Eos etem̄ nequiſſimi ſpūs uel per
inſomnia illudere contēdunt, uel ꝑ horrēdas apparitiones
terrere, uel per blandimenta turpis uoluptatis irretire: &
quamuis uicti ſemper diſceſſerint, ſemper rurſum ad pu-
gnam armantur, ſemperq; occaſionem nocendi quæren-
tes nuſquā abſunt, repulſi aſtant, fugati redeunt: dicta fa-
ctaq; noſtra, geſtus inſuper ac motus ſpeculantur quæ ſi

ad malum inclinari uiderint, lætantur, & modis omnibus ad perpetrandum ſcelus urgent: in ſumma facere quippiam nequimus, quin illi omni loco, omi tempore circa nos ſint, nobiſcum commorentur. Sic filij Iuda ſuperare quidem Lebuſæum potuerunt, delere non potuerũt, unde cũ eis etiam habitaſſe dicitur. Sic filij Ephraim & Manaſſe ſubieciſſe certe ſibi Chananęum feruntur, non tamen eum interfeciſſe. Tentationes igitur uincere poſſumus, ne autem tentemur efficere non poſſumus. Quod ſi dominum ſerpens tortuoſus & in omne nefas confidentiſſimus, tentare auſus eſt, quanto magis domini ſeruos? Nunquid nõ in euãgelio legimus, ꝙ ipſos etiam dñi apoſtolos inuaſit quandoqꝫ tentatio, nec inuaſit ſolum, uerum etiam ſuperauit? Iudam uicit auaritia, Petrum timor, filios Zebedæi honoris appetito, quoſdam quis ex ipſis maior eſſet contentio, quoſdam dominicæ reſurrectionis in credendo ambiguitas. Ex omnibus tamen unus Iudas periꝫt, quia ueniam deſperauit. Cæteris uero benignitas domini ſubuenit, ueniamqꝫ indulſit: quia & ambitionem conuerterunt in humilitatem, & contentionem in concordiam, & dubitationem in fidei firmitatem, & metum in audaciam, etiam inter ſæuientes tyrannos Chriſtum confitendo. Datus erat et Paulo angelus ſathanæ, qui eum colaphizet: unde exclamans ait: Non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem & ſanguinem, ſed aduerſus principatus, aduerſus poteſtates, aduerſus rectores tenebrarum harum, aduerſus ſpiritalia nequitiæ in cœleſtibus. Quomodo enim fortiſſimi athletæ uirtus probaretur, niſi ipſe contra fortiſſimos dimicaret? Nobis uero ut minus perfectis ex diuina diſpenſatione minor incumbit lucta. Adhuc enim & aduerſus carnem pugnamus, & dæmonum inferiorum inſidias patimur, quoniam nondum tãtum uirium cõcepimus, ut cũ principibus & poteſtatibus manũ cõferere ualeamus. Procerꝫ eccleſiæ iſtud certamen eſt, ut cum potẽtibus pugnando plus gloriæ referãt ex uictoria. At uero poſtqꝫ carnis deſyderia pietatis ac iuſtitiæ ſtudio mortificauerimus, tũc et ipſi poterimus dicere: Nõ ẽ nobis colluctatio aduerſus car

Ioſue. 15
Ioſue. 16
Ioſue. 17
Ephe. 6

nē & ſanguinem. Interim ſi in hac leuiore ac proletaria pugna nō uicerimus, quō in magis graui bello principū atq; rectorū uincemus? Porro ſi ſtrenui militis operam in turba præſtiterimus, iā certe altius promoueri merebimur, ut uidelicet inter decuriones, uel centuriones, uel tribunos etiā ac duces cenſeamur. Quod ſi peruenire cupimus, ipſa militiæ noſtræ rudimēta atq; principia fortiter cōſtanterq; nobis exequenda ſunt, nec committendū, ut a lixis & caloni bus uincamur, qui principes quoq; eorum optamus Chriſto adiuuante ſubiugare, ut quo difficilior fuerit uictoria, eo maius quoq; ſperemus præmium.

¶ De duobus tentationum generibus. XVII

Tentationum aūt duo ſunt genera. Aut ēm a deo tentamur ut probemur aut a carne & diabolo, ut peccemus. Tentauit deus Abraham ut obedientiſſimū ſibi eſſe oſtenderet. Tentauit filios Iſrael, quemadmodum in Deuteronomio legitur, quadraginta annos per deſertū deducendo: ut notū foret, quantæ cōſtantiæ ſint in illis obſeruandis, quæ ſibi mandata præceptaq; erant. Vnde in

Pſal. 65 pſalmo dicitur: Probaſti nos deus: igne nos examinaſti, ſicut examinatur argentum. Igitur tentatio domini, tentatio probationis eſt, nō malitiæ neq; præcipitationis. Qua

Iaco. 1 propter Iacobus apoſtolus ait: Nemo cum tentatur dicat, quoniam a deo tentatur & ne ambiguum relinqueretur, de qua tentatione hoc diceret, ſubiunxit: Deus enim intentator malorum eſt, ipſe aūt neminem tentat ad malum: unuſquiſq; uero tentatur a concupiſcentia ſua abſtractus et illectus: deinde concupiſcentia cū conceperit, parit peccatum: peccatum uero cum cōſummatū fuerit, generat mortem. Tentatio ergo carnis & diaboli ſemper prouocat ad peccandum. Quare de iſtorū tentationibus nobis aſſidue aduerſantibus nunc eſt tractandū: & prius quidem de ipſa diaboli tentatione, q carni ſimul inſidiatur & ſpiritui. Aperiamus igſ dolos eius tendiculaſq; & laqueos, ut deprehenſis inimici fallacijs facilius euitetur mortis periculum, &

Diabolus certius uitę ęternę bonū ſpereī. Hic eſt ille deterrimus Pharao, q nos uetat exire de ægypto, ſeculiq; uanitatibus renū

ciare, & Moyſen ſequi in deſertum, ac tandem Ieſu duce promiſſionis terram intrare. Hic eſt leo rugiens, qui circuit quærens quem deuoret. Hic eſt fur & latro, qui non uenit niſi ut furetur & mactet: hic eſt deniq; lupus rapax, dominico ouili ſemp inſidiās, rapiēs et diſpergens, & nullo unq̃ ſanguinis hauſtu ſatiatus: nūc promiſſis allicit, nunc terret minis, nunc aſſentatione blanditur, nunc etiam uerberibus compellit. Promiſſis quidem primos noſtros parētes proſtrauit. Eritis, inquit, ſicut dij, ſcientes bonum & malū, & nequaq̃ moriemini. Minis aūt graſſatus eſt in martyres pariter & uerberibus, cum idolatras ut in eos deſæuirent concitaſſet. Primi nobis documēto ſunt, ut neq; blandimentis neq; pollicitationibus eius ullam adhibeamus fidem. Secundi ut omnia prius extrema pati parati ſimus, q̃ deo peccare. Nec bellum igitur minanti pareas, nec pacem offerenti credas. Pax eius pax Iſmahelis eſt qui Godo liam amice inuitatū nihilq; mali ſuſpicantem inter epulas interemit. Bello autem neminem ſuperat, niſi qui indu ctionibus eius aſſentit: deniq; quicquid agit, quicquid mo litur, eo tendere noueris ut fallat, cunq; deceperit, ut interimat, & quidem morte illa quæ ſemper cruciat, & mori cu pientes, mori nunq̃ ſinit. Idem ſignis etiam præſtigijſq; mentem hominis nititur obſtupefacere, trāſmutatq; ſe in angelum lucis, ut cum dei angelum uel ſanctorum aliquē eſſe credideris, facere non dubites quod imperauerit. Apparet aliquando ſub ſpecie comptæ formoſæq; mulieris, ut ad libidinem incendat: aliquando monſtroſum & horribilem ſe oſtendit, ut exterreat. Tu ergo tantæ malignitatis atq; fraudis non ignarus diligenter animū aduerte, atq; tecum tacitus examina, quo tēdant eius uerba, quid geſtus exigant, quo alienæ imaginis figmenta prouocent & caue nequid cōmittas, aut a fide alienū, aut ab honeſtate diuerſum, aut uoto caſtitatis contrarium, neq; ut ſuſceptū pro amore dei uitæ profectioris propoſitū uanis inimici terroribus agitatus derelinquas. Nihil tibi diabolus nocere poterit, q̃diu tu cum deo tuo conſtanter ambulaueris, dicēs: Dn̄s mihi adiutor & ego deſpiciā inimicos meos. Fortior

Hiere. 14

Ioſue.5 cunctis dæmonibus eſt, q innocẽtiam ſeruat & in deo cõfidit. Quod ſi etiam uerus tibi de cœlo angelus uel ſanctus aliquis apparuerit, nihil offendes inquirendo, an uere is ſit qui uidetur. Ieſu Nauæ uir multæ pietatis atq; fidei, cũ uiſibili ſpecie angelus ei occuriſſet, nõ dubitauit interrogare illũ, dicens: Noſter es an aduerſariorũ? nec ante iuſſis eius
Iudicũ.6 obediuit, ꝙ ꝙ angelus dei eſſet, cõpertũ habuit. Gedeon quoq; ad liberandũ ab hoſtili uaſtatiõe populum electus angelum uidit, loquentemq; audiuit, & tñ da mihi ſignũ, inquit, ꝙ tu ſis q loqueris ad me: accepto aũt ſigno credidit: uterq; tibi exemplo ſit, ne uiſis eiuſmodi nimis cito fidẽ adhibeas, donec argumento aliquo tibi ueritas conſtet. Tum ſi qua adhuc reſidua erit ſuſpitio, illi qui ætate & ſapientia pſtant, erũt conſulẽdi, ex eorũ ſentẽtia iudiciũ faciendũ. Arrogantis eſt dubijs in rebus proprio ſenſu niti, & aliorũ nolle audire cõſilia: facileq; erroribus patet, qui ſuæ ſemp plus tribuit, ꝙ prudentiæ alienæ. Vbi aũt non auri neq; argenti, ſed quod his pcioſius eſt, animæ periculum imminet, etiam tuta metuere ſapientis eſt.

¶ Quod diabolo imminutæ ſint vires. Ca. XVIII.

VErũtamen ſi qua ſolito grauior ingruerit tentatio, non cadamus animis, imminutæ ſunt diabolo uires in ſaluatoris noſtri aduentu, ipſo dicẽte: Nũc iu
Iohan.6 diciũ eſt mundi, nũc princeps huius mundi eijcietur foras: Eiectus eſt enĩ de cordibus multorũ qui idola colebant: deſijt ille nequam ita late regnare ut ſolebat, nec iam tantũ in ſe confidentię alit, licet arrogãtiſſimus ſit, & audito tantum Chriſti nomine contremiſcit. Poſtremo ita ille diuinæ erga nos miſerationis conſtringit̃ freno, ut nocere niſi per-
Math.8 miſſus nequeat. Nam ſi expulſus ab hoĩe intrandi in porcos non habuit poteſtatem, donec conceſſit ipſe cuius iuſſu pellebatur, quanto minus offendere poterit hominẽ niſi deus uoluerit. Bono igitur animo ſimus & certiſſima uincendi ſpe ad pugnam accigamur. Dñs noſter nõ ſinet nos tẽtari ſupra id quod ferre poſſumus, ſed faciet (ut apłs ait) cũ tentatione prouentum, ut poſſimus reſiſtere. Permiſit ſane etiã patiẽtiſſimũ uirũ Iob tẽtari & calamitatibus affici

non ut diabolo faueret ſed ut hominis uirtutem manifeſtam faceret. Nõ potuit inimicus neq; opum rapina, neq; filiorum orbitate, neq; corporis in tabẽ cõuerſi morbo, illius uincere cõſtantiam, & quem deijcere ſperabat, ei maioris gloriæ adipiſcendæ præbuit occaſionẽ: ut inter erumnas beatior fieret, quàm cum proſperitatibus abundaret. Quis enĩ ante hac patientiam eius laudauit, quam poſtea omes admirati ſunt? Hæc eſt igitur cauſa quare nobis dñs dederit aduerſarium, quare ab eo nos tentari uoluerit, ut uidelicet cum uicerimus, milites ſuos imꝑator benigniſſimus tanto magis remuneret, quanto magis prompte ac ſtrenue certauerimus. Ad pugnam quippe non ad quietem in hoc terræ theatro miſſi ſumus, ut neq; fortes niſi ꝑcedẽtibus meritis mercedẽ accipiant, neq; ignaui mulctam, niſi cũ ab hoſte uicti apparuerint. Non eſt otioſa dei militia: placuit ei fideles ſuos laboribus, fatigatiõibus, erumnis, perſecutionibus, malorum odijs iniurijſq; expiri. Vnde angelus ad Tobiam: Quia acceptus eras deo, inquit, neceſſe fuit, ut tẽtatio probaret te. Idcirco nec in oratione dñica petimus ne tentemur, ſed ne inducamur in tẽtationem, & ſeducti uiã ſalutis relinquamus. Quam rem petendo aperte oſtendimus, nos quidem ad repugnandum impares eſſe, niſi ipſe adiuuet, qui ſolus põt omĩa. Qui etiã infirmitatẽ noſtrã miſeratus contra angeli mali uim atq; uerſutias unicuiq; noſtrum angelum bonum dedit, qui regat, qui cuſtodiat qui a negtia auocet, & occultis conſciẽtię ſtimulis ad uirtutes capeſſendas [illegible]ellat. Et ſi tanta eſt deo cura ſalutis noſtrę, ut ſuos angelos pedagogos noſtros eſſe uoluerit, haud multũ timẽdus eſt mortis machinator diabolus quia ſemꝑ uicemus ſi angeli de cœlo nobis miſſi monitis inſpiratiõibuſq; parebimus, & a dñi nñi mãdatis nũq; diſcedemus. Omnem igit̃ uincẽdi ſpem in deo collocemus: & quoties uincimus, ei ſoli uictori gloriã dedicemus, ei gratias agamus, dicamuſq; cum pſalmiſta: Tu humiliaſti ſicut uulneratum ſuperbum, in brachio uirtutis tuæ diſperſiſti inimicos tuos.

Tobiæ. 12

Pſal. 88

Quomodo vincitur tentatio. Ca. XIX.

INuidia diaboli mors introierat in orbẽ terrarũ, ſed hac morte per Chriſtũ liberati ſumus, & ad uitã, quã propter preuaricationẽ primorũ parentũ amiſeramus reuocati. Gaudebat inuidus ille ſanctiſſimos etiam uiros in infernum deſcendere, & quaſi uictor, quia primos uicerat, de omibus triũphare. Sed gaudium iſtud uerſum eſt ei in luctum. Ligauit fortem fortior dñs, & domũ eius intrauit & uaſa eius diripuit, ſuo aduentu abſoluens illos q in carcere uincti tenebant de tenebris transferens in lucẽ. Quin etiam uulgata euangelij ueritate regnum mundi eripuit diabolo, quo magis ille doleret, ne ingẽtibus quidem ius eſſe ſibi relictũ, omibus iam a falſa ad uerã religionẽ cõuerſis. Hac ergo poteſtate atq; hoc regno priuatus, qd ageret, quo ſe uerteret, neſciebat. Rurſum tamen nouo fraudũ genere uſus, in illorũ qui conuerſi erant cordibus (ut ſupra eſt dictũ) inſerere hæreſes cœpit: ut in qbus idolatria iam defecerat, non deeſſet mendax de uera religione ſententia: atq; ita non paucos, quibus in credẽdo mens leuior erat, ſubuertit. Quos aũt firmos ac ſtabiles in fide uidit, eos pernicioſæ uoluptatis illecebris ad peccãdum prouocare cœpit: ut quos fidei defendit ſynceritas, mandatorum ſaltem tranſgreſſio condemnet. Nos ergo qui in Chriſtum credimus, qui dei filiũ confitemur, tantæ in nos inimici inuidiæ nõ ignari, quoties delinquendi concupiſcentia mentẽ ſollicitare cœperit, meminerimus dolos eſſe carnificis noſtri, nihil q; agamus, in quo deum offendi nouimus, & ob quod ſi egerimus, de altitudine paradiſi quã ſperamus, in abyſſum inferni quam timemus, deturbandos nos eſſe certum ſit. Cum itaq; moleſtior difficiliorq; ſeſe ingeſſerit tẽtatio, & cordis intima laceſſere cœperit, tunc ieiunium nobis pro ſcuto ſit, pro gladio oratio: dicente dño: Hoc dæmoniũ non eijcitur niſi in ieiunio & oratione. Nam & ipſe dñs tunc ieiunabat, cum tentatorem uicit. Et idem: Vigilate, inquit, & orate, ne intretis in tentationẽ. Apoſtoli quoq; cum naufragium timerent, dormientẽ illum clamoribus excitant. Adiuua nos, inquiũt, domine, perimus: tunc ipſo uentis fluctibuſq; imperãte facta eſt trãquillitas. Nulla eſt

igitur tam grandis tentatio ꝙ deum deprecando non uin ces:& rurſum nulla tam parua,a qua non ſuperaberis pro prijs uiribus confidendo.Quare in deo ſperans ora,& dic: Velociter exaudi me dñe, defecit ſpũs meus. Eripe me de inimicis meis,ad te confugi, doce me facere uoluntatem tuam,quia deus meus es tu. Quod ſi ſanctus propheta ſic orabat,quõ peccator poterit reſiſtere, niſi & ipſe inſtanter orauerit. Igitur quanto uiolentiorem motũ intra te ſenſe ris,tanto ardentius auxiliũ inuoca. Ioſaphat ab inimicis circundatus clamauit ad dñm,& illis protinus auerſis pe riculo liberatus eſt. Ita & tu,ſi toto cordis affectu precatus fueris,inimici aduerſum te machinamenta ſtatim diſſol uentur,teq; omi moleſtia liberum ac priſtinæ quieti reſti tutum continuo cognoſces. Cunq; hoc tibi contigerit, deo gratias age,qui tam cito ſathanam pedibus tuis ſubiecit. Niſi eñ ille opem tibi laboranti miſeratus attuliſſet,nunꝗ uiciſſes. Tanta eſt autem dñi noſtri erga nos benignitas,ut etiam pro eo quod ipſo adiuuante uincimus, remuneret uictores, & ſuum beneficium in noſtrum tranſire patitur meritũ:modo poſt uictoriam ne inſoleſcamus, ſed humi les ac ſubmiſſi de omibus ei laudem demus. Ita eñ etiam pro his quæ domino tribuerimus,ipſi præmium merebi mur atq; mercedem.

Pſal.14

2.Paral.18

¶De tentationibus carnis. Ca. XX.

NVnc quoniã paris periculi eſt,a proprijs cupidita tibus per carnis blandimenta ſuperari, qualiter cũ his quoq; nobis decertãdũ ſit uideamus. Caro eñ concupiſcit aduerſus ſpiritũ,ſpiritus aũt aduerſus carnem: hæc ſibi inuicem aduerſantur:ut quæcũq; uultis,illa facia tis. Hæc apoſtolus. Deinde quis utriuſq; finis ſit oſtendens ait: Manifeſta ſunt opera carnis,quę ſunt fornicatio,immũ ditia,luxuria,idolorũ ſeruitus,ueneficia,immicitiæ, contẽ tiones,æmulationes,iræ,rixæ,diſſenſiones,ſectæ,inuidiæ homicidia,ebrietates,comeſationes,& his ſimilia,ꝗ præ dico uobis ſicut prædixi: quoniã qui talia agũt, regnũ dei non conſequentur. Expoſitis aũt quæ carnis ſunt, continẽ ter enumerat quę ad ſpiritũ referuntur. Fructus,inquit,ſpi

Galath.5

ritus eſt,charitas,gaudiũ,pax,patientia,benignitas,man ſuetudo,fides,modeſtia,continentia,caſtitas. Ex his perſpicuum eſt,q̃ta ſit diuerſitas inter carnẽ & ſpiritũ,cũ alteri uitia,alteri tribuantur uirtutes.In medio iſtorũ anima libertate ſui arbitrij utens in quam partẽ uoluerit,poteſt conuerti.Sed ſi carni conſenſerit,regnũ dei non poſſidebit:ſin uero ſpiritũ ſuũ,id eſt,innatũ ſibi rationis lumẽ ſecuta carnis appetitionibus repugnauerit,uicto aduerſario mercedem capiet æternę beatitatis.Quãobrẽ ſpiritu, inquit,ambulate,& deſyderia carnis nõ perficietis:hoc eſt, bonũ q̃d ratio ſuadet,mali cupiditas ne deſtruat.Qui em̃ ſunt Chriſti,carnẽ ſuam crucifixerunt cum uitijs & concupiſcentijs Quos ergo concupiſcentiæ ſuperãt,& quibus caro dñatur hi nõ ſunt Chriſti.Neq; em̃ fieri poteſt,ut aliquis & ſeruus Chriſti ſit,& uitiorũ mancipiũ.Si ſpiritu,inquit,uiuimus, ſpiritu & ambulemus. Qui ſit aũt iſte ſpiritus,quo uiui-

Ioan,6 mus, declarat ſaluator in euangelio, dicens: *Verba quæ ego locutus ſum uobis,ſpũs & uita ſunt:caro non prodeſt quicq̃.* Domini igitur noſtri præcepta ſpũs & uita ſunt: ea obſeruando uiuemus:carni aũt quæ non prodeſt, conſentiendo mori neceſſe eſt.Caro enim abſq; ſpũ uiuere nõ poteſt.Tunc autem abſq; ſpiritu eſt,cum a mandatis diuinis ſe auertens propriam ſequitur uoluntatem, & pecudũ more præſentia appetit,futura non conſyderat:uiſibilium amore capitur,inuiſibilia contemnit: neq; quod ratio diſcernit,ſed quod appetitio ſuggerit ſequitur. De qua car-

Pſal.37 nis uiolentia conquæritur Dauid,& ait: *Miſer factus ſum & curuatus ſum uſq; in finẽ:tota die contriſtatus ingrediebar:quoniã lumbi mei impleti ſunt illuſionibus, & non*

Roma.7 *eſt ſanitas in carne mea.*Et apoſtolus:*Condelector, inquit legi dei ſecundũ interiorem hoĩem:uideo autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ & captiuantem me in lege peccati, quæ eſt in membris meis.Infelix ego homo quis me liberabit de corpore mortis huius?gratia dei per Ieſum Chriſtum dñm noſtrum: igitur egoipſe mente ſeruio lege dei, carne autem lege pecca*

Quæritur *ti.*Quæris quare contrariæ inter ſe uoluntatis ſint ſpũs &

caro: quia caro ex Adam qui peccauit propagata eſt: animam uero & ſpiritū non ab Adam, ſed a deo accipimus. Idcirco ſpiritus expetit ea quæ deo placent: caro aūt magis illa concupiſcit, quæ ipſam delectant: & ad peccandū eſt prona, quia traducitur de peccato: tantaq; eius uis eſt aduerſus ſpiritū, ut luctanti repugnare ſpiritus ipſe p ſe nō ſufficeret, niſi uirtus diuina quæ illum creat, & creando infundit, & infuſum conſeruat, etiam periclitantem adiuuaret. Quis me liberabit, inquit apoſtolus, de corpore mortis huius: hoc eſt, de corpore in quo primi parentes noſtri cum nō obediſſent deo, mortui ſunt: reſpondet & ait: Gratia dei per Ieſum Chriſtum. Nos igitur in Chriſtum credētes, a carnis uiolentia non noſtræ uires, ſed diuina liberat gratia. Quamuis autem ab Adæ maledictione tunc abſoluimur, cum in Chriſto per baptiſmum regeneramur: manet tamē in nobis fomes peccati, ut hi qui Chriſti ſunt, in certamine ſuæ carnis probentur: & qui uicerint, eo aſcēdant, ubi æternæ pacis ineffabili bono perfruantur. Hac tanta ergo propoſita mercede conſtanter pugnemus, & omnes pernicioſæ cupidinis ictus perſeueranti conſeruandæ innocentiæ ſtudio irritemus. Quod ſi & a beſtijs & ab hominibus, & ab omni prorſus periculo nos defendimus ac tuemur, ne uitam iſtam breuiſſimam ac miſeriarū plenam amittamus, quanto acrius improbis præſentium uoluptatum appetitionibus renitendū eſt, pro uita illa feliciſſima & immortali, quam talium appetitionum uictoribus in mercedem tribui certiſſimum eſt.

caro aduerſatur ſpū

¶ De remedijs contra carnis tentamenta. Caput. XXI.

ET quoniā malū illud quod caro ſuggerit, cogitatio concipit, cogitatio ipſa q̃primum cohibenda eſt, ne pariat quod conceperit. Vipereum intra te fœtū ne ſinas creſcere. Solet adultus uenena effundere, & animā hominis enecare. Protinus abige peſtiferam cogitationē dum paruula eſt. Dum parum uirium habet, non difficulter opprimitur, ſponſo in canticis dicente: Capite nobis uulpes puſillas, exterminantes uineas, & uineæ Canti. 2

noſtræ florebunt. Cum eñ uitioſa extinguitur cogitatio, ãnimus ad proſequendũ uirtutum propoſitũ uegetatur, et ſaluberrimis uitæ fructibus exuberat. Cæterũ ſi malarũ cogitationum inſultus nõ ita crebros, neq; ita uehemẽtes pati deſyderas, claude feneſtras ſenſuũ tuorũ, per quas mors ad animã ingredi conſueuit. Auerte oculos ne uideant uanitatem. Sepi aures tuas ſpinis, & linquã nequam noli audire. Pone ori tuo frenos, ne in uerbo labaris, neq; gulę aliquid ultra neceſſitatẽ indulgeas. Naribus odoramenta luxuriæ ſubtrahe. Manus contine, ne quẽ iniuſte offendas, neue quid impudice tangas: deniq; modis omĩbus obſerua & caue, ne extranei portas Hieruſalem ingrediantur .i. animæ tuæ domiciliũ. Et ſi ingreſſi fuerint, cura ut expellãtur: neq; malignos cogitatus ibi remorari ſinas, ubi cum inualuerint, perniciem generant. Veruntamen ſæpe fit, ut ipſi cogitatus etiam inuitis nobis ingerant ſeſe, & ſuapte ui ab ijs quæ iuſta atq; honeſta ſunt, auertere animum no
Mar. 2 ſtrum tentent: ac quemadmodũ paralyticus ille in euangelio, qui portabatur, non poterat præ turba offerri ſaluatori ut curatur: ita nobis cogitationũ q̃nq; officere ſolet cõgeries: ut nõ quod uolumus, ſed q̃d uolumus aĩo uoluamus: tũc inter orandũ quid lingua loquaĩ, mens non attendit: et cum corpore in eccleſia ſimus, animo foris per diuerſa uagamur. Huic ingruenti turbæ totis uiribus reniti decet, & non cedere, neq; ſi mali quicq; ſuaſerint conſentire. Quod ut ſuccedat, eorum induſtriam, qui paralyticũ gerebant, imitari oportet. Illi tecto domus in qua Chriſtus erat, patefacto, ægrotũ coram Ieſu ſubmiſerunt, & morbo receperunt liberatum. Nos quoq; abiecta terrenarũ rerum cura culmen cœleſtis contemplationis inſcendamus, & per ea quæ creata ſunt, mente ingreſſi inueniemus creatorẽ: & cũ inuenerimus, ei nos reuerenter ſubmittamus: ut quod altitudo meditandi contulerit, humilitas deijciendi ſeſe conſeruet: & mens iam ſanata gaudeat ſe iam obſtantis turbæ impedimẽta non ſentire. Quanto minus mortalia curabimus, tanto etiam minus cogitationũ ſecularium ſtimulis inquietabimur. Quiſquis aũt ab his crebro ac frequenter

ſollicitatur, reor ꝙ nondũ ut debet, ſeculo renunciarit, ſed aratrum tenens adhuc poſt tergum reſpiciat: ſi non reſpiceret, non iam preterita neq; præſentia, ſed futura cogitaret. Abſcidamus igitur & proijciamus procul a nobis mẽbra ſcandalizantia, nulliuſq; rei afficiamur ſtudio, quæ propoſitum uitæ ſanctioris turbet, & charitatis ardorẽ, quẽ deo debemus reſtringuat. Si oculus dexter ſcandalizet te, erue eum, ſi manus dextera, abſcinde illam. Membra iſta carnales affectiones ſunt, quibus quidẽ ſi dextræ fuerint, non illicite utimur, ueruntamẽ ſi a ſpiritali contemplatione uel actione auocent atq; interpellent, repelli debent. Quę eñ propter ſe licita ſunt, ſi una cum illis meliora periclitantur, illicita erunt. Quod ſi ea etiam quæ dextra ſunt, quotiesimpediunt, abſcindi iubeantur, q̃to magis illa quæ ſiniſtra ſunt .id eſt. quæ mala ſunt, declinare ac fugere debemus, & eiſdem neq; oculũ intendere, neq; manũ porrigere, ut neq; cogitemus aliquid prauũ ac deteſtabile, neq; faciamus. Reſtat igitur ut & malis præferantur bona, & bonis meliora, ſi ad ſummũ bonum uolumus peruenire. Cũ præterea continentiã ſp oppugnet laſciuia, & liberalitatem auaritia, & humilitatẽ ambitio, & breuiter probitatem nequitia, aſſiduum nobis cum uitijs bellum eſt. Nunquam igitur quieſcamus, ſemper repugnemus: q̃ diu repugnamus, uincimus: quoties autem quieſcimus, non quieſcente aduerſario ſuperamur: irruentibus malis diſſipantur bona, nihilq; homini illi relinquitur, qui carnis cupiditatibus ultro ſe ſubijcit: euenitq; ei quod dictum eſt per prophetam: Reſiduũ erucæ comedit locuſta, Iohel. 1
reſiduũ locuſtæ comedit brucus, reſiduum bruci comedit rubigo: aut quid boni in illo remanere poterit, cui uitia dominantur? Strenuis aũt & accinctis, aſſidueq; contra improbæ uoluptatis illecebras luctantibus tuta ſunt omnia. Neq; eñ ſuperſeminatur zizania in medio tritici, niſi cũ otio dediti dormimus, & a cuſtodia bonę frugis ceſſamus Atq; ideo ſane uigilare & orare nos iubet dñs, ne tentationibus ſuccumbamus: hoc eſt, diligentes eſſe & intentos, & ſollicitos, ne per deſidiã ſpũs, caro, q̃ ancilla eſſe debet,

Matth. 5

dñari incipiat, & præualere permittatur Madian aduerſus Iſrael: is uidelicet qui ſe cultui dedicauit diuino, ſubuerti ſinatur a nequitia. ¶ De reparatione lapſi. Ca. XXII

CAeterum ſi quando uicti ſuperatiq; fuerimus, ad pœnitentię remedia conuertamur: nec deſperemus aduerſus uictores uictoriã, ſi ab ijs quibus manũ dedimus, deficere uoluerimus, atq; ad illa tranſfugere, quę inſipienter dereliquimus. Tunc eñ ſpecioſa deſerti quæ peccatorꝝ ignis abſumpſerat, rurſum germinare & bonorum operũ fructu abundare cernemus. Ciuitas a rege magno obſeſſa (ut Eccleſiaſtes ait) a paupere uiro, ſed ſapiente liberatur. Quis aũt pauperior illo qui uitijs ſeruit? quis ſapientior ꝙ qui ab ijs dum licet fugit, & ad ſtudiũ ſe confert uirtutũ? Sed ne rurſum in eodem luto more porcorꝝ relabamur, non otioſe neq; ſegniter eſt agendũ. Nam ſicut per negligentiam uicti fuimus, ita per ſedulitatem curamq; certandi uincemus. Cuius rei nequaq; ignarus apoſtolus admonet & ait: State ſuccincti lumbos in ueritate, & induite loricam iuſtitiæ & calciati pedes in præparationẽ euangelij pacis, in omnibus ſumentes ſcutũ fidei, in quo poſſitis omnia tela maligni ignea extinguere, & galeam ſalutis aſſumite, & gladiũ ſpũs, quod eſt uerbum dei per omnem orationem & obſecrationem, orantes omni tempore in ſpiritu, & in ipſo uigilantes in omni inſtantia. Profecto qui armis iſtis contra carnis infeſtationes dæmonũq; dolos munitus fuerit, ſicut mons ſion non mouebiť in æternum. Erit ueluti turris fortitudinis a facie inimici, & tanꝗ nauis ualidis compacta trabibus: pertranſiens mare illud magnũ & ſpacioſum, nec fluctibus fracta, nec procellarum turbine ſubuerſa. Si quando tamen ingraueſcere carnis pugna, ſpirituq; uehemẽtius laceſſere cœperit, caro ipſa tenuanda erit ieiunio, fatiganda laboribus, domanda uigilijs, oratio nunꝗ pernoctationibus quaſi uinculis cõſtringenda. Durũ erit illi cõtra huiuſcemodi ſtimulos calcitrare. Laſciuienti iumẽto adde onus, & quietius incedet: ſubtrahe aduerſario uires, & deſinet eſſe moleſtus. Semꝑ aũt obſtandũ eſt principijs. Inueterata eñ difficilius corri

Eccle. 9

Ephe. 6

guntur, nouella euelluntꝰ facilius, euulſaq; areſcunt. Præterea & locũ illũ & hoiẽm q̃tum potes declina, in quo uel delinquendi periculũ, uel exercendæ uirtutis impedimentum times. O o o fugite, inquit dñs, de terra aquilonis, de terra utiq; in qua charitas friget & abundat malitia: de terra in qua nihil agitur, nihil dicitꝰ, niſi quod ad corporis pertinet uoluptatẽ, & præſentis luxuriæ irritamentũ, & multorum ſcelerũ incentiuũ. Raro tibi cũ ſeculi amatoribus miſcendus eſt ſermo, Quia colloquia mala corrũpunt bonos mores: rarius cũ fœminis. Primã fœminã decepit diabolus, illa uirum. Diaboli ergo laqueus eſt fœmina. Quẽ diabolus per ſe nõ poteſt capere, per illam capit: fugiendo melius uitabis hoc periculum, q̃ reſiſtendo. Zacha. 2

¶ Oratio contra tentationem carnis, et poſt victoriam actio gratiarum. Caput. XXIII.

SEd quoniã quocunq; fugerimus, carnis noſtræ lucta carere nequimus, in omni carnaliũ tentationũ diſcrimine, ad orationũ ſubſidia confugere tutiſſimũ erit. Ad dñm igitur ſupplices confugiamus, quia dñs fortitudo plebis ſuæ, & protector ſaluationũ Chriſti ſui eſt. V im patiens loquatur ſpũs & dicat: Eripe me de inimicis meis domine, ad te confugi: doce me facere uoluntatẽ tuam, quia deus meus es tu. Ab homine iniquo & doloſo erue me, ab hoie iſto exteriori, qui interiorem hoiẽm ad ſimilitudinẽ tuam factũ, inique & fraudulenter quærit ſubuertere, per uoluptatis illecebras, per concupiſcẽtiæ blandimẽta trahere me nititur, ut peccẽ tibi & pereã. Ab his ergo mei tuiq; aduerſarij inſidijs libera me. Eſto mihi in deũ protectorẽ & in locum munitum, ut ſaluũ me facias. V entũ domine ualidũ, quo in diuerſum impellor metuo, & iam inter frementes undas mergi incipiens ad te clamo. Tu igitꝰ miſeratus dexterã tuã extende, & ſicut Petrum, cum fluctibus operiretur ſaluaſti, ita me de pernicie carnalis ſuggeſtiõis ereptum tibi reſtitue: ut tuã potius uoluntatẽ q̃ meã faciã. Noſtra eñ uoluntas perdit nos, tua uero ſaluat ſemp: fiat uoluntas tua ſicut in cœlo inter ſanctos, ita & inter nos in terra: ut tuis parendo mandatis ad te in cœlum aſcendere Pſal. 14

& non eis contraria operando in profundũ demergi mereamur. Si ſic oraueris, non frigide, ſed ardenter, non proterue, ſed humiliter, tentationũ conſtrictus anguſtijs, exaudiet te dñs, & non dabit in commotionẽ pedem tuũ, neq; dormitabit, qui cuſtodit te. Petite, inquit, & accipietis. Quid tu poſcere pigritabis, cum idem dñs & rogari uelit & quod pie rogatur, prompte ſe daturũ promittat? Si ſicut

Pſal.90 decet ſupplicaueris, circundabit te ſcuto ueritas eius, nõ timebis a timore nocturno, a ſagitta uolante in die, a negotio perambulante in tenebris, ab incurſu & dæmonio meridiano. Ipſe enim dñs de illo qui fideliter orat, & conſtan-

Ibidem ter ſperat, reſpondens ait: Quoniã in me ſperauit, liberabo eum: protegam eum, quoniã cognouit nomẽ meum: clamauit ad me, & ego exaudiã eum, in tribulatione eripiam eum, & glorificabo eum. Exauditus aũt non ſolum carnis concupiſcẽtias auertes atq; fugabis, uerumetiã uirtutibus magis proficies. Teſtatur hoc propheta ad deũ, dicens: In quacunq; die inuocauero te, exaudi me, multiplicabis in

Pſal.137 anima mea uirtutẽ. Omnemq; difficultatẽ ab eo adiutus

Pſal.18 ipſe idem ſuperaturũ ſe affirmat, cum ait: A te eripiar a tentatione, & in deo meo tranſgrediar murũ. Ille ergo poſtulationibus tuis annuens dicet. Et ſtabit ſpũs procellæ, ipſe imperabit uentis, & mari, & obedient ei, & turbulentos motus conuertet in tranquillitatẽ. Ille precantibus & periculum formidantibus continuo aderit, dicens. Ego ſum nolite timere. Tunc tu naufragio imminenti liberatus, gratias age liberatori, cuius opera factus es teipſo fortior atq; aduerſus laſciuiẽtes malarũ cupidinũ titilationes inuictus. Ad ipſum igitur mente conuerſus dicas: Benedictus dominus deus, qui nõ dedit nos in captionẽ dentibus eorũ, hoc eſt, in prædam uoluptatũ illecebris delinimẽtiſq; uitiorũ: quibus tu impugnabare, ut dño tuo peccares, & cœli terræq; conditoris maieſtatẽ offenderes. Ad hæc quoniã diuinis quoq; diſciplinis inſtructus uincere didiciſti, ne ingratitudinis arguaris, illud quandoq; tecum repetas: Benedi-

Pſal.143 ctus dñs deus meus, qui docet manus meas ad præliũ, & digitos meos ad bellũ: miſericordia mea & refugiũ meũ,

ſuſceptor meus & liberator meus, in ipſo ſperaui, qui ſubdit populum meum ſub me. i. qui carnem meam meo ſeruire ſpiritui compellit. Niſi enim ipſe certare doceret, ipſe protegeret, ipſe liberaret, ipſe aduerſarios noſtros nobis ſubijceret, fragilitas noſtra neq; carnis paſſionibus præualere, neq; dæmonum laqueos euadere unq̃ potuiſſet. Ingratus eſt igitur tentationum uictor, qui deo acceptum nõ refert ꝙ uicerit: & ſi laudem uictoriæ ſibi arrogare non dubitet, uictus eſt temeraria inanis gloriæ cupiditate, dumq; ſe non lapſum fuiſſe gloriatur, labitur & delinquit. Vnde abhorrens ab iſta iactatione ſanctus propheta Dauid clamat: Non nobis domine non nobis, ſed nomini tuo da gloriam. Si uiciſti, humilitatem conſerua, & ad dei tui miſerationem refer, ꝙ non ſuccubueris. Quale autem uictoriæ huius meritum ſit audi. Saluator noſter tentatus uicit, diſceſſit ab eo diabolus, acceſſerunt angeli & miniſtrabãt ei. Quod præceſſit in capite, cur non ſperemus euenturum in membris? quandoquidem quæcunq; ſcripta ſunt, ad noſtram doctrinam ſcripta eſſe memorantur. Tentationum igitur uictorem dæmones timebũt, angeli comitabuntur & cuſtodient. Veruntamen non ſemel aut pluries uiciſſe proderit: uſq; in finem uitæ producẽda uictoria eſt, ut tandem a domino mereamur audire: Vos eſtis qui permanſiſtis mecũ in tentationibus meis, & ego diſpono uobis, ſicut diſpoſuit mihi pater meus regnum ut edatis & bibatis ſuper mẽſam meã in regno meo. Non eſt aũt eſca neq; potus regnũ dei: edemus ergo & bibemus non corporalia ſed ſpiritalia alimenta, diuini conſpectus perenẽ, & nunq̃ defuturam dulcedinẽ, ineffabiliſq; claritatis gloriã: & hæc q̃dem erit militiæ noſtræ merces, ſi modo uictores & nõ uicti de iſto certaminis campo, in quo nunc poſiti ſumus, deceſſerimus:

pſal. 115

Luc. 22

Quod oportet nos confirmari Chriſto. Ca. XXIIII.

ATq; is demũ & uitia calcabit, & uirtute proficiet, qui quotidie Chriſti dñi geſta conſyderabit, & per eius ueſtigia ingrediẽs ipſi q̃ proxie accedere cõte

det. Exemplum, inquit, dedi uobis: ut queadmodum ego feci, ita & uos faciatis. Primum igitur in omnibus humilitatem ſeruemus. Hic enim qui dei filius erat, dignatus eſt
Humilitas. fieri hominis filius, qui deus erat factus eſt homo. In Bethleem exiguo oppidulo naſci uoluit: & quidē non in hoim habitaculo, ſed in pecudum ſtabulo: non in cunis colore diuerſo picturatis auroq; linitis, ſed in præſepio ad præbenda iumentis pabula lentis uiminibus contexto. Cūq; eſſet dn̄s omnium a ſeruo uoluit baptizari, ac de ſeipſo dixit: Filius hominis uenit, nō ut miniſtraret ei, ſed ut miniſtraret. Apoſtolos non de ſtirpe nobilium, ſed de piſcatorꝝ genere ſibi adſciuit, & eiſdem pedes lauit. Hieroſolymā intraturus ueterinū animal aſinam aſcendit, et cū pro ſalute mundi mori uellet, deſpicatiſſimū mortis genus elegit crucem. Talia ergo nobiſcū ſæpenumero reuoluentes, nec de ſtirpis claritate gloriemur, nec uulgaribus coęquari erubeſcamus: cum omnium unus creator ſit, atq; unus pater deus, omnium una generis conditio, una humanitatis natura, una regenerationis gratia: cum deniq; nullum ſit hominū apud deum diſcrimen, præterq̄ uitæ ac moꝝ. Quanto autem ſe quiſq; magis humiliauerit, tanto magis merebit exaltari. Ab eodem obedientiæ quoq; petamus exempla.
Obedieētiá A parentibus quæſitus rn̄det: Quid eſt quod me quærebatis? neſciebatis quia in his quæ patris mei ſunt, oportet me
Luc. 2 eſſe? hoc ideo, ut prius obedientiam præſtemus deo, ſecundo aūt loco parentibus obtemperemus: quibus & ipſe ſe ſubmiſerat, teſte euangeliſta, qui ſubiungens ait: Et deſcendit cum eis, & uenit Nazareth, & erat ſubditus illis. Verūtamen ſi quid iuſſerint parentes, quod legem offendit diuinam, deo potius pareas q̄ illis: uel ſi non officit legi, & tamen tibi ad obſequendum deo impedimento eſt, dimittere parentum imperium, & ad ſeruitium deo præſtandum conuertere. Non eſt, inquit, me dignus, qui patrem aut matrē plus q̄ me diligit. Ad obediēdum deo inuitat, cum ait:
Iohan. 4 Meus cibus eſt ut faciam uoluntatem eius qui miſit me, ut perficiam opus eius. Et iteꝝ: Non quæro uoluntatē meam ſed uolūtatem eius q miſit me patris. Et ad patrē: Nō mea

uoluntas, inquit, ſed tua fiat. Hinc diſcat monachus, ſe non eſſe ſuæ uoluntatis, ſed eorum qui præſunt monaſterio: ut nõ quod ipſe deliberat faciat, ſed quod illi conceſſerint. A dño diſcamus & patientiam. Odia Iudæorum æquo animo tulit quos uno uerbo omes pđere poterat: ab his probra, maledicta uincula, flagella, uerbera, contumelias, alapas, atque ſputa ſuſtinuit. Ab his coronari ſpinis, clauis in cruce configi, felle & aceto potari, lancea cõfodi et occidi paſſus eſt. Quin etiam ijſdem qui ſibi talia tam immaniter inferebãt ut ignoſceret, patrem orauit. Si ipſe iuſtus ab iniuſtis tanto ludibrio habitus, tam impie dilaceratus, uindictam nõ appetijt, ſed dimitti eis poſtulauit: cur tu peccator iĩmicis tuis iraſceris, & ad ulciſcendã iniuriã exardeſcis, cui nulla iniuſte queat irrogari, cũ q̃tidie dño tuo pecces: nec tm̃ offenſæ paſſus es, quantum delicta tua atque peccata merebant? Quoties ergo mali aliq̃d patimur, protinus ad conſcientiã ſcelerum noſtrorum recurrramus: & cum non immerito id nobis accidere cognouerimus, patiẽter toleremus, & dñi noſtri exẽplo pro inimicis etiã noſtris oremus: pro malo reddentes bonum, pro iniuria beneficium. Sic noſtra nobis remittentur peccata, & patientiæ uirtus præmio maiore cõpenſabitur: & mala quæ paſſi ſumus, in noſtrum cõmodũ conuertentur. Sed eorum quoque quæ benefacimus, iactantiã uitare a domino diſcamus. De monte deſcendens mundato leproſo iniunxit, ne cui diceret. Cæcis etiam ſanatis: uidete, inquit, ne quis ſciat. Et cum plurimos uario morborum genere laborantes curaſſet, ne ipſum manifeſtum facerent præcepit. Cũque puellam mortuam ad uitam reuocaſſet, taceri iuſſit. Nonnulli ex diſcipulis adhuc terrena ſapientes manifeſta te inquiunt mundo. Ille aũt oſtendens quod non quæreret mundi gloriam, ſed mundi ſalutem, dixit: Ego gloriã meã nõ q̃ro, eſt q q̃rat & iudicet. Hic gloriã ſuã nõ q̃ſiuit, q ſe ultro ignominiæ ab impijs pferẽdæ expoſuit. Ille tñ gloriã eius q̃ſiuit, q cũ illo erat. Glorificauit em̃ deus hoiem quẽ aſſumpſit, a morte ſuſcitãdo, i cœlũ trãsferẽdo, q̃d ſemel aſſumpſit nũque dimittẽdo, adorãdũ et angelis, et hoibus proponendo. Iudicauit aũt iudicio dãnationis Iu-

Iactantia uitanda.

Luc. 8

Iohan. 8

dæos incredulos,& gentiles in errore obſtinatos, & fideles fidẽ opere deſtruentes. Quod ergo non quæſierit gloriã ſuam,ad humanitatem pertinet: ꝙ aũt quæſierit & iudicarit,ad diuinitatem refertur. Quamuis eñ humanitas & diuinitas una pſona Chriſti ſit, ſæpe tamen & dicere aliqd & facere illi placuit, quod non erat utriꝗ naturæ commune:ut per ea quæ hominis ſunt, hominem agnoſceremus: & quæ dei, deum. Nam in Chriſto uel hoiem ſine deo, uel deum ſine homine cõfiteri, hæreticoꝝ impietas eſt. Cũ igitur dixit ſe gloriam ſuam non quærere, nobis inſinuauit, ne hoim plauſus laudationeſꝗ uenemur, ſed in omnibus ut deus laudetur curemus. Qui eñ ab hominibus gloriã quærunt,gloriam ueram ac ſtabilẽ, quæ a deo eſt accipere non merentur. Ad hæc obſeruãdæ paupertatis domini exẽpla nobis abunde ſuggerunt. De uirgine paupercula naſciturus,non habuit locum in diuerſorio: edit̃ in ſtabulo,reclinat̃ in præſepio. Iam in ætate adulta, nihil ſe habere con

Matt.8 fitet̃ & ait: Vulpes foueas habent,& uolucres cœli nidos, filius aũt hominis non habet ubi caput reclinet. Et cũ portorium exigeretur, non fuit ſoluendo, donec piſcis captus

Mat.17 in ore didrachmam attulit, qua ipſe ſatisfecit. Beſtijs imperabat,& inter pauperes cenſeri uolebat. Per domos alienas diſcurrens hoſpitabatur, quia ſuam non habuit: mulierum comitantiũ eleemoſynis alebatur: in cruce nudus pe pendit: mortuus etiam aliena inuolutus eſt ſyndone,alie-

Luc.6 no conditus ſepulchro. Beatos uocat pauperes: & apoſtolis ne quid ferrẽt in uia præcipit,non uirgam,non peram,nõ

Matt.6 panem. Prohibuit eis calciamenta,prohibuit duas tunicas: & Nolite,inquit, ſolliciti eſſe quid mãducetis, aut qd bibatis,aut quid induamini: quærite primum regnum dei & hæc omnia apponentur uobis. Qui ergo propter Chriſtum in terra pauper eſt,cũ Chriſto diues erit in cœlo. Gloria eñ & diuitiæ in domo eius. Victu quoꝗ modico ac

Matt.4 tenui,& qui corpus tantum ſuſtentet contentus erit, qui Chriſtum imitabitur. Per dies quadraginta ille neꝗ comedit,neꝗ bibit,poſtea (ut euangeliſta ait) eſurijt: & tũc qdẽ diaboli maligna tentamenta uiciſſe deſcribitur, ut noſca-

mus ieiunio & eſuritione opus eſſe, ſi carnis illecebras dæmonumq; captiones cupimus ſupare. Ante menſam gratias agit, poſt menſam hymnũ dicit: ut ſemp deum laudemus, cuius donum eſt, & cibus quo ueſcimur, & uita qua uiuimus. Panes hordeaceos habebat cũ pauit turbã, aquã ad bibendũ a Samaritana muliere petijt, ne rudes faſtidiamus cibos, neq; uina delicatiora exquiramus. Carnem niſi in paſchate non comedit, minutis piſciculis uſus eſt. Erubeſcant qui paupertatem profeſſi diuitum dapibus delectant. Ne aũt uilia contemnamus alimenta, fel & acetum in cruce poſitus guſtauit: deniq; beatos dicit eſſe eſuriẽtes q̃m ſaturabuntur, & econtrario. Væ uobis, inquit, qui ſaturati eſtis, quia eſurietis. Nunc tandem ad charitatis cõuertamur documenta. Pro hominum ſalute de cœlo in terram deſcendit, deus homo factus eſt. Labores, uigilias, ſupplicia pro nobis tolerauit, pro nobis mortuus eſt, pro nobis ad inferos deſcendit, pro nobis reſurrexit, pro nobis in cœlum aſcendit. Poſtremo nihil uel dixit uel fecit, quod non eo ſpectaret, ut ęterna nobis donaretur beatitudo. Matthæum de publicano apoſtolum, Petrum de negatore cœleſtis regni clauicularium, Paulum de perſecutore fidei fecit propugnatorem. Mulieri peccatrici peccata dimiſit: & non ueni, inquit, uocare iuſtos, ſed peccatores ad pœnitẽtiam. Deniq; paſtor bonus animã ſuam poſuit pro ouibus ſuis: & quos dilexit, uſq; in finem dilexit eos. Quia nihil prodeſt diu diligere, niſi ſemper diligas. Et ſicut, inquit, dilexit me pater, ita dilexi uos. Et qui diligit me, diligeť a patre meo. Tunc aũt & Chriſtũ diligimus, & a deo patre diligimur, cum ipſum quem peccando offendimus, pœnitendo placamus. Porro cum etiam inimicis nos benefacere beneq; optare iuberet, hoc prior ipſe pręſtitit, illis a qbus conuitia uincula, flagella, colaphos, uerbera, ſpinas, clauos, fel, atq; acetum inique paſſus fuerat, ignoſci poſtulans, & ſæuitiã illorum ſui ignoratione excuſans, ut poſtea cognita ueritate locũ haberent pœnitentiæ, & non perirent. Nõ eſt itaq; Chriſti diſcipulus, qui bonum pro malo neſcit reddere, & pro inimicis q̃q; ſuis deũ dep̃cari. Eiuſdẽ dñi exẽplo diſca

Matt. 26 · Ioan. 6 · Ioan. 4 · Charitas · Ioan. 10 · Ioan. 15

mus,non noſtræ tm̃ ſaluti,ſed etiam alioꝝ proſpicere,uitę diſciplinis eos imbuendo, & exhortationibus pijs, ut ad
Prædicatio uirtutis uiam dirigant ſollicitando,Circuibat ille totam Iudæam,totam Galilęam,per caſtella & uicos,docens ignaros,ut corpore ſimul & animo ſaluos redderet. Præcepta dedit diſcipulis in monte,in planitie plæbi,ut diſcas altiores myſterioꝝ ſenſus illis qui magis capacis ingenij ſunt prædicare: ſimplices uero ſimplicibus uitæ præceptis inſtruere. Ac ne forte precij alicuius gratia id agas, ſed affectu ſalutis eorum quos doces: gratis accepiſtis, inquit,gra
Matt.10 tis date. Accipere tamen ab offerentibus q̃tum uictui neceſſario ſatis ſit, ſi indigueris,ne nefas putares ait: Dignus
Ibidem. eſt operarius mercede ſua. Mercede uidelicet q̃ inopiæ ſuc currat,non quæ luxuriam paret. Porro ſicut ipſe docuerat, ita diſcipulis ſuis prædicationis officium impoſuit,dicẽs:
Mat.28 Euntes docete omnes gentes, ſeruare omnia quęcunq; mãdaui uobis. Optimi itaq; Chriſti imitatores illi ſunt,qui faciendis ad populum bene beateq; uiuẽdi ſermonibus operam impendunt & quod alios docent, ipſi pręſtant,ne bonum quod uerbo ædificant, moꝝ diſſimilitudine deſtru-
Caſtitas ant. Cælebs præterea & caſtus ſit oportet, Chriſti diſcipulus Virgo eſt,& de uirgine genitus, & a uirgine baptizatus,quem ſeq̃ris: utq; quanti ſit apud ipſum uirginitas,de Ioanne apoſtolo quia uirgo erat,in euangelio dicitur: Diſcipulus ille quem diligebat Ieſus. Nam licet Ieſus etiã reliquos om̃es diligeret,de nullo tñ ſic eſt expreſſum, ſicut de iſto,quẽ mẽtis corpiſq; puritas cõmendabat. Hic ſolus in ſinu Chriſti cũctis ad mẽſam ſedẽtibus recubuit,q̃a ſolus fortaſſe intemeratæ uirginitatis laude illi proximior erat.
Matt.13 Præcellit aũt uirginitas uiduitati, & uiduitas matrimonio. Q̃nq̃dẽ euãgelici ſeminis cẽteſimus fructus aſcribit̃ uirginitati,ſexageſimus uiduitati,triceſimus matrimonio
Apoca.24 In Apocalypſi etiã illi q ſequunt̃ agnũ quocũq; ierit, & cãticum nulli alij cãtabile cõtinunt,uirgines eſſe memorãt̃. Porro ip̃e ſaluator,ut mõſtraret,præcipue caſtis deberi re-
Matt.19. gnũ dei. Sunt eunuchi,inq̃t, q ſe caſtrauerũt propter regnũ cœloꝝ: hoc eſt, q nubendi libertatẽ in propoſitũ uerterunt

caſtitatis,quo purius expeditiuſq; deo ſeruirent, & cũ angelis in cælo ſocij eſſent, q angelicam uitam in terra uixiſſent: de quibus eſt dictum: Neq; nubẽt neq; nubentur, ſed erunt ſicut angeli dei in cœlis. In eo quoq; dñs continẽtiã ſeruis ſuis uidetur imperaſſe, quod apoſtolis præcepit, ut lumbos præcinctos haberent. In lumbis quippe generandi ſemina ſunt: qui aũt in carne ſeminat, de carne & metet corruptionem: ſed qui ſeminat in ſpiritu, de ſpiritu & metet benedictionem. Preces etiam qualiter deo ſint offerendæ nobis documento eſt dominus noſter. Orandi em̃ rationem, quam uerbis mõſtrauit, opere perfecit. Orare iubet in abſcondito, & ab illis quę impedire poſſent ſeparato loco ut mens tunc magis inienta eſſet cœleſtium contemplationi, cum ipſum cœli terræq; regem lingua ſerui alloqueretur. Ideo ſaluator quoq; noſter dimiſſa turba montẽ aſcendens ſolus orauit: & iterum: Sedete hic, inquit, donec uadam illuc & orem. In monte autem orauit, ut orando poſtulemus non terrena quæ in imo ſunt, ſed quæ in alto cæleſtia. Quod uero etiam in uilla Gethſemani oraſſe dicitur, docemur inter orandum ſeruandam eſſe humilitatem: atq; ideo & poſitis genibus oraſſe, & ad orandum in faciẽ procubuiſſe. Quod præterea patrem precatus ait: Non ſicut ego uolo fiat, ſed ſicut tu: ſignificauit ut in omni poſtulatione noſtræ uoluntati præferamus dei uoluntatem. Tertio autem eundem ſermonẽ orauit, ne tibi ceſſandum putes, ſi tam propere q̃ uelles non fueris exauditus. Ad hæc in Marco ſcriptum eſt, q ualde diluculo ſurgẽs abijt in deſertum locum, & ibi orabat: & in Luca, q noctibus exiẽs in monte oliueti morabatur, q q; pernoctabat in oratiõe. In quo quidem & tempora et loca orationi magis accommoda nobis requirenda eſſe innuit: ut aũt perſeuerantius oremus, factus in agonia prolixius orauit. Sublatis quoq; in cœlum oculis oraſſe traditur, ut & tu dum oras, mentis oculos ad deum cui ſupplicas intendas, & non alio uerba, alio cogitationes ire ſinas. Parum efficax eſt lubricæ uagęq; mentis oratio, & non illuc intentæ ubi uult exaudiri. Ac ne ſingula pergrerenimis prolixum ſit, omniũ uirtutũ,

Matt. 22 · Luc. 12 · Oratio · Matt. 15 · Matt. 14 · Matt. 26 · Ibidem · Marc. 14 · Marc. 1 · Luc. 6 · Luc. 22 · Ioan. 11

omniſq; ſanctitatis cum præceptũ, tum exẽplum, a ſaluatore noſtro ac domino, & tutius petit, & iucundius conſyderatur. Chriſtus em̃ quia ueritas eſt nõ errat, quia bonitas eſt non fallit, quia ſapientia eſt nouit om̃ia, quia uirtus dei eſt poteſt omnia, quia deniq; ſaluatio populi ſui eſt, quicquid egit, quicqd dixit, ad omnium ſpectat ſalutem. Seruiamus igitur illi in ſanctitate & iuſtitia omnibus diebus noſtris, memores beneficiorum ſuorum, atq; aſſidue nobiſcum recolentes ea quæ non ſolum uerbis docuit, ſed etiam re atq; opere probauit: ut his inſtructi eidem, quantum fieri poteſt, ſimiles effici curemus, & cuius uirtutes imitati fuerimus, eius beatitatis atq; gloriæ participes eſſe mereamur.

¶ De conſortio fugiendo. Ca. XXV.

Conferet plurimum ad uitæ ſanctioris cultum, noſſe quorũ conſuetudine uti debeas, quorũ non debeas: cum quibus conuiuere, colloqui, conuerſari, quos declinare ac fugere oportet. Relinquẽdi ſunt, quorũ tibi nota fuerit peruerſæ mentis pertinacia, id eſt qui uel errorem ſuum depoſituri non uidentur, uel a ſcelere in quo perſeuerant receſſuri. Nocuit Iſrahelitico populo habitaſſe cum ægyptijs. Inde enim Moyſe duce egreſſi ritu eorum uiuere uolebant, crapulari, ludere, dijs gentilium ſacrificare: atq; hæc cauſa fuit, ut poſteri quoq; eorum toties inimicis ſub-
Eccle:41 iecti ſeruirent. Recte itaq; dicitur: Filij abominationum ſunt filij peccatorum, & qui conuerſantur ſecus domos impiorum. Contagione quippe trahitur uitium ſi conuerſaris cum uitioſo: ac ueluti peſtilentiæ morbus afflatu tactuq; egrotantis inficere ſolet ſanos, ita infidelium familiaritas
Hiere.51 plærũq; fideli uiro perniciem parit. Idcirco per os Hiere-
Oſee4 miæ clamat nobis dominus. Fugite de medio Babylonis, ut ſaluet unuſquiſq; animam ſuam: & per os Oſeæ: Nolite ingredi in galgala, & non aſcenderitis in Bethauem, loca uidelicet prophana idolorũq; polluta culturis atq; im-
Mat.10.16 munda. Saluator etiã noſter & dominus: In uiã gẽtiũ, inqt ne abieritis, & cauete a fermento phariſæorum. Hoc idem

admonet & hortatur Paulus apoſtolus, dicens: Nolite iugum ducere cum infidelibus: quæ em̄ participatio iuſtitiæ cum iniquitate? aut quæ ſocietas luci ad tenebras? quæ aūt conuentio Chriſti ad Belial? aut quæ pars fideli cum infideli? quis aūt conuentus templo dei cum idolis? Vos enim eſtis templū dei uiui. Et ad Titum ſcribens ait: Hæreticū hoīem poſt unam & ſecundā correptionē deuita, ſciens q̄ ſubuerſus eſt qui eiuſmodi eſt, & delinquit, cum ſit proprio iudicio condemnatus. Eiuſdem ſententiæ eſt, quia & eiuſdem ſp̄us Ioannes apoſtolus cum dicat: Si quis uenit ad uos, & hanc doctrinā non affert, nolite recipere eum in domū, nec aue ei dixeritis: qui em̄ dicit illi aue, cōmunicat operibus eius malignis, Quod ſi ſalutare quoq; illos quibus nulla debetur ſalus, nefariā ſit, quanto magis in cōſortium recipere? Cauenda eſt igitur infideliū hoīm conuerſatio, maxime eorū qui ita auerſi ſunt, ut nulla ſuperſit ſpes futuræ illorū conuerſionis: & hoc apoſtolorū ipſorum exēplo, qui cum uidiſſent incredulos iudæos Chriſtū nolle recipere, ab eis diſcedentes alijs euangelizare dei uerbū cœpere. Itaq; ne perfectis quidē conuenit ad obſtinatos acceſſio, cum ne in docendo operam perdant, tum ne molliter blandeq; alloquendo fauere illorū errori uideantur. Nō minus declinandi ſunt, qui in flagitijs obduruerunt. Peccantem, inquit dn̄s, corripe inter te & ipſum: ſi te non audierit adhibe aliū: ſi neq; illum audierit, dic eccleſiæ: ſi nec q; eccleſiam audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus. Pro infideli ergo habeatur, quē peccaſſe omnino non pœnitet, quiq; nulla correptione ad emendandū flectitur. Qđ ſi cum tali conuerſari te delectauerit, mores quoq; diligere incipias neceſſe eſt. Alioquin ipſa uitæ diuerſitas cito ueſtram dirimet ſocietatem, & ubi diſſimilis interceſſerit uoluntas, conuictus concors eſſe non poterit. In prouerbijs dicitur: Noli eſſe amicus homini iracundo, neq; ambules cum uiro furioſo, ne forte diſcas ſemitas eius, et ſumas ſcādalum animæ tuæ. Non hoc præcipit, ne bene illi optes, & ſi poteris, facias, ſed ne illo familiariter utaris. Iracūdus em̄ is eſt, qui facile ac leuiſſima de cauſa iraſcitur. Eſt autē

2.Co.6 · Titū.3 · 2.Ioan.1 · Matth.18 · Prouer.22

difficile ſemper iraſcenti atq; inſultanti non aliquando iraſci,& contra furentem non indignari,& ex indignatione non peccare. Ita ſuperbo etiam ſi comes fueris, errogās elatuſq; euades, teſtatur hoc Eccleſiaſticus, dicens: Qui tetige
Eccle,13 rit picem, inquinabitͤ ab ea,& qui cōmunicauerit ſuperbo induet ſuperbiam. Cum eñ hominis ingeniū ad uitia magis ꝙ ad uirtutes procliue ſit, magis uerendū eſt, ne uir bonus malo adhærens corrumpatur, ꝙ ſperandum ut malus emulatione boni mores emendet. Quamobrē apoſtolus
1·Co.6 diuerſis uitijs inquinatos in unum colligens ait: *Si is qui frater nominatur inter uos, eſt fornicator, aut auarus, aut idolis ſeruiens, aut maledicus, aut ebrioſus, aut rapax cum huiuſmodi ne cibum quidē ſumite.* Sciebat enim quia iuxta fornicationem periclitetur caſtitas, iuxta auarum liberalitas, iuxta idolatram religio, iuxta maledicum patientientia, iuxta ebrioſum temperantia, iuxta rapacem alieni abſtinentia, & non eſſe tutum probo uiro cum iniquis cōmorari. Ingemiſcit Eſaias & angitur animo uehementer,
Eſa.6 ꝙ habitaret in medio populi labia polluta habentis, ſeq; ex eo labia ſua polluiſſe confitetur atq; fœdaſſe. Et ſi ſanctus propheta uiuendo inter iniquos detrimentum ſentit, quis eſt tantæ conſtantiæ, ut cum flagitioſis conuerſando lapſum non timeat? *Vis noſſe quia ſceleſtis & prophanis*
2.Para.20 hominibus iungi diſpliceat ipſi deo. Ioſaphati regis Iudę naues tempeſtate confractæ ſunt, deo indignante, ꝙ in ſortem earum admiſiſſet Ochoziam impijſſimū Samariæ re
3.Reg.ul. gem. Id quidem hac ipſa de cauſa Eliezer filius Dodau de Mareſſa prædixerat futurꝝ. Iterum requiſitus Ioſaphat noluit iungi illi, ſatis damno ſuo edoctus uiride lignū arido applicatum ſimul comburi ſolere,& temerarium eſſe rurſum cōmittere, quod iam aperte intellexerat deo non place
Matth,2 re. Magi Chriſtum natū pie quærentes cum forte ad Herodem diuertiſſent, ſyderei luminis ducatū amiſerunt,& tenebras patiuntur ꝙdiu cum illo teterrimæ mentis homine manent. Faceſſat igitur peſſimus quiſq; a cōſortio tuo ne cum illo manendo inquineris, ne illum fruſtra docēdo operam perdas, ne illi adhærendo deū offendas. Mulierū

etiã conuerſatio caſtitatem profeſſis ẽ uitanda, dicente in Prouerbijs Salomone: Longe fac ab ea uiam tuam, & ne appropinques foribus domus eius. Quod ſi multi aſpectu illius, multi colloquio ſemel inito, multi ipſa uiſæ formæ cogitatione irretiti ſunt, nonne maius periculũ imminet, ubi propius aſſidet, frequẽtius uerba miſcent, ubi ridẽti at ridetur, ubi crebra congreſſio mutuæ quoq; tactionis fecit licentiam? de hoc plenius ſuo loco differemus, reſtat uiden dum cum ab his diſceſſerimus, ad quos accedere, cum qui bus nos frequentes eſſe nobis proderit. Prouer. 5

¶ De conſortio habendo. Ca. XXVI.

SI forte ille, quo diu familiariter uſus es, a uia uirtutis declinauit, retrorſum abijt, & ſæpe admonitus redire noluerit, dimitte eum, & membrum quod te ſcanda lizat, abſcide atq; a te proijce. Melius eñ tibi eſt ſine illo ingredi regnum dei, q̃ cum illo mitti in gehennam. Dimitte igitur mortuos ſepelire mortuos ſuos, tu Chriſtũ qui uita eſt, ſequere, ut uiuas & æternæ mortis expers efficiare. Quod ſi adhuc illi ſe ultro ingerunt tibi, tu auerſus cum pſalmiſta exclama; Diſcedite a me omnes qui operamini Pſal. 6 iniquitatem, declinate a me maligni, & ſcrutabor manda Pſal. 118 ta dei mei. Niſi enim a turba hominum ſemoti fuerimus, libere deum contemplari nequimus: quanto magis impe dimento erunt iniqui, ſi ab ijs non fugerimus. Quorum conſuetudini idem propheta ſe penitus renunciaſſe gloria tur, cum ait: Non ſedi cum concilio uanitatis, & cum ini- Pſal. 25 qua gerentibus non introibo: odiui eccleſiam malignanti um, & cum impijs non ſedebo. Ita ergo hominibus utendum eſt, ut pomis, donec recentia & integra permanent, grata ſunt, & guſtui ſeruantur, cum autem corrupta & marcida fuerint, proijciuntur: quia neq; guſtum delectare queunt, neq; odoratum. Propheta igitur malorum conſortio refutato, quos aditurus, cum quibus conſeſſurus ſit, continuo declarat, dicens: Lauabo inter innocẽtes manus meas, & circundabo altare tuum dñe. Quid eſt illud? niſi quod idem præcipit & ait: Cum ſancto ſanctus eris, & cũ Pſal. 17 innocente innocens eris: & cũ electo electus eris, & cum

peruerſo peruerteris. Inter innocentes aũt manus lauare, eſt eos imitando iuſtitiæ operationibus exerceri. Altare autem dñi circundat, qui ſacramenta eius alta mente contemplatur, & cœleſtiũ meditationũ fruitur iucunditate. Sed niſi cum magis diſcedere curaueris ab Herode, & illos comitari, illis adhærere ſtudueris, quorꝫ uitæ ſplendor & ſanctimoniæ claritudo tibi dux eſſe poterit uſqꝫ ad Chriſtũ, neqꝫ manus digne lauare, neqꝫ altare domini commode poteris amplecti. Audi ipſm ad diſcipulos dicentem: In quãcunqꝫ ciuitatem aut caſtellum intraueritis, interrogate qs in ea dignus ſit, & ibi manete donec exeatis. Denigratur enim boni uiri fama hoſpitio infami; honeſto aũt & pudico commendabilis redditur: & quali quiſqꝫ conſortio gaudet, talis eſſe & ipſe iudicaẽ. Optimorꝫ ſimilitudo morum Ionatan iunxerat Dauidi, Heliſæum Heliæ, Paulũ Petro, reliquos etiam apoſtolos innocentia inter ſe animiqꝫ ſimplicitas copulauerat. Solus cum illis nequiuit permanere ſacrilegus Iudas, qui eum quem illi amabant, ipſe uendidit: & hic quidem de grege dñi egreſſus faucibus incidit lupi ac perijt. Ipſos uero concors inter ſe erga dñm affectus ſaluauit. Quibus ille in euangelio ait: Si duo ex uobis conſenſerint ſuper terram, de omni re quãcunqꝫ petierint, fiet illis a patre meo, qui in cœlis eſt. Vbi aũt ſunt duo uel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum. Porro illi in nomine Chriſti congregati ſunt, qui pari mente atqꝫ animo Chriſto ſeruiunt, & pijs orationũ actionũqꝫ obſequijs deo famulanẽ. Optimi cuiuſqꝫ lateri crebro adhærens, nunq̃ non addiſces aliquid, uel dictũ ſapienter, uel factũ prudenter, uel obſeruatũ ſancte. Adde ꝙ neqꝫ præcepta, neqꝫ exempla, quæ literis mandata legimus, ita mouent, ut ſanctorꝫ hominũ uiua uox, & præſens oris aſpectus, & uitæ totius tenor oculis expoſitus ac manifeſtus. Miranda ſiquidem plurimorꝫ geſta audimus, nonnulla tamen quia difficilia factu arduaqꝫ uidentur, ſuſpenſo animo accipimus, uix fidem adhibentes relationi alienæ: de his autem quæ oculis intuemur, quæ præſentes inſpicimus dubitare non eſt, neqꝫ ambigere; aut cuius teſtimonio cre-

Math. 10 (margin, beside "poteris amplecti")

Math. 18 (margin, beside "dit lupi ac perijt")

demus, ſi noſtro contenti non fuerimus? Cũ igitur nihil certius eſſe poſſit, q̃ quod ipſi coram audiuimus, coramq́ʒ ſpectauimus: nihil etiam magis ad capeſſendas uirtutes nobis proderit, q̃ ſemper ſi fieri poteſt, cũ ſanctiſſimis uiris & colloqui & conuerſari. In illis enim cernendo non diſſimilia ijs quæ de alijs legimus, cũ firmius quæ a ſcriptoribus tradita ſunt credemus, tum ardentius quæ a nobis uiſa cognitaq́ʒ fuere, imitabimur: conſyderantes q̃ munificus, q̃ benignus dñs noſter ſit, qui mira quæq́ʒ operandi confert gratiam credentibus in ſe ac ſperantibus. Niſi em̃ illa bona cuncta ſuppeditaret, ad tantam ſanctitatis perfectionem hominis imbecillitas nunq̃ perueniſſet.

¶De paupertate colenda. Ca. XXVII.

SEd gratiam iſtam accipere non merentur mundi diuitiarũq́ʒ amatores. Vt igitur & ſanctoꝝ uirorũ corſortio digni ſimus, & ipſos imitandi donetur nobis facultas, uictu tantũ neceſſario contenti Chriſto ſeruiamus. Magni animi eſt caduca contemnere, & ea quæ ſtabilia æternaq́ʒ ſunt ſectari. Si Chriſti diſcipuli fieri cupimus, meminerimus quod non de diuitũ turba ſibi diſcipulos elegit dñs, ſed de pauperꝝ grege & egenoꝝ. Petrus, Andreas Ioannes, Iacobus, piſcatione uictũ ſibi quærebant, relictis retibus & naui ſecuti ſunt Chriſtũ. Ex his poſtea Petrus cũ Ioanne cuidam claudo eleemoſynam petenti reſpondit: Aurũ & argentũ non eſt mihi: quod autẽ habeo, hoc tibi do: In nomine Ieſu Chriſti ſurge & ambula. Quis diuitũ talem eleemoſynam dare unq̃ potuit, qualem tunc hi pauperculi dedere, ut claudus qui baiulabatur, ſtatim ambularet? Deniq́ʒ de ipſa apoſtoloꝝ inopia, quod euangelia teſtantur, olim in prophetis fuit prædictũ: ut illud plurimi faciendũ ſcias, de quo neq́ʒ noui ſcriptores, neq́ʒ ueteres tacuerunt. In Eſaia legitur: Pauperes homines in ſancto Iſrael exultabunt: ſanctificabunt ſanctũ Iacob, & deũ Iſrael prædicabunt. In Sophonia ad Hieruſalem loquit̃ dñs: Derelinquam in medio tui populũ pauperem & egenũ, & ſperabunt in nomine domini: Indecens em̃ ac ualde incongruũ foret, ut diuitias poſſiderẽt ſerui, & dominus e diuerſo pau

Actuũ. 3
Eſa. 39
Sopho. 3

pertatis anguſtijs gauderet. Qui propterea quidem in terra paupertatem coluit, ut ſuo exemplo doceret, terrena cōtemnenda eſſe, & cœleſtium tantummodo curam habendam, nec fragilibus delectari oportere, ſed æternis. Nihil enim in terra habere uoluit ſaluator noſter, quod ipſe fatetur dicens: Non habet filius hominis ubi caput ſuum recli-
Matth. 8 Matth. 17 net: non habuit unde unius ſtateris tributum pro ſe & Petro ſolueret: & ut penuriam iſtam non neceſſitatis eſſe, ſed uoluntatis agnoſceres, in ore piſcis primum capti quærere ſtaterem iuſſit, & inuentum exactoribus dari. Maluit pecuniam qua ſatiſfaceret mirabiliter comparare, quàm apud ſe repertam offerri. Poterat lapides in gemmas, in aurum ligna conuertere, qui de ore piſcis fecit ſtaterem repente adeſſe: & tamen ſemper alieno uſus eſt hoſpitio, ſemper oblata ab alijs ſtipe ſuſtentatus eſt: nudus iacuit in præſepio, nudus pependit in cruce, atque is qui cœli terræque erat dominus, nec ſyndonem ſuam habuit, qua uelaretur mortuus, nec ſuum quo condere ſepulchrum. Quod ſi omnium dominus in tanta rerum egeſtate in hoc ſeculo uiuere uoluit, pudeant ſacerdotes, erubeſcant epiſcopi, amplas ſibi ędes conſtruere, cumulandis pecunijs operam impendere, ueſtibus precioſis renitere, omnibus denique mundi delitijs diffluere, et ſe Chriſti ſeruos profiteri. Non tales elegit Chriſtus, non talia præcepit, nec talem ſemetipſum exhibuit.

¶ De diuitiarum confidentia.

Caput. XXVIII.

Eccleſiæ cura nobis commiſſa eſt inquiunt: ut ergo ipſa eccleſia ab aduerſariorum iniuria tuta ſit, neceſſarium eſt nos opibus uiribuſque pollere. Quaſi uero infirmata ſit dextera excelſi, & eam eccleſiam, quam labore pauperum fundauit & auxit, præſidio pauperum tueri nequeat, ſeruare non poſſit? Dicant igitur, cum populus Chriſtianus multo grauiores perſecutiones pateretur, quàm modo patitur, quis tunc antiſtitum eius diues erat? quis arma tractabat? quis uim uiribus repellebat? Cædebantur quidem Chriſtiani, ſed Chriſti religio perire non poterat. Quinimmo quanto magis infideles tyranni ſæuiebant, tanto mi-

rabilius credentium numerus augebatur. Creuit ergo Chri
ſti eccleſia, non diuitijs, non potentia hominum defenſa,
ſed ſola ui diuina protecta: & nunc ſeruari non poterit, ni
ſi opulenti fuerint, niſi locupletes atq; potentes extiterint,
qui ei præſunt? Quid eſt autem quod propheta clamat:
Omnia oſſa mea dicent, domine quis ſimilis tibi? eripiēs
inopem de manu fortiorum, egenum & pauperem a diri Pſal. 34
pientibus eum. Igitur non in pecunia, non in uiribus potē
tiæ humanæ, ſed in domino confidite. Quod ſi ei ſeruien-
do perituras opes, ut debetis, contempſeritis, omnibus ini
micis ueſtris fortiores eritis, illo qui omnia poteſt, prote-
gente ac tuente. Si uobis curæ erit, continentius uiuere, mā
data dei perficere, eccleſiæ opes non in ueſtrum uſum con
uertere, ſed indigentibus diſtribuere, aut defendet uos do-
minus ab infidelium uiolentia, aut non defendet: ſi defen
det, tuti eritis: ſi non defendet, per patientiam martyrij a
dn̄o coronabimini: & eccleſia dei glorioſius ædificabitur
in cœlo, q̄ permanet in terris. Neq; enim lapidei parietes
iſti, uel prædia, uel urbes, uel prouinciæ, uel regna, eccleſia
dei ſunt, ſed ipſa Chriſtum credentium atque confitenti-
um congregatio: quæ cum de terra tollitur, in cœlum trāſ-
fertur: ut quæ inter mundi turbines fideliter militauit, ęiam
ſupra mundum ſecura triumphet, & omni terrena po- Pſal. 53
teſtate ſublimior dicat: Super inimicos meos deſpexit
oculus meus. Sacerdotis arma, ſanctæ orationes ſunt. Vos
itaq; cum Moyſe & Aarone orate in monte, & uictu ne-
ceſſario contenti, cætera cedite inopi, uiduæ, pupillo, miſe-
rorum ſepulturæ, captiuoꝝ redemptioni, oppreſſoꝝ tute-
læ, pietatis operibus, propugnatoribus quoq; ac ducibus
militiæ chriſtianæ, ut comparatis plurium uiribus hoſtili
impietati fortius reſiſtant: & illi quidē nō in ſe, ſed in deo
confidendo, ueſtriſq; precibus adiuti uincent. Quādiu his
contraria agitis, eccleſiam quoq; pati contraria neceſſe eſt
Quæ quoniā uobis cōmendata eſt, ſanguis eius de mani
bus ueſtris requiret: quia nō quomodo Chriſtus, neq; quō
apoſtoli pro illa ſtatis, ſed qualiter ueſtra uobis ꝑſuadet li-
bido; non ut oportet uiuendo, ſed potius ut delectat. Latos

agros,regias domos,tyriantinas ueſtes, auream argenteamq; ſuppellectilem, phaleratos equos, uenaticos canes, nobiles ſeruos uultis poſſidere, nō ut Chriſti diſcipulos decet,ſed terræ dn̄os,& ea rerū copia,quæ nec ueteri,nec no-
Nume.18 ua lege conceditur uobis.abundare. Nam cū populus Iſrael ad terram promiſſionis tranſlatus eſſet per ſingulas tribus diuidendā,ſacerdotali tribui eſt a dn̄o dictū: In terra eorum nihil poſſidebitis, nec habebitis partem inter eos: ego pars & hæreditas ueſtra in medio filiorum Iſrael. Poſſeſſionem itaq; non ſunt ſortiti ſacerdotes, & tantū decimas ac primitias quibus ſuſtentarent̄,& loca in quibus habitarent,habebant. Nobis uero, id eſt Chriſti diſcipulis dicit̄:
Matth.10 Nolite poſſidere aurum,neq; argentū, neq; pecuniā in zo
Lu.14 nis ueſtris: & qui non renunciauerit oībus quæ habet,
Matth.16 non poteſt eſſe meus diſcipulus. Et qui uult uenire poſt me
Matth.19 abneget ſemetipſum & ſequatur me. Et ſi uis perfectus eſſe,uende oīa quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurū in cœlo,& ueni ſequere me. Nihil terrenū promittitur ſacerdotibus,ut cœleſtia tantū affectēt, de cœleſtibus prędicēt,& portionē in cœlo cōſequant̄, qui in terra diuitias habere noluerūt. Quare ergo eccleſię,agri,uillæ,uici,urbes donata ſunt, & ſacerdotibus epiſcopiſq; diſtributa? Certe nō ut in his ipſi luxrient̄,ſed egenos paſcant:non ut ſibi nummos inde congregent, ſed ut inopū turbæ diſpenſent,ut miſerorum neceſſitati ſuccurrant, & ſtipendia quoq; militibus miniſtrent,qui pro religione,pro fide,pro iuſtitia contra infideles decertant. Eccleſiæ igit̄ bona pauperū ſunt,quorum ſacerdos non poſſeſſor, præter uitæ neceſſaria, ſed diſpenſator eſt. Qui aūt diſpenſat,fideliter diſpenſet et
1.Timo.6 audiat apoſtolū dicentē:Habentes alimēta & quibus tegimur,his contenti ſimus: nam qui uolunt diuites fieri, incidunt in tentationē & in laqueū diaboli & deſyderia multa inutilia & nociua,quæ mergūt hoīes in interitū & in perditionē. Radix eñ omniū malorum eſt cupiditas: quam quidā appetentes errauerūt a fide & inſeruerunt ſe doloribus multis. Tu aūt o homo dei, hæc fuge,ad Timotheum ſcribebat. Qui ergo talia non fugiunt, ſed augendi peculij

cupidine ducuntur, non homines dei ſunt, ſed mammonæ ſerui. Homo dei ẽ q cũ Chriſto paup ẽ, ut in Chr̃o diues ſit.

De diuitiarum malo ⁊ paupertatis bono. Ca. XXIX.

VIdit & Salomon quantum periculi in diuitijs eſſet & præcatus eſt deũ, dicens: Mendicitatẽ & diuitias ne dederis mihi, tribue tm̃ uictui meo neceſſaria, ne forte ſatiatus illiciar ad negãdum et dicã, qs eſt dñs? aut egeſtate compulſus furer & periurem nomen domini mei. Sed quoniam ſupra modum locupletatus fuit, in id quod timebat, incidit. Diuitiarꝫ copia delinitus uoluptatibus ſeruiuit: mulierum quas adamauerat, dijs templa poſuit. Et ſi uir alioquin ſapientiſſimus ſic inſaniuit, quis confidit continentem ſe fore, ſi diuitijs affluere ſibi contigerit? Diuitiæ luxuriam pariunt, luxuria turpis libidinis eſt mater, turpem autem libidinem dementia comitatur. Diues præterea ad inferendam iniuriam prõptus eſt, ad tollerandam impatiens, inanis gloriæ cupidus, æqualibus inuidens, humiles deſpiciens, ac proinde aliorum famæ non facile parcens, opulentiæ oſtentator, paupertatis irriſor, ad uitia audax, ad bonum animi tardus. Diuiti quoqꝫ multi inuident, plurimi inſidiantur, & ſpolijs eius ditari cupiunt. Sed q̃uis nemo inſidietur, ille tamen metuit domi fures, foris latrones, & cibus illi pariter ſuſpectus eſt & ſomnus: nec minus interdũ animi ſollicitudinibus q̃ꝫ fortunis abũdat. Pauper uero ubiqꝫ tutus eſt, ubiqꝫ ſecurus. Capta hieroſolyma Nabuchodonoſor Chaldæorꝫ rex omnia trãſtuliſſe Babylonem dicitur, ſolos pauperes reliquiſſe: ne ignores paupertatem etiam inter hoſtes quandoqꝫ manere illę ſam, nec fruſtra eſſe dictum: Pauperes fiducialiter requieſcent. Idem ſubmiſſius ſupplicant & efficatius exaudiuntur: iuxta illud: Deprecatio pauperis uſqꝫ ad aures perueniet. & illud in pſalmo: Exaudiuit pauperes dominus, & uinctos ſuos non deſpexit. Quorum autem exauditur oratio, ijs pro breui inopia, æterna tribuitur beatitudo, dicente dño: Beati pauperes ſpiritu, q̃m ipſorꝫ eſt regnũ cœlorꝫ: & beati q nũc eſuritis, quoniã ſaturabimini: de diuitibus

Prouer. 30 | 4. Reg. 24 | Hier. 39 | Eſa. 14 | Eccl. 32 | Pſal. 68

uero econtrario eſt dictum, ꝙ facilius tranſibit Camelus
per foramen acus, ꝙ̄ diues aſcendet ad regnum cœlorum.
Cui ſententiæ & illud euangelicum congruit: Eſurientes
impleuit bonis, & diuites dimiſit inanes. Quid em̄ illo ho
mine magis uanum, qui diuitijs, quas mox uita decedens
relinquere cogitur, diu ſe fruiturū ſperauit? aut quid felici-
us illo, cui pro terrenorū cōtemptu bona compenſantur cœ
leſtia? Ideo pijſſimus Tobias filium conſolabatur, dicens:
Tobiæ. 4 Noli timere fili mi, pauperem quidē uitam gerimus, ſed
multa bona habebimus, ſi timuerimꝰ deū, & receſſerimꝰ
Pſa. 36 ab oīpctō bñ fecerimꝰ. Melius ē igit̄ (ut pſalmiſta ait) mo
Prouer. 15 dicū iuſto ſup diuitias pctōrū multas. Et Salomō in prouer
bijs: Melius eſt parum cum timore domini, ꝙ̄ theſauri ma
Pſal. 112 gni & inſatiabiles. Nam qui in humilitate ſanctam colit
paupertatem, poſtea in paradiſum tranſlatus exaltatur in
gloria. Quoniam deus ſuſcitat a terra inopem, & de ſterco
re erigit pauperem, ut collocet eum cum principibus, cum
principibus populi ſui: hoc propheta in pſalmo ait, quod
Pſal. 71 in alio affirmat, dicens: Iudicabit dominus pauperes po-
Pſal. 73 populi, & ſaluos faciet filios pauperū. Parcet, inquit, pau-
peri et inopi, & animas pauperum ſaluas faciet. Et iterum
alio loco: Pauper & inops laudabunt nomē tuum. Ne cui
tamen fraudi ſit, de paupere humili, iuſto deumqꝫ timente
ac ſpontaneo iſta prædicantur, non de illo qui inuitus indi
get, & indignat̄, & intemperanter concupiſcit, & ne ino-
pia quidem oppreſſus humiliatur. Nec de illo q paup ſub
humilitatis pallio hypocriſim nutrit, ut quaſi ſanctus lau-
detur ab hominibus. Hic em̄ quanto pluris uulgi opinione
æſtimabitur, tanto uilior coram deo contēptibiliorqꝫ appa
rebit. Simulata ſanctitas aurum adulterinum eſt, exterius
quidem precioſum apparens, intus uiliſſimum exiſtens,
cum frangitur tunc manifeſtum fit quale fuerit, & inter ru
dia æramenta deſpectum abijcitur. Qui uero nihil doloſe,
nihil ficte agunt, ſed libenti animo ſua omnia relinquunt,
ut pauperes pauperem ſequantur Chriſtum: hi apoſtolicæ
beatitudinis atqꝫ dignitatis cōſortes efficiuntur, & ab ipſo
Mat. 19 domino ſimul audiunt; Amen dico uobis ꝙ uos, qui ſecu

ti eſtis me, in regeneratione cum ſederit filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ, ſedebitis uos ſuper ſedes duodecim iudicantes duodecim tribus iſrael: & omnis qui reliquerit domum uel fratres, aut ſorores, aut patrem, aut matrem aut uxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & uitam ęternam poſſidebit. O omnibus diuitijs præferenda paupertas, omni auro, omnibus gemmis precioſior, cui tanta ac talia promittuntur.

Ne quis timeat neceſſaria ſibi defutura. Ca. XXX.

VErumtamen nequis Ananiæ & Saphyræ uano abductus timore ne ſibi neceſſaria deſint, ſi relictis omnibus Chriſtum ſequi uoluerit, partemq; reſeruare in animo habuerit, audiat ipſum dicentem: Nolite ſoliciti eſſe dicentes: quid manducabimus aut quid bibemus, aut q̄ operiemur? hæc enim omnia gentes inquirunt. Scit enim pater ueſter, quia his omnibus indigetis: q̄rite ergo primū regnū dei, & iuſtitiā eius, & hæc oīa adijcientur uobis. Hoc ueterum nouorumq; nobis euenta confirmant. Iſraheliticus populus cum eſuriret, manna de cœlo nutritus eſt: cum ſitiret, aquam de petra repente manantem bibit. Agar cum puero eiecta in ſolitudine angeli indicio ne ſiti periret, aquam inuenit. Sanſoni ſitienti de maxillę aſininę molari aqua effluxit. Helias cum hominū ſubſidia non haberet, a coruis paſcitur: & uiduæ quæ ſe filiosq; ſuos defraudās panem prophetæ porrexerat, hydria farinæ non defecit nec lecythus olei fuit imminutus. Idem propheta, qui fuit Helias theſbites, cum Iezabelem fugeret, & fame ſitiq; fatigatus mori optaret, ſomno experrectus reperit ad caput cinericium panem & uas aquæ, & refocillatus eſt. Idem uiginti panibus hordeaceis centum uiros deo præſtante ſatiauit, ita ut etiam ſupereſſet. Daniel morti addictus, & in lacu leonum concluſus allato mirabiliter prandio reficiē, & inter ferociſſimas beſtias manet ſecurus. Dn̄s nr̄ Ieſus Chūs, ſine q̄ factū eſt nihil, quinq; panibus & duob9 piſciculis ī deſerto quiq; milia uirorū exce

Act. 5 — Agar — Sanſon — Helias — Vidua — Helias — Daniel — Mat. 14.

ptis mulieribus ac paruulis reddidit ſaturata, & reliquiæ collectæ duodecim cophinos impleuerunt. Iterum pari mi raculo quatuor milia hoim pter paruulos & mulieres panibus tm ſeptẽ memorat ſatiaſſe, feciſſeq; ut ſatiatis ſeptẽ fragmentorũ ſportę ſupereſſent. Diſcipulos ergo inter naui gandũ anxios ꝙ panes ferre ſecum obliti eſſent, iuſta cor-
Math. 16 reptione inceſſuit, dicens: Quid cogitatis inter uos modicæ fidei, qa panes non habetis? nõdum intelligitis neq; re cordamini quinq; panum & quinq; miliũ hoim, & quot cophinos ſumpſiſtis? neq; ſeptẽ panũ & quatuor milium hominum & quot ſportas ſumpſiſtis? V tq; nobis conſta ret, nihil omnino quod neceſſarium ſit, ſeruis Chriſti defu-
Luc. 22 turũ, alias ab eodẽ interrogati illi, cũ ad prædicãdum miſſi eſſent ſine ſacculo, ſine pera, ſine calciamẽtis, an aliqd ipis defuerit? rñderunt, defuiſſe ſibi nihil. Proinde experimẽto iam edocti, nec ſitim, nec famem, nec nuditatẽ timebant, quia nihil habẽtes, quaſi omnia poſſidebant dum nullius rei egerent, & modico contenti eſſent, ut magna mereren tur. Quod aũt ſequitur. Sed nunc qui habet ſacculũ, tollat ſimiliter & peram: & qui non habet, uendat tunicam ſuã & emat gladium: non reor eſſe ſimpliciter præceptum, ſed imminentis perſecutionis cauſa denunciatũ: per ſacculum quippe ac peram, famis & ſitis futuræ malum innui, per gladium patientiã martyrij deſignari mihi uidet: ſacculus eñ & pera uictui ſeruit, gladio aũt fidei ab impietate pſequentium defendimur. Porro per ea q̃ ſuperius dicta ſunt, rerum quærendarum ſolicitudo tollitur, non otium imperatur. Quęrite, inquit, primum regnum dei. Sed q regnum dei quærit, nõ ſolum cœleſtium cõtemplationi, aut impartiendæ alijs doctrinæ uacat, ſed etiam manibus operatur, partim ut alimenta ſibi paret, partim ne deſidiæ ſe dedat, & quieſcente corpore, feruor quoq; animi erga diuina ſuc-
Act. 18 cenſi tepeſcat. Sic fecit Paulus, tantummodo ſabbatis cum Iudęis diſputans, cæteris diebus arte ſcœnofactoria ſe exer cens. Quod ſi ad uictum labor nõ ſuffecerit, aliunde id quo indiges tibi adijcietur. Licet eñ & ab ijs accipere quos do ces; qa dignus eſt oparius cibo ſuo, & qui altari ſeruit, fas

eſt ei uiuere de altari .i. de his quæ templo offerunt. Omis
eñ rerꝫ utendaꝝ oblatio, pauperꝫ cenſus eſt: nõ eorꝫ qbus
ſua ſatis ſunt. Cum aũt omnia defuerint, tunc demũ manũ
ſuam porriget deus, & qui mundo quoq; ſeruientes alit,
ſibi ſeruientibus deeſſe non poterit. Ideo reſpicite, inquit, Matt. 6
uolatilia cœli, quæ non ſerunt, neq; metunt, neq; congre-
gant in horrea, & pater ueſter cœleſtis paſcit illa, nõne uos
pluris eſtis illis? Deinde cõſyderare nos iubet lilia agri quo
modo creſcant, quali colore tegantur: & ſi, inquit, fœnum
agri, quod hodie eſt, et cras in clibanum mittit, deus ſic ue
ſtit, quanto magis uos modicæ fidei? Vnde ipſe deus, ue-
luti non habens quorꝫ iuſtius curam gerat, q̃ eorꝫ qui ſibi
in paupertate famulant: in Eſaia ait: Ad quem reſpiciam Eſa. 69
niſi ad pauperculũ & contritũ ſpiritu, & trementem ſer-
mones meos? Hinc illa pſalmiſtæ adhortatio eſt: Timete Pſal. 38
dñm omnes ſancti eius, qm̃ nihil deeſt timentibus eum:
diuites eguerũt & eſurierunt, ingrentes aũt dñm non mi-
nuent omni bono. Quęris quõ diuites eguerunt? Ille q pur
pura induebat, q laute opipareq; cœnitabat, in inferno ſe-
pultus gutta una aquæ indiguit. Rurſum q̃ris quo pacto
pauperculi deo ſeruientes bonorꝫ compotes fiant. Laza-
rus mendicus erat, ulceroſus eſuriensq; micas illas q̃ de di-
uitis menſa cadebant: tráſlatus aũt in ſinum Abrahæ in lo
cum beatorꝫ omni bono cœpit abundare. Quis utriuſq; ſi
ne perſpecto non dixerit, & illius infeliciſſimas diuitias,
& huius feliciſſimam mendicitatem? Breuis eſt præſentis
paupertatis toleratio, futuræ uero remunerationis ubertas
perpetua eſt et perennis: quod teſtat Iacobus apoſtolus, di
cens: Nonne deus elegit pauperes in hoc mũdo, diuites in
fide, & hæredes regni? Ne quẽ igit dum domino ſeruit,
paupertatis grauent anguſtiæ: cogitet q̃ grande beneficiũ
ſit, ab ipſo eligi, fide ditari, et cœleſtis regni fieri heredem.

Libri tertij finis.

te deum diligimus, quādo fide certiſſima, quicqd de deo ſctā ſentit eccleſia cōplectimur: & cuncta q̄ uel animo uoluimus, uel ope implemus, ad ipſius cultū atq; honorē dirigimus: nec qcq̄ omittimus, quātū in nobis eſt, q̄d ad eius dilectionem referri poſſit. Diligamus ergo dn̄m deū noſtrum ex toto corde, ne quid illo charius habeamus: tota anima, ne pro illius nomine corporis tormenta mortemq; ipſam, ſi caſus inciderit, aut quicquam formidemus: tota mente, ut omnis noſtra cogitatio omniſq; actio ad unum finem tendat, placendi uidelicet deo, eiuſq; conſpectu ꝑpetuo perenniterq; fruendi. Super hoc triplici propoſito fundata charitas non inepte fortaſſe ſub illo contineri uidetur fermento: quod acceptum mulier, id eſt anima deo dedita abſcondit in farinæ ſatis tribus: hoc eſt, in corde, in anima in mente: donec fermentetur totum, donec ipſa tota in charitatem conuerſa: & quod fide tenebat, & quod ſpe præſtolabatur, hoc in deo, quem ſuper omnia dilexit atq; coluit, iam poſſideat: & bono incommutabili quod poſſederit, feliciter perfruatur. Iſto charitatis genere dilexit Chriſtum ſuum Petrus, quando concupiuit cum illo habitare in monte, quando uiſo Ieſu ſuper aquas ambulante de naui deſiliēs ad illum ire contendit ſolus reliquis in naui reſidentibus, admirantibuſq; hominis audaciam nihil metuentis, niſi cum mergi cœpiſſet, quando etiam ei de ſua cruce prædicenti reſpondit: Et ſi me oportuerit mori tecū, non te negabo. Tam & ſi præſtare nequiuerit quod promiſerat, promiſit tn̄ tāq; præſtaturus: & certe ꝑſtaſſet ſi nō ſuę imbecillitati, ſed dei uirtuti cōfidēs promiſiſſet. Qn̄ ꝑterea Chrō dn̄o ſeruis ſuis pedes lauāti, indignū ratus ut dei filius ad tantā deſcenderet humilitatē, rn̄dit: Non lauabis mihi pedes in æternum. Poſtq; tn̄ audiuit, ſe non habiturꝫ partem cum illo, niſi ab eodē ſe lauari ꝑmitteret, continuo mutata ſententia: dn̄e, inqt, nō tm̄ pedes, ſed & manus et caput: uſq;adeo expauit, ne ab eo ſepararetur, quē totis animi affectibus diligebat. Quando etiā ſtans pro dn̄o ſolus aduerſus armatā cohortē ſtrinxit gladiū, ꝑcuſſitq; pricipis ſeruū, plures forſitan ꝑcuſſurus donec inter mulorꝫ arma et

Luc. 13

Petrus

ipſe concederet, niſi furentis animũ eiuſdẽ dñi iuſſa repreſſiſſent. Poſt reſurrectionẽ quoq; eius glorioſam, cũ de naui illum in littore ſtantẽ agnouiſſet, nõ expectauit donec remigando ad terrã ꝑueniret, ſed omnis moræ impatiens miſit ſe in mare, uadoq; ꝑcurrens primus oĩm illi ſe cõiunxit. Cæteri eñ poſt eum nauigio applicuiſſe dicunt. Et qm̃ ſemp præcipui erga dñm ſuum amoris ardore flagrauit, dignus iudicatus eſt, cui cura dominici gregis committeretur. Atq; ut charitatis merito id ſibi tribui intelligeret, inter

Iohan. 21 rogatur a dño an ipſum ameret, & affirmanti ſtatim dicit: ut eius quem ſe amare confeſſus eſt, oues cuſtodiret, eccleſiaſticiq; paſtoris officio fungeretur. Ter rogatus, ter ſe eũ quem negauerat, diligere reſpondit: & trina charitatis cõfeſſio trinæ negationis crimen deleuit, atq; ipſum confitentem, ut cæteris præeſſet dignum reddidit. Sunt & alia in euangelio amoris eius argumenta, quæ conſulto prætereo, ne prolixior ſim. Illud tñ commemorabimus, quod ei cum alijs fuit commnne. Omnes quippe apoſtoli omnibus quæ habebant relictis ſecuti ſunt dominũ, magis eligentes in paupertate cum Chriſto uiuere, q̃ in diuitijs cum hoc mũdo: & perſecutiones & uerbera & necem cum illo ſuſtinere, q̃ cũ terrę regibus honorari: cũ ſemel guſtaſſent, q̃ ſuauis, q̃ dulcis eſt dominus animæ quęrenti eum. Sed nec mulierum illarum modica charitas fuit, quæ cum animo tum corpore eum ſecutæ de proprijs facultatibus (ut euangeliſta ait) miniſtrabant ei: & ſicut egentem ſua ope ſuſtentabant, ita in patibulo pendenti lachrymas lamen-

Sanctæ mulieres. taq; obtulerint, ſepultum quoq; cum aromatibus quæſierunt, nihil omittentes quod ſinguleris erga amatum dilectio uidebatur exigere. Nec ſolum officioſas, uerum etiam audaces amor fecerat. Profectæ enim ut corpus ungerent

Matt. 15 in ſepultura, neq; noctis tenebras, neq; ſepulchri cuſtodes

Matt. 28 timuerunt. Quod ſi hæ tũ in ſepulchro tunc iacentem honorarent, omne contempſerunt periculũ, quantum culpandi ſunt illi, q dum aliquid tale metuũt, iam in cœlo regnantem offendere non formidant? Eandem animi magnitudinẽ pro eius amore præſtitit Ioſeph, qui de ſepeliẽdo cor-

pore anxius,non eſt ueritus illud a Pilato poſcere, & con- Matth. 27
ceſſum tollere,& ſyndone inuolutũ in nouo condere mo- Nicode-
numento. Hunc in amore audacia, Nicodemũ commẽdat mus.
liberalitas. Mixturã ad corpus unguendũ myrrhæ & aloes
attuliſſe fertur,quaſi libras centũ. Non pepercit impenſæ,
dum ſuo erga dominũ ſatiſfacere nititur affectui. Hi ergo
cum in finem uſq; Chriſtũ ſuũ dilexiſſent,oſtenderũt perſe
uerantia opus eſſe in amando. Perſeuerauit Maria ad mo Ioan. 20
numentũ plorans, & prima reſurgentis domini gloriam
uidere meruit,et quia propoſuerat,niſi inuento dilecti cor
pore inde non recedere,digna fuit cum reuiuiſcente priuſ-
quam cæteri colloqui, & tam admirandæ eius reſurrectionis
nuntia fieri. Hanc charitatis continuationem ipſe etiã dñs
præcipit diſcipulis,dicens: Manete in dilectione mea. Et Ioan. 15
qua ratione in illa permanere queant, docet ſubiungens:
Si præcepta mea ſeruaueritis,manebitis in dilectiõe mea.
Quiſquis ergo ſe dei ſui amatorem profiteť, & mandatis
eius non obtemperat,mendax eſt:cũ libera mandatorum
obedientia ueri in deũ amoris indiciũ ſit. Quanto autem
uſui nobis exiſtat illa charitas,teſtis ẽ peccatrix illa,de qua
dictũ eſt: Remittunť ei peccata multa,quia dilexit multũ: Luc. 7
teſtes ſunt diſcipuli,quibus dñs dixit: Ipſe pater amat uos Ioan. 16
quia uos me amaſtis. Amando igitur & a peccatis abſol-
uimur,& deo chari efficimur: non ea charitate qua etiam
improbos diligere dicitur ut creator, ſed qua electos dun-
taxat amplectitur ut ſaluator. Hæc de charitate,quam deo
debemus,dicta ſint ſatis: ſi quicquam de illa ſatis dici queat,
ſine qua nihil eſt ſalutare,nihil ſanctum,nunc in proximo
amoris officia penſemus.

¶De charitate erga proximum. Ca. II.

SEcundũ charitatis mandatũ ſuperiori ſimile eſſe, di-
xit dñs: Dilige proximũ tuum ſicut teipſum. Homo Matth. 22
ad imaginem & ſimilitudinem dei factus eſt, nõ ad
æqualitatem. Ideo ſimili charitate & nõ pari eſt proſequẽ
dus. Fieri enim non poteſt, ut creatori æquiparetur creatu-
ra,& finitũ idem ſit cum infinito. Deum ergo dilige plus
quam te ipſum: hominem ſicut teipſum. Tunc aũt teipſum di

Hæc mãdo, inquit, uobis, ut diligatis inuicẽ: per hoc quod præcipiendo replicat ſæpius de dilectione, maiore ſtudio & diligentiore cura ſequendã eſſe demonſtrat. Quicquid em̃ magis perſuadere cupimus, hoc crebrius auditorꝫ auribus inculcamus. Maximã aũt charitatẽ illam eſſe dixit, q̃ ne uitæ quidẽ noſtræ parcere nos hortaſ, dũ conſultũ uolumus proximorꝫ ſaluti. Et certe præferendũ eſt cuiuſcꝫ hoīs animę perenne bonũ caduco ac tranſitorio uitæ noſtræ bono: exempli gratia, ſæuiente in chriſtianos perſecutiõe aliquis tormẽtorꝫ neciſcꝫ metu uideſ Chriſtũ negaturus, tũc tu debes animũ eius in ſpem uitæ melioris erigere, nec pati, ut te tacente & mortis uitante periculũ ille ſeparetur a Chriſto, iungaturcꝫ diabolo, & in æternũ pereat. Mori tibi multo magis expedit, ne frater tuus in tartarꝫ corruat, q̃ uiuere, & ei in tanto animæ periculo fluctuanti nõ ſuccurriſſe. Quod niſi ita affectus erga proximũ tuũ fueris, præceptum (ut ego reor) nõ impleſti charitatis. Quõ em̃ alterꝫ diligis ſicut teipſ̃m, ſi tibi parcis, et illũ perire pmittis? cum pręſertim patiẽdo pro dño & te et illũ ſaluare poſſis, et una cũ illo ad martyrij coronã puenire? Dñs pro ſeruis paſſus eſt, & tu pro fratre tuo pati recuſas? Apoſtolicę ſentẽtię reſiſtis dicẽtis: Chriſtus pro nobis paſſus eſt, nobis relinquens exemplũ, ut ſequamur ueſtigia eius. Sed memẽto qa ſicut dictũ eſt, nullã eſſe maiorẽ charitatẽ erga proximũ, q̃ pro illo aiam̃. i. uitam iſtã ponere ita maioris charitatis maius eſſe meritũ, & apud dilectiõis remuneratorẽ deũ excellẽtius præmiũ. Vnde ſaluator noſter notum eſſe uolẽs, quare mulieri peccatrici multa dimiſiſſet pctã, cauſam intulit & ait, quia dilexit multũ, ſimulcꝫ ſubiunxit: Cui aũt minus dimittiſ, minus diligit. Cæterꝫ in omi uitæ neceſſitate ordo tenendus eſt indigẽtibus ſubueniẽdi. In rerum pari inopia, propinquioribus prius opem feras, q̃ minus propinquis, & domeſticis q̃ extraneis, & fidelibus q̃ infidelibus, & bonis denicꝫ q̃ malis. Ieſus em̃ dñs noſter ante ſe a paſtoribus qui in Iudæa erant, q̃ ab alienigenis adorari uoluit: & ante in Nazareth ubi nutritus & educatus fuerat, Eſaiæ prophetiã recitando ſe manifeſtum fecit q̃ hieroſo-

1. Petri. 2

Eleemoſynæ diſtribuendæ ratio.

lymis,& ante Iudæos ea quæ fidei ſunt,docere ſtuduit,quàm
Actu. 13 alienigenas nationes. Quam quidem rem poſtea apoſtoli
quoque ipſi confeſſi ſunt,ad illos dicentes: Vobis oportuit
primùm prædicari regnum dei, ſed quia indignos eo uos feci
ſtis,ecce conuertimur ad gentes. Itaque in diſtribuendis ex
charitate rebus,in eos qui pariter indigent,ratio aliqua du
cenda erit cognationis, conditionis,religionis, ac bonita-
tis: & hoc quoties opus erit uel docere ignaros,uel corripe
re delinquentes,uel exhortari pigros,uel cõſolari afflictos,
uel tolerare iniurioſos,uel etiam pro perſecutoribus orare.
Item cum oportebit paſcere eſurientes, potare ſitientes,in
uiſere infirmos, ſuſcipere peregrinos, tegere nudos, redi-
mere captiuos,& funerare defunctos. Atque hæc fere ſunt
charitatis pietatiſque officia lucis æternæ mercede compeſ-
ſanda,niſi forte aliquo inanis iactantiæ fumo infecta fue
rint atque obſcurata: de quibus ſingulis erit ſuo loco diſſerẽ
dum. Interim autem etiã inimicos amare a dño diſcamus.

¶ De charitate erga inimicos. Ca. III.

Matth. 5 Diligite,inquit, inimicos ueſtros, benefacite ijs qui
oderunt uos, & orate pro perſequentibus & calũ-
niãtibus uos. Quoniam tribus quidem modis ab
aduerſarijs noſtris offendimur,his ijſdem ut illis propitie-
mus,iubemur: hoc eſt corde,opere & ore. Illi in corde odi
um ſeruant,tu retine dilectionem. Illi opere lædunt,tu be-
neficijs contende. Illi ore detrahunt,conuitiant, maledicũt
tu pro eis ut ſeſe corrigant,& correcti ſaluentur, deprecare
Sequitur enim,ut ſitis filij patris ueſtri,qui in cœlis eſt,qui
ſolem ſuũ oriri facit ſuper bonos & malos, & pluit ſuper
iuſtos & iniuſtos. Vide quanta eſt huiuſce dilectiõis mer
ces: bonũ pro malo reddendo filij dei efficimur, deoque ſi-
miles reddimur. Ille ſolis pluuiæque beneficiũ, hoc eſt tem-
poraliũ bonorum uſum, tam malis quàm bonis cõmunem eſſe
uoluit, ut & tu charitatem tuam ſicut cum amicis, ita &
cum inimicis cõmunices, omnibus prodeſſe, nulli nocere
cupiens. Quid autem inter amicorum inimicorumque dilectio-
nem interſit,declarat dicens: Si enim diligitis eos qui uos
diligunt, quã mercedẽ habebitis? nonne & publicani hoc

faciunt? & ſi ſalutaueritis fratres ueſtros tantū, quid amplius facitis? nonne & ethnici hoc faciunt? Amare quippe amantem, naturæ lex eſt: amare uero inimicū, filiorū dei propriū eſt & ſectatorū Chriſti. Quamobrē concludēs ait: Eſtote ergo uos perfecti, ſicut & pater ueſter cœleſtis perfectus eſt. Sicut ille perfectus eſt ſecundū immenſitatē diuinæ naturæ, ita & uos eſtote perfecti iuxta menſurā atq; paruitatē naturæ ueſtræ humanæ. Sed nemo in ſe confidat unuſquiſq; imbecillitatis ſuæ memor ad illū qui ſolus poteſt omia confugiat, & ab ipſo gratiam poſtulet, ſine qua perfecti eſſe non poſſumus. Porro quēadmodū ſuperius diximus, proximū eſſe diligendū, eodem fine & inimicus erit diligendus. Id enī ei potiſſime optandū cenſeo, id præſtandū, ex quo ab iniuria ceſſando melior fore ſperat, & correctis tandē moribus creditur ſalutem conſecuturus. Cæterū ſi illum qui tibi infenſus eſt, tam peruerſi inhumaniq; ingenij eſſe non ignoras, ut cum ei benefeceris, magis aduerſum te inſoleſcat, cum ſubmiſſe comiterq; reſpōderis, magis irritetur, huic tali præſtabis beneficiū, ſi a beneficijs ceſſaueris, ſi a mitibus reſponſis deſtiteris, ſi tacueris, ſi deniq; furentē tacitus prætererieris atq; receſſeris, ea duntaxat de cauſa, ut ille minus culpabilis ſit, cum ſeuierit minus. Quod ſi forte ideo inflatur ſuperbia, quia diuitijs abundat, quia uiribus præſtat, quia rerumproſperitatibus fruitur, ac propterea melioribus inuidet, multos contemnit, nec paucos afficit iniuria, haud equidē illicitum reor, optare ei aliquam opum iacturam, corporis debilitatē, fortunæ minus ex ſententia fluentis iniuriam, ut elati animi uulnus, quod lenibus medicamētis ſuppuratur, aſperioribus curetur. Videndū tamen nedum talia imprecaris illi, a quo mali aliquid ſuſtines, odiū uel inuidia te moueat, ſed ſola prouocet charitas, qua inimicū tuum meliorem effici cupias, non miſericordē, & emendatū, non afflictum, neq; hoc propter te, ne ille tibi noceat: ſed propter deum, ne deus offendatur: & propter proximum, ne dño ſuo peccādo pereat. Dicet aliquis arduum nimis & difficile eſſe in eos beniuolentiam ſeruara, a quibus grauiter offenſus fue

Dauid. eris. Difficile quidem eſſe fatemur, impoſſibile negamus. Hoc fecit Dauid erga Saulem regem, & Abſolonem filiũ: utriuſq; necem fleuit, cum uterq; uitæ eius fuiſſet inſidiatus, & alter eidem gloriã militarem inuideret, alter regnũ

Stephanus Stephanus quoq; protomartyr pro illis a quibus lapidabatur orauit. & Paulus de ĳs qui ipſi infeſti erant, Cupio, inquit,

Paulus anathema fieri a dño pro fratribus meis. Ante iſtos

Ieſus. dñs noſter Ieſus Chriſtus eis a quibus ut interimeretur cõprehenſus fuerat, uſq; adeo beneficiũ ſe præſtitit, ut uni eorum abſciſſam auriculam ſtatim reſtituerit, ſanãq; reddiderit, & diſcipulum ſuũ qui eam abſciderat, increparit: denicq; pro illis a quibus uincula, colaphos, flagella, uulnera, fel atq; acetũ paſſus fuerat, in cruce pendens ignoſci petĳt & errorem excuſauit: Pater, inquit, ignoſce eis, quia neſciunt quid faciũt. Talem itaq; ſe inimicis ſuis exhibuit charitatis magiſter, quales nos, ſi perfecti fieri uolumus, eſſe debere præcepit. Non meretur dici eius diſcipulus, quiſqs aliter aduerſus inimicũ ſuum animatus fuerit. Ac nequid excuſes, nequid cauſeris, nõ iuberis in hoĩe amare odĳ crimen, ſed dei opus, hoĩem ipſum. Quomodo aũt deum diligis, ſi opus eius perire concupiſcis? q̃ ergo graue peccatum ſit hoĩem odiſſe, hinc iam ſpeculari incipiamus, ut cum cognouerimus, q̃tum hoc cauendum ſit, magis ad quenq; amandum animo alliciamur.

¶De malo odĳ. Caput. IIII.

Opus dei odit, qui hoĩem odit: quõ aũt poteſt deum diligere, qui id quod ab illo factum eſt ualde bonũ non diligit? Porro deum nolle diligere, qui prior dilexit nos, quid eſt aliud, niſi reprobos imitari ſpũs, & ab eo a quo conditus es, deſciſcere atq; alienari? Cum ergo is qui homini male optat, conditori eius aduerſetur & diabolum ſequatur, reſtat ut cuius mores ſequitur, cum eodẽ ſupplicia in inferno patiat̃. Fallunt̃ illi qui odiũ ſuum excuſant dicentes, malos hoĩes deo quoq; inuiſos eſſe, iuxta il-

Pſal. 25 lud: Odiui eccleſiam malignantiũ, & cum impĳs nõ ſedebo. & illud: Ite maledicti in ignem æternũ: & quos deus odit, inquiunt, cur eoſdẽ & nobis odiſſe nõ licet? Non oĩa

ſeruo conueniunt, quæ conueniunt domino. Domini intereſt imperare, ſerui obedire: ad dominum pertinet pro ſcelere punire, ad ſeruum pati uerbera non inferre. Odiui eccleſiam malignantium, inquit dominus. Malignitatem hominũ odio ſe habere his uerbis teſtatur, nõ hoĩes ipſos. Iniquos quoq; æterno igni deputandos ait, ut illi pro reatu puniantur, non ut ipſe opus ſuum damnet, quaſi pœniteat eum feciſſe quod fecerit. Odio ergo habet deus hominis peccatum, non naturam. Ita & tu in uno homine habes alterum quod odiſſe debeas, alterum quod diligere. Plectere autem delinquentes præpoſiti officium eſt. Inter æquales alteri in alterum nullum ius eſt, niſi commiſerendi, ſi deliquerit, commonendi ne delinquat, optandi atque orandi, ut poſt delictum pœnitentiam agat, & ueniam conſequatur: & ſperandæ ſalutis gratiam, quam peccando amiſerat, emendando recuperet. Cæterum qui odit hominem, tam inique de illo deliberat: ut etiam illud quod recte probeq; agentem uiderit, obloquendo infamet: iniuriæ patientem timidum uocat, eccleſiæ limen terentem hypocritam appellat, ſubditos corripientem iracundum eſſe criminatur: & quod uirtuti aſcribere deberet, hoc ad proxima ei uitia trahere nititur. Tales erant illi qui de Ioanne neque edente, neq; bibente, dæmonium ei ineſſe dixerunt & de domino edente cum aliis ac bibente. Ecce uorator et potator uini & publicanorum amicus. Qui ergo ſic odit proximum ſuum, non chriſtianus fidelis, ſed infidelis phariſæus eſt. Ipſi quippe phariſæi cum uidiſſent Chriſtum ægrotos in die ſabbati curantem, non eſt, inquiunt, hic homo a deo, qui ſabbatum non cuſtodit. Cum a dæmonio uexatos eius ope liberari conſpexiſſent, dixerunt: In Beelzebub principe dæmoniorum, eiicit dæmonia: noluerunt dicere, in uirtute dei, ne quis illum ex hoc, deo charum acceptumq; eſſe exiſtimaret, ſed reprobum potius & impium ut qui non dei auxilium imploret, ſed prophanis dæmonum inuocationibus utatur. Quid multa? Sicut inimicus fueris, torquebit te inuidia, quoties alios aliter de illo ſentire cognoueris; & non mendacio, non probro, Matth. 11

ipſa ante omnia optabilis ac iucunda. Fuit olim hoſtia q̃ Leuit.7
dicebatur pacificorum. Fuit Gedeonis altare uocatum dñi Iudic.6
pax. Legimus & Salomonem in diebus pacis imperaſſe, 3.Reg.7
& ipſum pacificum appellatum, atq; ideo electum q deo 2.Reg.7
templum poneret, & in hoc opus Dauidi patri prælatum
non quia melior, ſed quia pacis fuit obſeruator. Ezechias
qm̃ iactabūdus gazam omnem legatis Babyloniorum oſtē 4.Reg.22
tando peccauerat, per prophetam audiuit, illam eidem gē-
ti prædam futuram: & humiliatus, Bonus, inqt, ſermo dñi Eſa. 39
ſit tantū pax & ueritas in diebus meis. Cū itaq; non tam
pro theſauro q̃ pro pace eſſet ſollicitus, calamitas dilata fu
it ad poſteros, ipſe in pace quam diuitijs prætulerat, qeuit.
Iudas quoq; Machabæus dux bello ſtrenuus, illis quos ui-
cerat pacem petentibus non negauit, quare uidetur nihil
aliud armis queſiſſe q̃ pacē. Iuſtaq; eſſe bella illa quæ bo-
næ pacis fine geruntur: ſicut iniuſta & iniqua quæ aliena
occupandi cupidine denunciari atq; inferri ſolēt. Cum igit
tanti habenda ſit pax, non immerito ut eam acquiramus
poſſideamuſq; precibus a domino ſollicitandum eſſe ad-
monemur. dicitur enim: Rogate quæ ad pacem ſunt hieru Pſal. 121
ſalē. Fiat pax in uirtute tua, et abundantia in turribus tuis.
In pace quippe affluere ſolet rerum copia, quam bello ſequi Hiere.29
ente minui ac deficere neceſſe eſt. Quamobrem ad popu-
lum quoq; de hieruſalem in Chaldęam tranſlatum ait dñs:
Quærite pacem ciuitati ad quam tranſmigrare uos feci, et
orate pro ea, quia in pace illius erit pax uobis. Alibi etiam Baruch.1
eſt dictum: Orate pro uita Nabuchodonoſor regis Baby-
lonis, & pro uita Balthaſar filij eius: ut uidelicet diu uiuāt
illi, ſub qbus & ipſi quiete ſe uicturos ac ſecure ſperabāt.
Hoc idem apoſtolus præcipit, dicens: Obſecro primū oīm 1.Timo.2
fieri obſecrationes, orationes, poſtulationes, gratiarūactio
nes, pro omnibus hominibus, pro regibus, & omnibus q
in ſublimitate conſtituti ſunt ut quietam & tranquillā ui-
tam agamus in omni pietate & caſtitate. Amplexanda eſt
igitur pax cum adſit, præcationibus quærenda cum deſit,
& pro illis orandum ſub quorum imperio atq; tutela uitę
tranquillitate frui contingit: ut ſopito bellorum tumultu,

nullaq; interpellante moleſtia, animus noſter ad deum cō templandum expeditior atq; liberior aſſurgat.

¶De pace animæ & corporis. Ca. VII.

Niſi eñ ideo pacem amplectendam duxerimns, ut uirtutibus, ob quas deo chariores ſumus, nemine impediēte liberius incumbamus, bono pacis abutimur: & quod prodeſſe debuerat, nocet. Alienis a uirtute tunc plane latior peccandi campus panditur, cum illi aduerſariorum non carpuntur moleſtijs: cum uidelicet non metuunt, ne ſegetem iam maturam hoſtis incendat, aut frugiferas deuaſtet arbores, aut pecudū greges in prædam abducat, aut obſeſſos intra mœnia fame ſitiq; perire cogat aut captos boniſq; exutos uel ferro interficiat, uel in perpetuam redigat ſeruitutem. Fit autem ſæpe dum talia formidantur, ut luxuriæ libidiniq; locus pene nullus ſit. Et quoniam ab his continere ſe ſummæ laudis eſt, haud dubium, quin uoluptuarijs hominibus plus mali pax afferre ſoleat q̄ bellum: quia incontinentiores reddit, & in omne uitium oblata ſecuritate proniores. His ergo bellum potius optetur, ut male uiuendi licentia coerceat̃ ſolicitudine periculorum. Modeſtis uero & temperantibus uiris, ut animo excolendo officioſius operam impendant, belli impedimenta ſubmoueri deſyderemus. Ita enim exteriore aduerſario pacato ac ceſſante, facilior cum iſto quem aſſidue intra nos patimur, erit pugna. Quem certe niſi domuerimus niſi animi in quo ratio eſt, ditioni ſubiecerimus, nihil proderit ab illis inimicis q̄ foris ſunt, donata pax, dum ab hoc q̄ intus eſt inquietamur. Inimicus aūt domeſticus noſter atq; inteſtinus ipſa carnis concupiſcentia eſt. Pacem agimus q̄diu illi non cæditur, q̄diu repugnat̃: neq; quod caro affectauerit, hoc fieri ſpūs permittit. Caro poſt uoluptates abire nititur, & in uitia ſemper eſt prona. Spūs uero q̄ eſt ratio ipſa ab his abhorret ne deo peccet, conſyderans q̄ ſit grande ſcelus prauæ cupidini morem gerere, qua deus offendit̃, & a continentiæ uirtute recedere qua placat̃.
Pſa. 33 Ob hoc q̄dem exclamat propheta & ait: Diuerte a malo & fac bonum, inquire pacē & ſequere eam. Diuertimus a

malo, cũ carnalibus blanditijs nõ acqeſcimus: facimus bonũ, cũ iuſſis pceptiſq; paremus diuinis. Pacẽ inquirimus, cũ carnis petulãtiã ieiunijs, uigilijs, laboribus domãdo cõpeſcimus. Et quoties in hac contẽtiõe obnixe ac pſeuerante ſtamus, pacẽ illam q̃ cum deo eſt ſeqmur, et eam quę cũ concupiſcẽtijs eſt refutamus. Pellanť igiť ab animo uitia, ut locus uirtutibus detur: dominetur ſpũs, ut ſpiritui ſubiecta obediat caro, ut pacẽ quæ omnẽ ſenſum ſupat, q̃ omnibus pferẽda eſt diuitijs, aſſequi mereamur. Pacẽ q̃ nos deo cõciliat, angelis ęquat, ſanctis copulat, & poſt uictoriã in cœlo coronat. Victoria eñ opus eſt non cõpoſitione, ut pacẽ cum corporis quoq; ſenſibus animus habeat. Qui qdẽ ſenſus non niſi ſupati, quieſcunt: certare aũt nolenti dominanť. Repugnandum eſt igiť illis, & ſi fluxa fragiliaq; propoſuerint, ad ea quæ æterna ſunt dirigantur. Si uiſus prouocat ut comptam uideas mulierẽ, & in choreis laſciuientes cernas iuuenes, auerte oculos tuos, ne quod diutius conſyderauerint, facilius concupiſcãt. Tuas etiam aures ſepi ſpinis, et linguam nequam noli audire: neq; amatorijs obſcœniſq; cantibus uel impudicis poetaꝝ lectionibus eas accõmodes, ne forte turpe aliquid ab ijs receptũ ad cor penetret & per blanditias infuſum animam feriat. Odoramenta quoq; muliebrem mollitiẽ præ ſe ferentia fuge, quos ea delectant illis ipſa ſordet uirtus: effœminatiq; & enerues duriora pœnitẽtiæ officia ſubire nequeunt. Gulæ etiam impera, & ſi cibos ganeatos uinaq; pcioſa tibi concupiſcenda propoſuerit, tu illi ecõtrario recole, Ioannis locuſtas & mel ſylueſtre & ſyceræ uiniq; abſtinẽtiam, & panes hordeaceos apoſtoloꝝ, quibus dominus turbam ſatiauit in deſerto. Obijce & multoꝝ q in ſolitudine Chriſto ſeruierũt, crudas herbas atq; radices, uel ſylueſtriũ arboꝝ fructus & frigidæ aquæ pocula. Si demũ ad turpẽ tactũ libidinoſa cogitatio te ſollicitat, cõprime manum, auerte te ab aſpectu fœminæ, refer ab ea pedem, tolle te de medio, uim ingere cupidini: & q bonũ ſit mulierem non tangere, nõ mihi, ſed apoſtolo crede. Poſtremo ſingula quæq; uitia oppoſitę uirtutis rememoratiõe exclude, & in carnis rebellantis pericu

Viſus. Auditus Odoratus Guſtus Tactus 1. Cor. 7

lo ad illas cogitationes quæ ſpiritus ſunt confuge. Quoties te inanis gloriæ laceſſierit appetitio, reſponde illi: Dominus reſiſtit ſuperbis, humilibus autem dat gratiam. Quoties cor iracundia incaleſcere cœperit dic ei: Qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit iudicio: & ira uiri iuſtitiam dei non operatur. Quoties diuitiarum cupido animum titilauerit, oppone illi paupertatem Chriſti apoſtolorumq́ inopiam: memorare diuitis parpurati in inferno miſerias, Lazariq́ mendici in Abrahæ ſinu beatitudinē. Atq́ ita carni imperando & nunq́ cedendo uincere aſſueſces: & ut ſemp uincas, ſemper time ne uincaris: utq́ ſemper tutus ſis, nunquam eſto ſecurus. Nam in carnis certamine cum ſæpe ſuperior euaſeris, niſi quotidie uictam uinculis conſtringas, rumpet pacem, non ſtabit conuentis, & cum frenum momorderit, trahet te quo uolet, ueluti ſeſſorem effrenis et indomitus equus. Tamdiu igitur pacem cum illa habere poteris, donec uinctam compeditamq́ tenebis, ac tanquam fugitiuum ſeruum: nunc uerberibus, nunc laboribus premes, nunc tenuabis inedia atq́ uigilijs. Deſinit calcitrare iumentum papulo ſubducto, in ſaturitate laſciuit. Ex his quæ diximus ſatis conſtat, animæ atq́ corporis pacem laborioſam admodum eſſe & inquietam, & ſollicitā, & q̄ fatigationibus non ſolum comparetur, ſed etiam retineatur. Is tamen eius fructus eſt, q̄ poſſeſſorem ſuum ad æternæ pacis bonum feliciter tranſmittat, ſi ipſe uſq́ in finem ita ut dictum eſt egerit. Quo cum peruentum fuerit, tunc
Eſai. 32 demū (ut ī Eſaia legimus) erit opus iuſtitiæ pax, & cultus iuſtitię ſilentiū & ſecuritas uſq́ in ſempiternū, & ſedebit ppl's meus in pulchritudie pacis, & ī tabernaculis fiducię, & in requie opulenta, inquit dominus. Per q̄tidiana igit̄ certamina, & ipſam certaminum uictoriam, qua malarum cupidinum uires conterimus, ad ſempiternū tandem quietis triumphum peruenitur. Reſtat nunc, ut etiam pacis malignam ſimulationem omnibus fugiendam conſyderemus.

¶ De pace ſimulata. Ca. VIII

pacem dicimus, cum ab armis fœdere intercedente quies eſt, & nec offenſam metuit ciuitas, nec offendere exteros parat, ſed multa ſtatus ſui tranquillitate gaudet, ac rebus quas poſſidet fruitur perq́ iucunde. Cæterum huic tantæ ciuium quieti ſubrepere otium ſolet atq; ignauia. Exinde luxuriæ uitia ſcaturiunt, quibus corrupti multorum animi, dum externam pacem fouent, domeſticam perturbant, & inter ſe diſſidere incipiunt, poſtq̃ foris hoſtem diu non ſenſerunt. Quod ne tibi contingat, ſummopere erit prouidendum, id eſt, pax quæ prodeſſe debet ne tibi noceat. Cum ergo & prædiorum tuorum prouentus nullo diripiente integer intactusque ſeruabitur, & ex commercio liberæ negociationis plurimum lucri accedet, deo gratias age, & ea quæ benigne ſuppeditantur, non ad luxum tibi dari exiſtima, ſed ad exercendæ uirtutis occaſionem. Quantum perſonæ ac dignitati conuenit rebus tuis utere: quicquid autem ſuperfluere uideris, totum ad munificentiam liberalitatemq; conuerte: & hoc quod luxuria exigit, quod ambitio expoſcit, quod turpis conſumere appetit uoluptas, incipe pauperibus dilargiri: pereginos hoſpitio ſuſcipe, eſurientem paſce, nudum operi, ære alieno oppreſſos redime ſubſidia ægrotantibus mitte, mortuis iuſta exolue. Ita tibi pax iſta publica bene ac proſpere ſuccedet, dum copiam præſtat inopiæ ſubueniendi alienæ, deumq; demerendi.

Pax autem priuata illa dicitur, quæ ſingulis iungit ſingulos, redditq; concordes: ueluti fuit Dauid & Ionathas, Helias & Heliſæus, Paulus & Barnabas. Hac tu iucunde frui poteris, ſi omnibus facilem mitemq; te præſtabis, ſi neminem lædes: & omnibus quantum in te eſt, prodeſſe ſtudebis: ſi iniuriam magis pati q̃ inferre diſces, ut dicere poſſis: Cum his qui oderunt pacem, eram pacificus: ſi deniq; tecum ipſemet pacem habebis, etiam cum alijs habere poteris. Qui enim ſecum ipſe diſcordat, quomodo cum alijs firmam concordiam tenebit? Tecum autem pacem habebis, cum repugnantem carnem ſpiritus imperio ſubdideris, & concupiſcentiæ motũ compuleris obedire rationi. Quod cũ feceris, tũc demũ & intra te animi tranquillita- Pax priuata.

eris, & exterius nemo tibi erit moleſtus: quia tu nemini eris iratus ad lædendum aut mali aliquid optandũ. Charitas tñ aliquando poſtulat ut iraſcamur, & iraſcẽdo pacẽ illi quæramus, q peccãdo offendit. Siqdem iraſci delinquẽtibus ut corrigant, nihil eſt aliud, niſi eos reuocare uelle, ut & deo cui peccauerunt reconſilientur, & bonis omnibus morum ſynceritate concordent. Tunc aut pace cum alijs compoſita recte utimur, cum eius finis potiſſimus eſt, ut deo placeamus. Nam pax quæ deo diſplicet non pax dicẽda eſt, ſed malorum conſpiratio: & odium potius erit eligendum, ꝙ ad malũ conſenſus. Qm̃ & ſaluator noſter cũ

Matt. 10 idola uana colẽtium concordiã diſcindere pararet: nõ ueni inquit, pacẽ mittere in terram, ſed gladium: ueni eñ ſeparare hominẽ aduerſus patrem ſuum, & filiũ aduerſus matrem ſuam, & nurum aduerſus ſocrum ſuam, & inimici hoĩs domeſtici eius. Itaqȝ multo magis proderit gladius, q putrida mẽbra a ſano corpore ſeparet, ꝙ pax quæ morbidas partes fouens totum corpus corrumpi patiatur. Deniqȝ bonũ eſt bellũ illud quo dirimitur mala pax. Bonum eſt, inquam cũ uno oculo intrare in regnũ cœloꝝ ꝙ duos oculos habentẽ mitti in gehennã. Oculus q ſcãdalizat, quẽ proijci & abijcere iuberis, eſt amicus uel conſanguineus, q tibi blãdit, ut ſibi in uota rei iniq̃ aſſenſum pbeas, opẽue pſtes. Expedit aũt eiuſmodi hoĩs inuidiã potius pati iniuſta non concedẽdo, ꝙ concedẽdo beniuolentiã amplecti. Omnium quippe hominum paci ſolius dei pax ſemp eſt pferẽda, & pro hac una omnium inimicitiæ ſubeundæ.

De pace ſeruorum dei. Ca. VI.

PAx illa dei eſt, quæ bonoꝝ animos mutuo amore deuincit, quæ Chriſto ſeruiẽtes unũ corpus efficit. Et hi qdẽ idẽ uolũt, idẽ nolũt: qa omẽs pariter ad unũ finẽ deo placendi tẽdunt. Nõ eſt inter illos eſt & non, ſed iuxta domini pceptũ, eſt eſt, non non. Concordi mente & corpe deo ſeruiunt, & ad omne opus bonum unanimes concurrunt. Quid hac pace dulcius? quid utilius? quid laudabilius dici queat? Hãc admirans pſalmiſta exclamat: Ecce ꝙ bo-

Pſal. 132 num & ꝙ iucundum, habitare fratres in unum. Talis pax

atq; cōſenſio uel in cœnobio, uel in ſolitudine procul a tur
bis cōmorantium ſi fuerit, gaudeant: quia & preces eorū
exaudiunt, & contubernalē ſuū habent Chriſtū, ipſo dicen Mat. 18
te: Si duo ex uobis conſenſerint ſuper terram, de omni re
quācunq; petierint, fiet illis a patre meo. Vbi ēm ſunt duo
uel tres cōgregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorū. 2. Cor. 13
Quod aſtruit apoſtolus ad Corinthios, dicens: Pacem ha-
bete & deus pacis & dilectionis erit uobiſcum. Conſenſus
in eandem fidem, in eundem inuicem diligendi, inuicem
iuuandi affectum, facit pacem iſtam. De hac dicebat ſalua Ioan. 14
tor: Pacem relinquo uobis, pacem meam do uobis: non
quomodo mūdus dat, ego do uobis. Mundana enim pax
non de deo idem ſentire, nec ijſdem moribus uiuere, ſed
tm̄ ab iniuria offenſiſq; iubet inter ſe abſtinere. Chriſti ue-
ro pax in qbus fuerit, concordes reddet in fide, conformes
in propoſito, ſimiles in dilectione, compares in humilita- Pſal. 118
te. Quod breuiter explicat propheta, cum ad dūm conuer- Baruch. 3
ſus ait: Pax multa diligentibus legem tuam, & non eſt il-
lis ſcandalum. Et alius propheta: Si in uia dei ambulaſſes,
inquit, habitaſſes utiq; in pace ſuper terram. Vera igiť cer
taq; & ſtabilis pax eſt, in dei ſeruitio adunatorū, diuinaq;
ſequentium præcepta legemq; colentium. Eorum rete ple
num magnis piſcibus, id eſt, eorum concordia uirtutibus
perfectionis referta non ſcinditur: eorum pacis tunica in-
conſutilis, quam a Chriſto acceperunt, non diuiditur, neq;
ſciſſuras patitur rixarum, nec tineas inuidię ſuſtinet: ſed do
mini præſidio munita, inuiolata illæſaque perdurat: tunc
felicius & ſine fine duratura, cum de terris transferetur in
cœlū: ut qui pacifici fuerant, filij dei fiant & uocentur. Ad
pacem iſtam capeſſendam Corinthios hortatur apoſtolus, 1. Corin. 1
dicens: Obſecro uos fratres per nomen domini noſtri Ieſu
Chriſti, ut id ipſum dicatis oēs & non ſint in uobis ſchi
ſmata. Sitis autem perfecti in eodem ſenſu, & in eadē ſci-
entia. Plurimi ſane hoc faciendum eſſe oſtendit, dum cum
tanta exigit obſecratione: & dum adiurat per nomen, q̄d
eſt ſuper omne nomen, teſtať fidelibus maxime neceſſariā
eſſe pacē atq; concordiā. Quod aperte declarat, ubi ad He-

tate fraternæ pacis ambulabimus,ſi paſſiones nobiſcũ pugnantes rationi ſubiugando domabimus,in Chriſto requieſcemus,in Chriſto exultabimus. Ipſe eſt pax noſtra. Ipſe poſuit fines tuos pacem, & adipe frumenti ſatiat te. Ipſe diligentibus pacem propitiabitur ac fauebit: & eoſdem cũ ad iudicandũ uenerit,in ſuũ ſuſcipiet conſortiũ cũ charitate perpetua atq; perfecta: ut impleatur quod dictũ eſt: Miſericordia & ueritas obuiauerunt ſibi, iuſtitia & pax Pſal.84 oſculatæ ſunt.

¶De bonitate. Caput. IX.

ET quoniam ex his quæ diximus colligitᷣ, pacẽ prodeſſe omnino non poſſe,niſi bonis,niſi honeſtis, niſi iuſtis & uirtuti ſanctitatiq; deditis, opportunũ uidetur de bonitate ipſa nunc diſſerere.Bonũ igitur id eſſe dicimus,quod iuſtũ ac honeſtũ cenſetur, quodq; ut fiat lege diuina iuſſum eſt:ſic econtrario, id eſſe malũ quod turpe, quod iniuſtũ,& a ratione alienũ, quodq; fieri cœleſti interdicto prohibitũ apparet. Cætera uera quæ neq; uetita neq; conſulta eſſe conſtat,in medio poſita ſunt,& nec bona nec mala iudicanť:ſed ſi bene utaris,bona erunt: ſi male,mala:ut diuitiæ & dignitates,& huiuſmodi cætera. Si ad multorꝶ utilitatem te conuerteris,proderũt: ſin aũt luxuriæ te libidiniq; tradideris,nocebunt:atq; his contraria paupertas iuuabit,ſi patienter feres,et contemptis opibus nihil amplius,q̃ quod ſuſtentandæ uitæ ſatis eſt appetes, ut Chriſto ſeruias. Offendet aũt ſi per impatientiam deum ptobro aliquo laceſſieris, uel ad furtũ rapinamq; auaras porrexeris manus. Cuncta id igitur genus bona erunt, ſi admixta illis uirtus fuerit, mala uero ſi adhæſerit nequitia Ad bona aũt malaq; dijudicanda ſapientũ acquieſcendũ eſſe conſilio ratio admonet. Sed ſapientia in quam nullus cadere poteſt error,deus eſt. Diuinis ergo præceptis inſtitutiſq; niti, & eorũ autoritate de omnibus decernere tutiſſimum erit. Indicabo tibi o homo, inquit Micheas propheta,quid ſit bonũ,& quid dñs requirat a te:utiq; facere iudiciũ & diligere miſericordiam, & ſollicitũ ambulare cũ deo tuo. Bonam eſſe ait iuſtitiam,bonam miſericordiã

ſed bonorꝝ oĩm quæ agimus, finem in deo conſtituendũ eſſe docet. Nam cum omẽ bonũ expetibile ſit,& quo melius,eo magis expetendũ:nihil aũt deo eſſe poteſt melius, qui ſolus cuiuſcꝫ boni fons & origo eſt:nihil ergo deſyderari,nihil concupiſci ſupra deum debet. Ille itacꝫ naturę rationicꝫ repugnat,& diuinæ refragatur uoluntati, qui ea q̃ bene agit,alio q̃ꝫ in deũ dirigit. Quod ſi omne datũ optimum & omne donũ perfectũ,deſurſum eſt deſcendens a
Iaco.1 patre luminũ,ut Iacobus apoſtolus ait,in quẽ iuſtius decẽtiuſcꝫ omẽs bonæ animi atcꝫ corporis actiones referri poterunt,q̃ꝫ in eum a quo ſunt?& pro quibus ipſe ſe tibi do-
Gene.1 nat,dicens: Ego ſum merces tua magna nimis .i. ſumma & ultra quã nihil habetur expetendũ: q̃cꝫ adepta beati ſumus,& propter quã ſolam,ſtudio incumbitᷓ uirtutũ,uitiacꝫ uitantur. Falluntᷓ igitur illi,qui in uirtute hominis beatitudinem collocant,cum beatitudo præmiũ ſit uirtutis, nõ uirtus, & qui bona corporis uel fortunæ ei adiungunt, cũ omnia caduca fragiliacꝫ ſint,nec per ſe bona eſſe queant. Stabile aũt bonũ beatitudo eſt,& perenne,& perpetuum: cuius adipiſcendi gratia etiam aduerſa pati bonũ eſſe dicimus,& proſperis inſoleſcere malũ. Contra uitia pugnare bonũ,illis uero ſubijci malũ. Virtutũ aũt armis opus eſt ut uincamus, & cum his nos munierimus, omnis uincendi
Ioan.15 ſpes in deo collocanda erit. *Sine me,inquit,nihil poteſtis*
1.Cor.4 *facere*. Ipſe quocꝫ uirtutes donũ dei ſunt,dicente apoſtolo Quid habes quod non accepiſti? Si non accepiſti,ora ut accipias. Petenti datur,pulſanti aperietur. Incipe uelle,et mereberis accipere. Si acceperis, conſtanter retine, fideliter operare,ut bono ſummo, quod in ijs quæ præcepta ſunt perſeuerantibus datur,dignus inueniaris. Firmus eſto in fide,longanimis in ſpe,ardens in charitate. Sume ſcutũ fidei,in quo poſſis omĩa tela nequiſſimi ignea extinguere. Sine fide placere deo impoſſibile eſt. Fides aũt ſine operibus mortua eſt. Vtruncꝫ ſeruemus, ut uitæ æternæ ſpem
1.Ioan.3 habere poſſimus. Quoniã ut Ioannes ait: Si cor noſtrũ nõ reprehenderit nos,fiduciã habemus ad deũ. Vt aũt cuncta pie rectecꝫ facta atcꝫ cogitata proſint, charitate fundatą

ſint: ea abſente nulla prodeſſe poterit uirtus, nulla iuuare operatio, & beneficia, quæ proximis pſtamus, ab illa quā deo debemus dilectione proficiſci debēt. Iſta quidē uirū bonū efficiunt, quē eundē propter futuræ beatitudinis expectationē non incertam beatū appellamus, & hoc edocti a dño qui ait: Beati pauperes ſpū, qm̄ ipſoꝝ eſt regnū coeloꝝ, beati mites, qm̄ ipſi poſſidebunt terrā, beati qui lugent, quoniā ipſi conſolabuntur, beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam, quoniā ipſi ſaturabuntur, beati miſericordes, quoniā ipſi miſericordiā conſequentur, beati mundo corde, quoniā ipſi deū uidebunt, beati pacifici, quoniā filij dei uocabuntur, beati qui perſecutionē patiuntur propter iuſtitiam, quoniam ipſorum eſt regnum coeloꝝ, beati eſtis cum maledixerint uobis homines, & perſecuti uos fuerint, & dixerint om̄e malū aduerſum uos, mentientes propter me, gaudete & exultate, qm̄ merces ueſtra copioſa ē in coelis. Sint ergo in te iſtæ uirtutes in terra, ut & nunc ſpe beatus ſis, & poſtea beatior mercede in coelo. Audi præterea & apoſtolū præcipientem: Spiritu ambulate & deſyderia carnis nō pficietis. Manifeſta ſunt inquit, opera carnis, quæ ſunt, fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum ſeruitus, ueneficia, inimicitiæ, cōtentiones, emulationes, iræ, rixæ, diſſenſiones, ſectæ, inuidiæ, homicidia ebrietates, comeſationes, & his ſimilia, quæ prædico uobis ſicut prædixi, quoniā qui talia agunt, regnū dei nō cōſequentur. Iſta deteſtare, & his quæ ſequunt̄, nauiter te accinge. Fructus aūt ſpiritus ait, eſt charitas, gaudiū, pax, patientia, benignitas, bonitas, longanimitas, manſuetudo, fides, modeſtia, continentia, caſtitas. Habes hic quidē, & quæ tibi uitanda ſunt, ne malus ac miſer ſis, & quæ expetenda, ut bonus beatuſq; euadas. Vt autem uirtutibus affluas, bene agendi cupiditas efficiat amorq; uirtutū. Illas amplecti nihil te impediat, illas deſerere nihil te cogat. Mortē minatur tyrannus, ſed uirtus pollicetur immortalitatem, opes hoſtis diripit, ſed uirtus theſaurū ſuū habet in coelo, quē neq; fur ſurripere, nec tinea pōt corrūpere. Quid quæreris de amiſſione fluxę atq; fragilis rei, & de æterni

Matth. 5

Gala. 5

boni poſſeſſione mox capienda non lætaris? Ad illam diu optatam beatitudinē hinc decedens peruenies,tantum ut uirtutes tibi ſint comites cura,quibus hæc promiſſa ē mer
Pſal.118 ces·Beatus es ſi cū propheta dicere poteris domino: in uia teſtimoniorū tuorū delectatus ſum, ſicut in omnibus diuitijs.Non te pigeat diuinas legere ſcripturas,audire, diſcere & cū didiceris,alios docere: & quod doces, ipſe facere. qui enim docuerit & fecerit ſic,magnus uocabiť in regno cœlorū.Diuinorū ſcientia oīm quidem ſcientiarū præſtantiſſima eſt: percepiſſe tamen illam nihil proderit, niſi etiā ſecundū illam uiuat. Sapientiſſimi Salomonis ſententia
Eccle.3 eſt:Nihil eſſe melius quam lætari in opere ſuo, & hæc eſt, inquit,pars hominis.Eſt enim ſcriptū: Opera illorū ſequunť illos.& in euangelio non otioſis, ſed operarijs datur dena
Gala.6 rius. Vnde apoſtolus: Dum tempus habemus operemur bonū ad omnes,maxime aūt ad domeſticos fidei. Nō ergo qui ſcit,ſed qui facit bonū,beatus eſt.Porro cū benefeceris,deo gratias age.Ipſius donū eſt quicquid boni agimus.Bonam uero actionem,bonorū contemplatio parere ſolet.Maximi ad uirtutem ſtimuli ſunt, quanti ea facienda ſint cogitare, per quæ ad ſummū bonorū peruenitur. Quod nec oculus uidit,nec auris audiuit,nec in cor hominis deſcendit.Et cum tam immenſa, tamq; inæſtimabilis merces iuſtis ac uirtute præditis uiris propoſita ſit,pluri
Eccle.14 mi ſemper haberi debet uirtus.Beatus eſt igitur uir (ſicut ſcriptū eſt)qui in ſapientia morabiť,& in iuſtitia meditabitur,& in ſenſu cogitabit circunſpectionem dei. Ad hāc
Philip.4 conſyderationem & apoſtolus nos uocat,dicens:Quæcunq; ſunt uera,quęcunq; iuſta,quęcūq; ſancta,quęcūq; amābilia,quæcūq; bonæ famę,ſiqua uirtus,ſiqua laus diſciplinæ,hæc cogitate.Talia enim cogitando proficimus,et im
Pſal.83 pletur in nobis quod in pſalmo dicit: Ibunt de uirtute in uirtutem,& uidebiť deus deorū in Sion. Hæ ſunt ēm manſiones populi dei,per quas ad terram promiſſionis itur, et gradus per quos pſallendo dei templū ingredimur,& ſcala Iacob,per quam de terra ſublati aſcendimus in cœlum, ut iam manifeſto inuiſibilis dei fruamur conſpectu,& ple

MVltiplex animus & fraudulenta ſimulatione imbutus pacem præ ſe ferre uidetur, & ex inſidijs in cautos aggredi parat. Blando uultu deliniſicijſq; uerbis beniuolentiã oſtendit, & in corde meditatẽ carnificinã. Talis pax Saulis fuit erga Dauidem: cui ſe pacatum ideo reſpondebat, ut occaſionẽ nanciſceretẽ ipſum perimẽdi: quod certe perfeciſſet, niſi lanceæ ictus ab eo qui petebatur fuiſſet euitatus. Talis pax & Ioab in Amaſam collegam ſuũ fuit: erant enĩ ambo Dauidici exercitus duces, amice ac familiariter ipſum alloquendo pugione tranſfixit Talis pax & Iſmahelis extitit, qui amiciſſimũ ſe oſtendens ad Godoliam cum decem uirorũ comitatu uenit, & cum ijſdem conuiuio gratanter fuit exceptus, nulla tamen benignitate amici motus eſt ne pficeret, quod animo uerſabat, inter epulas ipſum primo Godoliam, deinde illos q in præſidio erant concidit, oppidũq; occupauit. Eo loci poſtea .lxxx. uiros Hieroſolymã ad ſacrificandũ pergẽtes, ut ad ſe in Maſphat diuerterent rogauit, ueluti pro magno habiturus, ſi tales hoſpites habere ſibi contigiſſet: cum autem ueniſſent, rebus uitaq; ſimul ſpoliauit: præter decem, quibus non pietate, ſed auaritia ductus pepercit: q thesaurum in agro defoſſum ſe illi indicaturos dixerant. Talis pacis non pauca exempla in annalibus quoq; habenẽ Machabæorũ. Nam & Antiochus Eupater cũ pacem iuraſſet pręſidio Sion, intra arcem receptus, uiolauit iuramenti fidem & muros quos obſidione capere non poterat, fraude intercepit, dirruiq; iuſſit. Sic & Alchimas pacem Aſſidæis iureiurando firmatam cũ dediſſet, ſexaginta ex eis die uno interimi fecit. Et Triphon Antiochi regis adoleſcentis exercitus præfectus, primo Ionathan regis amicũ ſimulatæ beniuolentiæ blanditijs illectũ interfecit: deinde regẽ ipm atq; hac tanta uſus perfidia Aſiæ regnũ poſſedit. Et Ptolomæus Abibi filius Simonẽ liberoſq; eius Mathathiam et Iudam ad Hiericuntem in arce Doech inuitatos, & iã uino epuliſq; graues inuadens repenti cæde ſuſtulit. Andronicus quoq; Antiochi regis præfectus Oniam ſacerdotem cum iuraſſet nihil ſe ei nociturũ, de aſylo euocatũ trucida-

Saul. Ioab. Iſmahel. Hiere. 41 1. Macha 6 Antiochus 1 Macha 7 Alchimas. Triphon. 1 Mach. 12 ptolomęus Andronicus.

uit:nec tamen impune huic fuit. Ipſum enim rex capite ple
cti iuſſit,comperto q ab Oniæ emulis pecunia corruptus
id egiſſet. Nonne pax iſtorum omni fuit deteſtabilior bel-
lo?omni aperta ſimulate deterior? Superata eſt tamen (ut
Iudas. ad noſtra ueniamus) Iudæ Schariotí ſcelere. Dominum ſu
um qui eſt omniū dominus,omnium credentium redem-
ptor,omnium ſaluator:a quo in apoſtolatū aſcitus fuerat,
quem ſibi pedes lauiſſe ſciebat, cum quo paſcha comede-
rat,cuius corpori & ſanguini communicauerat, quem tot
miracula feciſſe iam uiderat, quem iuſtum, quem pium,
quem ſemper innocentem & in omnes beneficum noue-
rat:eum(proh nefas) ad necem prodidit, & in manibus
quærentiū ſanguinē eius dedit:triginta non amplius argē
teorum pretio allectus,quos a Iudæis accepit. Non fuit er-
go ueritus tam prophano animo,tam mente impia ad ta-
lem dñm accedere,& ei oſculū pacis offerre,quē tam par-
uo iam uendiderat. Sed uide huiuſce nefandi flagitij terri-
bilem exitū:conſcientia pulſatus ueniam deſperauit: quā
certe ſi petiſſet,impetraſſet: & qui pro ſuis crucifixoribus
orauit,proditori quoq; pepercíſſet. Ille tamē dolore ſupe-
ratus ipſe ſibi mortē conſciuit,laqueo ſe ſuſpendēs,& in-
felicem animā æternæ mortis tenebris tradens. Ne igitur
uel Iudæ uel alijs infidis et execratis,quorꝫ modo fecimus
mentionē,ſimilis habearis,maxime in pace concilianda,
conſeruandaq; cauendū tibi erit,ne quid ſimules uel diſſi
mules,et erga eū cui blandiris,aliam faciē oris, aliam cor
dis pręſtes. Alioquin dicetur tibi,quod in Eccleſiaſtico eſt
Eccle.2 ſcriptū: Væ duplici corde & labijs ſceleſtis,et manibus ma
lefacientibus & peccatori terrā ingredięti duabus uijs:uel
Abacuc.2 illud Abacuc prophetæ: Væ q potū dat amico ſuo,mittēs
fel ſuū & inebrians,ut aſpiciat nuditatē eius. Si te iſta pa-
rum terrent,ut paulo perplexius dicta,audi etiam illud in
Hiere.9 Hieremia ſcriptū,quo nihil planius apertiuſq; dici queat:
Sagitta uulnerās lingua eorū dolū locuta eſt, in ore ſuo pa
cem cū amico ſuo loquit̄,& occulte ponit ei inſidias:nun-
quid ſup his nō uiſitabo dicit dñs?aut in gente huiuſcemo
di nō ulciſcetur aīa mea. Sunt pręterea qui amice admodū

ac beniuole loquunt cũ altero, & ſtatim eidẽ abſenti detrahunt. Vbi audit, cõmendãt & extollunt, ubi aũt nõ audit, carpunt ac ſugillant: & quẽ modo laudauerant, rurſum dictis petulantibus inceſſere nõ uerent. Iſtos quoq; dei ſapientia reprobat in prouerbijs, dicens: Arrogantiã & ſuperbiam & uiam prauã & os bilingue deteſtor. Diſplicet igitur illi, cui nullũ placere poteſt malũ, ſimulata pax, nõ ſolũ illorũ qui factis offendũt, ſed etiã iſtorũ qui de abſente uerbis obloquunt: de quibus in Iob ſcriptũ eſt: Simulatores & callidi prouocãt iram dei. Ne ergo in iram iſtã, qua nihil eſt horribilius, incidere tibi cõtingat: noli fratri tuo intendere dolos, noli uerbis lenibus eũ palpare, ut nihil me tuentem uel facilius euertas, uel ſecurius infames. Quod ſi tibi tuæ fraudes, ut ex diuinę ſcripturæ ſententijs didiciſti, magis nocebũt, q̃ ulli alij, quę dementia eſt, ſimulata pace alios lædere uelle, & teipm in æternũ damnare? alios leuiter ferire, & teipm lœtali plaga afficere? alijs fortunas, uitam, famã auferre, & tuam propriã animã, quæ his omnibus longe eſt pretioſior, igni extinguibili ſine fine crucian dam tradere? Quicquid doloſe maligneq; agis, latere poteſt hoĩes, deũ nihil latet, cogitatiões tuas inſpicit, cor tuũ intuetur. Quod ſi forte a pace, quã proximo tuo debes, alienatum uiderit; ipſe ſuam pacem, quæ oẽm ſenſum exuperat, iratus tibi denegabit. Non eſt pax impijs, ait dominus ſi non eſt, haud dubium quin neq; erit. Ideo enim non eſt, quia neq; dum cogitant malum, neq; dum operantur cõquieſcunt, & poſt commiſſum ipſo conſcientiæ morſu torquentur. Ideo autem non erit, quia uita quoq; defuncti eo deſcendunt, ubi nulla eſt quies, nullum otium, ſed aſſiduus labor, ſempiternus horror, ſupplicia nunq̃ finienda. Talia quippe manent ſimulatores ipſos pacis, & ſub amicitiæ perſona latentes inſidiatores. Non enim deo obediunt, ſed prauæ mentis libidinem ſecuti: quod ipſe prohibet hoc agunt. Dei omnipotentis lex eſt: Non mentiemini, nec decipiet unuſquiſq; proximum ſuum. Non facies calumniã ꝓximo tuo, neq; ui opprimes eũ. Non oderis fratrẽ tuũ in corde tuo, ſed publice argue eũ, ne habeas ſup illo peccatũ

Prouer. 8 — Iob. 36 — Eſa. 48 — Leui. 19

ne uerecꝫ beati ſimus. Ideo & apoſtolus quæ retro ſunt obliuiſcens,ad ea uero quæ ſunt priora extendẽs ſeipſum ad deſtinatum perſequit brauium ſupernæ uocationis dei in Chriſto Ieſu. Talis eſt om̃is iuſtus:de quo pſalmiſta ait: Iuſtus ut palma florebit, ſicut cedrus lybani multiplicabitur, quod & Salomon teſtatur, dicens: Radix iuſtorum proficiet. Philip.3 Pſal.91 Prouer.12

Quod bonitas & perfectio donum dei ſit. Ca. X.

ETenim proficiendo ad bonitatis iuſtitiæcꝫ culmen perueniẽt iuſti, ut de mundo exeuntes Chriſtum ſe quantur,& pfectionis iter ingredi incipiant. Si uis, inquit, eſſe perfectus, uende om̃ia quæ habes, & da pauperibus,& ſequere me. Perfectionis eſt igitur contẽptis di uitijs Chriſti imitari paupertatem, ſpretacꝫ inanis gloriæ ambitione humilitate ſe deijcere:quia & ipſe cum eum re gem uellent facere recuſauit, dicẽs: Non eſt regnũ meũ de hoc mundo:& non ueni, inquit, miniſtrari, ſed miniſtrare: & cum dominus eſſet ſeruum ſe fecit. Præterea ſemetipſum abnegare,& alioꝝ ſubdi imperio,cõſummatę uirtutis eſt: quia & ipſe obediens fuit patri uſcꝫ ad mortem crucis: Ad hæc non ſolum amicos,ſed etiã inimicos dilige re,qa & ipſe pro illis,a quibus tormenta patiebat̃ orauit. Repudiatis etiã nuptiaꝝ copulatiõibus ꝑpetuã ſeruare ca ſtitatem,quoniam & ipſe caſtus fuit,de caſta matre geni tus,de caſto ſeruo baptizatus. Poſtremo pro amore dei nullũ laborem recuſare,nulla refugere pericula,nullo ſupplicij neciſcꝫ genere terreri,om̃ia prius aduerſa ꝑpeti malle q̃ꝫ dei mandatũ præuaricari:hoc erit calicem bibere pro Chriſto,quem prior pro nobis bibit Chriſtus. Qui tñ hoc fecerit,nequaq̃ꝫ in eo quod pro Chriſto ſuſtinet,ſe gratiam retuliſſe putet, ſed beneficij plus accepiſſe. Idem enim ille qui pro nobis pati uoluit,ut nos pro ſui noĩs gloria ſuſtinere poſſimus præſtat. Facimus qdem cũ obedimus: nulla tñ apud illum imperandi eſt cauſa,niſi ut remuneret obedientes. ncꝫ em̃ noſtro obſequio indiget deus, ſed nos ipſius indigemus iuſſione;ut cum hoc quod miſſum eſt im- Matt.19 Iohan.6 Marc.10

pleuerimus,accipere illud quod promiſſum eſt mereamur tam & ſi hoc quoq; ut iuſſa pficere ualeamus,eius muneris ſit,cuius benignitatis eſt pficiẽtibus promiſſa tribuere. Quicquid igitur a nobis exigit dominus, nihil ex eo ipſi accedit cum præſtatur, ſed nobis duntaxat prodeſt,q pro modico bono quod pręſtamus,bonum illud quod oẽm ſuperat taxationem,ab ipſo recipimus. Quanto igitur benignior atq; indulgentior dñs, tanto nos ei promptius pfectiuſq; ſeruiamus. Quanq; penitus pfecti eſſe non poſſumus,donec corporis huius onere premimur. Vnde dictũ
Sap.9 eſt:Corpus quod corrumpitur,aggrauat animam,& terrena inhabitatio deprimit ſenſum multa cogitantem. Et caro pugnat aduerſus ſpm̃,& ſpiritus aduerſus carnẽ:hæc ſibi inuicẽ aduerſanť,ut nõ ea quę uolumus faciamus.Itaq; in hac uita ſicut proficere,ita & deficere cõtingit: & quẽadmodum peccatores p pœnitẽtiam ſanctificanť, ita ſancti p fragilitatẽ peccant atq; delinquunt. Sanctorꝶ tñ ſiue iuſtorꝶ nomen non amittunt illi,q dum ſe peccaſſe dolẽt, cito corriguntur.Peccauit Moyſes, peccauit Aaron,peccauit Dauid,peccauit Petrus, peccauerunt omnes reliq diſcipuli, cum tpe dñicæ mortis a fide defeciſſent .Solus tamẽ
Iudas de ſanctorꝶ numero excidit infelix Iudas: qa licet de ſcelere doleret,de uenia tamen deſperauit.Cum igiť nemo tam pfectus ſit, quẽ non aliquãdo labi cõtingat, nemo in pñſenti poteſt eſſe perfectus, niſi pro conditione fragilitatis hu-
Matt.5 manę,ſcd̃m quam dictum eſt:Eſtote pfecti ſicut & pater ueſter cœleſtis pfectus eſt:nõ dixit,quantũ ille pfectus eſt, quod impoſſibibile quidem erat,ſed ſicut ille,ut pro uiribus enitamur ei ſimiles eſſe in omni bonitate & iuſtitia & uirtute,qui ad ſimilitudinem & imaginẽ ſuam nos creauit. Tunc aũt plene perfecti et cõſumati erimus,cum ablata omni immortalitatis moleſtia in ipſo uiuere incipiemus. Nunc enim uidemus in enygmate p ſpeculũ,tunc aũt facie ad faciẽ,& ſicuti eſt eum uidebimus: quæ ſola uiſio efficit nos beatos,atq; omĩ uirtute repletos, & iã neq; culpæ neq; tentationi obnoxios:quibus miſerijs interim carere omnino non poſſumus, Danda tamen eſt opa,im-

mo omni labore conandum, ne quando in illa peccata q̃ ad mortem ducunt incidamus. Quod ſi etiã minima quæq; (quãtum in nobis eſt) uitare ſtuduerimus, uel nullus uel rarus admodũ ad grauia et q̃ ad mortẽ afferãt, lapſus nobis eueniet.

De moderatione virtutum. Ca. XI.

PORRO in exercendis colẽdiſq; uirtutibus ita nos gerere oportet, ut neq; ad dextram neq; ad ſiniſtram declinemus: quoniam extrema uitioſa ſunt, in medio aũt eſt uirtus. Ponam, inquit, dominus, in pondere iudicium, & iuſtitiam in menſura. Tu qui te ita inſtitutum cõpoſitumq; ſenſeris, caue ne qua inanis gloriæ appetitio animum tuum attollat: & quod humilitate congeſtum eſt, arrogãtia diſſipet. Ad exẽplum aliorum uirtus tua ſit expoſita ſemper, non ad iactantiam neq; oſtentationem: ut tua iuſtitia (ſicut præcipit dominus) in occulto ſit conſcientiæ tuæ, & tamen ad laudem largitori uirtutum deo præſtandam, qui te uiderint concitentur. Prouidemus eñ bona (ut apoſtolus ait) non ſolum coram deo, ſed etiam corã omnibus hominibus: ut uidelicet ex conuerſatione noſtra deum laudent, ſe corrigant, & una nobiſcum ſaluẽtur. Caue etiã ne quando inuideas melioribus: qui eñ bonis inuidet, diuinæ benignitati columniam facit, cum omnis hominum bonitas ex deo ſit. Gaudeamus igitur bono alieno æquæ ac noſtro: & in alijs, ſicut etiam in nobis dei beneficia laudemus. Illum uero qui uirtutibus nos antecellit, & diligamus corde, & opere imitemur: neq; in quo ipſe profecit, ſed in quo nos defecimus, doleamus. Si autem contigerit, noſipſos ab alijs pati inuidiam, huiuſce rei cauſam diſcuſſa animi noſtri conſciẽtia, inquiramus: & ſi hoc noſtra culpa fieri cognouerimus, emendemus: ſin aliena, ęquo animo feramus. Vſu enim uenire ſolet, ut malis odio boni ſint, arrogantibus mites, caſti incontinentibus, impijs religioſi. Veruntamen ſi deo placuerimus, nihil nobis nocere poterũt hoĩm iniuſtæ pſecutiões. Quinimmo beati ſunt q pſecutiões tolerãt propt' iuſtitiã. Abel a fr̃e ob ĩuidiã occiditur: & idem liuor in Ioſephum innocentem fratres compulit ſæuire. Armauit & Saulem inuidia aduerſus

Eſai. 28
Rom. 12
Abel
Ioſeph

Dauid Prophetæ Iob

Dauidem: Reges iniquos aduerſus dei ſeruos prophetas, & communem humani generis inimicum aduerſus Iob iuſtiſſimum incitauit. Horum autem ſi finem conſyderes fatearis neceſſe eſt, non ipſis nocuiſſe mala quæ paſſi ſunt ſed profuiſſe. Ideo quippe & apoſtoli gaudebant in contumelijs pro nomine Ieſu ſuſceptis. Gaudebant & ſancti martyres pro ueritate ſupplicijs affecti, quoniam per ea deum ſe magis demereri ſciebãt. Intrepidi igitur iugula perſecutoribus tenenda porrexerunt, ut fidem domino integre ſeruatam ſanguis effuſus teſtaretur, & uirtus nullo ſuperata tormento præmia caperet felicitatis æternæ. Nihil igitur nocere poteſt uiro iuſto, nec miſer eſt, quem iam beatificauit ſpes gloriæ cœleſtis merito uirtutum. Memento præterea ut in omnibus prudentiam obſerues: præterita recordare, præſentia diſpone, futura cogita. Tunc enim quos in aliquo crimine lapſos fuiſſe recoles, eorũ caſus te in uia uitæ cautiorem reddet. Quos autem recte incedere conſpicies, eorum conſyderatio magis te ad amplectendam accendet uirtutem. Futurorum uero memoria & terrebit te minis mortis æternæ ne pecces & hortabitur uitæ perennis pollicitationibus, ut in bonis actibus perſeueres: nullo labore defatigatus, nullo impeditus preſentium incommodorum periculo: omnia dura atq; aſpera uincens animi promptitudine, dum ad ſummum bonorum peruenire cõtendis. Et hoc quidem erit, non modo prudenter uiuere, uerum etiam iuſte atq; conſtanter. Quoniam iuſtitiæ partes ſunt, inhoneſta reſpuere, recta diligere, de omnibus dijudicare, unicuiq; rei congrua diſtribuere. Conſtantiæ autẽ ab officio nõ diſcedere, nec aduerſis deijci, nec proſperis efferri, in omni rerum euentu æquabilem ſe præſtare, pro religionis aſſerione impiorum potentiam nihil uereri, & a uita priusq; a fide recedere. In omni aũt cœlenda conſeruandaq; uirtute, non philoſophorum opinionibus niti debes, ſed ſanctarum autoritati inhærere ſcripturarum. Quia confirmatus intelliges contra Stoicorum ſententiã, poſſe aliũ alia uirtute magis excellere: neq; neceſſe eſſe, ut qui unam habuerit, eum habere omnes. In Abel ante omnia quæ in

Apoſtoli Martyres

Abel

illo erant laudaẽ ſimplicitas, in Enoch munditia, in Noe lõganimitas, in Abraham obedientia, in Iſaac pudicitia, in Iacob laboris toleratio, in Ioſph pro iniuria bñficij repenſio. In Moyſe manſuetudo, in Ioſue de dei promiſſione fiducia, in Iob inuicta calamitatum patiẽtia, in Dauid e uin dictæ abſtinentia. in Salomone ſapientia, in prophetis ad arguẽdos reges animi magnitudo. Inter apoſtolos quoq; eminuit, in Petro erga dominum pietas, in Ioãne puritas, in Paulo charitas, in omnibus ueritatis prędicandæ ſtudiũ patientiaq; pſecutionum. Et cum ita ſit, tolliẽ omnino illa neceſſitas omnium pariter habitarum uirtutum una habita, parilitaſq; cunctarum. Quæ ſi eſſet nemo magis iſta q̃ illa uirtute præſtare potuiſſet: neq; prorſus omes nihil prodeſſe ſine charitate Paulus diceret, ſi nulla caꝛ carere charitate potuiſſet: & ſi pares eſſent, quomodo ſtaret illud, q̃d idem ait: Fides, ſpes, charitas, tria hæc: maior autem hoꝛ eſt charitas. In eadem quoq; uirtute alium magis, alium minus proficere nouimus: alium alio meliorem, ſanctiorem, iuſtiorem, perfectioremq; eſſe. & ſtellam a ſtella differre in claritate, atq; inter beatos etiam diuerſitatem eſſe meritoꝛ. Gradus igiẽ pfectionis ſunt, ut qui ĩ infimo uerſanẽ, non deſperent de medio: & q medium attingunt, nõ diffidant de ſummo: quem ſi apprehendere nequiuerint, locum tamen ſuum non deſerant, & eo innocentiæ ſtatu quem acceperunt contenti deo gratias agant, multumq; ſe profeciſſe arbitrenẽ, ſi retrorſum nõ ceſſerint. Quãdiu erũt arbor bona, bonos faciẽt fructus: iuſtitiã cõſeruabunt, deũ & proximos diligẽt: nemini nocebũt, prodeſſe omibus cupient, unaquaq; uirtute proficere ſtudebunt. Præclare nobiſcum actum erit, ſi talia pręſtabimus. Verũtamen ſi cuncta quæ memorata ſunt, deo donante præſtauerimus, omneſq; bonitatis ac ſanctimonię numeros impleuerimus fragilitatis hũanæ memores ſemp ſimus dicẽte aplo: Qui ſtat uideat ne cadat. Non eẽ proprijs uiribus cõfidendum ſed omis bene agendi beneq; perſeuerandi fiducia in deo ſita ſit: ſine quo ne cogitare quidem quod bonum eſt, noſtra ualet imbecillitas. Animũ aũt ita ut expoſuimus inſti-

inſtitutum atq; compoſitum quę cōmoda ſequantur quis æſtimet? non eſt tamen ſilentio prætermittendum, quod ſcriptura docente didicimus.

¶De fructibus bonitatis Ca XII.

PRimum quidem iuſtorꝫ pces exaudiri, & eorꝫ meri to in impios quoq; uindictā differri ſacræ hiſtoriæ
Gñ.18 ueritas fidē facit. Oranti Abrahæ ne peat iuſtus cū im pio in euerſiōe futura Sodomorꝫ rñdit dñs, par ſurꝫ ſe urbi, ſi in ea decē tantūmodo iuſti fuiſſent inuenti. Bñ itaq; cū illa ciuitate agitur: in qua ſanctorꝫ cōnuētus aliqs habet. Qñqdē ita illis fauet deus, ut in ipſorꝫ gratiam pctōribus quoq; & iniuſtis ignoſcat. Ne aūt iuſtus cū ſceleſtis uno ra
Geñ.19 piat interitu, Loth ſolus multæ in deū pietatis uir ab ange lo monitus inde egredit, & Sodoma Gomorraq; igne de cœlo pluente delent. Segoro oppidulo, q̄d ille ingreſſus eſt ut ibi ſe cum ſuis ſaluaret pepcit deus: in hoc quoq; oñdēs quāti ſit apud ſe uel unius iuſti meritū atq; gratia. Quę res etiā in Noe cum uxore & liberis nuribuſque ſeruato clare apparuit. Iuſti quippe in arca ſaluati ſunt, iniuſti omes di-
Geñ.20 luuio pierunt. Præter hæc Abrahamo orante ſteriles fœmi
Exo.17. næ pepererunt. Moyſe orante plagæ Aegypti ceſſabant,
Num.14. inimici uicti ſunt, diuina in plebem ira placata eſt. Illo iu-
16.& 21 bente orauit Aaron, & incendium quo populus inuolue-
3.Reg. 17 bat, ceſſauit. Eiuſdem Moyſi preces ĳs q ſerpentū ictibus diſperibant, remedio fuere. Helia deprecante ne plueret, ſuſpēſus fuit cœli humor p annos tres cum dimidio. Quo
Iacob.5 rurſum ut plueret orāte, cœlum dedit pluuiam & terra fru
3.Reg. 17 ctum. Idē in Sarepta uiduæ pauperculæ nihil habenti, fari næ oleiq; copiam non largitione, ſed oratione contulit, fi-
4.Reg.2 liumq; eius mortuum ad uitam reuocauit. Quid adhuc?
4.Reg.4 Fluminis curſum ſtare fecit, donec diuiſis aquis ad ulterio
Ibidem. rem ripam per ſiccum tranſiret. Heliſęi oratione aqua potu
Ibidem noxia ſalubritatem recepit, terra ſterilis fœcunditatem, ui-dua Samaritana cum inopia laboraret, oleo abundauit. In Suna ciuitate mulier apud quam ille hoſpitabat, diu ſteri-lis filium ſuſcepit: & cum deinde hunc ipſum filium mor te ſibi ſublatū fleret, mox ab eo uitæ reſtitutū uidit. I tē H

liſæus cum oraſſet, pulmentum amarū in dulcorem cōuer tit. Cētum hominum turbam, uiginti panibus ſatiauit. Le 4.Reg.6
proſum Naaman ſanum fecit. Ferream ſecurim in fluuiū delapſam enatare in ligni modum compulit. Ab inimico Ibidem
rum obſidione non uirium, ſed precum uirtute ſe expedi-uit: ac ne in morte quidem miraculis caruit: mortuus mor 4.Reg.13
tuum hominem tactu ſolo ſuſcitauit: & qui iam in corpore non uiuebat, alterū uiuificare meruit. Quid multa? Di Ioſue.10
uini homines adhuc in terra degentes cœlo imperant. Sol & luna ad orationem Ioſue ducis curſum ſuum frenare coacti ſunt, donec ille hoſtem perſecutus ulciſceretur. Et ſi cœleſtia ſanctis tuis domine ſeruiunt, quanto magis terrena? Non immerito igitur tibi ſeruiendo regnant, tibi famulando dominantur. Apoſtoli tui domine deſperatas ho- Apoſtoli
minum ægritudines curauerunt, mortuis uitam reddiderunt, dæmonia de obſeſſis corporibus eiecerunt. Ac ne ſolis illis hoc datum crederemus, eadem poſt illos miracula per ſanctos tuos factitata uere fideliterq́ referuntur. Ex quo ſatis patet, quantum diligentes te diligas, cum per eos tuam potentiam, tuamq́ bonitatē mundo manifeſtes. Petrus Dorcam, Ioannes Druſianam, Matthæus Egippi regis filium, Paulus Euticum a morte ad uitam ſuſcitarūt. Quæ terrena poteſtas, quæ naturæ uis efficere hoc potuiſſet, quod electi tui domine te præſtante potuerunt? Per te igitur & regibus terræ & populorum dominis plus poſſunt. Ipſi itaq́ & reges ſunt, & plusq́ reges, dij uidelicet, quorum deorum tu deus es. De his quippe apoſtolus ait: Vos autem genus electum, regale ſacerdotium, gens ſan- 1.Pet.2
cta. Vere enim rex eſt, qui imperat paſſiōibus: & uere deus eſt, per quem ſummus deus ea quæ ſupra naturam ſunt operatur. Vnde ad Moyſen dixit dominus: Ecce conſtitui te deum Pharaonis: utpote ſuperaturum magos Pharao- Exod.7.
nis prodigiorū opatione, & fideles de ſeruitutis iugo liberaturū in manu forti & robuſta, de ægyptoq́ eductuꝝ. Et quoniam in ijſdē elucet gloria tua, quam & moribus oſtēdunt, & ſermonibus declarant, mō cœli, modo nubes, mō ſtellæ in ſcripturis nominantur. De illis nāq́ dictum intel

Pſal.21 gimus: Annunciauerunt cœli iuſtitiam eius, populo q naſcet, quē fecit dominus. Ad illos pertinere ſentimus quod
Pſal.35 legitur: Veritas tua uſq; ad nubes. Illis conuenire non am
1.Cor.15 bigimus, quod apl's ait: Stella a ſtella differt in claritate. Iidē etiā arborꝝ florꝝq; nomina ſortiti ſunt, montium q̄q; et lapidum & liquentium aquarꝝ. Arbor bona eſt, q cū pſal
Pſal.51 miſta dicere pōt: Ego aūt ſicut oliua fructifera ī domo dei
Oſee.14 Flos eſt cui conuenit quod in Oſeæ propheta eſt dictum: Iſrael germinabit quaſi lilium. Mons eſt qui iuſtitiæ meritis erigitur ac ſublimatur, ut ſuſtentaculum eccleſiæ eſſe uideri poſſit, de qua dictum eſt: Fundamenta eius in mon
Pſal.86 tibus ſanctis. Qui eñ confidit in dño ſicut mons ſion, nō
Pſal.124 mouebitur in æternum: montes in circuitu eius, & dñs in circuitu populi ſui. Lapides etiam ſunt quibus dei ciuitas
1.Pet.2 conſtruitur, dicente apoſtolo Petro: Si guſtaſtis quoniam dulcis eſt dominus, ad quem accedētes lapide uiuū, ab hominibus qdem reprobatum, a deo aūt electum & honorificatum: & ipſi tanq̄ lapides uiui ſuperædificamini domos ſpiritales in ſacerdotium ſanctum, offerentes ſpirita
Ephe.2 les hoſtias acceptabiles deo per Ieſum Chriſtū. Hos & apoſtolus Paulus dicit ſupædificatos ſupra fundamentū apoſtolorꝝ & prophetarꝝ, ipſo angulari lapide Chriſto Ieſu domino noſtro: in quo omnis ædificatio conſtructa creſcit in templum ſanctum dei. De quo ſane templo pſalmiſta ad
Pſal.101 dñm ait: Tu exurgēs miſereberis ſion, quia tēpus miſerēdi eius, qa uenit tps: qm̄ placuerūt ſeruis tuis lapides eius. Placent dei famulis iſti eccleſiæ lapides, cum uitam ipſorꝝ imitando ad eorꝝ perfectionem nituntur peruenire. Iidem ſicuti montes per uirtutum altitudinē nuncupantur, ita & flumina propter doctrinæ inundationem copiamq; affluentem, Pleniſſime eñ uiam ueritatis docent: quam uiam ipſi terendo iudicis aduentum preſtolantur ſecuri. Vnde
Pſal. 97 dicit: Flumina plaudēt manu, ſimul montes exultabūt in cōſpectu dñi, quoniā uenit iudicare terram. Neq; de inſenſibilibus intelligi poteſt manuum plauſus aut lætitiæ exul
Ioan.7 tatio. Qui autem euangelio credit, ei promittit, ꝙ de uentre eius flumina fluēt aquę uiuæ. Et in diuerſis diuerſę efful

gent uirtutes ut decentius cultiuſq; eccleſiam Chriſti ſponſam exornent: cui quidem ipſe ſponſus per Ezechielē ueſtiui te, inquit, diſcoloribus: & de qua ad ſponſum pſalmi ſta ait: Aſtitit regina a dextris tuis, in ueſtitu deaurato circundata uarietate: Alij quippe datur ſermo ſapientiæ, alij ſermo ſcientiæ, alij fides, alij gratia ſanitatū, alij operatio uirtutū, alij prophetia, alij diſcretio ſpirituū, alij gratia linguarū, alij interpretatio ſermonū: hæc aūt omnia operatur unus atq; idem ſpūs, diuidens ſingulis prout uult. Ex his aūt efficitur corpus Chriſti: hic nempe manus, ille pes, alius oculus, alius aliud membrū, corpus uero unū quibus dicitur: Vos eſtis corpus Chriſti & membra de membro. Atq; membra iſta nota quidem deo ſunt, quia fortia & robuſta, quia ſapientia, quia plurimi æſtimanda. Ea ipſe cognoſcere ſe dicit, quæ ſua natione digna ſunt, quæq; in ſuo manent corpore: ea uero ignorare, quæ extra eccleſiā ſunt, & per peccatū ab ipſa ſeſe alienarūt. Hoc Amos propheta teſtat̄, cum ait: Audite uerbū quod locutus eſt dn̄s ſup uos filij Iſrael, & ſuper omnem cognationē, quā eduxit de terra ægypti, dicens: Tantūmodo uos cognoui ex omnibus cognationibus, terræ. Notus em̄ deus tantū in Iudęa erat, cætera impietas nequitiaq; poſſederat: his in euāgelio ait Recedite a me operarij iniquitatis, neſcio uos: de iuſtis autem in pſalmo eſt dictū: Nouit dn̄s uias immaculatorū: et hæreditas eorū in æternū erit. Porro immaculati ſunt q cupiditatibus repugnant, ne domino peccent: de quibus in Delbore cantico dicit̄: Iuſti confortati ſunt in iſrael, ut uidelicet ſuperent aduerſarias poteſtates, uictoriaq; potiant̄ Iidem dona quoq; ſapientiæ & ſcientiæ accipere merent̄: Eccleſiaſte dicente: Homini bono in conſpectu ſuo dedit deus ſapientiam & ſcientiam & lætitiam: quæ nequaq̄ cōſequi potuiſſent, niſi a domino diligerent̄, & apud eum in pretio forent. Vnde dictū eſt: Precioſa in conſpectu domini mors ſanctorū eius: nō eſſet eorū mors pretioſa, niſi pręceſſiſſet uita ſancta. Ob quam quidem etiam filij dei effici merent̄ & domus in qua habitet deus. Quod filij dei fiāt, Ioannes in epiſtola teſtatur, dicens: Si ſcitis quoniā iuſtus

Ezech.16 Pſal.44 1.Cor.12 Amos.3 Pſal.36 Iudi.5 Eccle.2 Pſal.115 1.Ioan.2

eſt deus, ſcitote quoniã & omis qui facit iuſtitiã ex ipo na
Ioan. 1 tus eſt. Idem in euangelio: Quotquot aũt receperunt eum
dedit eis poteſtatem filios dei fieri, qui nõ ex ſanguinibus
neq; ex uoluntate carnis, neq; ex uoluntate uiri, ſed ex deo
nati ſunt. Quod præterea domus dei ſint, apls Paulus Co-
1. Cor. 3 rinthios inſtruens declarat, cũ ait: Neſcitis quia templũ dei
1. Cor. 6 eſtis, & ſpũs dei habitat in uobis. Et iterum: An neſcitis
quoniã membra ueſtra templũ ſunt ſpũs ſancti, qui in uo
bis eſt. Et cum nõ modo intra ſe deum habitantẽ habeant
uerumetiã ipſi in deo habitent, hoc eſt in templo non ma-
nufacto neq; huius creationis. Inter uaſa quoq; templi cõ
2. Timo. 2 putantur: ex his Paulus uas electionis appellatus eſt, por-
tans nomen domini in gentibus, & ipſe in domino per-
manens. Cæteri etiam apoſtoli apoſtolicíq; uiri uaſa ele-
cta fuere, uaſa magnæ domus, alij quidẽ aurea, alij uero ar
Eſa. 52 gentea. Ad quos propheta: Mundamini, inquit, qui fertis
uaſa dñi. Neq; poterit eſſe uas domini, qui ab omnibus ne-
quitiæ ſordibus non fuerit emundatus. Etem̃ peccator
quoq; uas eſt, ſed in contumeliã factum non in honorem
uas impurũ, uas non dei, ſed diaboli. Quiſquis igitur &
ſpũſſancti habitaculũ, & uas dei ſanctificatũ atq; utile eſ
ſe deſyderas, uiam derelinque uitiorũ, ac per uirtutũ ſemi
tam greſſus tuos dirige, ab otio atq; uoluptatibus diſcede
& ad cœlum aſcendendi labori ac ſollicitudini te q̃primũ
accinge, ut pro iuſtitiæ fideiq; operibus mercedem capere
merear ſempiternam, & tandem in illo procuius amore
te exercueris, feliciter conquieſcas.

¶ De præmio iuſtorum. Caput. XIII.

ETenim ſi iuſtitia pietateq; prediti hoies ab omnipo
tenti deo, tot tantiſq; bonis afficiantur in terra, q̃to
magis in cœlo, ubi æternũ eis ipſe conſtituit habita
culum, ubi ſedem perfectæ conſummatæq; beatitudinis
Prouer. 3 eſſe uoluit. De qua in prouerbijs dicitur: Habitacula iuſto
Pſal. 45 rum benedicẽtur. Et in pſalmo: Sanctificauit tabernaculũ
ſuum altiſſimus. Cum itaq; ſit, illi proculdubio qui illuc
transferẽtur, perpetuo benedicti ac beati erunt, gaudentes
in conſpectu dei ſemper, iam ſalutẽ conſecuti nulli prorſus

iniuriæ obnoxiam, nullius ſollicitudinis participē, bonoꝝ
oīm plenam atq; confertam. Idcirco Pſalmiſta ait. Vox ex Pſal. 117
ultationis & ſalutis in tabernaculis iuſtoꝝ. Idem alibi: Pſal. 95
Gaudebunt campi & oīa quæ in eis ſunt. Tunc exulta-
bunt oīa ligna ſyluaꝝ a facie domini, quoniā uenit iu-
dicare terram. Tunc eñ iuſti rapientur ab angelis obuiam
Chriſto, & ad partē dextram collocati cum ipſo ad cœleſte
regnū tranſmigrabunt, ipſo Chriſto dño dicente: Venite Matth. 25
benedicti patris mei percipite regnū a conſtitutione mun
di uobis paratū, qui & in peregrinos hoſpitales, & in ege
nos liberales, & in afflictos fuiſtis miſericordes, accipite
tandem pro modicis magna, pro terrenis cœleſtia, pro bre
uibus ſempiterna. Hæc igitur erit bñdictio illa, de qua Sa-
lomon ait: Benedictio dñi ſuper caput iuſti. Quā rem lati- Prouer. 10
us quidē explicat Pſalmiſta, dicens: Quis aſcendet in mō- Pſal. 23
tem dñi? aut quis ſtabit in loco ſancto eius? Et reſpondet:
Innocens manibus et mundo corde, hoc eſt qui nec actio
nis improbæ, nec cogitationis malignæ uitio fuerit pollu-
tus. Deinde ſequitur: Qui non accepit in uano animā ſuā,
nec iurauit in dolo proximo ſuo, hoc eſt, qui poſt uanita-
tes & inſanias huius mūdi nō abijt, nec quemq; uerbis ad
fraudem compoſitis decipere eſt conatus. Hic inquit, acci-
piet benedictionem a domino, & miſericordiā a deo ſalu
tari ſuo. Non eñ ex operibus iuſtitiæ quę fecimus nos (ait Titum. 3
apoſtolus) ſed ſecundū ſuā miſericordiā ſaluos nos fecit.
Iuſtitia quidē idoneos reddit ad promerendā gratiam, ſed
profecto niſi Chriſti domini merita acceſſiſſent, beatitudi
nis donum accipere, nemo dignus eſſet. Vnde & in pſal-
mo eſt dictum: Salus iuſtoꝝ a domino. Nemo igitur ſuis Pſal. 36
meritis arroget, quod diuinæ eſt liberalitatis, ne elatione
amittat, quod in humilitate ſperauit. Iuſtus quia in omni-
bus ſe ſubmittit, a domino ſublimatur, iuxta illud Eccleſi Eccle. 20
aſtici: Qui operatur iuſtitiā, ipſe exaltabitur. Non ſolum
aūt ſe ſubmittit qui iuſtus eſt, ſed etiā oñi proficit probita
te uitiaq; deuitat. Sic eñ in Eſaia legitur: Qui ambulat in
iuſtitijs & loquitur ueritatem, qui proijcit auaritiā ex calū Eſa 23
nia, & excutit manus ſuas ab omni munere, qui obturat

aures ſuas ne audiat ſanguinem,& claudit oculos ſuos ne uideat malũ,iſte in excelſis habitabit. Igitur qui in his nõ ambulat, non eſt iuſtus: & qui non eſt iuſtus, habitare in excelſis non poterit. Iuſtum aũt per eundem prophetam conſolaĩ dñs,& promiſſis remunerationis allicit, dicens:
Eſa.3 Dicite iuſto quoniam bene,quoniam fructũ adinuentionum ſuarum comedet. Porro iuſtorum remuneratio quid eſt
Pſal.105 aliud,niſi æterna beatitudo? Beati,inquit propheta, q cu-
Pſal.118 ſtodiunt iudiciũ,& faciunt iuſtitiam in omĩ tempore. Et alibi: Beati immaculati in uia qui ambulant in lege domini. Et in euangelio: Beati qui eſuriunt & ſitiũt iuſtitiam, quoniam ipſi ſaturabunĩ.Hi enim pro operibus iuſtitiæ replebunĩ bonis felicitatis æternæ,& ipſa uirtutũ eſuries ac ſitis refici merebiĩ dapibus glorię cœleſtis,dicente prophe
Pſal.67 ta: Iuſti epulenĩ & exultent in conſpectu dei,& delectenĩ in lætitia. Illuſtrabunĩ inſuper ex diuina uiſione,& animę beatificatæ decor redũdabit in corpore immortali atq; in-
Matth.13 corruptibili,dicente ſaluatore: Tunc iuſti fulgebunt ſicut ſol in regno patris eorũ. Cęterum ne pluribus immoremur in ſingulis,nemo eſt qui uel fando explicare, uel cogitando queat comprehendere,quanta ſiue qualis iuſtorum in cœleſti regno ſit merces: hoc tibi teſtatur apoſtolus,dicẽs: Nec
1.Co.2 oculus uidit,nec auris audiuit,nec in cor hominis aſcẽdit, q̃ grande bonũ ſit,quod deus ipſe ſuis dilectoribus poſſidendũ fruendumq; pparauit. Audiamus igitur(ſi tale bo-
1.Pe.1 num conſequi cupimus)Petrũ apoſtolũ exhortantem: Succincti,inquit,lumbos mentis ueſtræ,ſobrij ac perfecti ſperate in eam,quæ offerĩ uobis gratiam, in reuelatione Ieſu Chriſti, quaſi filij obedientiæ: non configurati prioribus ignorantiæ ueſtræ deſyderijs, ſed ſecundũ eum qui uocauit uos ſanctũ,ut & ipſi in omni conuerſatione ſancti ſitis. Tanti eſt ergo facienda pie ſancteq; uiuendi uirtus, quanti ipſa uirtutis merces, quæ eſt ſummũ hominis bonum,ad quod per hanc quidem uirtutem peruenĩ. Tales igitur ſimus,qualibus iſta quę dicta ſunt,cõferri credimus

¶ De peccatis principalibus per ſeptem lepræ genera ſignificatis. Caput. XIIII

PORro bonitatem ipſam magis ac magis expetemus, cum peccati quoq; mala conſyderauerimus. Quicquid legi diuinæ aduerſatur, quicquid uirtutibus cõtrarium eſt, rationiq; repugnans, peccatũ eſt. Inter peccatum & delictũ quidam diſcernunt, delictumq; leuius eſſe aiunt. Id em̃ delictũ dici, cum nõ facimus quod debemus peccatũ uero, cum committimus quod non debemus: in illo boni omiſſionem eſſe, in hoc perpetrationem mali. Vtroq; tamen uocabulo ſcriptura pluribus in locis indifferenter indiſtincteq; utitur. Cæterũ non parua inter ſe peccatorum diſcrimina ſunt, cum aliud alio longe grauius ſit de teſtabileq; magis, uel diuerſi generis atq; conditiõis. Peccatum in lege ueteri per lepram ſignificari nouimus: & ſicut uariæ ibi lepraꝵ ſpecies notantur, ita uaria eſſe peccata manifeſtũ eſt. Colore habituq; dijudicantᷓ lepræ, ſic peccata ſpecie atq; pondere. Non incongrue igitur ipſa ſeptẽ capitalia uitia, ſeptem generibus lepræ nunc comparare conabimur Prima quidem lepra deſcribitur coloris albi in cute carnis uiuæ cum capilloꝵ aſpectu mutato. Albedo iſta pallor inuidiæ eſt. Inuidus de alieno bono dolens liuidam præfert faciem: dumq; male affecti animi ſtimulis agitur & inquietatur, in carne uiua uitium eſſe dicitᷓ. Tũc autem & capillus mutatur, cum relicto rationis conſilio, cuius in capite ſedes eſt, prauæ cupidinis affectum ſequimur. Nihil aũt nequius, q̃ quos imitari debemus, eis inuidere uelle. Alterũ lepræ genus florere dicitur, ac totum quidem corpus a capite uſq; ad pedes occupare, quæ tamen munda eſſe putatur, niſi caro uiua apparuerit. Hanc equidem mentis torporem eſſe reor, & ad ea perſoluenda quæ tenemur otioſitatem atq; ex tedio neglectũ, quod uitium acedíam appellant. Ea ſane totũ hominem poſſidet, dum mollem penitus & effœminatũ reddit. Munda aũt eſt, niſi caro uiua apparuerit: quia uitium iſtud nec ſtultis, in quibus ratio mortua eſt, imputatur: nec mala ualetudine affectis, quoꝵ bona uoluntas morbo impedita eſt corporis. Tertia lepræ ſpecies, ulcus eſt in carne natum & ſanatum, & in loco ulceris cicatrix alba ſiue ſubruſa, & carne reli-

Leui. 13

Inuidia

Acedia

Auaritia.

qua humilior preſſiorq́; pili etiam in candorē uerſi. Vlcus in carne auaritiam eſſe exiſtimo, cuius uulnus tunc obductum uidetur, cum auarus adeptus eſt quod concupierat. Cæterū quia nec adepto ſatiatur, nondū ſanatū uulnus cicatrix inæqualis ac diſcolor oſtendit. Et quoniā ille nulla copia contentus in ſuperfluis parandis cumulandiſq́; laborat ſemper, pilos habere dicitur qui ſunt ſuperflua corporis cicatrix autem alba delectationē in acquirendo indicat, ru-

Fornicatio fa ardorem in concupiſcendo. Quartū lepræ genus dicit. Caro & cutis igne aduſta & ſanata, ſed & ipſa cicatricem habens albam ſiue rufam reliqua cute humiliorē, pilorū colore mutato atq́; in cicatricis cute lepra excreſcēte. Quid eſt lepra iſta, niſi libidinis igne ſuccenſa appetitio? quę tūc quidem ſanatur, quando uel explet legitimo matrimonio auiditatē, uel coercet excolendæ caſtitatis gratia. Sed ſi priſtinæ uoluptatis recordatio labefacere ac mutare cœperit propoſitū, nec iam meretricari erubuerimus, cicatrix ſuſcepit inæqualitatē cutis, & coloris pilorumq́; mutationem. Conuerſa eſt ēm in candorem carnalis delectationis, & in rubedinē inflammatæ auiditatis, & in lepram excreſcentē eo q́ frequentr uſu non ſatiatur turpis libido, ſed magis accenditur.

Gula. Quintum genus lepra capitis eſt & barbæ in uiro uel muliere, cum locus humilior fuerit reliqua carne, & capillus flauus ſolitoq́; ſubtilior, lepra īquit capitis & barbæ eſt. Caput & barba gulæ contigua ſunt, non inepte igitur lepram hanc ad crapulæ uitium referemus. Quoties ꝑ ingluuiem impotes rationis facti fuerimus, & iam nec lingua ſuum implere officium ualuerit, capitis ac barbę lepra erit. Non capitis & barbæ *Aaron*, in quibus eſt benedictionis diuinæ unguentum, ſed capitis & barbæ eorū quibus manna faſtidio eſt, & *Aegyptiæ* carnes uoluptati. Capillus autem flauus, qui meretricibus conuenit, guloſorum impudentiam deſignat, quorum temeritati nihil obſtat, quin ſemper obſcœnum ac turpe aliquid aut dicant aut faciant. Tunc uero extenuatur capillus, cum bona animi per luxuriam conſumuntur. Locus autem lepræ ubiq́; humilior prædicatur, quia in ea parte uirtus animæ depri-

mitur, in qua peccatur, non in qua non peccatur: poteſt eñ fieri, ut aliquis partim uirtutibus præſtet, partim alicui uitio deditus ſit. Sexta lepra caluitij eſt. Si in caluitio, inquit, uel recaluatione albus uel rufus color fuerit exortus, et hoc ſacerdos uiderit, condemnab it eum haud dubie lepræ, quę orta eſt in caluitio. Quoniam caluitium ſumma capitis occupat, per hoc ſuperbiæ elationem ſignari reor. Semper ſe ſupra ſe erigit ſuperbus, inani tumet gloria, pares contemnit. Cum de animi bonis inaniter ſeſe iactat, albus color eſt in uertice: cum de bonis corporeis atq; fortunæ gloriatur, rubedo quæ corporeis conuenit, ſedet in capite. Et qa caput caluitio deforme ſit, utpote capillorum ornamento uacuum: innuit nobis, nihil eſſe honeſto uiro indecentius, ꝙ inanis ac ſuperba ſuimet iactatio. Septima uero ac ſuprema iſtarum, quæ in Leuitico ſimul tractantur lepra, nõ hominis eſſe dicitur, ſed ueſtimenti. Veſtis linea, inquit, ſiue lanea, quæ lepram habuerit in ſtamine atq; ſubtegmine, aut certe pellis uel quicquid ex pelle confectũ eſt: ſi alba uel rufa macula fuerit, infecta lepra reputabitur. Demus hanc (ſi libet) quod reliquum eſt, iracundiæ uitio. Cũ enim nulla animi paſſio ita hominem infatuat atq; dementat ut iracundia, merito lepra iſta non hoīs eſt, ſed ueſtis: hoc eſt eius, qui nihil in ſe hoīs habet præter figuram: quiq; ueſtimentum hoīs dici potius debet ꝙ homo. Qui cito iraſcitur, leuis eſt ut linum, qui cito placatur, mollis ut lana: qui immaniter furit, ueſtis ex pelle ferina eſt. Homo eñ cum in honore eſſet, non intellexit, comparatus eſt iumẽtis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis. Lepra hæc in ſtamine eſt & ſubtegmine: quia iracundus & intus furore æſtuat, & foris petulanti ore rixatur. Quoniã aũt ubiq; color albus ac rufus lepræ tribuit, quęri poteſt, quõ albedo pctõ cõueniat, cum præſertim eccleſia in Canticis nigrã ſe prius fuiſſe fateat, cum erraret: deiñ formoſam, cũ credens Chriſto ſponſo iuncta eſſet: qua ratione igitur lepra candida eſt uel rufa? Sed quia uel tegimus peccata uel oſtentamus, ideo arbitror lepram candidam hypocritarum eſſe ſepulchris ſimilium dealbatis. Rufam uero lepram illos ha-

Superbia.

Ira.

color albus

color rufus

bere, qui manifeſto & ſub multorꝫ conſpectu erubeſcenda committere non uerent. Deniq; ſaluatori qui peccata noſtra tulit dicitur: Quare rubrum eſt indumentū tuum? Præterea fit plerunq; ut cū in peccato deprehendimur, ora inficiat rubor, dum accuſari magis quam peccare pudet. Quare etiam locus lepræ humilior eſt quam cætera quæ ſana ſunt? quia peccatū ad terram animam premit, humiq; allidit: unde & labi atq; cadere dicitur qui peccat: ſtare uero & rectus eſſe qui non peccat. Humilem itaq; lepræ locum grauitas peccati facit atq; pondus: de quo Dauid lamentabat dicens: Iniquitates meæ ſupergreſſæ ſunt caput meū, & ſicut onus graue grauatæ ſunt ſuper me. Non eſt huius loci de hoſtijs quoq; & expiationibus lepræ diſſerere, ſatis ſit generatim iſta breuiterq; perſtrinxiſſe. Nec tamen omittemus illud quoq; lepræ genus obiter attingere, quod poſt aliqua ſeorſum deſcribitur, ut magis aliquid innuat, quam quod cum illis quæ ſimul enumerata ſunt, commune ſit. Lepra hæc domus eſt habentis in parietibus ualliculas, pallore ſiue rubore deformes humilioreſq; ſuperficie reliqua. Domus iſta eccleſia Chriſti eſt. hæc maculas patitur, dū hæreticorꝫ fallacibus argumentis impugnatur: pallor & rubor in maculis eſt: quia hi quidem fidelibus inuidendo liuēt, atq; iraſcendo inflammant, ſed ueritate uicti eiſdem tandem cedunt: atq; ita reliquis orthodoxis inferiores inueniuntur. Recte itaq; ſacerdos lapides in quibus orta eſt lepra, erui atq; proijci iubet, & parietes radi, ut omni prorſus ablata errorꝫ ſpurcitia nec maculā habeat Chriſti ſponſa nec rugam. Non ante pullulare cœperunt hæreſes, quam diſſeminatū eſt euangeliū, nec ante lepra hæc iuſſa eſt obſeruari caueriq;, quam filij Iſrael terram ingreſſi fuerūt promiſſionis. Porro ſicui noſtra leprarꝫ expoſitio duriuſcula fortaſſe uidebit & extorta, ſequatur alios, qui in ipſis enodandis magis ſibi placuerint, dummodo ſciat omnes in hoc conuenire, ut lepram peccatū eſſe aſſerant. Ergo huiuſce morbi ui fœditateq; perſpecta, cogitet, quanta peccati, quod ei comparat, deformitas, qualis pernicies ſit. Sicut enim lepra totius corporis pulchritudinem demolitur, ita omnem

Quare locus lepræ humilior.

Pſal. 37

Hæretici.

Leui. 14

animæ decorem corrumpit pctm̄: atq; hoc ſolum malum eſt, quo illa lædi perireq; poſſit. Nunc tandē unde digreſſi ſumus, eo reuertamur: ut aliam quoq; peccatorꝝ differentiam explicemus: ac poſtremo, quæ ex illis incōmoda nobis oriantur inquiramus.

¶De peccatorum differentia. Ca. XV.

QVædam pctā ita leuia ſunt ac minuta, ut his carere omnino non poſſimus: & quia ueniam facile impetrent, a nonnullis uenialia nuncupantur. Hæc quidem a regno dei non excludunt, aditum tamē ad illud nobis tamdiu impediunt, donec expietur. Nihil enim inquinatum illuc intrabit. Sed nunc de illis duntaxat nobis erit ſermo, quę mortifera ſunt, quæq; uitari & debent quidem & poſſunt: aut ſi commiſſa fuerint, pœnitentiæ doloribus extenuari purgariq;: alioquin ad æternum interitum compellent non pœnitentem, tanto acrius puniendum, quanto delinquendo ab æquitate receſſit longius. Etenim ex his quoq; quæ pernitioſa ſunt, aliud alio execrabilius iu dicatur, ac proinde maiore dignum ſupplitio pœna acerbiore mulctandum. Quodcunq; autem pctm̄ leuiorum modum exceſſerit, mortiferum erit: ideo in ſcripturis dicitur peccatum ad mortem: non ad mortem hanc omnibus communem, ſed ad illam quæ propria damnatorum eſt: quæ utiq; illos quos inuadit, non perimit, ſed quo nihil eſt tetrius, nunq̄ morituros æternis cruciatibus torquet, doloreq; afficit omni morte magis expaueſcendo. Porro ex hac delictorum ſpecie illud maximum eſſe creditur q̄d blaſphemia in ſpiritum ſanctum in euangelio nominatur. Huius criminis a domino ſaluatore coarguti ſunt iudæi, cū dixiſſent, eum in Belzebub non in dei uirtute eijcere dæmonia. Patet ergo pctm̄ in ſpiritumſanctum tunc perpetrari, cum quis dei opera alijs tribuit non errore deceptus, ſed inuidiæ ſtimulis actus, ut dei laudē ſua procacitate obſcuret. Quicunq;, inquit, dixerit uerbum contra filiū hoīs remittetur ei. q autem dixerit contra ſpiritumſanctū, nō remittet ei neq; in hoc ſeculo neq; i futuro. In filiū hoīs pec cat q opiniōe falſus Chriſtum purꝝ hoiem putat: q̄ q dē cul Matt. 13 Pctm̄ in ſpm̄ſctm̄

pa, quia ex ignoratione eſt profecta, ad credulitatem conuerſo atque correcto protinus condonatur. Siquis uero aperte opera dei intelligens uirtutem calumniatur, dum religioni noſtræ inuidet, & quæ per ſpiritū ſanctum facta ſunt, impie ad diaboli poteſtatem refert huius culpa irremiſſibilis eſſe decernitur. Non quia pœnitentibus aliquid non remittatur, ſed quod ſic peccanti ad pœnitentiam conuertendi ſe, facultas denegatur, ueluti indigno dei gratia, qui ſciens ac prudens deo auſus ſit aduerſari, & iam cognitam ſibi ueritatem linguæ petulantia polluere, tantoque ſe ſacrilegio ſponte aſtringi. Illos quoque in inferno magis plectendos credimus, q credetes, euangelicisque inſtructi doctrinis delinquūt, quam qui mādatorum dei ignari peccāt: quod teſtatur ſaluator, dicens: Seruus qui ſcit uoluntatem domini, & non fecit, uapulabit multis: qui autem ignorauit & non fecit, uapulabit paucis. Quis præterea negauerit maius eſſe peccatum eorum qui ſub euangelio ſunt, quam qui olim ſub lege erant? Quis enim neſcit eum magis teneri, qui iam accepit beneficium, quam qui promiſſum adhuc expectat? Illud autem quod ab Iſrahelitis multo tempore fuit ſperatum, nobis in aduentu Chriſti eſt perſolutum. Tanto igitur plus ingratitudinis committimus mandatis domini non obtemperando, quanto plus accepimus gratiæ. Ex his quę dicta ſunt liquido apparet, inter peccata, quæ ad mortem cōmitti dicuntur, aliud alio maius eſſe, plusque pœne mereri, & ſicut genere ita et grauitate differre. Quinetiam in eodē genere pctī eſſe quaſdam acceſſiones, quæ pctm̄ grauent ſi contigerint, eleuent ſi non contigerint. Non eſt huius loci de ijs referre: nimis enim prolixæ tractationis erunt, ſi referantur, & pctōrum diſtantiam oſtendiſſe ſat eſt: nequis forte cum Stoicis delyret, & paria eſſe putans, non magis timeat interimere hominem quam lædere. Noſſe inſuper debemus, ut ſupra eſt dictum, ſiue leue, ſiue graue pctm̄ fuerit, ſi minutorum mēſuram præterierit, pœnæ ignis æterni eſſe obnoxium, & inferni ſupplitia grauitate diſtare nō tempore: quoniam exilij eorum omnium q illuc religantur, finis eſt nullus. Reſtat nunc ut de mortifero crimine in cō-

muni loquendo, quæ peccantem incommoda ſequantur ſcrutemur: ut magis pateat, eiuſmodi pctm̄ q̄ fugiēdū atq; uitādū ſit, cū pſpexerimꝰ, q̄t illud q̄liaq; mala ſequāt

¶ Quæ mala peccato accedant. Ca. XVI.

Bonus deus bonorum autor non malorum eſt. Cum ergo ille q cuncta fecit ualde bona, hoīem q̄q; bonū fecerit, quis eum ex bono malum reddidit, niſi uoluntas mala de libero procedens arbitrio? Itaq; idem ipſe, qui ex deo bonus erat, ex ſe factus eſt malus. Integrum illi fuit, naturam bonam, ſicut a deo acceperat, ita & conſeruare, ſed noluit, neq; curauit. Voluntate igitur non natura mali efficimur, cum peccamus. Et quia peccādo naturam ipſam lædimus, naturæ quoq; conditorem deum ſimul offendimus. Ideoq; peccantibus mala omnia non immerito accidere confitemur: quemadmodum econtrario iuſtis & innocentibus, & non ſuam ſed dei ſequentibus uoluntatem bona omnia euenire. Cur autem iuſtis quandoq; male, & iniuſtis bene? Hoc certe minime uidebitur mirum, ſi rerꝫ exitū, qualis utrorꝫq; futurus ſit ſpectabimus. Iuſtis quippe uiris aduerſa quæ contingunt, ſummæ pennisq; felicitatis meritū p patiētiam cōparant. Malorꝫ uero proſperitas nequioris luxuriæ illis materia eſt, intemperantiæq; diſſolutioris. Tanto itaq; maius merebūtur ſupplitium, quāto in præſentibus uiuēdo delitijs uidētur ſibi eſſe feliciores. Male quidem Lazaro pauperi erat, bene diuiti epulioni, ſed cito & malum illius in bonum commutatū fuit æternum, & huius bonum in æternum malum. Debemus ergo etiam malum hoc quod bonis in uita accidere ſolet, nō malum ſed bonum iudicare: & bonū illud q̄d malis blandit̄, nō bonū ſed malū potius arbitrarī. Quā uere recteq; iſta dicāt, ſatis pſpicue diuerſus eorꝫ finis probat. Soluta tandē quæſtiōe, quæ quidem ſeipſam aperit nō tpalia conſyderantibus, ſed æterna: conſequens eſt, ut pctm̄ ipſum eo magis uitādū ſit, q̄ illa etiā q̄ bona uidēt̄, in ſummā cōuertat pniciē, ultimūq; malorꝫ. Et ſi hoc de rebus q̄ uulgo bonæ putāt̄ cōtingat, q̄d de ijs q̄s malas eſſe iudicāt dicemus, cū p̄mere cœperint uitæ deprauatæ uirū, niſi ſu-

turæ damnationis illas initium eſſe, ſi modo is a pctis in tpe non reſipiſcat, flagitijſqꝫ finē ſtatuendo rurſum uirtuti exercendę pro uiribus incumbat. Cæterꝫ plurima qdem ante damnationem peccatum conſequi ſolent mala, quæ nunc operepręcium erit referre, quo demum cōſtet, præſentis quoqꝫ mali uitandi cauſa non eſſe peccandum. Quę dicam, nolo ut mihi credantur, niſi ſingula ſanctarum autoritate ſcripturarum firmata erunt. Peccati igitur ea prima malignitas eſt, inutilem facere hominē, & neqꝫ ſibi neqꝫ alijs recte conſulentem. Dicitur enim in Eccleſiaſtico: Qui
Eccle. 14 ſibi nequam eſt, cui alij bonus erit? Peccator plærunqꝫ inſtabilis eſt: nunc hoc nūc illud aggredit̄: quod placebat, diſplicet: quod diſplicebat, placet: nihil in illo pōt eſſe firmitatis, qm̄ non ſupra petram ædificat, ſed ſuper arenam, &
Pſal. 11 arundo eſt uēto agitata. Hoc pſalmiſtę crede dicenti: In circuitu impij ambulant. Neqꝫ em̄ recte poſſunt ambulare, q cum deo non ambulant. Peccatū ueri intelligendi acumen hebetat. Ambulabunt, inqt, ut cæci, qa dn̄o peccauerunt.
Soph. 1 Et in euangelio de pctōribus eſt dictum: Cæci ſunt & du-
Luc. 6 ces cæcorum. Cæcus cæcum ducit, & ambo in foueam cadunt. Pctm̄ pdit hūanæ cōditiōis dignitatē, hoīemqꝫ brutis reddit cōparādū. De q̄ pſalmiſtæ uerba tibi fidē faciunt dicētis: Homo cū in honore eſſet, non intellexit, cōparatus
Pſal. 48 ē iumētis inſipiētibus et ſimilis factus eſt illis. Cuius ignominiæ idē uoles nos expertes eſſe, hortat̄ & ait: Nolite fie-
Pſa. 32 ri ſicut equus & mulus, in qbus non eſt intellectus. Quid em̄ deſpicabilius, qd fœdius, q̄ꝫ ex hoīe pecudē effici, et eo q proprius hūanæ atqꝫ angelicæ mētis eſt, intellectu carere? Pctm̄ uitæ ſpacia minuere dicit̄. Sic em̄ de Her Iudæ fi-
Geñ. 38 lio in Geneſi legimus: Fuit Her primogenitus Iudæ filius nequā in conſpectu dn̄i, & ideo ab eo occiſus eſt. Sanctus
Pſal. 54 q̄qꝫ in pſalmis ſpūs loqtur: Viri ſanguinū & doloſi nō dimidiabunt dies ſuos. Et in prouerbijs ait Salomō: Timor
Prouer. 10 dn̄i apponet dies, & anni impioꝝ breuiabunt̄. Sed licet aliqs malus diu uiuat, q̄ꝫ diu in pctō eſt, in morte eſt: teſtatur hoc Paulus apl̄s, dicēs: Vidua quæ in delitijs eſt, uiua mortua eſt. Et in Apocalypſi angelo. i. p̄ſidi eccleſiæ Sardis di

citur: Nomen habes quod uiuas & mortuus es. Et dñs in euang. Sinite mortuos, inquit, ſepelire mortuos ſuos. Ad hæc ne principes qdem ſperent, diu poſſe regno ſuo frui, ſi ipſum regē regum & dñm dminantium offendere non uerētur: teſtis eſt bis euerſa Hieruſalem, primo a Chaldæis propheta dicente: Propter peccata quæ peccauiſtis, abducemini in Babyloniā captiui a Nabuchodonoſor rege Babyloniorum: deinde a Romanis: quod futurum illis prædixit Chriſtus dominus, quem ob inuidiam perſecuti ſunt. Baruch.6
Hoc autem peccatis exigentibus euenire etiam in Eccleſiaſtico diſcimus, ubi dicitur: Regnum a gēte in gentē transfertur, propter iniuſtitias & iniurias & contumelias & diuerſos dolos: Ipſe quoq; Nabuchodonoſor rex cum eſſet omnium potentiſſimus, deoq; ſe æquaret, regno exturbatus uixit cum beſtijs: donec ad mentem rediens efferre ſeſe deſijt, ſeq; hoīem agnouit, & confiteri cœpit, φ ſolus deus mundi ſit dñs, ius habens in regna hominū, & cuicūq; uoluerit illa diſtribuens. Quinetiam imperio præſtare, diuitijs opibuſq; pollere qd iuuat, ſi quicunq; mortaliū peccat, miſer eſſe probaẗ? Maiore eñ ſui parte: hoc eſt animo miſer eſt: tam & ſi uulgi opinione, q nihil niſi corporis fortunæq; bona mirari didicit, feliciſſimus feraẗ. In Apocalypſi angelus. i. antiſtes Laodiciæ eccleſiæ gloriatur, φ ſit diues & locupletatus & nullius egens, & tamen dicit ei: Ne ſcis quia tu es miſer & miſerabilis & pauper & cæcus, & nudus. Nō eſt eñ felicitas diuitijs abundare, ſed uirtutibus neq; infelicitas inopia grauari, ſed flagitijs. Famem quoq; & mortes delinquentibus minatur dominus, dicēs: Terra cum peccauerit mihi, ut præuaricetur pūaricans, extendā manum meam ſup eam & conterā uirgam panis eius, & immittam in eam famē, & interficiam de ea hoīem, & iumētū. Quod ſi multiplicenẗ ſcelera, grauabiẗ uindicta. Sæpe aūt contingit ut unum pctm̄ plurium cauſa ſit. Dauid adulterium cū Bethſabe cōmiſſum cęlatum uolens Vriam uirum eius obtulit hoſtibus interimendū. Herodes Ioannē a quo illiciti cōnubij arguebaẗ, in carcerē miſit, & capite cædi iuſſit. Nonne illa etiā quæ filiæ ſuggeſſit ut hoc pe-
Eccl. 10
Dañ. 4
Apoca. 3
Ezech. 14

teret, coniugij fefellerat fidē, & matrimonio ꝑtulerat cōcubinatū? utq; illo liberius uteref, iuſtitiæ cultorē, cui talia diſplicebāt, necandū curauit. Nō ab re igif ſcriptura ait: Qui nocet, noceat adhuc, & q ī ſordibus eſt ſordeſcat adhuc. Bonarū quoq; actionum meritum amitti propter pctm̄, hoc Salomon teſtaf, dicens: Qui in uno peccauerit, multa bona perdet. Diuina & in Ezechiele uox eſt: Iuſtitia iuſti nō liberabit eum, in quacunq; die peccauerit. Etiam ſi dixero iuſto, inquit, quia uita uiuet, & confiſus in iuſtitia ſua fecerit iniquitatem, omnes iuſtitiæ eius obliuioni tradentur, & in iniquitate ſua quam operatus eſt, in ipſa morief. Nec præterita igif nec præſentia benefacta proderunt ei, q uel ſemel aliqd morte dignum cōmiſerit. Quid ad hæc? pctm̄ ſapiētiæ donū corrumpit: & eum q ante ſapiens erat deſipere compellit. Tales erant de quibus in Hieremia conquæritur dominus & ait: Stultus populus meus me nō cognouit: filij inſipiētes ſunt & uecordes. Sapiētes ſunt ut faciant mala: bene autem facere neſcierunt. Verſuti quippe et callidi homines, cum aliqd doloſe fecerint, ſapere ſibi uidenf: ſed mundi huius ſapientia, ſtultitia eſt apud deum. Vere autem ſapiens eſt, qui innocentiam ſeruat, ut ei placeat, a quo ut ſaperet, accepit. Ex omnibus tamen malis q̄ in ſe habet pctm̄ hoc teterrimum eſt, ꝙ nos a deo ſeparet: & qui per gratiam adoptionis filij dei ſumus, per pctm̄ efficimur ſerui diaboli. Quod a deo ſeparetur q peccat, audi Ioannem apoſtolum dicētem: Deus lux eſt, & tenebræ in eo non ſunt ullæ: ſi dixerimus ꝙ ſocietatem habemus habemus cū eo, & in tenebris ambulamus, mētimur, & ueritatem non facimus. Idem innuunt prophetæ uerba in pſalmo ad deum dicentis: Tu es deus non uolens iniquitatem neq; habitabit iuxta te malignus, neq; permanebunt iniuſti ante oculos tuos: odiſti omnes qui operantur iniqtatem. Eſaias etiam exprobrat his & ait: Iniquitates ueſtræ diuiſerunt inter uos & deum ueſtrum: & pctā ueſtra abſconderunt faciem eius a uobis ne exaudiret. Quæ enim communicatio lucis ad tenebras (ut apoſtolus inquit) quę ſocietas Chriſti cum Belial? Cum aūt a deo qs recedit, continuo

Apo, ult. — Eccl. 9 — Ezech. 33 — Hier 6 — 1. Ioan, 1 — Pſal. 5 — Eſai. 59

ſit diaboli ſeruus. Nam ſi omnis (ut ſaluator ait) qui facit Ioan.8
pctm̄, ſeruus eſt pcti: nõne etiam diabolo ſeruit, q eum ut
peccet ſtimulat: Iudæi uitijs dediti cum ſe iactarent, deum
habere patrem audiunt. Vos ex patre diabolo eſtis, & de Ibidem
ſyderia patris ueſtri uultis facere. Quam ſententiam ſecu-
tus Ioaones apoſtolus ait: Qui facit pctm̄, ex diabolo eſt: 3.Iohan.3
quoniam ab initio diabolus peccat. Quanta ingitur infe-
licitas eſt, ut homo a deo factus, ad imaginem dei creatus,
eiq; in filium adoptatus nequiſſimi dæmonis mancipeẽ
ſeruituti, ipſumq; habeat patrẽ, tãta cura diligẽtiaq; adhi-
beri debet, ut crimen quod huiuſce mali cauſa exiſtit, caue
atur ac uiteẽ. Illis enim q hoc contempſerint, & poſt pctm̄
ad pœnitẽtiæ remedia non recurrerint, nihil reliquum erit
niſi ut ad ſupplicia nunq̃ finienda damnẽtur, audiantq;
omnium terribiliũ maxime expaueſcendam iudicis uocẽ
dicentis: Ite maledicti in ignem æternum, qui Paratus eſt
diabolo & angelis eius. Hæc ergo ultima pcti pernicies
eſt, q̃ hominem ab hæreditate cœleſtium bonoꝶ exclu-
ſum ad ima pœnarum loca æterno relegat exilio. Deniq;
pctõres mori dicuntur morte æterna, ſicut econtrario iuſti
uiuere uita æterna. Scriptum eſt enim: Homo per maliciã Sap.16
occidit animam ſuam: & anima quæ peccauerit, ipſa mo Ezech.18
rietur. Et in Euangelio pctõribus dicitur: In pctõ ueſtro
moriemini. non morte quæ corpus diſſoluit, ſed quæ ani-
mã ſublata om̃i qeſcẽdi ſpe terribiliter torquet & cruciat.

¶ Quæ peccata ſunt præcipue damnabilia. Ca. XVII.

QVæ ſunt autem uel qualia crimina, quibus grauati homines In profundum inferni demergantur, pſalmiſta explicat ad deum dicẽs: Maledicti qui de Pſal.118.
clinant a mandatis tuis. Et dominus in euangelio eos aſſe
rit extremæ damnationis reos fore, qui erga pauperes &
egenos & afflictos claudunt uiſcera pietatis. Ac præter
hos illi qui non ſpiritui, ſed carni ſeruiunt, dicente apo-
ſtolo: Manifeſta ſunt opera carnis, quæ ſunt fornica- Gal.5
tio, immunditia, impudicitia, idolorum ſeruitus, uene-
ficia, inimicitiæ, cõtentiones, emulatiões, iræ, rixæ, diſſen

ſiones,hæreſes,inuidiæ,ebrietates,comeſſatiões,& his ſimilia,quæ pdico uobis ſicut pdixi: qm̃ qui hæc agunt,re-
1.Cor.6 gnũ dei non poſſidebunt.Idẽ alibi repetẽs ait: An neſcitis qa iniqui regnũ dei nõ poſſidebunt?nolite errare, neq; fornicarij,neq; idolis ſeruiẽtes,neq; adulteri,neq; molles,neq; maſculorũ cõcubitores,neq; fures,neq; auari,neq; ebrioſi, neq; maledici, neq; rapaces, regnum dei poſſidebũt. Hinc ſane in Apocalypſi,talibus flagitijs pollutos angelus
Apoc.22 domini a ſancta ciuitate propellẽdo clamat: Foris canes et uenefici,& impudici & homicidæ & idolis ſeruientes,et omnis qui amat & facit mendacium. Hi & conſciẽtiæ ſtimulis inceſſanter agitabunt,& pœnis exterius illatis affli-
Eſa.66 gentur,dicẽte dño: Eorum qui præuaricati ſunt in me,uermis non morietur, & ignis non extinguetur. Atq; ita dãnatorum propter peccatum tormento nullo unq̃ fine concludẽtur. Nam ſicut in cœleſti regno beatorũ gloriæ finis aliquando futurus nõ timetur,ita in inferno pœnarum terminus nullus unq̃ ſperabitur. Cum ergo iuxta ea quæ modo dicta ſunt,peccati tãta malignitas exiſtat: ut hominem inutilem,inſtabilem,intellectu hebetem,cõditione uilem & abiectum reddat: uitam minuat,regna auferat,diuitias faciat miſerias,aduerſitatibus ſubdat, aliorum inſup delictorũ cauſa ſit,uirtutũ merita tabeſcere cogat,ſapientes infatuet,a deo ſeparet,diabolo copulet, bono ſummo priuet & pœnis afficiat æternis: qd unq̃ tam caueri debet q̃ peccatum? cum nihil oĩno tam nobis eſſe queat noxiũ,nihil ita erumnoſum. Si te tyrãnus torqueat ut pecces,oĩa tormẽta pferre ſatius eſt q̃ peccare: ſi necẽ mineť,mori innocentẽ præſtat,q̃ nocentẽ uiuere. Scias tamẽ nefarium eſſe mortem ſibimetipſi aliquẽ inferre, ut imminens peccãdi piculum diuitet,niſi deus iuſſerit: ſicuti qbuſdam uirginibus iuſſiſſe creditur, quæ ſibi mortem conſciuere, ne ab hoſtibus ſtuprarentur. Quarũ quidem memoriam nequaquã celebraret eccleſia, niſi miraculo reuelatũ fuiſſet, illas non tã proficere ſibi ſe perimẽdo, q̃ dño obedire uoluiſſe. Alioqn nulli licere credimus, qcqd futurũ timeť, ſibimetipſi uitã eripere, ne illũ offendat, cuius lex eſt nõ occides.

Proteruus eſt ſeruus, qui domino depoſitum reddit, antequam poſcatur.

¶ Vnde tanta peccantium multitudo. Ca. XVIII.

PORro cum tot taliaq; ſint, quæ nos ne peccemus deterrent, quid cauſæ eſt, φ peccantiũ multo maior numerus q̃ non peccantiũ exiſtat, multoq; copioſior turba ſit, mundo ſeruientiũ, q̃ mundi domino, & cœli terræq; conditori: ita ut cum propheta cogamur exclamare: Non eſt qui faciat bonũ, non eſt uſq; ad unum. Iam eñ quod futurum dominus prædixerat: abundauit iniquitas, & refrixit charitas, ut propinquum teſtetur ultimi iudicij diem. Multa quippe cernimus, plurima audimus: a quibus abhorret animus, & ne illa ſentire poſſet, ſæpe nobis optauit cum cæcos oculos, tum aures ſurdas. Talia uero mirantibus nobis, cauſamq; inquirentibus reſpondet Eccleſiaſtes dicens: Quia non profertur cito contra malos ſententia, abſq; timore ullo filij hoĩm perpetrant mala. Dilatio igitur pœnæ, peccandi præſtat licentiam. Sed ſi cogitarẽt peccatores tanto acriorem fore uindictam, quanto magis uenire cunctatur, peccandi libidinem coercerent, & nequitiæ finem citius imponerent. Delictorum eñ ultor deus non ſemper ſtatim punit: peccantis aũt pœnitentiam ideo diu expectat, ut ſi aberit correctio, minus excuſabilis fiat pertinacia. Cæterum dum cœleſtis arbiter a flagello quieſcit, nõ remittit iram, ſed colligit: ut totam uno impetu effundat, & plectendi tarditatem grauitate compenſet. Interim ad peccandũ alios corporis prouocat uoluptas, alios honorũ ſtimulat ambitio, alios multa habendi auiditas urget. Ab his tribus tantũ fontibus cuncta quæ ſub cœlo fiunt crimina oriri quidem reor. Etenim uoluptatis germina ſunt, otiũ, uentris ingluuies, iocandi incontinentia, ſcortandi inexplebilis cupido, ſtupri, adulterij, aliæq; libidinis, quæ ne dici quidem honeſte poteſt, perpetratio: & illa quæ libidinẽ incitent, obſcœni cantus, molles muſicorum ſoni, uirorum cũ mulierculis laſciuientia tripudia, aliaq; huiuſmodi plura. Ipſa deinde dignitatũ honorumq; appetitio genetrix eſt inuidiæ, nutrix ſuperbiæ, amatrix inanis gloriæ. Is enim

Pſal. 52
Eccle. 8

qui uideri publico aliquo officio dignus concupiſcit, alijs detrahit, ut ſe efferat aliorum facta deprimit ut ſua extollat, adulatoribus fauet, & uix ullo uitio abſtinet : dum in his etiam quæ perperam agit, ſe laudari cognoſcit. Poſtremo cumulandarum opum auiditas quot ſcateat ſceleribus quis enumeret? Inde ſunt inter fratres odia, inter amicos diſſentiones, iurgia, lites, contentiones, aleæ luſus, periuria, fraudes, furta, rapinæ, contumeliæ, iniuriæ, uulnera, cædes, & citius adeundæ hæreditatis gratia concupitæ ante diem parentum mortes. Quid multa? nullũ prorſus flagitiũ, in quo aliquid ſperatur lucri, deuitat auaritia, dicente apoſtolo:

1. Timo. 6 Radix oĩm malorum eſt cupiditas. Omnibus aũt malis iſtis carebit, qui tribus illis, a quibus cuncta gigni credimus, cauerere ſtuduerit. Obſtruſis quippe fontibus riuos deficere ac ſiccari neceſſe ẽ. Deſinẽt fluere uitia, cum unde fluãt nõ habuerint. Recide truncum, & rami morienẽ. A uoluptate ambitione, auaritia procul eſto, et nullam cauſam habebis inique aliquid improbeque patrandi. Vt uoluptates fugias, memor eſto ſapientiſſimi Salomonis ſententiæ dicentis:

Eccle. 11 Si annis multis uixerit homo, & in his oĩbus lætus fuerit, meminiſſe debet tenebroſi temporis & dierum multorũ qui cum uenerint, uanitatis arguunẽ præterita. Breuis nam quam momentaneaque uoluptas facile contemnetur, ſi æterna cogitabimus. Vt aũt & terrenarum dignitatũ ambitio in te non habeat locum, recordare quod ob hoc ipſum phariſæos damnauerit dominus noſter, dicens: Væ uobis phariſæi

Luc. 11 qui diligitis primas cathedras in ſynagogis, & ſalutationes in foro. Recordare præterea quã graui onere premunẽ, qui in dignitate conſtituti ſunt: primo quod multo magis illis imputaẽ peccatũ quam cæteris: deinde quod nõ pro ſe modo, uerũ etiam pro oĩbus quibus præſunt, tenenẽ reddere rationẽ Et ſi per eorũ negligentiam plebs deliquerit, tam alienæ quam ſuæ culpæ rei erunt. Vt poſtremo diuitias nõ concupiſcas,

1. Timo. 6 apoſtoli præceptũ ad mentem reuoca. Nihil, inquit, intulimus in hunc mundũ, haud dubiũ, quia nec auferre quid poſſumus: habentes aũt alimenta & quibus tegimur, his

Matth. 6 contenti ſimus. Nam qui uolunt diuites fieri, incidunt in tẽtationẽ & laqueũ diaboli, & deſyderia multa inutilia

nociua, q̃ mergũt hoĩes ĩ interitũ & pditionẽ. Nec dicto-
rũ Chriſti dñi obliuiſcaris. Nolite, inq̃t, theſaurizare ĩ terra Matth.16
ſed ĩ cœlo. Nõ poteſtis deo ſeruire & mãmonę. Quid pro- Luc.6
deſt hoĩ ſi uniuerſum mũdũ lucret, aĩę uero ſuę detrimentũ Luc.12
patiat? Et facilius Camelus trãſibit p foramẽ acus, q̃ diues
aſcẽdere ualebit ad regnũ cœlorꝝ. Et uæ uobis diuitibus, q Luc.16
habetis cõſolationẽ u͂ram. Illius etiã diuitis memẽto qui
ubertate frugũ lętatus, p annos multos his fruiturũ ſe puta
uit, & nocte inſequẽti uita deceſſit, q̃d cõgregauerat alijs
reliquit, ipẽ ſua ſpe fruſtratus ẽ. Ille q̃cꝫ diues menti tuę ſuc
currat, quẽ ueſtiebat purpura, quẽ q̃tidie delicata ſagina-
bãt cõuiuia, nudus in inferno ſepelit, & in igne ardẽs gut-
ta aquę indiget, qua linguã refrigeret. Si talis eſt præſentiũ
diuitiarꝝ fructus, nõne ſtultiſſimus ẽ, q eas cõcupiſcit, et nõ
potius ad diuitias nũq̃ perituras aſpirat? Beati ẽm paupe
res ſpiritu, q̃m ipſorꝝ eſt regnũ cœlorꝝ. Qui ergo tria hæc q̃
ꝓpoſuimus curauerit, ille arbor bona bonos germinãs fru-
ctus erit, mala aũt malos proferẽs fructus eẽ deſinet. Si ẽm
in radice uitium nõ fuerit, nec in fructibus erit. Nõ de prĩ- Matth.7
bus & filijs (ut quidã putauerũt) iſta ĩ euãgelio dicunt, ſed Luc.6
de operibus ex intentiõe animi profectis. Alioqn falſa eẽt
arboris parabola, ſi hoc ſignificaret, ꝙ pr̃ bonus bonos gi
gnat filios, et malus malos. Achab ẽm regũ Iſrael peſſimus
optimi filij ac pijſſimi Iorami pr̃ fuit, & e cõtrario Ezechi
as rex Iuda iuſtus ac ſanctus Manaſſen genuit iniquũ atq̃
ſceleſtũ. Nemo itaq̃ ſuũ pctm̃ prĩs prauitate excuſet. Pr̃ nõ
portabit iniq̃tatẽ filij nec filius nequitiã prĩs: aĩa q̃ peccaue
rit ipſa punieẽ. Qualis cuiuſq̃ ĩ aĩa affectus fuerit, talia ędet
et opa. Intimo prius cordis morbo medicina ẽ adhibẽda,
ut ĩ cute iñ naſcẽtia ulcera curent. Interiora ſi ſana fuerit, ea
q̃ foris ſũt pulchre ac probe ſe habebũt. ¶ De quinq̃ ſenſib.

ET q̃m ſenſus nr̃i uię ſunt, p quas illa, q̃ aĩę bo(Ca.19
nũ corrũpũt, itus penetrare ſolẽt, quali cuſtodia mu
niẽdi ſint, ne id patianẽ, nũc docere conabor. Senſuũ
nr̃orꝝ impar nũerus ẽ. Impar aũt nũerus in ſcripturis diui-
nis mũdus habet, par uero immũdorꝝ diciẽ. Animalia q̃ bi
na in arcã Noæ ingrediunẽ, ex immũdis ſunt, ex mũdis q̃
ſeptena. Numeri ergo ratio nos inſtruit, ne qua culpa ſen-

ſus noſtros pollui ſinamus: quos impar ſupputatio puros eſſe debere oſtendit. Quinario numero ideo cenſentur, ut per legis præcepta eos dirigas: quinq; e͂m uolumina ſunt moſaicæ diſciplinæ diuinitus deſcriptæ. Et quia quinarius etiam quaternariū continet, per quem euangelia ſignant, quicquid legi deeſt, de euangelio adimpletur: ut ſenſus nō ſolum bonos habeamus, uerumetiā perfectos. Quod ſi domino donante adepti fuerimus, tunc ſequetur, quod ipſe
Leui. 26 pollicitus eſt, dicens: Perſequimini inimicos ueſtros, & corruent coram uobis: perſequentur quinq; de ueſtris centum alienos, & centum de uobis decem milia. Si e͂m ſenſus noſtri præceptis diuinis muniti fuerint, uitioꝝ multitudo aduerſum illos præualere non poterit. Cadēt a latere eorum mille & decem milia, ad eos aūt non appropinquabunt. Non oculoꝝ mundiciem inquinabit uiſa mulier, nō aures demulcebit amatorius cantus, non naribus blandietur ad mollitiem animi compoſitū unguentū, nec guſtus integritatem luxurioſi corrumpent ſapores, neq; tactū ſubuertere iniuſtæ actionis cupiditas ualebit. Ab om͂i malaꝝ paſſionū iniuria tuti erimus, ſi quoties oppugnamur, ad arma inſtitutionis diuinæ ſanctorumq; exemploꝝ protinus recurremus. Tunc nempe Ieſu duce, quinq; illi reges .i. quinq; corporis ſenſus, qui nobis imperando regnabāt, ad ſpeluncam conſcientiæ noſtræ compulſos mori ſibi cogemus, ut iam uiuere deo diſcant obedireq; ſpiritui, ſerui eius facti, cuius antea dn͂i fuerant. Tunc in euangelio quinq; talenta nobis a deo credita, alia quinq; ſuperlucrabunt, duplicato quæſtu ſpiritualiū negociatione actionū. Tunc quinque uirgines non iam fatuæ, ſed prudentes comparato miſericordiæ oleo, accenſiſq; lampadibus charitatis, occurrentes cœleſti ſponſo intrabunt cum eo ad nuptias æternæ celebritatis. Tunc deniq; dicetur nobis: Beati
Lu. 19 oculi qui uident quæ uos uidetis: multi prophetæ & reges uoluerunt uidere quæ uos uidetis, & non uiderunt, & audire quæ auditis & non audierunt. Relinquamus igitur cum uitijs terrenas uanitates, & nō lacte ſicut paruuli, ſed ſicut perfecti ſolido cibo utamur: exercitatos (ut apoſtolus

air)ſenſus habentes ad diſcretionẽ boni ac mali. Hoc eſt in bonis operibus quotidie ſe exercendo, mala aũt fugiendo, eorumq́ꝫ cupidini ſemper nobis aduerſanti repugnando. Siquidem ſenſus noſtri (ut diximus) ſemitæ ſunt, a ſede animi per corporis foramina patentes: per has hoſtes intrare deſyderant, ut uirtutũ ciuitatem expugnent, & his expulſis ipſi ſibi dominent. Oculos quęcunq́ꝫ uiſu pulchra iucundaq́ꝫ ſunt, infeſtant: quæ ſi concupiſcere cœperit animus, per ianuam oculoꝝ irrumpit ſiue uenereæ uoluptatis turpis appetitio, ſiue pompæ luxuriæq́ꝫ ſectandæ cura, corporiſq́ꝫ ornandi ſtulta ſedulitas. Auribus inſidiantur lasciuientiũ poetaꝝ carmina, impudici cantus, tibicinũ cytharedorumq́ꝫ ſoni: quibus delectatus animus & in mollitiem reſolutus iam inimicis prodere ciuitatẽ meditatur, et illos admittere per portam male cuſtoditi auditus. Olfactum debellare properant unguenta: ꝙ ſi odore per nares penetrante intus latens animus captus fuerit, omibus muliebribus delitijs ad ſe aditum aperiet, neq́ꝫ eum odoramẽtis ad luxuriam uti pudebit. Cum guſtu certabunt eſculentorum poculentorumq́ꝫ exquiſiti ſapores: quoꝝ auiditate ſuperatus animus per lubricum gulæ callem, crapulã illabi permittet: uentriq́ꝫ fauere incipiens, temperantiæ renunciabit. Omnibus aũt aduerſarijs iſtis eorumq́ꝫ ſimilibus uiam tactus patefaciens, quicquid per alios ſenſus affectauit, id per ſe tandem opere complere maturabit: & tũc demum animus ipſe perditæ uitæ conſcientia pulſatus cum Hieremia queri poterit, flenſq́ꝫ ac lugens exclamare: Mors aſcendit per feneſtras noſtras, ingreſſa eſt domos noſtras, diſperdere paruulos de foris, iuuenes de plateis. Vitijs eñ dominantibus bona animi concidere ac perire neceſſe eſt. Porro ut bona uigeant, & mala repellant, ſingulis remedijs ſinguli roborandi atq́ꝫ tuendi ſenſus erunt.

Hebre. 5 — Viſus. — Auditus. — Odoratus. — Guſtus. — Tactus. — Hiere. 9

De Viſu. Caput. XX.

VT aũt ergo mundos habeas oculos mundi pulchritudinem immenſitatemq́ꝫ intuere, & eius opificẽ ac gubernatorem deũ intellige, mirabiliumq́ꝫ operum lauda magis mirandũ autorem. Si uenuſtæ mulieris

forma occurrerit tibi, tunc cum propheta deũ deprecare:
Auerte oculos meos,ne uideant uanitatẽ: ꝙ ſi illa ſuũ in te
Eccle.27 figat obtutũ,tu retrahe tuũ,& memento eſſe ſcriptũ: An-
Ezech.20. nuens oculos fabrificat iniqua:proptereaq; præcipi in E-
Eccle.2 zechiele: Vnuſquiſq; oculorꝫ ſuorũ offenſiones abijciat.
Audi confitentẽ Salomonẽ:Omnia,inquit,quæ deſydera-
uerunt oculi mei,nõ negaui eis: & cum nihil omnino in
hac uita permanſurũ animaduerteret exclamauit: Vanitas
Matth.6 uanitatũ & oĩa uanitas. Audi & ſaluatoris in euangelio
dictum: Lucerna corporis tui eſt oculus tuus: ſi oculus tu-
us fuerit ſimplex,totum corpus lucidũ erit: ſi aũt oculus tu
us fuerit nequam,totũ corpus tuum tenebroſum erit. Si-
quidem oculi uagi & immodeſti reliquorꝫ quoq; ſenſuũ
parere ſolent incontinentiã,& nec audire nec odorari nec
guſtare nec tractare pigebit aliquid,quod uoluptati erit cõ
ſpicere. Sicut aũt ſimplex aſpectus formã decoremq; oĩm
quæ uidet, ad conditoris laudẽ refert, ita reliqui ſenſus eũ
imitati nihil prorſus admittunt, quod deo minus gratũ fo
re arbitrantur:atq; ita puri oculi totũ corpus lucidum red
dunt. Repulſis eñ uitiorꝫ tenebris adamata uirtus ſpiritũ
Matth.6 ſimul et carnẽ ſuo irradiat fulgore. Si te,inqt, ſcandalizat
oculus tuus, erue eum & proijce abs te, melius eſt tibi cũ
uno oculo ingredi in uitam æternã, ꝙ̃ duos oculos haben
tem mitti in gehennam. Non corporis oculus eruendus ẽ,
ſed mentis. Nam clauſis quoq; oculis peccant cæci. Com-
peſce igitur animi motũ ad illicita laceſſentẽ,& melius ti
bi erit,abſq; præſentiũ uoluptatũ uſu ad æternas tranſire
delitias, ꝙ̃ tota uita per oẽs uoluptatũ illecebras deducta
ſupplitijs mancipari ſempiternis. Vt ergo regni potius hæ
res ꝙ̃ pœnæ reus inueniaris, imitare ſanctiſſimi Iobi con
Eſa33. tinentiam,qui ait: Pepigi fœdus cum oculis meis,ut ne co
gitarem quidẽ de uirgine. Conuenerat quippe cũ oculis,ne
aſpicerent,ſecũ ne cogitaret. Spectaculis quoq; illis adeſſe
caue,in quibus laſciua inhoneſtaq; aguntur: libidinis eñ
incitamenta ſunt,& in quibus cæde humana graſſaĩ, ne
ſæuitiæ impietatiq; aſſueſcas,cum proximi tui cruore ocu
Ioan.31 los ſatiaueris. Ab his auerſus prophetã audi dicentẽ: Qui

obturat aures ſuas, ne audiat ſanguinem, & claudit ocu-
los ſuos ne uideat malũ, iſte in excelſis habitabit.

De Auditu Caput. XXI.

AVrium aũt cõſeruare integritatem ita oportet. Caue ne quid obſcœnũ, ne quid iniquũ, ne quid ab humanitate alienũ libenti animo auſcultes, dicente ſcriptura: Sepi aures tuas ſpinis, & linguã nequã noli audire. Eccle. 28 Delatoribus, detractoribus, impudicis, inaniter inconditeq; garrientibus, impie de religione ſentientibus nõ accommodes auditũ, niſi contradicendi, redarguẽdi, refellẽdiq; cauſa. Fabulas amatorias, quæ ad turpem libidinem prouocant, audire noli. Tendiculas diaboli illa eſſe crede, quibus nos irretitos morti tradere moliť mergereq; ĩ profundum. Ab adulantiũ quoq; & ad gratiam loquẽtiũ uerbis aures auerte, ne falſis laudatiõibus elatus maius aliqd eſſe te reputes q̃ quod es, & tibi tribuas, quod deo erit tribuendũ, merearisq; ab aplõ corripi dicente: Quid habes 1. Cor. 4 quod nõ accepiſti? & ſi accepiſti, quid gloriaris quaſi non acceperis? Nihil deniq; audire te delectet, quod corpus tãtum uoluptate afficiat, aĩæ aũt ſaluti nihil cõferat. Pernitioſa em̃ res eſt, aures cantu dulci ſuauibuſq; ſonis delinire, & animæ pati detrimẽta, cum potius animæ ſalus per corporis labores caſtigationeſq; cõquirenda ſit, per ieiunia, per uigilias, p ſcribendi, legendi, orãdi, alioſq; adhortandi fatigatiões Operarijs quippe, impigris ac ſollicitis opus eſt patrifamilias in uinea ſua excolẽda, nõ otioſis & oſcitãtibus, & qui fructũ capere negligunt, dũ florũ foliorũq; luxuria delectenť. Quæ ergo ſpũi cõducunt, illa audias, quæ aũt carni blandiunť, ueluti mortifera nõ admittas. Porro ut ex deo te eſſe teſteris, uerba dei audi. Illis q hoc contemnunt diciť: Propterea uos nõ auditis quia ex deo non eſtis. Ioan. 8 Aperi aures ſapientiæ, & ſcientiæ ſalutari, & in ea delectare, ut proficias magis. Intereſſe prædicationibus ac ſacris eccleſiæ lectionibus ſtude: nec ſolum auſcultes quæ dicuntur, ſed etiam memoriter teneas. Non abſq; myſterio eſt dictum: Audi cœlum, auribus percipe terra. Terra es, ſi au Eſa. 1 ditenus diuina auſcultes; cœlũ es, ſi audis, Audit autem qui

ſermoni bus ſacris catholicæq; doctrinæ cum auditionem tum obedientiam præſtat. Vnde audire interdũ pro parere iuſſaq; perficere uſurpatur. Ad hanc audiendi perfectionem Iacobus apoſtolus nos hortatur, dicens: Eſtote factores uerbi & non auditores tm̃ fallentes uoſmetipſos. Quia ſi quis auditor eſt uerbi & non factor, hic comparabit̃ uiro conſyderanti uultũ natiuitatis ſuæ in ſpeculo. Conſyderauit em̃ ſe & abijt, & ſtatim oblitus eſt qualis fuerit: qui aũt proſpexerit in lege perfectæ libertatis, & permanſerit in ea, non auditor obliuioſus factus, ſed factor operis, hic beatus in facto ſuo erit. Bonũ ergo auditorem, non audiendi attentio, ſed agendi probat ſollicitudo, poſtq̃ quæ agenda ſibi ſint ut deo placeat, didicerit. Huic em̃ dicere licebit

Iacob. 1

Dominus mihi aperuit aurem, ego aũt non contradico, retrorſum non abij. Interioris hoĩs iſta auris eſt, quam dñs aperit: ut uerba uitæ in cor eius infundat, quẽ diligit. Sunt tamen nonnulli uſq; adeo peruerſi, ut ne exteriorem quidẽ corporis aurem præceptis diuinis præbere uolunt: ſed ſeculi uanitatibus dediti, & temporalibus immerſi negotijs, ita uiuunt, quaſi qui poſt præſentẽ uitam nihil futurũ expectent. Hi ſi qua tandem ſæuientis fortunæ moleſtia cõpulſi deo ſupplicant non exaudiunt̃. Neq; em̃ liberari de peccato, ſed de calamitate deſyderant. Ait ergo ſcriptura: Qui declinat aures ſuas ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis: ut uidelicet non modo non impetret quod petit, ueрũ etiam ipſe execretur ut infidelis: & nouiſſima eius prioribus peiora fiant. Aduerſum tales uociferatur Hieremias & ait: Ecce incircumciſæ aures eorũ, & audire nõ poſſunt ecce uerbũ domini factũ eſt eis in opprobriũ, & non ſuſcipient illud. Sed cum ob hoc eos Chaldæorũ ditioni ſubdendos denunciet, innuit nobis, contemnentẽ ſcripturę ſanctę præcepta dæmonibus eſſe ſubijciendũ: ut qui ſalutaria audire noluit, perditionis æternæ afficiatur ſupplicijs.

Eſa. 50

Prouer. 19

Htere. 6

¶ De Odoratu Caput. XXII.

Cauendũ poſt hæc ne per nariũ foramina illapſus odor ſua ſuauitate animũ uirilem effœminet: & homo unguentis delibutus contemnat, qui autoritate

præſtare debet. Odores quippe ipſos, quemadmodum & cantus oris & neruorum tibiarumq; ſonos, ad ſacrorũ cultum datos eſſe meminerimus: deoq; laudes celebrandas, non ad corporis humanæ uoluptatem. Odoribus tamen morbos quoſdam curari, quoſdam ne ueniant prohiberi conſtat, & cytharæ ſono Saulem regem conualuiſſe legimus. Roſis itaq; & Croco & floribus & Nardo & Balſamo & omnibus aromatum generibus, iuxta medicorum placita uti licet, curationis gratia, non uoluptatis. Eum uero qui ſanus eſt, & in quo non eſt ægrotationis ulla ſuſpitio, unguentis deliniri, floſculos naribus admouere, in cubiculo ex aromaticis ſuffimentis fragrante deſidere, impupicitiæ argumenta ſunt, & eneruatæ emollitæq; uitæ certiſſima indicia. Talium nanq; uſu lenones, meretriculæ, homineſq; ad luxuriam ſe natos credentes delectantur: nõ illi qui uirtutem præferunt uoluptati, neq; qui ſpiritui q̃ carni ſtudere malunt: neq; qui ſoli deo placere deſyderãt, & Chriſto domino dicere poſſunt: In odorem unguentorum tuorum curremus: atq; ijdem confiteri audent: Chriſti bonus odor ſumus. Veriſſima autem Chriſti unguenta ſunt, fides, ſpes, charitas, caſtitas, pudicitia, manſuetudo, liberalitas, pax, patientia, modeſtia, conſtantia, cæteræq; uirtutes, quarum ſuauitatem quiſquis conceperit, aliarum rerum omnium fragrantiam facile contemnet: immo nefas putabit, opobalſamum uel myrrham uel ſtacten uel caſſiam uel nardum: uel queuis alia odoramenta olere: cũ magis eum, qui cœlo dignus eſſe cupit, ſpernere terrena, & uirtutum ac ſanctimoniæ odore fragrare oporteat. Quem ſi aſſecutus fuerit, quicquid naribus gratiſſimum ſuauiſſimumq; eſſe creditur, præ illo nauſeam putabit. In cœlo enim quo ille properat, non eſt Engadi uicus balſami ferax, non Sabea regio thuris abundans: non pretioſorum unguentorum mater Arabia, ſed quod his longe redolentius ac ſuauius habetur, diuinæ præſentiæ indicibile odoramentum, & cunctis animę ſenſibus nunquam defutura dulcedo, apoſtolo dicente: Nec oculus uidit, nec auris audiuit, nec cor hominis excogitauit, quanta præparauit deus 1. Cor. 2

dilectoribus contemptoribuſq; uoluptatis. Percurre ſpecu
latione mentis ſctõrum uitam: & ſi inueneris, ꝙ per mul
tas tribulatiões oportuit illos intrare in regnũ dei: impoſſi
bile eſſe crede, ut uoluptarij ac delicati, niſi pœnitẽtiã agãt
& mores mutẽt, & laboribus magis ꝗ̃ otio luxuriaq; de
lectẽt, eo poſſint conſcẽdere, & de temporalibus delitijs
repente ad æternas tranſire.

¶ De guſtu. Ca. XXIII.

GVſtus quoq; continendus eſt, ne crapulæ appeten-
tia polluatur animus. Gulæ quippe iſta uoluptas cũ
dominari cœperit, ad quæq; turpia & inhoneſta
hominem impellit, multiſq; afficit incommodis. Gula
Noe. Noe pudenda detexit. Gula Loth ſtupratorem filiarum fe-
Loth. cit. Gula Eſau primogenituræ ius abſtulit. Gula populum
Eſau. Iſrael magna ex parte repentina nece mulctauit. Gula fi-
lios Heli ſacerdotis perdidit. Gula Helam regem Iſrael ſer-
ui ſui gladio interimendum obiecit. Gula Holophernem
Aſſyriorum ducem unius mulierculæ manu perire fecit.
Gula Sodomitas & Gomorrheos prius in nefandos egit
concubitus: deinde igne & ſulphure de cœlo pluente extin
xit: gulæ uitio id illis accidiſſe dominus teſtatur in Ezechi
Ezech. 21 ele, dicens: Hæc fuit iniquitas Sodomæ, ſuperbia, ſaturitas
panis, & abundantia, & otium ipſius & filiarum eius.
Eodem ſenſu in Hieremia idem ait: Saturaui eos, & mœ-
Hiere. 5 chati ſunt, & in domo meretricis luxuriabantur. Ex quo
ſatis conſtat, de uentris ingluuie gigni libidinis intempe-
riem. Cum igitur tot mala ex incontinentia gulæ deriuen-
tur, multo tamen erumnoſiora his deinde ſequũtur. Quid
enim miſerius ꝗ̃ æternæ beatitudinis expertem fieri, &
1. Cor. 6 nunq̃ finiendis affligi ſupplitijs? Ebrioſi, inquit apoſto-
lus, regnum dei non poſſidebunt. Et in euangelio ſeruus
contumax atq; temulẽtus diuidi iubetur, hoc eſt a ſanctis
ſeparari, & illic hypocritarũ partem occupare, ubi eſt fle-
tus, & ex dolore irrequietus dentiũ ſtridor. Qua in re qm̃
tantum eſt periculi, ut amplius eſſe nequeat ſalutis noſtræ
Math. 24 ſollicitus dominus de euangelio clamat: Attendite uobis
Luc. 21 ne grauẽt corda ueſtra in crapula & ebrietate & curis hu

ſus uitæ,& ſupueniat in uos repētine dies illa. Sed de gulæ uitio alibi plenius locuti ſumus, nūc ſummā perſtrinxiſſe ſatis ſit. Vitio aūt iſto carebimus, ſi eos imitari uoluerimus, qui deo placuerunt. Penſemus illorum abſtinentiam illorum quotidiana ieiunia. Multi carnem, multi uinum guſtare noluerunt, dū in cœleſti regno diuinæ uiſionis dulcedine ſaturari cupiunt. Quoſdam pane etiā abſtinuiſſe legimus:& maceratis aqua leguminibus uitam ſuſtentaſſe nihil coctum comediſſe. Alios herbis crudis radicibuſq; contentos fuiſſe. Alios uero ꝑ biduum, ꝑ triduum, ꝑ dies plures nihil de guſtaſſe. Nō hoc dico ut cibis ac potu a deo creatis, uti nefas putem, ſed ut eos q̄ carnibus etiā uinoq; uictitant, ab ingluuie mortifera cōpeſcam. Veſcere igitur alimētis ab eccleſia non interdictis, uinūq; dilutum bibe: non tamen ad uoluptatē, ſed ad corporis neceſſariam ſuſtentationem. Vtere inquā uictu, quo iſti q̄ tecum in monaſterio ſunt utunt̄: cum abſtinent, abſtine: cū ieiunant, ieiuna, & ſemꝑ ad memoriam reuoca. Ideo te monachalē uitam elegiſſe, ut deo famuleris, non ut uentri ſeruias.

¶De tactu. Ca. XXIIII.

TActus poſtremo noſtri ſynceritatem ſeruare poterimus, ſi ab ijs quæ rerum prohibitarum cupiditatē prouocare conſueuerunt, manus continebimus. Bonum eſt homini (ut ait Paulus apoſtolus) mulierem non tangere. Nam ſi uenuſta forma mulierem intuendo periclitatur pudicitia,& ſi magis adhuc cum ea colloquendo, quanto plus periculi imminere credis, ſi poſt hæc neq; a tactu ipſo temperas? Profecto nihil aliud reſtat niſi ut uterq; inter uos excitatæ conſentiat cupidini, & par amborum uoluntas ad perpetrandum illicitæ coniunctionis crimen feratur. Quod ſi manum cohibueris, ne tangas, tantum tibi conferet iſta continentia, ut per oculos conceptum, per affatum auctum obſcœnæ cupiditatis ardorem langueſcere paulatim & extingui, labefactamq; animi uirtutem in integrum reſtitui neceſſe erit. Sin uero ipſum tangendi ſenſum nō refrenaueris, igni in penetralibus cordis iam ſuſcitato ligna addes, & incendium flammæ ualidioris, 1.Cor.7

q̃d te ad interitũ uſq; exurat concitabis. Hoc aũt exitiũ ne tibi contingat, audi ſapientiſſimi Salomonis pceptũ & q̃d docet experto crede: malum em̃ in q̃ ipſe incidit alios caue re iubet, ac de muliere loquens: Longe, inquit. Fac ab ea uiam tuam, & ne appropinques foribus domus eius. Cur ita, niſi te tangẽdi detur facultas ſi propius acceſſeris? quãto magis proximas, tanto maius inis periculum, ne tangẽ do corruas. Minus tibi noxium ignem fore crede, ſi manũ prunis ardentibus indideris, aut ferrum candens tenueris, q̃ ſi laſciuientem adoleſcentulam digito contingas. Prunæ quippe offendent corpus, puellæ uero tactus animam perimet. Pecuniæ quoq; crebra contrectatio animum ad auaritiam ſtimulat. Quamcunq; enim rem tangere delectat, eius largius copioſiuſq; potiundę auiditas creſcit. Prudens itaq; conſtitutio ſeraphici Franciſci fuit, qua cauetur, ne monachi paupertatem profeſſi nummos contingant, ſed illam eleemoſynam quæ pecunia conſtat, ſecularium miniſtrorum manibus colligant: æra igitur quæ neceſſitas emendicare compellit, periculum tangere uetat: per alios recipiũt p alios pro ipſorũ uictu expẽdũt: uſq; adeo ſtipẽ p ſe ſumere timẽt, quã pro ſe poſcere non uerẽtur: ne forte cõtrectatione illius deliniti aliquid ultra neceſſitatem concupiſcant. Nam illum etiam in excelſis cum ſanctis habitaturum prædicat Eſaias, qui proijcit auaritiam ex calumnia & excutit manus ſuas ab omni munere. Quanta autem mala pariat auaritia poſtea ſuo loco dicemus. Porro illos maxime mundas manus habere decet, quibus a propheta præceptum eſt dicente: Mundamini qui fertis uaſa domini. Nihil igitur immundum tangant manus illæ, quibus conceſſum eſt, ut puriſſimum Chriſti corpus in ſacramento palpent, & hoſtiam uiuam offerant deo. Eas manus ne qua peccati contaminet ſpurcities, meminiſſe debemus, ob hoc nobis a deo datas, ut ipſi pręcipuæ qui dedit, ſeruiant, ipſi laborent in operibus iuſtis actionibuſq; probatis. Tu ergo manus tuas ad euoluendos cœleſtis diſciplinę libellos porrige, & in ijs quæ deo placent conſcribendis

Prouer. 5

Conſtitutio ſcti frãciſci

Eſa. 33

exerce,ad pingenda quoq; fingendaue appone ſimulacra illa, quæ uel ſpectatores ad ſanctimoniæ cultum accendant, uel tuam ipſius mentem, ne per inania diuagetur, honeſto labore occupent. Deniq; modis omnibus contende,ut eaſdem manus tuas cum præcibus puras ad cœlum tollas. Ita enim facilius quod poſtulaueris, impetrabis. Et quoniam hic de quo loquimur tangendi ſenſus non ſolum ad manus pertinet, ſed etiam ad reliquum hominis corpus : cuncta corporis tui membra deo autori ſeu ſeruiant, deo in omnibus obſequantur, nihil agant in quo ille offenditur,nihil committant in quo proximi ſcandalizantur. In omni prorſus contactu,immo in omni omnium ſenſuum officio atq; operatione danda eſt opera, ut & uitetur peccatum,cuius præmium eſt perennis apud inferos cruciatus,& colat uirtus,cui promiſſa eſt merces æternæ in cœlo felicitatis.

¶De remedio contra ſenſuum voluptatem. Ca. XXV.

CAeterum ſuper omnia ad reprimendam ſenſuum uoluptatem remedia,iuuabit animo recolere quicquid ſaluatorem noſtrum ſpōte in hac uita paſſum nouimus. Igitur ſi te uana ſpectandi uoluptas prouocauerit, qualem ille uoluptatem capiebat cogita, cum Iudæorum cerneret perfidiam,& ob id flere compelleretur, cūq; eoſdem contra ſe inſurgere uideret, quos ipſe ſaluare uenerat. Si tibi aurium delectatio blandiri cœperit, attende q̄d nam illi delectamentum erat, quotidie ab impijs conuitia audire, ſeq; probris maledictiſq; inimicorum inceſſanter pertundi. Si naribus infuſa odorandi ſuauitas tibi inſidiabitur, Si guſtandi luxurioſa dulcedo ſui deſyderium fecerit, memento illum in utraq; manu pro roſis clauos ferreos pertuliſſe: in ore autem pro dapibus fel, pro uino acetū ſumpſiſſe. Si te deniq; communis toti corpori tactus ad uoluptatem ſollicitauerit, quem ille toto corpore dolorem excepit mente reuolue, Cerne coronatum ſpinis caput, manus pedeſque clauis cruci confixos, latus lancea uulneratum, cuncta deniq; flagellis contuſa membra. Ac ne iam

Viſus. Auditus Odoratus. Guſtus Tactus.

grandioris ætatis eam arctam uiam ingreſſum dicas, audi ipſum in pſalmo confitentem: Pauper ſum ego & in la
Pſal. 87 boribus a iuuentute mea. Ad hæc ſeruorum eius, id eſt, omnium ſanctorum totam uitam, qua cœlum meruerunt percurre, & ſiquid in eo molle, ſiquid uoluptuoſum, ſiqd corpori iucundum delectabileq́ inueneris, audacter imitare. Sin uero econtrario cuncta dura, aſpera, inquieta, triſtia & acerba fuiſſe non ignoras, cur tu ad hauriendas conuerteris uoluptates, ſicut domino tuo, ita & ſeruis eius diſſimilis, tibiq́ metipſi pernicioſus? Quomodo enim eo quo illi conſcenderunt aſcendes, ſi longe aliter atq́ illi uixerunt uiuas? Et cum diuerſa prorſus agas, quomodo nõ etiam diuerſa ſortieris? Nam ſi illi per terrenas tribulationes cœleſte regnum poſſederunt, tu proculdubio poſt breues terrenæ luxuriæ delitias pœnam luiturus es æternam, niſi pœnitentiam egeris. Mitte igitur iſtas, quæ te nunc oblectant uanitates, renuncia uoluptatibus, cuncta corporis blandimenta, ueluti peſtem quandam animæ fuge, & illa potius quæ laborioſa ſunt amplectere, difficilibus aſſueſce, in omnibus morum ſynceritatem ſerua, innocentiam cuſtodi, affectibusq́ moderare. Moderandorum autem quæ ratio ſit, quia locus hic exigere uidetur dicere nunc aggrediar, ope fretus diuina, non meis uiribus quæ nullæ ſunt, confiſus.

Libri quarti finis.

EVANGELISTARII MARCI MARVLI LIBER

Quintus, ſub titulo charitatis, materiam de libidinis cohibitione, matrimonij integritate, eleemoſynarum largitione, beneficiorum collatione & acceptione, & uitijs his uirtutibus contrarijs, complectens.

De temperantia Caput I.

IPſa igit̃ paſſionũ, q̃ a ſenſibus oriunt̃, moderatio, tẽperãtia dicit̃. Ea uirtus uſq; adeo reliq̃s oĩbus neceſſaria ẽ, ut niſi illis comitẽ ſe p̃ſtiterit, continuo ad uitia dilabent̃, & uirtutis nomẽ naturã q; amittẽt. Iuſtitiaq; ipſa ſi tẽperãtiæ freno nõ regeret̃ aut in negligẽtiã, aut in ſæuitiã deſineret. Tẽperantia mediocritatẽ ſeruat, appetitiões domat, ignauiam expellit, dicta facta cogitataq; ratiõis finibus cõcludit. Nihil turpe fieri patit̃, uoluptatibus imperat ne modũ excedãt, dolori ſuccũbere uetat, in oĩbus recti honeſtiq; rõnẽ cõſtare iubet, nõ ſinit extolli proſperis neq; deijci aduerſis, ſed in utraq; fortuna coſtantẽ animũ eſſe iubet. Ne itaq; ſenſuũ tuoꝝ perturbationibus cædas tẽperantia efficiet, & ad illa q̃ memorauimus, cõparãda remedia te diriget: q̃bus tu uſus abiges abs te otiũ & deſidiã, & cupiditatẽ, & turpes amores, et oẽm luxuriã, ut amplecti q̃as laborẽ, ſollicitudinẽ, largitatẽ, pudicitiã, frugalitatẽ. Et cũ uitia q̃ circa uirtutẽ in medio conſtitutã ſunt caueris, illa quoq; q̃ ultra habent̃ uitabis: ne uidelicet labor uertat̃ in laſſitudinẽ, ſollicitudo in curioſitatẽ, largitas in prodigalitatẽ, pudicitia in agendoꝝ dicẽdoꝝq; inutilẽ uerecũdiam, frugalitas in ſtultũ ab oĩbus abſtinẽdi rigorẽ. Cũcta ergo æquis tẽperãtiæ mẽſuris iuſtiſq; proportionibus circũſcribes: ut nec modicitate delinquas, nec nimietate excedas. Optimũq; tibi uidebit̃ ſolertiam ſeq̃ nautaꝝ q̃ in onerãdo nauigio tale tẽperamentũ ſeruant, ut neq; nimio pondere p̃ſſum obruat̃ fluctibus, neq; nimia leuitate ſuſpẽſum lateribus uacillet, & flantiũ uẽtoꝝ ĩpetũ ferre neq̃at. In oĩ q̃ppe uitę tenore, rõnabilis mẽſurę modus utiliſſimus eſt. Intẽperãtia uero oĩm prorſus neq̃tiaꝝ & parens & nutrix ẽ. Quibus illa dñat̃, de ſctõꝝ cõſortio exierũt, cũ iuſtis nõ ſcribẽt̃. Ab ĩpo eĩm dño, q̃a ſanctiõib9 eius nõ pa

Ezech.44 parent, reprobati abdicatiq; ſunt. Omnis alienigena, inqt, incircuncïſus corde, & incircuncïſus carne non introibit in ſanctuarium meum. Aliud prꝗterea incircunciſorũ genus eſt, quos Hieremias notat dicens: Ecce populus hic incircunciſus auribus & nolunt audire. Aliud etiam de quo
Hiere.6
Exo.4 Moyſes eſſe ſe fatebatur, cum ſe indignum officio ſibi delato exiſtimaret, & ut in Hebrꝗo habetur, diceret: Incircunciſus labijs ego ſum. Huiuſcemodi aũt circunſiões: hoc eſt cordis, aurium & labiorũ, qa non corpis, ſed ſpũs ſunt, faciunt ut ipſam quoq; carnis circunciſionẽ intelligẽtiæ demus ſpiritali. Qui ergo tẽperans fuerit, primo cor ſuum circuncidet ne cogitet malum, ne prauæ appetitiõi aſſenſum pbeat, q em̃ aſſenſerit, & ad pficiendum ſcelus q̃d cogitauit animum inclinauerit, hic incircunciſus corde erit. Dein de q tẽperãs fuerit, ſuas aures circũdere curabit: ſubtrahendo audituĩ delatorũ ſuſurris, adulatorũ blanditijs, turpibus ſcortatorum canticis, impudentiæq; ſcurrarũ. Qui uero aliquem ex his libẽter audierit, incircũciſus auribus erit. Poſtremo q tẽperãs fuerit, labia ſua circũcidere ſtudebit, linguã cohibẽdo, ne de aliq̃ infamãdi cauſa obloquaẽ, ne cui maledicat, ne litiget, ne rixeẽ, ne opprobret, ne mentiatur, nequid deniq; iniqum, fœdum, inhoneſtũ proferat. Qui aũt loquẽda tacẽdaq; obſeruare neglexerit, & ſine delectu qcqd ĩ buccã uenit, effutierit, hic incircũciſus labijs iudicabitur. Carnis uero circunciſionem ad reliqua interioris hominis membra pertinere reor. Itaq; qui temperans fuerit, minime negliget & manus circuncidere ſuas, ne malum operentur pedes ne illo ubi peccandi periculum imminet, currant: oculos ne quid, quod nefas, eſt concupiſcere ſpectent, palatum ne ebrietati ganeæq; ſeruiat, olfactum ne unguentorum odore delectetur, ſed uirtutum. Qui ſe ita ut dicimus circunciderit, circunciſione (ſicut Paulus ait) non manufacta, & in om̃ibus ſpiritui magis q̃ carni obedierit, huic perfectæ temperantiæ ineſſe uirtutem quis negabit? quis non dignum arbitrabitur, ut tandem in ſanctuariũ dei ingrediaẽ, præmiaq; capiat ſupnæ hæreditatis, factus dei filius, qa noluit turpium uoluptatum ſeruus.

Incircunciſus corde

Incircunciſus auribus

Incircunciſus labijs.

Circunciſus carne.

¶De virginitate. Caput. II.

CAeterum cum in oĩm malarũ cupidinũ incitamento temperantiæ freno opus ſit, tum maxime in coitus appetitũ ſtimulo inhibendo. Nullus uiolentior in animantibus affectus,,nullus inſuperabilior. Aſſidue cum illo pugnandũ eſt:& ſi ſæpius uiceris,periculũ eſt ne poſtremo uincaris. Quanto aũt difficilior uictoria,tanto & uictoriæ remuneratio maior ac pręſtantior. Nunc ergo non incongrue referenda incidunt, primo caſtitatis pudiciciæq; bona,deinde contrariæ libidinis mala,ut his deterriti,illis allecti pertinacius in propoſito perſiſtamus uirtutis.Caſtitatis quidẽ principatum tenet illibata uirginitas. Nam uirginem eſſe ſupra uſum naturæ eſt, & angelicum magis ꝙ humanũ.Ideoq; & in lege honorata eſt uirginitas & in euangelio,ſed in euangelio magis. Prohibet lex, ut ſacerdos uiduam uel repudiatã ducat uxorem,ſed uirginem tantũ.Et cum Moyſes Madianitas delere mandaret, uirginibus parci iuſſit.Ieſus Naue,quia Chriſti dñi figurã ferebat,neq; uxorem habuiſſe memoraẽ, neq; liberos: & illo duce populus Iſrael terram ingreſſus eſt promiſſionis. Helias & Heliſæus nuſquã iniſſe matrimonia legunẽ,& ſoli inter ueteres a morte quoſdam ad uitam reuocarunt. Hieremias quoq;, quia in utero matris dicitur fuiſſe ſanctificatus,uirgo permanſit,ne donũ amitteret adultus,qđ acceperat conceptus. Ad noſtra ueniamus. Ipſe dei filius Chriſtus uirginem matrem ſibi elegit,uirgo ipſe permanſit,uirginũ ſponſus dici uoluit: ſed neq; baptizari niſi a uirgine ſibi placuit,neq; matrem cum ab ea decederet niſi diſcipulo uirgini commendare. Hæc aũt oĩa, ut ꝙ deo grata eſſet uirginitas doceret:cuius conſeruandæ matrem fœminis,ſe maſculis in exemplũ dedit. Exinde uterq; ſexus profiteri cœpit uirginitatem,& ineundi coniugij prolisq; ſuſcipiendæ uoluptate contempta,ad monaſteria cõfugere,ſeq; ſoli deo dedicare:ut dum neq; nubunt, neque nubunẽ,angelis cœleſtibus pares forent,& humanã conditionem egreſſi peculiare priuilegiũ acquirerent: cantica quæ nemo alius cantare poteſt, coram deo perſonandi,

Leui.21

Nume.31

Ieſus

Helias.

Heliſæus.

Hieremias

Ieſus Chriſtus.

agnũq; ſequendi quocunq; ſe ille uertiſſet: ut ſicut Chriſto matriq; eius Mariæ, ita & ipſis nullũ in æternis manſionibus habitaculũ clauſum eſſet. Quid eñ non illis patere crediderimus in patria ſurſum, qui dum hic peregrinarentur, nulli obſcœnæ cupidini patuerunt, & in carne præter carnem uiuere perſeuerarunt, ut magis deo placerent? Fideliſſimorũ eñ ſeruorũ eſt, ſemper id maxime conari, quod domino ſuo maxime gratũ fore animaduertunt. Itaq; nõ ſolum attendunt quid ipſe imperet, ſed etiam præter imperium quid ipſum delectet. Quam ob rem plurimi ſanctorũ uirginitatẽ inuiolatam conſeruarunt, ut qua ſe in primis deo placere poſſe nõ ignorabant. Virgines fuere, Ioannes baptiſta, quo inter natos mulierũ nõ erat maior, Ioannes apoſtolus quẽ ſingulariter Ieſus dilexiſſe dicitur, Iacobus, qui frater dñi nuncupatus eſt, Paulus uas electionis, aliiq; multi ex diſcipulis. Inter fœminas aũt Martha, Petronilla, Tecla, Agatha, Lucia, Catherina, Cecilia, Barbara, Agnes, aliæq; multæ, quæ tormenta perpeti atq; occidi maluerũt, q̃ uirginitatẽ nuptiis commutare. Quidam martyrũ cum meretricibus a tyranno additis oppugnarẽt, proprias linguas dentibus diſcidiſſe conſtat, ut uoluptatis motũ ſenſus excluderet doloris. Ipſi itaq; qui in confeſſione fidei aliorum ſæuitiã nõ timebant, in caſtitatis periculo in ſe ſæuierunt: non leuius flagitiũ fore rati ſi libidini conſenſiſſent, q̃ ſi Chriſtũ abnegaſſent. Tunc aũt in culmine uirtutũ tua erit uirginitas, cum etiam illa quæ imperantur perfeceris. Quæ eñ uel qualis eſt ſerui erga dñm obſeruantia, magna in re præſtare obſequiũ, & in parua negligere mandatum Nonne fatuitatis arguunt̃ in euangelio uirgines, quæ de ſola uirginitate ſibi plaudentes, oleum quo totius uitæ lampas illuminatur, oleum uidelicet mandatorũ dei nõ comparauerant? Nonne etiam ille ab omĩbus irrideret̃, qui coronam auream capite præferret, & uilibus attritiſq; indumentis tegeretur? Virginitas ergo niſi imperata dñi perfecerit, tantũ abeſt ut cæteris fidelibus altius aſcendat, ut etiam cũ ipſis qui in imo crucianẽ, computãda ſit. Hoc uerũ
Matth, 25 eſſe ipſa decẽ uirginũ parabola tibi oſtendit; fatuæ namq;

prudentibus ianuā beatitudinis ingreſſis foris remanſerūt quia nihil aliud muneris habebant, quod ſponſo offerrent præter nudam uirginitatem adminiculiſq; neceſſarijs carentem. Caſtitatis quidē profeſſio inter perfectionis opera merito cenſetur: ſed ſicut poma anteq; matureſcant, decidunt, & folia ramiq; ſiccantur: cum trunco, cui tota arbor innititur, deeſſe cœperit humor: ita quęuis perfectio (ſi modo perfectio dici debeat, ubi multa deficiunt) ſuo fraudabitur fructu, niſi mandatorꝝ obſeruatione foueaī. Si uis ad uitam ingredi, ſerua mādata, inquit dn̄s. Niſi ergo illa ſeruaueris, licet caſtus, licet integer ſis, & mente atq; corpore impollutus, uitam habere nō poteris. Caſtitatē uouiſti, diuitias contempſiſti, cætera religionis uota ſuſcepiſti: hæc per ſe quidē uitam beatā nō merenī: ſi tamen uirtutibus mandatorꝝ dei coniuncta fuerint, ad multo altiorem beatitudinis gradum te prouehent, q̄ ſi abſq; his mandata tm̄ obſeruaſſes. Felix igitur illa uirginitas, illa caſtitas, illa paupertas, illa ſenioribus exhibita obedientia: quæ cum earū uirtutum comitatu quæ iuſſæ ſunt, cœleſti ſpōſo poterit occurrere. Felix inquam illa uirgo quæ non ſola pudicitię laude contenta, ſed etiam omnibus neceſſarijs monilibus ornata, ſponſi ſui præſtolabitur aduentum. Matth. 19.

¶ De caſtitate uiduali. Caput. III.

VIrginali munditiæ proxime accedit caſtitas uiduitatis, continentiaq; eorū: qui q̄uis uirgines non ſint, ſine tamē carnali copulæ ſtatuerunt, ſuſcepto religionis uoto: ut expeditius deo ſeruire, cœleſtiumq; contemplationi uacare queant. Horum propoſitum longe melius eſſe quam coniugatorum utriuſque ſcripturæ teſtimonijs probatur. In Leuitico filia ſacerdotis uidua ad patrem reuerſa ueſcitur de ſanctificatis, quæ certe attingere, guſtareque nequibat, dum marito ſeruiret. In Exodo Moyſes per triduum ab uxorio opere abſtinere eos iuſſit, qui ad montem acceſſuri deumq; loquentē audituri erant. Sed neq; Dauidi uel cæteris qui cum illo erant, cum eſurirent, licuit panes accipere ſanctificatos, niſi cum ſe mundos a mulieribus ab heri & nudiuſtertius eſſe confeſſi Leui. 22. Exod. 19. 1 Reg. 21.

1.Cor.7 ſunt. In nouo aũt inſtrumento Paulus apoſtolus coniugati atq; ſoluti diſtantiam docere uolens. Qui ſine uxore eſt, inquit, ſollicitus eſt quæ domini ſunt, quomodo placeat deo qui aũt cum uxore eſt, ſollicitus eſt quæ ſunt mundi, quomodo placeat uxori, & diuiſus eſt. Et mulier innupta, inquit, ac uirgo, cogitat quæ domini ſunt, ut ſit ſancta corpore & ſpũ: quæ aũt nupta eſt, cogitat quæ ſunt mundi, quomodo placeat uiro. Quantũ igitur præferenda ſit uiduitas matrimonio, continentia nuptijs, ipſa ſtudiorum atq; operũ diuerſitas inditio eſt. Quis eñ fideliũ negare audet, longe melius eſſe, illa quæ dei ſunt cogitare, q̃ illa quæ mundi: & quomodo deo placeas quærere, q̃ quomodo placeas uxori? Nemo tamen credat damnari matrimonia, dũ his meliora proponunt. Non eñ peccant qui legittime cõiunguntur: ſed tamen illi qui ideo coniungi nolunt, ut liberius atq; ſyncerius deo ſeruiant, beati eſſe dicunt. Mulier, inqt, alligata eſt legi quanto tempore uir eius uiuit: q; ſi dormierit uir eius, liberata eſt a lege: cui uult nubat, tantũ in domino. Beatior aũt erit, ſi ſic permanſerit ſecundũ meum conſilium. Ac ne conſulentem contemneres, continuo ſubiunxit: Puto aũt q; & ego ſpiritũ dei habeam. Idem apoſto-

1. Timo.5 lus Tito diſcipulo præcipit, dicens: Viduas honora, quę uere uiduæ ſunt. Has etiam qualiter ſe gerere debeant inſtruens ait: Quæ aũt uere uidua eſt & deſolata, ſperet in deũ, & inſtet obſecratiouibus & orationibus nocte ac die. Nã quæ in delitijs eſt, uiuens mortua eſt. Illas ergo quæ delitias mundi, ut Chriſtum lucrifacerent, ſpreuerunt, & reuereri: & ſi indiguerint, eccleſiæ alimentis mandat ſuſtentari. Honor eñ in ſcripturis non ſolũ reuerentiam, ſed etiam liberalitatẽ eleemoſynamq; deſignat, ut in prouerbijs: Ho-

Prouerb.3 nora dominũ de tua ſubſtantia, & de primitijs oĩm frugũ tuarum da pauperibus. Cum aũt apoſtolus uere uiduas in eccleſia reuerenter ſuſcipiendas alendaſq; præcepiſſet, ſi modo unde alantur de ſuo non habuerint: proſpicere etiam uolens ne qua de his ſeniſtri rumoris oboriatur ſuſpitio, ne quis infirmis peccandi locus detur. Vidua, inquit, eligatur non minus ſexaginta annorum, quæ fuerit unius uiri uxor,

in operibus bonis teſtimoniū habens, ſi filios educauit, ſi hoſpitio recepit, ſi ſanctoꝝ pedes lauit, ſi tribulationē patientibus ſubminiſtrauit, ſi om͞e opus bonū ſubſecuta eſt. Adoleſcentiores aūt uiduas deuita. Cum em̄ luxuriatę fuerint, inChriſto nubere uolunt, habentes damnationē: quia primam fidem irritam fecerunt. Non ergo ob hoc ſolū uitandæ ſunt, quia earum conſortiū caſtitati periculū ſit, uerumetiam quia ipſæ iniuria eccleſiam afficere ſoleant, repetendo connubio, cum profeſſæ fuerint caſtitatem, & quod deo uouerant non exoluendo. Cumq; ita ſit: Volo, inquit, iuniores nubere, filios procreare, matreſfamilias eſſe, nullam occaſionē dare aduerſario maledicti gratia. Iam em̄ quædam conuerſæ ſunt poſt Sathanam. Quare illas nubere uult aperte declarat, ne uidelicet caſtitatem uouendo irritū faciant promiſſum, ne poſt Sathanam abeant, & ad illicitos amplexus conuerſæ diabolo nubant. Tolle incontinentiam iſtam, & non dicet: Volo iuniores nubere, ſed quemadmodū ſuperius dixit, beatiores erunt: ſi ſic permanſerint ſecundū conſiliū meum: hoc eſt, ſi in propoſito perdurarint caſtitatis, & ueræ uiduitatis officijs functæ fuerint. Quod ibi etiam & quidem manifeſtius aſſeuerat, ubi ait: Dico aūt non nuptis & uiduis, bonū eſt illis, ſi ſic permanſerint ſicut & ego, ꝙ ſi non ſe continent, nubant. Melius ē enim nubere ꝙ̄ uri. i. licitas inire nuptias, ꝙ̄ illicitis ardere amplexibus. Patet ergo apoſtoli eſſe ſententiam: Illis uiduis quæ ſe continere nequeunt, magis expedire ut nubant, q̄ ut per incontinentiam pereant. Illis uero quæ deo magis ꝙ̄ hominibus placere cupiunt, optimū eſſe non nubere, ſed in caſtitate perſeuerare. Porro quod hic fœminis præcipitur, uiros quoq; reſpicit, qui caſtitatem præferunt matrimonio, ſexageſimū fructū triceſimo, & domini cultū uxoriæ ſeruituti: quibus a ſaluatore dicitur: Sint lumbi ueſtri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus ueſtris. Et ab apoſtolo: State accincti lumbos ueſtros in ueritate. Lumbi ad generandi rationē pertinent, quos præcingere, quid aliud niſi caſtitati ſtudere eſt? Hoc quidem præcipuis, hoc electis dei Chriſtiq; diſcipulis iniungitur: non uulgaribus, nō

1. Cor. 7
Luc. 12.
Ephe. 6

terrena temporaliaq; appetentibus,ſed ad cœleſtem glori
am aſpirantibus & æternā. Vnde Heliam prophetā & Io
annem baptiſtā zona cinxerat pellicea,quę ſignificabat in
carne mortificatos,nulliq; obſcœnę cupidini ſubiectos: q̄
aũt magni ſpũs hi ambo fuerint,nemo fidelis ignorat. Ille
etiam uir ſanctus iſta continentiæ uirtute proficere opta-
Pſal.37 bat,qui ingemiſcens ait: Quoniã lumbi mei impleti ſunt
illuſionibus: & ſe ſuperari ſentiens auxiliũ implorauit: In
tende,inquit,in adiutoriũ meum dñe deus ſalutis meæ. Il
lam uero mulierē,ut optauerat ita profeciſſe credimus, de
Prouer.31. qua eſt ſcriptũ: Accinxit fortitudine lumbos ſuos,& robo
rauit brachiũ ſuum. In brachio,iuſtitię opera intelligimus
quæ tunc ſane robur & firmitatē ſui concipiunt, cum lum
bis zona caſtitatis conſtrictis cõtemnimus illecebras car
nis,& coniugŋ iugo expediti in illoꝝ concedimus liberta
tem eunuchorũ, qui ſe propter cœleſte regnũ caſtrauerunt
Quæ profecto uirtus, quoniã uulgari uita eminentior eſt
Matth.19 non imperatur,ſed ſuadetur,dicente dño: Qui poteſt cape
re capiat. Vt aũt ad capiendũ quod propoſuit enitamur,p̄
Eſa,56 miorum magnitudine nos prouocat p Eſaiam,dicẽs: Ne
dicat eunuchus,quoniã ſum lignum aridum: hæc em̄ dicit
dñs eunuchis: Qui cuſtodierint ſabbata mea, & elegerint
quæ uolui, & tenuerint fœdus meum, dabo eis in domo
mea & in muro meo locum nominatũ: & nomē melius
filŋs & filiabus,nomē ſempiternum dabo eis, quod non
deficiet. Laudent matrimonia coniugati & prolis fœcun
ditate glorientur: dum tamen eunuchi noſtri filŋs & filia-
bus nomen a domino ſibi uendicent, patribuſq; & matri
bus apud oĩm patrem pluris habeantur. Reſtat ut doceã-
mus quibus armis uirtus caſtitatis ne offendat,tuenda ſit.

De conſortio diuerſi ſexus uitando.

Caput. IIII.

CAſtitatis profeſſoribus nõ ſui ſexus hoĩm conſortia
ſunt fugienda. Quãuis fuerint ſancti uir & fœmi-
na nequaq̃ tm̃ ſibi cõfidant, in ætate præſertim ad
huc uegeta & robuſta,ut ſine arbitris inter ſe colloquanť,
ut ſoli ſimul ſedeant,aut conuerſis alter in alteꝝ oculis in-

uicem ſe ſpectent, ne ſorte cogitare cogan̄t, quod intercedente uerecundia confiteri non audent. Poteſt quidē fieri ut amborꝝ uultus, geſtus, ſermo, pudicitiam ſeruet: difficillimū tamē immo impoſſibile eſt, nequādo uel utriuſqꝫ uel alterius eorū mens impuris æſtuet deſyderijs, uel momento aliquo tēporis concupiſcat, quod cōmittere ueretur Audi Salomonē dicentē: Fauus diſtillans labia meretricis, Pro.5
& nitidius oleo guttur eius: nouiſſima aūt illius amara quaſi abſinthiū, & acuta quaſi gladius biceps, pedes eius deſcendunt in mortē, & ad inferos greſſus eius penetrant, per ſemitam uitæ nō ambulāt, uagi ſunt greſſus eius & in ueſtigabiles. Nunc ergo fili audi me, et ne recedas a uerbis oris mei; longe fac ab ea uiam tuā, & ne appropinques foribus domus eius, ne des alienis honorē tuū & annos tuos crudeli. Præſentem uoluptatē cum futura pœna compara, & probabis conſiliū hoc quod offertur. Cito tranſit quod delectat, nullo fine concludit̄ quod cruciat. Sed fortaſſe cauillaberis & dices, nō tibi acceſſum interdici aliarꝫ præter qꝫ meretricū. At in ijs quoqꝫ quę pudicitiā modeſtatemqꝫ præ ſe ferunt, blanda uox, mollis geſtus, benignus aſpectus, uenuſta forma, & totius corporis tegumentorꝫ non inelegans cultus, nōne impudicitiæ incitamēta ſunt? Ipſa quidē mulier caſta & continens eſt, ſed ſi multa quæ in illa conſpicis, ad turpes cogitatus prouocant: quō tutū te putabis, ſi ei adhæſeris? Ne quis tamē malignæ excuſationi detur locus, diſce nō minus fugiendas eſſe pudicas qꝫ impudicas, illo ſaltem exemplo, quo Dauid ſecundū cor dei 2.Reg.11
electus & pudica ſatis iudicata Betſabe Vriæ uxor conciderunt. Nulla hæc notabatur infamia, ille morū ſanctitate non minus qꝫ regno nobilis erat, Hanc ſe lauantē tm̄ uidit & captus eſt, exarſit in concupiſcentiā, opereqꝫ impleuit quod cōcupierat. Nunquid tu illo ſanctior, ut tales fœminas nō ſolū intueri, ſed etiā cum ijſdē colloqui, cū ijſdē conſidere & cōmorari, & fortaſſe ridentibus arridere nō timeas? Ad hæc memēto qꝫ idem periculū ueriti pleriqꝫ fideles & paternā domū ne inter mulieres uerſentur, derelinquūt, & urbibus excedunt, & ſola atqꝫ hominum cultu deſerta

loca penetrant, ibi domino ſeruientes, quo ne nomen quidem fœminæ poſſit accedere. Si qua eos aliquando uiſæ mulieris cogitatio moleſtat, noctes uigiles ducunt, orationibus inſtant, ieiunia frequentant, pectus pugno uerberãt donec domino miſerante priſtina menti reddat quies, & aduerſario in fugam conuerſo uictoriæ ſuccedat ſolatium. Nihil iſti circa ſe conſpiciũt niſi rupas & ſyluas, nihil audiunt niſi rugitũ feraꝝ & auium cantũ & ſibila ſerpentũ: tu te aũt periculo liberum fore arbitraris quotidie inter fœminas conuerſando, illas intuendo, de illis fabulas audiendo, teqꝫ ultro illaꝝ aſpectibus offerendo, neqꝫ conſortia uitando, ſed nunc uocatus, nunc inuocatus domos cubiculaqꝫ illaꝝ adeundo? Non eſt iſtud crede mihi ſeruare caſtitatem, ſed proſtituere: non ſpiritui ſeruire, ſed carni: cum ſcriptum ſit: In medio mulieꝝ noli commorari: de ueſtimento enim procedit tinea, & a muliere iniquitas uiri. Sicut ergo ueſtimentis ac panno nihil eſt magis inimicũ q̃ tinea ita nihil magis periculoſum caſtis mentibus q̃ diuerſi ſexus coniuncta conuerſatio. Bonũ eſt mulierem nõ uidere, quia qui uiderit & concupierit, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo. Bonũ eſt mulierem non tangere: quia qui tangit picem, inquinabitur ab ea. Quod ſi in ſolitudine degentium mentes fœdis cogitationibus interdũ ſollicitent, quomodo ibi caſtitas eſſe poterit ſecura, ubi uir & mulier uel eodem uſi fuerint contubernio, uel ſi locis diſſeparantur, congreſſibus non abſtineant? Si quando tamẽ neceſſe erit conuenire, & utriqꝫ uſqꝫ præſentiam res exegerit, tales teſtes arbitriqꝫ adhibeantur, quibus coram pudor erit uel loqui quod turpe ſit, uel quod non liceat facere. Secreta enim colloquia tam & ſi crimine caruerint, criminis tamẽ ſuſpitione non carebunt. Debemus aũt prouidere bona non ſolum coram deo, ſed etiam, ut ap'ls ait, coram hominibus: Cuius munda eſt conſcientia non præbeat alteri infamandi occaſionem, ne in fratrem peccet.

Eccle. 42

¶ De remedijs aduerſus tentamenta libidinis. Caput. V

POrro cum fœminarum frequentiã cõſpectũq; fugeris, teipſum fugere nõ potes. Quocunq; locorum perrexeris cũ tua tibi carne pugnandũ eſt. Caro ſemp ad uoluptates prona, compellit hominẽ id cogitare, a q̃ mens deo dedita abhorret & declinat: ne forte dũ carnali ſuggeſtiõi aſſentiť, dño ſuo delinquat. Luctã iſtã uincere nõ poteris, niſi armis opportunis atq; congruis fueris uſus. Arma igiť q̃bus tibi carnis tuę domanda petulãtia eſt, ieiunia ſunt ſolito crebriora, frequẽtiores p̃ces, magis intẽta diuinorum tractatuum lectio, & circa faciẽda opa corpis fatigatio diligẽtior. Cum hoc telorum gñe q in prælium proceſſerit, eius caſtitatis arcẽ, neq; carnis fœda titilatio, neq; diaboli calli da machinamẽta poterũt euertere. Primo igiť da operã, ut ieiunãdo de cibis potius q̃ de laſciuia cogites, & uenarum calorẽ tẽperes uẽtris uacuitate. Luxuriant em̃ corpis uenæ pabuli repletione ſuccẽſæ, & ebullire in libidinẽ affectãt. Equos quoq; ferocire cogit obeſitas, macilẽti deſinunt calcitrare. Quodſi Sodomitas & Gomorrheos (ut ſcriptũ eſt) ſaturitas panis & otiũ in abominãdos p̃cipitauit coitus, & ſi hac ipſa de cauſa eiuſdẽ criminis Iudæi arguunť, dicẽte dño: Saturaui eos & mœchati ſunt, & in domo meretricis luxuribanť: nõne p ieiuniũ euitata ſaturitate, ſcelus q̃d ab ea proficiſci credimus ſimul uitabiť? Cæterum cum turpis libido dęmoniũ illud ſit, q̃d non eijciť (ut ſaluator ait) niſi in ieiunio & oratione, orandũ quoq; erit, ut ipſe in nobis caſtitatis uirtutem protegat q dedit. Iunganť igiť ieiunio p̃ces, & q̃d ipſi p nos pręſtare nõ poſſumus a dño poſtulemus ut poſſimus. Iudith q̃ Holophernẽ Aſſyriorum ducẽ ſua occidit manu, ieiunando ſimul & orando uiduitatẽ ſeruauit, & inter inimicos tuta immo etiã inimicorum uictrix fuit. Anna in euangelio Phanuelis filia, & ipſa amiſſo uiro ppetuam uouerat caſtitatem. Qualiter aũt eam cõſeruarit, euangeliſta declarat, dicẽs: Non diſcedebat de tẽplo ieiunijs & obſecratiõibus ſeruiẽs die ac nocte. Et qm̃ caſta pmanſit, Chriſtũ natũ uidere meruit, & in paruulo intelligere mundi ſaluatorẽ. Faceſſat deſidia, omnis abeat torpor, nõ eſt otioſorum iſta uirtus: multa uigilia, aſſiduo labore

Hiere. 5

Iudith.

Anna

Luc. 2.

tuendus eſt theſaurus, quē ſuppilare cupit caro, demoliri conaт̄ diabolus, & diſſipare nitiт̄ mūdus. Ieiunio ergo & oratiōi ſuccedat lectio, q̄ te uel in alioꝶ lapſu cautiorē efficiat, uel in alioꝶ fortitudine continētiorē. Reintegratт̄ animi uigor ad uirtutum pſeuerantiā, pleniorq; infundiт̄ grā quoties pie ſancteq; uiuēdi præcepta relegunт̄. Ibi iuſtoꝶ præmia maloꝶq; pœnæ etiā ſegnes excitant ad colēdam animi ſanctitatē neqtiamq; fugiēdā. Legēdo itaq; ſacras literas, qbus talia continētur, in propoſito bonaꝶ actionū ſolidamur, nō legēdo reddimur ibecilliores. apl's ait: Quęcunq; ſcripta ſunt, ad noſtrā doctrinā ſcripta ſunt. Fruſtra

Rom. 15 aūt ſcripta eſſent, niſi etiā legēda om̄ibus proponerēt. Nolite, inqt, inebriari uino, in quo eſt luxuria, ſed implemini

Ephe. 5 ſpirituſancto, loquētes uobis metipſis in pſalmis, hymnis & canticis ſpiritalibus, cantantes & pſallētes in cordibus ueſtris domino. Qui ergo talia legere uel audire neglexerit, ſpirituſancto impleri non poterit. Et quomodo caſtitatem ſeruare ualebit, ſi ſpirituſſancti auxilio fuerit deſtitutus? Porro quid iucundius, aut quid optabilius, q̄ dei ſapientiam in ſcripturis audire loquētem, & illius doctrinæ inhærere: qui ſolus nec falli poſſit, nec uelit fallere? Huius potiſſime lectionibus delectetur, quiſquis optimis ueriſſimiſq; uitæ inſtitutis cupit proficere. Si tamen adhuc alia lex in membris tuis repugnauerit legi mentis tuæ, alijs inſuper fatigationibus frangenda tibi erit proteruitas carnis: aut humum raſtro fodias, aut olera in horto ſitiētia irriges, aut plantaria facias, aut caniſtra lētis texas uiminibus aut aptam igni materiam cædas, & ſarcinas humero impoſitas baiules, & domum tranſlatas uſui reſerues. Deniq; ſemp facias aliquid operis, ut cum apoſtolo dicere queas:

1. Cor. 9 Caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem redigo. ne forte cū alijs prædicauerim, ipſe reprobus efficiar. Profecto nulla ei dominabitur uoluptas, qui ſic ſibi meipſi imperare didicerit. Sic autem faciendo, ſiue centeſimum cum uirginibus, ſiue ſexageſimum cum uiduis fructum colliget, atq; angelis qui in cœlo ſunt, par ſimiliſq; erit.

¶ De matrimonio. Ca. VI.

NVnc locus poſtulat, ut de matrimonio aliquid in mediũ proferamus, ne quis culpã putet uxorẽ ducere cum etiam coniugatorum uirtus ſit, pudicitiam colere, liberos bonis artibus inſtruere: non uoluptatis gratia, ſed generandi affectu copulari: nihil dicere aut facere, quod ex ipſis natos non deceat imitari. Quandoquidem paruulorum ſimplicitas nullius operis eſt magis emula, quàm quod a parentibus uiderit factitari. Diſcant igitur coniugati quid ipſis apoſtolica præcipiat diſciplina. Nam ſicut miſericors deus uult omẽs hoĩes ad ſalutẽ peruenire, ita apoſtoli Chriſti cuique hoĩm conditioni monſtrare conati ſunt quõ ſaluarẽtur. Quorum Paulus diuina ſpiritalique ſciẽtia imprimis præditus ait: *Si acceperis uxorẽ non peccaſti, & ſi nupſerit* 1. Cor. 7 uirgo non peccauit. Quinimmo ut oſtendat etiam in coniugio eſſe aliquid boni. Qui matrimonio, inquit, iungit uirginẽ ſuam, bñfacit. Nihil enim ab ipſo rerum autore deo cõſtitutũ eſt, quod non bonũ ſit licet aliud alio melius atque perfectius. Tũ cau͂t primũ nuptiæ ab eo conſtitutæ ſunt, cũ maſculũ creaſſet & fœminã, bñdicenſque ipſis dixiſſet. Creſcite & multiplicamini & replete terrã. Qua quidẽ in re hoc quoque obſeruandum, quod non ad uoluptatẽ uocati ſint, ſed ad liberorum procreationẽ, ut creſcãt uidelicet & multiplicẽtur. Tã & ſi fieri non poteſt, ne qua intercedat uoluptas: non tamẽ in ea nuptiarum finis eſſe debet, ſed in fœtu multiplicando, quemadmodum bñdictio præſcripſit diuina. Et cum ita ſit audeo dicere: Scortator non maritus eſt, quẽ magis coire quàm generare delectat: & mulier ipſa ſcortum non uxor, quæ libidine magis gaudet quàm fœtu. Porro fœdera matrimonij perpetua eſſe oportet. Quos enim deus cõiunxit, homo non ſeparet. Erunt, inquit, duo in carne una. Itaque prææuaricatur uir quoties aliam appetit, & mulier quoties aliũ ſuſpirat. Caro enim quæ una eſſe debet, in duas diſtrahitur cũ pellex aut mœchus adamatur. Sit igitur honorabile cõnubium (ut apoſtolus inquit) & thorus immaculatus: utque contaminari illicito amore timeas addit. Fornicatores Hebræ. 13 enim & adulteros iudicabit deus. Viros quoque præeſſe uxoribus debere teſtatur alibi, dicens: Mulieres ui-

Ephe.5 ris ſuis ſubditæ ſint ſicut domino. Quoniam uir caput eſt mulieris, ſicut Chriſtus caput eccleſiæ. In Geneſi quoq; pri
Geñ.3 mæ mulieri dictum legimus a domino: Sub uiri poteſtate eris, & ipſe dominabitur tui. Cæterum ſicut Chriſti & eccleſię ſancta eſt coniunctio, ita uiri & uxoris impolluta ſit copula, oportet ut nec ipſe aliam ſponſam, nec ipſa alium deſyderet ſponſum: & ſuſpitionem etiam caueant minus fidi inter ſe amoris pactiq; uiolati: Neq; enim coram Hymeneo uel Thalaſſio inter ſe pepigere ut uana ſolebat gentilitas: ſed ut decet fideles, deo uero inuocato Chriſtoq; teſte & eccleſia. Nihil magis ratum eſſe debet, q̃ quod his accitis ac præſentibus pie iuſteq; fuerit promiſſum. Deinde idem apoſtolus paucis uerbis multa complexus: Vxori inquit, uir debitum reddat: ſimiliter autem & uxor uiro. Debet quippe alter alteri fidem, debet charitatem, debet honorem, pudorem, pacem, atq; concordiam. Talia ſi intercesſerint, exolui ab his quod debetur manifeſtum eſt. Oportet autem in eo quidem reddi debitum, ne alteri generationis operam exigenti alter deneget: ſequitur enim:
1.Cor.7 Mulier ſui corpis ptātē nō habet, ſed uir ſiliter aūt et uir ſui copris poteſtatē nō habet, ſed mulier. Hinc ait: Nolite fraudare inuicem, niſi forte ex conſenſu ad tempus ut uacetis orationi. Quare hoc, niſi ne forte illius qui conſentire noluerit, concupiſcentia pericletur, & dum licito coitu nequit uti, ad illicita deſyderia declinet? Quam ob rem poſt continentiæ quoq; conſenſum hortatur, ut iter; in idipſum reuertantur, atq; addit: Ne tentet uos ſathanas propter incōtinentiam ueſtram. Sed quod ſuadet metuens, ne uolens iubere uideatur ait: Hoc autem dico ſecundum indulgētiam non ſecundum imperium: uolo autem uos omnes homines eſſe ſicut meipſum .i. cælebes, continentes, caſtos & a ſeruitute coniugalis neceſſitatis prorſus alienos. Atq; ita aliud eſt quod indulget propter incontinētiam: aliud quod uult propter uitæ perfectionem. Vt ergo fornicationem fugias, utere coniuge: ſed ſi ambo ducemini ſtudio præſtantioris uirtutis, utere caſtitate. Alterum enim carni ſeruire eſt, alter; ſpiritui: & qui in carne ſeminat, de carne & me-

tet corruptionem: qui uero ſeminat in ſpiritu, de ſpiritu metet benedictionem.

¶De viri vxoriſq; officio. Ca. VII.

Meminerint prӕterea uxores reuereri maritos, priorem honoris locum eis cedere, eorundemq; ſubdi imperio. Id quidem exigit & autoritas diuina (ut dictum eſt) & apoſtolicum prӕceptum, & lex ipſa naturӕ: cum etiam inter gentiles & a religione noſtra alienos conſtet, uiros quam fœminas honorabiliores eſſe atq; liberiores. Ne quis tamen uxore ſic contempte utatur ut ſerua, Petri apoſtoli mandatum eſt, quo monet ipſis etiam imparti- 1. Pet. 3
ri oportere honorem tanquam cohӕredibus gratiӕ uitӕ. Et in Malachia eſt ſcriptum: Vxorem adoleſcentiӕ tuӕ noli deſpicere. Socia thori tibi eſt, & domeſticӕ gubernationis curӕ conſors, & cōmunium liberorum parens: non de capite educta, ne imperet: nec de calcaneo, ne contemnatur, ſed de coſta formata: ut inter utrunq; media habeatur, & ſecundo loco poſt patremfamilias in domo honoretur. Illa obtemperet uiro, ei autem reliqua familia ſubiecta ſit. Illa ſicut Sara Abraham ita uirum uocet dominum: eam uero reliqui dominam appellent, & ueluti dominӕ pareant atq; obſequantur. Porro ut tali honore dignam ſe non tam autoritate quam moribus oſtendat, ſit fidelis ut Michol, quӕ ne patri quidem, & eidem regi obſecuta eſt ut uirum proderet. Nam ſicut de uiro dicitur: Propter hoc dimittet homo patrem & matrem & adhӕrebit uxori ſuӕ: ita & mulier debet adhӕrere uiro, ut nec amore parentum, nec timore regum fidem deſerat: Sit prudens ut Abigail, quӕ iratum uiro ſuo Dauidē animi ſagacitate placauit, ita ut poſtea marito uiduatam ipſe Dauid ſibi elegerit uxorem, ſola fœminӕ ſolertia delectatus. Quӕ talis fuerit, etiam uiri partes agat in domo, ſi ille minus integrӕ mentis erit, reuerentiam tamē exhibeat ut maiori: & ſic omnia faciat, quaſi ille imperarit. Sit pudica ut Suſanna, quӕ coniugij fide ſeruata malebat mori, quam amiſſa uiuere: ſed tam ſanctum fœminӕ propoſitū, cū noſſet dn̄s, & ab accuſatorum infamia purgatā, & a mortis periculo liberā reddidit. Sit patiens & humilis ut

Malach. 2

1. Reg. 18 Michol.

1 Reg. 25 Abigail.

Suſanna

Anna Anna Helcanæ coniunx: quæ cum ſterilitatis exprobatio-
nem æq̃ animo tuliſſet, mater eſſe meruit Samuelis, qui & iudex populi extitit & propheta. In hac itaq; unica prole multo felicior fuit, q̃ illa in multis cuius procacitate inceſſebatur. Sit in omnibus quæ honeſte fieri poſſunt, obediẽs

Vaſthi regina uiro, uitetq; Vaſthi reginæ inſolentiam, quæ cum Aſſueri Perſarum regis mariti ſui imperium contempſiſſet, diuortio mulctata deſijt eſſe quod erat, & de faſtigio publicæ dignitatis in ordinem corruit priuatarũ. Deponit enim deus ſuperbos de ſede, & exaltat humiles. Licet aũt nunc non ſit locus repudij, turpiſſimum tamen eſt, repudio dignam uideri. Sit præterea diuinæ rei ſtudioſa & ad preces

Sara deo offerendas prompta: ut Tobiæ coniunx Sara, quæ anteq̃ coniugalem operam iniret, triduum cum illo in oratione perſeueraſſe traditur: & ambo quidem fœlicem connubij euentum habuerunt, eo q̃ initia illius domino conſecraſſent. Sit poſtremo in inceſſu modeſta, grauis in aſpectu, in ſermone uerecunda, ſimplex in ornatu, & in his rebus quæ foris uidentur oſtendat, qualem intus qui non uidet animum gerat. Impleat etiã quod apoſtolus Philemo

Philemo ni diſcipulo ut adoleſcẽtulas doceret, ſcribit: Vt uidelicet uiros ſuos amẽt, filios diligant: ſint prudẽtes, caſtæ, ſobriæ, domus curam habẽtes, benignæ, ſubditæ uiris ſuis. Exequatũ & quę princeps apoſtolorũ Petrus partim prohibeat,

1. Pet. 3 partim impet, dicens: Quarum ſit non intrinſecus capillatura aut circũdatio auri, aut indumẽti ueſtimẽtorũ cultus: ſed q abſcõditus eſt homo incorruptibilitate quieti & modeſti ſpũs, q eſt ĩ cõſpectu dei locuplex: Ne quis tñ ſordes & illuuiẽ cõuenire uxoribus honeſtis credat: rurſus Paulũ

1. Timu. 2 audiat Timotheo dicentẽ: Mulieres orare iube in habitu ornato cũ uerecundia & ſobrietate, ornantes ſe non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis uel ueſte pretioſa, ſed q̃d decet mulieres promittẽtes pietatẽ per opera bona. Exclamarem in noſtrarũ comendi componẽdiq; ſe luxuriam fœminarũ, & ĩ ipſarũ ĩmodicos ornatus ĩueherer (ſunt eñ q̃ totũ cẽſum inſuũt in ueſtibus, inſerũt in monilibus, geſtãt in digitis, & ut carnẽ ſuã deuitent, maritos egere cogunt)

ſed ſi domini apoſtolica pceptaq́;, quę ſępe in eccleſijs præ dicari audiunt, non obſeruant, & me qdem clamantem ir ridebunt. Satius eſt igitur attoniti oris ſilentio intemperan tiam earum incuſare, q̃ uerborum increpatiõe fruſtra uel le corrigere. His aũt quas interior magis q̃ exterior cultus iuuat, ſatis erit: nõ me, ſed quorum dicta in medium pro poſui, audire.

De coniuge diligenda temporeq́; continen di. Ca. VIII.

QVod autem uiros reſpicit, uidelicet non oportere contemni uxores, dictum eſt ſupra, ſed ut euiden tius ea res cõſtet dicemus nũc qualiter ipſa uxor diligenda ſit, deinde etiam continẽdi tẽpora indicabimus Paulus apoſtolus: Viri, inquit, diligite uxores ueſtras, ſicut Ephe. 5
& Chriſtus dilexit eccleſiam, & ſeipſum tradidit pro ea, ut illam ſanctificaret: & paulo poſt: Ita uiri debent diligere Coloſ. 3
uxores ſuas, ut corpora ſua: qui ſuam uxorem diligit, ſeip ſum diligit. Et alibi idẽ ait: Viri diligite uxores ueſtras, & nolite amari eſſe ad illas. Diligere quidẽ iubemur & pro ximos ſicut noſipſos. Qui tamen proximum diligit, alterũ diligit: qui uero uxorem diligit, ſeipſum diligit, cum uir et uxor uiua caro ſint. Tanto igitur intentius diligatur uxor, quanto magis proxima eſt. Quid autem proximius, q̃ duo in carne una? Dilectionis præterea ordo exigit, ut pri mo loco nobis ipſis optemus bona, ſecundo proximis. Primo igitur loco etiam uxor amanda erit, aut ſi quis inter primum & ſecundum eſſe poteſt medius. Ambo autem gignendæ prolis cauſa inter ſe coeant, non explendæ libi dinis affectu. Alterum legitime coniugatorum officium eſt, alterum turpiter laſciuientium immunditia. Am bo etiam obſeruent continendi tempora, dicente Salo Eccle. 3
ne: Tempus amplexandi, & tempus longe fieri ab amplexibus. Tunc igitur a coniugij opere uenereæq́; uoluptatis uſu continere ſeſe debent coniugati, cum ciuitas opprimitur calamitate, ne communi malo alijs triſtantibus ipſi gaudere uideantur. Sic enim in Iohele propheta imminẽte captiuitate ad Iudæos dicitur: Egredi

Leui. 15.18 atur ſponſus de cubili ſuo, & ſponſa de thalamo ſuo. Ad menſtruatã quoq; uxorẽ accedere lex uetat, ne concepti fœtus uitiũ corrupti ſanguinis trahant, & morboſi liberi in ſanieq; confecti naſcañt. Videant igĩ uir & mulier ne coitus deſyderio uicti, menſtruorum tẽpore congrediañ, ne plus moleſtiæ accipiant ex natorum fœditate, q̃ ex concubitu uoluptatis. Sed neq; illo die coeant, quo rem diuinam facturi ſunt: tunc enim facilius quod popoſcerint impetrabunt, cum caſti puriq; ad ſupplicandum deo proceſſerint.

1. Corin. 7 Hoc ſane præcipit apoſtolus, dicens: Nolite fraudare inuicem, niſi forte ex conſenſu ad tempus, ut uacetis orationi. Tunc etiam magis accingant lumbos ſuos zona caſtitatis cum ſacro ſancto corpori & ſanguini domini erunt communicaturi: ut quod in typo agni paſchalis præcipitur, in uero agno qui abſtulit peccata mundi impleatur. Plæbi uocem domini die perendino audituræ per Moyſen iniungitur, ne appropinquent uxoribus ſuis: & Dauidi atq; ijs qui

1. Reg. 21 cum illo erant, panes propoſitionis ne eſuriẽtibus quidem dati fuere, niſi cum ſe mundos a mulieribus ab heri & nudiuſtertius cõfeſſi ſunt. Quid autem ſanctius illo pane qui de cœlo deſcendit? Quod ergo præceſſit in figura, obſeruetur in ueritate, & hoc q̃dem ex conſenſu: ut enim ſe contineant coniugati, non alterius arbitrij eſt, ſed ambor.

¶De coniuge eligenda. Ca. IX.

VT autem concorditer ac ſine quærela procedant nuptiæ, par conditio quærenda erit in coniuge generis atq; fortunæ. Iurgiorum cauſa eſſe conſueuit diſparilitas. Idcirco uir nobiliorem ſe aut opulentiorem non ducat, ne pro uxore patiatur dominam. Mulier quoq; plebeia & uulgaris parumq; dotata non nubat præſtantiori, ne forte non uxoris loco habeatur, ſed ancillæ. Quod ſi etiam inter æquales, frequenter incidunt contentiones & lites & diffidia & ſimultates, quanto magis hoc timendum eſt, ubi alter maiorum ſuorum iactet titulos, oſtentet ſtemmata, opibus glorietur, & multo faſtu inflatus arrogãter incedat: alter uero nihil hor habeat q̃ ſe illi exequare poſſit, aut iniuriã obiectæ uilitatis propulſare? Caueant

igitur tam uiri, quam fœminæ matrimonio copulandi, ne forte dum coniugij iugũ ſe ſubire credunt, iugũ ſubeant ſeruitutis: & ſi bene recteq; ſibi conſultũ uolunt, audiant uerſiculum illum a pueris in ſchola, in foro, in omnibus compitis uentilatũ: Si uoles apte nubere, nube pari. Sed neq; nimis formoſam ducendã eſſe aiunt, nec nimis deformẽ, ne uel hanc habeas deſpectam, uel illam ſuſpectã. Ea ergo placeat, cuius media inter iſtas erit ſpecies: ut nec multos allicere, nec tibi non grata eſſe poſſit, ac proinde utriuſq; ueſtrum & pudicitia tutior maneat, & animus omni ſublata ſuſpitione tranquillior, & ad mutuã propenſior charitatem. Neq; enim illi concorditer queunt paciſiceq; uiuere, qui inter ſe de connubij fide dubitant, & zelotipiæ uitio uel maritus mœchũ, uel uxor pellicem imaginat ac timet.

De filiorum educatione familiaque regenda. Caput. X.

POſt hæc optimos habere liberos gloria eſt parentum Patris igitur matriſq; erit officiũ, ex ſe genitos nõ ad luxum, ſed ad modeſtiã educare: nõ blanditijs emollire, ſed caſtigationibus cohibere, pie religioſeq; inſtituere: plectere ſi deliquerint; laudare ſi bene obtemperãterq; ſe geſſerint. Increpationibus, minis, uerberibus a uitio deterrere. exhortationibus ad uirturẽ promiſſiſq; accendere: exempla uitæ alienæ, alia quæ fugiant, alia quæ imitentur proponere: magis de moribus ipſorum, quam de ſoſpitate ſollicitari. Reliquã quoq; familiã ita gubernare, ut eorum qui domi ſunt, ſobrietas, parſimonia, frugalitas, teſtimoniũ ſit integritatis induſtriæq; dominorum. Super omnia aũt omnes domeſtici, ſiue liberi ſint, ſiue ſerui, doceant deum timere, proximos diligere, neminẽ odiſſe, nulli nocere, bene omnibus optare: & cui poſſunt, benefacere, iniuriæ non meminiſſe, ſed pro malo bonũ reddere. Magni profecto meriti apud deum erit, talem ſe in educandis liberis regendaq; familia exhibuiſſe, ſicut econtrario præcipuæ indignationis atq; odij neglexiſſe, & patris uel matriſfamilias perſonã gerendo ſuum nõ obiuiſſe officiũ. Ait enim beatus apls: Si quis ſuorum maxime domeſticorum curam non habet, fidem 1. Timo. 5

negauit,& ē infideli deterior. Quod ſi par crimē ē,fidē negare,& eorū q̄bus praees paruipēdere ſalutē, nōne par erit & criminis uindicta pœnaq; cōmiſſi? Quiſquis igiť alios regēdi officiū ſuſcepiſti,caue maxime ne otio atq; ignauię deditus illud faſtidias,neue gregē cuius es paſtor,lupis laniandū dimittas,& pditę ouis ſanguis de manu tua requiratur. Corripe delinquētes,inſtrue ignaros,ꝓtege infirmos, liberare contēde periclitātes indigētibus uictui neceſſaria cōpara:deniq; ſi ꝓmio nō duceris,pœnā time,q̄ illis debetur,q fidē negarūt. ¶De fornicatiōe uitāda Ca.XI.

ET q̄m m̄rimonio ꝑtulimus uiduitatē, uiduitati uirginitatē,nihilq; horū malū eē diximus, cōtraria q̄q; in mediū producēda ſunt:ut uitij fœditate offenſi,cu-

Virginitas pidius uirtutibus incūbamus. Virginitatem amittere, q̄d eſt aliud niſi ab ipſa āgelicę cōditiōis celſitudine ad n̄re mortalitatis hūilitatē deſcēdere,& cū ſpū cœperis carni finiri? Similis angelis eras uirgo dū neſcires corruptionē, iuncta es uiro honeſtis nuptijs,fateor non peccaſti: facta es t̄n de ſpiritali carnalis, de cœleſti terrena, de auro puriſſimo æs uiliſſimū. Iā nō potes uenięti Chriſto ſpōſo cū lāpade accēſa occurrere,nec inter ſponſas eius cenſeri: uirginū ille ſpōſus eſt,non corruptarꝫ amator. Et licet nō repellat coniugatos coniugij iura ſeruantes:primo tamē loco habet uirgines(ut dictū eſt)ſecundo uiduas,ultimo maritatas. Quod de altero ſexu dicimus,de utroq; ſentimus. Prior eſt apud deum qui fœminā neſcit,deinde qui poſt cognitā caſtitatis uotum ſuſcipit,poſtremo ille qui gignendæ prolis gratia matrimonio ſeruit & pudicitiā atq; charitatē genitali thoro debitam colit. Hæc ſunt tria illa hoīm genera,de quibus in euangelio dicitur: Tunc duo erunt in agro,unus aſ-

Matth. 24 ſumetur,& unus relinquetur:duæ molentes in mola una aſſumetur & una relinquetur. Virginū primus ordo mihi uidetur. Virginitas in agro moratur puritatis inter nitētia intacto cādore lilia,& Chriſtū dn̄m inuocat,dicēs: Veniat dilectus meus in hortū ſuū,ut comedat fructū pomorꝫ ſuorū. Cōtinētiū ſecūdū eē cēſeo,q carnē ſuā terunt mola ieiunij,uigiliarꝫ,ꝑcū, honeſtiq; laboris, ſubdentes eā ſpūi ut panes mūdi efficiant deo offerendi. Sed ut noſcamus q̄tū

a uirginitatis gradu diſtēt,ſub ſexu minus nobili proferūt dū dicit duo molētes, nec tñ, ideo cōiugatis inferiores, q̄-uis nō duę ſed duo de illis dictū ſit. Quia uirginū qdē et cōtinētiū inter ſe habilis cōgruaq; cōparatio ē. Cōiugati autē nō his cōferunt, ſed incōtinētibus potius, iuxta apoſtolicū illud: Melius ē nubere q̄ uri. Nubere itaq; bonū ē, qa uri et ad illicitos ardere amplexus malū ē. Duo igit in lecto uno ſunt, q mrimonio copulant, ut ſint duo in carne una, et lectulū nō diuidāt prauo deſyderio amoris alieni. Cæteꝝ qa nec uirginibus caſtitas, nec uiduis cōtinētia, neq; cōiugatis proderit pudicitia, ſi mandata dei pficere neglexerint, ideo dicit: unus aſſumet & unus relinquet. Quilibet eñ ordo ī duo erit diuiſus, alios habebit q ſaluabūt, alios q peribūt: ſaluādi obuiā Chriſto aſſument in aera, dānādi aūt relinqnt in igne cū diabolo cōmiſſa luituri. Qd ſi ne uirgines qdē, q̄ fatuę erāt, intrare btitudinis ianuā potuerūt, quō intrabūt ſcortatores, adulteri, libidinibus die noctuq; ſeruiētes? Si inquā neq; cōtinētibus, neq; mrimonij fidē ſeruātibus parcit, cū illa q̄ iuſſa ſunt, cōtēpſerint, q̄to acrius torq̄bunt q cōtinētiā q̊q; ſtupris polluerūt, uel q cōiugij ſctitatem adulterij neqtia prophanarūt? Chriſtus in Apocalypſi iratus clamat. Foris canes & uenefici & impudici, & tu te ab eo ſuſcipiēdū ſperas, q poſt continētię uotū ad libidinis priſtinę ſordes reuerteris, ut ad uomitū canis, & inſipientes mulierculas blādit ijs doniſq; illicitis, quaſi incātationibus ueneficus, & in oēm impudentiam p̄ceps fereris, ut obſcœnę appetitiōi morē geras? An ideo fortaſſe negligentior es, qa q̄s foras exigi audis, ſolo btitudīs fructu carituros putas. At hic idē, cuius iudicia firma rataq; habēt, alibi ait: Fornicatoꝝ partē cū ueneficis idolatriſq; futurā, ī ſtagno ardēti igne & ſulphure, qd ē mors ſecūda. Nō ſolū igitur btitudinis poſſeſſiōe priuabunt, uerūetiā ſupplitijſ nūq̄ finiēdis tradent. Hoc q̄ uerū ſit manifeſta multoꝝ exēpla docēt. In qbus Sodomā & Gomorrhā libidinibus ardentē ardētior de cœlo pluēs flamma cōſumpſit. Zābri Iſraelitæ cedes & Madianitidis meretricis, cui ille ſe coniunxerat, deo populo iratum placauit. Lex quoq; adulterij conuictos lapidibus obrui iubebat. Et licet poſtea clementiſſi-

Apoca. 22.

Apoca. 21

Sodoma

Zambri

Aduſteri.

mus dn̄s legis rigorem euangelij gratia temperarit, indem natam dimittendo adulterā, ne pœnitentibus adimere ſpē
Ioan. 8 uideretur ſalutis. Vade tamē, inquit, et noli amplius pecca re, nequid grauius tibi contingat. Grauius eſt em̄ in abyſſum inferni detrudi, q̄ lapidū ictibus interimi, & animæ q̄ corporis pati mortem. Reſipiſcite igitur impudici, redi te ad cor fornicatores, exurgite de ſtercore meretrices, dū licet, dum pœnitentiæ ſupereſt tempus, ne poſt hæc triſtius uobis acerbiuſq; contingat, q̄ Sodomitis, q̄ Gomorrheis q̄ Zambri & Madianitidi ſcorto, q̄ deniq; eſt illud quod in puniendo adulterio lex decernit. Nihil em̄ terribilius di ci aut excogitari poteſt, igni inextinguibili, tenebris exterioribus, uerme immortali, perenni fletu, nunq̄ quieturo dentiū ſtridore, pœniſq; illis, quarū grauitas neq; intermit tenda, neq; eleuanda, neq; ſeculis ullis unq̄ ſperatur finiē da. Quorſum igitur illa mortiferæ cupidinis fomenta ama torias miſſitare tabellas, deliniſicis blandiri uerbis, nutu nictu ſibillis allicere, comere caput, ueſtimenta componere, fores obſidere aliorū, ludis intereſſe, choreis, cantibus, ſonis, iocis diem conſumere, modis om̄ibus effœminari ac molleſcere? Quorſum etiam tot ornandi corporis inſtru menta, ſpeculū, pecten, uolſellæ, calamiſtrū, diſcernicula, bullæ, crepitula, ſegmenta, inaures, monilia, armillæ, annu li, reticulæ, uittæ, margaritæ, lapilli, quæ enumerare nedū æſtimare difficile eſt? Quorſum poſtremo ad fucandā faciem purpuriſſum & ceruſa? ad erugandā atq; emaculandam alia quædā ſmegmata mangonūq; linitiones? Quid hoc eſt, niſi propriam pudicitiā proſtituere, & uim inferre alienæ, & nullū omnino obſcœnitatibus modū imponere? Mittite iſta quæſo, qui tam inſipienter excidiſtis, & ad mentem reuerſi tandem aliquādo cogitate, an tanti ſit breuis ac momētanea corporis uoluptas, ut propter illam uel bonum infinitū caſtitati propoſitū contemni debeat, uel infinitū malum impudicitiæ paratū nō timeri? Cogitate inquam quæ ſecutura ſunt, ut his quæ inſtat libentius abſtineatis. Haud facile præſentibus delinit, qui quotidie pen ſitat futura.

¶ De triplici eleemoſinarū genere, Ca. xij

SAtis iſta de caſtitate ac pudicitia, nunc magis proximam charitati uirtutē explicabimus, erga egenos liberalitatem. Domini noſtri, cuius oīa ſunt, præceptum eſt: Qui petit a te, da ei, & uolenti mutuari abs te ne auertaris. Aliorū inopiæ tua ſuccurrat opulentia, ut obedias deo. Et licet iuxta aliū euangeliſtā dictum ſit: Omni petenti te tribue: nō iuberis tribuere oīa, ſed oībus. Rem male petenti, da conſiliū ne petat: iuſte petenti pauperi, da qđ petit, ſi potes: ſi id non potes, da excuſationē: & uerbis conſolare miſerū, ſi nequeas auxilio. Atq; ita oī petenti da aliquid, cum dederis, quod & te dare deceat, & illum accipere. Eadem ratio erit mutui præſtandi. Neq; eñ mutuandus eſt gladius irato, neq; clauis furi, neq; equus latroni, neq; nauis pyratæ, neq; pecunia aleatori, neq; muſicū inſtrumentū impudico amatori. Mutuū ergo da nō ei, qui animo male aliquid agendi poſcit, ſed qui petit, quod & ſibi proſit, & nemini noceat. Quod ſi nec a male poſtulantibus auerti uolueris, admone ut a malis reſipiſcant, & ad bonū conuertant: & hoc quidē magnū mutuum erit, ſi te hortante corrigent. Mutuū, inquit, date nihil inde ſperātes & erit merces ueſtra multa, & eritis filij altiſſimi: quia ipſe benignus eſt ſuper ingratos & malos. Eſtote ergo miſericordes, ſicut & pater ueſter miſericors eſt. Mutuū iſtud eleemoſyna eſt, quæ nō ab eo reſtituitur qui accipit, ſed qui præcepit: qui dat pro modicis magna, pro temporalibus ſempiterna, & eos regni cœleſtis facit hæredes, qui ſui terreni patrimonij partē impendunt pauperibus. Qui eñ miſeretur pauperis, fœnerat deo. Sed etiam qui miſerēdo mutuum dat, nec aliquid præterq̃ quod mutuatū eſt exigit, miſerationis quidē ſuæ capiet mercedē: maiorem tamē ille, qui nihil ab hoīe repetit, ut a deo recipiat, quod ab ipſo promiſſum eſſe nō ignorat. Sed anteq̃ eleemoſynarū rationem atq; meritū demonſtremus, docebimus, eleemoſynā aliam fructuoſam eſſe, aliam inutilem, aliam uero reprobam & execrandā. Fructuoſa eſt de qua loquimur, quāq; tractare inſtituimus: quæ uere eleemoſyna dicitur, a miſerando trahens uocabulū: ut uere, nō ſimulate miſerantiū

Matth. 5

Luc. 6

Ibidem

Prouer. 19.

Eleemoſyna bona

ſit,nec uertentiū in uitiū uirtutē:ueluti ex his quę dicentur
Eleemoſyna inutilis facile patebit. Illa aūt inutilis eſt eleemoſyna,qua non dei ſed hoīm gloria quęrit: q̄ ſcilicet nō in occulto cōſcientiæ fit,ut ei placeat q uidet in occulto:ſed in publicū profert, ut uulgi potius capret plauſum,ac fauorē ſibi conciliet ſpe
Matth.6 ctatorꝝ. Ait aūt dn̄s: Attēdite ne iuſtitiā ur̄am faciatis corā hoībus,ut uideamini ab eis:aliogn mercedē nō habebitis apud patrē ueſtrū,q in cœlis eſt. Pulchre additū eſt,ut uideamini ab eis. Quo docemur, nō hoīm conſpectū fugiēdū eſſe,ſed laudis humanę appetitū. Quę qui ſequit̄, cū multa donauerit,quid aliud pro rebus dilargitis recipiet, niſi uanę cōmendatiōis uerba,quibus aures demulceat,et aio nihil cōferat cōmodi? Quinimmo illi etiā q laudāt,ſi cauſam largitatis noſſent,uituperarēt:ut inanis glorię auidū,
Matth.6 & nō ut pietatis in egenos cultorē. Cū ergo facis eleemoſynā,noli,inquit,tuba canere an̄ te:ſicut hypocritę faciūt in ſynagogis & uicis,ut honorificent̄ ab hoībus: amen dico uobis,receperūt mercedē ſuā:te aūt faciente eleemoſynā, neſciat ſiniſtra tua qd faciat dextera tua, ut ſit eleemoſyna tua in abſcōdito:& pr̄ tuus q uidet in abſcōdito,reddet tibi. Dextera ad uirtutē refert̄,ad uitiū ſiniſtra. Non ergo ſe miſceat uitioſa laudis appetitio rectę ſyncereq; eleemoſynarū operationi. Quod cū caueris, uideāt in te hoīes,unde deū laudēt,unde uirtutis exercendę exemplū trahāt:aut ſi illi non uiderint,ſatis tibi ſit:eleemoſynā tuā neq; angelos latuiſſe q tibi cōgratulabunt̄,neq; deū q relaturus eſt p̄mium. Sed neq; illorꝝ utilis aut accepta erit apud deū eleemoſyna,q cū pc̄tā nō deſerāt,ea redēptū iri ſe exiſtimāt: qua ſi uero porrecta ſtipe corrūpi poſſit deus,ut ſcelera nō puniat. Quāobrē aūt alia imperaret, ſi ad ſalutē ſola eleemoſy-
Danie.4 na ſufficeret? Pc̄tā tua eleemoſynis redime, et iniqtates tuas miſeratiōibus pauperꝝ: hoc pœnitentiā agere uolēti dicitur,nō in flagitijs obdurato. Sicut aqua extinguit ignem ita eleemoſyna extinguit pc̄tm̄. Sed ut aqua extiguat ignē nō addas ligna,nō ſuffles prunas oportet : aliogn creſcēte incēdio cōſumabit̄ humor uictus maioris flāmę calore. Ita niſi peccare ceſſaueris,eleemoſynis redimi nō poteris. Ele

emoſyna benignitatis eſt uirtus: uirtutis aūt noīe indigna eſſet, ſi uitijs faueret, ſi licentiā peccādi pſtaret. Porro quia uirtus eſt, nō delinquētes adiuuat, ſed pœnitētes emūdat. In Eccleſiaſtico ē ſcriptū: Dona iniquoꝝ nō probat altiſſimus. Ipſe etiā dñs in Amos propheta obſtinatis & in crimine pſeuerātibus ait: Holocauſtomata & mūera uřa nō ſuſcipiā, & uota pinguiū uřorū nō reſpiciā. Nemo igitur impune ſe peccare exiſtimet, qa multa largiť pauperi. Primū eſſe debet, deū nō offendere: ſecundū, hoīs inopię ſubuenire. Quod ſi etiā iſtud ut obediamus deo, facimus, cur in cęteris parere recuſamus, in uno fideles, in alijs infidi? Ille in euāgelio clamat: Pœnitētiā agite, & appropinquabit regnū cœloꝝ: & tu tibi appropinquꝝ ſperas, nō agēdo pœnitētiā, ſed porrigēdo eleemoſynā? Dimitte iā tandem errorē iſtū, ne tibi magis q̄ alijs credēs pereas. et Iacobi apli ſentētię adherere incipe dicētis: Religio munda & immaculata apud deū & pr̄em hęc ē: uiſitare pupillos & uiduas i tribulatiōibus eoꝝ. Ac ne mutila eſſet et impfecta definitio, adiūxit, & immaculatū ſe cuſtodire ab hoc ſeculo. Sit igiť liberalitati iūcta iuſtitia ut religio munda apud deū & immaculata ſit. Reproba uero & execrabilis ē eleemoſyna, q̄ ideo fit, ut uel aliqd callide extorqueas: uel aliquē ſeducas, & quaſi piſcator hamū ſub eſca latentē porrigas. Auaritię iſta liberalitas ē & fraudis, nō miſeratiōis et beneficētię. Hac Simō magus ſpūſſancti donū emere uoluit, & nō quā petebat gr̄am, ſed quā nolebat maledictionē recepit. Talē eleemoſynā captator ſenibus iamiā morituris impartit, dū hæres ſubſcribi affectat. Talem corruptor ſimplici mulierculę largiť ut ipam ſuę libidini cōſentire cōpellat. Quicquid autē mali finē habet, malū ſit neceſſe eſt. Nūc ad id qđ propoſuimus, nr̄a redeat oratio, ut de ueræ eleemoſynę ratiōe atq; fructu diſſeramus.

Eccle. 37 · Amos 5 · Iaco. 1 · Eleemoſyna mala · Simō magus

¶ Quibus danda eſt eleemoſyna. Ca. XIII

Omne beneficiū quod neceſſitatē patienti miſericorditer impēditur, eleemoſyna eſt. Paupertate grauatos cibo, potu, tegumētis, tecto iuua, his ēm præcipuæ indiget paupertas. In Deuteronomio ſcripum eſt. Nō obdurabis cor tuum, nec contrahes manum, ſed aperies

Deute. 15

Eſa.58 eam pauperi. Et in Eſaia: Frange eſurienti panē tuū, & ege-
nos uagoſq; induc in domū tuam: cum uideris nudū, ope-
Matth.19. ri eum, et carnē tuam ne deſpexeris. Et in euangelio: Si uis
eſſe perfectus, uende omia quæ habes, & da pauperibus,
Luc.14 & ſequere me. Et qui habet duas tunicas, det alteram non
habenti. Illoſq; ad cœnam dñs præcipit inuitandos, qbus
deeſt referendæ gratiæ copia: ut nō ab ijs remunerationē,
ſed a deo expectes. Parum uel nihil facit lucri qui tribuit di-
uiti: & licet multo plura receperit q̃ dederit: nihil tamē ad
Luc.19 illud, quod a dño tribuendū ſperatur. Ideo & Zachæus di-
Roma 15 midiū bonorū ſuorū pauperibus obtulit, non diuitibus: et
ſalus domui ſuæ facta eſt, Chriſto hoſpitiū eius ingreſſo.
In eos tñ qui relictis contemptiſq; omibus Chriſtū ſequūtur, magis beneficos nos eſſe oportet: ut cum dei ſeruis nos
cōmodauerimus, melius de deo mereamur: exemplo apo-
ſtoli, qui ait: Nunc proficiſcar in Hieruſalem miniſtrare ſan-
Gala.6 ctis. Idcirco alibi hortatur, dicens: Dum tempus habemus
Matth.25 operemur bonū ad omnes: maxime aūt ad domeſticos fi-
dei. De quibus ipſe dñs ait: Quod uni ex his minimis, qui
in me credunt feciſtis, mihi feciſtis: His æra conferri ſiue
2.Cor.16 res quibus indigent iubet apoſtolus, ita ad Corinthios ſcri-
bens: De collectis aūt quæ fiunt in ſanctos, ſicut ordinaui
in eccleſijs Gallatiæ, ita & uos facite per unam ſabbati.
Hos aūt non ſolum rebus iuuandos eſſe, uerumetiam ho-
1.Timo.5 nore proſequendos docet, cum ait. Qui bene præſunt preſ-
byteri, duplici honore digni habeantur, maxime qui labo-
rant in uerbo & doctrina: dicit enim ſcriptura: Non alliga-
bis os boui trituranti: & dignus eſt operarius mercede ſua
1.Cor.9 Propterea rurſum ipſis Corinthijs confidenter loquitur: Si
nos uobis ſpiritalia ſeminauimus, magnū eſt ſi carnalia
ueſtra metamus? Et ad diſcipulos a ſaluatore dicitur: Qui
uos recipit, me recipit: quod non modo de religione quam
prædicauerunt intelligendū reor, uerum etiā de uitæ ſuſtē-
tamentis, quibus indigebant. De his igitur præcipua cura
tibi ſit: ut cum erga uitæ præceptorē liberalis munificuſq;
fueris, multorū ſaluti conſulas, qui eius doctrina & inſtitu-
3.Reg.18. tis erudiuntur ac proficiunt. An Abdiæ Achabi regis diſpē-

ſatori etiã cũ capitis ſui piculo nõ fuit graue, cẽtum ex prophetis, quos Iezabel impijſſima pſequebaẽ, neci ſubtrahere, in ſpeluncis abſcondere: cũq; fames eſſet, ſuis impenſis paſcere: & tibi moleſtũ erit, ſi uni ſctõ aut alteri neceſſaria obtuleris: q̃ non illis oblata, ſed ſibi computat ipſe q facit ſanctos, & pro eleemoſynis tam modicis æterna ſe repenſur; bona pollicet? Cæter; etiã eccleſijs conferenda bñficia ſunt: ut q altari ſeruiunt, his utanẽ. Si qd ſupfuerit, alijs diſpenſent, aut in ædificijs deo dicandis impẽdant: ſic fecit Dauid, ſic Salomon, ſic Eſdras ſacerdos. Præterea quoties ciuitas annonæ charitate laborat, aliaue re; moleſtia affligiẽ, plæbi ſuccurrendnm eſſe a potentioribus docent. Ioſeph Aegyptijs diſtribuẽs frumẽta, Ezechias & Ioſias offerentes pro regno, pro ſanctuario, pro Iuda tauros, arietes, oues, hircos, ut eis q̃bus præerant miſerando, ipſi a ſuo prę ſide deo miſericordiam conſequerẽtur. Docuit hoc & ſaluator noſter, hominum multitudinem paſcens in deſerto nolens dimittere ieiunos, ne deficiant in uia. Et certe non humanus, ſed ferinus eſt: qui multos perire patitur, cum multos poteſt ſua ope liberare. In peregrinos etiam ſeruanda eſt humanitas: cum eñ mortalium una origo ſit, unus autor et dñs omnium: nemo nobis extraneus habeatur, nemo alienus. In ſuſcipiendis ergo peregrinis imitemur patris Abrahæ atq; Loth liberalitatẽ, q ſedentes in foribus ciuitatis, aduenas ut ad ſe diuerterent, rogabant: & qui tam benigne homines acceptauerant, digni fuere hoſpites fieri angelo; imitemur. Iob, q calamitatẽ ſuã hoſpitalitatis anteactæ recordatione conſolabatur, dicens: Foris non manſit peregrinus, oſtium meum uiatori patuit. Imitemur Sunamitem illam magnam, quæ cœnaculum fecerat, ut quoties Heliſæus propheta Sunam tranſiret, inuitatus in eo ſuſciperetur. Ob hoc cum uirum ſenem haberet, & ipſa eſſet ſterilis: orante Heliſæo, meruit eſſe maſculæ prolis mater: & cũ defunctum filiũ lugeret uitę reſtitutũ recipere atq; conſolari. Imitemur Marthæ ſollicitudinẽ, quæ digna fuit hoſpitio ſuſcipe Chriſtũ. Imitemur poſtremo duos illos de euãgelio, q Chriſtum ſub peregini ſpecie latentẽ, pertran-

Abraham

Iob. 31

Sunamitis.

Martha

Diſcipuli

Luc. 24

ſireq; uolentem ad ſuum diuertere hoſpitium coegerunt.
Longe qdem illis diſſimiles, qui ita ſubmiſſe lenteq; inuitant, ut appareat, optare ſe ne ueniant quos inuitarint: uelleq; uideri, ſed nō etiā eſſe hoſpitales. Hi uero q peregrinū ut apud ipſos maneret, coegiſſe dicunt, cognoſcere meruerunt Ieſum, & caligine oculorū ac mētis deterſa reſurrectionē eius læti uidere, quē lugebant crucifixum. Ad hæc in
Exo.22 Exodo eſt præceptū: Aduenam non contriſtabis, neq; affliges eum. Et in Leuitico: Si habitauerit, inquit, aduena ī ter
Leui.19 ra ueſtra, & moratus fuerit inter uos, non exprobretis ei, ſed ſit inter uos quaſi indigena, & diligetis eum quaſi uos
Deu.14 metipſos. Et in Deuteronomio: Peregrino qui intra portas tuas eſt, da ut comedat, aut uende ei. Vende ſi illi ſupeſt pecunia, ſi deeſt da. Grandis inhumanitas eſt, uitæ neceſſaria quærenti nolle ſaltem uendere. Cauenda uehementer cordis iſta duritia eſt, ne nobis obijci poſſit, quod præter alia Hieroſolymæ mox ui hoſtili euertēdę per prophetam Eze
Ezech.22 chielem exprobratur: Aduenam calumniati ſunt in medio tui, pupillum & uiduam contriſtauerunt apud te. Quod ſcelus profecto niſi maximum foret, inter cauſas tanti excidij non poneretur. Præterea morbo aliquo affectis opitulari, & ægrotantibus aſſidere, eleemoſynę genus eſt, de quo in Leuitico dicitur: Si attenuatus fuerit frater tuus & infir-
Leuit.25 mus manu, & ſuſceperis eum quaſi aduenam & peregrinum, & uixerit tecum, ne accipias uſuras ab eo, nec amplius q̃ dediſti. Et in Eccleſiaſtico: Non te pigeat uiſitare infirmum. Non piguit illam quæ mundi dominum erat paritura, montana aſcēdere, cognatā adire, ægrotanti aſſidere, quæ grauida Ioanne bapt. tedia iā uicini partus patiebatur. Quod ſi dei mater hominis matri infirmæ miniſtrauit, nec te pudeat inferiores tua non ſolū ope, ſed etiā præſentia conſolari. Captiuos quoq; & in uinculis coniectos redimere, debitoribus æs alienum condonare, iniuſte oppreſſos tueri ac defendere pij atq; liberalis hoīs officiū eſt.
Eſai.58 Hoc per Eſaiam præcipit dn̄s, cū ait: Subuenite oppreſſo,
Eſa.19 iudicate pupillo, defendite uiduā. Et alibi p eundē prophetā: Diſſolue colligationes impietatis, ſolue faſciculos depri

mentes, dimitte eos q confracti ſunt liberos, & om̃e onus diſrumpe. In Ezechiele etiã iuſtus appellatur, qui pignus debitori reddiderit, & pauperculum non contriſtauerit. Vt autem eorum qui carceri mancipati ſunt, anguſtiam miſerearis, apoſtolus hortatur, dicens: Mementote uinctorum tanq̃ ſimul uincti, & laborãtium tanq̃ & ipſi in corpore morantes. Nam ſi omnes in Chriſto unum corpus ſumus, debemus male affectis condolere, ut membris corporis noſtri, & ſaluti eorũ conſulere non minus accurate q̃ noſtræ conſultum uellemus, ſi idem mali pati contigiſſet. Tunc enim ſiqua calamitate ipſe oppreſſus fueris, ſiqua uiolentia uexatus, non te pudebit opem implorare, quam alijs præſtitiſti. Da modo operam, ut cum beato Iob dicere poſſis: Oculus fui cæco, & pes claudo, pater eram pauperum, & cauſam quam neſciebam, diligentiſſime inueſtigabam, conterebam molas iniqui, & de dentibus illius auferebam prædam. Poſtremo aliorum triſtitiam conſolatione reuelare, mortuos qui non habent unde funerẽtur, tua impenſa efferre ac ſepelire, ad eandem pertinet uirtutem. Qua præditus Tobias, cum in Aſſyria captiuus teneretur, in eos qui ſecum capti erant, benignitatem exercuit. uerbis conſolando, rebus iuuando, & eos qui diem ſuum obijſſent, mandando ſepulturæ. Dumq; aliorum anguſtias miſeratur, ſuas non ſentiebat. Hæc de illis quibus adeſſe debemus opera atq; pecunia, nunc quantum erit largiendum inopi, & pro quibus eleemoſynæ faciendæ breuiter expediemus.

Hebræ. 13

Iob. 29

Tobias

❡Quantum pauperi largiendum. Ca. XIIII.

TAntum tribuendum, quantum pauperis indigentia poſtulat. Tantum ueſtium da ne algeat, ne nudus. Tantum cibi ac potus imparti, ne fame ſitiq; laboret. Non beneficium eſt plura donare, ſed nequitię irritamentum. Veſtis delicatior excitat arrogantiam. Victus abundantior nutrit luxuriam. Proſpiciẽdum erit igitur ne copioſius tribuas, q̃ ad parſimoniam accipientis credideris eſſe ſatis: ne forte dum iuuare cupis, noceas. Medicorum induſtriam imitare. Non porrigunt ęgroto quantum

ipſe expetit, ſed quantum ſaluti eius recuperādæ confert, q̄dq; profuturū cenſent impēdunt, non q̄d noxiū æger popoſcerit. Ita & tu quantū hoīs egeſtas reqrit, & quod honeſtę ſuſtētationi ſufficit, uel non petēti præbe. Quicqd ultra neceſſitatē eſt, quicqd obeſſe poterit ne præbeas etiā ſi flagitarit. Quod ſi tibi grandis rerum ſuppetit copia da multa ſed multis. Nam ſi uni dederis, licet ille acceptis nō male utatur, tu tamen unum diligere uideberis, alios odiſſe. Chriſtus aūt non pro uno mortuus eſt, ſed pro omnibus. Eius munificētiæ eris emulator, cū plurimis benefeceris. Late patens uirtus eſt charitas, non eſt contēta unius anguſtijs in quē beneficia conferat: ſed erga omnes effundi geſtit, cum omnes æquæ diligat. Quamq; illos magis reſpicit quos magis miſerabiles inopioſoſq; uidet. Verūtamē ſi tibi quoq; nō ita ampla eſt res familiaris, tantū indigentibus eroga quantū uictui tuo ſupeſſe poterit, ne et ipē egere incipias. Ita eīm apl's Corinthijs conſulens ait: *Si uoluntas*
2. Corin. 8 *prompta eſt ſecuudū id quod habet accepta ē, nō ſcd̄m id quod non habet. Non em̄ ut alijs ſit remiſſio, uobis aūt tribulatio, ſed ex æqualitate in p̄ſenti tp̄e ueſtra abūdantia illoꝝ inopiā ſuppleat, ut & illoꝝ abundātia ueſtræ inopię ſit ſupplemētum.* Quæ nā eſt iſta pauperis abundantia, niſi quā pro beneficijs inopi collatis retribuit Chriſtus, dicēs:
Matt. 25 *Venite benedicti patris mei, poſſidete regnū uobis a conſtitutione mundi paratum: Eſuriui enim & dediſtis mihi manducare: ſitiui & dediſtis mihi potum, & alia q̄ ſequūt*
Luc. 16 Vnde idē alibi ait: *Facite uobis amicos de iniquo māmona, qui recipiant uos in æterna tabernacula.* Niſi ergo dederis, talia non recipies. Si de tuis diuitijs non feceris tibi amicos, quis erit qui te de terra tollere, & in cœleſti collocare dignabiť domo? Ab oībus deſtitutus gutta aq̄ īdigere incipies, cū diuite purpurato, qui micas panis Lazaro mēdicanti dare noluit. Lazari inopiam non eſt miſeratus in ſua copia diues, nec Lazarus iam in ſinu Abrahæ beatus & fęlix diuitis in igne ardentis miſeriæ permiſſus eſt ſubuenire. Atq; ita auari diuitię in æternam uertuntur inopiā: diuitiæ uero pauperibus Chriſti dilargitæ perennibus re-

gni cœleſtis bonis compenſant. Quod ſi opulentior es ꝙ neceſſe ſit, & luxuriæ deditus cuncta in tuos uſus conſumis, iniquus diſpenſator es. Pauperum eſt enim non tuũ, quicquid modeſte frugaliterꝗ uiuenti ſupeſſe potuit. Aliena uſurpas, quoties tibi pluſquã oportet indulges. Non es dominus omnium quæ habes, quicquid ſupra neceſſitatẽ poſſides, eius tibi diſpenſatio credita eſt non abuſus. Si bene diſpenſaueris audies a domino: Quia ſuper pauca fuiſti fidelis, ſuper multa te conſtituam, intra in gaudium domini tui. Sin uero talentum tibi ad negociandum traditũ in terra defoderis, nihil alijs impartiens, ſed totum tibi uendicans, nihil te lucri feciſſe argueris: atꝗ ideo pro ignauię crimine, pro interioribus tenebris, quibus obnubilatus animus futura non proſpexit, tenebras patieris exteriores ibi erit pro lætitia fletus, pro crapula & ingluuie dentium ſtridor: nunc ꝗ inde exies de diuitijs iſtis exiturus citiuſꝗ putas. Quod ſi perituris conferre ſemper duratura ſoleres, melius tecum actum duceres carere opibus, & eſuriendo panem oſtiatim quærere, ꝙ illis affluere in immenſum, illis tota ætate iucunde perfrui, & in pauperum uſus quantum debes non contuliſſe. Iudicium enim illi ſine miſericordia fiet, qui non fecerit miſericordiam. Supereſt ut uideamus, pro quibus facienda erit eleemoſyna, ut poſtea paulo plenius ꝙ dictum eſt, eleemoſynarum quæſtum commodaꝗ conſyderemus. Matt. 25

¶ Pro quibus facienda eſt eleemoſyna. Ca. XV

PRo filijs offerebat holocauſta. Iob dicẽs: ne forte peccauerint in cordibus ſuis. Exemplo nobis eſt, ut pro ijs qui grauiter lapſi ſunt, non ſolum precemur, ſed etiam eleemoſynas offeramus. Offerenda erit eleemoſyna & pro illis, qui in aliquo uitæ diſcrimine conſtituti erunt ut liberentur: & poſtꝗ liberati fuerint, ut pro beneficio a domino collato gratia referatur: qui illud quod pauperi impenditur, fatetur impenſum ſibi. Samuele ſacerdote holocauſta offerente Iſrahelitæ parua manu ingentes Paleſtinorum copias fuderunt. Territi enim hoſtes tonitru & fragore de cœlo miſſo terga uerterũt. Nõ ẽ aũt acceptior dño Iob. 1 1. Reg. 7

holocauſti oblatio q̃ eleemoſynarum pia largitio, ipſo dicente: Miſericordiam uolo & non ſacrificium: alias uero idem Hebræi cum duce Phinee ſuperaſſent Madianitas, domino per Moyſen iubente, prædæ totius quinquageſimam ſoluerũt ſacerdoti ac leuitis: & quia nemo ex his deſideratus fuit illo prælio, aurum domino conſecrarunt, cuius benignitate & a periculo ſeruati fuerãt & uictoria donati. Qui ergo in proximos miſericordes extiterint, in hoſtem uictores erunt, & deo protegente terræ mariſq; diſcrimina tuti pertranſibunt. Pro ægrotantium quoq; ſanitate, ac pro delictis mortuorũ eleemoſynarum liberalitas
Act. 9 utilis habetur. Quod ſi Tabitam Petrus & Druſianam Ioannes de morte ad uitam reuocarunt, pauperum precibus premoti, quorũ inopiam illæ ſua ope ſuſtentauerant quãto facilius creditu eſt, eos de ægritudine ad ſanitatem eſſe reuocandos ſi eis expedierit, qui eadem beneficẽtia in egenos uſi fuerint? Aut ſi non ſanabuntur, meliorem mercedẽ relaturos a domino q̃ ipſam corporum ſanitatem. Porro pro defunctis eleemoſynas facere, ex conſuetudine religionis Chriſtianæ eſt. In ueteri aũt inſtrumento hoc ipſum
2. Mach. 12 aſtruit ex autoritate Iudæ Machabæi principis ac uiri multa in deum pietate inſignis. Ille enim collatione facta duodecim milia drachmarum argẽti miſiſſe Hieroſolymam dicit pro delictis eorũ qui in prælio ceciderant offerẽda. Et ſancta, inquit, ac ſalubris eſt cogitatio, pro defunctis orare ut a peccatis ſoluant. Nunc quãta uis atq; poteſtas eleemoſynæ ſit memoremus, non noſtra præſumptione uſi, ſed autoritate inſtructi diuina: ne quis aliter ſentiẽtium cauillationi locus ſit. Quis enim fidelium tam temerarius eſt, ut ſcripturarum ſentẽtiam audeat impugnare.

¶ De eleemoſynæ vtilitate. Ca. XVI.

Prouer. 21 Legimus in prouerbijs diuina humanaq; ſapientia inſigniti Salomonis: Munus abſconditũ extinguet iras, & donum in ſinu indignationẽ maximã. Reprimitur igitur dei uindicta in peccatores, quoties miſericordia exercetur in pauperes. In libris itidem diuinis au-
Tobiæ. 12 dimus Raphaelẽ angelũ Tobiæ dicẽtẽ; Bona eſt oratio cũ

ſeiunio & eleemoſyna, magis q̃ theſauros auri recondere quoniam eleemoſyna a morte liberat, & ipſa eſt quæ purgat peccata, & facit inuenire uitam æternam. Times ne ſi dederis, ipſe egeas, Sed dare eleemoſynam magis prodeſt q̃ theſauros recondere. Times mori? ſed eleemoſina a morte liberat Times damnari? ſed eleemoſyna peccata purgat & uitam lucratur æternam. Tot terribilium rerum metu hominem eximit eleemoſyna, & ad ſummam prouehit beatitudinem, tu tamen auarus cumulandis non diſtribuendis opibus inhias, ueluti de promiſſo dubius, de pollicitatione incertus: cũ multis alijs in locis ueritatis ip̃e ſermo eadem aſſeueret & aſtruat. Iam primum hominis in egenos benefici rem non minui, ſed augeri Salomon teſtatur in prouerbijs, dicens: Fœnerat domino qui miſeretur pauperis. Fœnus eſt autem pecunię commodatæ fœtus, quod & Græci a pariendo uocant. Igitur ſicut Daniſtæ ſupra ſortem uſuras exigunt, ita eleemoſynarum largitor: multo plus relaturus eſt a domino, q̃ quod ipſe pauperibus erogat. Idem Salomon alibi ait: Alij diuidunt propria & ditiores fiunt. Ditior factus eſt Iob poſt erumnam: duplicia recepit omnium, quę inuitus amiſerat, quia partem eorum uolens diſtribuerat egenis. Vidua ſareptana non partem, ſed totum quod habuit olei atq; farinæ protulit in medium, ut prophetam paſceret: ipſa cum unico filio famæ peritura, ſi eleemoſyna non plus meteret q̃ ſeminaret. Porro tantum hac liberalitate, profecit, ut non deficeret ei oleum in lecytho, nec in hydria farina, donec pluuiam dominus daret ſuper terram. Fiduciam habuit in domino & ſpe ſua non eſt fruſtrata. Parum dedit, & recepit multum: & cum etiam diuites penuriam paterẽtur, torrẽtibus ipſis ob pluuiæ defectum ſiccatis, illa pauper dei bñficio uictu neceſſario abundauit. Hoc quoq; pollicetur Salomõ in prouerbijs, dicens: Honora dominum de tua ſubſtantia & de primitijs omnium frugum tuarum da pauperibus: et implebuntur horrea tua ſaturitate, & uino torcularia redundabunt. Tale aliquid & in euangelio inuenies. Quid eñ niſi multiplicato redituã in ſinũ porrigẽtes eleemoſy-

Margin: Prouer. 19 — τόκοϛ — Prouer. 11 — Iob — Sareptana — Prouer. 3 — Math. 14

nā innuunt, quinq; panes illi, & duo piſciculi multitudini eſurientium appoſiti, & poſt hæc duodecim cophini colle
Matt. 15 cti reliquiarum? Et iterum ſeptem ſportæ plenæ aſportatæ pro ſeptem panibus & paucis piſciculis. Quis ergo tam timidus eſt, ut his exemplis non excitetur ad liberalitatem,
Luc. 6 nec iam metuat ob hoc rei familiari detrimentum fore, ſi eleemoſynas dederit? Cum præſertim ueritas dicat: Date & dabitur uobis: menſuram bonam & confertam & coagitatam & ſuperfluētem dabūt in ſinum ueſtrum. Nemo tamen hac ſancta largitate utatur ſpe pecuniæ augendæ. Auari hoc foret, & terrena non cœleſtia concupiſcētis: quæ non modo non concupiſcere, uerum etiam propter Chriſtum debemus contemnere: ut illas acquiramus diuitias, quas nec tinea corrumpere, nec fur poſſit auferre. Pro quibus adipiſcendis plærīq; certe ſpōtaneam ſubeunt paupertatem: ut oſtendant, nolle ſe omnino poſſidere opes perituras: ſed illas quæ perire nequeunt, in theſauris recondi tas æternitatis. His autem fruituros pauperum ſuſtentatores nemo negare poterit, niſi qui ſcripturarum repugnare uoluerit ueritati, malens damnari cum infidelibus, q̄ cum fidelibus ſaluari. Vt igitur cœleſtes æternaſq; opes capiamus, primo ueritatis cognitione opus eſt, uerīq; confeſſione: deinde ut delicta noſtra expiētur, & qui prius pctis grauabamur, bonis actionibus proficiamus. Hæc autem
Cornelius. omnia præſtare poterit fidelis ac ſynceræ mentis eleemo-
Act. 10 ſyna. Cornelio Cēturioni ab angelo de cœlo in terras lapſo eſt dictum: Orationes tuæ & eleemoſynæ tuæ aſcenderūt in memoriam in conſpectu dei. Itaq; cum gentilis eſſet, eleemoſynis meruit a Petro apoſtolo diſcere Chriſtum, & fidei baptiſmo purificari: ut in Chriſto renatus, cum Chri-
Nabuchodonoſor ſto reſurgeret in gloria. Nabuchodonoſor quoq; rex gentilis erat, quando deo ſe uoluit æquare fragilitatis humanæ oblitus. Cumq; ob hoc prædiceret, q; regno eiectus cum beſtijs eſſet uicturus, eleemoſynis tamen mutari poſſe dei iudicium intellexit, Daniele dicente: Peccata tua eleemoſynis redime, & ingtates tuas miſericordijs pauperum for

ſan ignoſcet tibi deus. Quod ſi etiam gentiliũ in pauperes pietatem deus reſpicit, quãto magis credentiũ atq; fideliũ? Audi ſcripturã dicentem. Conclude eleemoſynã in corde pauperis, & hæc pro te exorabit ab omi malo. Vnde & in pſalmo dicitur: Beatus qui intelligit ſuper egenũ & paupe rem, in die malo liberabit eum dñs. Quando uidelicet dicturus eſt: Eſuriui & dediſtis mihi manducare. Audi & aliam ſcripturę ſententiam: Ignem ardentẽ extinguit aqua & eleemoſyna reſiſtit peccatis. Et in euangelio: Date elee moſynam, & ecce omia mũda ſunt uobis. Iuxta ſuperiorẽ ſententiam, eleemoſyna reſiſtit peccatis, ne illa committa mus: iuxta ſequentẽ, ab ijs quæ iam commiſimus, facit ut emundemur. Reliquũ eſt ut a præteritis expiatos, & a futuris cuſtoditos deo nos offerat pro innocentia ſuſcipiẽdos, pro iuſtitia præmiandos. Hoc ita futurũ pſalmiſta teſtatur, dum de beato uiro ait: Diſperſit dedit pauperibus, iuſtitia eius manet in ſeculũ ſeculi, cor eius exaltabitur in gloria: ut intelligamus per charitatis beneficentiæq; opera ad æternã beatitudinẽ peruenire: & illos qui in his uerſati fuerint, a Chriſto audituros: Venite benedicti patris mei, pcipite regnũ a cõſtitutiõe mũdi uobis paratũ. Regni itaq; cœleſtis heredes erũt, qui rerũ ſuarum terrenarũ ipos pauperes fecerint participes. Ab hac ſane pietatis uirtute nec ipſi pauperes excuſantur. Non habes quã alteri porrigas ſtipem, da ſi habes aquæ frigidæ poculũ, & nõ perdes mercedẽ tuam. Duo minuta æra inopis uiduæ in gazophilacio oblata, diuitũ præferunt donarijs. Non penſat dominus quãtum das, ſed de quanto & quã libenter. Ille plus offert cui minus quod offerat reſtat. Illius magis accepta ſunt dona, a quo magis prompto exhibent animo. Hinc eſt præceptum illud Salomonis: Ne dicas amico tuo, uade & reuertere, & cras dabo tibi, cum ſtatim poſſis dare. Ac ne id tanquã inuitus facias, admonet apls, non triſtem, ſed hilarẽ datorem a dño diligi. Qui enĩ libenter dat, diligit: ideo & ipſe diligitur. Quod ſi nihil penitus habes quod inopi largiaris, ita miſeriæ eius condoleſcas ut daturus eſſes ſi haberes: & pro beneficio computabit pietas miſerantis, mul-

Eccle. 29 — Pſal. 40 — Eccle. 3 — Luc. 11 — Pſal. 111 — Prouer. 3 — 2. Cor. 9

umq; proderit offerre uoluntate, quicquid nō poteris ope
re. Conſumata uero ac perfecta eleemoſyna eſt, ut cuncta
ſimul diſtribuant̄, nec ſemper in erogando occupetur ani-
mus, potiuſq; attendat ut illum imitetur, qui cū diues eēt,
factus eſt pauper, ut nos diuites faceret in regno ſuo cœle-
Matth. 19 ſti, cū terrena cōtempſerimus. Ipſe in euangelio ait: Si uis
perfectus eſſe, uade & uende oīa quæ habes, & da paupe
ribus, & habebis theſaurū in cœlo, & ueni ſequere me. Eis
etiam qui ita ſecuti ſunt ipſum, reſpondit: Omnis qui reli-
querit domum uel fratres, uel ſorores, aut patrem, aut ma-
trem, aut uxorē, aut filios, aut agros, propter nomen me-
um, centuplum accipiet, & uitam æternam poſſidebit. Ita
q; magis grata eſt deo ſeruorum ſuorum uoluntaria pau-
pertas, q̄ diuitum ſeculi quotidiana munera.

¶De vitio auaritiæ. Caput. XVII

SEd quid de illorꝝ cupiditate dicemus, qui cumulan-
dis opibus nunq; ſatiantur, atq; intantū tenaces ſunt
ut nihil pauperi porrigant, & quibus magis curæ eſt,
pecuniam quæ ſibi ſuperat nulli uſui recondere, q̄ egeſta-
ti impartire alienæ? Quā male cum illis agitur, noſſe ope-
ræpretium erit, ne quis opulentiæ eorum inuidendo, mo-
res imitari decernat, perdatq; dei gratiam, cum diuitias ac
quiſierit. Non eſt enim amator dei, quem non miſeret pau
1. Ioan. 3 peris, dicente Ioanne apoſtolo: Qui habuerit ſubſtantiam
huius mundi, & uiderit fratrem ſuum neceſſe habere, &
clauſerit uiſcera ſua ab eo, quomodo charitas dei manet in
Ezech. 16 eo? Inter ſcelera quibus Sodoma interijt, obijcitur, q ma-
num egeno & pauperi non porrigebant. Fruſtra itaq; illi
miſericordiam a deo ſperāt, qui miſericordiam proximis
non exhibent. Nec in aduerſis eorum exauditur depreca-
Prouer. 21 tio, qui miſerorꝝ precibus non mouentur. Ait enī ſcriptu-
ra: Qui obturat aures ſuas ad clamorem pauperis, & ipſe
clamabit, & non exaudietur. Minus eſt tamen ſua non tri
buere, aliena quoq; iniuſte rapere cogit auaritia, & ne a
pauperum quidem fortunis impias continere manus, nul
lo ſatiabilis congeſtu, nulla copia contenta, immo eo cupi
dior, quo plura rapuerit. Vnde de illis quibus ea dominat̄

eſt dictum: Rapiunt non ſua, & ſemper in egeſtate ſunt, Prouer. 11
Semper quippe reſtat, quod ſibi uendicare affectent. Eiuſ
cemodi iniuſtitiam damnat dñs in Eſaia, dicens. Væ qui Eſa. 33
prædaris, nonne & ipſe prædaberis? & qui ſpernis, nonne
& ipſe ſperneris? cum conſumaueris deprædationẽ depre
daberis, cum fatigatus deſieris contemnere, contemneris.
Ad eos maxime iſta ſpectat comminatio, qui in poteſtati Poteſtas.
bus uerſantur, & paſtoris adepti officiũ gregẽ ſibi com-
miſſum detondere non ceſſant. Si iumentum ſtercus fece-
rit, ſi extra ædis loturam quis effuderit, ſi cum altero parũ
quid altercatus fuerit, mulctatur pecunia, quaſi qui maie-
ſtatem leſerit: denique mille cauſæ habentur deſpoliandi in
opem, nulla miſerendi. Et miramur ſi illorum qui ſic agunt,
non miſeretur deus: ſi liberis orbantur, ſi ab inimicis infe-
ſtantur, ſi & ipſi a potentioribus deſpoliantur: quaſi uero
iuſtus dñs iuſtitiæ ſuæ oblitus tam iniquas exactiones im
pune abire paſſurus ſit, & non pro merito uindicaturus?
Nunquid uanũ eſt quod Salomon præcipit, dicens: Nõ fa Prouer. 22
cias uiolentiam pauperi, neque conteras egenũ in porta, q̃a
dñs iudicabit cauſam eius. Sed eñ tam fatua eſt cupiditas
ut ne flagellata quidem reſipiſcat. Aduerſitatibus interdũ
affliguntur auari, & tamen mala quæ ſuſtinent, non ſuo ui
tio imputant, ſed fortunæ. Itaque rerum amiſſione non emẽ
dantur, ſed magis ad prædandum rapiendumque accenſi re
parare amiſſa feſtinant, donec ipſi uitam amittant, &
ad inferos detruſi crimen ſuum tandem agnoſcant. Si
quis tamen aures audiendi habet, audiat, & timere diſcat
cum audierit illud quod in Malachia eſt ſcriptum: Et acce Malach. 3
dam ad uos in iudicio, & ero teſtis uelox maleficis & ad-
ulteris & periuris, & qui calumniantur mercedem merce-
narij, & humiliant uiduas & pupillos, & opprimunt pe-
regrinum, nec timuerunt me dicit dominus exercituum.
Audiat & illud quod in Amos propheta legitur: Pro eo Amos. 5
quod diripiebatis pauperem, & prædam electam tollebatis
ab eo, domos quadro lapide ædificabitis, & non habita-
bitis in eis, uineas plantabitis amantiſſimas, & non
bibetis uinum earum, quia cognoui ſcelera ueſtra, & for-

tia peccata ueſtra. Igitur uel illa uobis o diuites quę inique comparaſtis eripientur, uel uos illis, & ſpes omnis malæ
Iudex partæ rei in contrariũ uertetur. Intolerabilior tamẽ erit pœna inferni, q̃ uitæ præſentis calamitas. Cæterũ neq; illorũ inulta erit auaritia, qui dicundi iuris fungentes officio, pecunia donisue corrupti iniuſte iudicant, & quæſtũ magis q̃ æquitatem diligunt, eiuſq; cauſam potiorẽ habent qui
Eſa5. plus dederit. His per prophetã dicitur: Væ qui iuſtificatis
Iob.15 impium pro muneribus, & iuſtitiam iuſti aufertis ab eo. Et in Iob eſt ſcriptũ: Ignis deuorabit tabernacula eorum, qui munera libenter accipiunt. Illi quidem libenter munera accipiunt, quos cupiditas illicit, nõ quos neceſſitas con
Ioſeph ſtringit. Neq; eñ peccauit Ioſeph a Pharaone accipiẽs do-
Daniel na, neq; Daniel a rege Babylonis. Vtrunq; diuina prouidentia contigit, ut populus Iſrael prius in ægyptũ confugiens principem ſuæ gentis haberet a quo aleretur. Deinde in Chaldæa captiuus, a quo protegeretur. Ideo iſti nec honorem nec dona recuſarunt, ut ſuis in neceſſitate ſuccurrerent, nõ ut ſibi opes aceruarent. Beatus eſt aũt qui præce-
Leui.19 ptum dñi obſeruat dicentis. Non conſyderes perſonã pauperis, nec honores uultum potentis, iuſte iudica proximo
Iaco.2 tuo. Iniuſtus iudex eſt iuxta Iacobi apoſtoli ſententiã, qui plus honoris defert diuiti ſuperbo, q̃ pio pauperi & humili. Captator eſt profecto nõ amicus, qui tantum diuitibus blandit̃ ac laudat ut ſtipem eliciat, honorat ut lucretur. Cui aũt uerum diuitijs potius eſt, nõ dona ſequitur, ſed iuſtitiam. Quam quoniã opibus præfert, ipſe a dño honorabi
Eſa.33 tur, dicente propheta: Qui excutit manus ſuas ab omi munere, iſte in excelſis habitabit. Munerũ ergo auidus & a re
Presbyter. cto auerſus nõ in excelſis, ſed in ima habitabit inferni. Hęc ſors etiam illorum erit, qui ſe dei ſeruitio ideo dedicant, ut
Ioan.6 mammonæ, non ut deo ſeruiant. Quibus ipſe in euangelio reſpondens ait: Quęritis me non quia uidiſtis ſigna, ſed quia manducaſtis de panibus & ſaturati eſtis. Ab his eñ epiſcopatus quæritur, ut nummis arca impleatur, nõ ut bonum opus exerceatur: ut uenter epulis repletus luxuriet, nõ ut Chriſtus in paupere paſcatur: ut mens inanis gloriæ uen

to inflata ſuperbiat nõ ut humilitate deiecta deo placeat. De iſtis prophetare iuſſus Ezechiel ait: Væ paſtoribus iſra el, qui paſcebant ſemetipſos: nõne greges a paſtoribus pa ſcuntur? Lac comedebatis & lanis operiebamini, & quod craſſum erat occidebatis, gregem aũt meum nõ paſcebatis. Et quia magis pecuniæ ꝗ animarꝫ lucro inhiant, qđ in firmum, inquit, fuit no conſolidaſtis, & quod ægrotũ nõ ſanaſtis, quod confractũ non alligaſtis, & quod abiectũ non reduxiſtis, & qnod perierat non quæſiſtis. Taliũ aua ritiam & per os Malachiæ prophetæ arguit, dicens: Quis eſt in uobis qni claudat oſtia & incendat altare meũ gratu ito? non eſt mihi uoluntas in uobis dicit dñs exercituum, & munus nõ ſuſcipiam de manu ueſtra. Licet aũt in euan gelio dicat: Dignus eſt operarius mercede ſua, neceſſaria permittit, non ſuperflua imperat. Si ſuperfluis abundas diſpenſatio tibi credita eſt, ut alioꝶ inopiam iuues, nõ abu ſus conceſſus ut uoluptatibus perfruaris. Alienũ eſt, quicquid ſupra neceſſitatẽ eſt: de quo in euangelio dicitur: Si in alieno fideles non fuiſtis, quod ueſtrum eſt, quis dabit uobis? Tibi o ſacerdos promiſſum eſt regnũ cœloꝝ, ſi mo do tibi credita recte diſpenſaueris: ſin uero quod profeſſus es, implere neglexeris, nec tibi quod a dño promiſſum erat dabitur, & dum temporalia bona ſectaris, amittes æterna. Domũ enim orationis feciſti domũ negotiationis uendendo columbas, hoc eſt ſpũſſancti dona in quæſtum conuertendo, cum Chriſtus clamitet, dicens: Gratis accepi ſtis, gratis date. An ad apoſtolũ confugies dicentẽ: Qui altario ſeruit, de altario uiuere debet? ſed de altario uiuere tibi permittitur, non luxuriari, cum idem dicat: Habentes uictum & ueſtitũ, his contenti ſimus. At tu cũ multa poſſideas, plura concupiſcis: nec tam tibi de ſalute plæbis cura eſt, ꝙ de exigendis penſionibus, de decimis oblationibuſq; colligendis: pro his in eccleſia declamas, pro his exe crationũ elogia ualuis eccleſiæ affigis, ad cætera mutus, et illis ſimillimus quibus dicitur: Væ uobis ſcribæ & phariſæi, qui decimatis mentã & anetum et cyminũ, & reliqui ſtis quæ grauiora ſunt legis; iudiciũ & miſericordiam &

Ezech. 34
Malahię. 6
Luc. 16
Sacerdos
1. Cor. 9
1. Timo. 6.
Matth. 23.

Epiſcopi fidem, hæc oportuit facere, & illa non omittere. Scriba es igitur & phariſæus, cum exigis pecuniam & non præſtas doctrinã, cum de quæſtu tuo cogitas, & eorum ſaluti qui tibi commiſſi ſunt non conſulis: Excolas culicem, quæ leuiſſima ſunt curæ habens, & deglutis camelũ, in uentrem negligentiæ demergens ea quæ maximi momenti eſſe deberent. Mercenarius non paſtor es. Vides lupũ uenientem & fugis Perit ille adulterio, ille uſuris, alius furto, alius odio, alius alio flagitio, & in tanto animarũ periculo taces obmuteſcis, hiſcere non audes, & illos duntaxat perituros prędicas, qui decimas nõ ſoluerint qui debitas eccleſię tuę penſiones in tempore nõ attulerint, & eidem legata interuerterint: perinde ac ſi nõ ſit aliud Peccati genus quod perdat hoïes, q̃ iſtud in quo opulentia tua patitur detrimentũ Cum tamẽ ijs qui egeſtate premunẽ, non ſolũ quod debẽt, remitti debeat, ſed etiã de rebus quas affatim collegiſti, q̃
Hypocritę tum opus eſt impendi. Deteſtabilis & illorũ cupiditas, qui ſimulata ſanctitate decipiunt, & uel pro ædificando ſacello, uel pro peregrinationis uoto perficiẽdo, uel pro aliquo alio pietatis opere exequendo, æra efflagitant, quaſi non furti uel rapinæ ſit genus, mendacio aliquid elicere, & in alium, q̃ in quem datum eſt uſum conuertere. Hi tanto grauius puniendi erunt, quanto fallacius egerint, dicente dño
Mar. 12 Qui deuorat domos uiduarũ ſub obtentu prolixæ orationis, hi accipient prolixius iudiciũ. Execranda & negociatorum auaritia, qui nec fœnore abſtinent, nec merces adulterare timent: pondere quoq; & menſuris fallunt, alia ſtatera uendentes, alia ementes: neq; eos pœnitet aut pudet dolo ac fraudibus niti ut lucrentur. Aduerſus iſtos iratus do

Negociator.

Micheæ. 6 minus per Micheam prophetã uociferatur & ait: Adhuc ignis in domo impij, theſauri iniquitatis, & menſura minor iræ plena; nunquid iuſtificabo ſtateram impiam & ſacelli pondera doloſa? Deniq; minatur facturũ ſe, ut congregatæ tanto flagitio opes fiant hoſtibus in prædam, & ipſi opum dñi in captiuitatem. Horum etiam in Amos pro-
Amos, 8 pheta dolos ac malignitatẽ detegit, dicens. Audite hoc qui conteritis pauperẽ, & deficere facitis egenos terræ dicẽtes:

quando tranſibit meſſis, et uenundabimus merces, & ſabbatum, & aperiemus frumentū, ut minuamus menſurā, & augeamus ſiclum & ſupponamus ſtateras doloſas, ut poſſideamus in argento egenos, & pauperes pro calciamētis, & quiſquilias frumenti uendamus. Ac ne fruſtra talia obieciſſe uideatur, iurat ꝙ lugebunt, & dolore ſupplicij perſoluent, quod cum delectatione lucri perpetrarunt.

¶De vana diuitum ſpe. Ca. XVIII

NEmo igitur diu ſe fruiturꝫ male partis rebus confidat, ſed quo plura inique congerit, eo miſerabiliorem finem expectet. Timeat pœnam Gezi, timeat exitum Iudæ, alter mendacio munus extorſit, & reuerſus eſt leproſus: alter iuſtum uendidit pro argento, & laqueo uitam finiuit. Ille quoqꝫ quem purpura tegebat: quem quotidia ſaginabant conuiuia, in inferno ſepultus, in flammis ardens totus, fruſtra guttam aquæ petijt qua linguam tantum refrigeraret. Diues ille alter, qui frugum ubertate læta tus dilatare cogitabat horrea, & in annos multos opulenter uiuere, ſtatim audiuit, Stulte hac nocte animam tuam repetent a te: quæ autem paraſti, cuius erunt? Sic eſt, inquit qui ſibi theſaurizat, & non eſt in deum diues. De iſto in pſalmis dicitur: Videbunt iuſti & timebunt, & ſuper eū ridebunt, & dicent. Ecce hō qui non pôſuit deum adiutorem ſuū, ſed ſperauit in multitudine diuitiarꝫ ſuarū, & prę ualuit in uanitate ſua. Ideo apoſtolus ad Timotheum: Diuitibus, inquit, huius ſeculi præcipe, nō ſublime ſapere, ne ꝗ ſperare in incerto diuitiarꝫ, ſed in deo uiuo, qui præſtat nobis om̄ia abundæ ad fruendū bene agere, diuites fieri, in bonis operibus facile tribuere, communicare, theſaurizare ſibi fundamentum bonū in futurum. Qui uult ergo in deum diues eſſe, non ſibi theſaurizet, ſed inopiæ alioꝝ. In deum diues eſt, qui charitates operibus abundat, non qui rebus opulentus incedit. Eſurientes & ſitientes iuſtitiam, dominus implet bonis, diuites autem auaros dimittit inanes. Quid proſunt auaro diuitiæ, ſi cuſtos illarꝫ ē nō dn̄s? Quid deniqꝫ proſunt diuitiæ ſtulto, cum ſapientiam emere nō poſſit? Multæ opes nunꝗ aut raro admodū que

Gezi
Iudas.
Luc. 12
Pſal. 51
1. Timo. 6
Prouer. 17

unt cuiq̃ niſi ſcelere conſtare. Nam qui iuſte acquirit et moderate expendit, nec diues erit nec pauper. Qui aũt ingentes quæſtus faciunt, ſupraq; modũ locupletantur, & iniq & auari ſint neceſſe eſt. Quod ſi tam multa ab aliquo alio ſibi relicta poſſident, hæredes iniqui ſunt: & ſi his male utuntur, ipſi etiam mali ſunt. Ex quo colligitur, multũ diuitem, bonũ eſſe non poſſe. Quæ igitur amentia eſt, illa concupiſcere, quæ non niſi cum uirtutũ detrimento queãt
Prouer. 15. acquiri? Melius eſt parum cum timore dñi, q̃ theſauri magni & inſatiabiles. Hæc quidẽ ſententia ſapientiſſimi Sa-
Prouer. 30. lomonis eſt: cuius & illa ad deum ſupplicatio: Nec diuitias, nec paupertates dederis mihi, ſed tantũ uictui meo tribue neceſſaria.
Rex
Quod aũt reges oĩm ſemper opulentiſſimi ſunt, hoc ideo fit, quia regum opes nõ tam ſuæ q̃ populi ſunt. Eorum quippe impenſis plæbes tute degunt, ab hoſtium iniuria proteguntur, in rerum uitæ neceſſariarũ copia conſeruantur. Quemadmodũ aũt communi utilitati expoſita eſſe debet principis opulentia, ita & priuatorũ diuitiæ adiumento ſint egeſtati alienæ. Alioquin & ipſi diuites egebunt ac miſeri erunt. Quid eñ illo miſerius, qui in ops uirtutis eſt? qui cum diues ſit, meritis caret liberalitatis, quæ beatos efficiunt, & auaritiæ uel luxuriæ grauatur uitijs, quę mergunt in profundũ. Talium infelicitatem do
Luc. 6 lenter ingemiſcit in euangelio dñs, dicens: Væ uobis diuites, qui habetis conſolationẽ ueſtram. Conſolãtur enim, quoties quæſtum faciunt, uel cum quæſitis ad uoluptatem
Iaco. 5 abutunẽ. Hos etiã Iacobus apoſtolus lugubri uoce aggreditur, & ait: Agite nunc diuites, plorate ululantes in miſerijs ueſtris, quæ aduenient uobis: diuitiæ ueſtrę putrefactæ ſunt, & ueſtimenta ueſtra a tineis comeſta ſunt: aurũ & argentũ ueſtrum eruginauit, & erugo eorũ in teſtimoniũ uobis erit, & manducabit carnes ueſtras ſicut ignis. Theſaurizaſtis uobis iram in nouiſſimis diebus: ecce merces operariorũ, qui meſſuerunt regiones ueſtras, quæ fraudata eſt uobis: clamat, & clamor eorũ in aures dñi ſabaoth introiuit. Epulati eſtis ſuper terrã, & in luxurijs enutriſtis corda ueſtra: in die occiſionis adduxiſtis & occidiſtis iuſtum

& non reſtitit uobis. Talia cõſyderans uas electionis Paulus: Radix, inquit, omnium malorum eſt cupiditas. Addamus his & alia, ſi forte diuinæ ſapiẽtiæ ueritate ſępius pulſati reſipiſcant. In pſalmo dicitur: Diuites eguerunt & eſurierunt: inquirẽtes aũt dominum, non minuẽtur omni bono. In Eccleſiaſte Salomon ait: Auarus non impletur pecunia: et qui amat diuitias, fructum nõ capiet ex eis. Leuius ac tolerabilius eſſet, fructum non capere, niſi ſequeretur ſupplicium: dicente Ezechiele propheta: Argentum eorũ & aurum eorum non ualebit liberare eos in die furoris domini. In Apocalypſi angelo Laoditiæ eccleſiæ dicitur: Dicis, diues ſum & locupletatus, & nullius egeo, & neſcis: quia tu es miſer & miſerabilis, & pauper & cæcus & nudus. Quis enim finis luxuriæ diuitum, niſi quem eodem libro ſcriptũ legimus? Quantum glorificauit ſe & in delitijs fuit, tantũ date illi tormẽtum & luctũ. Quanto melius cum iſto actũ fuiſſet, neſciſſe diuitias, inopẽ mẽdicũq; uixiſſe, & in miſerijs potius q̃ in delitijs duxiſſe ætatem: ſed quo diutius in delitijs impune uixit, eo infelicius cecidit. Beatũ ſe putabat, q; ſibi proſpere ſuccederẽt omnia, ideoq; licentius peccabat: ideo tenuit eum ſuperbia, opertus eſt iniquitate & impietate ſua: prodijt quaſi ex adipe iniq̃tas eius, tranſiuit in affectum cordis ſui, nunc in tormẽtis poſitus audit: Memento quia recepiſti bona in uita tua: pauperes aũt quorum non es miſeratus, patiebantur mala: tu nunc cruciaris, illi conſolantur. Cumq; hoc ita ſit, eo tamẽ proceſſit iſta auri ſacra fames: ut quæ natura ſaluti hominis conſulens terra occultauerat, ea foſſionibus in profundum actis eruere cœperunt: montes cuniculis ſubruuntur & homo cœlum ſuſpicere genitus, ultro ſe in ima telluris immergit: nec ſupra ſe pendẽtem metuit molem, nec poſt ſe relictum ſolem quicquã æſtimat: per menſes plurimos perpetuam noctem ſuſtinet, ut argentum aurumq; in ſuã ipſe pernitiem proferat: ſi modo quod multis contigit, nõ ante fuerit oppreſſus ruina, ſeq; repente cum opibus quas collegerat ſepeliat. Frumenta, uinum, oleum, linum, lanã, cæteraq; uitæ noſtræ neceſſaria in aperta nobis fruenda

Pſal. 33
Eccl. 5
Ezech. 7
Apoc. 3
Apoc. 18
Auaritia

tulerat deus,cætera tanꝙ̃ nocitura latere uolebat. Ideo aũt & iſta creauit:ut ſicut eorum qui oblatis contenti ſunt no ta eſt modeſtia,ita illorum qui etiam occultata ſcrutantur, manifeſta eſſet cupiditas: & qui ex parte ſui ſunt, etiam a nobis dinoſcerentur.

¶Quod auaritia multorum cauſa ſit malorum. Ca. XIX.

QVam autem multorum malorum cauſa ſit immodica cupiditas quis explicet? hominẽ aduerſus hominem ire conpulit,hinc inſidiæ,hinc latrocinia, hinc bella mutuæq; cædes, dum noſtro non contenti aliena concupiſcimus: hinc inter coniunctiſſimos lites, inter amiciſſimos diſſidia, & citius adeundæ hæreditatis gra-

Laban. tia ipſorum parentum deſyderatæ mortes. Laban Iacob

Gen.31 nepotem ſuum oſculatus hoſpitio ſuſceperat,generum ſuum fecerat,& ille iam bis ſeptem annos ei ſeruierat.Fatebatur Laban ꝙ propter ipſum a domino ſibi auctæ opes fuiſſent. At uero poſtꝙ̃ uidit re pecuaria in primis ditatũ, inuidere ei cœpit quem tantopere dilexerat, & diſcedentẽ perſecutus eſt, manum innocenti inieciſſet,amicitiæ propinquitatis officiorumque oblitus, niſi ſumno deterritus propoſitũ inhibuiſſet.Amorẽ ergo quem paupertas conci

3.Reg. 15 liauerat, opulentia diſtraxit. Tabremon quoq; Syriæ rex (ut in libro regum legitur)ex amico inimicus factus Baſẽ

2.Para.21 Iſrahelitarum regi ab Aſa rege Iudæ pecunia corruptus. Ioram uero ne fratribus quidem pepercit, ut eorum bona uſurparet,uita ipſos priuauit. Iudas etiam(ut ueteribus nõ ua copulemus)a domino aſcitus apoſtolus,miracula operandi facultate ab eodẽ donatus, ſacræ communionis priceps factus, oſculo exceptus: quia tamen pecuniæ auidus fuerat,triginta argenteis illum uendidit,a quo iam tot be-

Hiere.41 neficia acceperat. Neminem itaq; uere diligũt hi,quibus habẽdi cupido dominatur.Si qua enim lucri ſpes acceſſerit continuo graſſantur in eos, quos uidebantur diligere. Nã

Godolias & Godolias Iſmahelem domi ſuæ ut amicum excepit cõ uiuio,& eundẽ inter epulas iugulauit, nec hoſpitalẽ menſam amici cruore fœdare timuit,ꝗ aliena occupare cõcupi

uit. Proferam adhuc magis cruentũ exẽplum, ſed minus ra tionis cõpotis uulgi. Tito Hieroſolymã obſidẽte, plurimi ex Iudæis fame cõpulſi ad Romanos transfugiebant (ut Ioſephus autor eſt) pcrebuit fama transfugas auꝝ hauſtũ uẽtre geſtare cũ a ſuis ne qd efferrent excuterẽtur: ob hoc a militibus Romanis clam excepti laniatiq; exenterabãtur, quærebãtq; auꝝ intra cæſoꝝ uiſcera, nec fortaſſe inueniebatur: hac tamen de cauſa ad duo milia hominum una nocte periſſe conſtat: plures periſſent, niſi re comperta cæſar ſcelus edicto cõpeſcuiſſet. Quid hac atrocius immanitate, incertas opes certa ultro ſe dedentiũ cæde q̃rere Plebis tamẽ mercede militantis iſta auaritia, illa uero regum. Hirtacus enim prius, deinde Herodes Iudææ reges aperuiſſe ferunt ſepulchrum Dauidis regis, theſaurum cum illo conditum rati. Scilicet non ſatis erat humanæ cupiditati prædam capere ex uiuis, uel ex interẽptis ſpolia, ſ etiã quoq; in monumẽtis cadauera excutere cœpit. Sed & hoc quidem minus mirum quando iam nec aris nec templis deo dicatis parcitur. Noſtra ætate contigit Chriſtianorum eccleſias a Chriſtianis prophanari, aurum argentumq; deo conſecratum per uim auferri, perinde ac ſi aduerſus deum, & non tantum aduerſus homines bellum gereretur: quaſi uero nõ idẽ Chriſtus ſit illoꝝ q oppugnantur & eoꝝ q oppugnãt, cũ utriq; eius q unus eſt noĩe cenſeant. Sed profecto nulla ibi religionis ratio ducit, ubi auari animi nihil niſi quod rapiant attẽdunt. Quamuis aũt multa deprædẽtur, multa parent, multa undiq; congerant, nunquam tamen ſatiantur, ſemper reſtat quod aceruo addi cupiunt. Nec minus huic uitio obnoxij ſunt, qui liberis nepotibusq; abundãt, q̃ qui ſoli ſunt. Qualem Eccleſiaſtes admirat, dicẽs: Vnus eſt & ſecundum non habet, non filium, non fratrẽ, & tñ laborare non ceſſat: nec ſatiantur oculi eius diuitijs, nec cogitat dicens cui laboro, & fraudo animã meã bonis? Sed q eiuſmodi ſunt, ijs p Eſaiam minatur dñs & ait: Væ q coniungitis domum ad domũ, et agrũ agro copulatis uſq; ad extremum loci, nunquid habitabitis ſoli uos in medio terræ? Quid enim niſi ſolus habitare uelle uidet in terra, q ſo

Hirtacus Herodes

Eccle. 4

Eſai. 5

lus cūcta poſſidere cōcupiſcit? Hic ſane hydropici eſt mor bus: q eo plus ſitit, quo plus biberit. Sed ſi acceſſerit ad Ieſum, curabit, ſin contempſerit, peribit. Achan quia de ana-
Ioſue. 7 themate tulerat pallium argētiq; aliquid & auri, dei iuſſu
Iudic. 8 lapidat. Principes Sochot q Gedeoni panē negauerant, ſup
3. Reg. 12 ſpinas & tribulos conterunt. Aduran dum tributa exigit,
2. Reg. 22 lapidibus obruitur. Achabi regis, q uineam Naboth ipo
2. Mach. 3 interfecto poſſederat, ſagitta interempti ſanguinem, iuxta Heli ę uaticinium, linxerunt canes. Heliodorum qui a Seleuco miſſus templi theſaurum auferre moliebatur, equites diuinitus apparentes flagellis ceciderunt. Ipſe Seleucus dum pecunias ab Inobſueſtenis (ut Ioſephus tradit) cupide exigeret, cum regia cunq; omnibus qui in ea conuenerant, ſimul concrematur. Ceſſauit in illo ardere auaritia maiore ignis ardore extincta. Hæc in lege. Illa in euangelio. Iudā cupiditas ad laqueum uſq; perduxit. Ananiam & Saphirā morte perdidit repentina, Simonem magum prius maledicto, deinde nece affecit. Porro tam pernitioſus eſt morbus iſte, ut non modo corpora ſpiritu priuet, uerum etiā ſpiritum ipſum morti obijciat æternæ: dicente Salomone:
Prouer. 1 Semitæ omnis auari animas poſſidentium rapiunt. Quod ſi camelus facilius tranſibit per foramen acus, q̄ dives in regnum cœlorum, nullus amanti diuitias ſperandæ ſalutis
Luc. 14 relinquitur locus. Vbi eſt theſaurus eius, ibi & cor eius Inuitatur quidem ad cœleſte conuiuium: ſed quia toto animo terrenis rebus inhæret, reſpondet inuitanti. Villā emi, boues paraui, uxorem duxi, non poſſum uenire, habe me excuſatum. Itaq; indignum ſe præſtat perenni bono ad quod uocatur, dum pluris æſtimat fragilia & caduca, quæ illum de præſentibus delitijs ad futura transferent ſupplicia: unde iā neq; diuitijs redimi poterit, nec potentia uiriū
Eſa. 57 ſuarum liberari. Ideo illi per prophetā dicit: Cum clamaueris liberent te congregati tui, hoc eſt nummi, quos tā anxie paraſti: omnes eos, inquit, auferet uētus, tollet aura: et ne pœnæ cauſa lateat, iudicis uox audietur dicētis: Propter iniquitatem auaritiæ eius iratus ſum, & pcuſſi eum. Nec immerito bonorū largitor deus auaritia noſtra irritatē, quan

quidem uitij huius hoc præcipuum malũ habet, a diuinorum cultu nos auertet,& cœleſtium bonorum meminiſſe non pmittat. Hoc teſtant domini uerba per Eſaiam dicétis Eſai.8
Verbum dñi proiecerunt,& ſapientia nulla eſt in eis: propterea dabo mulieres eorum exteris, agros eorum hæredibus: atq; unde impietas contemptuſq; eorum oriatur oſtẽdens adiecit: Quia a minimo uſq; ad maximum omnes auaritiam ſequuntur. Per Oſeæ quoq; prophetam talibus Oſeæ.13
minat, dicens: Iuxta paſcua ſua adimpleti ſunt,& ſaturati ſunt,& eleuauerunt cor ſuum,& obliti ſunt mei,& ego ero eis quaſi leena. Semen quippe uerbi dei in ſpinis cadit & ſuffocatur, cum diuitum auribus exceptum, curis huius ſeculi mentem occupantibus nequit fructum facere. Tunc em̃ (ut Eccleſiaſtes ait) pecuniæ obediunt omnia, actio, oratio, cogitatio,& omnes reliqui ſenſus ad quæſtum inten Eccl.10
ti, uitæ ſanctioris diſciplinam non admittunt: quibus dicitur: Non poteſtis deo ſeruire & mammonæ. Qui ergo cumulandis opibus incumbit, dei cultum deſerat neceſſe eſt. Luc.16
Quod ſiquando opum ſtudioſi ad eccleſiam conueniant, corpe in tẽplo ſunt, animo in foro uerſantur, totus de mercemonijs ſermo eſt:& dum recitantur dei ueba, illi de nundinis inter ſe colloquuntur, digni domino flagello ejcientis eos ac dicentis: Domus mea domus orationis eſt, uos autem feciſtis illam ſpeluncam latronum. Hi ſunt filij Ephrem, non deum uerum, ſed uitulos aureos adorantes, cũ 3Reg.12
aurum argẽtumq; pro dijs habeant,& de illis quoq; dici queat, quod in Oſeæ propheta eſt ſcriptum: Aurum ſuum & Oſeæ.8
argentum ſuum fecerunt ſibi idola, ut interirent. Vnde etiã Paulus auaritiam ſimulachrorum ſeruitutem appellat. Si em̃ illorum qui gulæ indulgent (iuxta eundem apoſtolum) Col.3
deus uenter eſt, cur non pecuniam eorum deum eſſe dixerimus, qbus nihil charius eſt pecunia? Nam ſi quãdo aliqs fidelis diſciplinæ præceptor in illicitos contractus, in uſuras, in immodicam lucrandi cupiditatem inuectus fuerit indignantur, reclamant, in furorem uertuntur, non minus artifices illi Epheſiorum, cum Pauli pdicationibus idola deſtrui uidiſſent, quæ ipſi conficiendo lucrabant. Dolebãt

Act.9 em̃ nõ religionis uanæ diſpẽdium, ſed artis ſuæ detrimẽ
Diuitũ ui tum. Diuitũ præterea uitiũ eſt, alijs inuidere, inani gloria
tium duci, pro bñficio gratiã non referre, mendacijs niti, mortis
recordatione contremiſcere, nec tamẽ ideo fieri meliores.
Inuident ditioribus, immo & æqualibus: utq; alios opu-
lentia ſuperẽt, fœnore ac rapinis rem quærere fas putant.
His pſalmiſta imprecať, dicẽs: Præcipita dñe & diuide lin
guas eoꝵ, qm̃ uidi iniqtatem & contra dictionẽ in ciuita
te die ac nocte, & non defecit de plateis eius uſura & do
Pſa.54 lus. Præcipitari eos in infernum petit, nõ uoto odij, ſed p̃ ſci
entia futuri. Tunc em̃ & linguæ eoꝵ in diuerſum diuiden
tur cum præter ſpem opes illas, in qbus confidebant, repẽ
te derelinquere cogẽtur. Iidẽ gloriæ auidi ſardonicatas ma
nus & ſericas ueſtes uulgo oſtentant, ut honorentur qbus
illa Magonis Vergiliani uerba cõueniunt. Eſt domus am-
pla iacent penitus defoſſa talẽta Cælati argẽti, ſunt auri põ-
Ezechias dera facti infectiq; mihi. Qua iactantiæ uanitate cũ Eze
chias quoq;, qui iuſtus erat, peccauerit: quomodo poterũt
iniqui ea carere, q certe magis opibus q̃ uirtute clari eſſe
cupiunt? Sed quantum uolunt glorientur, cum interierint,
non ſument omnia, neq; deſcendet cum eis gloria eorum
nudos & fortunæ & animi bonis gehenna excipiet, tanto
miſeriores futuros, quanto ſibi uidentur feliciores. Recte
Hiere.9 itaq; admonẽtur a domino per Hieremiam dicente. Non
glorietur ſapiens in ſapientia, & non glorietur fortis in for
titudine ſua, & non glorietur diues in diuitijs ſuis, ſed in
hoc glorietur qui gloriatur, ſcire & noſſe me, quia ego ſum
dñs, q facio miſericordiam & iudiciũ & iuſtitiã in terra.
Ingrati Ingratos etiam facit habẽdi auiditas: nõ attẽdunt quantũ
acceperũt ſed quantum ipſi appetierint: & qm̃ nullum be-
neficium æquare poteſt auari hominis cupiditatem, im-
Nabal memores bñficiorum fiunt. Nabal diues pecudum & agri
1.Reg.25 parum quid petẽti Dauidi nihil dedit, oblitus ꝙ ille paulo
ante & gregem eius & paſtores ab aliorum iniuria defen
diſſet. Non ppendebat Nabal quid de ſe meritus eſſet Da-
uid dum nequid de opulẽtia ſua minuatur timet. Ideoq; il
los qui a Dauide miſſi fuerãt, non ſolum uacuos rebus di

miſit, ſed etiam cum probro repulit. Ac fere tales diuites ſunt, ſi quid offers, libenter accipiunt, ſi quid repetis indignantur. De his in Eccleſiaſtico dicitur: Donec accipiant, oſculantur manus dantis, & in promiſſionibus humiliāt uocem ſuam, ſed in tempore redditionis loquentur uerba tedij & murmurationum. Ad hæc nihil illis fallacius eſt: qui enim diuitias amat nec periurare timet, nec alios fraude circunuenire dubitat, nec eum omnino aperte mentiri pudet, ſi quid ex eo ſe facturum lucri credit: neq; quiſquā eſt qui in leuiſſimis etiam rebus tam facile iurat quā diues auarus: tunc autem maxime, cum e re ſua fore ſperat, ſi uerbis fecerit fidem. Nullum poſtremo timidius eſt animal ad expectationem mortis. Putat ſe ſtatim deceſſurum, ſi febriculæ igne correptus incaluerit. Ad medicos curritur, niſi & hoc auaritia uetuerit. Ille interim pauidus ingemiſcit, luget, anxiatur, & triſtius ſibi uidetur a diuitijs quā a corpore diſcedere. Inde ſcriptum eſt: O mors quā amara eſt memoria tua homini pacem habenti in ſubſtantijs ſuis. Torquetur cogitans cui illas relinquat, quis illis poſt ſe fruetur, quas ipſe tanto labore quæſiuit tanta ſollicitudine auxit, tanta parſimonia ne minuerentur ſuſtentauit. Tum ſi forte in mentem uenerint uſuræ, fraudes, rapinæ, quibus in acquirendo uſus eſt, magis nequitiæ ſuæ conſcientia cruciabitur, de ſalute deſperans, ſeq; iuſto dei iudicio mox damnandum uidens. Turbabūtur enī (ut pſalmiſta ait) a facie eius patres orphanorum & iudices uiduarū. i. qui miſerorum tutelam ſuſcipientes bona eorum per dolum uſurpāt. Turbant̄ q̄a ſe reos eſſe non ignorant una cū illis q̄ in inferno ſunt computandos. Quod ſi in lege Amonites & Moabites ab eccleſia dn̄i repellunt̄, quia noluerunt ſuccurrere Iſraehelitis cum pane & aqua, quanto magis iſti, qui etiā aliena iniuſte poſſident, hæreditate regni cœleſtis indigni erunt? Tot auaritiæ mala conſyderans apl's dixit: Qui uolunt diuites fieri, incidunt in tentationes & laqueum diaboli, & deſyderia multa & nociua, q̄ mergūt hoīes in interitū & pditionē: radix eñ oīm malorū eſt cupiditas. Quā q̄dā appetētes errauerūt a fide, & inſeruerūt ſe doloribus multis.

Eccli. 41

Pſal. 67

Deu. 23

1. Timo. 6

¶ Ad diuites exhortatio. Ca. XX.

RESpicite igiť ac perpēdite diuitiarum mala diuites, & iam non ad luxuriam his utemini, ſed ad liberalitatem. Si diuitiæ affluant nolite cor apponere, ſi deſunt nolite concupiſcere. Quæ nam ſtultitia id eſt appetere, quod neq; ſeruos repudeat, neq; reges ſatiat, et tot malorum quot diximus, immo plurium q̄ diximus cauſa ſit? Aut ſi nihil ex opulentia mali metuitis, hoc ſaltem negare non poteſtis, ꝙ omnis terrena poſſeſſio fluxa, atq; fragilis ſit, ſemperq; citius de manibus elabitur, q̄ retinenda ſperatur. Cuius rei Salomon non ignarus, cum immēſas opes & cuiuſq; generis uoluptates ſibi comparaſſet, exclamauit: Vanitas uanitatum & omnia uanitas: deteſtatuſq; eſt induſtriam ſuam in acquirēdo, incertus de hærede, & certus nihil diu permanſurum ſub ſole. Audite ergo dn̄m ſaluti ueſtræ conſulentē. Nolite, inq̄t, theſaurizare uobis theſauros in terra ubi erugo & tinea demoliť, et ubi fures effodiunt & furātur: theſaurizate aūt uobis theſauros in cœlo, ubi nec erugo, nec tinea demolitur & ubi fures non effodiunt nec furanť. Ipſis quos in ſuū elegit conſortium pręcepit, ne auꝝ uel argētum poſſiderēt, nec pecuniam in zonis nec perā in uia, nec duas tunicas, neq; calciamēta, neq; uirgam. Et quiſnā opes opibus cumulando ei ſe placituꝝ cō fidit? Si ſeruus Chriſti es, cur ille paup & tu diues es? Si diſcipuloꝝ eius locum tenes, cur illoꝝ paupꝛtatem non imitaris? Quid tibi prodeſt ſi uniuerſum mundum lucreris, & aniæ qua nihil pretioſius eſt detrimētū patiaris? Igiť dilargitis tādē iſtis caducis labilibuſq; rebus ad ęterna & nūq̄ deſitura bona mentē erige, & cū Dauide deū dep̄care: Inclina cor meū in teſtimonia tua, & nō in auaritiā. Atq; ita dn̄i ſuffragāte gr̄a uinces improbas habēdi appetiōes, p̄cepti\[illegible\]q; implebis in euāgelio dicētis: Videte & cauete ab oī auaritia, q̄a nō in abundātia, cuiuſq; uita eius ex his quæ poſſidet. Vt uidelicet aliquis ob hoc q̄a diues eſt aut diutius uiuat in terra, aut felicius in cœlo. Vitæ enim æternæ pręmia nō opulētiæ danť, ſed uirtuti. Diſſolue colligatiōes impietatis, ſolue faſciculos deprimentes, ut pondere aua-

(Margin notes: Eccľ. 1; Matt. 6; Apoſtoli; Pſal. 118; Luc. 12)

ſitiæ liberatus, leuis & alacer expanſis obſeruatæ in paupe res benignitatis pennis tollaris in cœlũ, & ab illis in ſuperna tabernacula recipiaris, quibus hic benefeceris. Et tandem ad dñm conuerſus dicas: Quæ eſt expectatio mea, nonne dñs? & ſubſtantia mea apud te eſt. Pſal. 38

De beneficijs conferendis ut deo ſimiles ſimus. Caput. XXI.

Poſt eleemoſynarũ diſſertationẽ de alijs etiam beneficijs reſtat quærendũ, tam in dando q̃ in accipiendo grati uicꝗ referenda. Dare beneficia deũ imitari eſt, cũ dei natura maxime benefica atq; benigna ſit. Iam primũ ut in pſalmis dicitur, fecit cœlos in intellectu, firmauit terram ſuper aquas, fecit ſolem, lunam, ſtellas, ignem, aera, uentos, diem, noctem, uer, æſtatem, autumnũ, hiemẽ: fœcundauit humũ fructibus, herbis, arboribus, diſtinxit fluminibus, ligauit montibus, ditauit metallis, ornauit gemmis, repleuit beſtijs. Oĩs gñis animãtia conſtituit: alia q̃ aera peruolarent, aliæ quæ per terram reperent, alia quæ in aquis natarent. Cuncta deniq; quæ uidemus, & quæ non uidemus ipſe dixit & facta ſunt, ipſe mandauit & creata ſunt. Cui aũt iſta ſeruirẽt, quiq; iſtis præeſſet atq; dñaretur hoĩem ipſum formauit. Cuius dignitatẽ & excellentiã propheta contemplatus, & ad autorẽ ſuũ cõuerſus in uocem prorupit, dicens: Quid eſt hõ, q memor es eius, aut filius hoĩs, q̃m uiſitas eum? minuiſti eum paulominus ab angelis, gloria & honore coronaſti eum, & cõſtituiſti eũ ſuper opera manuũ tuarũ. Oĩa ſubieciſti ſub pedibus eius oues & boues uniuerſas, inſup & pecora campi, uolucres cœli & piſces maris, qui pambulãt ſemitas maris. Vt autẽ oĩa ſubiecta eſſent hoĩ intelligẽtia, ratiõe, ſapiẽtia, & cogitationũ interprete lingua eũ inſigniuit, ac ſibi in parte ſimilem reddidit. Eidem leges pręceptaq; dedit, per quæ uerã æternamq; beatitudinẽ cõſequi poſſet, de terra tranſlatus in cœlũ, de corruptiõe ad incorruptionẽ, de mortalitate ad immortalitatẽ. Atq; etiã ut poſt præuaricationẽ, per quã a tanto exciderat bono, priſtinę gratię ſtatũ eidem repararet, filiũ ſuũ unigenitũ miſit, qui humanę mortalitatis car-

Dei beneficia

Pſal. 135

Pſal. 8

ne aſſumpta pro homine ſe deo patri in ſacrificium obtulit, omneſq́ per primorum parentum culpam ſub maledicto uenundatos ſuo ipſe ſanguine redemit, etiam in ingratos beneficus, & in delinquentes pius. Primus in ſe credētibus regnum cœleſte promittere cœpit. Primus pœnitentibus paradiſi ianuam aperuit, quo primus deuicta morte cum corpore aſcendit, ut ſequentibus pararet locum, & poſt ſe per ſua incedētes ueſtigia clementer ſuſciperet, omniumq́ bonorum quæ homini tribui decens fuit, faceret cōſortes. Tot tantiſq́ beneficijs dignam referre gratiam non eſt opis humanæ: quibus etiam propheta ſe imparem cōfitetur, dicens: Quid retribuam domino pro omnibus quę
Pſal. 115 tribuit mihi? Sed quoniam ipſi meliusq́ nobis nota eſt inopia noſtra, nihil aliud exigit, niſi ut in eum credamus, ei ſeruiamus, eius mandatis legibuſq́ pareamus. Hoc ſi præſtabimus, neq́ bene feciſſe nobis illum pœnitebit, neque ea quæ pollicitus eſt pigebit exhibere: ac tanto quidem libentius hoc faciet, quanto nos magis in impartienda proximis noſtris humanitate exerceri uiderit. Is enim proxime ad ſimilitudinem eius accedit, cui potiſſima cura eſt operum charitatis. Hunc igitur ſequamur, hunc ipſum q̄ poſſumus diligentiſſime imitemur, beneficia tribuendo, ſicut ipſum & feciſſe & facere nouimus, tam petentibus q̄ non petentibus, tam inimicis q̄ amicis, tam ingratis q̄ gratis. Ille Paulum non ſupplicantem, immo repugnantē & inuitum ad ſe conuertit, & de perſecutore apoſtolū ſuum fecit. Alijs uero ſupplicantibus & ſanitates reſtituit, & peccata donauit. Idem amicis bona largitur æterna: pro inimicis, a quibus crucifigebatur, orauit. Et Iudæ non ingrato ſolum, ſed etiam malum pro beneficio reddenti, ſui corporis myſteria obtulit, pedes lauit, oſculum non negauit, nulla deniq́ beniuolentiæ ſigna ſubtraxit. *Si ergo ſimiles Chriſto effici cupimus, ut debemus, omībus ſi fieri poteſt benefaciamus, lædamus neminem.*

¶ De beneficijs diſpenſandis. Caput. XXII

PEtentem obligant beneficia, non petentem prouo-

cant: amicos conſeruant, inimicos reconciliant: gratos de-lectāt, ingratos aſſiduitate emēdāt. Non ſunt tñ oīa danda ſiue illa petantur, ſiue nō petanť: ſicut etiam de eleemoſy-nis eſt dictum: beneficiumq; erit nolle dare, quod nocitu-rum eſſe noueris: licet roget ille, licet inſtet, licet indigneť, tu pernega. Illud autem da, quod non ſolum accipere eum delectat, ſed etiam accepiſſe. Si eñ quod male ceſſurum eſt dederis, gratias tibi aget donec iudicio officit affectus: cum autem damnum ſentire cœperit, execrabitur, & ami-ci gladio ſe perire clamitabit. Sin uero non dederis, ꝙ pri-mum durum te & inexorabilem amicis conquæretur: deinde cum ad ſe rediens cauſam negationis iuſtam fuiſſe cognouerit, uere ſe abs te amari fatebitur, & tibi de bebit, ꝙ poſtulata non concedendo eum periculo eripue-ris, in quod uelut effrenis equus impetu ferebatur. Atque hanc quidem ob rem ipſe bonorum omnium diſtributor deus non omnia orantibus præſtat, alius poſcit diuitias, alius proſperam corporis ualetudinem, alius magiſtra-tum: & ipſe qui nouit quem finem ſingula habitura ſint, reſpondet: neſcitis quid petatis. Fit enim ſæpe numero ut talia adepti animæ ſuæ detrimentum patiantur. Quod ergo fortaſſe concederet iratus, denegat propitius, & neſci mus. At uero ſi in eum qui nihil petit ultro beneficium contuleris, plus tibi gratiæ habebitur, ꝙ ſi roganti non ne-gaſſes. Bis eſſe gratum aiunt, quod opus eſt, ſi ultro offe-ras. Eum præterea qui iuſta petit, & re ipſa quam petit ſatis indigere uidetur, promiſſis ne in longum trahas, cum protinus poſſis tribuere: dilatum beneficium minuit gratiam, cito datum auget. Hinc eſt præceptum illud Sa-lomonis: Ne dicas amico tuo, uade & reuertere, & cras dabo tibi, cum ſtatim poſſis dare. Minus offendes peti-ta, ꝙ primum denegando, ꝙ poſtquam promiſeris de die in diem producendo. Dum enim quod poſcenti pollici-tus es, præſtare remoraris, ille interim ab aliquo alio for-taſſe recepiſſet, ſed tibi credens tentare aliorum beniuo-lentiā ſuperuacaneū ſibi iudicauit: ꝙ ſi nihil tunc demū cū datū oportuit dederis: nō ſolū quod ipe ſpopōdiſti ei dene

Prouer. 3

gas,ſed etiã quod alius facile tribuiſſet aufers. Dũ eñ ille expectat, dum ſperat, dũ iam dubitat, atq; de promiſſoris fide ambigit, & petendę aliunde rei tempus amiſit, & occaſionẽ fruendæ: deniq; quicquid ex eo ſibi incõmodi acceſſit, tua cauſa paſſus eſt. Aut ergo ſtatim da quod petitur, aut ſtatim nega: aut ſi tam cito dare nequiueris, diem certum conſtitue quo daturus es, & ipm ne prætereas: ut ille ſciat, an e re ſua erit, tantiſper expectare. Suſpenſum aũt tenere expectantẽ, & cras atq; aliud cras abſq; promiſſi ſatiſfactione elabi ſinere, nõ beneficiũ eſt, ſed iniuria: & breuiter ſimulator eſt, non amicus, qui promittit quod nõ eſt facturus. Beneficiũ merentibus dare, accipere eſt. Nemo eñ non magis illius iudiciũ q̃ beneficiũ laudat, qui digno dedit: atq; in hoc maxime deũ imitatur, cũ deus ipſe in optimũ quęq; maxime beneficus ſit, nec niſi bene de ſe merentes ad beatitudinis gloriã faciat aſcendere. Ideo in Eccleſiaſtico eſt ſcriptũ. Benefac iuſto, & inuenies retributionem magnã: & ſi non ab ipſo, certe a dño. Eligas igitur oportet, cui præcipue benefacias, ut beneficijs bene recteq; collocatis, & amicos tibi cõpares, & deũ magis demerearis. Vt aũt quiſq; maxime indiget, ita & maxime erit adiuuandus. Qui uero ditior; delectũ facit, quibus beneficia impendat, non amicus eſt, ſed fœnerator. Vſuram eñ cum ſorte ſimul exigere uidetur, qui locupletioribus donat: dignus decipi, qm̃ de recipiendo cogitauit cum daret. Cæter; inimicis quoq; benefacere iubemur, dicente dño:
Matth.5 Benefacite ijs qui oderunt uos. Et apoſtolus. *Si eſurierit*, in
Roma.12. quit, inimicus tuus, da ei cibum: ſi ſitierit, da ei potũ: hoc faciens congeres carbones ſuper caput eius: ut uidelicet qui odij duritia concretus eſt, poſtq̃ tuo beneficio fuerit ſuperatus, liqueſcat ardore charitatis, & ſimultatẽ in beniuolẽtiam conuertat. Ne ingratis quidẽ ſubtrahenda ſunt beneficia: q̃uis eñ illi non referant gratiã quã debent, referet ille qui nullum bonũ ſua fraudat mercede: qui ſolem ſuũ oriri facit ſup bonos & malos, & pluit ſup iuſtos et iniuſtos

¶Qualiter nos gerere debemus in dãdis beneficijs. Ca. XXIII

IN omnes itaq; bñficia conferenda ſunt, ſed tamẽ ut quo cuiq; opus fuerit, quodq; cuiq; conuenerit detur, & merita ſingulorũ ſpectanda erunt & neceſſitates & ingenia. Dignis non ſolũ uitæ ſubſidia, ſed etiam honores atq; officia deferantur. Inopes cibo, potu, tegumẽto tecto iuuẽtur. Amici & parentui bñficio & foueantur. Inimici ita palpandi demulcendiq; ſunt, ut ad placabilitatẽ inclinent. Cum ingratis quoq; ſic agendũ, ut in ijs ueteris beneficentiæ obliuionẽ, nouæ diſcutiat refricatio. Nam ueluti arua minus fœcunda, ſi ſæpius fimũ irrigationẽq; receperint, frugifera efficientur: ita ingratus recentibus admonitus beneficijs, præterita quoq; atq; obliterata ad memoriã reuocabit, & uerecundia cõpulſus de reddenda gratia intentius meditabitur. Quædam aũt beneficia palam, quædã occulte tribuenda ſunt. Quæ uirtuti debentur, palam dari cõuenit, ut & honorandus appareat qui accipit, & alij eius exemplo ad actiones honore dignas excitentur. Is uero occulte erit adiuuandus, quẽ inopiæ ſuæ pudet: cui ſi quid in aperto obtuleris, magis proditũ ſe dolebit, quã lætabitur adiutum. Beneficij obliuiſci debet qui dedit, ſemper aũt memoriter tenere qui accepit. Ideo ſaluator noſter cum ſurdũ & mutum curaſſet, eis a quibus oblatus fuerat, ne cui dicerent præcepit, ſed illi tanto magis prædicabant. Hinc igitur diſcas, & uitare iactantiã ſi beneficium dederis, & ingrati ſilentiũ ſi acceperis. Illud quod tua cauſa præſtas, nõ eſt beneficium, ſed ſeipſum amantis conſilium. Nõ enim præſtares, niſi tibi profuturũ ſperaſſes. Quod aũt & tua & mea cauſa mihi donaueris, iniuſtus forem, niſi pro eo me tibi debere faterer: immo eo iucundius eſſe debet donum quod commodo atq; uſui eſt, & tibi dare & mihi accipere. Inuidi eſt enĩ ſuam tantum utilitatem ſpectare, & cum acceperis, quod alijs quoq; profuturũ ſit, nolle beneficij loco ducere. Recte autem non eſſe bñficium contenderim, alteri aliquid eripere, ut alteri dones. Nam cum beneficiũ dare liberalitatis uirtus ſit, & aliena rapere auaritiæ uitiũ quomodo poteſt dici uirtus, quæ uitio conflatꝰ? Quis neget dare eleemoſynam pietatis eſſe munus? & tamẽ offer Mar. 7

re in templum non licet, quod partũ eſt inique. Sic em̃ in
Eſa.61 Eſaia legimus: Ego dn̄s diligens iudiciũ, & odio habens
rapinã in holocauſtũ. Ergo inquies, ſi beneficiũ non eſt
quod accepi, nihil debeo illi a quo accepi? Nihil plane ei a
quo accepiſti, ſed cui ablatũ eſt ut acciperes. Huic redde ſu
um, & ei nihil debebis, qui largitus eſt alienũ. Ne concu-
piſcere quidẽ iniuſte rem proximi tui iuberis, nedũ poſſi-
dere. Porro nullũ maius beneficiũ hoĩ ab hoĩe præſtari po
teſt, ꝙ ſi quis pro aliorꝫ ſalute ſuam uitã periculis obiece-
rit, cũ inter pręſentia bona nihil uita charius habeat. Maio
Ioan.15 rem, inquit dn̄s, charitatẽ nemo habet, ꝙ ut aĩam ſuam po
nat quis pro amicis ſuis. Hanc profecto charitatẽ ipſe no-
bis primus exhibuit, qui nobis ſua morte aditũ uitæ æter
næ reſerauit. Hunc imitati ſanctiſſimi martyres, contra
principũ interdicta uiam adipiſcendæ ſalutis alios palam
docebãt, ſemet certæ morti & quidẽ per tormẽta ſuſtinẽdę
audacter exponẽtes. Proximi ergo aiæ periculũ (ſi poſſu-
mus) pręſentis uitę noſtrę impendio propulſare debemus.
Ionas. Et ſi Ionas propheta tempeſtatẽ in mari paſſus mergi uo-
luit ne alij mergerent, ꝙto magis præferenda eſt cuiuſcꝫ
hoĩs aĩæ ſalus corporis noſtri ſaluti? Om̃e tamẽ beneficiũ
nõ tam res ipſa magnũ facit, ꝙ uoluntas. Magnũ eſt, cũ li
benter, cum cito offertur, cũ toto animi affectu impendit:
diſplicet ſi cunctanter, ſi triſte, ſi ſuperbe, ſi ſerius ꝗ oportu
it præſtatur, ſi deniꝗ pene a nolente & inuito extorquet.
Quemadmodũ igitur rem multi pretij uilitat frigida uolũ
tas tribuentis, ita exiguum etiam beneficiũ gratũ efficit
in conferendo animi promptitudo atꝗ facilitas. Illi quo-
ꝗ plus debeo, qui parui modiciꝗ ſui peculij participẽ me
fecit, ꝙ qui diues multũ donauit. Plus em̃ largitus eſt, cui
minus quo ipſe fruatur reſtat. Hanc ueriſſimã ſententiã do
Math.12 mini confirmat autoritas. Cum em̃ quidam diuites in tem
plo grandem offerrent pecuniam, plus oblatum dixit a ui
dua paupercula, quæ duo tantum minuta æra obtulerat.
Satis hæc de tribuendis beneficijs, nunc de accipiendis red
dendiſcꝫ exponamus.

¶ De beneficijs accipiendis. Ca. XXIIII.

AB illo accipere beneficia oportebit, cui nos debere delectat. Moleſta res eſt, his quibus nolis eſſe deuinctum. Econtrario aũt iucundiſſimũ eſt, ei quẽ nullo etiam intercente beneficio diligeres, accepto obligari, & cauſam referendæ gratiæ habere. Ab optimo quoque beneficium accipere tam gratum eſt ꝙ teſtimonium habere ipſorum erga nos amoris. Læto uultu gratoq; animo ſicuti dandum ita & accipiendum erit beneficiũ: qui contemptim acceperit, iam ingratus eſt, ſi ſibi beniuole præſtitum eſt. Ille uero qui hilare accipit & libenter, iam perſoluit maximam beneficij partem, quæ in animo eſt. Reddit enim pro beniuolentia beniuolentiam, licet nondum munus pro munere retulerit. Deeſt interdũ referendi copia interdũ occaſio: & ꝙ diu iſta deſunt, qui accepit beneficium tanq̃ relaturus, iam retuliſſe uidet: quia ſatis eſt uoluiſſe, quoties poſſe non occurrat. Ab illo qui infamia notatus eſt, & turpiter uiuit, non accipias beneficiũ, ne perditis moribus eius fauere uidearis: niſi forte eo accepto, & inita cum hoĩe familiaritate ſpes fuerit, tuis admonitionibus eum reuocandi, ſibiq; reſtituendi, ne in nequitia obduratus pereat, Cunq; etiã malis benefaciendũ ſit, non eſt prætermittenda benefaciendi occaſio, ſi tunc ſe offerat, cũ ille qui corrigi debet, munus aliquod porrigit. Tunc etiã a malo accipiendũ erit, cũ ille deterior futurus timetur, niſi acceperimus. Tyranno em̃ aut improbo alicuo domino munus ultro porrigente, ſi non acceperis, contemni ſe putabit, & qui prodeſſe uolebat, mutato animo offendet. Ab hoc genus hominibus non eſt liberum nolle accipere. Nec tamen illi quicq̃ pro eo debeo, quod inuitus accipio: reddam ſi repetet: non ut benefactori, ſed tanq̃ creditori. Et ſi reddidero, gaudebo me ab illius beniuolentia eſſe ſolutum, qui dignus eſt odio. Alia quoq; cauſa eſt accipiendi beneficij etiam ab impijs, cum uidelicet eo accepto datẽ facultas benefaciendi bonis ac iuſtis. Sic Ioſeph accepit a Pharaone, ſic Daniel a Nabuchodonoſoro: non hoc quidẽ ut ipſis gratiam deberent, ſed ut ſuis prodeſſent.

¶ De beneficijs reddendis Ca. XXV

POrro in referendā gratia tales nos præſtemus, quales eſſe decuit in beneficio accipiendo. Cui refertur, ſentiat q̄ libenter q̄ iucunde ſibi referatur, ut lætus ſit: ſe quoq; prudenter egiſſe, ꝙ in hoīe tam grato ſuum colloca rit beneficiū. Nihilominus ſoluta etiam gratia, nos ei debere fateamur, quia dignos nos ſuo beneficio iudicauit, quia prior ad amicitiam uenit, ut merito redametur, qui cœperit amare, Interim ſi grati eſſe uolumus, nunq̄ patiamur excidi memoriā collatorꝝ in nos beneficiorꝝ. Ingratus eſt qui non reddit: audeo dicere non minus ingratus ē qui non meminit: q̄m ne tunc quidē gratus fuit, cū acciperet. Quod em̄ libenti animo accipimus, id nō facile obliuiſcimur. Illa uero facillime obliterari ſolent, quæ minimi æſtimātur. Qui ergo oblitus eſt, is profecto teſtatur, ſe pro uili habuiſſe quicquid accepit. Referrem, inquis, ſi accepti memor fuiſſem: immo memor accepti fuiſſes, ſi referri gratiam cogitaſſes. Ipſa obliuio te ingratitudinis accuſat, qua te defendere ab ingratitudine conaris. Quæ autē res eſt quæ præcipue faciat ingratos? alios certe ſuperbia, alios auaritia. Illi dignos ſe beneficio exiſtimāt, & dediſſe putant cum acceperint: hi uero accepiſſe ſe diſſimulant, ne reddant: & quanto cupidius acceperunt, tanto in reddē do lentiores exiſtunt, nihilq; ſe feciſſe lucri arbitrantur ſi paria reddiderint: quaſi uero gratū eſſe non uirtus ſit, ſed uitium. Quod em̄ turpe eſt id utile putant: & quod honeſtum eſt, hoc ſibi incommodo eſſe exiſtimant. Ideoq; alterum reſpuunt, alterꝝ affectant, & ingratitudine pro quæſtu utuntur. Duo aūt iſta, arrogātia uidelicet & cupiditas, cum oībus uitanda ſint, tum ijs maxime qui uel benefici, uel grati eſſe cupiunt. Non referre gratiā cū poſſis, turpiſſimum eſt: cum nō poſſis uelle tm̄ retuliſſe eſt. Cæterꝝ illi q non redderere lucrari eſſe exiſtimāt, multū quidē falluntur. Quis em̄ in eum iterum beneficus erit, cuius ingratitudinem ſemel fuerit expertus? Itaq; rarius accipiet, qui in reddendo negligentē ſe præſtabit. Illi uero qui capeſſendis uirtutibus operam impendunt, non rerū emolumenta ſequuntur, ſed morū. Eis incumbunt officijs, eorꝝ cura ſtu-

dioq; diſtringuntur, in quibus uerſantes, non diuitijs, quæ improbis etiam communes ſunt, ſed quod quod longe be atius eſt, uitæ ſanctimonia proficiunt: Quinimmo contemptus calcatiſq; opibus ad ſolam uirtutem confugiunt, neq; hanc ſe conſequi poſſe ſciunt, niſi alias abiecerint. Et cum nihil pretioſius uirtute ſit, quis negauerit eos multũ lucrifacere qui in dando reddendoq; beneficio & liberales imprimis & grati eſſe ſtudent? Hæc enim ea res eſt, quę amicos comparat, quæ inimicos placat, quæ deum propitiat, quæ immortalitatẽ mortalibus donat, & de terra ſublatos cœlo inſerit ſedibuſque ſanctorum: ut ſemper beati ſint, qui ut charitatem ſeruarent, ſemper munifici liberaleſq; fuerunt. Is autem qui in beneficijs compenſandis dati acceptiq; ratiões diſpungit, nec liberalis profecto, nec gratus eſt, ſed cupiditati ſeruiens negociator, & terrenis tantum ac perituris inhians bonis, non ad cœleſtia animum intendens & æterna. Virtute autem contentus eſſe debet, & non ſuum ſed alienum reſpicere commodum, tam ille qui confert beneficium, q̃ qui gratiam refert, atq; uterq; ita te gerere, ut deo magis placeat q̃ hominibus, Quos hominibus placere magis delectat, ab hominibus captant gloriam, & a deo non accipiunt mercedem: debitaq; uirtutis pręmia amittũt, dum quicquid recte laudabiliterq; egerint, uanitati tradũt, & non in eum finem, in quem dedent, dirigunt.

Vtrum debemus pro beneficio cui ſucceſſit iniuria. Ca. XXVI.

QVid inquiet aliquis, ſi poſt bñficium acceptum affectus ſim iniuria, debeo ne aliquid pro bñficio? Non uidetur mereri gratiæ relationem qui bñficium ſuum conſequenti corrupit offenſa. Itaq; non eris ingratus, ſi ei bñficium non reddideris: qui quantũ intulerat boni tantum poſtea mali irrogauit. Intuendum igitur minor ne an maior ſit iniuria q̃ bñficium. Minoris enim iniuriæ obliuiſci debes, & memor eſſe bñficij. Cum uero maior uel par fuerit offenſa, obligatione bñficij abſolutus eſt neq; gratiam debes illi, qui gratiæ meritum lædendo ami

a

ſit. Iniuriam tamen omnem, quantacunque fuerit, remittere debemus, nec uindictam appetere, propter eum qui ait: Dimittite & dimittetur uobis. Sed ſi condonata eſt iniuria inquies, cur non manet beneficium? Iniuriam remitte ne deum offendas: beneficium reddere ſuperſede, ſi ita tibi expedire uidebitur, ne homini qui non meretur gratiam referas. Alioquin qui ſine cauſa ingrati ſunt, quamuis nulla lege puniantur, deum tamen habent ultorem. Agar ancilla beneficij immemor quod acceperat, dominam ſuam probro affecit: ob hoc eiecta cum puero quem genuerat, famemque ſitim pertulit pro culpa. Abſolon patrem, cui chariſſimus erat, a quo fraternæ cædis ueniam acceperat, regno pellere moliebatur: ſed tantæ ingratitudinis ſcelus merita nece perſoluit, telis confoſſus inimicorum. Nabalis in Dauidem ingratitudo de ſummis diuitijs ad ſummam ipſum redegiſſet paupertatem, niſi uxor eius Abigail multis oblatis muneribus pro illo ſatisfeciſſet. Scias igitur deo atque hominibus pariter inuiſum eum qui ingratus eſt tantoque magis ſi pro bono malum reddit. Tunc enim non ſolum ingratus eſt, ſed etiam iniurius.

Agar Geñ. 16

Abſolon 2. Reg. 18

Nabal 1. Reg. 25

Libri Quinti finis.

EVANGELISTARII MARCI MARVLI LIBER

Sextus, ſub charitatis titulo, quod grati ſint in deum uel ingrati, quo pacto prædicatorem docere conueniat quomodo labori manuum ut otium euitetur inſiſtendũ ſit: in quo denique uera & falſa conſiſtat humilitas, diſerte edocens.

Utrum deo reddi poſſit beneficium. Ca. I

NON poſſumus(q̃dã aiunt) deo dare bñficiũ,cũ eius oĩa ſint: ſic neq; grãm referre, cũ nullius rei idigeat,bonorũq; oĩm pleniſſimus exiſtat. Quid ergo ſæpe in ſcripturis de ingratitudine nr̃a q̃rentẽ audimus. Ingratitudinis aũt non iure argueret qui gratus eſſe nequiuiſſet. Quę igit̃ illa res eſt,quę nos erga deum aut ingratos reddat, aut gratos faciat? Cuncta nãq; dei ſunt: quicquid dare uoluero,de ſuo dem neceſſe eſt: quicquid reddere conabor,ipſe dedit quod reddo. Quid habes,inquit apoſtolus, quod non accepiſti? Sed a quo omnia quæ habemus accepimus:ei proculdubio nec dare nec reddere quicq; poſſumus,niſi quod ipſe largitus eſt. Si tamen eſſe aliquid beneficij,quod ſeruus domino ſuo tribuere poſſit inuenerimus quamuis omnia quæ ſeruus poſſidet, domini ſunt, inueniemus & quod homines offerre queant deo, & illi oblatum beneficij loco habeat,offerre uero nolentem ingratitudinis damnet. Quæro igitur ſi ſeruus fideliter ſeruit, ſi domini iuſſa nauiter exequitur, ſi rem gratam domino facturus non dubitat ſubire capitis periculum, ſi nec uiuere cum illo,nec mori pro illo,ſi caſus inciderit,recuſat,pręſtat ne dño bñficium an non? Si negaueris,reſpondebo tibi,ſine cauſa ergo benignius q̃ reliqui eiuſdem conditionis a dño accipitur,ſine cauſa manumittitur, & iam non ut ſeruus aut libertus ſed ut filius diligitur. Immerito certe iſta in ſeruum conferunt̃,ſi nullum dño bñficium pręſtitit. Sed qui talia a dño meruit accipere,negari nõ poteſt: quin pręſtiterit aliquid,ob quod talia accipere uiſus eſt dignus. Rurſum ſi erro fugitiuuſq; fuerit, ſi imperium dñi contẽpſerit, ſi furto non abſtinuerit, ſi petulans, ſi mendax, ſi ebrioſus,ſi rixoſus,ſi deniq; nequam fuerit, nonne uinculis cõſtringetur, ſtigmate notabitur,furcam ferre cogetur,

flagris uerberibusq́ cædetur, & uel uenundabitur uel perimetur? Inique talia paſſum diceremus malum ſeruum niſi offendiſſet: ſicut bonum non iure remuneratum, niſi aliquid præſtitiſſet. Cum igitur omnium hominum unus dominus deus ſit: & omnia quæ poſſidemus, ab ipſo accepimus, beneficium tamen ei præſtamus, uel uerius reddimus, quoties mandatis eius paremus, quoties conſulta ſuſcidimus, monita implemus, & in omnibus ipſi ſoli obſequi nitimur. Offendimus autem ſi his contraria agimus. Ideoq́ ab illo, & iuſti premium referunt, & pœnam iniqui non quod deo ex benefactis hominũ aliquid accedat, aut decedat ex malefactis, cui neq́ addi quicq́ neq́ adimi poteſt: ſed quia idem tum iuſtiſſimus, tum optimus ſit, non poteſt non odiſſe malos, neq́ bonos non diligere: & hoc quidem pro beneficio ſibi dato æſtimat, ſi quod præcipit facimus, pro offenſa ſi non facimus: atq́ ideo alios gratos uocat, alios ingratos: hos punit, illos efficit beatos. De

Mat. 25 ingratis dicturus eſt, ſi euangelio credimus: Quodcunq́ uni ex minimis meis non feciſtis, nec mihi feciſtis ecõtrario autem gratos illud beneficium ſibi præſtitiſſe fatebitur, quod indigentibus præſtiterunt. Ingratos damnabit, dicens: Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius. Gratos uero ad ſe uocabit & dicet Venite bñdicti patris mei, poſſidete regnum uobis paratum a conſtitutione mundi, ab initio æternitatis. Vide igitur qua ratione & demus deo bñficia & accepimus præmia: & quomodo ſi non dederimus, mulctandi ſimus.

Atq́ ut apertius hoc quod aſtruimus intelligas, qui in deũ credit, qui deo obtemperat, qui deum diligit, honorat, colit, ueneratur, gratus eſt. Incredulus, expes, impius, deum hominesq́ contemnens, ingratus eſt. Nullum poſtremo peccatum quod legi aduerſatur diuinæ, ingratitudinis uitio uacat. Illum enim offendimus, quoties peccamus: a quo cuncta bona, quæ homini dari queunt accepimus: accepturi adhuc meliora, ſi non ingrati deceſſerimus. Operæpretium erit huiuſce rei proponere aliquot exempla: & primo eorum quos dominus gratiam ſibi referentes am-

plexatus eſt: deinde illorum quibus pro ingratitudine intulit mala: ut cum præſentia conſyderauerimus, de futuris non ambigamus, beatos uidelicet, & in cœlo fore, qui ſic a domino diliguntur in terra: econtrario autem in inferno quoq; cruciandos eſſe, ſi non ſe correxerint: qui anteꝗ eo deſcendant, pro ſcelere puniuntur.

¶De gratis erga deum in teſtamento veteri. Ca. II.

IGitur ut ab ĳs qui ante diluuium fuere initium capiamus, gratus erga deum fuit Abel, qui primogenita & pinguiora quæq; gregis ſui offerebat domino: ꝙ aũt propterea a dño dilectus fuerit, ſcriptura teſtat̃, ait em̃: Reſpexit deus ad ſacrificia Abel, ad Cain aũt ſacrificia non reſpexit. Maledixit quoq; Caino dñs: quia ille ob hoc ipſum fratri inuidens, ꝙ ſibi præferretur, ad ſe euocatum interfecerat. Gratus fuit Enos: primus quippe cantica quædam hymnoſq; compoſuit, quibus nomen domini inuocaret: pro quo dedit ei dominus, ut filios gigneret, & nongentoſ quinq; uitæ annos abſq; offenſa impleret. Gratus fuit Enoch: neq; enim diceretur ambulaſſe cum deo, niſi ei ſemper obſequentiſſimus fuiſſet. Morum itaq; ſanctimonia meruit, ut uiuens ad beatiora ꝗ eſt mortalium habitatio loca trãſportaretur. Gratus fuit Noe, nam & ipſe cum deo ambulaſſe dicit̃, & ꝑfectus iuſtuſq; fuiſſe. Proinde dignus fuit, qui mundo ꝑ diluuium pereũte ſolus cum filĳs ac nuribus fieret ſuperſtes, & omnium quæ aquis deleta fuere, reparator exiſteret. Poſt diluuium uero gratus fuit Abrahã Poſuit em̃ altaria dño, uictimas obtulit, decimus ꝑſoluit, deo credidit, & reputatũ eſt ei ad iuſtitiam: deniq; ut dño obediret, filio nõ pepercit: Ob hoc quidẽ cum deo colloqt̃, pater multarum gentium conſtituit̃, in ſemine eius quod eſt Chriſtus benedicendæ omnes nationes deo promittente naſcitur. Gratus fuit Loth: ut enim deo placeret, domi peregrinos acceptauit, quare meruit fieri hoſpes angelorũ, & ſupereſſe Sodomitis, iter quos habitabat, igne et ſulphure de cœlo pluente ob ſcelera conſumptis. Gratus fuit Iſaac

Abel Geñ.4
Enos Geñ.5
Enoch Gñ.5
Noe. Geñ.6
Abraham Geñ.11
Loth. Geñ.19

qui cum centum octuaginta uixiſſet annos, in his omnibus domino ſuo non peccauit. Per ꝙ digne aũt deo gratia refertur, cum innocẽtia per omne uitæ curriculũ inoffenſa ſeruatur. Hic igitur bene de deo meritus cum ſementem fe ciſſet, centuplum collegit, geminos genuit, in quibus bñdi cendis errare non eſt permiſſus, non eñ cui uoluit, ſed cui debuit benedixit, ut Abraæ patris genus in Chriſtum diri
Iacob geretur. Gratus fuit Iacob: in nullo illum ſcriptura accuſat,
Geñ. 28 & deo chariſſimum fuiſſe beneficia teſtantur. Ad eum pri mogenita fratris Eſau, trãsferuntur, dicẽte domino: Iacob dilexi, Eſau aũt odio habui. Cum obdormiſſet, ſcalam uidit a terra ad cœlum extentam, & in ea angelos aſcenden tes & deſcenẽdtes ac dñm cacumini innixum: qui terram in qua quieſcebat ei promiſit, regnumq́ eius longe lateq́ diffundendum prædixit. Inde ille parens efficitur duodecim liberorum, qui duodecim tribubus nomen dederunt, cœptuſq́ eſt uocari Iſrael: hoc eſt deum uidens, & uidi, inquit, dominum facie ad faciem. In Aegyptum tranſmigrans multiplicatur. Liberis quæ euentura erant moriens
Ioſeph. prophetauit. Gratus fuit Ioſeph. In Aegypto dum ſeruus
Geñ. 39 eſſet & iuuenis impudenter ſe ingerentis dominæ libidini non conſenſit, maluitq́ uitam ſuam periclitari, ꝙ caſti tatẽ pollui, cum ab illa irata tentari adulterij inſimularetur Magnam deinde fratrum in ſe iniuriã cum ulciſci poſſet, magnis rependit beneficijs eos quippe a quibus in ſeruitu tem uenundatus fuerat, in Aegyptum urgente fame profectos benigne ſuſcepit largiterq́ aluit. Erat eñ ſecundus a rege, cuius uiſa obſcuritatibus inuoluta ſpiritui ſancto
Moyſes reuelante plana fecerat. Gratus fuit Moyſes: filias Rague-
Exod. 2 lis ſacerdotis uirgines a paſtorũ uiolentia tutatus eſt. Hinc a dño dux electus, Pharonem prodigijs terruit, populum Iſrael eduxit de Aegypto, quando mare ſe aperiẽs aridum
Exo. 32 tranſeuntibus præbuit iter, & eorum perſecutores oppreſſit aquis. Idem deinde in monte leges quas ad populum ferret, a domino accepit: nemo tam familiariter cum deo colloquebatur, nemo tam ardenter ab eo ad idola deſciſcentes puniuit. Ipſo ſaxum percutiente, fluxerunt aquæ;

ipſo orante, Amalech ſuperatus eſt. Gratus fuit Ioſue, diui nis enim credens promiſſionibus populũ reges terræ quã ingreſſurus erat metuentem, ſpe uictoriæ animauit. Proin de dignus fuit, qui in demortui Moyſi locum ſufficeretur, & uictis hoſtibus regionem a domino promiſſam obtine ret, eãq; per tribus diuideret. Ad hanc tranſeunti Iordanis refrenato aquarum curſu in ſicco alueo uiam ceſſit. Hiere cuntem obſidente muri corruerunt. Inimicos perſequente ſol & luna ſteterunt, ne noctis interuẽtu qui fugiebant ela berentur. Tot igitur miraculis teſtatum eſt, quantum ei do minus faueret: quia erga ſe in omnibus gratum fidumq; ſciebat. Sed ne cathalogum ſanctorꝫ texere uidear, grati erga deum fuere omnes illi patriarchæ, illi duces, illi ſacerdotes, illi iudices, illi reges, illi prophetæ, qui in mandatis dei, in lege, in omnibus cerimonijs conſtanter pieq; permanſere. Tales aũt eligere ſolitus eſt dominus, ꝑ quos populum erudiret, a ſeruitute liberaret, a ꝑiculis erueret, uictoria donaret, & de illis q̃ futura erant admoneret. Quod ſi benigniſſimus dominus fideliter ſibi ſeruiẽtes, bñficiorumq; ſuorꝫ nõ oblitos, ita ut dictum eſt fouet, ita amplexať in terris adhuc uiuẽtes, quanto magis ad cœleſtis beatitudinis domicilia manſioneſq; angelorꝫ tranſlatos? Hæc de ueteris hiſtoriæ fontibus hauſta iam exigere uideť, ut a nouæ ſalubrius fluẽtibus aquis aliqua deriuemus, ad candẽ gratitudinis uirtutem accommodata. Patriarchæ

¶De gratis erga deum in teſtamento nouo. Ca. III.

IEſus Chriſtus dei filius, humani gñis redemptor ac ſal uator, patribus promiſſus, nobis exhibitus & datus: non præſentia bona hominibus polliceri cœpit, ſed fu tura: nec terrenum largiri regnum, ſed cœleſte. Pœnitẽtiã agite, inquit, & appropinquabit regnum cœlorꝫ. Et ad latronẽ: Hodie mecũ eris in paradiſo. Quod ſi tandem, non ut olĩ ad iferos aĩæ iuſtorꝫ deſcẽdãt, ſed ĩ ſublime angelorꝫ ſedib9 ĩferãť, iucũdiſſimo dñi ſui cõſpectu ſp fruituræ, nõne multo nos cauſati9 q̃ priſci illi, de qb9 paulo añ ẽ dictũ deo ſeruire debemus, et ſoli nauare operã, cõtẽptiſq; omnĩ Matth. 4

bus ipſum unum, abſq; quo nihil eſt beatum tota mente concupiſcere? Merito igitur ſequens credentium ætas ad omnia dura atq; aſpera perferenda cœpit accingi, mollia uero reſpuere & delicata: atq; in his præcipue gratiam referre ſaluatori, per quæ maximum omnium beneficium ſe accepiſſe meminit. Quid enim maius aut obtabilius eſſe potuit, q̃ paradiſum per tot ſecula primi hominis culpa clauſum, per ea demum quæ Chriſtus paſſus eſt, nobis fuiſſe reſeratum? Oportuit enim pati Chriſtum, & ſic intrare in gloriam ſuam.

Luc. 24

Oportet igitur pati & nos, ac per ueſtigia eius incedere, ſi illo quo ipſe præceſſit, uolumus peruenire. Hæc eſt ergo noſtrorum erga deum maxima gratitudo, pro amore illius, qui prior dilexit nos, uoluptates, opes otia contemnere, continentiam ſeruare, modico contentos eſſe, religioſæ uitæ laboribus nunquam defatigari. Talem quippe pro beneficijs gratiam primo deo retulere apoſtoli, deinde martyres cæteriq; Chriſti ſerui, uirgines quoq; & uiduæ, omneſq; illi qui eccleſiæ autoritate in ſanctorum collegio numerantur.

Apoſtoli

Pro Chriſti nomine non dubitauit Petrus crucifigi, Paulus capite truncari, Ioannes in feruentis olei dolium nudus demergi, Bartholomæus uiuus excoriari, Thomas lanceis perfodi, Iacobus maior decollari, minor fuſto fullonis, interimi, Stephanus lapidibus obrui, Laurentius igne cremari, omnes deniq; per tormenta conſumi.

Martyres

Hoc idem propoſitum fuit reliquorum ſanctorum omnium necem uidelicet a perſecutoribus inferendam ſubire potius, q̃ a Chriſti fide deficere. Illos qui bus hoc contigit, apoſtolus ad Hebæos ſcribens pulchre percenſet, cum ait. Alij uero ludibria & uerbera experti, inſuper & uincula & carceres: lapidati ſunt, ſecti ſunt, tentati ſunt, in occiſione gladij mortui ſunt.

Hebræ. 11

Noli expectare ut audias, quid hi proſperitatis in uita perceperint, qui ad quæq; laborioſa ſuſtinenda magno animo ſe armauerant. Si tamen noſſe deſyderas, nihil illis proſperius contingere potuit, quam per aduerſitatum patientiam oſtendere, quali conſtantia, quantaq; fide Chriſtum diligerent. Adde q; in illos quoq; a quibus necem ſuppliciaq; paſſi ſunt, ui

ctores fuerint. Præualuit em̄ patientiū fides impietate per
ſecutorꝶ, & contempto inaniū deorꝶ cultu, ab om̄ibus ad- Fidei ui-
orari cœptus eſt Chriſtus. Nequaq̃ ſancti martyris corona ctoria.
ti triumpharent in cœlo, niſi in terra uiciſſent. Vera fideliū
uictoria eſt, neq; deijci aduerſis, neq; ſecundis efferri, deo
magis q̃ hominibus obedire, & carnē ſpūi repugnantem
in ſeruitutē redigere. Quæ quidē & illi ſancti, quos perſe-
cutionis non attigit gladius diligenter obſeruarunt. Dum
em̄ uiuerent, non ceſſabant Chriſto ſeruiendo uitæ inſtitu
ta uel ipſi diſcere, uel alios docere, uigilijs, precationibus,
ieiunijs, lectionibuſq; uacare, diuitias indigentibus diſtri
buere & paupertate gaudere, uirginitatē uiduitatemq; nu
ptijs præferre. Sic egerunt inter ſummos pontifices, Sylue- Pontifices
ſter, Gregorius, Leo, & Cæleſtinus. Inter epiſcopos, Marti Epiſcopi
nus, Nicolaus, Ambroſius & Auguſtinus. Inter abbates Abbates
Antonius, Hilarion, Hieronymus & Benedictus. Inter mo Monachi
nachos, Dominicus, Vincentius, Franciſcus & Bernardi-
nus. Inter eremitas, Paulus, Thebæus, Honophrius, Arſeni Eremitæ
us, Archebius & Theonas. Inter uirgines, Maria uirgo ſi- Virgines
mul & mr̄, ip̄m em̄ genuit ſaluatorē, quē ſicut de ſpū ſctō
concepit, ita ſine uirginitatis damno peperit. Hanc ſecutæ
ſunt Tecla, Agatha, Agnes, Lucia, Catherina, Cecilia, Mar
garita, Barbara, aliæq; permultæ, quas ad coniugiū nulla
blandientiū promiſſa, nullæ furentiū minæ, nulla ſæuien-
tium tormenta inclinare potuerunt. Om̄ia extrema perpe-
ti malebant, q̃ dn̄o ſemel promiſſam amittere uirginita-
tem. Inter uiduas uero perpetuā continentiam cuſtodiētes
fuerunt, Anna, Paula, Galla, Melania, Monicha, & alię plu Viduæ
rimæ. Talium uitam moreſq; ſequatur oportet, qui cumu
latiſſimā deo gratiā cupit referre, ac poſt relatam ab ipſo
ſuſcipi & immortalitatis gloria in cœleſtibus ueſtiri. Pro-
ponamus nunc ingratorꝶ exempla; ut quos præmia ad uir
tutem parum excitant, ſaltem pœna a uitijs auocet.

¶ De ingratis ante diluuium. Ca. IIII.

PRimi parentes noſtri donec beneficiorꝶ memores Adam
iuſſioni diuinæ obtemperarunt, paradiſi in quo poſi & Eua.
ti erant, bonis fruebantur. Poſtq̃ uero per ingratitu-

dinē a mandato receſſere ligni uetiti fructū guſtando, eie
cti de paradiſo, laboribus, erumnis, morti ſubiacuerunt.
Etem̄ peccauerant(licet poſtea pœnitentiā egiſſe credanť).
a quo corpus,a quo ſpiritū,ſenſum,intellectū,dei ſimilitu
dinē acceperant:a quo,præeſſe beſtijs terræ,& uolucribus
cœli,& piſcibus maris iuſſi erant:ut his q̄ terra proferret
ueſcerenť:& ſimul ligna,lapides,metalla, ignē quoq; &
aquam, tellurem & aera in uſum uitæ neceſſariū haberēt.
Merito igitur malis mancipati ſunt,cum talem ac tantum
Geneſis,3 benefactorē offendiſſent. Mulier quia prior peccauerat, ui
ri ſubditur imperio,& pariēdi cruciatibus mulctať:ut uo
luptatē quā cœpit, fructū interdictū manducando, filios
generando dolore compenſet. Merito etiā Adæ eſt dictū:
Maledicta terra in opere tuo. In laboribus comedes ex ea
cunctis diebus uitæ tuæ; ſpinas & tribulos germinabit ti
bi,& comedes herbas terræ: in ſudore uultus tui ueſceris
pane tuo, donec reuertaris in terram de qua ſumptus es:
quia puluis es, & in puluerē reuerteris. Tot igitur mala
paſſi ſunt per reatū,quod anteq; peccaſſent,bonis fruebā-
tur. Non eſſet magnū eorum crimen niſi & magna eſſent
illius beneficia,in quem commiſſum eſt. Non tam enim
ex ſe,& ex meritis eius qui offenſus eſt, ingratitudinis cul
pa penſari debet. Itaq; q̄ grauiter peccauerint,pœna indi-
cat,quæ quidem ad poſteros omnes fuit propagata, pro-
pter corruptam radicem,de qua generantur. Et quoniam
nihil ab homine nequiter agitur,quod ingratitudini in de
Cain. um non ſit aſcribendum,ingratus fuit etiam Cain Adæ fi-
Geneſis.4 lius, qui inuidiæ furore percitus interemit fratrem ſuum
Abel. Ob hoc illum dominus execratus eſt,dicens: Male-
dictus eris ſuper terram, quę aperuit os ſuum, & ſuſcepit
ſanguinē fratris tui de manu tua: cum operatus fueris eam
non dabit tibi fructus ſuos: uagus & profugus eris ſuper
terram om̄ibus diebus uitæ tuæ. Poſtremo & ipſe interfe-
ctus eſſe creditur in ſeptimā generatione, ut prius annos
multos aduerſa ſuſtineret maledictionis. deinde quod fra-
tri intulerat,ipſe ab alijs ferret. Neq; illa quidem parua fu-
it ingratitudo, illa malitia, quæ deum ad pœnitentiam

compulit, ꝙ hominē feciſſet. Nemo qui ei non peccauerat inuentus eſt. Omnes caro, inquit, corruperat uiam ſuam, præter illas octo animas quæ in arca ſeruatæ ſunt, ne cum cæteris diluuio perirent. Porro ſi quæris quanta tunc fuerit culpa ingratorū, multæ beſtiæ cathacliſmo ſuperfuerunt illorum nemo. Poſt diluuium ingratiſſimos omniū ſemꝑ fuiſſe Iudæos comperio: illos excipimus: quorum ſuperius facta eſt mentio. Etenim cum ab ipſo mundi domino multo plura ꝙ̃ reliquæ nationes beneficia accepiſſent, magis etiam conſtanter illum colere debuerunt. Geneſis. 6

¶ De bñficijs Iudęis collatis poſt diluuiū. Caput. V.

Videamus igitur primo, quæ nam illis ab indulgentiſſimo rerum largitore deo præſtita fuerint bona: deinde ꝙ̃ ingrate ipſi ex aduerſo ſe geſſere, & ſimul quæ poſtea paſſi ſunt mala. Solis unius dei ueritas fuit reuelata, ſolis leges de cœlo datæ, monſtratus cerimoniarū ritus, oracula futurorū indulta, dei uoces palam locutæ, ingētium miraculorū operatio conceſſa: deo fauente timuit eos ægyptus, & cum dimittere nollet, flagella ſuſtinuit: mare ſe aperiens ſiccū euntibus prębuit iter, & aquæ quæ illis hincinde pro muro erāt, ægyptios cū armis hoſtiliter inſequētes operuere. In ſolitudine māna cœleſtis cibus pabulum illis prębuit, & de ſaxo uirga percuſſo ſcaturiens amnis potū. Iordanis ad fontē ſuū reuerſus ꝑſtitit donec trāſirēt: terrā deniq; promiſſiōis lacte et melle manātē, ꝑdomitis eius īcolis poſſederūt. Quis deniq; explicet tot de hoſte uictorias, tot a ſeruitute liberatiōes, uel q̃ties a ꝑiculis erut a cladibus protecti moyſe orāte (ut añ diximus) uictus eſt Amalech: buccinis clangētibus Iericuntis mœnia corruerunt. Ioſue inimicos ꝑſequēte lapidibus pluit de cœlo ſuꝑ fugientiū ceruices, ac ne noctis interuentu elaberent, ſol et luna motū ſuū continuerūt. Nulla unq; fuit lōgior dies, ꝙ̃ iſta in qua quinq; regū Chananæorū proſtratus eſt exercitus. Balaā ꝑterea prophetes aſinę loquētis uoce prohibitus eſt eis maledicere, & pro maledicto induxit ſuꝑ illos bñdictionē: bñdictos a deo eē nō dubitās, pro qbus mutū aīal uocē protulerit hūanā. Victi ſunt deinde Palęſtini tonitru Iudæi.

& fragore de cœlo territi. Holophernes Chaldæorꝫ dux, cũ urbes alioꝝ prouinciaſq; expugnaſſet, in Iudæa unius fœminæ manu uictus occubuit. Regnante Hieroſolymis Aſa innumerabiles Aethiopũ copias ad internitionẽ conciderunt. Regnante Ioſaphato cum ingentẽ Amonitarꝫ Idumæorumq; exercitũ formidarent, inimicos inter ſe digladiantes conſpexerunt, mutuoq; cæſorꝫ tulerunt ſpolia tam ſecuri, q̃ paulo ante pauefacti. Regnante Ezechia cum ab Aſſyrijs duce Senacheribo obſiderentur, angeli manu una nocte centũ octuoginta quinq; milibus hoſtiũ cæſis, obſidione ſoluti ſunt. Omitto nunc Machabæos, Iudã, Simonem, Ionathan: qui dei ſui noĩe inuocato parua manu ingentes hoſtiũ copias plures fudere. Magna quidẽ et immenſa beneficia hæc, maiora tamẽ accepturi erant, ſi iſtorum quæ acceperant largitorẽ non deſeruiſſent. Nunc ergo quod ſupereſt breuiter expediemus, qua ingratitudine uſi ſint, quantaq; deo ulciſcente pati meruere.

¶ De ingratitudine Iudæorum in deum, et quæ pro idolatria paſſi ſint. Ca. VI.

LOngũ admodũ foret memorare ſcelera ſingulorꝫ, q inter Iudęos impij infidiq; fuere. Omniũ ergo ſimul in deũ ſuum infidelitas detegatur, pœnaq; infidelitatis: ut cum hæc nota fuerint, ſimul conſtet & ingratitudinis magnitudo, & iuſti domini in ingratos præſens uindicta: quã ſiquis euitauerit, nec futuræ quidem, quæ omniũ
Exod. 32 acerbiſſima eſt, obnoxius erit, Dum Moyſes in monte immoratur, donec tabulas digito dei conſcriptas acciperet, illi ad idolatriam conuerſi uitulũ æneum adorauerunt: et hi ſunt, inquiunt, dij tui Iſrael, qui te eduxerunt de terra ægypti. Ob hoc iratus dñs delere eos uoluit, ſed Moyſi pro ipſis inſtanter ſupplicanti gratiã fecit. Moyſes tamen indignos tabularꝫ beneficio teſtatus, de monte deſcendens ipſas cõfregit, uitulumq; contriuit: deinde deo iubente leuitę ſumptis armis die illo uigintitria milia fere ex ijs qui uitulum adorauerant, occiderunt: ut eum morte dignũ eſſe noueris qui in deum ingratus eſt. Poſt hæc contempto cœleſti cibo cum ægyptias dapes concupiſſent, aduerſus deum &

Moyſen muſitantes, prouocatus in iram dñs multa coturnicum ui caſtra operuit, ut cupidini eorum ſatiſfaceret. Cæterum dum adhuc carnes dentibus manderent, animas efflabant, plurimiq; deſyderati ſunt: locus in huiuſce ultiõis memoriã, ſepulchra concupiſcentiæ appellatus. Rurſum tamen pollicitationi diuinæ non adhibentes fidem, de obtinenda promiſſionis regione deſperarunt. Ideoq; illam ingredi potius indigni, anteq; fines eius attigiſſent, in deſerto mortui ſunt, præter Ieſum & Caleb & paruulos populi, qui non peccauerant. Quadraginta annos per ſolitudinem anteq; terram incolendã adiſſent, errauerunt. Choræ quoq; Datani & Abironis caſtra una cum ipſis terræ hiatu abſorpta ſunt: atq; inde ſubitus ignis exhalans ducentos & quinquaginta uiros, qui incenſum offerebant, abſumpſit: & hoc quidem quia legi diuinæ aduerſantes uſurpare ſibi ſacerdotiũ nitebantur. Vide tamẽ inconſultã uulgi audaciam: nihil his quæ acciderant territi Moyſen & Aaronem nimis procaciter inceſſebant, perinde ac ſi ipſi eos qui perierant interfeciſſent. Mox igitur ambobus his ad tabernaculũ confugientibus incendiũ repente illatũ uaſtare cœpit proteruos. Quatuordecim milia ex eis et ſeptingentos concremauit. Om̃es tunc tunc periſſent, ni Aaron iuſſu Moyſi ſtans inter mortuos & uiuentes deum oraſſet ad eius preces ceſſauit ignis. Deus eñ iniuriam illam illatam ſibi deputat, quæ ſeruis ſuis indigne infertur. Quando quidẽ ſic ultus eſt eos, qui Moyſen & Aaronem minaciter impetere auſi fuerant. Poſt hæc profecti de monte Hor per uiam quæ ducit ad mare rubrum perteſi itineris laborem rurſum reclamabant: ſed neq; hoc fuit illis impune. Ignitorum ſerpentũ ictibus percuſſi moriebant̃. Hinc tandem humiliatis ac ueniam poſcentibus, Moyſes dño iubente ſerpentẽ ex ære formatũ ſuſpendit in ligno, quẽ uulnerati aſpiciendo conualeſcebant. Id aũt portendebat, q͂ olim in Chriſtum dñm crucifixũ credentes a diaboli morſibus liberandi eſſent. Ignitus eñ ſerpẽs diabolus eſt, Chriſtus eneus, nihil in ſe ueneni habens, & ueneno peccati infectos clementer ſanans. Porro ut quod propoſuimus proſequa-

Choræ & Datan.

mur, ijdem Iſraelitæ cũ appuliſſent ad Sethim, capti ſunt amoribus Moabitidarũ, ita ut deos quoq; illarũ adorarent ſed dignas quidẽ ſcelere iſto pœnas dedere. Leuitę quippe iuſſu dñi uigintiquatuor milia de illis interimunt: tunc demũ deo placato a cædibus ceſſatũ eſt, cũ Zambrin uirum & Zochim ſcortũ, dum ſimul coiſſent, Phinees Eleazari ſacerdotis filius, pugione in genitalibus confodit. Vt præterea pateret, nõ minori animaduerſione dignos eſſe criminis impulſores q̃ autores, Madianitas quoq; percuti iuſſit dñs, qui eos callide per mulierũ blandimẽta traxerãt ad cultũ idoli ſui Belphegor. Multo tamẽ grauius deliquerũt, qui ad deos alienos conuerſi fuerant deo ſuo derelicto, nec mirabiliũ eius memores, nec erga beneficia grati. Tranſ-

Tempore iudicum.

eamus ad tempora iudicum. Ioſue defuncto degenerauit populus. Colere cœpere Baal & Aſtarot, non numina, ſed monſtra. Ob hoc paſſi ſunt direptiones rerumq; detrimenta, nec omnino pares eſſe poterant uiribus aduerſariorum. Deinde quoniam Palæſtinis & Chananæis alijſq; idolatris cultu & connubijs iungere ſe auſi fuerant, deo pœnam huiuſce flagitij exigente annos octo ſeruierunt Cuſanraſathaim Meſopotamie regi. Cum aũt illos præuaricationis pœnituiſſet, liberati ſunt. Sub liberatoribus quidẽ ſatis probe ſe habebant, illis uero uita defunctis ueluti laxato freno quocunq; rationis expers appetitio uocaſſet, eo ferebant. Itaq; ſub Othoniele etiam fidem deo ſeruarunt: eo autem mortuo ſtatim ad idola deſciuere. Quamobrẽ tunc quoq; ſeruire cumpulſi ſunt Eglon Moabitarũ regi annos octodecim. Deinde poſt obitum Aioth ducis cum iterũ idola colere cœpiſſent, oppreſſi ſunt ſeruitute a Iabin Chananæorum rege per annos uiginti. Poſt Delboram quoq; uxorẽ Lapidoth (& ipſa enim præfuit populo) peccauerunt, atq; ſeptem annis a Madianitis uexati ſunt, ſata frugeſq; eorũ uaſtantibus. Item poſt Gedeonẽ, & erga familiam eius, a quo de inimicis liberati fuerant, ingrati extitere, & erga deum impij: ideoq; per idem tempus externorũ bello uarie inquietati ſunt. Poſt Abimelech, Tholam & Iair præſides itidem peccauerunt, & a Palæſtinis mala paſſi ſunt an

nis octodecim. Poſt Iepte, & Abeſſan & Ahilon & Abdõ rurſum peccauerunt, & denuo a Palæſtinis oppreſſi ſunt ſeruitutis iugo per annos quadraginta. Poſt Sanſonẽ uero inter ſe diſſidere cœperunt quãdo tribus Beniamin obſtupratam cuiuſdam leuitæ coniugẽ & per uim in una nocte multorꝫ coitu laſſatam atqꝫ extinctã pene interijt, dum a reliquis tribubus indigne id ferentibus impugnatur. Primo tamen de his qui illos oppugnatũ uenerant cecidere uiginti duo milia: iterum altero congreſſu octodecim milia: & ipſi eñ offenderant ſuis uiribus magis q̃ dei auxilio freti: ſed tertio tandẽ certamine de Beniamin perire uigintiquinqꝫ milia: oppidum eorum Gabaa incenſum, in quo obſeſſi erant: idemqꝫ factum reliquis urbibus ac uicis tribus huius. Iſta de Iudicum libro ſummatim perſtringẽdo protulimus: quæ ſequuntur, regum continet hiſtoria.

¶ Mala decem tribuum. Caput. VII

OB idolatriã, quæ maxima in deũ ingratitudo eſt, diuiſum fuit Iudææ regnũ: decẽ tribus in Samariam ſeceſſere ſub rege Hieroboam, duæ reliquæ ſub Roboam Hieroſolymis manſerunt. In Samaria quidẽ perſeuerauit impietatis crimen, Hieroſolymitæ magis fideles inuenti ſunt. Vitulos æneos adorabant Samaritæ, quos pro dijs colendos poſuerat Hieroboam primus ex Iudæis Samariæ rex. Eam ob rem Abiæ Hieroſolymarum regi in prælio ſuccubuerunt: die uno quinquaginta milia eorum deſyderata ſunt. Ciuitates tres amiſſæ, Bethel, Hieſana & Ephron. Deinde regnum de familia Hieroboami ad alios tranſlatum. Poſteà regnante Achab aduerſum Syros profecti, ob hanc ipſam idolatriæ culpam ſuperantur. Achab quoqꝫ ſagittæ ictu interficitur. Regnante Ioachan ſeruierunt Azabelo regi Syriæ. Regnante Phacee, Theglatphalaſar Aſſyriorꝫ rex Samariã inuadens magnam quidẽ populi partem captiuam ſecum duxit Niniuen. Regnante Oſee, una cũ rege omẽs traſlati ſunt in Aſſyriã, per Salmanaſar Aſſyrię regem. Cum enim prophanos gentium ritus imitarentur, & prophetarꝫ arguerentur ſermonibus, ad deum Iſrael reuerti nolebant, colẽtes Baal, filios filiaſqꝫ idolis

Tempore regum.

initiantes, inſeruientes etiam diuinatiõibus atq; augurijs.

Malā duarum tribuum Ca. VIII.

NVnc ad Hieroſolymitanorum immūditias gradus faciendus reſtat. Sub Roboam rege legem dñi relique rant, cum Seſac rex Aegypti ciuitates eorum muniſſimas debellauit: dixitq; eis per prophetā dñs: Vos reliquiſtis me, & ego reliqui uos in manu Seſac. Hic captā hieroſolymā ſubdidit ſeruituti. Templi theſauros regiam q; gazam oēm ſuſtulit & aſportauit. Sub Ioram rege, qa gentilium ritus ſecuti fuerant, Palæſtinorum atq; Arabum magna in parte præda facti ſunt. Tunc eñi & regis domus direpta, & eius uxores liberiq; capti. Ipſe aūt Ioram, quia ab impietate nō receſſerat, alui profluuio conſumptus eſt Ob idem crimen Ioa regnante ingentes militū copias parua Syrorum manu proſtratas amiſere: ipſe Ioas a ſeruis domi fuit interemptus. Rurſum ſub Amaſia rege deos alienos adorabant, cum a Ioa Samaritanorum rege ſuperati ſunt: pars hieroſolymitani muri diruta, theſauri ablati, ipſe Amaſias captus, nobilium liberi pro obſidibus abducti. Tunc etiam regnante Achaz colebant Baal cum & a rege Syriæ ſpoliati ſunt, & a rege Samariæ Phacee ingenti bello uicti. Ea eñi pugna centum uiginti milia uirorum cæſa fuiſſe dicunt, ducenta milia in captiuitatē abducta, cum præda omis generis prope inæſtimabili; q̃uis Phacee ab angelo coargutus reſtituerit captiuos, quia tamē ab impietate non recedebant, Idumæi illorum fines depopulati ſunt, urbes aliquot expugnarunt Palæſtini, agrum uaſtauerūt Aſſyrij: neq; tamē tot cladibus affecti ad dñm redire uoluerunt, donec in regno ſucceſſit Ezechias Achazi filius per omnia patri diſſimilis. Pie enim ac ſancte uixit: & ut intelligas principū mores ciuibus documento eſſe ſolere, ſemper quidē Iudæi ſub religioſis regibus religioſi fuere, ſub impijs impij. Poſt Ezechiam regnat Manaſſes eius filius, magis impietate q̃ regno nobilis. Captus a Chaldæis addicit ſeruituti: ab aduerſis pulſatus agnouit errorē, pœnitētiam egit, & dño miſerante reſtitutus eſt regno. Quod ſi Manaſſæ pœnitentiam ſuſcepit deus, quis tam impius eſt,

Manaſſes.

ut ueniã deſperet, ſi ad illum a quo alienatus eſt recurrerit?
Ioachazo quoq; impio ſup impios regnante Nechao rex Ioachaz
Aegypti eoſdẽ tributa ſibi pendere compulit: ea erant, cen
tum argenti talẽta in ſingulos annos, unum auri. Tunc Io
achazo ſublato Eliachimũ eius fratrẽ præfecit regno. Sed Eliachim
cum neq; iſto ad regni gubernacula ſedente populus ab er
roribus reſipuiſſet, Nabuchodonoſoro Babyloniorum regi
ſeruierunt, atq; etiam latronũ infeſtationes paſſi ſunt: et ne
tunc qdem ab idolatriæ cultura deſiſtẽtes Ioachino Ioachi Ioachim
mi filio regnante obſeſſi a Chaldæis una cum rege poteſta
ti illorũ ſeſe dedidere. Tunc omnes fere in Chaldæã tradu-
cti ſunt, præter paupes uulgi agricolationi relictos. Hinc
Matharias urbi pene deſertæ iuſſus eſt præſidere. Cũq; ipi Mathatias
etiam qui tunc reſidui erant, nullo dei flagello ab inuetera
to iam errore reuocari potuiſſent, totam in illos indigna-
tionẽ effudit deus, eoſq; grauius q̃ unq̃ antea afflixit. Cũ
enim Mathatias iſte q & Sedechias eſt dictu, Chaldæis
defeciſſet, obſedit eos. Nabuchodonoſor Chaldæorũ rex, ur
be potitus eſt, Sedechiam cum liberis fugientem compre-
hendit, liberos illo ſpectante trucidari iuſſit: ei uero neqd
deinde iucundi uideret, oculos eruit, & uinctũ ſecum Ba-
bylonem abduxit. Poſt hæc Nabuzardam ducem cum ua
lida militum manu miſit, qui mœnia urbis demolitus ſo-
lo æquauit, domos templumq; incendit: ciues in ſeruitutẽ
ad Chaldæam tranſtulit, & cum illis uaſa templi aurea, ar-
gentea: ænea, æneaſq; columnas templi: primarios urbis
ciues deiq; ſacerdotes interfecit: & impletũ eſt q̃d in pſal-
mo prædictum fuerat: Tradidit in captiuitatem uirtutem Pſal. 77
eorum, & pulchritudinem eorum in manus inimici, & cõ
cluſit in gladio populum, & hæreditatẽ ſuam ſpreuit. De-
niq; facta eſt, quam prophetæ prædixerant, tranſmigratio
Iudææ in Chaldæam, ac tanta prophanæ gentis ingratiu-
do tales quidem pœnas dedit: quæ ſi ſolæ proponerentur,
& nulla futura eſſet in inferno, quis adeo temerarius eſt,
ut audeat eſſe in deum ingratus.

¶ Mala Iudæorum poſt Chriſti paſſionem
propter incredulitatem. Ca. IX

POſtea uero per Cyrum manumiſſi, poſtliminioq́ reuerſi ſub Eſdra ſacerdote inſtaurarunt urbē & tēplū, dño fauēte, poſtq́ eos delicti pœnituiſſet. Fuiſſe deinceps legis diuinæ ſatis quidem ſtudioſos, improbos tñ, ſemperq́ uirtuti alienæ inuidos atq́ infenſos. Chriſtum dei filium, quem lex & prophetæ prædicauerant uenturum ſaluatorem non receperunt, q̄uis uidiſſent miracula facientem, & a plæbe laudibus honoreq́ affectum: docenti ueritatem, non crediderunt, innocentem falſis criminationibus circunuenerunt, iuſtum condemnarunt, ludibrio habuerunt, & ſpinis coronatum, flagelliſq́ cæſum cruci confixerunt: tantumq́ inualuit ſemel inſitum inſidis mentibus odium, ut ne tunc quidem ad pœnitentiam tanti ſacrilegij molleſcere quiuerint, cum illo in cruce pendente, ſol obſcuraretur, terra tremeret, ſepulchra aperirētur, templi parietes diſſilirent, ſaxa frangerētur. Nam depoſitum quoq́ ac ſepultum coſtodiri iuſſerunt: cumq́ ipſi cuſtodes perendie reuerſi eum a mortuis reſurrexiſſe teſtarentur, pecunia data redemerunt mendacium, ut rurſum hi falſo aſſererēt, ſe uidelicet nocte præterita dormientibus clam ueniſſe diſcipulos, corpuſq́ ideo furto ſuſtuliſſe, ut qui ſepultus fuerat ad uitam credatur reuerſus. Quid autem infelix Iudæa alios cælare iuuat, cuius ipſa conſcia es, ueritatem? ſi non ſurrexit, cur pecuniam porrigis? ſi ſurrexit, cur ſaluatorem tuum non agnoſcis? aut ſi nihil cuſtodibus donaueris, nihilq́ illi prius teſtati fuerint, q̄ quod poſtremo dixerunt, nonne ſic interrogatos oportuit. Vidiſtis ne acceſſiſſe ad ſepulchrum diſcipulos, an non? ſi non uidiſtis multo ſopore fortaſſe oppreſſi, quō ſcire poteſtis, ſin uidiſtis cur nō cōprehendiſtis inermes armati, paucos multi, onere ſublati corporis grauatos expediti? Videtis o Iudæi cuſtodiæ ueſtræ manifeſtum mendacium, at tamen quæ ueſtra pertinacia eſt, uultis potius mendacio credere & perire, q̄ ſeq ueritatem & ſaluari? Quid eſt aūt q́ Chriſtum negando multo maiorem experti eſtis dei iram, diuturnioremq́ paſſi calamitatem, q̄ cum uitulum adoraſtis, q̄ cum Baal, Aſtaroth, Acharon, Belphegor, Belzebub, aliorumq́ dæmo-

In Chriſtū impij

Inuidia in Chriſtum reſurgentē

num ſimulachris ſacrificaſtis? Nam licet antea quoq; cædes, incendia, rapinas, captiuitates, ſeruitutem, exilia, patriję ſoli miſerabilem deſolationem pertuliſtis, quoties tamē uos deum ueſtrum offendiſſe pœnituit, toties de malis omnibus liberati fuiſtis. Longiſſima illa apud Babylonē ſeruitus (ut ſcriptores ueſtri teſtantur) ſeptuageſimum annum non exceſſit: rurſum natali ſolo reſtituti, rurſum in omnibus reparati inſtauratiq; regnaſtis: Quæ nam quæſo cauſa eſt, q̄ poſt Chriſtum a uobis condemnatum, ſemel a Romanis uicti euerſi, diſperſi, nullam unq̄ priſtini ſtatus faciem, nullam amiſſæ dignitatis umbram recepiſtis? Iam mille quadringenti & octuaginta anni ſunt, ex quo incerta ſede uagi per omnes orbis partes erraſtis, ſine lege, ſine ſacrificio, ſine duce, ſine rege, ſine propheta dicite ſi poteſtis quo crimine, qua culpa id patimini? non idola (ut olim ſepe contigit) colitis, non execrandos gentilium ritus exercetis: unum deum, unum cœli terræq; dominum adoratis, & tamē nullus eſt miſeriæ ueſtræ finis. Cur ita? profecto cū alia cauſa omnino nulla q̄at afferri, reſtat ut ea ſola ſit q̄a ſaluatorē uobis, imo oībus miſſū nō recipitis Meſſiā quē ueſtræ uobis indicant ſcripturæ non admittitis. Videte ingratitudinē ueſtrā in deum ueſtrū. Ille uobis quē promiſerat uitæ doctorē miſit, uos ipſum occidiſtis. Ille dedit redēptorē, q pro culpa primorū parētum ueſtrorū ſatisfaceret, & uos ei non creditis, uos eum repudiatis. Quādiu igitur obſtinatis mētibus fouetis errorē, negando eum, p quē ſolum data eſt mortalibus ad deum acceſſio? fieri omnino nō pōt, ut ullā ſperādę ſalutis gratiā conſequamini. Credite credite, & ſalui eritis. Hic eſt em̄ cui dixit propheta: Excita potētiam tuam & ueni, ut ſaluos facias nos. Conuertimini igitur ad eum, q miſſus eſt uobis, & ille q miſit, miſerebitur ueſtri. Hic em̄ q miſſus eſt, dei uerbū eſt, dei ſapiētia eſt, dei uirtus eſt: negat talia eſſe i deo q Chriſtū negat. Carnē animāq; hoīs aſſumpſit, ut pro hoībus pati ac mori poſſet. Itaq; non inuitus, ſed uolēs crucē ſuſtinuit, ut ſuo ſanguine a peccatis credētes lauaret morteq; redimeret. Agnoſcite bñficium, & cōfitemini Chriſtum. Venit enim uos, Pſa. 79

non de manu regis Babylonis,ſed de poteſtate diaboli libe rare: non ad Hieroſolymam reducere, nec regno reſtituere terreno,ſed quod longe feliciu; eſt, ad paradiſum transfer re, in ſupernis cœli ſedibus collocare, & ſempiternæ ſuæ gloriæ participes facere. Quod ſi aduerſus tantam dei ueſtri noſtriq; benignitatem, Chriſtum ſuum non recipiendo ingrati eſſe pergetis, de temporalibus miſerijs iſtis ad æternas deſcēdatis neceſſe eſt. Nnlla enim maior in deum patrem ingratitudo fieri poteſt, q̃ in filium ei coæqualem & coæternum &conſubſtantialem nolle credere. Felices il li qui olim ne ingrati eſſent, ipſum uobis gentibuſq; prædicare non timuerunt: qui ut numen eius denegarent,nec minis, nec tormentis, nec cædibus compelli potuerunt. Veræ quippe beatitudinis in Chriſto ſpe firmari tyrannis fortiores erant: occidi poterant,cogi ne Chriſtum confiterētur non poterant. Felices nunc hi, qui ut qualem poſſunt pro beneficijs deo gratiam referant,Chriſto ſeruiunt,Chriſtum adorant,de Chriſto die ac nocte cogitant, Chriſti pręcepta totis uiribus exequi contendunt,& contemptis terrenæ luxurie delitijs poſt eum currere nunq̃ deſiſtunt. Sed ne ſolos Iudæos accuſaſſe uideamur, noſtrorum quoq; in Chriſtum infidelitas (ut alia delicta prætermittantur) in medium ueniat,non tam quæ modo ſit,q̃ quæ olim fuerit,& ueri aſſertione uicta deſierit.

¶De ingratitudine hæreticorum & Iudæ proditoris. Ca. X.

CVm enim nullum mēdacium diu ſtare poſſit,quia nihil ſolidi habet in quo innitatur,omnis falſa religio paulatim euaneſcat neceſſe eſt. Itaq; iampridē defecit ille diaboli fraude inductus deorum cultus. Vnus autem deus etiam ab illis inuocatur qui Chriſtum ignorant. Defecerunt & hæreſes, licet falſa ueris mixta in ſe haberent,nihilominus quæ uera erant,manēt:quæ falſa,una
Arrius cum ſuis autoribus interierunt. Arrius ab euangelio alienatus, impieq; de trinitate ſentiens uentris profluuio extin-
Olimpus ctus eſt Olympus Arrianus dum blaſphemias in ſanctam trinitatem ore ſacrilego proferret, fulmine ictus conflagra

uit. Anaſtaſius Auguſtus Euticetis erroribus implicatus, uerbum dei in carnem mutatum, & in Chriſto incarnato unam tantum eſſe naturam aſſerebat: cũq; ab hac impieta te ne Hormiſdæ quidem ſummi pontificis admonitione ſollicitatus recederet, ipſe etiã fulmine afflatus perijt. Nonne hi omnes tam infelici fine conſumpti teſtantur, nemini tutum eſſe euangelici ueritati ulla in parte derogare, & ab eccleſia Chriſti quicq; uel minimum diſſentire uelle? Sola quidem adhuc Machumetana hæreſis extat, & uiribus aucta, ſæuit in Chriſtianos, ut qui Chriſti ſunt, calamitatum patientia probentur, donec & illa ſua corruat impietate ac diſſoluatur. Quemadmodum autem Iudæorum olim fuit in deum ingratitudo ad idola conuerti, ita nũc noſtrorum par flagitium erit, de Chriſto parum pie ſentire. Quod ſi tam ingrati ſint, qui ſolo errore delinquunt, quid de te dicã perfide Iudas, quibus uerbis tuam accuſem ingratitudinẽ, quæ maior eſt q̃ ut fando exprimi queat? Non ſolum quæ uera rectaq; erant, quę ſalutaria, quæ ſancta, quæ perfecta a magiſtro ac domino tuo didiceras, uerũetiam in conſortium aſcitus fueras apoſtolorum, & tanq̃ cæteris fidelior apoſtolicæ familiæ œconomus factus & loculos habens, ut q̃ oĩbus offerebanť, ſolus diſpenſares: at tu (proh nefas) tantorum beneficiorum prorſus immemor, & pecunię cupiditate ſuperatus, ut triginta argẽteos acciperes, dominum in mortem tradidiſti. Viciſti tuo parricidio Iudæorum ingratitudinem: bonum quod acceperant illi, cõmune cum alijs erat, tu ſpeciali priuilegio dotatus, tu in ordinẽ præcipuorum Chriſti comitum uocatus, tu ſingulari quodam honore præditus, in tantam excidiſti dementiam, ut eius proditor fieres, cuius fueras diſcipulus: ut eum crucifigendum inimicis offerres, cuius eras natura famulus, beneficio ſocius, dilectione frater, promiſſione cohæres, non terreni patrimonij, ſed cœleſtis. Nunquid tecũ cœnaret, a mẽſa te depulit, cum ſacramentum corporis & ſanguinis ſui diſcumbentibus porrigeret, præterijt? cum ijſdem pedes lauaret, nunquid non ſe ad tuos inclinauit? nunquid cum amplecti eũ uelles, reſtitit; cũ oſculũ offerres, faciẽ auertit?

Machumetus

Iudas

Omnia quē ille tanquam ſibi chariſſimo indulſit, ſed tu omnium oblitus: tanquam hoſti inſidiabaris, tanquam ſeruū uēdebas, tanquam parricidam in manus pdere uolētium dabas. Porro tam cruēti facinoris, poſtquam ille crucifixus eſt, iā & ipſe cōſcius, peccaſſe te fatebaris: argēteos quos acceperas, proijciebas. Pœnitebat te quidem commiſſi ſacrilegij, ſed ueniæ ſpe deſtitutus, dolore que ſuperatus, laqueo collum tuū confregiſti, & pēdens diruptis uiſceribus, effluētibusque inteſtinis infelicē animā emiſiſti. O dirum & crudele mortis genus, nequitiæ tuæ conueniēs, tuaque impietate dignū, non magis quā iuſtum uēdideris, quam quod de miſericordis miſericordia deſperaueris. Vtrunque ſane inter crimina grauiſſimū, ac neſcio quod maius, niſi quod alterum remitti poterat ſi alterum remiſſionis impetrandæ aditū non præcluſiſſet. Eo igit tua te pduxit in dominum ingratitudo, ut pro grauiſſimis criminibus grauiſſimas quoque pœnas dare credaris in inferno, quo corruiſti. Nūc tu his quidē ſupplicijs terres nos, ne quid ſiniſtrum de ſaluatore noſtro ſentiēdo ingrati ſimus, & tuis flagitijs oſtendis contrarias illis actiones ad gratitudinē ptinere. Gratus itaque erga dnm ac redēptorē ſuum erit, qui non pecuniam ipſo, ſed ipſum pecunia chariorē habuerit, nihil cū ipſo ſimulauerit, nihil in ipſum impie neque cogitauerit, neque fecerit: & nunquam de clemētia dei diffiſus, omnē ſalutis ſuæ ſpem in ipſo ſitam fixamque ſemper eſſe curauerit, & tandem mori potius quam deo peccare optauerit. Atque hæc hactenus: nūc aūt ad reliquas charitatis partes deſcendere ſtatuens, arbitror non minimam ſed præcipuam potius eſſe, cum bñ uiuēdi pcepta didiceris operam dare ut alios doceas. Igitur prius de illius qui docere uult officio diſſeremus: deinde uidebimus, quantum iuuat, ſi adſit qui doceat, & quantum nocet, ſi abſit.

De officio catholici prædicatoris. Ca. XI

2. Para. 17 DOcere in eccleſia epiſcopi officium eſt, & illorum ſacerdotum, qui pſidis autoritate probati ſunt. Ioſaphat Hieroſolimarum rex leuitas miſiſſe dicitur & ſacerdotes ut peragrando urbes Iudææ inſtruerēt populū præceptis legis. Chriſtus ut gētibus euangeliū pdicarēt:

apoſtolos, quos ipſe inſtituerat, deſtinauit. Euntes, inquit, in mundum uniuerſum prædicate euangelium omni crea turæ, Veruntamen qui apoſtolico iſto fungi uoluerit mune re, eruditione ac uirtutibus præſtare debet. Alioquin ſi indoctus fuerit facile in errorem labetur, & quorum conſcientiam curare uolet, magis conſautiabit. Diſcat igitur prius, & poſtea doceat, & quod uerbis docuerit operibus cō probet. Sic egiſſe dicitur Eſdras ſacerdos, cum ad reparandam Hieroſolymam ab Artaxerſe dimiſſus rediſſet. Ita eñ ſcriptum de illo legimus: Eſdras aũt parauit cor ſuum, ut inueſtigaret legẽ domini, & faceret, & doceret. Et apo ſtoli ante ſpiritu ſancto replẽtur, deinde p̃dicatiōis officio fungi iuſſi ſunt. Porro quod alijs præcipiendo ædificabãt, nealiter agendo deſtruerent, id etiam ipſi præſtare ſtuduerunt, non minus exemplo docentes q̃ ſermone Nam impudẽs admodum præſumptio eſt, hoc alios monere, quod ipſe non facias, imponere alijs onera grauia, quibus ipſe dorſum non ſuppoſueris. Aut quō poteſt aliqs alios repre hendere his de rebus, quas facere ſe non ignorat? Turpiſſimum eſt profecto, cum in corripientem culpa retorquetur cum quis in quo alterum accuſat, ſeipſum damnat. Sic igi tur uiue, ut præcipis, & ad uerba mores confer, & ſanus curationem ægris adhibe, ne cum rubore audias, Medice cura teipſum. Vobis qui in eccleſia dei ad populum declamatis, per Eſaiam eſt dictum. Exaltate uocem, leuate ma num, ut uidelicet uoci manus conſonet, & pręceptis reſpō deant opa. Quia qui fecerit & docuerit ſic, hic magnus uo cabit̃ in regno cœlorum. Is demum aliorum delicta efficaciter arguit, in quo nō inuenit̃, quod alij redarguant. Sit ergo mitis atq; ſubmiſſus, qui humilitatem docet, Recedat ab iracundia, qui patiẽtiam ſuadet. Caſtitatẽ illæſam ſeruet, qui ſtupra adulteriaq; deteſtat̃. Nihil improbe agat, qui docet iuſtitiam & inuehit̃ in uitia. Deniq; cum Samaritana relinquat hydriam mundanæ uanitatis q̃i paratus eſt populo euangelizare Ieſum. Caueat quoq; ne lucri gratia prædicet, ſiue gloriæ ab hominibus captandæ. Non terrenũ lucrũ ſpiritalibus quærẽdum eſt diſciplinis, ſed co

Matth. 16

1. Eſdræ. 7

Eſai. 13

Matt.10 leſte. Gratis accepiſtis, inq̃t dñs, gratis date. Eos aũt q̃ in tẽ
plo uẽdunt columbas, hoc eſt, dona ſpiritusſancti, eijcit fla
Ioan.2 gello, ut fidelium conſortio indignos. Et nõ eſt domus dei,
inq̃t, domus negotiatiõis, ſed orationis. Quid ergo? nihil
Mat.10 ne accipe oportet? immo oportet, ſed quantum neceſſitas
poſtulauerit: dignus eſt, inq̃t, operarius cibo ſuo, Et in le-
Deut.25 ge dicitur: Non alligabis os boui trituranti: ut uidelicet &
ipſe de tritura ſua paſcatur & uiuat, ſeq; ſuſtentet. Ne quid
autem ultra q̃ quod ſatis eſt quæras, ipſe doctorum eccle-
1.Timo.6 ſiæ princeps Paulus ait. Habẽtes alimenta & quibus tegi
mur, his contenti ſimus. Vitanda eſt etiam humanæ lau-
dis captatio: ne pro labore doctrinæ laudem quæ a deo eſt
amittamus. Ad hæc ne illi quidem recte, q̃ eccleſiaſtici do
ctoris officium profeſſi, dimiſſo euangelio quæſtionibus
nihil ad rem pertinẽtibus occupari ſolent: qui ſillogiſmos
enthymemataq; proponẽdo philoſophãtur, uel poetarum
figmẽta decantant, uel explicandis gentilium hiſtorijs im
morantur, uel de cœleſtium motu ſyderumq; naturis di-
ſputant, non quærentes quod ſaluti conferat animarum,
ſed quod auditorum aures demulceat atq; delectet: hi cer-
Matt.23 te a dño audiẽt: Omnia opera ſua faciant, ut uideantur ab
hominibus. Plauſum enim uulgi quęruut, & docti dici q̃
ſancti malunt: nec uident q; callidis diaboli ſuggeſtioni-
bus ſupra pinnaculum templi ſtatuuntur: ut quo altius aſcẽ
derint, grauius elidantur cum ceciderint. Quid tu ingeniũ
iactas, aut rerum multarum cognitionem oſtẽtas: qui nõ
ex his quidẽ, ſed ex operibus iudicaris? Magis deo placet
ſancti ruſticitas, q̃ peccatoris hominum ore laudata ſcien
tia. Non ergo attendat doctor, quid auditores delectet au-
dire, ſed quid ſe deceat loqui, nec ſe putet in theatro eſſe: ut
cum fabulam peregerit, aſtãtium plauſu excipiatur, ſed in
eccleſia dei: ut poſtq̃ pijs ad monitionibus eos qui libẽter
audiunt iuuerit, a dño capiet mercedẽ gloriæ ſempiternæ.
Impigrum quoq; ac ſollicitum eſſe decet ſalutiferæ inſtitu
Matt.4 tionis doctorem. Circuibat Ieſus (ut euangeliſtæ tradunt)
totam Galilæam docens in ſynagogis eorum & prædi-
Luc.15 cans euangelium regni. Et alibi dicitur: Erat quotidie do-

tens in templo. Intuere præterea indefeſſam apli eius in p̄dicando curam. Scribens ad Romanos affirmat, ꝙ ab Hieroſolymis per circuitũ uſq; ad Illyricũ om̄ia repleuerit p̄dicationibus euangelij Chriſti: & neq; perſecutionibus deterretur, nec uinctus deſiſtit, in euangelio ſe laborare dicẽs uſq; ad uincula. Vide etiam q̄ anxie opus hoc Timotheo diſcipulo iniungat, cum ait: Prędica uerbũ, inſta oportune importune, argue, obſecra, increpa, in om̄i patientia & doctrina: ut uidelicet impleat, quod in Eſaia de aplis & eccleſiæ doctoribus prædictũ fuerat: Super muros tuos Hieruſalem conſtitui cuſtodes, tota die & tota nocte ꝑpetuo non tacebunt. Sed etiam ipſi prophetæ fuit olim a dño iuſſum dicente: Clama, ne ceſſes, quaſi tuba exalta uocẽ tuã, & annuncia populo meo ſcelera eorũ. Tanto eñ diligentius inſtandũ eſt doctrinæ ſalutari, q̃to peccantibus maius imminet periculũ ſalutis. Nec ſemel aut iterũ admonẽdi tibi erunt, ſed toties, donec cum pſalmiſta dicere poſſis: Laboraui clamans, raucæ factæ ſunt fauces meæ. Magno aũt animo uerbũ dñi prædicandũ eſt, neq; ſub præſentiam potentioꝝ ſubiceri debet ueritas, dum uitia reprehendun tur. Gloriat̃ Dauid coram dño, dicens: Loquebar de teſtimonijs tuis in conſpectu regũ, & non confundebar. Et in Eſaia euangelico doctori præcipitur: Super montẽ excelſum aſcende tu, qui euangelizas ſion, noli timere. Ionas propheta prædicare iuſſus, dum hoies timet, deo nolebat obedire, & cum naui fugeret, orta tempeſtate in mari præ cipitat̃, atq; a piſce uiuus deglutitur. Satius illi tunc fuerat incidere in manus hoim, q̃ non obediſſe deo uiuenti. Hieremias uero ipſius dñi uerbis animatur ad prædicandum dicentis: Tu ergo accinge lumbos tuos, & ſurge & loquere ad eos om̄ia quæ ego præcipio tibi, ne timeas a facie eorum: nec eñ timere te faciam uultũ eorũ. Non timuit Ioannes arguere Herodẽ regẽ, ut oſtenderet non eſſe timendos qui occidunt corpus: ſed unum illũ, qui corpus & animam ſimul poteſt mittere in gehennã. Apoſtoli ac martyres dñi, ne Chriſtũ prædicarent, nec minis principũ deterreri, nec tormẽtis inhiberi potuerunt. Qui eñ confidit in

Roma. 15. | 2. Tim. 4. | Eſa. 62 | Eſa. 58 | Pſal. 68 | Pſal. 118 | Eſa. 40 | Ionas. 2 | Hiere. 1 | Ioãnes baptiſta. | Matth. 14

domino, ſicut mon Sion non commouebit in æternū. Paulus cum eſſet Corinthi, per uiſionem nocturnam audiuit
Actu, 18 Chriſtum ſibi dicentē: Noli timere, ſed loquere, & ne taceas: propter quod & ego ſum tecum, & nemo apponet tibi, ut nocet te. Protegit igitur uerbi ſui prædicatores deus, donec docendi munus impleant: & cum impleuerint, occidi permittit, ut coronet.

Quid potiſſime prædicandum ſit. Ca. XII.

PRædicandū aūt eſt euangeliū, danda pie uiuendi præcepta, diſſerendū de beatorū gloria, quatinus fieri poteſt, pœnaq; damnatorū, ut peccatores ad pœnitentiā excitentur, iuſti ad perſeuerantiā. Ad apoſtolos ait ſaluator:
Mar. 16 Prædicate euangeliū omī creaturæ. Et de ipſomet in
Luc. 8. Luca legimus, q̄ iter faciebat per ciuitates & caſtella, prædicans et euāgelizans regnū dei. Hoc idē regnū diſcipulos
Luc. 10 iuſſit nūciare, cū ait: Dicite illis qa appropinquabit in uos regnū dei. Idē in plurimis quidē euāgelij locis & tenebras cōmemorat & gehennā & tormentorū locū, & uermem immortalē & ignē æternū. Pœnitentiā etiam p̄dicauit, di-
Matth. 4 cens: Agite pœnitentiā & appropinquabit regnū cœlorū.
Mar. 6 De diſcipulis quoq; dicit: Exeuntes p̄dicabant ut pœnitētiam agerent. Ad eos aūt qui nō indigent pœnitentia eſt di-
Mattg. 10 ctum: Qui p̄ſeuerauerit uſq; in finē, hic ſaluus erit. Præuaricator nō prædicator eſt, qui ab his diſcedens aliqua ſuperflua et nihil profutura docet, multa ſe noſſe oſtentās. Quid aūt prodeſt multa ſcire, & deum neſcire? Doctor gentium Paulus, miſſum ſe dixit euangelizare nō in ſapientia uerbi
1. Cor. 2 ut non euacuetur crux Chriſti. Non iudicaui, inquit, me ſcire aliquid inter uos, niſi Ieſum Chriſtū, & hunc crucifixū. Vtq; doceret aliā eē ſapiētiā carnis, aliā ſpūs, ait: Sapiētiā aūt loquimur inter perfectos, ſapientiā uero nō huius ſeculi, neq; principū huius ſeculi, quæ deſtruunt: ſed loquimur dei ſapientiam in myſterio, quę abſcondita eſt. Idcirco ſane & Timotheo diſcipulo ad prædicandū deſtinato: For-
2. Timo. 1 mam habe, inquit, ſanorum uerborum, quæ a me audiſti,
Titum. 3 in fide & dilectione, in Chriſto Ieſu. Et ad Titū: Tu aūt lo-

quere, q̃ decent ſanã doctrinã. Non em̃ ſana, ſed languens & infirma eſt doctrina, quæ pie ſancteq; uiuendi ſtudio nihil omnino confert. Mortifera uero & deteſtabilis, quæ peruertere nititur ueritatem humanæ philoſophiæ argutijs Audi præterea quid tibi ſapientiæ antiſtes Salamon præci- Prouer. 24
piat, dicens: Erue eos, qui ducuntur ad mortem: & qui tra huntur ad interitum, liberare ne ceſſes. Obſeruare quoq; debet uitæ ſpiritalis inſtitutor & doctor, qui de theſauro cordis ſui profert noua & uetera: ut quicquid ex libris diui nis recitauerit, nõ ſecundũ literam occidentẽ illud interpre tetur, ſed ſecundum ſpiritum uiuificantem. Sciat aperire ſenſus uerborum ambage uelatos, & in medium proferre & ad auditorũ emolumẽta conuertere: ut ſunt uiſa dictaq; prophetarum, & cerimoniarum ritus ac ſacrificiorum: quæ ſi ſpiritaliter & per tropologiam non intelligantur, ſimilia delyramentis anilibus erunt. Ideo autem in Leuiti- Leui. 11
co animalia quæ ruminant & ungulam diuidunt, munda ſunt: quia utiq; is ruminare uidetur, qui ĩ lege domini me ditatur die ac nocte: & tunc ungulam diuidit, cum myſti cum ſenſum a literali intelligentia ſeparat. Horum igitur ſcientiam ille qui populum docet, habeat: ut mundum cibum eſurientibus offerre queat, & mentes ad audiendum intentas alere uerbo ſalutis. Cæterum meminerit eos lacte alendos eſſe, id eſt moralibus duntaxat præceptis inſtruẽ dos, qui proficere incipiunt: ſolidum autem cibum perfectorum eſſe & ad altiora nitentium: his myſteriorum ardua explananda erunt, ut ad concupiſcenda cœleſtia magis inardeſcant, dum diuini eloquĳ arcana miranẽ. Sic do- Matth. 5
minus noſter montem aſcendens docuit diſcipulos, tanq̃ Matth. 8
ſublimioris diſciplinę iam capaces. Deſcendiſſe aũt de mõ te dicitur, quãdo cum turba fuit loquendũ. Hoc illud eſt qđ in pſalmo legimus: Aſcendunt montes & deſcendunt campi in locum quem fundaſti eis. Montes erant, quibus dictum eſt: Vobis datum eſt noſſe myſterium regni dei. Cãpi uero deſcendentes, ad quos dixit apoſtolus: Facti eſtis quibus lacte opus eſt, non ſolido cibo. Sicut igitur cuiq; cõ uenerit, ita doceatur, ut omnes ſalui fiant. Semper tamen

cauendũ eſt,ne rudis interpres declamet in eccleſia. Male
em̃ exponẽs dicta ſcripturarũ,periculũ eſt,ne & ipe in er-
rorẽ incidat,& alios inducat:q̃ ſi(ut dicit)cęcus cęco dux
Galath.1 fuerit,ambo in foueã cadẽt.Hoc aplus Galathis,quos ipe
docuerat,metuẽs ait: Licet nos aut angelus de cœlo euãge
lizet uobis,præterq̃ quod euãgelizauimus uobis,anathe-
ma ſit.Indocto itaq; ſilere multo ſatius eſt,& ſua ſimplici
tate contentũ eſſe,q̃ docti officiũ uſurpare, & docere uelle
quod nõ didicit,aut loqui quod neſcit,cũ periculo ſuę alio
rumq; ſalutis.Plærinq; tamẽ poſtq̃ eorũ qui cõmendantur
ſermones lectitãdo edidicerint,confidẽter prædicãt. Tole
randos puto,dũmodo aliquid ultra nõ præſumãt. Sed ue-
rendũ eſt,ne poſt hæc auditorũ palpatione deliniti, ſe eſſe
magiſtros arbitrenẽ,cum nõ fuerint diſcipuli,& aliqd uel
addant arrogãter,uel mutẽt incõſulte,uel ſubtrahãt licenter
Multi me laudãt,inquiet aliquis. Noli multitudini credere
certius paucorũ iudiciũ eſt,qui in ſe habẽt,quod in alio lau
dant.Illud nẽpe pictoris optimũ eſt opus, quod pictores
cõmendãt,nõ quod uarijs fucatũ coloribus coriarij mirant
Tunc ergo uulgi de tua eruditione opinionibus fidẽ adhi
be,cum idem ſenſerint & periti.

¶Qui prætermittendi,et qui docendi,et qualiter co
ripiendi. Caput. XIII.

AB illis uero quorũ nulla ſperat correctio,qui cũ Pha
raone obduruerũt,auertẽda uerbi diuini pdicatio
Actu.13 eſt.Apoſtoli Iudæorũ obſtinatiõe offenſi dixerũt:
Vobis oportebat primũ loqui uerbũ dei, ſed qm̃ repellitis
illud,& indignos uos iudicatis æternæ uitæ,ecce cõuerti-
mur ad gẽtes:ſic em̃ uobis pręcepit dñs.Ac ne aliter illum
pręcepiſſe credas q̃ egiſſe,nullũ omnino Pilato dedit reſpõ
ſum,cũ ab eo quid eſſet ueritas interrogaret:quia ueritatis
inimicus,de ueritate ſermonẽ audire indignus erat. Ideo
Actu.16 Paulus et Barnabas(ut in actis aplorũ legit) prohibiti ſunt
a ſpũſancto loqui uerbũ in Aſia. Nõ ſunt igitur mittendæ
euãgelij margaritæ ante porcos,ne conculcẽt eas pedibus.
Prouerb.9 Iniuriã ſibijpſi facit,inquit Salomõ,qui erudit deriſorẽ,&
Prouer.23 qui impiũ arguit,ſibi maculã generat. Et iterũ ait:In aur

bus inſipientiũ ne loquaris, quia deſpicient doctrinã eloquij tui. Et fortaſſe non leuiter peccat, qui diuina myſteria tibi loquitur, ubi non eſt auditus, dicente propheta: In cor de meo abſcondi eloquia tua, ut non peccẽ tibi. Illos uero qui libenter audiunt, & uitæ præceptis erudiri affectant, nolle docere cum didiceris impiũ eſt. Cur talentũ tibi a domino ad negociandũ creditũ, abſcondis in terra ſerue nequam? cur otio deditus nihil facis lucri, quam rationẽ reddas, cum ad illũ uacuus redieris? Paſtorẽ te dñs gregi ſuo præfecit, uides lupũ uenientẽ & fugis, uides diaboli fraudibus ac dolo corda multoꝝ ſubuerti, & negligis, ciuium tuoꝝ ſuffodi ſpiritales domos intueris, & taces, canis mutus non ualens, immo nolens latrare. Speculatorẽ dedi te domui Iſrael, inquit dñs, audiens ergo ex ore meo ſermonem annunciabis eis ex me. Si me dicente ad impiũ: Impie morte morieris, non fueris locutus, ut ſe cuſtodiat impius a uia ſua, ipſe impius in iniquitate ſua morietur, ſanguinẽ autẽ eius de manu tua requirã. Abs te ergo requiret perditæ ouis ratio, & negligis? Plebs tibi cõmiſſa famem non panis ſed audiendi uerbũ dei patitur, & tu ſupprimis uitæ pabulũ? nec attendis quod ſcriptũ eſt: Qui abſconderit frumẽta, maledicetur in populis: benedictio aũt ſuper caput uendẽtium? Dolet Eſaias ꝙ regem impiũ Oziam non corripuerit: Et uæ mihi, inquit, quia tacui. Apłs quoq; Væ mihi eſt, ſi non euangelizauero. At tu otioſus oſcitas, & nec maledictione territus, nec benedictione illectus ad docendum inclinaris. Expergiſcere tandẽ, aperi os tuũ populo, lucrare dño, docendo, increpando, exhortando. Hoc fecit Chriſtus, hoc apoſtoli, hoc officiũ epiſcopi eſt, quem te eſſe profiteris. Tibi dictum puta, quod per Eſaiam dicitur: Quaſi tuba exalta uocẽ tuam, & annũcia populo meo ſcelera eorum: uel quod ad Ezechielẽ: Notas fac Hieruſalẽ abominationes ſuas. Duriores acerbius tibi increpãdi ſunt iam ad pœnitudinẽ inclinati, mollius. Corinthios interrogat apłs: Quid uultis, inquit, in uirga ueniã ad uos, an in charitate & ſpiritu mſuetudinis? Ita aũt moderãda correptio eſt, ut & mordeat peccatorem, & ſpe ueniæ conſoletur, ne

Pſal. 118 — Ezech. 33 — Prouer. 11 — Eſa. 6 — 1. Cor. 9 — Eſa. 58 — Ezech. 16 — 1. Cor. 4

ille abundantiori triſtitia abſorbeatur. Fragilitatis tuæ me mor, aliorum infirmitatibus medere, & ad mentem reuo
Gala. 1 ca præceptum apoſtoli dicentis: Si præoccupatus fuerit ho mo in aliquo delicto, uos qui ſpiritales eſtis, inſtruite hu-iuſmodi in ſpiritu manſuetudinis, conſyderans teipſum, ne & tu tenteris. Hoc eſt quod optat ſibi pſalmiſta, dicens
Pſal. 140 Corripiet me iuſtus in miſericordia, et increpabit me. Opti mum in præſide temperamentum eſt, miſeratio cum iuſti tia. Miſeratio enim ſine iuſtitia, peccandi præſtat audaciã. Iuſtitia ſine miſeratione, inſtar crudelitatis eſt: altera alteri us ope indiget, ut correptio ipſa & corripientem commen det, & emendet peccantem.

¶Ut prædicator ab adulatione procul ſit, et prædi-candi tempora obſeruet. Ca. XIIII.

AB aſſentatione aũt pro ul abeſſe peccatorũ caſtiga-torem necet: ut nihil ad gratiã audientiũ dicat, ſed ad profectum: optimiq; medici more utatur, adhi bens uulneribus curationẽ, nan quæ delectet male affectũ
Exod. 34 ſed quæ ſanet. Vetat lex hœdũ coquere in lacte matris ſuę hoc eſt, peccatorem blanditijs fouere. Non debes quærere tu qui prædicatoris officio fungeris, ut hominibus placeas
Gala. 1 ſed ut hoĩes ad deũ dirigas. Audi ap'm dicentẽ: Si hoĩbus placerem Chriſti ſeruus nõ eſſem. In eo placeas hoĩbus, in quo places deo. Alioquin nõ dei, ſed hoĩm eris ſeruus. Mul to melius eſt ueris offendere, q̃ placere adulando: & ma-lũ incuſare ut corrigaẽ, q̃ diſſimulare ut inualeſcat. Tem pus etiã prædicationi congruũ quæratur: non ſemper ſe-
Luc. 12 culi hoĩbus prædicationes uacat audire. Oportet igitur ut fidelis ſeruus & prudens, quẽ conſtituit dñs ſuper familiã ſuam, det illi in tẽpore tritici menſurã. Vbi obſeruandũ ẽ, q non ſolum tẽpore apto opus ſit, ut data proſint, ſed etiã menſura, ut neq; plus neq; minus dicaẽ, q̃ neceſſe fuerit. Accõmodatiſſima aũt huic negotio tẽpora erunt, ieiunio-rum dies, qui ante feſtũ dñicæ natiuitatis, dominicæq; re-ſurrectionis ſolẽnes habenẽ. Tunc tempus acceptabile, tunc dies ſalutis, tunc meſſis tempora ſunt, in quibus plus
Prouer. 10 frugis colligi ſolet. Et qui congregat in meſſe (ut in Prouer.

bijs dicitur) filius ſapiens eſt. Siquando alias contigerit: ut uel ad ſupplicandū uel ad pœnitendū plæbem exhortari opus erit, uel ad ſedandas ciuiū inter ſe ſeditiones odiaq; tollenda, tunc quoq; prædicationibus erit inſiſtendū, ut in radice reprimat̃ malū ne pullulet, & in morte multoꝝ fru ticetur.

¶ De prædicantium meritis. Ca. XV.

QVisquis in his quæ dicta ſunt, diuinæ laudis gr̄a ſa lutiſq; proximoꝝ ſeſe pro uiribus exercuerit, multa quidē in terra, ſed plurima in cœlo beneficia conſequet̃. Sp̄ūſancto illuminabit̃, ſcientię capiet incremē tum, uim in ſuadēdo diſſuadendoq; acquiret. Siquidē ipſe unus in trinitate deus, hoc uiſibiliter apparere fecit in apoſtolis, quod poſtea in eorū ſucceſſores operaturus erat inuiſibiliter. Viſæ ſunt ſupra illos, qui ad euangelizandū mittendi erant, igneæ linguæ, & ipſi repletæ ſp̄ūſancto cœperunt loqui (ut Lucas inquit) uarijs linguis, prout ſp̄ūſſctūs dabat eloqui illis. Tu quoq; o ſacerdos, qui & ante ut diſceres quę dei ſunt, oēm curā operāq; adhibuiſti, & poſtea ut doceres, ſyncero corde feruentiq; in deū ac proximos charitate pulpitū inſcendiſti, ſi ſapienter, ſi egregie, ſi efficaciter uerba feceris, nihil tibi arroges, nihil tuo uel ingenio uel ſtudio plaudas: totū hoc ſp̄ūſſancti gratia eſt, totū donum dei eſt. Nō uos eſtis, inquit, qui loquimini, ſed ſpiritus patris ueſtri qui loquitur in uobis. Hoc ſi habes, iam certiſſima futuræ beatitudinis ſpe oppignoratus es, iam beatus dici meruiſti: iuxta illud pſalmiſtæ: Beatus homo quem tu erudieris domine, & de lege tua docueris eum. Sic ſe eruditū confitebat̃ Paulus, licet multa a Gamaliele didiciſſet, cum diceret: An experimentū eius quęritis q in me loquit̃ Chriſtus? Excuſabat immaturā ætatē Hieremias ad populū loqui iuſſus, imparemq; ſe huic rei aſſeuerabat quādo tetigit os eius dn̄s dicens: Ecce ego dedi uerba mea in ore tuo, ecce ego conſtitui te hodie ſuper gentes & ſuper regna ut euellas & deſtruas & diſperdas & diſſipes, et ædifices & plantes. Tu quoq; ſi tuis ſermonibus auelli uideris uitia, & uirtutes plantari in cordibus eorum quos do ces, cōtactum a ſp̄ūſancto os tuum eſſe ſcias, & de labijs

Actu. 2
Mahth. 10.
Pſal. 93
2. Cor. 13
Hiere. 1

tuis nõ tua, ſed dei uerba proceſſiſſe. Deus eſt qui aperuit os mutorꝝ, & linguas infantiũ fecit diſertas: deus eſt cuius uox in uirtute & in magnificentia, ſuperborꝝ cedros confringens & humilibus præſtans gratiã. Vox iſta euangelicæ prædicationis eſt, arrogantes deſtituit, & in deo tm̃ cõfidentibus ſe cõmodat: ita ut interdũ qui minus eruditus eſt, plus efficaciæ in dicendo habeat, magiſq; ſatiſfaciat
Pſal. 67 prudenti auditori. Sic eñ per prophetam dicitur: Dñs dabit uerbũ euangelizantibus uirtute multa. Igitur quemadmodũ uirtus iſta (ut in euangelio eſt dictũ) de ſaluatore noſtro exibat, & ægros per tactũ ueſtimentorꝝ eius curabat, ita peccator fidelis ac ſancti doctoris uoce in intima cordis contactus ad pœnitentiã operaq; uirtutis conuertet, & animæ ſuæ languorẽ conualuiſſe ſentiet, occulta ſpũſſancti medicatione. Prædicator quippe medicus animarꝝ eſt. & cum in hoĩe nihil pretioſius habeat anima ipſa, præſtantiſſimũ diuinæ liberalitatis donũ eſt, animæ languoribus ſuccurrere ſcire, & uineæ manu dei conſitæ operariũ eſſe, atq; in multã meſſem mitti a dño meſſis, ut frugẽ colligas in horreis cœleſtibus reponendã. Magnificũ eſt menſæ diuinæ eſſe conuiuã, ſed magnificẽtius ab ipſo menſæ domino dignũ iudicari, ut ſis conuiuarꝝ inuitator & ad ſponſi nuptias conuocator multorꝝ atq; collector. Cui hoc fuerit conceſſum, dici de illo poterit quod de Ioanne bap. fuit di-
Luc. 1 ctum: Et tu puer propheta altiſſimi uocaberis, præibis eñ ante faciem dñi parare uias eius, ad dandã ſcientiã ſalutis plebi eius, in remiſſionẽ peccatorꝝ eorũ. Propheta eñ altiſſimi, ſacrarꝝ interpres ſcripturarꝝ eſt: qui tunc quidẽ ad cor audientium parat uiam dño, cum illi uerbis eius edocti, a peccatis per pœnitentiã purgant, & uirtuti ſtudere incipiunt. Eidem conuenient laudes illæ, quæ aplis a dño datæ
Matth. 5 ſunt dicente: Vos eſtis ſal terræ. Vere eñ ſal terrę eſt, cuius præceptis humana mens conditur, ne corrumpat contagine uitiorꝝ & contabeſcat. Vos eſtis lux mundi. Lux mundi eſt, cuius uerbis & exẽplo fugant tenebræ ignorãtię alienæ. Ciuitas eſt etiã prædicator ſupra montẽ poſita, omniũ obiecta oculis, ut oẽs ad illam concurrãt, uel diſcendo quæ

dicuntur, uel ea quæ ab eo qui docet fiunt imitanda. Idem lucerna eſt ſuper candelabrum, non aliter q̃ ciuitas ſupra montē. Lucet enim omnibus qui in domo ſunt, & fideles animas doctrinæ ſuæ fulgore illuſtrat, uel qualiter illuſtrari debeant, moꝝ ſanctitate demõſtrat. Gaudete igitur om̃es euangelicæ diſciplinæ doctores: de uobis iſta memorant, non de philoſophis, nõ de oratoribus, non de poetis. Nulla in illis ueræ lucis lux fuit, qui Chriſtum ignorarunt. Vobis data eſt poteſtas, quam illi non habuerunt: curandi infirmos, eijciendi dæmonia, mortuos ſuſcitandi. Infirmos em̃ curatis, quoties eos qui errant, in uiam ueritatis dirigitis: dæmonia expellitis, cum eos qui per peccatum diaboli domicilium erant, ad pœnitẽtiam ueſtris exhortationibus cõuerſos Chriſto reſtituitis: mortuos ad uitam reuocatis, cũ de ſcelerum ſepulchro iam fetentes, diuinæ miſericordiæ magnitudinem proponẽdo, ad ueniæ ſpem erigitis, & ut in deo uiuere incipiant autores eſtis. At uero illi ſcientiæ gentilis profeſſores, quomodo infirmos curarent, cum ipi infirmi eſſent, diuerſa inter ſe ſentientes? quomodo dæmones eijcerent, ipſi dæmonum cultores, quos pro dijs habuerunt? Quomodo mortuos reuiuiſcere facerent, cum Chriſtum, q uita eſt, neſcierint? Nonne uos illis doctiores eſtis, quos non homo, ſed deus erudiuit, quos dei filius, q ſumma ueritas eſt inſtruxit? De ur̃o certe, nõ de illoꝝ doctrina eſt dictum: Aurum & multitudo gemmaꝝ & uas pretioſum labia ſcientię. Nihil enim ea ſcientia charius, nihil pulchrius, quæ de ore fidelis doctoris emiſſa uiam ad immortalitatem mortalibus oſtendit, & quorum operum paſſibus ad beatitudinem peruenitur, ueriſſime docet. Vos ergo uenter eſtis, de quo flumina fluunt aquæ uiuæ. Vos theſaurus de quo proferuntur noua & uetera. Vos aurum quo templum ueri Salomonis linitur. Vos templum dei uiui, q in uobis manens emittit eloquium ſuum terræ, & per os ueſtrũ uelociter currit ſermo eius. De hoc ſermone eſt ſcriptũ: Fauus mellis uerba cõpoſita, dulcedo aĩ, ſanitas oſſiũ. Omnis quippe ſermo celeſtis, animæ fideli & iucũdus eſt & gratus: quandoqdem & electat multũ, & uirtutum ſtu

Prouer. 20

Prouer. 16

dio plurimũ confert. Quoties aũt altiora repetitis, & men
tis indagine illa quę in myſterio condita ſunt, elicitis & in
lucem profertis: uobis conuenit quod in prouerbiis dicit:
Aqua profunda uerba ex ore uiri, & torrēs inundans fons
Prouer. 18 ſciētiæ. Quoties uero audacter & intrepide in uitia inuehi
mini, columnæ eſtis firmæ fulciētes ueritatē. Ob hoc Pau
Gal. 2 lus apoſtolus Petrum, Iacobũ & Ioannē uocauit colũnas,
quarum ſtabilimētum a domino eſt, q in pſalmo de eccle-
Pſal. 74 ſia loquēs ait: Ego confirmaui columnas eius. Ad hęc etiã
montes eſtis, quos nulla uētorum uis concutit, nullus pro-
cellarum turbo commouet: de qbus in pſalmo dicit: Mon
Pſal. 124 tes in circuitu eius: hoc eſt, eccleſiæ: & dominus in circuitu
populi ſui. Quid ultra dicã? Vos plenæ illæ nubes eſtis de
Eccl. 11 qbus Eccleſiaſtes ait: Si repletæ fuerint nubes, imbrē ſup̄
terrã effundēt. Sapiētia eñ repleti diuina, non ceſſatis p̄ce
ptis pluere doctrinarũ. Vos eſtis cœlum late reſonans toni
tru fidelium eloquiorũ: de quo in pſalmo prædictum fuit.
Pſal. 17 Intonuit de cœlo dñs. Et in alio pſalmo: Annunciabũt cœ
Pſal. 21 li iuſtitiã eius. Et rurſum in alio: Cœli enarrant gloriã dei.
Pſal. 18 Vos denique non ſolum montes uel nubes uel cœli, ſed q̃
omniũ nobiliſſima creatura eſt, angeli dei eſtis, nō naturę
cōmertio ſed officij dignitate. Nuncius dei angelus eſt, nũ
cij dei ſancti p̄dicatores ſunt. Vnde ſicut de Ioanne bapti-
Malach. 3 ſta Malachia dixit deus: Ecce ego mitto angelũ meũ, q p̄
Apoc. 2 parabit uiã ante faciē meã: ita & uobis dicit: Parate uiam
dño. In Apocalypſi etiam eccleſiarũ pręfecti quos nos epi
ſcopos dicimus, angeli appellantur. Ille aũt uerius ange-
lus eſt, qui ſua doctrina ædificat eccleſiam, q̃ qui eccleſiæ
tantum præſes eſt, & docendi laborem otio ſup̄atus fugit.
Plaudant igitur ſibi, qui aurum argẽtumque lucrantur, qui
magnum pecuniarum quæſtum faciunt, qui urbes expu-
gnant, & regna ſua ſubdũt imperio. Vos animas domino
lucramini, quibus nihil eſt p̄cioſius, nihil in natura huma-
na excellentius: uos ergo melius, qui muros Hieruſalem
ædificatis, qui ad cœleſtem patriam exules reuocatis, ut cũ
illis, immo & ſuper illos regnetis. Vos enim conſtituet do
minus ſup̄ familiã ſuam, & ſuper omnia bona ſua; tunc

perpetui reges æternique domini eritis omnium illorum, quos ueſtris prædicationibus ueſtraq; doctrina conuerſos de terra ad cœlum tranſmigrare cõtigerit. Et tunc demum Chriſtus ueſter rex regum & dominus dominantium erit, cum uos alijs præeſſe iuſſerit, tribunos uel chiliarchas animarũ, quas ei lucrati eſtis, conſtituens.

¶De prædicantium beatitudine. Ca. XVI

SVmite igitur calciamenta in pedibus ad præparationem euangelij, ut cum cœleſtia prædicaueritis, terrena non contingatis: & de uobis dici queat: Quam pulchri pedes annunciantium & prædicantium pacẽ, & annunciãtium bonum. Excitet uos dei amor, proximorũ charitas, promiſſaq; uobis beatitudinis merces. Qui eñ fecerit & docuerit ſic, magnus uocabitur in regno cœlorum. Et qui metit, mercedem accipit, & congregat fructum in uitam æternam. Et qui talẽtis dñi totidẽ alia lucratus fuerat, dixit dñs: Euge ſerue bone & fidelis, qa ſup pauca fuiſti fidelis, ſup multa te cõſtituã intra in gaudiũ dñi tui. Talẽta q̃ ad negociandũ danſ, ſciẽtia ſpiritalis eſt: talẽta uero q̃ ſuperlucranſ, opa ſunt, tum noſtra ſecundũ ſciẽtiæ donũ facta, tũ eorũ quos docẽdo & exhortando ut eadem facerent alleximus. In Eſaia etiam beatos uocat dñs doctrinæ ſanctæ diſpẽſatores. Beati, inqt, qui ſeminatis ſuper oẽs aquas, immittẽtes pedẽ bouis & aſini: hoc eſt Iudei & gẽtilis: quod qdem ad euangelij tẽpora ptinet. Ante hac eñ lex uetabat arare in boue & aſino ſimul: dñs quoq; apoſtolis pceperat. In uiam gẽtium ne abieritis. Nunc aũt ſeminaſ ſup oẽs aquas & pes bouis & aſini ſimul imittiſ poſtq; ipe dñs aſinã ſolui iuſſit, & aſino inſidẽs ingreſſus eſt ciuitatẽ: mãdauitq; euangeliũ omnibus ubiq; gẽtibus pdicari. Beati igiſ erunt, q uerbi dei ſemẽ, ubicũq; fructus aliqs ſperaſ, ſtuduerint ſeminare. Qui eñ conuerterit peccatorẽ (ut Iacobus apoſtolus ait) ſaluabit animam eius a morte, & operit multitudinem peccatorum. Quanti autem meriti ſit, peccatorem ad pœnitentiam inducere, & a uitio ad uirtutem reuocare, oſtendit dominus ad

Eſa. 52

Ioan. 4

Matt. 25

Eſa. 32

Deu. 22

Iacob. 5

Hier.16 Hieremiam dicens: Si conuerteris, conuertam te, & ante faciẽ meam ſtabis. Quæ ſane beatitudo par uidet̃ euangelicæ felicitati, qui & ſtare dicuntur in conſpectu dei patris, et faciẽ eius ꝑpetuo cernere. Atq; hęc ſunt bona illa ineffabilia, quæ ſcientia & probitate præditis debent̃ præceptoribus, dicẽte Salomone: Eruditus in uerbo reperiet bona. Prouer.6 Dañ.12 Dicẽte etiam angelo ad Danielẽ: Qui docti fuerint fulgebunt quaſi ſplendor firmamenti: & qui ad iuſtitiã erudiũt multos, quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates. In quo uidet̃ maioris præſtãtiæ fore illorum beatitudinem ꝗ̃ alioꝝ ſanctorum: quandoquidem ijs rebus comparantur, quæ inter iſta noſtro aſpectui patentia omnium pulcherrima apparent, & terram omnem ſuo illuſtrãt lumine. Ad hæc ſi eos in terra præ cæteris reuereri iubemur, quomodo non etiã in cœlo altiorem honoris gradum adipiſcentur? Ait enim 1.Timo.5 apoſtolus: Qui bene præſunt præsbyteri, duplici honore digni habeantur: maxime qui laborant in uerbo & doctrina.

¶ Quantum prodeſt habere prædicatorem. Capitulum XVII.

SAtis multa de officio apoſtolici prædicatoris hactenus dicta ſunt, reſtat nunc uidẽdum, quantum populo proſit habere ſanctum atq; eruditum pie iuſteq; uiuendi præceptorem, & econtrario quantum noceat ſi defu 4.Reg.12 erit. Præſente illo erigimur, ſtamus, proficimus: abſente illo labi atq; cadere ſolemus. Ioas rex Iuda donec Ioiadæ ſacerdotis cõſuetudine cõſilijſq; uſus eſt, pie probeq; uixit: il Ioas lo morte ſublato ad uitia declinauit. Cæteros reges om̃es, q fidei moꝝq; ſanctitate probant̃, educatos inſtitutoſq; uel a ſacerdotibus uel a prophetis fuiſſe cõſtat. Samuel docuit Dauidem, Nathan Salomonem, Micheas Ioſaphatum, O- 1.Eſdr.10 ſee Ioathanum, Eſaias Ezechiam, Hieremias Ioſiam, Eſdras populum, ita ut illo monente repudiarint uxores, filioſq; abdicarint, quia contra dei legem alienigenas acceperant, prolemque cum his multam ſuſceperant. Difficile fuit uxores dimittere, difficilius ex ſe genitos a ſe ſeparare, utrunq; tamen factum ſacerdotis adhortationibus hiſto-

ria ſacra teſtatur. Tantum ergo prodeſt idoneum habere doctorem, qui uitia increpet & ad uirtutem accendat: ut ipſo audito etiam ea quæ incorrigibilia uidentur, corrigantur & quæ uix ſperari queunt, eueniant. In prouerbijs a Salomone eſt dictum: Legatus fidelis, ſanitas. Et iterum: Vena uitæ os iuſti. Dauid quoq; in pſalmis: Docebo, inquit, iniquos uias tuas, & impij ad te conuertentur. Ille ſanitas eſt, quo docente a peccatorum morbo grex infirmus conualeſcit. Ille uena uitę eſt, per quem qui in peccato mortui erant, ad uirtutem capeſſendam uiuificantur. Tunc autem impius ad deū conuertitur, cum ſermonibus prædicatoris inſtructus relicto errore ad uiam ſeſe confert ueritatis. Quid uerbis opus eſt? experimenta docent, q̄ ſit expediēs prædicationes audire. Sæpe uidimus his auditis, Iudæos baptiſmum poſcere Chriſti, ſeculares uiros ac mulieres religionis uota ſuſcipere: & quæ perfectionis ſunt, libera uoce profiteri. Prædicationes igitur audiendo, homines ex malis boni euadūt, ex bonis meliores, ex melioribus perfecti & ex perfectis beati. Atq; ita demum de terra transferuntur ad cœlum, ut fiant de mortalibus immortales, de terrenis cœleſtis: & ſi fas eſt dicere, de hominibus dij. Quod ſi magni emolumenti res eſt patriam obſidione hoſtili liberari, inimicorum exercitus profligari, regni fines longe lateq; diffundi, & auctis tandem uiribus ad bellorum tumultu quieſcere, tranquilliq; ac peccati flatus optata felicitate frui: nonne utilius eſt, ut animæ uitiorum oppreſſæ iugo, in libertatem uendicētur: ut diaboli poteſtas uirtutum profectu cōteratur, ut caro ſeruiat ſpiritui, & homo ipſe nō alijs, ſed quod multo glorioſius eſt, ſibijpſi imperet, ſibiq; dominetur? Si eñ nihil prodeſt homini mundum uniuerſum lucrari, & animæ ſuæ pati detrimentum, conſequens eſt, ut animæ profectus pluris ſit, q̄ urbes debellare, q̄ terrarum orbem ſibi ſubdere, & omnibus quæ ubiq; ſunt nationibus pręeſſe atq; dominari. Adde q multi reges ac principes, qui ab hominibus honorant̄, deo exoſi ſint: quicūq; autem probe ſancteq; uixerit, ſiue liber, ſiue ſeruus, nō poteſt ei non eſſe gratiſſimus q̄dē atq; chariſſimus. Quid au

Prouer. 13
Pſal. 50

tem iuuat, regnis præſidere, & ab ipſo rege regum reprobari? Regnum tibi ſi hoſtis non abſtulerit, certe auferet mors, quæ ſemper propinquior eſt q̃ creditur. Cœleſtis uero beatitudinis præmium, perpetuum eſt & perenne. Nullius minas metuet, qui illud conſecutus fuerit, nullos caſus formidabit, ſemperq; felix ac beatus erit, quem ſemel dominus in ſuum receperit regnum. Et ſi ad tantum ac tale bonum per ſanctorum doctrinam peruenitur, nulli dubium eſt, quin ſuper omnia conducibile ſit, ſanctas in eccleſia auſcultare prædicationes, & earum inſtitutionibus in uiam dirigi uirtutum. Audiſti quantum expedit habere uitæ inſtitutorem, audi e diuerſo, quanti detrimenti ſit eo carere.

¶ Quantum nocet prædicatorem nõ habere. Ca. XVIII.

MAlarum uoluptatum illecebris deliniti hoïes, in omne nefas licẽter irruent, ſi nemo ſit, qui improbe luxuriantes eloquij uiribus coerceat atq; moderetur, & futurorum expectatiõe a præſentium cura auertat: ut uel pœnarum metu, uel ſpe præmiorum a uitijs ad uirtutem transferantur. Hoc Salomon in prouerbijs teſtat̃,
Prouer. 29 dicẽs: Cum propheta defecerit, diſſipabitur populus: diſſipabitur utiq; populus, non corporum motu, ſed quod deterius eſt, inconſtantia morum, carni magis q̃ ſpiritui ſeruiendo. Neq; enim fieri poteſt, ut ſit ibi uirtuti locus, ubi
Prouer. 14 non eſt qui doceat uirtutem. Hinc idem ait: Vbi non ſunt boues, præſepe uacuum eſt: ubi autem plurimę ſegetes, ibi manifeſta fortitudo bouis. Nam quemadmodum de labore boum paleis ac fœno impletur præſepe, ita per ſtudiũ prædicationis auditorum corda imbuuntur præceptis iuſtitiæ exẽplisq; uirtutum, & fructum faciunt operando q̃ didicerunt: atq; tunc bouis triturantis, cuius os uinciri lex prohibet, fortitudo apparet, cum in plębe ubi lolium & ſteriles auenæ erant, bonarũ actionũ ſeges exurgit. Porro ubi non ſunt boues iſti, ibi præſepe non ſolum uacuum eſt, ſed etiam immundum: tunc em̃ luxuriæ frena laxantur, gulæ uentriq; indulgetur: tunc impudicitia amittit uerecundiã,

iniuſtitia metũ, auaritia modeſtiã: tũc odia cõcipiunt, iræ exardeſcunt, rixæ ſęuiunt, & quolibet flagitij genere libere peccat, cum non adeſt qui peccantes uerbo correptionis caſtiget, & ſermonibus doctrinæ ſalutaris incitet ad probitatem. Fit autem plærunq; ut plæbs aliqua propter ſcelerum magnitudinem cordis duritiam indigna ſit, cui deus mittat ſui uerbi doctorem. Vnde per Amos prophetã ait: Mittam famem in terra, non famem panis, neq; ſitim aquæ, ſed audiendi uerbum domini. Itaq; uerẽdum eſt, ſi in ciuitate ſuis tẽporibus non affuerit euangelicæ diſciplinæ p̃dicator, ne ad extremum uſq; ſcelerum peruẽtum ſit. Quod cum acciderit, nihil reliquum eſt, niſi ut funditus euertatur gens illa & pereat, quæ ab eo, cuius nutu cuncta ſuſtentantur, derelicta erit. Sunt p̃terea qui diſcere, q̃dem uellent, ſed non eſt qui doceat: eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam, & non inueniũt, a quo præceptis iuſtitiæ ſaturent̃. Hos deplorat Hieremias & ait: Adhæſit lingua lactantis ad palatum eius in ſiti. Paruuli petierunt panẽ, & nõ erat qui frangeret eis. Hi certe miſeratione digni, q dum bonis exaturari cupiũt, malis quõ ſciũt, abſtinent. Neque aũt ſcrupulũ patiant̃ erroris orãdũ eſt, ut mittat dñs op̃arios in meſſem ſuã. Quicquid interim patiunt̃, paſtoꝝ culpa fit, q præſunt eccleſijs & dum ſeipſos paſcunt, gregis eſuriẽtis periculum negligunt. Quod ſi eoꝝ incuria ouis aliqua perierit, ſanguinis eius rei erunt. Dñs Ieſus redẽptor noſter aluit turbam in deſerto, ne deficiant in uia: ut oſtẽderet, eos in uia uitæ deficere, qui non habẽt ducẽ, a quo perduci poſſunt ad uitam Nulla aũt maior homini contingere poteſt p̃nicies, q̃ a recti honeſtiq; tramite deuiare. Tam ergo malum eſt carere uiuæ uocis hortatoribus ad coercenda uitia uirtuteſq; capeſcẽdas, q̃ bonum eos habere. Quare uos omnes qui in deſerto ſeculi huius uitam agitis, & terrenaꝝ rerum ſollicitudinibus occupamini, quærite pium quęrite ſanctum opportunis tẽporibus uobis monitorem, quo declamante et modeſtius diſcatis uiuere, & meliora poſſitis ſperare. Vos quoq; qui dono dei ſpiritalis doctrinæ ſciẽtiam eſtis conſecuti, incũbite operi officioq; p̃dicandi ac docẽdi. Cogita

Amos

Treñ. 4

te quanti apud deum meriti ſit, catholicis fidelibuſq́ꝫ p̄ce
ptis erudire indoctos, & uel unū uel alterꝰ Chriſto lucrari.
Quantæ etiā dilectionis argumētū, omnes docere, ut oēs
uobiſcum ſimul ſaluētur. Non ſit uobis graue, urbes, uicos
regioneſq́ꝫ pcurrere, & illos imitari: de qbus ſcriptū eſt:
Pſal. 18 In omnē terram exiuit ſonus eorꝫ, & in fines orbis terræ
uerba eorꝫ. Qui non modo illos q tunc erant, docuerunt,
uerūetiā poſteros oēs q ſunt, quiq́ꝫ deinde erunt, ad quoſ-
cunq́ꝫ ſcripta illorꝫ puenerint. Ac nequid ex his quæ in ter-
ta fiūt ſctōrꝫ labore doctorꝫ maius eſſe credatis, hoc labo
re fundata eſt Chriſti ecclia, hoc ædificata, hoc pmanet &
aduerſum hæreſes inuicta, & aduerſum uitia immobilis.
Niſi enim ſcripſiſſent illi, qbus datum fuit noſſe miſteriū
regni dei, qs nunc quæ uera ſunt diſceret? quis doceret? A
prophetis, ab apoſtolis, a reliquis ecclīæ ſanctæ magiſtris
didicimus, quæ nunc docemus. Ipſorꝫ profecto q diſcipu-
lus non fuerit, nō poterit eſſe utilis præceptor aliorum.

¶ De corporis manuumq́ꝫ labore. Ca. XIX

QVoniam uero prædicādi ac docendi exercitatio ad eruditos tantum pertinet, ſimplicibus & indoctis eam dabimus exercitationem, quæ corporis ma
nuumq́ꝫ labore conſtat. Iuuat eīm poſt ſoluta p̄cationum ſa
crificia operis aliquid facere, ut habeat mens & cogitatio
in quo ſe occupet, & minus libera ſit facultas euagandi p
illas rerum temperalium uanitates, quæ uel inuitis nobis
obrepe interdum et obuerſari animo ſolēt. Honeſtus quiq́ꝫ
labor monacho conuenit, aut legere, aut ſcribere quæ ſctā
ſunt: pingere etiam uel fingere ſctōrꝫ imagines, quarꝫ con
tēplatione accendatur ad uirtutē. Item in horto plantas po
nere, ſarculo inutiles herbas excerpe, humum ligone uerſa
re, riuulis irrigare, & ſiquid aliud res exegerit, olitoris opa
Eccle. 7 pficere. Præceptum eſt eīm: Non oderis laborioſa opa, &
agricolationē creatā ab altiſſimo. Præterea fiſcellas lētis ui
minibus texere, ligna dolare, onera ferre, & qcqd dei ſeruo
nō illicitū factu credit pagere: neq́ꝫ cōmittere, ut inertia ui
ctus qeſcat, & q̄ p̄dicatiōi aut lectiōi ſupſunt tpa otio ſibi
pdat. Iſta aūt o monache, q̄ tibi faciēda iniūgimus, ne q̄ſi

uilia & abiecta contemnas: illi qui talia factitarunt, a domino ſublimati ſunt. Piſcabatur Petrus cum alijs etiã poſt acceptũ apoſtolatũ. Paulus funiculos intorquebat, ne quẽ ſui uictus impenſa grauaret: nunc a regibus terræ ueneran tur. In humili igitur opere exerceri ne aſperneris, qui cum Chriſto cupis in cœleſtibus regnare. Non te pudeat pauimenta monaſterij ut munda ſint uerrere, uaſa mappaſq; lauare, coquinã facere, eſculenta poculentaq; alijs miniſtrare. Non puduit oĩm dñm ſeruis ſuis pedes abluere, tergereq; ablutos. Qui talia detrectat, ſcias illum nondũ ad humilitatis uirtutẽ perueniſſe. Seruilia igitur opera fac, ut humilieris: laborioſa, ut carnis petulantiã domes: uenalia, ut uictum pares: religioſa quæ pingendo uel fingendo fiunt, ut quod profeſſus es conſtantius exequaris. Etem̃ ſanctorum ſimulachra ſiue picta, ſiue ficta ſi iugiter ſpectẽtur, ſtimuli ſunt deſidiæ fugiendæ laboriſq; ſubeundi: dum ad mentẽ nobis reuocant, quibus artibus ipſi ſancti ęternam beatitudinẽ conſecuti ſint. Hanc certe adepti ſunt, Antonius qui ſportulas de palmarũ folijs texuit, Hilariõ qui ligna concidit, Seraphion qui cum ſuis diſcipulis meſſis tempore operam locabat, ut inde haberet quod ipſorũ uictui annuo ſufficeret, Archebius qui ſuis manibus cellas conſtruebat quas alijs donaret, Pacomius cui cum ſuis monachis propoſitũ fuit manuũ labore uictum quærere, Dorotheus qui diuenditis quas texuerat ſportulis, pretiũ quod uictui ſupereſſet, pauperibus erogabat. Nõ prauis cupiditatibus reſiſtere, non ad perfectionẽ uitæ peruenire potuiſſent, ſi ſucciſiua tempora otio contriuiſſent. Labore quippe corporis uegetatur intellectus, uoluptatũ appetitio coercetur, ſuperbia frangitur, uirtus retinetur, & quicquid per otiũ corruptum fuerit, per laborẽ inſtauratur. Deniq; operum orationũq; uiciſſitudine diaboli tentamenta ſuperantur & in propoſito uitæ ſanctioris in finẽ uſq; perſeueratur. Si paupertatẽ profeſſus es, magis liber eris cum manuũ labore uictum quæſieris, q̃ cum eleemoſynã acceperis. Laboramus, inquit Paulus, manibus noſtris. Et ſi manibus laborabat is, cui ut Chriſtum prædicaret iniunctũ fuerat, quãto

Petrus. Paulus.

Antonius Hilarius Serapion Archebius Pacomius Dorotheus

Labor corporis

1. Cor. 4

magis ei labor hic neceſſarius eſt, qui neminẽ docet, cui poſt dictas deo laudes otiandũ eſt, niſi ſe alicui corporis
2. Theſſa. 3 labori accingat. Ad Theſſalonicẽſes ille ſcribens, fatetͦ opera manuũ feciſſe ſe, neqͥ̃ grauaret ſubſidia uitæ poſcẽdo pro miniſterio uerbi, cũ quis id liceret, uolens potius dare ſe
Ibidem. in exemplũ operandi uictus grã, q̃ poſcendi. Et ſiquis nõ uult operari, inquit, nec manducet. Cunq; eſſet Epheſi (ut
Actu. 20 Lucas refert) ad maiores natu locutus eſt: Argentũ & aurum aut ueſtẽ nullius cõcupiui ſicut ipſi ſcitis: qm̃ ad ea q̃ opus erant mihi, & his qui mecũ ſunt miniſtrauerũt manus iſtæ. Hunc ergo qui inter apoſtolos plus oĩbus operæ impendit in p̃dicando & ſcribendo: ſi ſequi in iſtis nõ potes, imitare ſaltẽ in manuũ exercitio ac labore. Sic enim & neceſſitatibus uitæ tuæ conſules, & ſimul uanis cogitationibus facile dabis repulſam, paratiorq; ac promptior ad ſoluenda precũ uota redderis Nam quẽadmodũ uarius cibus appetentiã edendi prouocat, & cœna placet in q̃ apponunt aliæ dapes diuerſæq; ab illis, quæ in prandio fuerunt, ita & orationẽ gratiorẽ faciet magiſq; delectabilem
Luc. 12 alterius operis uiciſſitudo. Quod aũt ait dñs: Nolite ſolliciti eſſe animæ ueſtræ quid manducetis, neq; corpori ueſtro quid induamini: ſollicitudinẽ metuendi ne uitę neceſſaria deſint, tollit: non laborẽ adimit, ut ſimul quod in te eſt facias, & oĩm in deo ſpem habeas firmã atq; ſtabilem. Otioſi aũt uana eſt ſpes. Terra ipſa non reddet fruges, niſi araueris, ſementemq; feceris. Primo homini dictũ eſt: In ſudore uultus tui ueſceris pane tuo: & tu panem parare tibi poſſe putas nihil agendo, uel cupidines malas uincere & ſenſibus imperare? Crede mihi non otium hæc omnia ſuperat, ſed labor improbus (ut poeta inquit) & duris urgens in rebus egeſtas. Monachum itaq; & pauperẽ & laborioſum eſſe oportet: pauperem, ut in deo diues ſit: laborioſum, ut facilius perueniat ad quietem. Vnde dono dei ſapientiſſi-
Prouerb. 6 mus Salomon mittit te ad formicam, ut eius exemplo tibi aliquid pares, quo poſtea es uſurus: hoc eſt uel uictum, ne eſurias, uel in operando occupationem, ne carnis diabolicę oppugnationibus per inertiam ſuccumbas. Ingentem

(ut quidam ait) formicæ farris aceruum. Cum populant hyemis memores, tectoq; reponunt, It nigrum campis agmen, prædamq; per herbam Conuectant calle anguſto, pars grādia trudunt Obnixæ frumēta humeris: pars agmina cogunt Caſtigantq; moras, opere omnis ſemita feruet. Tu ergo iſtas imitatus futurorum memor, præſentia bene diſpone, & callem anguſtum ingredere, qui ducit ad uitā, non latum qui ducit ad perditionem: ſuppone humeros labori, ut aliorum quoq; deſidiam ſomniculoſam tuo excites exemplo. Nullam interim laſſitudinem timeas: laborātem adiuuabit dominus, & adiuuando conſolabitur. Laborabant contra uentum remigando apoſtoli, quādo ſaluatore in nauiculam aſcendente ceſſauit turba & fluctus quieuere. Vocat quoq; eos dominus qui laborant, dicens: Venite ad me omēs qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam uos. Hanc tu refectionem intra te ſenties, quoties quicquid agis, ad eū finē direxeris, ut purius dn̄o tuo ſeruias. Omne quodcunq; facitis, inquit apoſtolus, in uerbo aut in opere, omnia in nomine dn̄i noſtri Ieſu Chriſti facite, gratias agentes deo patri per ipſum. Facere opus & gratias agere ſimul iuberis, ut & manum cum Martha miniſterio occupatam habeas, & mentē cum Maria diuini cōtemplationi intentam. Operari præterea manibus debes, non modo ut neceſſaria compares, uel mali tentamenta uincas: uerum etiam ut habere poſſis quod alijs impartias dicente apl'o: Qui furabatur, iam non furetur: magis autē laborat manibus ſuis quod bonum eſt, ut habeat communicare ei qui indiget. Hoc idē ſuo te exēplo hortat̄ mulier illa fortis, de qua ſcriptū eſt: Quęſiuit lanā & linū, & operata eſt conſilio manuū ſuarꝫ. deinde ſequit̄. Manū ſuā aperuit inopi, & palmas ſuas extendit ad pauperē. Grādis profecto charitas, non tam pro ſua q̄ pro aliorum inopia laborare, & operi propterea libentius incumbere, ut colas pietatem. In fine dicit̄: Date ei de fructu manuū ſuarꝫ, & laudent eam in portis opera eius. Ex quo diſcimus, q̄ charitatē ſectantis labor, bonis tandē compenſet̄ ſempiternis. Verūtamē ne quis imprudēter ſupponat dorſum ſuū oneri

Matth. 8 · Matt, 11 · Coloſ. 3 · Ephe. 5 · Prouer. 31

quod ferre non ſatis præualet, penſandæ uires ſunt, moderateq; agendũ. Nemo iumentũ ſuum plus iuſto onerat, & ſi illud uiderit ſub faſce gemere, ac titubanti ueſtigio male incedere, demit aliquid, ut pondus eleuet, & ad menſurã oneratũ ire dimittit. Haud aliter tibi de iumento corporis tui faciendũ erit, alioquin iumẽtis quibuſdam minus ſapere uideberis. Camelus eñ neq; ultra ſolitũ procedit ſpatium, nec plus inſtituto onere recipit. Quod ſi maius ferente fuerit onus, neceſſe eſt ut opprimat. Inconſulta effluunt moderata aũt durant. Neq; eñ qui tulerit laborem, ſed qui pertulerit, æternæ quietis beatitudinẽ conſequetur.

¶ De otio inutili et infructuoſo. Ca. XX.

VT aũt & corporalis & ſpiritalis operis laborẽ cupidius ardentiuſq; ſubeamus, inertis otij uitium q̃ de
Prouer. 12 teſtabile ſit conſyderemus. Arguitur ſtultitię qui la
Prouer. 18 borem deuitat, dicẽte Salomone: Qui ſectatur otium, ſtul
Prouer. 19 tiſſimus eſt. Idem puſilli animi eſſe dicitur: Pigrum, inquit
Prouer. 10 deijcit timor. Somno etiam magis q̃ uigiliæ deditus eſt.
Prouer. 20 Pigredo, inquit, immittit ſaporẽ. Idem tam uirtutis q̃ rerum egens erit. Dicitur enim: Egeſtatẽ operata eſt manus remiſſa. Et iterum: Propter frigus piger arare noluit, mendicabit ergo æſtate, & non dabitur illi. Otioſus ergo et ſtultus eſt, & meticuloſus, & ſomnolentus, & animi fortunæq; bonorũ egens atq; inopioſus. Nihil tamẽ in ſe peius ha
Eccle. 33 bet otium, q̃ q pateat concupiſcentijs. Vnde dicitur: In deſyderijs eſt omis otioſus. Et rurſum: Multam malitiam docuit otioſitas. Cum aũt otioſus malitiam didicerit, flagitijſq; ſeſe onerauerit, iacet in illis, & torpore uictus uix unquã de reſurgendo cogitat. Nam ſi quando ad ſe rediens culpam agnoſcat, impoſſibile ſibi uidetur, ut ab ea deſiſtat
Tren. 3 Et interdũ ipſe de ſua pigritudine conqueritur, intra ſe cũ propheta dicens: Circumædificauit aduerſum me, ut non egrediar, aggrauauit compedẽ meũ. Sed cum liberum ſit non peccare, nihil prodeſt difficultatẽ a peccato ceſſandi prætendere. Et quoniã animæ otio marceſcentis iſta imbe
Tren. 1 cillitas eſt, non naturæ. Viderunt eam hoſtes (ut in Hieremia eſt ſcriptũ) & deriſerunt ſabbata eius; hoc eſt, infructu

oſam quietem eius dæmones intuentes lætati ſunt: eo ꝙ illam ignauiter torpeſcentē ad quæcꝫ turpia facile ſe pertra cturos, quaſi piſcem hamo ſperarent, donec ad interitum uſcꝫ deducerent. In hunc eñ interitũ corruit & Sodoma, de qua dicitur: Hæc fuit iniquitas Sodomæ ſororis tuæ, ſu perbia, ſaturitas panis, & abundantia, & otium ipſius. Ezech. 16
Quod ſi nō abundas, ſed inopia premeris, & tamē otio in dulges, non es a periculo perditionis liber, quandoquidē nō ſolum abundantia & ſaturitas euerterit Sodomam, ſed etiam otium: immo tanto nequius otiatur pauper ꝙ̄ diues quanto minus habet cauſam otiandi. Diues nempe cum otioſus fuerit, uoluptatibus luxuriæcꝫ operam dabit. Pauperi aũt neceſſe erit, furto ac rapinis quærere unde uiuat, et in alios graſſari, ne ipſe fame pereat. Longe itacꝫ periculo ſior eſt otioſitas egentis ꝙ̄ abundantis. Quid præterea dicam? Fruſtra illi natura manus dedit, qui nihil agendo cō terit ætatem: ꝙ ſi neceſſariæ forent ad applicanda tantummodo ori alimenta, etiam pecudibus datæ fuiſſent. Operari manibus hoīs propriũ eſt. Qui ergo manus ſuas ad aliquid honeſti faciendũ non extendit, pecudi certe ſimilior eſt ꝙ̄ homini, aut etiam pecude deterior. Mutum eñ animal in multos uſus utile eſt, homo uero otioſus nulli prodeſt, ſibi aũt etiam nocet plurimũ: ut ex his quæ dicta ſunt ſatis conſtat. Idcirco ſane et ab hoībus male audit, & a deo reprobatur. Alij eum ſtatuam lapideam appellant, alij iner tem aſellum, alij fatuam anũ aut nihili hoīem: atcꝫ hunc in modũ petulantibus cauillantiũ uocibus taxatur, illuditur, laceſſitur, probro contemptuicꝫ habetur. Leuius tamen hoc ei ab hominibus ferendũ eſſet, niſi etiam ab illo qui ſu pra hoīes eſt damnaret. Lex uetat eunuchum intrare in ecclesiam dñi. Quiſnam iſte eunuchus eſt, niſi otioſus, de ꝗ nulla proles oritur uirtutũ? Non poteſt eunuchus generare necꝫ languori ac ſocordiæ deditus aliquid boni facere. Re pellitur itacꝫ ab eccleſia, ut cœtu fideliũ indignus. Non eſt eñ de illo eunuchoꝝ genere, qui ſe caſtrauerunt propter re gnum cœloꝝ. Valde quippe diuerſum eſt, caſtitatem deo uouere, & ſterilitatē boni operis torpeſcere; quod nō deo, Deut. 23

Matth.25 ſed diabolo ſeruire eſt. Hic eſt ille qui talentũ ad negotian dum acceptũ abſcondit in terra: & cum nullũ quæſtũ fece rit, eijci iubetur in tenebras exteriores, quarũ horrorẽ fletus auget & dentiũ ſtridor. Hic eſt, quem neq; frigidum neq; calidum, ſed tepidũ tantũ Apocalypſis appellat. Cui uideli-

Apoca.3 cet ſatis uidetur, ſi peccata cauerit, q̃uis boni nihil operet. Sed dum in iſto tepiditatis propoſito inſipienter perſeuerat, nauſeam facit dño dicenti: Incipiam te euomere de ore meo. Præcepit enim dñs non ſolum diſcedere a malo, ſed etiam facere bonum. Quod ſi bonum non feceris, licet a malis abſtineas, non es executus quod iuberis. Nolle autẽ obedire deo, malum eſt: tempus etiam ad bene agendum datum ſine fructu elabi ſinere, malum eſt. Non poteſt igitur fieri ut otioſus mali omnino expers ſit, cum etiã ipſum otium malum ſit. Merito itaq; & ab eccleſia propellitur, & ab ore dñi ueluti mucidus panis expuitur, atq; ad tenebras relegatur, ut ſemper patiatur malũ, qui nunq; facere

Matth.3 uoluit bonum. Omnis enim arbor quæ non facit fructum

Mar.11 bonũ, excidetur & in ignem mittetur. Ficus etiam habẽs

Luc.13 folia, ſed non & fructum a dño, maledicitur & areſcit. Illam quoq; ficum dominus uineæ ſuccidi iubebat, ne terram occuparet, in qua iam per triennium fructum non uiderat: ſed ad preces cultoris uineæ uolentis arborem ipſam circumfodere ſtercoraq; apponere, quarto etiam anno expectauit, ut fructum faciat. Expectat utiq; clemẽtiſſimus dominus ab otioſo boni operis fructum in pueritia, expectat in iuuentute, expectat in ætate uirili, deniq; eccleſiæ præpoſiti alicuius uerbis exoratus expectat uſq; in ſenectam: ut ille tandem eiuſdem præpoſiti uel increpatione impulſus, uel præceptis eruditus, ab ignauia mollitieq; animi ad ſtudiũ honeſti laboris excitetur et exurgat. Quod ſi ne tunc quidem deſidiam infructuoſam reliquerit, quid aliud reſtat, niſi ut demittatur damnationis iuſte ſecuri ſuccidendus? Ne igitur tibi placeas otioſe, q̃ nihil boni agẽs adhuc non plecteris, dilatio pœnæ eſt iſtud, non uſtij impunitas. Quanto diutius otiatus fueris, ſi te ſaltem in fine

Pſal.136 non correxeris, tanto acrius punieris. In ſalicibus infructu

oſis, in medio Babylonis, quæ eſt mentis in delitijs perdi-
tæ confuſio, ſuſpendiſti organa ſenſuum tuorum, turpi uolu-
ptati deditus, & ad flagitia indies magis declinans. Quo
uſque abutere patientia dñi emendationẽ tuam expectan-
tis? Non uides, non animũ aduertis, quàm cito tranſeant dies
& labantur anni, quàm unaquæque hora non ita uitæ longioris
ut præſentis mortis certa ſit? Nullus eſt em̃ temporis pun-
ctus, quo non arctanẽ uitæ noſtræ ſpatia, & quo mors no
bis nõ propior ſit. Quid ergo moraris? quid procraſtinas?
Rumpe tandem ſomnolentiã iſtam & expergiſcere, ac tã
ſupinæ oſcitationis tarditatem recte factorum ſollicitudine
diſcutere feſtina, antequam rationẽ uillicationis tuæ redde
re cogaris. Vel ſi uſque adeo totus obſtupuiſti, ut uirtutis
operibus te parem fore diffidas, uoto ſaltem aut lingua pe
te languori remedium, aridamque oſtentans manũ ad do-
minũ ſuppliciter accede: & ipſe poſtquàm te pigritiæ tuæ pœ
nitere conſpexerit, dicet tibi: Surge in medium, extẽde ma Luc. 6
num tuam. Tunc tu ope adiutus diuina, protinus exurges
qui hactenus iacueras, & in medium ſtabis in quo locus
uirtutis eſt. Nam extrema uitioſa ſunt, dexteramque diu cõ
tractam extendere incipies, ut opereris bonum. Atque itaque
qui tua culpa inutilis otij languorem patiebare, diuinę gra
tiæ curatione ſaluus euades.

¶ De humilitatis uirtute. Caput. XXI.

Porro quoniam ad acquirendã diuinę benignitatis gratiam
opus eſt humilitatis uirtute, tempeſtiuũ uidetur, ut
nunc de ipſa diſſeramus. Dñs em̃ qui in altis habitat Pſal. 112
(ut in pſalmo dicitur) humilia reſpicit in cœlo & in terra.
Superbis reſiſtit, humilibus aũt dat gratiã. Et in alio pſal-
mo: Excelſus, inquit dñs, humilia reſpicit, alta autẽ a lon- Pſal. 137
ge cognoſcit. Longe eſt enim ab eo qui inflatur, qui faſtũ
fouet, ſeque ſuper alios erigit: & quanto magis inſoleſcit,
tanto longius a deo recedit, ad quem nõ eſt nobis acceſſus
niſi per humilitatẽ, iuxta illud: Suſcipiẽs mãſuetos dñs, hu Pſal. 46
milians aũt pctõres uſque ad terrã. Quod & Salomõ ĩ pro- Prouerb. 3
uerbijs cõfirmat, dicẽs: Ipſe deludet illuſores, & mãſuetis Eſa. 57
dabit gratiã. & Eſaias propheta; Deus, inquit, in ſancto

non ſum dignus ut intres ſub tectũ meũ: & eadẽ hora qua ſic humiliatus eſt, quod petierat, impetrauit. Neq; eñ fru ſtra ſcriptum eſt: Oratio humiliantis ſe, nubes penetrabit. Chananæa mulier iã repulſam paſſa, iã in canũ cõparatiõe contẽpta, qa ab humilitate non receſſit, meruit tandẽ exau diri. Filius prodigus cõſumpto patrimonio ad patrẽ cũ hu militate reuerſus inuenit ueniã. Peccaui, inqt, i cœlo & co ram te, iam non ſum dignus uocari filius tuus: atq; ita hu- miliatus amplexum meruit patris, oſculũ, indumẽta, an- nulum, cõuiuium. Quod ergo luxuria exhauſerat, humili- tas reparauit. Publicanus pectus pcutit, conſciuſq; delicto rum oculos in cœlum non audet attollere, & iuſtior redit phariſæo, q ieiunabat, q decimas ſoluebat, qui bona mul ta faciebat. Illius eñ peccata deleuit humilitas, huius meri ta corrupit mẽtis elatio. Non ſum ſicut cæteri hoĩes, inqt, & qui ſe cæteris præferre non dubitauit, publicano etiam poſtponendus iudicatur.

Eccle.35 Matt,15 Luc.15 Luc.18

¶ De exaltatione humilium in lege. Ca. XXII

NOn ſolum aũt quæ popoſcerint humiles cõſequun tur, ſed etiam mirabilium operum gratia donant̃, & poſt hæc præmia beatitudinis æternæ cumula- tius capiunt. Abraam puluerem & cinerem ſe eſſe dixit lo quens cũ deo: benediciturq; ei, & ſemini eius. Iacob ſub- mittit ſe fratri Eſau, atq; illum dominum ſuum uocat, per nuncios ab eo captat beneuolentiam, mittit munera, ut le- niat iratum: & poſt hæc gloriatur, dicens: Vidi dominum facie ad faciem, & ſalua facta eſt anima mea: & tamẽ ad- huc ſubmiſſius agit. Obuiam eñ factus fratri, ſepties pro nus in terram adorat, donec proxime accederet. Atq; hac tanta ſubiectiõe ab indignato fratre extorſit pietatẽ: ita ut ille quem pdere decreuerat, in eius collum ruẽs ipſum am- plexaret̃ oſculareturq; dulcius q̃ dici queat, & fraterna te- neritudine ſuperatus fleret. Vnde rurſum benedictionem accipit a domino, & indit̃ ei nomen Iſrael, id eſt, uir uidẽs deum. Deũ ergo uidere meret̃, qui ſe propter deum homi nibus humiliat atq; ſubmittit. Loquẽte dño de rubo corru it Moyſes in faciẽ, & cũ mitteret ad Pharaonẽ, educẽdiq;

Gñ.18 Abraam Geñ.32 Iacob Geñ.33 Exod.3 Moyſes

de ægypto populi dux conſtitueretur, indignum ſe fatebat eo munere, atq; id inire recuſabat: pro illis etiam a quibus paſſus fuerat iniuriam, ſuppliciter deum deprecatus eſt. Quas ob res meruit fieri populi Iſraelitici liberator de ægyptiaca ſeruitute, legiſq; diuinæ lator, & multorum mirabiliũ
Num. 11 autor, atq; alijs præferri dei iudicio dicentis: Siquis fuerit inter uos propheta domini in uiſione apparebo ei, uel per ſomnium loquar ad illum. At non talis ſeruus meus Moyſes, qui in omni domo mea fideliſſimus eſt. Ore eñ ad os loquar ei, palam & non per enygmata & figuras deum uidet.
Eccli. 45 det. Hinc eſt illud in eccleſiaſtico ſcriptũ: Dilectus deo & hoĩbus Moyſes. Et poſt pauca: In fide, inqt, & lenitate ipſius ſanctũ fecit illũ, & elegit eum ex omni carne.
David Dauid quoq; manſuetus & mitis uel ſi mauis dicere humilis, pſecutionẽ Saulus odiumq; capitale maluit uitare fugiẽdo q̃ uindicando: cũ illũ ſemel atq; iterũ occidere potuiſſet, noluit. Ab inimicis profligatũ & interemptũ fleuit. Ideoq; dignus iudicatus eſt, q ei ſuccederet in regno. Abſalonis etiã filij necẽ lachrymis & lamẽtationibus proſecutus eſt, in eo bello interempti, quo ille nitebatᷣ patri regnum eripere. Qua quidem pietate Dauid, uel patientia, uel humilitate, quodcunq; horũ dixeris, recte dictum erit: promeruit ad decrepitam uſq; ætatem regnare, inimicorũ uictor, & ipſe inuictus, omniumq; regũ Iudeæ deo chariſſimus. Vnde futuræ beatitudinis ſpe plenus: Placebo, inquit, do
Pſal. 114 mino in regione uiuorũ. Credidi propter q̃d locutus ſum,
Pſal. 115 ego autem humiliatus ſum nimis. Quanto maiora ſperat, tanto magis humiliatur. Non enim euehit mortales ad cœlum ſuperbia, ſed humilitas.
Iob. Iob patientiſſimus cum fortunæ ſimul & corporis bona amiſiſſet, ad extremã redactus miſeriam, humilitatis uirtutem non amiſit. Folium ſe q̃d uento rapitur & ſtipulam ſiccam uocat, dum dominum alloquiť, & tot tantiſq; calamitatibus affectus nihil ſtultũ locutus eſt. Poſt hæc ſibi reſtitutus duplicia recepiſſe diciť, ut quantum ſe humiliauerat, tantum exaltatum, uel duplo magis intelligas. Duos quinquagenarios ab Ochozia rege miſſos, ut Heliam prophetam comprehenderent, ignis

de cœlo lapſus abſumpſit: tertium humilitas reddidit tutum. Flexis coram Helia genibus ueniam precatus uitę periculum euaſit. Superbi ergo prouocant iram dei, humiles autem prouocatam placant. Amos paſtor quia mitis manſuetiq́ꝫ ingenij fuerat, ſpiruſancto repletus, prædixit Samariæ mala futura, & prophetis meruit annumerari. At etiam prophetali dignitate præditus non inſoleſcit, ſed magis humiliat. Nō ſum propheta, inqt, nec prophetæ filius, ſed armentarius uellicans ſycomoros, & dominus miſit me prophetare ad Iſrael. Dum exaggerat domini beneficium, ſuę conditionis confitetur obſcuritatem, de armētario factus propheta: ſi diſſimulaſſet, & ingratus quidem haberetur, & humilis parum. Quid multa? ſic habe, neminem in uirtutibus profeciſſe, neminem ſanctum uel deo charum fuiſſe, cui defuit uirtus humilitatis. Fundamentum cuſtoſq́ꝫ uirtutum, & de terra ad cœlum aſcendendi uia eſt humilitas. Per hanc omēs prorſus ingreſſi ſunt, q nunc in ſupnis ſedibus habitant, facti domeſtici dei ciueſq́ꝫ ſanctoꝝ. 4. Reg. 1 Amos Amos. 7

¶ De exaltatione humilium in euangelio. Capitulum XXIII.

NE tamen nouoꝝ exempla omnino pterijſſe uideat Ioannis baptiſtæ Petriq́ꝫ & Pauli apoſtoloꝝ humilitatem in medium proponā: de his eīm diſſertius expreſſum in ſcripturis comperio. Ioannes interrogatus quis eſſet, negauit ſe eſſe Chriſtum, malēs ueritate ſubmitti, ꝙ efferri mendacio, & neq́ꝫ Heliā atq́ꝫ prophetā ſe eſſe aſſeruit dum humiliatur: proinde Chriſti teſtimonio extollitur ꝙ uidelicet in ſpiritu Heliæ ueniſſet, ꝙ pluſquā propheta eſſet, ꝙ deniq́ꝫ inter natos mulierum nemo illo maior ſurrexiſſet. Ille tamen modis omnibus dejcere ſe et humiliare non deſtitit, cum de Chriſto diceret: Ipſe eſt qui poſt me uenit, qui ante me factus eſt, cuius ego non ſum dignus, ut ſoluā corrigiam calciamēti. Petrus piſcator erat & in Chriſtū credens indignum ſe eius cōtſortio iudicauit: Exi a me, inquit, dn̄e: quia ego homo pctōr ſum. Ob hoc ad apoſtolatū uocari meruit, ut q retibus piſces capiebat, Iohan. bap Ioan. 1 Petrus Luc. 5

prædicatione ueritatis hoĩes caperet. Solus nõ ſinebat ſibi
1.Iohan.13 a dño lauari pedes, poſtq̃ aũt ſe cũ illo partẽ non habiturũ
niſi lauaret intellexit: nõ ſolum, inqt, pedes, ſed & manus
& caput: prima uox humilitatis fuit, ſecunda charitatis. A
Mat.16 quo nolebat lauari, ab eo ſeparari ptimuit. Porro qm̃ et hu
Paulus miliabat plurimum, & uehemẽtius q̃ cæteri diligebat, de
dit ei dominus claues regni, & principem conſtituit apo-
ſtolorum. Paulus de uaſe irę uas factus eſt electionis, quan
tum antea furore aduerſus Chriſtum intumuerat, tantum
1.Cor.15 deinde propter Chriſtum humilitate ſe deiecit. Ego, inqt,
ſum minimus apoſtolorum, qui non ſum dignus uocari
apoſtolus, quoniã pſecutus ſum eccleſiam dei: gratia aũt
dei ſum id quod ſum, & gratia eius in me uacua non fuit,
ſed abundantius illis omnibus laboraui. Ac ne laboris lau
Ephe.3 dem ſibi tribuere uideretur ſubdit: Non ego autem, ſed gra
Act.14 tia dei mecum. Alibi etiam omnium infimum ſe fatetur,
dicens: Mihi enim omnium ſanctorum minimo data eſt
gratia hæc, in gẽtibus euãgelizare inueſtigabiles diuitias
Chriſti. Dum Lyſtris cum Barnaba prædicationis officio
fungerẽt, dĳ crediti, diuinũ ſibi exhiberi honorẽ uſq; adeo
reſpuerũt, ut ſciſſis ueſtibus mortales ſe eſſe clamarẽt, &
ob hoc qdẽ miſſos, ut falſorũ deorũ cultoribus ueri dei noti
tiã inſinuẽt, ſaluticq; eorũ qui credituri ſunt conſulant. Et hi
ſane de qbus locuti ſumus, cæteriq; eiuſdẽ ordinis hoĩes,
ſi noſſe uis, ad quantam gloriam in cœlo exaltati ſint: con-
ſydera qualem dum in terra uiuerẽt, gratiã acceperint. Cæ
cos illuminare, leproſos mundare, mortuos uiuificare nul
la poſſunt medicamenta, iſti potuerunt. Si magna gratia
hæc, haud dubium, quin etiam magna quæ gratiam ſecu-
ta eſt merces fuerit. Quanto igitur humiliores deo ſeruien
do erimus, tanto gloriam celſiorem conſequemur. Cæterũ
cum multos hoc loco breuitatis cauſa præterierim, quorũ
exemplis uti magnifice poteram, Mariam tamen dei ma-
trem, eiuſq; filium ſaluatorem noſtrum ſilentio prætermit
tere nullo modo poſſum. Hæc fabro deſponſata fuerat, in
turba pauperum incognita latebat: intantum autem humi-
litate placuit, ut à deo electa ſit, quæ dei filium generaret

Vnde ipſa gloriatur dicens: Magnificat anima mea domi Luc.1
num: & exultauit ſpiritus meus in deo ſalutari meo: quia
reſpexit humilitatem ancillę ſuę, ecce enim ex hoc beatam
me dicēt omnes generationes: quia fecit mihi magna qui
potens eſt, & ſanctum nomen eius. Quid enim maius uir
gini conferri potuit, quàm ut creatorem ſuum pariat, quàm ut do-
mini ſui mater ſit: & hoc quidem non uiolata uirginitate,
ſed ſanctificata: ut purius niteat in fœcunda, quàm nitebat
in ſterili.

De humilitate Chriſti. Ca. XXIIII.

DEi uero filius factus eſt hominis filius. Verbum ca Ieſus Chriſ
ro factum eſt, et habitauit in nobis. Quid deinde? Iohan.1
& uidimus, inquit, gloriam eius, gloriam quaſi u-
nigeniti a patre, plenum gratiæ & ueritatis. Qui eius glo
riæ conſors eſſe deſyderas, eius humilitatis prius te ſociū
ac participem exhibeas oportet. Non eſt diſcipulus ſupra Phil.2
magiſtrum, neque ſeruus domino ſuo maior, ut exaltari ue-
lit ſicut dominus, & humiliari nolit ſicut ſeruus. Hunc autē
omnium autorem, omnium ſaluandorum doctorē ac redē-
ptorem, Paulus Philippēſibus in exēplum proponens ait:
Hoc ſentite in uobis, quod & in Chriſto Ieſu, qui cum in for Phil.2
ma dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualē deo,
ſed ſemetipſum exinaniuit, formam ſerui accipiēs: in ſimi
litudinem hoīm factus, & habitu inuētus ut homo humi-
liauit ſemetipſum, factus obediens uſque ad mortem, mor-
tem autē crucis. Audiſti humilitatem, attēde gloriam. Pro-
pter quod, inquit, & deus exaltauit illum, & donauit illi
nomen quod eſt ſup omne nomē: ut in nomine Ieſu omē
genu flectat, cœleſtium, terreſtriū & infernorum, & omnis
lingua confiteatur, quia dn̄s Ieſus Chriſtus in gloria eſt dei
patris. Neque humilius diuinitas inclinare ſe potuit, quàm ut
hominē aſſumeret, ſeque hominū poteſtati ſubmitteret, ad
flagella & mortē per ludibria ſuſtinendam: neque ſublimi-
us attolli quit humanitas, quàm ut diuinitati unita, unus Chri
ſtus & deus eſſet & homo, ſedēs ad dexteram patris, a ſpi
ritibus angelicis omniumque ſanctorum cœtu uenerandus
mortuos & uiuos iudicaturus in eadē humanitate, in qua

ſoibus patiẽtes ĩ oib9 mites et mãſueti: nulli malũ pro ma lo reddẽtes, paruo contẽti, in laboribus aſſidui, ſeruire ma gis ꝙ̃ præeſſe cupientes: nunꝙ̃ captemus hoĩm gloriam, ſed ſemꝑ dei laudem, & proximoꝵ profectum. Parati ſi- mus omnia ſupplicia, oĩe mortis genus perpeti prius ꝙ̃ deo peccare. Per hanc humilitatẽ aditũ nobis parabimus in cœlum, & gaudijs perfrui merebimur ſempiternis, par- ticipes facti gloriæ domini noſtri, cuius humilitatem in terra fuerimus imitati.

¶ De humilitate vitioſa. Ca. XXV.

SCiendum tamen, eſſe alias quaſdam humilitates, ex qbus aliæ qdem nihil ad hanc pertinent, de qua locu ti ſumus: aliæ uero ipſam reddunt uitioſam. Quid eñ ad uirtutẽ illa humilitas, qua obſcuro loco natos deſigna- mus humiles appellando demiſſi generis in plæbe uulga- ria uiros, uel illa quam etiam rebus inanimatis inſenſibili buſꝗ damus? nam et locum humilem dicimus, q preſſior iacet inter eminentes atꝗ demiſſior, & humilem arborẽ, quæ non multũ ab humo erecta ſit. Sunt & alia duo humi litatis genera in ſcripturis obſeruata: alteꝵ cum quis alioꝵ iniqtate opprimitur affligiturꝗ, iuxta illud: Populum tuũ domine humiliauerunt, & hæreditatẽ tuam uexauerũt: al- teꝵ cũ quis ob ſuã culpã pœnis aut calamitate aliqua gra- uaẽ, ſecũdũ illud: Propter iniuſtitias eñ ſuas humiliati ſunt. Vtrũꝗ hoc in inuitũ fit atꝗ nolentẽ, uirtutis aũt humilitas uoluntaria eſt: proinde etiã illã quæ uitij eſt uolũtariã eſſe cõſtat. Illa itaꝗ nõ uirtutis, ſed neqtiæ malignitatiſꝗ erit humilitas, cũ quis ea de cauſa præ ſe feret humilitatẽ, ſiue ut inter ſanctos ponendus uideatur, ſiue ut facilius eleemo ſynã eliciat & lucreẽ. Tales erant, quos in euangelio taxa- uit dñs dicens: Væ uobis ſcribæ & phariſæi hypocritæ, q mundatis qđ foris eſt calicis & parapſidis, intus aũt pleni eſtis rapina & immunditia. Exterius qppe cilitio ſe tegũt, nudis pedibus ambulãt, horridi, inculti, ſqualẽtes, illuuioſi inter loquẽdũ ſuſpirãt, ingemiſcũt, fatẽẽ ſe eſſe pctõres, cre bro ad orãdũ procũbũt, ſed intus uł'ianis glię cupidię fla- grãt, uel ꝗ̃redę pecuniæ cura ſollicitãẽ, ſepulchris dealbatis

Pſal. 93 · Pſal. 106 · Matt. 23

ſimiles: foris qdem mũdi puriq́ʒ, ſed intus pleni ſordibus atq́ʒ ſpurcitia. Perniſcioſa eſt ergo humilitas, fingere quod non es, & eſſe q̃d non debes. Nam licet callida ſimulatiõe falli poſſint homines, deus tamẽ nunq̃ʒ fallit: omnia nuda & apta ſunt oculis eius, ipſe cordis & renũ ſcrutator, unicuiq́ʒ reddet iuxta opa eius, quæ tunc qdem iudicãda exponentur, cum nihil erit occultũ q̃d non ſciat, neq́ʒ abſcõditũ quod nõ reueleť. Quid ergo proderit, humilẽ, ſanctũ, manſuetum ab hoĩbus fuiſſe iudicatum, cũ etiam hoĩbus manifeſtũ erit, qualis reuera fueris? Neq́ʒ ẽm ex p̃teritis aliorum rumoribus, ſed ex conſciẽtia tua præſenti iudicaberis. Cęterũ uerę quoq́ʒ ac ſanctę humilitatis ualde ſtudioſis cauendũ erit, ne forte humilitatem putent eos qbus propoſiti ſunt, non corripere ſi deliquerint, non caſtigare ſi pſeuerarint: negligẽtia eſt iſtud non humilitas, & charitatis quã proximo debes obliuio. Debes enim curare, ut eos q tibi commiſſi ſunt efficias meliores, docẽdo, ſollicitando, increpando, puniendo: quod ſi per ignauiã teneritudinẽue, animi omiſeris, non mitis, neq́ʒ manſuetus, neq́ʒ humilis, ſed econtrario inhumanus & a charitate alienus fuiſſe argueris, crediti q́ʒ tibi gregis non paſtor, ſed deſertor. Quæris
Matt. 20 forſaſſe cur ergo p̃cipiat dñs: Qui maior ẽ ueſtrũ, fiat ſicut minor: & q præceſſor eſt, ſicut miniſtrator? Non. hoc dicit ut peccantes non arguas, quos & ipſe flagello de tẽplo expulit, ſed ut in laboribus opereq́ʒ ſeruili cum ipſis qbus p̃ſides communices, & in ſpiritalibus negocijs grauiora onera tuis q̃ʒ aliorũ humeris imponas, neceſſitatibusq́ʒ domeſticorũ tuorum pro uiribus proſpicias, & tanq̃ʒ filijs miniſtres, indulgentiſſimiq́ʒ patris fungaris officio, nihil prætermittendo quod uel ad humilitatem ptinere uidebiť, uel ad charitatẽ. Definiamus igitur uitioſam fore humilitatẽ quæ charitati alijſq́ʒ uirtutibus non fuerit copulata. Nam neq́ʒ libidinoſis proderit hũilitas, neq́ʒ gulæ uẽtriq́ʒ ſeruiẽ
Humilitatis ordo tibus, neq́ʒ alij alicui flagitio ſubnixis. Prima humilitas eſſe debet deo obedire, deinde præpoſitorum iuſſa exequi, poſtremo facilem ſe oĩbus prẽſtare, neminẽ offendere, & pati potius iniuriã q̃ʒ inferre: nihil terrenũ appetere,

ſed cœleſtium deſyderio ſemper inhærere. Quicunq; ita ſe humiliauerit, exaltabitur, & una cum illis quos in exemplum propoſuimus, gaudebit in æternũ glorioſus. In pſalmo enim dicitur: Iuxta eſt dominus his qui tribulato ſunt corde, & humiles ſpiritu ſaluabit. Et in euangelio: Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum. Beati mites, quoniam ipſi poſſidebunt terram. Et in alio pſalmo: Manſueti hæreditabunt terram, & delectabuntur in multitudine pacis. Poſſidebunt ergo humiles terrã, non hanc erumnaru & inquietudinis plenam, ſed illam in qua iugis tranquillitas & pax eſt perennis, quæ etiam terra uiuentium dicitur, iuxta illud: Credo uidere bona domini in terra uiuentium. Humiliemur igitur (ut Petrus apoſtolus præcipit) ſub potenti manu dei, ut nos exaltet in tempore uiſitationis. Nihil eſt uera humilitate præſtantius, nihil trãquillius, & a perturbationibus animi magis remotũ. Humilitas patiens eſt, benigna eſt, nec contempta iraſcitur, nec laudata ſe extollit, nec aduerſis concutitur, nec proſperis delinitur, in utraq; fortuna æquabilis perſeuerat. Vulgi quidem opinione deſpicitur, ſed ſapientiſſimi cuiuſq; iudicio commendatur, ſummiq; dei benignitate ad cœleſte regnum ſuſtollitur & coronatur. Expediens nunc uidetur, ut de contrario humilitati uitio, ſuperbia diſſeramus. Nã uirtutem ardentius amplectemur, cum nequitię turpitudinem magis plene cognouerimus. Libri Sexti finis.

Pſal. 33
Matth. 5
Pſal. 36
Pſal. 26
1. Pe. 5

EVANGELISTARII MARCI MARVLI LIBER

Septimus, ſub Charitatis titulo, de uitio Superbiæ, de uirtutibus obedientiæ ac patientiæ, earumq; oppoſitis uitijs. Item de uitio iræ ac linguæ, ediſſerens.

De ſuperbiæ uitio. Caput. I.

Eccle, 10 QVare ſcriptum eſt, Initium
om̃is peccati eſt ſuperbia, ni
ſi quia om̃e peccatũ, a uolũ
tate diuina noſtræ uolũtatis
auerſio eſt: ut faciat ſeruus
quod uetat dñs, uel facere
nolit quod ille iuſſit. Hoc au
tem propriũ ſuperborũ eſſe
negari nõ poteſt. Quamuis
igitur uarię ſint peccati ſpe-
cies, una tamẽ oĩm mr̃ eſt
ſuperbia: ita ut cũ ipſis pec-
catis quę genuit, ſimul uiuat, ſimul moriat̃. Nemo quippe
deſinit eſſe ſuperbus, niſi cũ deſierit eſſe peccator. Peccata
tamẽ quę plus in ſe ſuperbiæ habent, hæc ſunt: Sui confi-
dentia, inanis glorię appetitio, aliorũ contemptus, de ſe ia
ctatio oſtentatioq́, neminẽ pati ſibi ſuperiorẽ, & ne æqua
libus quidẽ facilem ſe præſtare. Præterea geſtus habituſq́
corporis immodeſtus, proterua atq́ aſpera uerborũ prola
tio, temerariaq́ confidentia actionũ, erecta ſeruix, contu-
max aſpectus, lentus tarduſq́ inceſſus, & uecordiã poti-
us q̃ grauitatẽ præ ſe ferens uultus. Verũtamẽ quo magis
arroganter coram hoĩbus ſeſe cõpoſuerint ſuperbi, eo mi-
noris exiſtimatiõis apud deũ erunt, dicente Eſaia prophe
Esa, 3 ta: Dixit dñs deus, pro eo q̃ eleuatæ ſunt filiæ ſion, & am
bulauerũt extento collo, & nutibus oculorũ ibant, & plau
debant & ambulabant, & pedibus ſuis cõpoſito gradu
incedebant, decaluabit dñs uertices filiarũ ſion, & dñs cri
nem earũ nudabit, & pro ornatu erit ignominia. Nihil eñ
ſecum feret ſuperbus, cum hinc deceſſerit, omni pomparũ
ſuarũ ornatu faſtuq́ decaluabitur nudus ad inferos deſcen
det, inglorius, contẽptibilis, deſpectus: tanto alijs magis
infimus, quanto ſibi uidebatur ſublimior. Hoc etiam per
Soph, 1 Sophoniã minatur dñs, dicens: Viſitabo omnem qui ar-
rogãter ingreditur ſuper limen: hoc eſt, ſiue priuatas ædes
ſiue dei templũ cum ſuperbia ingredientẽ uiſitabo iuſta ul
tione atq́ uindicta. Sunt eñ quibus non eſt ſatis in foro,

in campis, in hoīm frequentia ſupinos elatoſq; incedere, ſed etiā domū dñi ingreſſi cum maxime ſe ſubmittere de berent ante altare cœleſtis regis,eundē uultū ſeruant, eandem ſupcilij elationē,quaſi iam ei æquales, cuius nō mul to poſt iudiciū uelint nolint ſubituri ſunt: & tunc demū fiet,quod ad deū pſalmiſta ait: Oculos ſuperborū humili- abis. Nihil em̄ oculi iam ad inferos damnatorꝝ quod eos delectet uidere poterunt, ſed cūcta triſtia & acerba miſe ri illi & cernere & pati cōpellent:quiq; ſe olim ſupra homines eſſe arbitrabant,ſub immundorꝝ ſpirituū poteſtate erunt. Quod quidē metuēs Ieſus Sirachi filius orabat,dicens: Dñe pater & deus uitæ meæ extollentiā oculorꝝ meorum ne dederis mihi:hoc eſt,ne permittas,ut me ſuperet ſuperbia,& me aliquid eſſe credā,ſupra id quod ſum·

Pſal.17

Eccle.23

¶ Quanta mala pariat ſuperbia Ca. II.

SCriptū eſt prȩterea: Vbi fuerit ſuperbia,ibi erit & cō tumelia. Neceſſe eſt igit̄ ut elati ſuperbia toruoq; aſpe ctu hoīes,prorumpant in contumeliā & probra & cō uitium. Sicut em̄ nubiloſa ac triſtis cœli facies raro cum ſilentio ſoluitur,ciet tonitrua,cogit micare fulgura,fulmina cum fragore decidere,terramq; imbribus repente inundare:ita uentoſæ ſuperbiæ tumor,niſi ratione coerceat̄,irarū auſtros proflabit,& obuium quēq; maledictis,petulanter laceſſet. Vnde alibi dicitur: Inter ſuperbos ſemper ſunt iurgia. Intantum quidem ſuperbi iurgijs aſſueſcunt, ut ipſa iurgia ſuperbiam appellet pſalmiſta,dicens: Os eorum locutum eſt ſuperbiam. Superbi erant Iudæi, ideo neq; con tra deum murmurare timuerunt,nec Moyſi & Aaroni cō tumaciter inſultare. Roboamum Salomonis filium ad cōtumeliæ uerba regalis impulit dignitas,& populo poſcenti aliquod penſionum leuamen, addā reſpondit ſuper iugum ueſtrum: pater meus cæcidit uos flagellis, ego cædā ſcorpionibus. Tantum hac animi elatione profecit,ut duodecim tribuum rex,mox duarum tantummodo fieret, reliquis ab eo ſecedentibus. Nemo enim ſuperbo domino libenter ſeruit Nemo etiam impune aduerſus deum ſuperbit. Etenim Senacherib rex Aſſyriorum captis aliquot

Prouer.11.

Prouer.13.

Pſal.16

Roboam

3.Reg.12

Senacherib

Iudææ oppidis Hieroſolymã obſidione premere cœpit,
blaſphemias in deũ Iſrael dixit, ſeq; dijs potentiorẽ aſſeru
it. Ex quo hieroſolymaꝝ rex Ezechias perterritus, depoſi
ta regali purpura ſaccũ induit, & ſupplex dñm orauit. Præ
4. Reg. 19. ualuerunt preces humiliantis ſe aduerſus furorẽ impoten-
tiamq; ſuperbi. Angelus dñi maiore parte Aſſyrij exerci-
tus proſtrata, regẽ cum reliquis Niniuen redire coegit Quo
ille perueniens filioꝝ ſuoꝝ manu interemptus occubuit.
Hinc plane ſatis patet, q̃ fragiles, q̃ nullæ ſint humanę uires
ſi cum deo contẽderint. Ad hæc ſuperbus poſt iurgia illos
cum quibus iurgatus eſt, re atq; opere lædere affectat, ut
uim roburq; ſuũ oſtentet, ſeq; ex illis eſſe probet, de q̃bus
Amos. 2 Amos propheta ait: Conterunt ſuper puluerẽ terræ capita
Sedechias pauperꝝ, & uiam humiliũ declinant. Sedechias quoq; fili
3. Reg. 22. us Chanaã uolens uideri propheta, cũ proſpera regi Sama-
rię Achabo prędixiſſet, Micheæ contraria, quę & euenerũt
prophetanti colaphũ infregit, dicens: Me ne ergo dimiſit
ſpũs dñi, & locutus eſt tibi? Vir arrogans igitur & inani
gloria tumens, dum perſuadere nititur ſe eſſe quod nõ eſt,
ſiquis contradixerit, impatiens iræ, ne manibus quidem
tẽperat, nihilq; pẽſi habet meliores ſe atq; honorabiliores
Ioab. afficere iniuria. Ioab Dauitici exercitus ductor, nõ potuit
2. Reg. 20 pati præfecturæ honorẽ laudemq; militiæ cũ alijs partiri,
& Amaſam collegã ſuũ amice alloquẽs incautũ interemit
Nullo itaq; ſcelere abſtinet ſuperbia, nec rapinis, nec cædi-
bus parcit, dum ſupra omẽs eminere atq; excellere appetit
Abacuc. 2 Aduerſus hanc per os Abacuc prophetæ ſpũſanctus cla-
mat: Væ qui congregat auaritiam malã domui ſuæ, ut ſit
in excelſo nidus eius. Ad ſuperbię aũt uitium alios uirium
confidentia ſtimulat, alios rerum proſperitas hortat̃, alijs
audaciam longus peccandi uſus præſtat, qui retuſo iam cõ
ſcientiæ aculeo delictoꝝ aſſiduitate, neq; hoĩm pudore nę
q; ullo dei metu cohibent̃. In Abdia propheta Idumæã in
Abd. 1 crepat dñs & ait: Valde ſuperbia cordis tui extulit te habi
tantem in ſciſſuris petræ, exaltantẽ ſolium tuũ, qui dicis in
corde tuo: quis detrahet me in terrã? Et qm̃ ſupra q̃ decuit
efferebatur Idumæus, conſequenter dicitur ei: Si exaltatus

uteris ut aquila, & ſi inter ſydera poſueris nidum tuũ, inde te detraham dicit dñs Vt qui ſe oĩm fortiſſimũ credidit omniũ imbecillimus euadat: & de illo quoq; dicatur: Arcus fortium ſuperatus eſt, & infirmi accincti ſunt robore. I. Reg. 2

Quod autem & ſuperbi humilientur, & humiles exaltentur. Benedab quoq; Syriç rex nobis exemplo eſt: qui Samariam cum innumera militum multitudine inuadẽs glo riabatur q̃ puluis Samariæ non ſufficeret puſillis populi, qui ipſum ſecutus fuerat. Deo autem arrogantiam eius tilciſcente, egreſſus rex Achab tantum cum ſeptem milibus uirorum, & ducentis trigintaduobus fudit fugauitq; eũ, qui iam in manibus uictoriam ſe gerere credebat. In ſequẽti anno Iſraelitarum parua manus centum milia Syrorum in prælio conciderunt, reliquos fuga elapſos in oppido Aphec murus ruina oppreſſit. Benedab captus, qui ſibi inſuperabilis uidebatur, pro uita ſupplicauit. Niniuen etiam Aſſyriorũ Metropolim, cui dñs pœnitenti & humiliatæ pepercerat: poſtremo tamẽ inſolenter elatam repenti ruina concidere permiſit. Ideo illi per Sophoniã ſuperbiæ crimẽ obijcitur dicentẽ: Hæc eſt ciuitas glorioſa, habitans in con fidentia, quæ dicebat in corde ſuo: ego ſum, & extra me nõ eſt alia amplius, quõ facta eſt in deſertũ, cubile beſtiç? omnis qui tranſit per eam, ſibilabit & mouebit manum: quaſi dolens eam quæ fuerat iam non eſſe. ſicut & pſalmiſta ait: Vidi impium ſuperexaltatum ut cedros lybani, trãſiui & ecce non erat. Benedab 3. Reg. 20 Niniue Pſal. 36

¶ In illos qui ſanctitatis oſtentatione alios carpũt. Caput. III.

SVnt qui de morũ ſanctitate ſibi plaudẽtes aliorũ uitã carpunt, ut illis quos improbant, meliores uideantur Talibus in Eſaia minatur dñs, dicẽs: Qui dicunt recede a me, non appropinques mihi, quia immundus es, iſti fumus erunt in furore meo, ignis ardens tota die, ecce ſcriptũ eſt coram me. Qui ſe igitur q̃uis bonus ſuo ore extollit, dei damnabit iudicio, ſaluatore in euangelio dicẽte Vos eſtis qui iuſtificaſtis uos, coram hominibus, deus autem nouit corda ueſtra: quia quod hoibus altum eſt, abo- Eſa. 65 Luc. 16

minatio ē apud deū. Huiuſce rei nobis phariſęi q̄q; propo
Luc. 18 nitur exemplū, q templū ingreſſus dū ſe iuſtificat, & pub-
licanū iuxta orantē accuſat, publicano ipo nequior de tem
plo exijt. Modicū itaq; arrogātiæ fermentū, totā corrūpit
maſſam uirtutū: & ſiquid boni ſupædificat, corruit. Quid
Prouer. 15. eſt em̄ quod Salomō in prouerbijs ait: Domos ſupborꝫ de-
molit dn̄s: niſi qa ſupbi licet ope interdū nō peccent, anio
Ibidem tn̄ delinquūt, donū dei nō dei laudi ſed ſuæ tribuēdo? Vn-
de idē: Abominatio eſt dn̄i, inqt, oīs arrogās: etiā ſi manus
Pſal. 118 ad manū fuerit, nō erit innocēs. Et ī pſalmo ē ſcriptū: Sup-
bi inique agebāt uſq; q̄q;. Cęterꝫ impoſſibile eſt, ne q̄n etiā
actiōe delinquāt q p arrogantiā in ſe cōfidūt. Sibi qppe de
relicti, abſq; gr̄æ diuinę fulcimēto ſtare nullo mō poterūt.
Semp aūt prius eſt, ut ī corde ſuperbiat pc̄tōr q̄ in ope: &
Prouer. 16 hāc reor Salomōis eſſe ſententiā, dicētis: Cōtritionē p̄cedit
ſupbia, & an̄ ruinā exaltat ſpūs. Quod ſi iā affectiōe mali
interius cecidit, niſi repente culpā agnoſcat & doleat, quō
nō etiā exterius iniqua opatiōe labet? quō dū multos pro
bitatis laude anteire ſe exiſtimat, nō de alijs obloquet, nō
aliorꝫ uitā carpet, & inſectatiōe laceſſet? Quāobrē iterum
Prouer. 17 Salomō ait: Expedit magis urſæ occurrere raptis fœtibus,
q̄ fatuo confidēti ſibi in iuſtitia ſua. Non em̄ fama honeſti
deperit, ſi a fera mordearis: ſed ſi linguæ petulantis iaculo
ictus fueris, periculū eſt ne inter infames cōputeris. Et li-
cet mala hoīm opinio de te innocēte tibi nō noceat, nocet
tn̄ alijs, qui te ſibi ſimilē rati ſeſe corrigere negligūt, et qua
ſi te autore in malo pſeuerant. Incipiet aūt & tibi detrimē
to eſſe, ſi in tua infamia contēnes lapſum proximorꝫ. Ideo
Prouer. 22 dicitur. Qui negligit famā ſuā, crudelis eſt. Melius eſt bo-
1. Cor. 10 num nomē, q̄ diuitiæ multæ. In ſua uero iuſtitia confidē-
Gala. 6 ti ab aplo dicit: Qui ſe exiſtimat ſtare, uideat ne cadat. Et
alibi: Si quis exiſtimat ſe aliquid eſſe, cum nihil ſit, ipſe ſe
ſeducit: opus aūt ſuū probet unuſquiſq; & ſic in ſemetipſo
tantū gloriā habebit & non in altero. Illi quippe in altero
habēt gliam, qui malunt laudari ab hoībus, q̄ a deo proba
ri. His quidē nō tam uirtus ipa placet, q̄ umbra quædā ſi-
mulatioq; uirtutis: nō habētes curæ ut boni ſint, ſed ut eſſe

uideanť. Et hoc quidē in cauſa eſt, ut ſe aliquis arrogāter ia ctet, & alios cōtemnat, & parui reputet. Sed talē condēnat propheta dicēs. Væ q prædaris, nōne & ipe prędaberis? et q ſpernis, nōne & ipe ſperneris? Certiſſimū quippe eſt, ꝙ malū a iuſto iudice recipiet, q malū proximo ſuo machi-nabiť. Spreuerunt Hieremiā Ioannam & q cū illo erāt, cō-temptoq; eius conſilio abierunt in Aegyptū: & gladius regis Babylonis, quē fugiebant, ibi concidit illos: cum in terra Iuda ſi prophetā audiſſent, a periculo tuti forent. Sper nunt etiā ſuperbi eos q in monaſterijs deo ſeruiūt: & ꝙ ſe culo renunciarint, irridēt, ipi mox ridiculi futuri dęmonijs Sic fatua Michol uirū ſuū Dauidē deriſit, ante arcam dñi ſaltantē atq; ludentē, & Ephot lineo indutū. Hoc aūt regis ſeruitiū ꝙ gratū eſſet dño. ſupbæ mulieris mulcta oſtēdit. Eam eñ ob rem ſterilitate damnať, ne de illo habeat liberos quē deo deuotū deſpexit. Sic & impius Nicanor cum exercitu miſſus a Demetrio Antiochiæ rege, aſcendēs mō tem Sion, ludibrio habuit ſacerdotes, ipa ſibilauit ſacrificia, & minatus eſt ferro ſe igni cuncta uaſtaturū, niſi Iudā & omes qui ipm ſequebantur ſibi traderent. Occurrit illi Iudas cum trium miliū manu tantum, caſtraq; eius cōtriuit: cecidit Nicanor plurimi de ſuis deſyderati ſunt, caput & dextera ſuperbiſſimi ducis ante portā hieroſolymæ urbis ſuſpenſa: ut omibus pateret, ſpes eorum in contrarium uerti qui diuina inceſſere præſumunt, pſalmiſta dicente: Confundanť & conuertantur retrorſum omnes qui oderūt Sion: fiant ſicut fœnum tectorum, quod priuſquam euellatur exaruit. Ab his liberari precatur iuſtus, cum ait: Miſe rere noſtri domine, miſerere noſtri, quia multum repleti ſu mus deſpectione: multum repleta eſt anima noſtra, oppro brium abundantibus & deſpectio ſuperbis.

Eſa. 33 · Hiere. 42 · Paralip. 15 · Michol · Nicanor · 1. Mach. 7 · Pſal. 128 · Pſal. 122

¶ Quod ſuperbi ſuccumbāt paſſionibus, et quæ ſint illa per quæ notantur ſuperbi. Ca. IIII.

PAſſionibus p̄terea ſeruit ſuperbus, immoderate gaudet, intemperanter triſtatur, ſupra modū ſperat, infra modum metuit: nihil ei temperamento conſtat rationis quoniam in omnibus appetitum ſequitur carnis.

Pſal.17 Quamobrẽ in pſalmo dicit: Fundamẽta montiũ cõmota ſunt,& conturbata ſunt,qm̃ iratus eſt eis deus. Alias mõtes intelligunt ſancti propter diuinæ contemplationis altitudinẽ:hinc ſuperbos accipimus propter arrogantię elationẽ. Superbi ergo conturbant, qm̃ iratus eſt eis deus. Quẽadmodũ enim humilibus placatur, ita iraſcitur ſuperbis. Quos aũt deus abnuit & auerſat,fieri omnino non poteſt quin ſuæ imbecillitati relicti conturbent animis, & inſipienter cõmoueant,curiſq; ſuperuacuis inceſſentur. Hinc eſt ꝙ ſecundus a rege Perſarꝫ Aſuero Aman pati non poterat

Aman. Heſter.3. ꝙ Mardochæus Iudæus non ſibi aſſurgeret,ſeq; nõ adoraret. Ideo furore accenſus a rege apud quẽ plurimũ poterat exegit:ut Iudæi qui in regno eius erant,internitione delerentur,& cum his ipſe Mardochæus in crucẽ actus periret. Sed uide quomodo deus depoſuit potentes de ſede,& exaltauit humiles. Rex edo tus per reginã coniugẽ ſuam Heſter, ꝙ bene de illo meritus fuerit Mardochæus, detectis olim inſidijs coniuratorꝫ in ipſum,mutauit edictum, Iudæoſq; liberæ conditionis eſſe iuſſit Mardochæũ uero poſt ſe primũ fecit: Aman aũt in crucẽ, quam ipſe Mardo

Heſter.7 chæo parauerat actus eſt. Atq; ita omĩa ſuperbi uota in cõtrarium uerſa ſunt: & pernicies quã alijs inferre cogitarat, ipſi contigit. I nunc ſuperbe,preme alios ut te extollas,inſidiare,machinas omẽs intende, ut per aliorꝫ erumnas ad faſtigiũ alicuius dignitatis aſcendas, dummodo ſcias iuſtiſſimũ ſimul & potentiſſimũ eſſe illum,quem offendis. Quod ſi præſentiũ honorꝫ cupidine duceris,quis erit finis concupiſcendi? regnũ adeptus aliud deſyderabis,terræ mariſq; imperio potitus quæres ſi quis ultra alius lateat orbis cuius nondũ dñs factus ſis, & quo maior fueris,magis ex altari affectabis:ut de te quoq; propheta ad dñm conuerſus conquerat & dicat: Superbia eorũ qui te oderunt,aſcẽ-

Pſal.73 dit ſemper. Aſcenderat & Nabuchodonoſor, factus arbor

Nabuchodonoſor. fortis & procera uſq; ad cœlũ,& lata nimis,expandẽs ramos uſq; ad terminos terræ,folijs fructibuſq; referta: non ꝙ eſſet,ſed ꝙ tam magnus ſibi uideretur. Et cum præ uiribus imperij ſui neminẽ timeret,repente corruit, dicẽte per

angelum ſuum dño ac iubēte: Succidite arborē, præcidite ramos, excutite folia, diſpergite fructus. Itaq; cum omniū orientis regum potentiſſimus eſſet, ob ſupbiæ faſtum ita deiectus eſt, ut ab hominum quoq; cœtu pulſus, cū beſtijs in ſolitudine uitā ageret. Poſtea uero humiliatus deo miſerante regnum recepit, priſtinæq; fortunæ reſtitui meruit. Quāobrem in hoc uno qdē pſpicue diſcimus, tum quantū diſpliceat dño noſtra arrogantia, tum rurſum quantū placeat humilitas: de qbus in euangelio dicit̄. Omnis uallis implebit̄, & omnis mons et collis humiliabit̄. Mōtes hoc loco ſupbi intelligunt̄, ut eſt illud in pſalmo: Montes ſicut cæra fluxerunt a facie dñi. Et in alio pſalmo: Tange montes & fumigabunt. Superboꝝ quippe gloria in fumo uanitatis laborat, humiles aūt in luce reſplendent ueritatis, cū exaltantur. Superbi uolucres cœli ſunt, de qbus dicit̄: Omia ſubieciſti ſub pedibus eius, uolucres cœli & piſces maris ut Chriſti iudicio ſubiecti ſint & hi qui mentis elatione inſoleſcunt, & illi quorum uita inter mundanas fluctuat uanitates: & ut utroſque Chriſto inuiſos intelligas, ipſe in euangelio dixit. Vulpes foueas habēt, & uolucres cœli nidos, filius aūt hoīs non habet ubi caput reclinet ſuum. Alteri eñ terrenis negotijs dediti, auaritiæ ſtudent: alteri nihil magis curant, q̄ ut fama honoribusq; emineāt: utq; id aſſequant̄, neq; hoīes neq; deū offendere uerent̄. Deſtituit eñ eos ratio, ac ueluti pecora præſentia tm̄ aſpiciunt, & futura quæ æterna ſunt nō recogitant. Quod ſi quid etiā bñfecerint, ſuæ uirtuti non diuinæ gratiæ tribuunt. Cōtra quos clamat Eſaias, dicēs: Nunqd gloriabit̄ ſecuris contra eū q ſecat in ea? aut exaltabit̄ ſerra cōtra eū a q̄ trahit̄, quaſi diceret: Iſta inſtrumēta nō uēdicant ſibi laudē opis, q̄ propria opificis eſt, & uos de bono illo, quod non tam a uobis q̄ per uos geſtum eſt, totam gloriam uobis uſurpatis? Cum omne bonum de ſurſum ſit, & omne donum perfectū a patre luminum deſcendat in hominibus: ut quod ille iubeat, ipſi poſſint perficere.

Dañ. 4
Luc. 3
Pſal. 96
Pſal. 143
Volucres
Pſal. 8
Luc. 9
Eſai. 10

¶Quod alij dignitate, alij humilitate laudari appetunt, alij deo quoq; ſe audent comparare. Ca. V.

Mat.23 ALij ſane per ambitionē magni apparere uolunt, et ſicut ſaluator ait: Amant primos recubitus in cœnis, & primas cathedras in ſynagogis, & ſalutationes in foro, & uocari ab hominibus rabbi. Qui ergo talia amat, peccat, non ꝙ nō liceat homini primo loco ſedere, ſi id dignitas ipſa in qua eſt exigit: ſed ꝙ ex eo uoluptatem capere, arrogantiæ uitium ſit. Itaq; non erit nefas ei q́ iuſſus eſt præſidere, primā tenere cathedram: ſed hoc affectare inanis gloriæ gratia, nefas erit. Quinimmo ſi etiam in infimo loco ſedendo ab alijs commēdari concupieris, humilitatis bonū hūanæ laudis deſyderio corrūpes, & de uirtute facies uitium. Et qm̄ (ut diximus) mens animuſq; ſupboꝶ neqt quieſcere, ſempq; ſe magis ac magis erigēs eo quoſdā prouexit uecordiæ, ut ſe deo cōparare auſi ſint,
Dañ.3 deumq; contēptui habere. Nabuchodonoſor rex, cuius inſaniam paulo ante retulimus: hoc tn̄ prętermiſſo quod nūc dicemus, auream ſtatuam erexerat, ſe in ea ueluti deū adorari iubēs. Et qm̄ ſe ſupra hominem extulit, regno depoſi
Ezech.28 tus cū beſtijs uixit. Ad principē Tyrii Ezechiele dicit: Hęc dicit dominus deus, eo ꝙ eleuatum eſt cor tuum, & dixiſti deus ego ſum: & in cathedra dei ſedi in corde maris, cū ſis hō & non deus. Hinc demū poſt cōmemoratas tātæ elationis cauſas infert, ꝙ tradendus elienigenis eſſet, ſpoli
Geñ.11 andus atq; interficiēdus. Illoꝶ quoq; ſupbia deo ſe conferentium fuit, q̄ primū ab oriente uenientes poſuerant ſibi ſedem in terra Sanaar. Turrim em̄ ædificarunt, cuius altitudinē ad cœlū uſq; educere decreuerant. Tam igit̄ ſtulta eſt ſupbia, ut etiam nulli mortalium poſſibilia præſumat. Inter ædificandum linguis confuſi ſunt, deinde per orbē diſperſi, ita ut neq; intelligere alter alteꝶ, neq; ſimul conſiſte
4.Reg.19 re quiuerint. Senacherib Aſſyrioꝶ rex (utante eſt dictū) deum Iſrael blaſphemare auſus, una nocte cæſis ab angelo exercitibus, fugere coactus ē a mœnibus Hieroſolymæ urbis quā obſederat: & cum Niniuen perueniſſet, a filijs fuit interemptus. Balthaſar Chaldæoꝶ rex, quia uaſis ſacris, q̄
Dañ.5 de Hieroſolymis tranſlata fuerāt, bibit in cōuiuio, & idola uanā colēs laudes dixit dijs, ante manū ſupra parietē ſcribē

te territus, deinde ipſius interp̄tatione ſcripturæ, poſtremo nocte inſequente interfectus eſt. Antiochus epiphanes & ipſe in deū blaſphemus, itaq; tumēs minabat̄ urbē Hierosolymā ſupra Iudæoꝝ corpora diruituꝝ ſe, & quæ habitātium erat locus, facturū ut ſit cæſoꝝ ſepultura mox uiſceꝝ dolore correptus, ac toto tabefacto corpore ſero pœnitēs, æquum eſſe ait, ut homo mortalis deo immortali ſit ſubiectus: talia fatus uita deceſſit, de dolore traductus ad acriores gehennę dolores, inferoꝝq; ſupplicia. Documento eſt ꝙ omnino nihil ſit regū terræ poteſtas, ſi cœleſtis regis potētiæ comparet̄. Non ab ſimili fine conſumptus eſt Herodes Agrippa. Sedens ēm pro tribunali dū concionaret̄, magno plauſu exceptus dicentiū, non humana uerba, ſed diuina de ore eius fluere: non egit gratias deo, ſed laudē illā totam ſibi uēdicauit, ꝙ deo conferēdus uideret̄: ob hoc ab angelo ꝑcuſſus uermibus ſcaturire cœpit, ac tam infelici exitu is qui ſibi feliciſſimus uidebatur, uitā obijt, adhuc deterius ab immortali uerme in inferno carpendus ꝗ̄ a quibus cōſumptus eſt. Caius cæſar (ut Ioſephus refert) cultū ſibi tāq̄ deo exhiberi iuſſit, ſtatuam in capitolio poſuit, ſe Ioui parē dictitans, deinde in ſenatu interēptus deus eſſe deſijt, ita ut ne hominis q̄dem in eo facies aliqua ſupereſſet toto tandem in cineres conuerſo. Talibus imprecat̄ Eccleſiaſticus dicens: Cōtere dn̄e caput principum & inimicoꝝ dicētiū, non eſt alius præter nos. Grandis arrogantia ſtultaq; præſumptio, putare ſe ſingularem, & ab ijs qui prudenter iudicant, non ita magni haberi. Vnde præceptum eſt: Non te extollas in cogitatione animæ tuæ uelut taurus, ne forte elidatur uirtus tua per ſtultitiā. Et alibi: Odibilis, inquit, corā deo eſt & hominibus ſuperbia. Et rurſum: Quid ſuperbis terra & cinis? Quid eſt enim de quo gloriari poſſit aliquis, niſi de ſola animi uirtute? qui autem gloriatur, in domino glorietur.

Act. 12 Herodes

Eccl. 36

Eccl. 6 Ibidem Ibidem.

¶ Quod ſancti q̄nq; lapſi ſint per ſuperbiam. Ca. VI

NIhil aliud habemus, quod non ſit cum brutis cōmune præter ipſam animi rationem atq; ſapiētiā. Difficile eſt tn̄ nequando in ipſam labamur mētis

elationem, neue aliqua laudis cupiditate interdum perſtringamur, quandoquidem ſanctiſſimis quoq; uiris hoc contigiſſe ſcripturarum monumenta nobis teſtantur. Peccaui, inquit Dauid, ualde in hoc facto, cum numerare iuſ-
2. Reg. 23 ſiſſet Iſraelem & Iudam, cenſaq; fuiſſent de Iſraele octin-
Dauid genta milia uirorum fortium de Iuda quingenta milia. Cunq; ſe peccaſſe fateretur ſubiunxit: Sed precor domine, ut transferas iniquitatem ſerui tui, quia ſtulte egi nimis. Quamuis aũt eum pœniteret, de tribus tamẽ pœnę generibus dat̃ unius optio, hoc ẽ, ul' ſeptẽnis famis, ul' trimeſtris fugæ perſequentibus inimicis, uel triduanæ peſtilentiæ. Qua electa ſeptingenta milia uiroꝝ, q eius ditionis erant, morte conſumpta ſunt. Lugenti & in humilitate ſupplicãti ueniã tandem data: ceſſauitq; internitio ac uaſtitas plæ-
Pſal. 29 bis. Hinc ille gratias agens dixit: Audiuit dñs & miſertus eſt mei, dñs factus eſt adiutor meus. Quoties igit̃ nos aliquo rerum ſucceſſu quicq; efferri contigerit, toties ad nos reuerſi humiliemur ueniamq; p̃cemur pœnitẽdo: ne forte totam iram effundat deus in obſtinatos, q uindictam tẽpe rat aduerſus pœnitẽtes, miſereturq; ſupplicibus & igno-
Ezechias ſcit. Peccauit & Ezechias rex alioqn erga deũ pietate no-
Eſai. 39 tiſſimus, eleuatũ eſt cor eius, poſtq; graui obſidione Aſſyrioꝝ fuit liberatus, additiq; ſint uitæ ſuæ quindecim anni, dato ne id futuꝝ dubitaret ſigno p decẽ horaꝝ ſpaciũ retro ducti ſolis. Et tunc qdem iactabũdus regis Babylonij legatis oſtẽtauit oẽm domus ſuę opulẽtiã: propterea p prophetã audiuit diuitias illas ad Babylonẽ transferẽdas una cũ liberis nepotibusq; ſuis. Sed qm ſubmiſit ſe dño, dilata ẽ calamitas ad regni ſucceſſores. Ipſe uero mali huius expers deceſſit, non tñ abſq; dolore eoꝝ quæ poſt ſe nouerat eſſe uẽ-
Apoſtoli tura. Peccauerũt & diſcipuli Chriſti, orta inter ſe contẽtiõe,
Luc. 22 qs eoꝝ uideret̃ eſſe maior? Sed ab ipſo ueræ uirtutis p̃ceptore rep̃henſi ſunt dicente, Gentiliũ non Chriſtianoꝝ eſſe ambire honores, & ſe magnificos aparere uelle. Vos aũt nõ ſic, inqt, ſed q maior eſt in uobis, fiat ſicut minor: & q p̃ceſſor eſt, ſicut miniſtrator. Nã qs maior eſt, q recũbit, an q miniſtrat? nõne q recũbit? ego aũt i medio ueſtrũ ſum, ſi

cut qui miniſtrat. Is igitur qui præferri alijs concupiſcit, gẽtilitatem ſapit: qui uero uel indignitate poſitus minoribus miniſtrat ea quæ ad cõſequendam ſalutem neceſſaria ſunt uirtutum præcepta, ſiue ad ſuſtẽtationem uitæ opportuna ſubſidia, hic Chriſti diſcipulus eſt, humilitate deiectus, dignitate præſtãs, non q̃rens q̃ ſua ſunt, ſed quæ alioꝝ.

¶ De ſuperbia diaboli, & ſuperborũ dãnatiõe. Ca. VII

Ille præterea q tumide arrogãterq; ſeſe gerere non deſierit, hic diaboli diſcipulus ſimul & ſeruit erit. Diabolus Iob. 41 quippe (ut in Iob legimus) rex eſt ſup uniuerſos filios ſupbiæ. Quid aũt uilius, deſpectius, miſerius, infelicius, q̃ eius eſſe mancipium, qui & ipſe propter ſupbiã cœlo deturbatus lucem amiſit, & in infernũ corruens tenebris & igni eſt addictus? Quid inquam dici aut cogitari fœdius poteſt, q̃ ut homo ad ſimilitudinẽ dei factus, conditionis ſuæ oblitus, immundum imitet̃ ſpm̃, teterrimã ſequat̃ beluam, immaniſſimoq; ſeſe ſubdat ſerpẽti? Qui licet ſæuiſſimus inſolentiſſimusq; ſit, a ſanctis tamẽ humilibuſq; dei ſeruis conculcandus & conterendus eſt in die iudicij: dicẽte Michea propheta. Calcabitis impios, cũ fuerint cinis ſub Micheæ. 4 planta pedum ueſtroꝝ in die quã ego facio dicit dñs exercituũ: ut uidelicet tanto deſpicabilior appareat malignus hic ſpiritus, quanto arrogantius contra deum creatorẽ ſuũ & dñm inſurrexit. Dixit em̃, ut in Eſaia eſt ſcriptũ: Aſcendam Eſai. 14 ſuper ſydera dei, exaltabo ſolium meum, ſedebo in monte teſtamenti, in lateribus aqlonis: aſcendam ſup altitudinẽ nubium, & ero ſimilis altiſſimo. O inſatiabile malũ ſupbia. In cœlo erat, & adhuc altius prouehi cupiebat. Nam ſupra illud etiam cœlũ ſe aſcenſuꝝ iactabat: de quo dicitur: Cœlum cœli dño, terrã aũt dedit filijs hoim̃, ſupra ſydera dei, ſupra altitudinẽ nubiũ, hoc eſt ſupra omnes angelicas uirtutes & poteſtates. In monte teſtamenti, in lateribus aqlonis; iuxta illud quod in pſalmo legimus. Mons Pſal. 47 ſion latera aquilonis, ciuitas regis magni: mons ſion & mons teſtamenti ſancta eccleſia eſt: latera aquilonis in cœlo puriora nobis apparent: ideo ſub hac metaphora ſignat̃ locus in cœleſti gloria cæteris purior atq; ſanctior, in quo

ſummæ maieſtatis principale habitaculum eſt. Illo igitur
mens elata & temeraria cogitabat aſcendere. Quãobrem
ne ibi quidẽ ubi erat quiuit permanere. Ad ima terræ corruit,
dũ ſe ad faſtigia uſq; cœlorum extẽdit, diciturq; ei: Quõ cecí
diſti de cœlo Lucifer, q mane oriebaris? corruiſti in terrã.
10 Hoc in euangelio teſtaẽ dominus, dicẽs: Videbam Satha-
9 nã ſicut fulgur de cœlo cadentẽ. Et Ioannes in Apocalypſi
Vidi ſtellã de cœlo cecidiſſe in terram, & data eſt ei clauis
putei abyſſi. Idem alibi: Factum eſt, inqt, prælium magnũ
12 in cœlo, Michael & angeli eius præliabanẽ cum dracone,
& draco pugnabat & angeli eius, & non ualuerunt, neq;
locus inuentus eſt eorum amplius in cœlo, & proiectus eſt
draco ille magnus, ſerpẽs antiquus, qui uocatur diabolus &
ſathanas, qui ſeducit uniuerſum orbem, et proiectus eſt in
terrã, & angeli eius cũ illo miſſi ſunt. De quibus in Iob dicit
Et in angelis ſuis deus reperit prauitatẽ: in his uidelicet, q
una cum dracone in profundum deciderunt. Itaq; etiam
illi, qui eum ſequuntur ſuperbe & elate ſe gerẽdo, & ſub po
tenti manu dei humiliari contẽnendo, eodem loci corruãt
neceſſe eſt. Sordet enim uita eorum nauſeãq; facit domino,
qui in ſuperbiam eriguntur. Iohele propheta teſte qui ait:
2 Aſcendet fœtor eius, & aſcẽdet putredo eius, quia ſuperbe
egit. Superborum igiẽ fœtor aſcẽdit, quia dereliquerunt odo-
rẽ humilitatis fragrantiamq; uirtutis, & elato incedẽtes ſu
percilio aduerſarij ſequunẽ ueſtigia, ut cũ eo damnẽẽ in die
Eſai.27 illa, quã uiſitabit dñs (ut Eſaias inqt) in gladio ſuo duro &
grãdi & forti ſup Leuiathan ſerpẽtẽ ueterẽ & ſup Leuiathã
ſerpẽtẽ tortuoſũ, & occidet cœtũ q in mari eſt. Qui enim nũc
uel circa aera iſtum nubiloſum, uel circa terrã hanc morta-
liũ ſedẽ uerſanẽ, tunc omnes in baratro tartari terribili atq;
horrẽdo concludentur. At tu ſi nolis cum his habere ſortẽ,
cõſortiũ quoq; fuge ſuperborum. Rarum eſt enim ut quis illorum mo
Pſal.100 res non imitetur, quorum conſuetudine utitur. Vnde pſal-
miſta: Superbo oculo, inquit, & inſatiabili corde, cum hoc
non edebam. Et ſcripturarum præcipuus illuſtrator Hiero
nymus noſter; Nihil, inquit, a pueritia magis uitare cona-

tus ſum, ꝙ tumentem animum & erectam ceruicem' dei contra ſe odia prouocantem. Ob hoc quoqꝫ ſupbos fu ge, ne forte dum illis iungeris, cum ipſis ſimul turbine diuinæ uindictæ inuoluaris. Qui eñ uitioſis libenter copulatur, licet moribus diſſimilis ſit, fauere tamen uitijs eoꝝ uidetur: & ſicut a ſocietate malorum non abhorret, ita mi nime mirum erit, ſi pœnæ quoqꝫ eoꝝ particeps efficieť.

¶De ſuperborum pena. Ca. VIII.

QValis aũt ſuperboꝝ pœna futura ſit, præſētia demõ ſtrant. Nam ſi in uita quoqꝫ interdum grauiſſime plectuntur, haud dubiũ quin multo acerbiora paſſuri ſint poſt mortem ĩ inferno, niſi decedẽtium comes fuerit humilitas. Id quanqꝫ ex his quæ diximus perſpicue apparet, addamus tamen & alia quædam de ſcripturis, ut quo plures aduerſus uitium iſtud ſententias didicerimus, in euitando efficiamur diligentiores. Per Eſaiam ſuperbis minatur dominus, dicẽs: Quieſcere faciam ſuperbiam infidelium, & arrogantiam fortium humiliabo. Et per Eze chielẽ: Adducam, inquit, peſſimos de gẽtibus, & poſſidebunt domos eorum, & quieſcere faciam ſupbiam potẽtiũ & poſſidebunt ſanctuaria eoꝝ. Vtinam non de nobis iſta exponi queant, quorum infideles Turci uicos, oppida, pro uincias occuparunt, aras focoſqꝫ prophanantes, nullo die ceſſant in reliqua Chriſtianoꝝ regna debachari, captiuos abducere, pecora deprædari, uaſtare agros, cædibus graſſa ri, & in nomen Chriſtianũ magis ꝙ dici queat impie fure re. Hoc perpetuo flagello noſtra percutitur ſupbia, & tamẽ adhuc humiliari negligimus. Infidelium arma ſine intermiſſione ſęuiunt, & ſæuiendo proſperãtur: quia Chriſtiani principes inter ſe diſſidẽt, inter ſe digladianť, & cũ iunctis uiribus cõmuni piculo ſimul occurrere deberẽt: id agũt, ut facilius quicqd reliquũ eſt, Chriſtiani imperij diſſipeť, et in impiæ infidæqꝫ gẽtis ueniat poteſtatẽ. Cæteꝝ ſi quis hanc quã imminere cernimus calamitatẽ effugerit, & tñ ſcelere atqꝫ ſupbia ſeſe efferre nõ deſierit, neqꝙ illã mlto horribiliorẽ erũnã effugiet, quã futurã Malachias denũciat dicẽs: Ecce dies ueniet ſuccẽſa quaſi camin9, & erũt oẽs ſupbi et

Eſa. 13
Ezech. 7
Malac. 4

omnes facientes impietatē ſtipula, & inflammabit eos dies ueniens, dicit dñs exercituum: q̃ non relinquet eis radicē & germen, id eſt, ullā conuerſationis priſtinæ ſpem: dicet̄ em̄ eis: Ite maledicti in ignē æternū, q paratus eſt diabolo & angelis eius. Vt uidelicet ſupbi hoīes cum ipſis ſupbię ſpiritibus crucientur ſimul, omni prorſus quieſcēdi expectatione ſublata. Plurimi tamen, & ante in hoc ſeculo magnis afficiuntur incommodis atq; anguſtijs, quo uel ipſorum ſuperbia caſtigata ſubmittat ceruices, uel aliorũ territa in humilitatem conuertatur. Quē ſuperbum tunc nō terruit Hieroſolyma, uel cum olim a Chaldæis euerſa eſt, uel cum poſtea a Rhomanis? de qua Eſaias prophetauit, dicens: Dominus deus fortis incuruabit habitantes in excelſo, ciuitatē ſublimē humiliabit: humiliabit eā uſq; ad terrā detrahet eam uſq; ad puluerē. Poſtremo a Saluatore coarguta q̃ occideret prophetas, & ad ſe corripiendam miſſos lapidaret, audit: Ecce inimici tui circundabunt te uallo, & coanguſtabunt te undiq;, & ad terram proſternent te & filios qui in te ſunt, & non relinquent in te lapidē ſup lapidē. Quem arrogantem non pauefecit Babylon a Medis Perſiſq; deſtructa? quod q̃dem immanitate eius atq; ſupbia offenſus dñs futurũ prædixit, cū ait: Viſitabo ſup regē Babylonis, & ſuper gentē illā iniq̃tatem eorũ, & ſup terram Chaldæorũ, & ponā illam in ſolitudines ſempiternas. Hāc & Eſaias lugere uideť, dicens: Deſcende, ſede in puluere filia Babylon, ſede in terra, non eſt ſolium filiæ Chaldæorũ. Idem alibi: Et erit Babylon, inquit, illa ciuitas glorioſa, in regnis inclyta, in ſupbia Chaldæorum ſubuerſa, ſicut ſubuertit dominus Sodomam & Gomorrham, non habitabitur uſq; in finem, & non fundabitur uſq; in generationes. & generationes. Chaldæorum hæc metropolis erat, inter ſeptem mundi ſpectacula a ſcriptoribus numerata, tanta ædificiorũ magnificentia, ut pene incredibilia ſint, quæ de illa narrantur. Muris coctilibus cincta, Semiramis reginæ opus, cuius ambitus (ut Herodotus prodidit) ſexagintaquatuor miliũ paſſuum erat: ut Strabo, trecentorũ & octuaginta ſtadiorũ, quod pene idem eſt. Multo Babylone maiorē

Hieruſalē

Eſa. 26

Lucæ. 19

Babylon

Hier. 25

Eſa. 47

Eſa. 13

fuiſſe Ninum aiunt,quã nos Niniuen dicimus: cuius am- Niniuæ
bitum trium dierꝗ itinere conſtitiſſe,Ionæ prophetæ liber
teſtatur:quam cum ille ſubuertendã prædixiſſet, Miniuitæ
pœnitentiæ humilitate ueniam impetrarunt: Poſtea uero
cum ad priſtinas ſuperbiæ ſordes reuerterent,quod ante ti
muerant,paſſi ſunt a Cyaraxe Medorꝗ rege regnante hie-
roſolymis Ioſia filio regis Amon a ſeruis interempti. De
iſta Niniuæ uaſtatione prophetauerat Zacharias, dicens: Zacha.10.
Humiliabitur ſuperbia Aſſur.Et Sophonias: Extendet dñs Sopho.2
manũ ſuam ſuper aquilonẽ & perdet Aſſur,& ponet ſpe-
cioſam in ſolitudinẽ & in inuiũ, & quaſi deſertũ. Paulo Ibidem.
poſt:Hæc eſt,inquit,ciuitas glorioſa,habitans in confidẽ-
tia,quæ dicebat in corde ſuo:ego ſum,& extra me non eſt
alia amplius,quõ facta eſt in deſertũ,cubile beſtię? Igitur
ut taceam Moabitas & Amonitas, & quoſdã alios poten
tia atqꝫ opibus quondã claros ob hoc ipſum ſuperbiæ cri-
men pene deletos,omẽs terrarꝗ dños hortor, cum talia le-
gerint de his,qui ipſis fortiores,opulentiores,uirorũ armo
rũqꝫ & rerum oĩm copia maiores extitere,tam ſubito ceci
diſſe ne ſibi inſolenter ſuperbeqꝫ confidant,ſed ſummi dei
ſcita legeſqꝫ contemnere metuant:ſemperqꝫ meminerint
ſolo illius nutu cœlum terramqꝫ poſſe deficere,qui ſolus ut
eſſent potuit facere.Non eos extollat ſucceſſus rerum,non
erigant contra inimicos uictoriæ, non inflet imperij am-
pliatio.Audiant pſalmiſtam dño dicentẽ: Non eñ in gla- Pſal.43
dio ſuo poſſederunt terrã,& brachiũ eorũ non ſaluauit eos
ſed dextera tua & brachiũ tuum & illuminatio faciei tuę.
Nunquid igitur qui dare potuit,non poterit auferre cũ uo-
luerit? Nunquid quiſqꝫ ualebit reſiſtere illi terribili,qui au Pſal.75
fert ſpm̃ principũ,terribili apud reges terræ? Erit,inquit Eſa.1
Eſaias,fortitudo ueſtra ut fauilla ſtuppæ,& opus ueſtrum
quaſi ſcintilla,& ſuccendeẽt utrunqꝫ ſimul. Potentiſſimus Ozias
olim fuit Ozias Iudææ rex,Geth oppidũ deſtruxit,Iamni 2.Para.26
am & Azotũ ædificauit,domuit Palæſtinos, Amonitas
pendere uectigal coegit:erat exercitus eius duorꝗ milium
& ſexcentorꝗ principũ, & ſub his trecenta & ſeptẽ milia
uirorum bello fortiũ.Cum tamẽ inſolenter elatus,& tem-

plum ingreſſus adolere incenſum uellet, quod officiũ ſa-
cerdotũ erat, continuo lepra perfundiť, redditurq; ineptus
curę & gubernaculo regni. In eius locum ſuffecto filio ui
tam morte acerbiorẽ duxit. Sic igitur oculos ſuperborũ hu
miliat dñs: ſic ſuperbi aſcendunt uſq; ad cœlos, & deſcẽ-
dunt uſq; ad abyſſos: ſic humiliat dñs peccatores uſq; ad
Eſa.10 terrã. Excelſi ergo ſtatura (ut Eſaias ait) ſuccidenť, & ſubli
Eſa.23 mes humiliabunť. Iterũ ait: Dñs exercituũ cogitauit hoc,
ut detraheret ſuperbia om̃is glorię, & ad ignominiã dedu
Eſa.28 ceret uniuerſos inclytos terræ. Et rurſum: Væ, inquit, coro
næ ſuperbiæ, ebrijs Ephraim & flori decedenti, glorię ex-
ultationis eius. Quid eſt enĩ aliud humanæ potentię oſten
tatio, niſi florum gloria, mane florens, ueſperi areſcens ac
defluens, & oẽm penitus amittens decorẽ. Nullũ terræ re-
gnum perpetuũ, neq; diuitiæ ſtabiles, neq; honor firmus.
Cuncta caduca, fragilia, uaria atq; mutabilia: in quibus ho
minũ ſuperbia dũ caput attollere nititur: dum ſe ſtare pu-
Hiere.13 tat, corruit: Hoc eſt illud Hieremiæ lumbare, quo cũ ſe præ
cingere uellet, nequiuit: cõputruerat enĩ & nulli iam uſui
aptum erat: atq; hinc captata occaſione dñs, Sic, inquit, pu
treſcere faciã ſuperbiã Iuda, & ſuperbiã Hieruſalẽ multã.
Nemo igitur ſuperbiat, quia om̃ipotẽs eſt qui aduerſať ſu
perbis. Vnuſquiſq; humilieť, quia deus eſt q humilibus
Baruch.3 dat grãm, dicente Baruch propheta: Conſtituit deus humi
liare oẽm montẽ excelſum & rupes perennes, & conual-
les replere in æqualitatẽ terræ: Dicente etiam deo ipſo in
Ezech.17. Ezechiele propheta: Ego dñs humiliaui lignũ ſublime, et
exaltaui lignũ humile, & ſiccaui lignũ uiride, & frondere
feci lignũ aridũ. Hoc idẽ alijs uerbis expreſſum eſt in euã-
Luc.31 gelio, ubi dicitur: Om̃is mons & collis humiliabiť, & oĩs
uallis implebiť. Et iterũ: Diſperſit ſuperbos dñs mente cor
dis ſui, depoſuit potẽtes de ſede, & exaltauit humiles. Eſu
rientes impleuit bonis, & diuites dimiſit inanes. Cæterũ
ibi quoq; terribiliter minatur ſupbis dñs, ubi ait: Et tu Ca
Matth.11 pharnaũ nũquid uſq; in cœlũ exaltaberis? uſq; in infernũ
deſcendes, ut uidelicet pœna delicto reſpõdeat, & q̃to qs
altius erigitur, tanto inferius labať & corruat. Hinc eſt ille

angeli in Apocalypſi clamor: Quantũ glorificauit ſe & in Apoca. 18.
delitijs fuit, tantũ date illi tormentũ & luctũ. Et cũ hæc ita ſint, nõne fideliſſimo cuiq; ab arrogantia faſtu atq; ſuperbia maxime abhorrendũ ſit, & enitendũ, ut humilitatem mãſuetudinẽ humanitatẽq; ſequat? Id demũ ita ſeruare poterit, ſi in omĩbus ei qui omĩbus præſidet parebit. Quam rem ut impenſius præſtet, nunc de ipſa obediẽtiæ uirtute tractationem ſpiritu ſancto fauente aggrediemur.

¶ De obedientia deo præſtanda. Ca. IX

PRimum omnium deo obediendum eſt, deinde alijs propter deum. Nemini aũt in eo gerendus mos eſt, in quo offenditur deus. Omĩa extrema prius perpetienda ſunt, q̃ contra dei iuſſa, mandata, leges aliquid agendum. Nec unq̃ dubitandum, quin illud bonũ æquum q; ſit, quod iuſſum a deo atq; conſtitutum fuerit. Cuius unius ſapientia nunq̃ errat, & bonitas nunq̃ a ſui perfectione deflectitur. Cuicunq; igitur ita ut oportet de deo perſuaſum fuerit, non inquiret quare ſic aut ſic aliquid ille iubeat ſiue mandet: ſed tantum quod imperatum eſt, id perſequi atq; perficere curabit. Abraam filium immolare iuſſus, non reſpondit q; in illo ſibi promiſſum eſſet ſemen, q; in illo benedicendæ erant gentes. Credidit enim cuncta euentura quæ deus promiſerat, etiam ipſo mactato, in quo promiſſa iſta implenda erant. Ideo tacitus maturabat, quod iuſſum fuerat perficere. Deniq; filium unigenitũ unice dilectum, ut deo obtemperaret, ſuis interfeciſſet manibus, niſi is qui iuſſerat, rurſum inhibuiſſet. Sic probatus, cũ unius tantũ eſſet genitor, omnium in Chriſto credentiũ conſtitui meruit pater: ſtellas numerare iubeť, in earũ cõparatione filios habiturus. Amalechitarũ regẽ Samuel propheta in fruſtra diſcidit, cui uicto Saul rex pepcerat, maioriſq; pietatis exemplũ præbuit Samuel, quia hoĩ non pepercit ut deo obediret: a Saule aũt tollitur regnũ, & alteri datur: quia illũ quẽ iuſſus erat interficere, uiuere permiſit. Nõ ita q; pius, ſed impius eſt habendus, qui dñi tranſgreditur legem, ut ſeruo indulgeat & blandiatur, magiſq; hominem offendere metuit, mortalẽ, fragilem, caducũ, q̃ deũ immor

Abraam Gene. 22

Samuel. 1. Reg. 15

talem,æternũ,om̃ipotentẽ,'oĩm quæ ubiq; ſunt opificem,
oĩm dñm ac moderatorẽ. Quid uxore,'quid liberis in uita
1. Eſdre. 10 charius? legimus tamẽ illos qui de Babylone cum Eſdra
ſacerdote poſtliminio redierant,cum didiciſſent ex lege di
uina non licere ſibi alienigenis mulieribus copulari: cum
illis quas duxerant,diuortiũ feciſſe,ac de ipſis genitos ab-
dicaſſe. Vincere em̃ debet oẽm erga alios amoris affectũ
ſola deo parendi atq; obſequendi ſedulitas. Quæ profecto
ſi nobis contigerit,nullus hoĩm timor obſtabit, nullus pu
dor,quin agamus,quicquid uel a dño,uel a pontifice,uel
a collegij noſtri præpoſito iniunctũ fuerit. Non timuerunt
ſancti prophetæ magnos reges coram arguere,neq; popu
lo plæbiq; aduerſa denunciare,cum a dño mitterent. Non
Eſa. 20 erubuit Eſaias depoſito quo indutus erat cilitio nudus per
Eſaias. urbem incedere,& regũ neceſſitudine nobilis pudendum
de ſemetipſo detectis natibus ſpectaculũ publice præbere
quia ille qui ſuper om̃es eſt iuſſerat,ut per hoc Aegyptum
& Aethiopiã ab Aſſyrijs deſpoliandã ſignificaret. Magno
igitur animo omnibus in rebus diuinæ obtemperandum
Apoſtoli. eſt iuſſioni. Cõtempſerunt apoſtoli impiorum contumelias,
Actuum. 5 uerbera,minas oẽs: & cum compellerent ne Chriſtũ præ-
dicarent,reſpõderunt,deo magis q̃ hoĩbus obedire oporte
re. Et niſi dño noſtro obedierimus, ne diligere quidẽ illũ
Ioan. 14 conuincemur. Si diligitis me,inquit, mandata mea ſerua-
te. Et iterum: Qui habet mandata mea & ſeruat ea, ille eſt
qui diligit me. Idem rurſum ait: Qui nõ diligit,me ſermo
nes meos nõ ſeruat. Mentitur igitur qui ſe deũ diligere di-
cit: & quod ille imperauit,hoc exequi negligit. Quod uer
bis profiteris,operibus comproba: & quod promittendo
iactitas,uerum eſſe obediendo oſtende. Ad teſtandã erga
deum charitatẽ nihil magis neceſſariũ eſt,q̃ ipſa obedien-
tiæ uirtus: ut uidelicet facere ſtudeamus quod ille imperat
& eo quod prohibet abſtineamus. Cuncta quæcunq; ſunt
autorẽ ſuum agnoſcunt,& ei obtemperant. Cœlũ terra,ma
re,uolucres,pecora,piſces,nec animãtia tantũ, uerumetiã
inanimata eandẽ naturã ſeruant,quæ illis ab initio eſt col-
lata,& nunq̃ ordinẽ ſuũ,quẽ a conditore acceperunt trãſ-

grediuntur. Vnde pſalmiſta dn̄m alloquit̃ & ait: Fundaſti Pſal.118
terram et permanet, ordinatione tua perſeuerant dies, quo
niam om̄ia ſeruiunt tibi. Et in alio pſalmo dicitur: Ignis, Pſal.148
grando, nix, glacies, ſp̄us procellarꝶ, quæ faciunt uerbum
eius, montes & oēs colles, ligna fructifera & oēs cedri, be
ſtiæ & uniuerſa pecora, ſerpentes & uolucres pēnatæ. Cun
cta igitur quæ ſubſiſtunt, uerbū dei faciunt, bruta utiq; ra
tione carentia, ſenſibilia atq; inſenſibilia: & nos quos ille
intellectu donauit, ueritatis cognitione illuminauit, æter-
nis bonis dignos reddidit, nō faciemus? Creatori, redem-
ptori, ſaluatori noſtro nō parebimus? Non ille noſtra indi-
get obedientia, ſed nos illius indigemus imperio: qui ideo
imperat aliquid, ut bona conferat obedientibus. Quæ aũt
his qui obediunt conferenda ſunt, obedire nolentes mere-
ri non poterunt. Qualia uero uel quanta ſint obedientiū bo
na, docebo: ſi prius quibus poſt deū obediendū ſit, uideri-
mus. ¶ Quorum imperio parendū ſit. Ca. X

OMnibus illis qui nobis iure præſunt, obedire nos o-
portet, dūmodo id iubeant, quod diuinæ nō aduer
ſatur iuſſioni, neq; eorū qui præſidibus pręſunt im
perio. Vt ſemper maioribus honor deferat̃ in obediendo:
dicente apoſtolo: Omnis anima poteſtatibus ſublimiori- Roma.13
bus ſubdita ſit: nō eſt em̄ poteſtas niſi a deo, quæ aũt ſunt
a deo, ordinata ſunt: itaq; qui reſiſtit poteſtati, dei ordina-
tioni reſiſtit: qui aũt reſiſtunt, ipſi ſibi, inquit, damnationē
acquirunt. Quoties ergo imperatū eſt, quod poteſtati quæ
a deo eſt, conuenit, parere debemus ut deo. At uero cū ma
le, impie, iniuſte aliquid iuſſum fuerit, malignitati eius q
iuſſit reſiſtendū eſt, neq; quod fieri uoluit faciendū. Talis
quippe iuſſio nequaq̃ ſequit̃ ordinē a deo datę poteſtatis
ſed eius qui abutitur poteſtate, prauitatē atq; nequitiā. Id
circo idem apl̄s ad Titū ſcribens non ſatis habuit dicere: Titum.3
Admone illos principibus & poteſtatibus ſubditos eſſe,
dicto obedire, ſed ſubiunxit, ad omne opus bonū paratos
eſſe. Cum itaq; poteſtas aliquid iuſſerit, ſubditi mens ma-
ture perpendat, utrum bonū an malū ſit quod iubetur. ſi
bonū fuerit, pareat; ſi malū, parere caueat, ne deū offendat

Quod ſi nec bonũ nec malũ uidebitur, perinde ac ſi bonũ eſſet obtẽperet. Satis eſt eñ ſi malũ non eſt quod iubetur. Bonum aũt etiam ſi iuſſum nõ fuerit, agere expediens erit. Bene eñ agendo mala iubentẽ poteris cõtemnere. Vis, inquit, nõ timere poteſtatẽ? bene fac. Fieri quidẽ poteſt ut poteſtas male officio ſuo fungens aduerſus innocentẽ ſæuiat

Matth. 10 ſed dñm audimus dicentẽ: Nolite timere eos q occidunt corpus, animã aũt nõ poſſunt occidere, ſed eũ potius timete, qui poteſt corpus & animã perdere in gehennã. Quid nocuit ſanctis tyrannorũ impietas deos eorũ contemnẽtibus? Quibus illi uitam hanc breuẽ & caducã abſtulerunt, ijſdeus dedit ſtabilem & æternã. Quos illi ſupplicijs affecerunt, eos deus perennis gloriæ immenſiq; gaudij corona inſigniuit. Igitur ſicut recta honeſtaq; iubentis præſidis imperiũ totis uiribus exequi debemus, ita iniqua turpiaq;

Ephe. 6 imperantis minas intrepide cõtemnere. Sed rurſum apoſtoli pręceptũ eſt: Serui obedite dñis carnalibus cum timore & tremore & ſynceritate cordis ueſtri, ſicut Chriſto, nõ ad oculum ſeruientes, quaſi hoĩbus placentes, id eſt laudẽ, fauoremue hoĩm aucupantes, ſed ut ſerui Chriſti facientes uoluntatem dei ex animo, ſeruiẽtes ſicut dño & non hominibus. Dominis igitur fideliter ut deo ſeruiendũ eſt, promptecq; obtemperandũ, q̃diu iuſſa eorũ cum dei cõcordent uoluntate, nec ab æquo honeſtoq; uideant diſcrepare. Et ſi carnalibus dominis tanta animi ſollicitudine obediendum ſit, q̃to magis dño ſpiritali, qui animarũ noſtrarũ curam gerit, & illa duntaxat iubet quæ magis ad conſequẽdam pertinẽt ſalutem? Recte itaq; hortatur nos apoſtolus

Hebræ. 13 & ait: Obedite præpoſitis ueſtris & ſubiacete eis: ipſi eñ peruigilãt, quaſi rationẽ pro animabus ueſtris reddituri. Pontifici maximo ante alios parendũ eſt, Chriſti eñ uicẽ gerit in terra. Deinde ab illo ut nr̃o cõuentui præſint conſtitutis: oĩbus deniq; q ex eius autoritate ius habent qd uolũt nobis imperãdi, ut deo erit obediendũ, ſemp tamen habita ſuperiorũ ratione, ne forte dum minoribus obedimus, eos quibus & ipſi obedire debent offendamus. Deinde parẽtibus noſtris obedire nos & natura ſuadet, & di

uina lex iubet. Vnde apl's: Filij, inquit, obedite parentibus Ephe.
uris in dño, hoc eñ eſt iuſtũ: honora prẽm tuũ & matrẽ
tuã, quod eſt mandatũ primũ in promiſſione, ut bene tibi
ſit, & longęuus ſis ſup terrã. Non utiq; ſup hanc terram, in
qua & obedientes poſſunt cito mori, & inobedientes diu
uiuere: ſed ſup illã de qua propheta dixit: Credo uidere bo Pſal. 26
na dñi in terra uiuẽtiũ. Quod etiã filijs Ionadab a dño pro Filij Iona-
miſſum fuiſſe credimus. Vt eñ p̃ceptũ pr̃is pficerent, ui- dab.
ni potu abſtinebãt, & meruerũt audire dño dicẽte: Nõ de Hiere. 35
ficiet uir de ſtirpe Ionadab filij Rechab ſtans in conſpectu
meo cũctis diebus. Tunc aũt conſpectũ dñi merebimur,
cũ totius obediẽtiæ nr̃æ unus finis fuerit, ut uidelicet hoi-
bus obediẽdo deo placeamus. Qui eñ ideo alicuius iuſſis
obtẽperant, ut ab eo mercedẽ capiant, mercenarij ſunt: et q
parẽt metuẽdo, nequid mali patianť, ſerui ſunt. Is uero qui
neq; ſpe p̃mij, neq; timore ſupplicij, ſed ſolo dei amore ſe
ſubijcit ad obediendũ alijs, nõ mercenarius neq; ſeruus eſt
ſed potius filius pr̃i æterno perpetua charitate deuinctus.
Atq; ideo quidẽ uolũtarie ſeruit, ſponte obtẽperat, nihil in
quo deo gratificari ſe cenſet, agit inuitus. Hic certe cũ pſal
miſta ſancto cõcinere poterit: Vt faciã uoluntatẽ tuã deus
meus uolui. Tunc demũ uera pfectaq; obediẽtia eſt, cum Pſal. 39
noſtra uolũtas ex dei pẽdet uolũtate. Cũ uidelicet quod ipſe
pręcepit, facimus, nõ quod caro ad malũ prona ſuggerit.
De iſto obediẽtiæ genere eſt dictũ: Melior eſt obediẽtia q̃ 1. Reg. 15
uictima, & auſcultare magis q̃ offerre adipem arietũ. Et Eccle. 35
alibi: Sacrificiũ ſalutare eſt, attendere mãdatis, & diſcede
re ab oñi iniquitate. Quoniã aũt nihil mali eſt, quod lex
diuina non prohibeat, neq; boni quod nõ imperet uel præ
cipiat, omniũ prorſus abſtinẽtia uitioꝝ, omniumq; exer-
citatio uirtutũ obedientia eſt, ita ut ne fidei quidẽ ſacramẽ
ta proderunt nobis, niſi ipſam obedientiæ coluerimus uir
tutem. Vnde gentium apl's Paulus: Circunciſio, inquit, ni- 1. Cor. 7
hil eſt, & præputiũ nihil eſt, ſed obſeruatio mandatorum.
Et Iacobus apoſtolus: Fides ſi non habeat opera, mortua Iacob. 2
eſt in ſemetipſa.

¶ De obedientium præmio. Ca. XI.

Videamus nunc quænã bona pollicetur obedienti-
bus dñs. Obediens inter aduerſa ſecurus eſt: dicen
Prou.1 te dei ſapientia: Qui me audierit, abſq; terrore qui
eſcet, & abundantia perfruetur, malorũ timore ſublato. In
Eccle.8 Eccleſiaſte quoq; dicitur: Qui cuſtodit præceptũ, nõ expe
rietur quicq; mali. Iuſtis eñ & aduerſa bene cædũt, dum
Eſa.1 ea ferendo ſuperant. Huic ſimile eſt quod in Eſaia loquit
dñs & ait. Si me audieritis, bona terræ comedetis. At ue-
ro apli & ſancti martyres quos obedientes fuiſſe negare
non poſſumus, anguſtias, perſecutiones & ſupplicia paſſi
ſunt, quõ ergo bona terræ comederunt, cum tribulatiões in
uita tolerarint? Bona igitur terræ illa eſſe reor, quęcunq; no
bis materiã prebent exercendæ uirtutis. Multa aũt uulgo
bona putant, quæ potius mala ſunt, quia peccandi occaſio
nem licentiamq; ſuppeditant: ut ſunt diuitiæ quæ luxuriã
alunt, & dignitates mundi atq; honores, quæ ſuperbiæ fo
menta ſunt. Poſt hæc in eodẽ propheta dñs ait ad domum
Eſa.48 Iacob: Vtinã attendiſſes mandata mea, facta fuiſſet ſicut
flumen pax tua, & iuſtitia tua ſicut gurgites maris. Sed q̃
Luc.10 pax erat diſcipulis Chriſti? quibus ipẽ dixit: Ite, ecce ego
mitto uos uelut agnos inter lupos. Item iniĩciẽt uobĩs ma
nus ſuas & perſequent, tradentes in ſynagogas & cuſto-
dias, trahentes ad reges & præſides propter nomẽ meum.
Luc.21 Poſtremo ait: Eritis odio omĩbus hominibus propter no-
men meũ. Quæ eſt igitur pax iſta? quæ obedientibus pro
mittitur, ſi Chriſti diſcipulis non pax ſed odia hoĩm offe-
runtur? De interiori ergo pace intelligendũ eſt, q̃m obediẽ
tes mandatis nõ perturbant animo, ſed ſemper in ſpe futu
ri boni conquieſcũt, ac tanto magis iuſtitiæ operibus pro
ficiunt, q̃to minus præſentibus bonis deliniunt. Longæ-
uitas etiam promiſſa eſt dicto audiẽtibus: quã quidẽ bea-
tioris uitæ æternitatẽ interpretari poſſumus. Nulla eñ feli
citas eſt, in hac lachrymarũ ualle diu cõmorari. Illa ergo di
erum longitudo, quæ finẽ non habet, ipſis qui obediunt
3.Reg.3 proponit, dicente ad Salomonẽ dño: Si ambulaueris in ui-
is meis, & cuſtodieris præcepta mea & mandata mea, ſi-
cut ambulauit pater tuus, longos faciã dies tuos. Victoria

quocꝫ aduerſus inimicos obedienti ſpondet in Leuitico, Leui.26
ubi cuncta eis ex ſententia ſucceſſura recenſentur, qui dei mandata obſeruarint, atcꝫ inter multa. Perſequimini, inquit, inimicos ueſtros, & corruent corã uobis: eadem repetuntur in Deuteronomio. Et in Paralipomenon libro legimus: Amaſiam regem Iuda cum ſyris congreſſurum centum talentis centum milia militum conduxiſſe: deinde ut uiri dei iuſſis obediret, dimiſiſſe conductitios, & cum paruo ſuorum numero ingẽtes hoſtium copias fudiſſe, uictoriacꝫ potitum. Itacꝫ qui cum paucis uicit, uictus cum multis fuiſſet ſi non obediſſet. Dei quippe eſt (ut ibidem dicitur) & adiuuare & in fugã conuertere. Qui in pſalmo ait: Deut.7 2.Para.25 Amaſias
Si populus meus audiſſet me. Iſrael ſi in uijs meis ambulaſſet, pro nihilo forſitan inimicos eorum humiliaſſem, & ſup tribulãtes eos miſiſſem manũ meã. Preterea in prouerbijs eſt dictũ: Vir obediẽs cõſequet̃ uictoriã. Porro præſtãtiſſima uictoria illa eſt, qua ſpiritales proſternuntur nequitiæ, caro inimica ſpiritui, & utricꝫ diabolus, a qbus uinci pnicioſiſſimum qdẽ eſt. Cæterꝝ hos etiã facile ſubiugabimus, ſi obediẽtiæ ſanctæ armis muniti fuerimus. Diſcant nunc reges terræ, cui & ipſi parere debeant. Regni ſtabilimentũ eſt obſeruatio mandatorꝝ dei. Sic em̃ ait dñs ad Heroboam: Si audieris oĩa q̃ pcepero tibi, & ambulaueris ĩ uijs meis, & feceris q̃d rectũ ẽ corã me, cuſtodiẽs mãdata mea et pcepta mea, ſicut fecit Dauid ſeru9 me9, ero tecũ et ædificabo tibi domũ fidelẽ, quõ ædificaui Dauid domũ, et tradã tibi Iſrael. Ad Iehu q̃cꝫ regẽ Iſrael locutus ẽ: Quia ſtudioſe egiſti quod rectũ erat, & placebat in oculis meis: & omnia quæ erant in corde meo feciſti contra domum Achab, filij tui uſcꝫ ad quartam generationem ſedebunt ſuper thronum Iſrael. Magis tamen neceſſarium eſt hominis regnum, noſſe ſe ipſum regere, & animi motibus cum ratione imperare. Nec mirꝝ ꝙ obediẽtiæ merito regna cõſeruẽtur, quãdoqdem nihil eſt, quod obediẽtium precibus denegetur. In pſalmo legimus: Moyſes & Aaron in ſacerdotibus eius, & Samuel inter eos qui inuocant nomẽ eius inuocabãt dñm, & ipſe exaudiebat eos: in columna nubis loquebat̃ ad eos. Quare aũt hæc, cõtinuo ſubiũxit: Cuſto- Pſal.80 Prouer.22 3.Reg.11 4.Reg.10 Pſal.98

diebant teſtimonia eius, & præceptum quod dedit illis.
Eadem Ioannis apoſtoli ſententia eſt in epiſtola dicentis:
1.ohan.3 Quicqd petierimus, accipiemus ab eo, qm̃ mandata eius
cuſtodimus, & ea quę ſunt placita coram eo, facimus. Obe
dĩetia poſtremo facit, ut inter amicos & diſcipulos Chriſti
cenſeri mereamur, poſtea tandem cum Chriſto quoq; bea
Ioan.15 ti futuri. Vos, inquit, amici mei eſtis, ſi feceritis quæ præ-
Ioan.8 cipio uobis. Alibi aũt ait: Si manſeritis in ſermone meo,
Matt.15 uere diſcipuli mei eritis. Vis audire maius his? Quicunq;
fecerit uolũtatem patris mei qui in cœlis eſt, ipſe meus fra
ter & ſoror & mater eſt. Ad beatitudinis autem promiſſi-
onem pertinet, quod in Hieremia clamans ait: Audite uo-
Hiere.7. cem meam, & ero uobis deus, & uos eritis mihi populus:
& ambulate in uia quam mandaui uobis, ut bene ſit uo-
bis. Hoc apertius diſcimus in euangelio, dicẽte ſaluatore:
Ioan.8 Si quis ſermonem meum ſeruauerit, mortẽ non uidebit in
æternum. Et iterũ: Oues meæ, inqt, uocẽ meam audiunt,
Ioan.10 & ego cognoſco eas, & ſequuntur me, & ego uitam æter-
nam do eis, & non peribunt in ęternum, & non rapiet eas
quiſq; de manu mea. Cauillabitur aliquis & dicet: Deo &
Chriſto obediẽtibus talia promittunt, non his qui epiſco-
pis uel ſibi præfectis parent. Audiat ergo ipſum dñm ad
Luc.10 illos quibus eccleſiam commẽdabat dicẽtem: Qui uos au
dit, me audit: & q uos ſpernit, me ſpernit: qui aũt me ſper-
nit, ſpernit eum qui miſit me. Deo igitur patri te o mona-
che obediſſe exiſtima, cum ſeniori tuo obedieris: & bono
rum quæ hactenus dicta ſunt, te compotem fore ſpera, ſe-
curitatis, pacis, iuſtitiæ, longeuitatis, uictoriæ, regni, exau
ditionis, cum Chriſto amoris, in deo beatitudinis.

De inobedientiæ pena. Cap. XII.

ET cum tot bona obediẽtium ſint, haud dubium, qn
totidem mala eorum, qui obedire contemnunt, ha-
beantur. Ex his aliqua nunc breuiter perſtringenda
ſunt, quo diligentius ad obedientiæ opus accingamur, cũ
cognouerimus q̃ acerbe cõtumacium atq; proteruorũ ino
Gen.3 bediẽtia plectat. De illis qui mandata dei contempſerunt,
primi Adam & Eua de paradiſo eiecti, laboribus, miſe-
rijs, morti ſubduntur; non ſolum ipſi, ſed etiam omis cor-

poſteritas penitus periſſet, niſi pro illorum inobedientia Chriſti ſaluatoris obedictia ſatisfeciſſet. Iſraelitico populo exitio fugere gẽtes, quas dño deleri iubẽte, ipſi p inobedietiã reſeruarant, neq; ut iuſſi fuerunt interfecerant. Regnum Iudeæ a Saul ad aliam transfertur domum, quia contra mandatum dñi Agago Amalechitarum regi capto pepercit: mox enim ipſo a Paleſtinis uicto atq; interempto Dauid dñi iuſſu rex creatus eſt. Propheta miſſus in Bethel ut aduerſa denunciaret domui Hieroboam: & anteq; hieroſolymam rediſſet, ne quid guſtaret iuſſus, comedit & bibit: cũq; iter ſuum arripuiſſet, a leone oppreſſus in uia ſuffocatur, dicẽte dño: Quoniã non obediſti ſermoni meo, non infereris in ſepulchrum patrum tuorum. Anathemate interdictum fuerat, ne quis hiericuntẽ ſolo æquatam rurſum erigeret. Ahiel de Bethel qnoniam id præſumpſit, una cum liberis repẽtina morte ſublatus eſt. In Aſſyrios qui Samariæ reſederãt, leonum feritas graſſabatur, quia deum Iſrael contempſerant. Idcirco in Eſaia dicitur: Vę qui cõtradicit factori ſuo. Et in euangelio ipſe factor noſter ac dñs: Qui ſpernit me, & non recipit uerba mea, habet qui iudicet eum, hoc eſt condemnet: iuxta illud, linguis ſuis doloſe agebant, iudica illos deus: & in multis aliis ſcripturæ locis iudicare poſitum eſt pro damnare. Sedechias etiam quẽ Nabuchodonoſor uictis hieroſolymis regẽ conſtituerat, domino non obediuit, neq; ſerui eius, neq; populus terræ, & a rege quoq; defecit: ob hoc Chaldæi capta urbe, ipſoq; cũ ſuis cõphẽſo & ad regẽ perducto, liberos eius trucidarũt, & ipſi oculos eruerunt, atq; cathenis uinctũ Babylonẽ una cum reliquis omnibus abduxerunt: tantæ illi calamitati fuit, domini monitis non obediſſe. Cæterum non minoris criminis reus eſt, qui non paret illis, qui a deo deſtinantur uel conſtituuntur, ut inſtruant nos aliquid ac doceant, ſiue ut præſint nobis atq; imperent. Hi ſunt primo angelici de cœlo ſpiritus: deinde pontifices, prophetæ, principes, genitores, mariti, & omnes qui uel publico uel priuato iure præferunt atq; pſtant. Angelis non obediuit uxor Loth, cũ de Sodomis fugerẽt: admonita eñ ne poſt ſe reſpiceret, reſpexit et cõuerſa ẽ i ſtatuã ſalis, nõ q ipa ſapiẽs eſſet (ſal eñ

Iudic. 2 / 3 — 1. Reg. 15 — 1. Reg. 31 — 3. Reg. 13 — 3. Reg. 16 — 4. Reg. 17 — Eſai. 45 — Ioan. 12 — Hier. 37 — Geñ. 19

pictiam deſignat)ſed q̃ alijs ad cauendũ inobedictiæ uiſũ ſapiẽtiam miniſtraret,ſuo caſu oẽs deterrendo. Pontifici aũt & principi dicto audientes non fuere illi, quos ulciſci uoles dñs ait. Separeẽ omnis multitudo a tabernaculis
Num.16 Choræ,Dathan & Abyron,qm̃ uocati a Moyſe & Aaron rñderunt non uenimus: tunc illi uiui,terræ hiatu abſorpti
Deut.17 ſunt. In lege quoq; q uoluerit exequi ſacerdotis imperiũ,
Matt.18 morte affici iubet. Et in euangelio non acquieſcẽs iuſſis ec
Matt.10 cleſiæ pro ethnico habẽdus eſt & publicano. Apoſtolis itẽ præcipit dñs,dicens: Quicunq; non receperit uos,neq; audierit ſermones ueſtros, exeuntes foras de domo uel ciuitate,excutite puluerẽ de pedibus ueſtris. Amen dico uobis, tolerabilius erit terræ Sodomoꝝ & Gomortheoꝝ ĩ die iudicij q̃ illi ciuitati. Hi quippe q prædicationes audierunt, miracula uiderunt, religionẽ receperunt, ſi carni magis q̃ ſpiritui obſequẽtes fuerint,grauius punient̃,q̃ illi q́bus nõ eſt p̃dicatum. Prophetis etiã uł doctoribus probatis ac ſanctis,qui nos recte atq; fideliter inſtruunt,nolle obedire dã
3.Reg.20 nabile eſt.Quendã dũ iter ageret,& prophetæ iubẽti uulnus infligere recuſaret, protinus leonis morſibus pereptũ legimus:quod futuꝝ ipſe propheta docuerat, dicẽs:Quia
2. Para.24 noluiſti audire uocẽ domini, ecce recedes, & percutiet te leo. Ad Ioam regem & populũ Iuda,qa poſt gẽtilium ritũ conuerſi fuerant,mittebat dñs prophetas,ut reuerterẽt̃: tm̃ aũt abfuit ut obedirent,ut etiam ad ſe miſſis necẽ inferrẽt. Etem̃ Zachariã Ioiadæ ſacerdotis filium prophetantẽ lapidibus in atrio tẽpli obruerũt, rege ipſo iubẽte. Sed nõ multo poſt maxima pars illorum in prælio a Syris proſtrata,et
2.Para.25 rex a ſeruis ſuis domi intereptus pœnas dedere. Amaſias rex Iuda cum obediuiſt prophetæ, de hoſtibus triũphauit: cũ obedire noluit, uictus eſt. Deinde ſuoꝝ etiam inſidijs exceptus atq; p̃eptus. Et nos profecto ſi noſtris prophetis id eſt diuini uerbi præceptoribus non paruerimus, deo ulciſcente perire neceſſe erit: & iſti q nunc noſtræ ſalutis cõ
Matth.11 ſultores ſunt,in die iudicij erũt accuſatores. Cecinimus uobis dicent,& non ſaltaſtis,lamẽtauimus & nõ planxiſtis: neq; uirtutis exhortatiões admittẽdo, neq; poſt pctm̃ pœnitẽtiã ſuſcipiẽdo. Dñis p̃terea ſiue p̃fectis nõ iniqua iubentibus obtẽperare nolle pnicioſum eſt. Saul regis filius

Ionatas neſcius regij edicti, quo cautū erat, ne qs prius ali gd guſtaret, q̃ cum inimicis confligeret, de fauo mellis ca ſu repto comedit: & cū ob hoc regi de euētu belli conſulēti dn̄s nō daret rn̄ſum, Ionathas morti addicit, ſed qm̄ igno ratiōe excuſabat, pplo intercedēte liberatus ē. Quod ſi etiā ignorāter peccāti iraſcit deus, quāto magis ei, q ſciēs pru dēſq; delinqt, & p̄ſidū ſuorꝝ cōtumaciter ſpernit impia? Spernēda tn̄ ſunt, ſi impia fuerint, ſicuti fuere Pharaonis re gis, cū obſtetricibus imponeret, ut hebræarꝝ mulierꝝ maſ culos fœtus inter obſtetricādum p̄focarēt, qbus (ut ait ſcri ptura) qm̄ regi non paruerunt, bn̄fecit dn̄s. Cū em̄ illicita iubētur, tunc deo, non hominibus erit obediēdum. Parēti bus quoq; non inhoneſta imperantibus obſequm obediē tiamq; denegare, mortiferꝝ habetur: iubēte lege: Filum cō tumacem, proteruum, monita patris & matris non audiē tem, lapidibus obrui. Ad hæc ſi longitudo uitæ promittit reuerenti patrem ac matrē, nonne mors manet illum, qui per inobediētiam parētes offendit? Vnde Salomon in pro uerbijs ait: Qui affligit patrem & fugit matrem, ignomi nioſus erit & infelix. Vxor etiam ſi mariti iuſſionibus nō indignis renuerit obtēperare, peccabit. Cui a domino eſt dictum: Sub uiri poteſtate eris, & ipſe dominabitur tui. Hoc Paulus ap'ls affirmat ad Corinthios, dicēs: Omnis uiri caput Chriſtus eſt: caput aūt mulieris, uir. Et ad Epheſios: Mulieres uiris ſuis ſint ſicut dn̄o. Et ad Coloſſenſes: Mu lieres ſubditæ eſtote uiris ſubditę, ſicut oportet in dn̄o. Idē aſtruit ipſe apoſtolorꝝ princeps Petrus: Et mulieres, inqt, ſubditæ ſint uiris ſuis. Certe non aliam ob cauſam ab Aſue ro Perſarum rege Vaſthim repudiatam legimus, niſi quia per internunciosab illo uocata uenire contempſit: & hoc quidē egit ille ſapiētum conſilium ſecutus: ut oēs mulieres diſcant deferre honorē uiris, & non minus obediētiā q̃ fi dē p̄ſtare. Quod ſi omniū de qbus locuti ſumus, iuſſioni ac mandatis nos parere atq; obſequi diuina lex iubet: pro fecto q illis non obedierit, ne deo qdē obediſſe conuincet. Et cū dictum ſit: Si uis ad uitā ingredi, ſerua mandata: nō ne obedientiā minus ſeruans ingredietur ad mortē, & uitæ

[Margin: 1. Reg. 14 — Exo. 1 — Deu. 21 — Prouer. 19 — Gn̄. 3 — 1. Corin. 7 — Ephe. 5 — Coloſ. 3 — 1. Pet. 3 — Heſter. 1]

expers in interitũ corruet ſempiternũ? Quid ẽ em̃ q̃d pſal.
Pſal. 118 in feruore ſpũs dñm affatur & ait. Maledicti q declinãt a
mandatis tuis: niſi quia a mandato declinantes cũ illis futu
ri ſint, qbus dicet̃: Ite maledicti in ignẽ æternum, qui para
tus eſt diabolo & angelis eius? Cũq; dicat dñs: Obedictiã
uolo & non ſacrificium: quid quæſo prodeſt hoſtias orati
oneſq; offerre, & ei quẽ laudas, quem deprecaris, cui ſup-
Lucæ, 12 plicas, obedire nolle? Iure igit̃ ac merito ſeruus ille qui co-
gnouit uoluntatẽ domini ſui, & non ſe præparauit, & nõ
fecit ſecundũ uoluntatẽ eius, plagis uapulabit multis: mul
tis non ad numerũ referẽ, qui infinitus eſt in inferno, ſed ad
plagarum grauitatẽ, qua ſola inter ſe differunt pœne dam-
natorum, ut q magis peccauit, acrius torqueat̃. Non ſolũ
igit̃ pœnis æternis, uerũetiam amariſſimis afficiẽtur & illi
qui cognouerunt, & non obedierunt. Porro ut omnia ma-
la quæ cõtumacibus propoſita ſunt effugiamus, & ſimul
bona conſequamur ſempiterna. Chriſtus dñs ut in omni-
bus, ita & hac in parte nobis imitandus eſt. Ipſe ad patrẽ:
Mat. 26 Non ſicut ego uolo, inquit, ſed ſicut tu. Et alibi: *Sicut man-*
Ioan, 14 datũ dedit mihi pater, ſic facio. Chriſtus itaq; dñs noſter fa
ctus eſt obediẽs uſq; ad mortẽ, mortem aũt crucis: propter
quod & deus exaltauit illum. Si ergo cum Chriſto exaltari
cupimus in gloria, cum Chriſto prius proſternamur in hu
militate, deo ante omnia obediẽdo, deinde hominibus il-
lis, quorũ iuſſa exequentes domino ſeruimus. Illorũ uolun
tatem noſtræ uoluntati ſemper præferamus.

¶ De patientia calumniæ. Ca. XIII

PRofecto ſi humiles, ſi obedientes fuerimus, erimus
etiam in omnibus patiẽtes. Nihil erit q̃d illius turba-
re mentẽ poterit, qui ſe totum diuinæ ſubdiderit uo-
luntati. Nõ igitur incongruum erit, ſi nunc de patiẽtiæ uir-
tute uerba fecerimus. Patientia eſt animi quædam conſtã
tia, quam nec iniuriæ irritare, nec incommoda queunt frã
gere. Patiẽtia ſemper iũcta fortitudini eſt, ita ut mutua in-
ter ſe ope cõnexæ & iniurias quidẽ ſubmiſſe ferant, & ad-
uerſa alacriter tolerent. Hoc totum aũt qualecunq; ſit, uni
nunc concedamus patientiæ, quandoq̃dem tam hominũ
iniurias, q̃ caſus aduerſos pati dicimur, cũ acciderint. Pri-

mũ igiť ut in oibus patiẽtiã conſeruemus, meminerimus, nullũ omnino ea in re malũ eſſe, qua nõ offendiť animus noſter. Quid eſt aũt q̃ ille offendi queat, præter pctm̃? Solũ ergo pctm̃ cauendũ nobis erit, quia malũ eſt. Cætera quæcunq; cõtigerint, æquo animo ferenda, quia nec bona, nec mala ſunt, ſed inter bonum malũq; media. Quibus ſi applicueris uirtutẽ, bona erunt: ſin uitium, mala quidẽ. Veluti aquæ potus cum uinũ additur, ſapit: cũ uenenũ, interimit. Ita ſane aduerſis rebus quoties animi patientiam accõmodauerimus, non ſolum nõ nocebunt, ſed etiã prodeerunt, ita ut materiam nobis ſuppeditent ſperandæ beatitatis. Apoſtolica quippe ſentẽtia eſt: per multas tribulatiões oportere nos introire in regnũ dei. In pſalmo quoq; patiẽtibus diciť: Surgite poſtq̃ ſederitis, q mãducatis panẽ doloris. Breue eſt quod patimur, ęternũ quod ſperamus. Ideo Eccleſiaſticus ait: Vſq; ad tẽpus ſuſtinebit patiens, & poſtea redditio iucunditatis. Et apoſtolus: Exiſtimo, inq̃t, q non ſint cõdignæ paſſiões huius tẽporis ad futurã gloriã, q̃ reuelabitur in nobis. Quamobrẽ idẽ exclamat et ait: Quis nos ſeparabit a charitate Chriſti? tribulatio, an anguſtia, an fames, an nuditas, an periculum, an perſecutio, an gladius. Patiẽter ille qdẽ talia pertulit pro Chriſti nomine, nunc cũ Chriſto bonis fruitur ſempiternis. Quid ergo tam graue, tã triſte atq; acerbum eſſe poteſt, quod non ſit libenter ſubeundum propoſito tanto præmio? Si perſecutione inquietaris, audi dominum dicentem: Beati q perſecutionẽ patiuntur propter iuſtitiam. Si uerbis petulantibus laceſſeris. Beati eſtis, inquit, cum maledixerint uobis homines, & perſecuti uos fuerint, & dixerint omne malum aduerſum uos mentientes propter me, gaudete & exultate, quoniam merces ueſtra copioſa eſt in cœlis. In perferendis igitur calumnijs, imitemur Moyſi manſuetudinem, pro illis a quibus procaciter iactatus fuerat, ſollicitus orauit: precibuſque eius annuens dominus Mariam quæ de illo immodeſtius oblocuta fuerat, lepra exulceratam ſanitati reſtituit. Imitemur Saulis æquanimitatẽ, qui iam rex creatus cũ ab inuidis probro afficereť, diſſimulauit ſe audire, & ſtipatores ſuos qui ulciſci uolebant iniu

[Margin: Act. 14 | Pſal. 126 | Eccl. 1 | Rom. 8 | Ibidem. | Matt. 5 | Moyſes Num. 12 | 1. Re. 10. 11 Saul. | 2. Reg. 16]

riã, prohibuit qdẽ, abſtinuitq; uindicta. Imitemur & Dauidis humilitatẽ, q Semeim non modo maledictis, uerũetiã lapidũ ictu ſe prouocantẽ lædi uetuit, atq; inoffenſum dimiſit. Cũ eñ filij Abſolonis ꝑmerẽt ſeditiõe. Forte, inqt, reſpiciet dñs afflictionẽ meam, & reddet mihi bonũ pro
Tobiæ. 3 maledictione hac. Imitemur et Sarã Raguelis filiã, q̃ qm̃ anteq̃ ducta eſſet, ſeptẽ maritos amiſerat, ab ancillis interfectrix uirorꝫ ſuorꝫ iniq; compellabat̃: earꝫ tñ petulantiã tacita ſuſtinuit, tm̃ dominum precata, uti ſe iſta contume lia liberaret, exaudita octauo uiro deſponſatur, Tobiæ iuniori dominoq; fauẽte cũ illo feliciter uixit. Tu quoq; bea tus eris, & preces tui ad aures domini ſabaoth peruenient,
Pſal. 37 ſi cum pſalmiſta dicere poteris: Qui inquirebant mala mi hi locuti ſunt uanitates, & dolos tota die meditabant̃: ego aũt tanq̃ ſurdus nõ audiebã, & ſicut mutus nõ aperiẽs os ſuum, & factus ſum ſicut homo non audiẽs & non habẽs in ore ſuo redargutiones: quoniam in te domine ſperaui, tu exaudies me domine deus meus. Sic certe exaudita eſt
Matt. 15 Chananæa mulier pro filia ſupplicans, quando canibus comparata humili reſpõſo intimam cordis patientiam indicauit.

¶ De patientia perſecutionis. Ca. XIIII

2. Timo. 3 PAuli apoſtoli, in quo Chriſtus loq̃batur, ſentẽtia ẽ: Omnes qui pie uolunt uiuere in Chriſto Ieſu, perſecutionẽ patiẽtur. Quid de aliorum inuidia q̃rimur, ſi ea ipſa teſtis eſt noſtræ in deum pietatis ac religionis? Dñs noſter Ieſus Chriſtus malorum inuidiam paſſus eſt. Cum ab hominibus expelleret immundos ſpiritus, dixerunt: In
Matt. 12 Beelzebub eijcit dæmonia. Idẽ ſola uerbi uirtute morbos
Ioan. 9 curat, mortuos ſuſcitat, & aiunt: Non eſt hic homo a deo q ſabbatum non cuſtodit. Si ergo pro benefactis male audit iuſtus & innocẽs dominus, quare cum detractationes acci
Iohan. 15 pit, iraſcitur peccator ſeruus? Ille apoſtolis ſuis dicebat: Si mundus uos odit, ſcitote quia me priorem uobis odio habuit: ſi de mundo fuiſſetis, mundus quod ſuum erat, diligeret: quia uero de mundo non eſtis, ſed ego elegi uos de mundo, propterea odit uos mundus. Quoties ergo patimur quæ in carne paſſus eſt dei filius, quæ paſſi ſunt electi

ſerui eius, ęquo anīo toleremus. Nō eſt ſeruus maior dño: aut fateamur nos, q multorꝛ criminũ conſcij ſumus, indignos eſſe iniuria, & illũ dignũ q peccatũ nō fecit: uel illos qui ſpũſctō repleti erãt, & tamē infeſtationibus impiorũ hoim carere nō poterant. Quod certe fateri nemo, niſi ſtultiſſimus fuerit, poteſt. Dñs igitur oim innocētiſſimus, oim optimus, falſis criminatiōibus circũuenit̃ & tacet, accuſat̃ & nihil reſpondet, ab hoībus dijudicat̃ hoīm angelorũqꝫ conditor atqꝫ dñator, & ſuſtinet. Nos uero in peccatis geniti, in uanitatibus enutriti, nos inquã oībus iniurijs digni, etiã ad leues offenſas excãdeſcimus, ringimur, furore replemur. Quod ſi paulo diligētius conſcientiã nr̃am examinabimus, inueniemus, nihil mali nobis nō iure ac merito accidere. Nam licet illũ a q̃ accepimus iniuriã nunqꝫ offenderimus, offendimus tamē deũ in multis. Ideo quicquid etiã ab illis quos nō lęſimus patimur: ex iuſto dei iudicio prouenire ſciamus, feramuſqꝫ molliter ac modeſte: iuxta illud Micheæ prophetæ: Iram dñi portabo, qm̃ peccaui ei, donec cauſam meã iudicet, & faciat iudiciũ meũ, & educet me in lucē, & uidebo iuſtitiã eius. Iram ergo domini perq̃ humiliter toleremus, quia peccauimus: tũc aũt ab eo ſperemus lucē, cum ꝑ peccatorꝫ pœnitentiã iratum placauerimus. Neqꝫ em̃ aliter egit latro in cruce, cũ fateretur iuſte ſe pati & digna factis recipere, & conuerſus ad ſaluatorē clamaret: Memento mei dñe cum ueneris in regnũ tuũ. Ob quã tolerantiæ ſubiectionē meruit & ipſe inuitari ad lucem, dño reſpondēte: Hodie mecũ eris in paradiſo. Tunc oĩs pœna illa delinquentis uerſa eſt in gloriã pœnitētis, cum ſe pœna dignũ diceret, ſeqꝫ illi cui peccauerat cōmendaret. Porro qñ inimici inuidia uitę tuę inſidiat̃ propone tibi illã erga Saulē regē Dauidis patientiã. Sępius ab ipſo ad necē petitus fugiēdo declinabat periculũ. Bis qdem potuit capitalē inimicũ ſua interimere manu, ſed noluit. Qua cōſtantia digniſſimus uiſus eſt, q ei in regno ſuccederet. Vnde confidēter poſtea locutus eſt: Si reddidi retribuentibus mihi mala, decidã merito ab inimicis meis inanis. Et iterũ: Cum ijs qui oderũt pacē, eram pacificus. Hoc plane patientiæ genus cōmendatũ eſt nobis in euangelio,

Micheæ. 7

Dauid

Pſal. 7

Pſal. 119

Math.5 dn̄o dicēte: Diligite inimicos uōs, benefacite ījs q oderūt uos, & orate pro pſequētibus & calūniātibus uos, ut ſitis filij prīs ueſtri, q in cœlis eſt. Qui ergo parū patiēs fuerit, q odientē nō dilexerit, q deniq; pro iniuria bn̄ficiū beniuolentiáq; nō reddiderit, prīs cœleſtis filius eſſe nō poterit. Ille ſolē ſuū oriri facit ſup bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos, ut doceat te oēs diligere, neminē lædere, nullā appetere uindictā cū offenſus fueris, ſed potius offenſa te dignū iudicare. Hęc hūilitatis, hæc patiētiæ uirtus eſt. Virtus aūt (ut aplō placet) in infirmitate pficitur. Vbi exerceres patiētiæ uirtutē, ſi nemo eſſet q aduerſaret, qui inuideret, qui hoſtiliter infeſtaret? Ob hoc igitur etiā malos eē pmittit deus, ut p eos boni exerceant, & ad pfectionē uitæ perueniāt, odia ho͂m nō uindicando, ſed ſuſtinendo.

¶ De patientia ingratitudinis, percuſſionis, et bonorum ablationis. Caput XV.

SEd ab illis, inquies, quibus imprimis obſecutus ſum, in q̄s beneficia plurima cōtuli, patior iniuriā: & quos mihi ſemp amiciſſimos fore ſperabā, eorū odia ſuſtineo, magiſq; me angit ipſorꝫ ingratitudo q̄ offenſa. At etiam Chriſtus dn̄s tuus q̄s uenerat ſaluare, ab ījs paſſus ē necem. Chriſti q̄q; apl̄i, quibus uiā ueritatis mōſtrabāt, ut credēdo btītudinē cōſequerent, ab illis ludibria, uerbera, mortem ſuſtinuere. Vis tu nō amittere bonū q̄d feceris? æquo anīo feras et ingratos: magiſq; tibi proderit patiētia tua, q̄ nocebit illorꝫ pfidia. Ad hæc ſi etiā uerberibus afficeris, ſi opibus exueris, ſi torqueris & ad mortem poſceris, talia ſancti martyres ppeſſi ſunt, talia pro nobis dn̄s & ſaluator noſter non inuitus tolerauit. Deniq; nullus unq̄ ſctōrꝫ uindictā appetijt, ſed oēs pro malo bonū reddere ſemp conati ſunt. Vir dei in Bethel manū Hieroboami regis aduer-
3.Reg.13 ſum ſe indigne extentam, atq; ideo ſtatim arefactam, fuſis pro illo precibus reſtituit ſanitati. Stephanus pro illis a
Stephanus quibus lapidabatur orauit, ſicut & pro ſuis crucifixoribus
Act.6,et 7 dominus, ne illis imputaretur ad peccatum, quod ignorāter commiſiſſent. Iubemur præterea maxillam noſtram alapa percutientibus & alteram offerre, ut ſemper parati ſi

mus pro ueritate, pro iuſtitia, pro noīe domini Ieſu plura pati ꝗ̄ patimur. Alapa ille a ſeruo percuſſus non repercuſſit, ſed humili reſponſo ruborem iniecit percuſſori, arguens atq; conuincens ꝙ percuſſerit innocentem. Apoſtolus Corinthiorum tolerantiam laudat, dicens: libenter ſuffertis inſipientes, cum ſitis ipſi ſapientes. Suſtinetis enim ſi quis uos in ſeruitutem redigit, ſi quis deuorat, ſi quis accipit, ſi quis extollitur, ſi quis in faciem uos cædit: utq; illi magis in propoſito confirmentur ſuarum paſſionum cathalogum contexit dicens, exercitum ſe fatigatumq; fuiſſe in laboribus plurimis, in carceribus abundantius, in plagis ſupra modum, in motibus frequenter. A Iudæis, inquit, quinquies quadragenas una minus accepi, ter uirgis cæſus ſum, ſemel lapidatus ſum, ter naufragium feci, nocte ac die in profundo maris fui, in itineribus ſæpe, periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex gentibus, periculis in ciuitate, periculis in ſolitudine, periculis in mari, periculis in falſis fratribus, in labore & erumna, in uigilijs multis, in fame & ſiti, in ieiunijs multis, in frigore & nuditate. Quod ſi uas electionis tanta ac talia pertulerit, quid indignatur uas iræ, ſi quid eiuſmodi ſibi accidat? Quando tibi prædia & opes auferuntur, dominici præcepti recordare: Qui uult, inquit, tecum in iudicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium: hoc eſt, paratus eſto plura potius perdere ad conſeruandam animi patientiam, quam ad infringendam altercationibus deſeuire. Eundem ſenſum habet quod in Luca dicitur: Qui aufert quæ tua ſunt, ne repetas: ne forte repetendo & raptorē irrites, & tuam in domino conturbes quietem. Patientia enim pauperum (ut in pſalmo habetur) non peribit in fine. Si tamen ſine lite reparari res poterit, non prohiberis exigere, imo debes, nō tam tua ꝙ̄ eius qui rapuit cauſa: ne uidelicet ille alienum iniuſte poſſidendo pereat. Nam & Tobias in deum pientiſſimus pecuniā ſub chirographo creditā a Gabelo exegit: neq; opus reprehendi poteſt, quod Raphaele angelo adiuuāte pactum fuiſſe conſtat. Tunc igitur nō erit rem ablatam

Ieſus Chriſtus. Luc. 23 Ioan. 18 2. Cor. 11 Paulus. Matth. 5 Luc. 6 Pſal. 9 Tobiæ. 9

repetendi locus,cũ p iram delinquẽdi imminet periculum
Cũ hoc cõtigerit,tam lente ferendũ erit damnũ q̃ ſuũ intu-
4.Reg.20 lit Ezechias Hieroſymarũ multę ſanctitat's rex.Cũ eñ per
Eſa.39 prophetã didiciſſet,oẽm gazã quã legatis regis Babyloni
orũ gloriabũdus oſtẽtauerat,ad Babylonios q̃q; transferẽ-
dam,nõ eſt anĩo turbatus,nec triſtitia deiectus, ſed uolun
tati dñi nihil refragatus. Bonus, inquit, ſermo dñi, ſit tm̃
pax et ueritas in diebus meis.Quid tu tandẽ queris opes
tibi ereptas, quas Chriſtus dñs aplis ſuis interdixit? quas
plurimi ut liberius expeditiuſq; deo ſeruirent,ſponte abie
cerunt? Lætare potius oblatam tibi occaſionẽ uitæ perfe-
Matth.19 ctioris ineundæ,dicente dño: Si uis perfectus eſſe, uende
oĩa quæ habes, & da pauperibus, & ueni ſequere me.
Lætare q tibi impedimẽta ſublata ſint ſequendi illũ,qui
ſequentibus ſe non terrenas opes largitur,ſed cœleſtes: nõ
Pſal.36 fragiles,ſed æternas.Crede igitur prophetæ dicenti: Meli-
us eſt modicũ iuſto ſuper diuitias peccatorũ multas.

De patientia morbi et aduerſitatum. Ca. XVI.

SIqua præterea corporis ægritudine laboras,& morbo uehemẽter afficeris,caue ne per impatientiã deũ offendas,& grauius animo ægrotare incipias q̃ corpore. Corpus hoïs fictile uas eſt,corruptioni obnoxium, ſolutioni proximũ,morti ſemper opportunũ:quod etiam ſi nulla aduerſa infeſtat ualitudo,ſenilis tamẽ ætas carpendo conſumit. Theſaurus aũt in uaſe iſto fragili animus eſt,quem nulla uis poteſt offendere præter peccatũ. Peccas autem, ſi morbi moleſtiã fers impatienter. Quæ igitur demẽtia eſt, cum corpus languore torquetur,committere ut etiam animus impatientiæ peſte lædatur? Gratias deo age æger,gratias age ſanus,& tolerantiæ merito ad æternã peruenies ſalutem,ubi nec morbos ultra timebis,nec mortẽ. Hæc ſunt
Iob. illa duplicia,quæ accepiſſe Iob memoratur poſt humiliter
toleratas erumnas. Cum eñ ditiſſimus inter municipes ſu
os fortunatiſſimuſq; eſſet,amiſit ſimul facultates,iumenta
ſeruos,liberos,oïm in ſuo corpore membrorũ ſanitatẽ, &
tamen nihil interea ſtultum de ore eius prodijt: ſed Si bona
inquit, de manu dñi accepimus, mala quare non toleremus? dñs dedit,dñs abſtulit: ſicut dño placuit,ita factum

eſt: ſit nomẽ dñi benedictũ. Tobias inter oẽs, qui de Samaria in Aſſyriã tranſlati fuerant, pietate notus, caſu cæcus efficitur: ſed qui melius animo q̃ oculis cernebat, non fuit ideo tardior in propoſito uirtutis, ſed feructior. Oculis captus gratias egit deo, fideliterq; ei ſeruiens, ut antea fecerat, nihil commiſit, quo ea calamitas ipſi grauis eſſe uideretur. Fleſſe uero & oraſſe fertur Ezechias, nõ tamen ob ægritudinẽ in qua erat, ſed propter mortẽ quã formidabat, incertus de dei iudicio. Neq; em̃ ante dicitur contriſtatus q̃ audiſſet: Diſpone domui tuæ, quia morte morieris tu, & non uiues. Præterea q̃ paruo nocumẽto ſint hoĩ morbus & inopia, Lazari mendici ulceribus pleni exitus probauit: exiguo temporis momẽto miſer fuit, ſi miſer dici debet qui non peccat, ſed mox a corpore ſecedens ab angelis tranſlatus eſt ad æternæ felicitatis locum, omni prorſus liber moleſtia, repletuſq; lætitia ineffabiliũ bonoꝝ. Quicquid ergo nobis ad beatitudinẽ tranſituris non uidetur uiam impedire, tolerabile eſt, & iuſtæ quęrelæ cauſam dum uirtuti nihil officit, excludit. Ad illa ueniamus, quæ falſo fortuita mala nuncupantur, cum nihil ſit quod non prouidentia diuina contingat. Ea ſunt terræ mariſq; pericula, proſcriptiones, exilia, carceres, tormẽta, cædes, incendia, cæteraq; id genus multa. Quæ ut fortiter perferantur, primo ſciendũ aduerſa quæq; in hac uita neceſſario euenire, & tam bonis q̃ malis eſſe cõmunia: ſed iuſtis bona eſſe, iniuſtis uero mala: ſi modo caſtigati non ſe correxerint. Porro iſtæ aduerſitatũ cauſæ ſunt. Iuſtis ideo accidunt, ut per patientiæ uirtutem maiora uereant̃ præmia, ac ne forte proſpero rerum ſucceſſu elati labant̃. Vnde colaphizatus ẽ Paulus, ne magnitudine reuelationũ extolleretur: afflicti martyres, ut cumulatius remunerarentur. Iniuſtis autẽ ob hoc triſtia contingunt, ut ad iuſtitiã reuertant̃: & ſi redire noluerint, iuſte comdemnẽtur, æterniſq; mancipent̃ ſupplitijs, quoꝝ duritia temporalibus contuſa malis, molleſcere nequiuit. Si aduerſa pateris, & ſcripturæ diuinæ fidẽ præſtas, negare non potes, q a dño diligaris. Ego quos amo, inquit, arguo & caſtigo. Teſtimoniũ igitur diuini erga te amoris habes, quoties aduerſis concuteris, quoties

Tobiæ. 2
Eſa. 38
Eſa. 38
Lazarus
Luc. 16
Paulus.
Apoca. 3

calamitatũ procellis iactaris. Fruantur ſuis delitijs luxurio ſi, tu uero dño tuo placere ſtudens aſperitatibus te exerce. Arcta eñ & anguſta uia eſt quæ ducit ad ſalutẽ, lata atque ampla quæ mittit in perditionẽ. Hinc eſt ꝙ ſanctiſſimi ho mines proſpera mũdi contẽnentes, renunciãteſqꝫ præſentibus bonis, tolerãt ſpontaneã paupertatẽ, ieiunãt, eſuriũt ſitiunt, algent, uigilãt, orant, peregrinanť, laborant, nunqꝫ conquieſcunt: ut ꝑ dura atqꝫ aſpera uictis uoluptatũ illece bris, debita uirtuti ꝑmia percipiant, & pro breui afflictio ne æternã capiãt beatitudinẽ. Corripiamur ergo a dño, ne cum hoc mũdo damnemur. Pugnemus cũ calamitatibus ut cũ uicerimus, coronemur. Nauigantiũ ars atqꝫ doctrina nõ in trãquillo, ſed in tẽpeſtate probať. Militis uirtus in certaminis diſcrimine noſciť. Chriſtianus an deũ diligat, aduerſitatibus experiť. Nec poteſt eſſe Chriſti famulus, q
Luc.14 cum illo laborioſa atqꝫ difficilia ſubire recuſarit. Qui non baiulat, inquit, crucẽ ſuã, & uenit poſt me, nõ poteſt meus eſſe diſcipulus. Et iterũ: Qui uult uenire poſt me, abneget ſemetipſm, & tollat crucẽ ſuam, et ſequať me. Eis qꝫ q in regno ipſius ad dextrã & ſiniſtrã ſuã ſedere petierãt,
Mar.16 reſpondit: Poteſtis bibere calicem, quẽ ego bibiturus ſũ? docens gloriæ ſuæ conſortẽ fieri nõ debere, qui paſſionũ ſuarum ſe nõ fecerit participem. Hæc itaqꝫ crux & hic calix ſunt ſtigmata illa dñi noſtri Ieſu Chriſti, q̃ ſe in ſuo cor
1.Cor.5 pore portare aplſ gloriabať, dicens: Vſqꝫ ad hanc horã & eſurimus & ſitimus, & nudi ſumus, & colaphis cædimur & inſtabiles ſumus, & laboramus operãtes manibus noſtris, maledicimur & benedicimus, ꝑſecutiõẽ patimur & ſuſtinemus, blaſphemamur & obſecramus: tanq̃ purgamenta huius mũdi facti ſumus, oĩm reiectamẽtũ uſqꝫ adhuc. Siqua talia tibi caſu contingãt, quæ multi pro Chri ſto ſponte ſubire ſolent, de neceſſitate fac uoluntatẽ, liben ter cuncta ſuſtinẽdo, quorꝫ patientia dño tuo te redditura
Pſal.16 ſit chariorẽ. Beatus eris ſi cũ propheta dicere poteris: Probaſti cor meũ deus, & uiſitaſti nocte: igne me examinaſti, & nõ eſt inuenta in me iniquitas: ut magis ad probationẽ tribulatio incumbat, q̃ ad correctionẽ. In illa eñ iu
Pſal.65 ſti gaudent, dicẽtes: Quoniã probaſti nos deus, igne nos

examinaſti,ſicut examinatur argentum. Et quoniã aduerſitatum patientiã ſequitur conſolatio. Tranſiuimus,inquiunt,per ignem & aquã,& eduxiſti nos in refrigerium.

Quantum proſint res aduerſæ. Ca. XVII.

PRoſunt igitur,nõ obſunt aduerſa, ſi æquo animo pferantur. Si em̃ aſſueſces ferre difficilia, q̃ facilia ſunt feres leuius. Deinde per ſapientiã aduerſitatũ pro delictis facimus ſatis: quoniã quæ per uoluptatũ blandimenta perpetrantur,per contrarij doloris tolerationem purgari debent. Et cum hoc contigerit, tunc eſt nobis dominus, ignis conflans(ut Malachias ait)& quaſi herba fullonum excoquens & emundans quicquid in nobis feculentię ſordiſcꝫ reſtabat. Ad hæc in tribulationibus ardentius ad ſupplicandũ accedimus,promptius ad exercenda pietatis ſtudia exurgimus,perſeuerantius de cœleſtibus cogitamus. Hoc teſtatur Dauid,dicens: Bonũ mihi dñe ꝙ humiliaſti me,ut diſcam iuſtificationes tuas. Denicꝫ cum calamitatibus oppreſſi obſecramus,facilius exaudimur: eodem ſancto atteſtante, cum ait: Ad dñm cum tribularer clamaui, & exaudiuit me. Quod ſi uehemẽtior ingruerit tempeſtas orandũ erit,ut uel illa liberemur,uel uires nobis ad reſiſtẽdum ſuppeditenť: ipſo dño præcipiente ac dicente: Inuoca me in die tribulationis tuæ & eruam te, & honorificabis me. Et in alio pſalmo: In tribulatione inuocaſti me, & liberaui te. Contingit præterea ut miſerijs grauati ad illius opem confugiamus, de cuius bonitate, dũ ſine his ageremus, parum recordabamur, otio tabeſcentes ac delitijs. Eſaias hoc docet,dicens: Dñe in anguſtia requiſierunt te. Et in euangelio, Geraſſeni non ante ueniſſe referuntur ad Ieſum,q̃ iacturam paſſi fuiſſent porcoꝝ. Nec filius luxurioſus prius ad patrem eſt reuerſus,q̃ dilapidatis bonis,quę ab eo acceperat,cœpit eſurire. Tunc aũt & uirtute magis pficimus, cũ cõtra caſus aduerſos luctamur. Hic em̃ ſolus cãpus eſt cõſtantiæ, fortitudinis, humilitatis exercẽdæ. In qbus dũ laboramus,cętera conſeruanť. Cum em̃ pręſentiũ rerum felicitas,plurimis ſcatere ſolita ſit uitijs,ecõtrario infelicitas ipſa cuſtos innocentiæ ſit neceſſe eſt, in his,qui

Malach.3 Pſal.118 Pſal.119 Pſal.49 Pſal.80 Eſa.26 Mar 5 Luc.15

ante infelicitatē innocētes erāt. Felicitas terrena luxuriæ mi niſtra eſt, cōtaminat & cōfundit intelligētię puritatē. Inde mens cupidinibus corrupta inter turpe & honeſtū nullū a git diſcrimē, eoq; facillime inclinat, quo malarū uolupta-tū appetitus impellit. At uero in calamitatibus anxia ſolli-citudine excuſſus animus, ignauię abijciens caliginē ſapi-entię luce incipit illuſtrari, & q̄ magis p̄mit. eo magis qui dē ad ſobrietatē rationēq; ſeſe trāffert. Tunc & fragilitatē nr̄am plenius recognoſcimus, & ſummi dei potentiā ſub limius contēplamur. Ex rebus aūt proſpere fluctibus, ple-rumq; ſupra hūanæ cōditiōis uires efferimur, & dum pla gas nō ſentimus, de ipſo oīm q̄ in mūdo accidūt plagarū

Manaſſes autore minus cogitamus. Manaſſes dū feliciter regnaret, peſſimus erat, amiſſo regno & in ſeruitutē redactus, opti-

2. Para. 33. mus euaſit. Vnde ait ſcriptura: Et cognouit Manaſſes, q̄ dn̄s ipſe eſſet deus. Nō ergo antea nouerat, q̄ malis cōpel-lentibus uires illius deſyideraſſet, quę in proſperitate con-

Hiere. 31 tēpſerat. Hoc eſt q̄d in Hieremia dicit: Caſtigaſti me dn̄e,

Paulus. & eruditus ſum. Paulus q̄q; apl̄s ante lupus rapax eccl̄iæ

Actu. 9 p̄ſecutor, poſtq̄ aūt Chriſti uoce p̄territus incidit in cæcita

Actu. 22 tem, de lupo uerſus eſt in agnū: & q aduerſus Chriſtū ſte-terat pro ſynagoga, pro Chriſto ſtare cœpit aduerſus ſyna-gogā, uim diuinitatis eius inter flagella expertus, & illum ipm̄ cōfitens, cuius cōfeſſores fuerat p̄ſecutus. Q̄d ſi tantū prodeſſe queūt aduerſa, nōne fallit, q illa in malis ponēda arbitrat. ¶ De patiētia Iob, & quare bonis accidāt mala

(Ca. 18.

VT aūt oīm p̄ſentiū tempeſtatū magnitu dinē ſuperes, q̄ta paſſus fuerit uir deo chariſſimus Iob, & q̄ ad oēm erumnarū impetū immobilis p-māſerit, ſemp tibi occurrat: et ſi multo grauiora illū leniter placiteq; ptuliſſe inuenies, pudeat te in leuioribus minus eſſe fortē. Si quā opū tuarū iacturā feceris, illi de immenſis pecudū armētorūq; gregibus nihil relictū eſt p̄ter unum ſeruū, q ab inimicis cūcta die uno direpta atq; ablata nun ciauit. Si filio orbatus es, illius filios & filias oēs unius do mus ruina ſimul extinxit. Si aduerſa laboras ualetudine, ille a plāta pedis uſq; ad uerticē capitis ulceribus totus ta-befactus; nō in lectulo, ſed in ſterquilinio ſedēs: nō molli

linteolo,ſed duriore fictilis uaſis teſta uulnerꝶ ſaniē deradebat. Non habuit amicos q̄ ſic languentem conſolaretur, ſed qui magis exaſperarent,exprobrantes ei pctā,quorum expers erat. Inſup uxor ipſa ad impatientiā urgebat,ut deo malediceret & moreret. Ille tñ in ſe firmus, & aduerſum quæcꝫ difficilia ſpūſſancti uirtute ſtabilitus,pro oībus gratias agebat deo:& nullis ærūnis,nullis doloribus,nullis obtrectantiū moleſtijs, ab ipſa quā in deū habebat charitate potuit ſeparari. In corpe miſerabiliter fracto integra pmāſit fides, & hoīem oībus miſerijs oneratū,ſola in deo ſpes ſuſtentauit. Quod ſi tanta ac talia iuſtis quocꝫ inferant ad probationē,quare cōquerit pctōr cū caſtigat ad correctionē? Verberaris q pctō res,ut de pctō doleas,de quo fortaſſe non doleres, ſi impunitus dimittereris: nō dolēdo aūt, ſanari omnino nō poſſes. Tu puniris ut reſipiſcas,pcuteris ut cōualeſcas. Ius aūt plectit, ut per patiētiam maius ſibi futuræ remunerationis meritū acqrat, & ueluti de igne aurum,ita ille de miſeriarꝶ anguſtijs purior exeat atcꝫ clarior Hic ſatis conſtat,ꝙ male cū illis agit, q nihil aduerſi patiuntur,& tñ peccare non ceſſant. Manet em̄ eos poſt breue pſentium rerꝶ ſucceſſum nuncꝙ finiēdus cruciatus & horrenda apud inferos ſupplicia. Alia etiam præſentis felicitatis infelicitatiſcꝫ ratio eſt:qm̄ dum differt in fine iudicium diſcretiocꝫ iuſtorum atcꝫ iniuſtorꝶ, interim tam proſpera ꝙ aduerſa mundi huius omnibus cōmunia ſunt: ideo & his aliquando bene, & illis male. Cæterꝶ obduratis & in ſcelere pſeuerantibus male cædit proſperitas,qa īſolētiores reddit. Iuſtū aūt necꝫ proſpera extollūt necꝫ frāgūt aduerſa i utrocꝫ rerꝶ euētu eādē ſeruat aī cōſtantiā. Sed in aduerſis ſi non melior,certe tutior efficitur. Semper enim ad delinquēdum magis prouocant,quæ ſecundo flatu feruntur.

De patientia martyrij. Ca. XIX

PORRO ad confirmandam patiētiæ uirtutē,præter ea ꝙ hactenus dicta ſunt, martyrum Chriſti uictorias atcꝫ triumphos contemplari operepretium erit. Eculei laminæ, ſartagines, fuſtigationes, omnia tormentorum genera proponebant illis, qui gentilium deos adorare nol

lent. At uero fortiſſimi fidiſſimiq; Chriſti milites, perferre, multo grauiora quàm tyrannorum impitas excogitare poterat parati erant. Promiſſis etiam ingẽtibus ad ſacrificandum ſollicitabantur opum, honorum, dignitatum, ſed qui ſuppliciorum terrificationibus non cædebant, nec pollicitationum quidem magnitudine moueri poterant. Itaq; in propoſito perſtantes, non modo imperata non fecerunt, uerũ etiam Chriſtum ſuum liberius confidentiuſq; prædicarunt palam docendo hunc quidem dei ueri eſſe filium, & idola uana non deos eſſe, ſed malorum dæmonum inuẽta: ut homines impiæ credulitatis laqueo captos, in baratrum traherent perditionis. Cũq; poſt multos corporis cruciatus ad necem damnarẽtur, finem uitę intrepidi expectabant: magiſq; timebant ne dimittantur, quàm ne occidantur. Fortiores ergo & tormentis & carnificibus & regibus fuere, dum pro iuſtitia, pro ueritate, pro deo certarent. Vicerunt ſupplicia patientia, prophana imperatorum edicta conſtanti atq; immota Chriſtiani nominis confeſſione. Deos deaſq; colere compellebanur: illi uero his contemptis Chriſtum crucifixum colendum adorandumq; eſſe aſſeuerabant. Cũ hac ſentẽtia finire, martyrij uictoria erat. Vulnera autẽ corpore excepta membrorum lacerationes, exuſtiones, fidelis militiæ inſignia exiſtimabanẽ, et inuictæ uirtutis certiſſima teſtimonia. Atq; ita Romani principes omnium potẽtiſſimi, urbium, prouinciarum, regnorum uictores, a ſolis Chriſti ſeruis & inermibus & paucis & mori uolentibus uicti ſunt. Quando ne unum quidem ex his qui conſtanter Chriſtum confitebantur in ſuam trahere ſententiam totis imperij uiribus potuerunt. Poſtremo ut omnibus pateret ipſos eſſe ſuperatos, manus dederunt his quos perſequebantur, & abiecto falſorum deorum cultu, pro quo pertinacius quàm pro finibus regni ſtabant, religionẽ Chriſti quã delere nitebantur, ſuſceperunt. Quid eſt enim aliud in ſententiam aduerſarij concedere, niſi plane ſe uictum confiteri? De ijs igitur qui totum fere terrarum orbem ſuo ſubdiderant imperio, ipſi Chriſti milites triumpharunt: non armis pugnantes, ſed patiẽtia, nõ uiribus, ſed fide: tanto iſta fidelis patiẽtiæ uirtus omni ui humana potẽtior extitit atq;

ualidior. O præſtantiſſimam pro Chriſto patiētium uirtutē. Inuictos uicerunt: totius orbis dominatoribus imperare cœperunt, dum pro Chriſti nomine nihil non ſuſtinēdū iudicant, dum illis quoq; a qbus uulnera patiunī, mederi deſyderant, dum deniq; in tenebris errantibus lumē oſtēdere ueritatis cupiunt. Qui em̄ calicē domini ꝑ patiētiam bibebant, inebriati ſunt uino charitatis, ita ut pro illis quoq; orarēt a qbus cædebantur, illis uiam ſalutis aperirēt, quoꝝ immanitate ipſi trucidabantur. Magis eis dolori erat, pſecutores ſuos errore interire, q̄ ſe illorum ſæuitia excruciari morteq; affici. Om̄ibns itaq; aduerſarioꝝ iniurijs fortior in ipſis erat dilectio. I nunc miſer & infelix homo minus ab altero offenſus, leuius læſus, iraſcere & exardeſce furore & odij ſtimulis agitatis uindictā para: ut & illum pro cuius ſalute mori debueras, perdas, & ipſemet infelicius intereas. Nolenti em̄ iuiuriam remittere, deus pctā non ignoſcit. Nunq̄ in ſanctorum martyꝝ conſortium uenire poteris, q illorum tolerantiam non fueris imitatus. Vindicari uis de inimico? & te dei manet uindicta. Ipſe q tibi ignoſcere uolēti, parabat patiētiæ coronā, iniuriam referēti debita impatientiæ ingeret ſupplicia. Amando inimicos nō ulciſcendo ad martyrij gloriam peruenitur: & is cū Chriſto regnat, qui cum Chriſto pati mauult mala q̄ reddere. Martyr es, ſi bonum reddis pro malo: ſin uero malum malo repēdis, Chriſti aduerſarius es, qui iubet & inimicos diligere. Hic nēpe glorioſiſſimus fuit martyrum triumphus pati iniuriam, & pro iniuria referre beneficiū, uitam impendere, & animas lucrari Chriſto. Videbant impij q̄ illi conſtātes eſſent in propoſito, q̄ parati ad omnia extrema ſubeunda prius, q̄ ut Chriſtum desererent, & cogitare cogebantur, nequaq̄ uanum eſſe, quod tormentoꝝ patiētia uitæq; impendio defendi cernebant, miraculoꝝ etiā magnitudine, quæ per illos fiebant commoti conuertebanī: et q paulo ante in Chriſtianos graſſati fuerant, cū Chriſtianis necari optabant. Atq; ita auctis ampliatiſq; rebus Chriſtianitas ꝑualere cœpit, infidelitas diſſolui, et euaneſcere. crux ſancta adorari, idola uana euerti, Chriſtus dn̄s excoli, diaboli poteſtas calcari. Ipſo deniq; martyꝝ ſanguine creuit

eccleſia, & effuſo cruore pinguior facta perq́; uberem emi ſit ſegetem fidelium filiorum. O beata mors, quæ mortalibus largita eſt immortalitatem, infidelibus fidem, & errãtibus ueritatem, pereuntibus ſalutem, & pro Chriſto patiẽtibus gloriam. Cui unq́; regum principumq́; terræ tantũ boni attulere opes, delitiæ, amicitię, uictoriæ, regna, imperia, quantum uni fideli martyri ſua tormenta? Petrus p crucem, Paulus per gladium, per ictus lapidum Stephanus, atq́; alij per alias corporis afflictiones, aſcenſum, ſibi ad cœlum parauerunt, & nunc omnes bonis pfruuntur æternis, nunc cum domino ſuo regnant, quia pro nomine eius mũdi aduerſa forti animo pertulerunt. Futurorum ergo bonorum ſpe erecti, etiam in tormẽtis animo gaudebãt: & cum flagellati fuiſſent apoſtoli, ibant gaudẽtes a conſpectu concilij: quoniam digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati. Ad quod ſane gaudium & nos inuitant atq́; hortant̃, uolentes & martyrij ſui habere ſocios, & gloriæ con
Iacob. 1 ſortes. Vnde Iacobus apoſtolus. Omne gaudium, inquit, exiſtimate fratres mei, cum in tentationes uarias incideritis, ſciẽtes q̃ probatio fidei ueſtræ patiẽtiam operatur: patientia aũt opus perfectum habeat, ut ſitis perfecti & integri & in nullo deficientes. Ipſe etiam apoſtolorꝝ caput Pe-
1. Pet. 4 trus: Communicãtes Chriſti paſſionibus gaudete, ut & in reuelatione gloriæ eius gaudeatis exultãtes. Vas electiõis
Rom. 5 Paulus non ſolum gaudet, ſed etiã gloriat̃. Gloriamur, inquit, in tribulationibus, ſcientes q̃ tribulatio patientiam operat̃, patiẽtia aũt probationẽ, probatio uero ſpẽ, ſpes aũt non confundit̃: q̃a charitas dei diffuſa eſt in cordibus nr̃is
2. Corin. 12 propter ſpm̃ ſctm̃, qui datus eſt nobis: Et iterꝝ ait: Libẽter gloriabor in infirmitatibus meis, ut inhabitet in me uirtus Chriſti: propter quod placeo mihi in infirmitatibus meis, in cõtumelijs, in neceſſitatibus, in perſecutionibus, in anguſtijs pro Chriſto. Gaudent ergo atq́; etiam glorian̄t in preſſuris huius mundi omnes ſancti, & nos dolebimus? Doleat qui diffidit: gaudeat autem & glorietur, qui ſpem ſuam in deo collocauit.

¶ De exhortationibus ad patientiam martyrij. Ca. XX

QVod ſi milites ſuos rex ipſe cœleſtis non in delitias & uoluptates huius ſeculi, ſed in conflictum & certamẽ ſæuientium pſecutionum deſtinabat, ut uincentibus ineſtimabilis boni donatiuum diſtribueret: profecto ad militiam eius nullo modo pertinere poterit, qui nõ ita ſe ſubiecerit, ut pro tuenda ueritate nec ſupplicia nec mortem ſubire recuſet. Is demum Chriſto militat, qui ſępe mundi turbinibus quatitur, & nunq̃ ſuperatur: dicẽte ipo domino: In mundo preſſuram habebitis, ſed cõfidite, ego uici mundum. Quando hic qui uicit mũdum, ſeruos ſuos confidere iubet, nullus de uictoria futura dubitandi relinq tur locus. Qua em̃ uirtute ipſe uicit mundum, eam aduerſus perſecutiones certantibus nobis commodabit, ut uincamus. Immittent uobis, inquit, manus ſuas, & pſequent tradentes in ſynagogas & cuſtodias, trahẽtes ad reges & præſides propter nomen meum. Ne aũt terreamur ſubdit. Et ego dabo uobis os & ſapientiam, cui non poterunt reſiſtere & cõtradicere omnes aduerſarij ueſtri. Demũ ut propoſito præmio ad oĩa ppetiẽda magis alacres redderet, ait: In patiẽtia ueſtra poſſidebitis animas ueſtras. Hæc eſt em̃ quod alibi dixit: Qui pdiderit animã ſuam in hoc mundo in uita ęterna inueniet eam. Poſſidere ergo animã eſt, non hic ſed in æternitate uiuere. Omnis quippe poſſeſſio in pręſenti dubia eſt & incerta, in futuro aũt erit ſtabilis & ppetua. Quod ut luculentius intelligas, rurſum ille alibi ait: Beati q perſecutionẽ patiunt propter iuſtitiam, qm̃ ipſorũ eſt regnum cœlorum: beati eſtis cum maledixerint uobis homines, & pſecuti uos fuerint, & dixerim omne malũ aduerſum uos mẽtiẽtes propter me, gaudete & exultate, qm̃ merces ueſtra copioſa ẽ in cœlis. Quã certe mercedem ſi alta mente conſyderabimus, terrena omnia facile contemnemus: neq; omnino quicq̃ toleratu graue uidebit, quoties bona quę pro malorum perlatione cõpenſanda ſunt cogitabimus. Immenſa em̃ & ineffabilia ſunt illorũ bona, de quibus in apocalypſi dicit. Hi ſunt qui uenerunt de tribulatione magna, & lauerũt ſtolas ſuas in ſanguine agni: ideo ſunt ante thronum dei, & ſeruiunt ei die ac nocte in templo eius; & qui ſedet in throno habitabit ſup illos; nõ

Ioan. 16

Luc. 21

Luc. 21
Matt. 10

Matth. 5

Apoc. 7

habitabit ſup illos:nō eſuriēt neq; ſitiēt amplius, neq; cadet ſup illos ſol, neq; ullus æſtus:qm agnus q ī medio thro ni eſt reget illos, & deducet eos ad uitæ fontes aquaꝝ, & abſterget deus omnē lachrymā ab oculis eoꝝ. Talia ſecū
Phil.4 meditabaī Paulus,cū diceret:Et ſatiari & eſurire,& abūdare & penuriam pati,omnia poſſum in eo q me confor-
Act.21 tat.Hinc eſt qd de illo in geſtis apoſtoloꝝ legimus: Cū prophetante Agabo diſcipuli eius didiciſſent, ipſum Hieroſolymis uincula paſſuꝝ,& animo conſternati rogaſſent, ut ſuperſederet illo proficiſci. Quid facitis reſpondit flentes et affligentes cor meum? ego aūt nō ſolū alligari,ſed & mori in Hieruſalē paratus ſum,propter nomen dñi Ieſu. Non eſt ergo ſuoꝝ lachrymis motus,nō mortis periculo deterritus,ut a propoſito deſiſteret,tanto amore flagrabat Chriſtum omnibus qbus poterat euangelizandi, decernēs nō ante a pdicatione eius ceſſare, q̄ in corpe uiuere ceſſaſſet. Neq; ſolū Paulus,q plus omnibus laborauit,certum ac deliberatū id habuit, ſed plane omnes illi,q ſupplicia necēq; pati maluerunt,q̄ fallacibus dijs libamenta offerre.

¶ Verba ſanctorum martyrum ad tyrannum in ipſos ſæuientem Ca. XXI

QVid eīn aliud dum torquerentur, tacēdo ad infidelem tyrannum dicere uidebanī, niſi ure,tunde,diuelle,lania,idola tua non adorabimus,Chriſtum aūt dei filium cōfitemur, cum patre & ſpiritu ſancto unū deum,unum dominum.Potes corpora iſta cæſar cruciatibus abſumere, facere uero ut aliud ſentiamus aut loquamur non potes. Dummodo hac in parte fortitudo noſtra tuæ præualeat, iuuat in illis qua te potentiorem exiſtimas, non eſſe imbecilles atq; imbelles. Quo eīn magis nos affligis grauiuſq; excrucias,magis uita ęterna dignos efficis:& dum nocere arbitraris,prodes. Tua ſæuitia, noſtra eſt gloria.Cū nos interficere credas, carcere iſto corporis liberas. Vnde ſoluti de terra,tollimur ad cœlum, & pro patientiæ uirtute a domino coronamur: non corona ſicut eſt tua pitura,ſed nunq̄ deficiēte,nūq̄ defutura.Libet itaq; abs te interimi, ut uiuamus cū Chro,quē nulla ui nobis potes auferre,neq; nos ulla quæſtione,ullo tormentorum

genere ac charitate eius ſeparare. Hoc te fruſtra prorſus co natum ſcies, cum etiam ipſa poſtrema in mortem anhelantium uoce Chriſtum inuocari, Chriſtum glorificari audieris: et tunc demum te uictū ſenties, ſed fateri pudebit. Nos eñ in iſto fidei agone uoti noſtri compotes erimus, tu tui nequaq̃: qui ideo nos torques, ut a Chriſto auertas, & ad deorum quos palam contemnimus, cultum compellas. Et cum hoc quod maxime cupis, perficere in nobis minime ualeas, nonne ſuperatus es noſtra conſtantia, noſtra pro Chriſto fide, quos ne interficiendo quidem ut tibi aſſentiamus potes inducere? Citius ſaxa ſcopuloſq; & montes de loco ſuo mouebis, q̃ nobis fidem a Chriſto datã eripies. Non tamen ſtabilitatis noſtræ nobis laudem damus, Chriſti beneficio fortes ſumus, Chriſti uirtute in nobis manente tibi non ſuccumbimus, Chriſto deniq; adiuuante contra omnia aduerſa luctamur, & potimur uictoria. Eidem gratias agimus, & cum pœnis afficimur, & cum in ſententia ueritatis perſeueramus. Tota autem perſeuerandi ratio eſt quia poſt laborem in illo requieſcere ſperamus, ſemper beati futuri, qui ſemꝑ uſq; in finē fuimus fideles nec uicti ſæuitia tua, ſed probati. His quidē & hmõi uerbis illos uel locutos, uel loqui potuiſſe q̃s dubitat, niſi qui euangelio non credit, & peruerſæ mentis aure non admittit ueritatē? Ipſorꝫ eñ omē ſtudium fuit, dñi ſui ueſtigia obſeruare, cū morꝫ integritate, tū patiẽtia ꝑſecutionū. Præbuit ille ſe nobis inexēplū, & q reſiſtere poterat iolẽtię hoĩm, atq; oẽs ſi uno uerbo oris ſui iterficere: maluit iiurias pati, & ignomioſa crucis morte conſumi, ut ſuis fidelibus hūilitatē patiẽtiãq; cõmẽdaret. Quãobrē ait: Qui nõ accipit crucē ſuã Matt. 10
& ſeqtur me, non eſt me dignus. Quid inges agam, ſi deſijt ꝑſecutio, ſi nemo ad impietatem compellit, quõ crucē dñi portare debeo? Si paratus es impia ſuadentibus nunq̃ cædere, & prius oẽs oĩm tormẽtorꝫ cruciatus forti animo ſubire, q̃ Chriſtū deſerere, crucē dñi geris, & ipſum ſeq̃ris illoq; te dignum præſtas. Da igit̃ operã, ne prompta deſit uolūtas ad patiẽdū tunc q̃q; cū patiẽdi nõ ſuppetit occaſio Quod ſi feceris, tu q̃q; a dño in pace collectus cū ſctĩs martyribus dicere poteris; Ego ſum pauper et dolens, & ſalus Pſal. 68

tua deus ſuſcepit me: laudabo nomen dei mei cũ cantico magnificabo eũ in laude. Interim martyriũ tuũ ſit, caſtigare corpus tuũ, & in ſeruitutẽ redigere, ut obediat ſpũi: uigilare, orare, ieiunare, die ac nocte ĩ lege dei meditari, euãgelij pcepta obſeruare, amicos inimicoſq; diligere, nemini malũ pro malo reddere, & pati potius ꝙ inferre iniuriã Talis uita eos etiã ad beatitudinis gloriã euexit, quos pſecutiõis gladius non attigit. Quotidianũ quippe martyriũ eſt, aduerſus carnis moleſtias diabolicq; dolos aſſidue ſtare & non ſinere ſuffodi domũ, nec irruẽtibus uitijs uaſa diripi uirtutis. Oportet igiť ſupbiam repellere humilitate, libidinẽ caſtigate, parſimonia luxuriã, patiẽtia iracundiã, liberalitate auaritiã, & breuiter uitiũ uirtute. Sic uincere nõ eq dẽ minus laudabile eſſe reor, ꝙ execrãda infideliũ impia p tormẽtorꝫ patiẽtiã ſupare. Nã q ita uitã inſtituerit, eum iam idoneũ eſſe ſcias ad oĩa dura, difficilia atq; aſpera pro nomine dñi pferẽda. Non põt nõ habere talẽ tolerãdi affectũ, q dño in omnibus obſequẽdi gerit curã. Audi Hieronymũ dicentẽ: Vtinam ob dñi mei nomẽ atq; iuſtitiã cunctã gẽtilium turba me pſequať & tribulet: utinã in opprobrium meũ ſtolidus hic mundus exurgat, tm̃ ut ego merear a Chriſto laudari, & ſuæ pollicitatiõis ſperare mercedẽ. Quoties igitur exercendæ patientiæ ceſſat occaſio, non ceſſet in nobis ipſa patiẽdi uoluntas, & martyrum glorię participes eſſe merebimur.

¶ Quod non debemus vltro nos offerre ſuppliciis. Ca. XXII

Matt. 14 VEruntamẽ in perſecutionibus ultro nos offerre im pijs non debemus. Quoniã temerarium eſt obijcere ſe periculis nulla cogente neceſſitate. Vnde præcipit dominus, dicẽs: Cum uos perſecuti fuerint in iſta ciuitate, fugite ad aliam. Et ipſe ſeceſſiſſe in deſertum dicit,
Iohan. 8 cum Ioãnem Herodis gladio peremptum audiſſet. Quando etiã Iudæi ad feriendũ illũ lapides corripuiſſent, abſcondit ſe (ut euãgeliſta ait) & exiuit de templo. Poterat omes unico nutu iterimere, et maluit fugere, ut nos doceret etiã imbecilliorũ iracundiã potius deuitare, ꝙ reſiſtendo ma-
2. Cor. 12 gis accẽdere. Paulus Damaſci Iudæorꝫ inſidias, & præpo

ſiti Aretæ regis minas p murũ in ſporta depoſitus effugit: nõ tamẽ mortis metu, ſed dilatiõe, ut adhuc ſuperuiuens multorũ ſaluti cõſuleret. Nunq̃ em̃ ceſſauit prędicando, diſputando, ſcribẽdo, oẽs q̃s erroribus implicitos cernebat, ad uiam ueritatis reuocare: utq; illos q̃s ad Chriſtũ cõuerterat, in fide ſolidaret, ſæuiſſimi Neronis furorẽ cõtempſit Suo igitur exẽplo mõſtrauit, tunc quidẽ mortẽ nõ eſſe timendã, cum proſpiciendũ eſt ſaluti aliorũ: tunc uero fugiendã, cũ magis expedit ut fugiamus q̃ ut cõprehendamur Exempli grã: Inter hæreticorũ turbã fideleſq; pſequentiũ occulte Chriſtianus es, uides alios deprehenſos torqueri, cædi, laniari, q̃ diu fortiter tolerãt, nec a fide recedũt, non eſt ut teipm prodas. Cũ aũt aliquis eorũ titubare cœperit, & ſupplicijs uictus cædere, palã eum exhortari ad patientiã debes, & in periculo animæ alienę uitã propriã cõtemnere. Plus em̃ debemus diligere bonũ animæ nõ nr̃æ modo, uerũetiã alienæ, q̃ bonũ corporis nr̃i: hoc em̃ tẽporale eſt, illud æternũ: hoc carnale, illud ſpiritale: præferenda aũt ſunt carnalibus ſpiritalia, & tẽporalibus æterna, & mortalibus nunq̃ moritura. Quod ſi te q̃q; in hoc pietatis agone intrepide currentẽ ab infidelibus occidi cõtigerit, gaude: quia iam cũ illo uiuere incipies, q pro omibus occidi uoluit, & in illo inclyto glorioſoq; martyrũ cœtu receptus exultabis, tuq; donatus corona uictoriæ ſempiterna.

Quid multum prodeſt in calamitatibus recolere paſſionem Chriſti. Caput. XXIII.

IN omĩ aũt preſſura & afflictiõe ſiue mẽtis ſiue corporis, cõmodiſſimũ erit, dñi ſaluatoris labores atq; dolores pro nobis ultro ſuſceptos ad memoriã reuocare, ſecũq; ratiocinari ac dicere: Quis ego ſum, ut aduerſis pſentiũ infelicitatum caſibus grauari debeã, cũ dñs meus, q̃ diu in terris uerſatus eſt, nõ otio delectatus ſit, ſed fatigatione, nõ uoluptatẽ ullã corporis appetierit, ſed tribulationes & anguſtias & cruciatus & cõuitia & probra ab impijs illata, et acerbiſſimã atq; deſpicatiſſimã crucis mortẽ? Ille ſaluandi mei grã qui perierã, cũ deus eſſet, hoiem aſſumpſit: hõ factus nunq̃ cõquieuit, Iudæã, Galilæã, Samariam peragrãdo, ignaros inſtruere, ægros curare, mortuos

me calix iſte. Cuius igitur prouidẽtia cũcta cõtingũt, illi de cũctis grẽ agant, ut p hoc probet, nos & patiẽtes eẽ in ad uerſis, & in proſperis non ingratos.

De impatientiæ uitio erga deum. Ca. XXIIII.

ET qm̃ uirtus optabilior atq; amabilior fit uitij cõpa ratiõe, reſtat ut euoluamus impatiẽtię mala. Per im patientiã murmurauerũt Iſraelitę egreſſi de ęgypto Exod.16
cum eſurirent in deſerto Syn: & iterũ in Raphadin cum ſi Exod.17
tirent: ſaturauitq; illos dñs mãna de cœlo pluente & aquis fluentibus de petra. Vide q̃ mitis, q̃ miſericors eſt deus: nõ continuo impatientiã noſtrã punit, ſed interdum uotis murmurantiũ facit ſatis, ut beneficio prouocet ad pœnitẽ tiam. At uero ſi benefacta nõ profecerint nec murmuratio num ceſſauerit impia temeritas, tunc demũ ulciſcitur in gratos & iuſte pœnas exigit ab obſtinatis. Ideo illi tandẽ Num.11
cœleſtẽ cibum faſtidiẽtes, cũ ollas carneſq; ægyptias con cupiſcent, coturnicũ nubes uento delata, locum in quo ca ſtra fixa erant, operuit: uolente dño ut diſcerent q̃ male ce dant illa q̃ intemperãter concupiſcunt. Adhuc, inquit, car nes erant in dentibus eorũ, & populus percuſſus eſt plaga magna. Multi em̃ ex illis cũ uſq; ad nauſeã carnis edulio ſe impleſſent, ueluti ueneno hauſto, ſic repente mortui conci derunt. Pari aduerſus deũ proteruitate uſi ſunt ad aquas cõ Num.20
tradictionis, cum ſitim paterent: poſtremo ad mare rubrũ Num.21
itineris labore offenſi, quãdo iratus dñs miſit ignitos ſer pentes, quorũ ueneno morſibuſq; diſperibant. Quid ergo aliud agit, qui aduerſitate oppreſſus in deum indignat, ni ſi ut ab eo prorſus deſtitutus, faucibus incidat ſerpẽtis an tiq diaboli, & poſt temporale m alũ quod patitur, æternis tradatur ſupplicijs? Hoc nempe illud eſt, quod Salomon in prouerbijs ait: Qui impatiens eſt, ſuſtinebit damnũ, & cũ Prouer.19
rapuerit aliud apponet. Primo enim damno rapto, id eſt, accepto, aliud applicat, & malis quibus affligitur, cumu lum addit. Quid autem dementius, q̃ tribulationum pon dus grauare linguæ procacitate, aut aliqua immodica ani mi perturbatione? Quicquid em̃ patienter tolerat, leuius fit. Quid etiã magis pernitioſum, q̃ deũ iratũ, cum placare humilitate debeas impatientiæ tumore magis prouocare,

ut citius pereas? Ideo rurſum Salomõ ait: Impatiẽs opera-
Prouerb. 1. bitꝰ ſtultitiã. Et iterũ: Qui impatiẽs eſt, exaltat ſtultitiã ſu-
am. Quõ exaltat ſtultitiã? Impatientiã utiq; non refrenans
prolabitꝰ in iram, de ira in furorẽ: de furore in quandã belua
rum feritatẽ, ut iam nõ modo impatiẽs, uerũetiã ſæuus im-
piuſq; exiſtat. Nullũ em̃ crudelitatis genus eſt, ad qđ nõ cõ
Cain. pellet impatiẽtia, ſi te ab illa diutius poſſideri permiſeris.
Filij iacob. Per impatientiã fratrẽ ſuũ occidit Cain. Fratrẽ ſuũ in ſerui-
abimelech tutẽ uendiderunt filij Iacob. Fratres ſuos interfecit Gedeo
Saul. nis filius Abimelech. Saul rex ſacerdotes Nobæ impie pe-
Athalia rimi imperauit, quia illi pij erga Dauidẽ extiterãt. Athalia
Iorami regis uxor, defuncto Ochozia nepote regiã cædi-
bus impleuit, neminẽ regij ſanguinis relinquẽs uiuũ, pter
Manahen. unũ Ioam, q furtim ſubtractus fuit neci. Manahen Sama-
riæ rex therſa oppido capto, ne quẽ in eo uirilis ſexus uiuũ
Herodes relinqueret, mulieres etiã pregnãtes ſcidiſſe fertur. Herodes
non minus in filios crudelis q̃ in hoſtes fuit, ut Ioſephi hi-
ſtoria teſtatꝰ: & ut in euãgelio diſcimus, indigne ferẽs Chri
ſtum puerũ a Magis adoratũ, oẽs Bethlemi infantulos q bi
matum nõ exceſſerant, interimi iuſſit, ipm̃ ſimul perdere
Herodes uolens, quẽ qui ex illis eſſet ignorabat. Huius uero ſucceſ-
ſor Ioannis bap. pluſq̃ prophetę caput ad ſe deferri manda
uit, ne de nece eius, a quo de adulterio ſe argui indigne fe-
rebat, incertus eſſet. Ad tale ergo ac tantã animi trucidenti
am facile perueniet impatiẽs, niſi mature ab ingenitę pro-
teruiæ uitio ſubmoueat, & iracũdiæ motũ pro uiribus cõ
peſcere aſſueſcat. Minoribus igitꝰ delictis obſtaculũ faciat
ne ad maiora prorũpat: qñ ne minima quidẽ hinc decedẽ-
tium impunita erunt, niſi ante pro illis pœnitudinis opera
Matth. 20 laboreq; ſatiſfactũ fuerit. Hoc tibi in euãgelio operariorꝫ
uineæ parabola teſtatꝰ, qui inuidiæ a dño arguunꝰ, eo ꝙ de
nario pro opera accepto, alijs q tardius ad operandũ acceſ-
ſerant, ex cõductoris liberalitate tantundẽ datũ fuiſſe dole
bant. Nõ eſt itaq; negligendũ, ſed maxime curandũ, ut eti
am ab his caueas, q̃ uel leui increpatiõe digna cognoueris
Paulatim decidit, inquit ſcriptura, q minima contemnit.
Eccle. 19 Habet & inuidia ſuã impatientiã, q̃ mortẽ affert niſi caue-
atur. Dolere em̃ te cogit, ꝙ alij affluant diuitijs, præſtẽt ho

noribus, multæ apud oẽs opinionis ſint, & te uel pcedant
gloria, uel ſequent. Talis profecto diaboli liuor eſt, qui ſem
per triſtat ac moleſte fert, ꝙ iuſti eo aſcendāt unde ipſe de
cidit. Quid dicam de illis, quoꝝ intantū excedere ſolet fu-
ror, ut aliquid aduerſi paſſi, in deū maledicta euibrent atq;
iaculent. Proh facinus oĩm ſententijs execrandū: lingua illa In deū ma
quā fecit deus, ipſum blaſphemat, & creatura creatorẽ ſu- ledicta pro
um uerbis petulantibus inuadere audet: ipm regem regū ferens
ac dñm dominantiū plena probri procacitate laceſſere nõ
uereť: cū Michael archangelus (ut Iudas apl's ait) de Moy Iudæ. 1
ſi corpore altercando nõ ſit auſus ipſi diabolo iudiciū infer
re blaſphemiæ. Hoc tam immane nefas in ſeruis ueſtris pu
niẽdo coercete terreni principes, aut mirari deſinite, ſi uos
una cū illis diuina uerberet uindicta. Siquis uos uel leuiſſi
ma offenderit cõtumelia, cõtinuo maieſtatis læſæ reus per
agiť, & acerbius etiā ǭ mereť puniť. Mulctať qñq; q in ali
quẽ priuatū hoïem indigne cõuitiatus fuerit, ſola in deū cõ
tumelia tuta eſt. Pœna ab hoïe expetiť ob iniuriā hoï illa-
tam, & deū maledicẽtis ſcelus nulla denunciatiõe reprimi
tur. Vbi nunc eſt illa Iudæis data dei lex, qua blaſphemi la- Leuiti. 24.
pidibus obrui iubenť, qua quidẽ cū altero rixatus cum no
men dñi maledixiſſet, extra caſtra eductus eſt, ut hominū
cõſortio indignus, & lapidū ictibus interemptus, linguæ
impietatẽ morte corporis perſoluit? Vbi eſt illud Babylo-
nij regis uno miraculo conuerſi edictū. Quicūq; deū Sy- Danie. 3
drach, Myſach & Abdenegabo blaſphemauerit, diſpereat
& domus eius uaſtetur? Vos uero tot prodigijs, tot mira-
culis in dei ueri cultu cõfirmati, eiuſcemodi crimẽ dimit-
titis impunitū. Qua in re plane oſtenditis, terrena uobiſcu
ræ eſſe, nõ cœleſtia, & nomẽ uos habere Chriſtianoꝝ non
religionẽ neq; iuſtitiā. Vir em̃ fidelis obturare ſtatim ma-
nibus aures debet, ne uocem dñm ſuū maledicẽtis audiat
uel repente auerſus fugere, ne ſacrilegi oris petulantiæ faue
re uideatur ſi manſerit, uel auſcultarit, & ſimul cū maledi-
co ipſo diuinā incurrat ultionẽ. Quod ſi murmurantis po-
puli contumaciā deus iuſtus ſæpiſſime corripuit, quõ ſce-
leratiſſimoꝝ hoïm impietatem non caſtigabit? & ſi a mur
muratione ǭq; aduerſus deū cauendū ſit, ǭto magis a ma

ledicto ſiue blaſphemia? Cumq; oĩs impatiētia iuſtitiam dei nõ operet̃,non fruſtra de ſalute Philippenſiũ ſollicitus
Philip. 2 apl'ſ: Om̃ia, inquit, facite ſine murmuratiõibus & hæſitationibus, ne ſitis ſine quærela, & ſimplices filij dei, ſine reprehenſione in medio nationis prauæ & peruerſæ. Ex his oſtendit, eum q patiens eſt, nunq̃ murmurare,, nunq̃ conqueri: ſed inter malos q̃q; mitem atq; manſuetũ eſſe, & inter inquietos quietum. Impatiens aũt prius ipſe ſuę inquietudinis cauſa eſt, deinde etiam alioꝝ: hos odit, illis iraſcitur, alijs contumelios, alios afficit uerberibus: ipſe uero intra ſe iracundia æſtuat, bile tumet, liuore conſumit̃: iuxta
Eccle. 30 illud: Zelus & iracundia minuent dies. Dum ergo alteri nocere affectat, ſeipſum perdit: immo quod deterius eſt, ſeipſum æterna pœna dignũ efficit, dum alterum odio atq; maliuolentia perſequi non deſiſtit.

¶ De impatientiæ uitio erga proximum. Ca. XXV

PErſequamur igitur nunc in proximos impatientiam oſtendamuſq; quanto ipſa ſuo autori detrimento ſit. Hæc eſt quæ nos facit iracundos, ita ut leuiſſimis interdum de cauſis intemperanter commoti rixemur, depugnemus, ad arma concurramus. Canũ ferocium iſta rabies eſt, qui protento tantũ contra ſe digito irritantur, & frendenti rictu hominem allatrant. Turpe eſt autem nobis caninam habere iracundiam, & ad quamlibet offenſiunculam indecentius q̃ oporteat turbari ac furere, et eſſe domũ ſuper arena fundatam, quam uentorum euertit flatus: uel arundinem illam, quam etiam leues auræ grauiter exagitant & percellunt. Vix quidem ulla in re modeſtiam ſeruabit, qui cohibere neſcit iracundiam. Salomonis iſta ſenten
Prouer. 29 tia eſt dicentis: Qui ad indignandum facilis eſt, erit ad peccandum procliuior. Ille præterea qui in paruis grauiter iraſcitur, magnam iniuriam quomodo feret? nonne in rabiē tunc uertetur, cum paulo deterius læſus fuerit? Quanq̃ eos etiam qui non læduntur, ineffrenata impatientia interdũ in rabiem agit: ſicut & illos, de quibus paulo ante locuti ſumus, qui neq; fratribus, neq; liberis, neq; dei ſacerdotibus, neq; fœtibus in aluo matrum adhuc latentibus pe-
Moabitæ percere. Vt autem iſta quoq; minus miremur, Moabitas

impatientia facit: qui regis Idumæorum oſſa de tumulo eruta, ignominiæ cauſa, igni cremarunt. Quis erit iracundiæ finis, ſi neq; morte eorum, quos odio habet ſatiatur, & in corpora quoq; humo obruta deſæuit? Merito igitur tantam animorum feritatem etiam in nationes incredulas ultus eſt deus, dicente Amos propheta: Super tribus ſceleribus Moab, & ſuper quatuor non conuertam eum, eo ꝙ incenderit oſſa regis Idumææ uſq; ad cinerem: & mittã, inquit, ignem in Moab, & deuorabit ædes Carioth, et morietur in ſonitu Moab, in clangore tubæ, & diſperdam iudicem de medio eius, & omes principes eius interficiam cum eo dicit dñs. Quod ſi ita infidelium impatientiã punit interdum deus, quanto magis credentium, quibus leges dedit & præcepta & noticiam ſui? Iure igitur ac merito Salomon dum perpenderet impatientis furentem iracũdiam. Graue eſt ſaxum, inquit, et onerosa arena, ſed ira ſtulti utroq; grauior. Et proſequitur dicens: Ira non habet miſericordiam, nec erumpens furor, & impetũ concitati qs ferre poterit? Quid aũt infelicius, q̃ carere miſericordia & dilectione, ſine qua beatitudinẽ conſequi nequimus? Idcirco impatientia ipſa, quia charitati contraria eſt, deo etiam qui charitas eſt aduerſatur & repugnat, animũ a cœleſtium contemplatione auertit, & æterni boni reddit negligentem. Impatientia eñ tota de rebus terrenis eſt: a quibus certe quanto ſecedimus longius, tanto proximiores deo efficimur. Cui quidẽ ſi iũgi uolumus, humilitate opus eſt, & patientia & omĩ manſuetudine: non ſupercilio, nõ indignatione neq; ira, quę deus odit & execratur. Poſt hęc mentem quoq; hoĩs excæcat impatientia: & quæ recta ue raq; ſunt, non ſinit dignoſci neq; intelligi. Ideoq; iſta animi perturbati paſſio, maxime in iudicijs faciendis cauẽda eſt. Nunq̃ eñ iuſte iudicabit, q iratus eſt. Nam ſi ille cui iratus fuerit, pro crimine delato mulctari merebiť, hic ulciſcẽdi auiditate iuſte pœnæ modũ excedet: aut ſi de rebus lis erit, omiſſa iudicij cõſultatiõe, aduerſus eũ cui infenſus ẽ, ferre ſententiã feſtinabit, & cõuertet (ut in Amos propheta ẽ ſcriptũ) ĩ amaritudĩe iudiciũ, & fructũ iuſtitię ĩ abſinthiũ nõ cauſam cõſyderãs dũ iudicat, ſed ꝑſonas. Nec ſolũ iniu

Amos. 2

Prouer. 27

Amos. 6

ſtũ uerìq; neſciũ hoiem facit impatiẽtia, ſed etiã ſi ei ratio ne nõ reſiſtit, ad inſaniã uſq; adducit, unde furere dicit is, Facies irati q impatiẽtiæ ſtimulis actus ira inflãmat. Ardet oculi, tremunt labia, frons adducit, arteriæ clamoribus intumeſcũt os diſtorquet, uerba ſine delectu effutiunt, facies aut rubore aut pallore ſuffundit, & breuiter nihil tam ſimile alienatæ mentis hoi q̃ homo præter modũ iratus. Quod ſi aſpectui tam fœdo nõ ſatis credis, facta inſpice. Princeps ille Matth.26. ſacerdotum in Chriſtum iratus, ipſe ſua ſcidit ueſtimenta. Quid aũt demẽtius, q̃ in alterꝫ indignari, & a ſemet pœnas exigere? 3.Reg.21 Achab etiã rex Iſrael, q Naboth Iezrahelita uineã ſuã ipſi petenti neq; uendere neq; cõmutare uoluit, tantũ furoris cõcepit, ut domũ reuerſus lectulo ſe iniecerit, panẽq; nõ comederit, inedia ſe conficiens, donec uxoris tãdem uſus conſilio, Nabotho per dolũ ſublato, agellũ eius 2.Reg.27 ui poſſedit. Achitophel iudaicæ militiæ princeps Abſalonis partes ſecutus, indigne ferens q ille aduerſus Dauidẽ patrẽ uti ſuo conſilio noluerit, ſibiipſi ſuſpẽdio mortẽ conſciuit. Quis inſanus unq̃ in alterꝫ fœdius deſæuit, q̃ in ſeipſum iræ impatiẽs Achitophel? Iob.5 Recte itaq; dicit: Stultũ interficit iracundia: quandoquidẽ eo uſq; inſaniũt, ut nec ſuæ uitæ parcant, & q̃ in alterꝫ ſæuiẽdi negat facultas, in Maledici in ſanctos ſemetipſos graſſant. Sũt pterea q irati ſanctos maledictis laceſſant, ſed cũ dñm eadẽ oris petulãtia prouocare nõ formident, minus mirũ eſt, q etiã ſeruos eius quõ poſſunt offendant: de qbus quia ſatis paulo ante dictũ ſit, hoc tantũ dicendũ reſtat, q nec a ſanguine eorũ, q̃s deo famulari uident abſtineãt, cũ indignant. Quãuis eñ eiuſdẽ religionis ſint cum his q̃s infeſtant, diuerſis tñ moribus uiuũt, ſempq; 4.Reg.6 Ioram. melioribus inuident atq; aduerſant: Hinc eſt q Iorã Samariæ rex a Syris obſeſſus, cũ fames urbẽ inuaſiſſet, quid ageret neſciebat, & ex dolore in furorẽ uerſus mandauit interimi Heliſæum prophetã, qui niſi præſcius cauiſſet, innocens regis male indignãtis culpa periſſet. Rex uero qa pœnitentia ductus humiliauit ſe, prophetã per ſe q ui deſijt, & obſidione liberatus eſt & fame: tñ prodeſt repentina praui propoſiti pœnitudo. Aſa. 2.Para.16 Aſa q̃q; Hieroſolymæ rex, qm̃ aſcito ſibi Syrorꝫ exercitu ab inuaſione Baſæ Samariæ regis ſe

defenderat, coargutus ab Anani propheta, q̄ fiduciā habuerit in rege Syriæ & non in dño, iuſſit illū mitti in neruū, & dei nunciū in uincula conijcere non fuit ueritus. Sed male illi ceſſit iſta audacia, plurimi de populo perierunt, ipſe anno deinde tertio pedū dolore conſumptus eſt. Sed neq̄ Ioachino Iudææ regi fuit impune, Hieremiæ uolumen per Hiere. 35
manum Baruch ſcriptum, in quo mala ſuper regno ſuo uē Ioachim
tura p̄dicebāt, manibus diſcerpſiſſe tradidiſſeq̄ igni, ipſoſq̄ uoluminis autores cōprehēdi iuſſiſſe: quæſitos ad necē (ut ſcriptura ait) dominus abſcondit, ac de rege pro culpa puniēdo dixit: Non erit ex eo qui ſedeat ſup ſolium Dauid & cadauer eius proijcietur ad æſtum per diem, & ad gelu p noctem: inſuper mala quæ in uolumine deſcripta fuerāt ſe adducturū affirmauit. Igitur nō multo poſt urbe euerſa, ipſe cum populo abductus eſt Babylonē cathenis uin- 4. Reg. 24
ctus atq̄ in captiuitate perijt. Herodis tetrarchæ exercitum Herodes
parua qdē Arabū manu ad internitionē pene cæſum ideo fuiſſe, quibuſdam ex Iudæis uiſum eſt (ut Ioſephus refert) Ioſephus
quia Ioannē baptiſtam præcipuæ ſanctitatis uirū interfice li. 18. ca. 14
re auſus fuerit, ut liberius ſceleratis nuptijs, quas ille arguebat, abuteret̄. His exēplis diſcant ſuperbi q̄ male indignēt̄ aduerſus eos, qui ſeſe Chriſti ſeruitio dedicarunt. Tu quis es (inq̄t apoſtolus) qui iudicas alienum ſeruum? dño ſuo Rom. 14
ſtat aut cadit, ſtabit aūt, potens eſt em̄ deus ſtatuere illum. Quod ſi nefas eſt iudicare ſeruum dei, quanto magis eundem odio habere, iniuriaq̄ afficere? Et ſi neminē ſimulate atq̄ inimicitijs pſequi debemus: quāto minus eos qui pro omnibus quotidie pcationi inſiſtunt, quotidie pro omnibus ſacrificia offerūt, deniq̄ nobis propitiare totis uiribus contēdunt, nobis baptiſmum, nobis pctōrum remiſſionē ſubminiſtrant, ægrotantibus aſſiſtunt, mortuos efferunt, pro elatis deo ſupplicant? nunquid redditur pro bono malum, ut his infenſi ſimus, quibus pro bñficio parē gratiam referre non poſſumus? Quod aūt ne illis quidē qui tecum ſeculo ſeruiunt, hoſtiliter iraſci debeas, audi ueritatis ma- Matth. 5
giſtrum in euangelio dicentem: Omnis qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit iudicio; q aūt dixerit fratri ſuo racha, reus erit concilio: qui aūt dixerit fatue, reus erit gehēnæ ignis. Ne-

mo igitur non reus eſt, qui fratri iraſcitur. Vitio fratris iraſci rationabile quidem eſt, fratri aūt iraſci rationi contrarium eſt. Ex odio eñ proficiſcitur, quicquid mali in perſonam tantum confertur. Diſce itaq; tres eſſe male iraſcendi gradus, alium alio nequiorem. Si tacitus iraſceris, & linguam a cōtumelia coerces, reus eſt iudicio: quia quod iracundiæ motus intra te deliquit, hoc rationis iudicium, ne foris erumpat, refrenauit. Grauius aūt peccas, cum iratus in uerba opprobrij prorūpis, tantoq; magis, quanto furioſius id egeris. Racha hebræum eſt, & uanū deſignat: fatue aūt turpius dictum eſt. Illa ergo impatiētiæ indignatio rea eſt concilio, ubi adhuc pēdet ſentētia, donec uel progrediaris iraſcendo ut damneris, uel regrediaris pœnitēdo ut uenia dignus habearis. Porro ſi ulterius progreſſus fueris, & furoris impetu in aduerſum ferri nō deſtiteris, & fratrē tuū quaſi fatuum ex animi maliuolentia deſpexeris, reus eris gehennæ ignis: niſi ceſſabis ab iniuria, & amare incipies quem oderas. Tales ergo excurſus habet impatientia, ut hominem immoderate furētem, uſq; in abyſſum inferni deuehat, & pœnis illis, quarũ nullus finis eſt, irreuocabiliter tradat, ſi ei uſq; ad uitæ exitum dñata fuerit.

De ira nō vitioſa, ſed vtili, & de ira dei. Ca. XXVI

Est tamen ira quædam rationi parēs, cum uitijs iraſcimur uel noſtris uel alienis: hoc eſt, cū illa corrigi & emendari cupimus. Hinc ſane & in nos uoluntariā corporis caſtigationē aſſumere conſueuimus, ut mortiferę uoluptatis incitamenta excludamus, & carnē ſpiritui repugnantem, ueluti laſciuiens iumentum fatigatione aliqua laboreq; domemus. Illos uero q curæ noſtræ cōmiſſi ſunt, ſi monitis non obtēperarint, minis uerberibusq; perſequmur: non nocendi cauſa, ſed gratia iuuandi: ut qui ſponte ſeſe corrigere noluerint, corrigantur ſaltem inuiti, ne pereant. Ira igitur iſta, quia ratione nititur, non modo non culpanda eſt, ſed etiam neceſſaria. Charitati eñ proxima eſt, dum per eam hominum ſaluti conſulitur, medicorũ more, qui putreſcentia ulcera inciſionibus cauterioq; curare aggrediuntur, & morbo irati dū ſæuiunt, reſtituēdæ ſanitati operā impēdūt. Hinc eſt illud Eccleſiaſtis: Melior ē ira riſu

quia p triſtitiam uultus corrigitur animus delinquẽtis. Triſtẽ tantũmodo uultum, aduerſus ęqualium ſæuiorũq; crimina oſtẽdere oportet, ne malefacta eorꝝ mitiore aſpectu probare uideamur: ira tamen abſtinendum erit, ne magis exaſperemus eos, in quos animaduertendi ius non habemus. Illa ira duntaxat nobis conceſſa eſt, qua uel ſubditos corripimus ne delinquant, uel noſmetipſos affligimus ne malarꝝ cupidinum blandimentis uincamur. Porro ira hæc tantum ab ea quæ prohibetur differt, quantum ratio ab inſania, quantũ uerꝝ ab errore, quantũ deniq; iuuandi appetio a cupiditate nocendi. Hanc ſequamur, ſi nobis, ſi alijs qbus prę́ſidemus conſultum uolumus. Illã uero brutã & irrationalem declinemus, tanq̃ & nobis & oibus q ea utũtur, noxiam atq; pnitioſam. Per hanc iuſtificatus eſt Phinees, cum uirꝝ Iſraelitã & Madianitidẽ meretricẽ turpiter coeuntes pugione cõfodit. Per illã aũt damnatus eſt Cain, alijq; multi, qui ſanguinẽ innocentẽ indignati effuderunt. In hac deum imitamur, qui peccatis offenſus iraſcit̃. In illa diabolum, q cum malus ſit, bonis inuidet, & iratus eos deijcere nititur de altitudine uirtutum. Dei aũt ira percutit ut ſanet, mortificat ut uiuificet, & meliora quidem uulnera ſunt diligentis, q̃ fraudulenta oſcula odientis. Hic ꝑterea q diligendo uulnerat, interdum odiendo læderet deſinit. Vnde loquitur: Non uiſitabo ſup filias ueſtras, cũ fuerint fornicatæ, & ſup ſponſas ueſtras, cum adulterauerint. Magna ira eſt, inquit Hieronymus, cum peccantibns non iraſcitur deus: hoc eſt cum peccantes punire differt. Quos aũt ad correctionẽ affligit, de illis ait: Viſitabo in uirga iniquitates eorꝝ, & in flagellis peccata eorꝝ, miſericordiam aũt meam non auferã ab eis. Nullã tamen iracundiæ ꝑturbationẽ patit̃ deus, neq; dum corripit corrigẽdos, neq; dũ punit obſtinatos: apud ſe ſemꝑ placidus eſt atq; trãquillus apud illos uero iratus & furens, qui malum quod meruerunt patiunt̃. Ita nos q̃ minimũ ꝑturbare debet iracundia cũ delinquentes punimus, ſed mouere charitas, ut punitos diſciplina noſtra emendet, & a uitio reuocet ad uirtutẽ. Publici quoq; iudicij præſidem, ab odio atque ira procul eſſe oportet dum iudicat. Debet tamen meritas ab il-

Phinees Num. 25
Cain Gẽn. 4
Prouer. 27
Oſeæ. 4
Pſal. 88

lis qui mali aliquid ꝑpetrarunt, pœnas exigere, ſiue ut ipſi corrigãtur, ſiue ut alij reprimãtur ſimilis pœnæ metu, quã dãnatos iuſte perpeti uiderint. Equidem ita reor, inter irã & iuſtitiam dei nihil intereſſe, niſi ꝙ iræ uocabulum tunc uſurpet ſcriptura, cum peccata uindicãtur. Iuſtitiæ aũt nomẽ etiã ad remuneratiõẽ pertineat bonoꝝ, in qua nullus iræ locus eſt, ſed benignitatis. Audiamus ergo in pſalmis
Pſal. 4. monentem: Iraſcimini & nolite peccare. Iraſcitur & non peccat, qui non odio mouetur hominis cum indignat̃, ſed criminis, qui punit: non ut lædat, ſed ut ledendo emendet: quod quidem opus non inimicitiæ eſt, sed beniuolentiæ & dilectionis.

❡ De remedijs iracundiæ. Ca. XXVII

NOn poſſumus efficere, quin aliqñ plus etiam q̃ȝ oportet iraſcamur. Quãdoquidem id ſanctitate q̃ȝ prædıtis hominibus interdum contigiſſe ſatis con
Exod. 32 ſtat. Moyſes iratus præuaricationi plæbis uitulũ adorãtis, tabulas legis digito dei ſcriptas confregit. Idẽ iratus fuiſſe dicitur filijs Aaronis ſacerdotis, ꝙ hyrcũ quẽ pro pctõ oblatum comedere debuerant, totum in holocauſtum obtule
Leuit. 10 rint. Dauid in Abſolonem filium iratus fraternæ cædis reũ
2. Reg. 14 uix amicorum precibus exoratus poſt biennium coram ſe apparere illum permiſit. Hi tñ excuſabiles uidẽtur, quia in delinquẽtes animo extiterint indignato, nec ſine cauſa ira ti fuerint. Sed quo pacto excuſabit̃ neſcio ipſe in utero ma
Hier. 20 tris ſanctificatus Hieremias, uel ipſe ore domini laudatus
Iob 3 Iob? Ambo eñ ob indignationẽ impatiẽtiamq́ȝ mentis, diei in qua nati ſunt, maledixiſſe referũtur. Alter cõq̃ſtus ẽ ꝙ probra irriſiõeſq́ȝ ꝑferret pro ſermonib. dei, q̃s ĩ populũ uulgabat. Alter ꝙ ſupramodũ miſerijs calamitatibuſq́ȝ oppreſſus eſſet. Quaſi uero non liceat dño quicq̃d uult de ſer-
Ionę. 4 uis ſuis facere, Ionas etiã ſanctus propheta mortẽ ſibi expetiuit, indigne ferens, ꝙ Niniue ſeruata ſuam fefellerit diuinationem. Vnde arguitur a domino dicente: Putas ne bñ iraſceris tu? Quis aũt excuſare illum audet, qui increpatiõe accuſatur diuina? Quid de apoſtolis dicam, & his quidẽ a ſapiẽtia dei electis? nonne indignati fuiſſe memorant̃, cũ a filijs Zebedæi principatũ peti audiſſent? Sed quẽadmo-

dum illi ab ambitione ad humilitatem,& ab indignatiōe ad placabilitatem domini admonitionibus reuocati ſunt, ita & nos quoties repētina aliqua mentis ægritudine com moti fuerimus, q̄primum ad æquanimitatis remedia recurramus. Morbus inueteratus plus laboris exigit in medendo, recentis uero facilis curatio eſt. Primum cauendæ tibi ſunt contētiones,& eorum qui natura iracundi ſunt, cō ſortia fugienda, litibus foroq; abſtinendum, dicēte aplo: Seruum dei litigare non decet. Cum nemine ptinaciter cōtēdas, quia arrogantiæ uitium eſt. Delatoribus non facile credas neq; de abſente obtrectātium iniuria iraſcaris. Inualidus eſt ad lædendum qui tibi coram negocium exhibere non audet. Quod ſi præſentium offenſam moderate ferre debemus, quanto magis abſentium? Si cōtigerit ut irę motum concipias, conceptum reprime: & quod intra te natū eſt, intra te & moriatur, nec uerba exterius prorumpāt nec opa. Audi pſalmiſtam dicentē: Turbatus ſum, & nō ſum locutus. Et itež: Cor meum conturbatum intra me. Abortiuum igitur fiat, quicquid iracundia intra te cōceperit. Parum concepta indignatio nocet, ędita multum. Viperarum genimina ſunt, quæcunq; parere ſolet furor. Iraſcimini & nolite peccare ait apoſtolus, ſol non occidat ſup iracundiā ueſtram. Iraſci hominis eſt: per iram non peccare, Chriſtiani eſt. Illis autem ſolē iuſtitiæ occidere credas, qui iram in odium conuertunt. Nunq̄ cito in alterž excandeſcas: dilatio incipiētem ſedabit motum. Obſerua itaq; Iacobi apoſtoli præceptum Sit, inquit, omnis homo uelox ad audiendum, tardus ad loquendum,& tardus ad iram. Ira ēm uiri iuſtitiam dei non operatur. Obliuiſcere iniuriæ,& de uindicta ne cogites. Impatientiæ uitium eſt ulciſci cupere. Patientiæ aūt uirtus, offenſam memoria non retinere. Diuinæ legis eſt pręceptum: Non quęras ultionē, nec memor eris iniuriæ ciuiū tuož. Deū time, & itaſci q̄q; timebis. Obſerua aplm dicēte: Oīs amaritudo & ira & indignatio et clamor & blaſphemia auferat a uobis, cū oī malicia. Cui ſentētię Salomon aſtipulat̄, dicēs: Aufer irā tuā a corde tuo & amoue malitiā a carne tua. Hoc ipſum Ictus propheta i pſal. iubet cū ait; Quieſce ab ira,& derelinque furorē, noli

2. Timo. 2
Pſal. 77
Pſal. 108
Ephe. 4
Iacob. 1
Leui. 19
Ephe. 4
Eccli. 12
Pſal. 36

emulari ut malefacias: q̄m q malignant̃, exterminabunt̃. Nihil exiſtimes laudabilius, nihil Chriſtiano dignius placabilitate atq; cleme̅tia: & rurſum nihil indece̅tius neq; foedius immanitate, ſupbia ira, impatie̅tia. Reticulū iecoris offert dn̄o, q toleratiōe ſupat iracūdiā. In iecore em̄ ip̄o hu-
Leuit. 4 more fellis, iræ receptaculū eſſe credit̃. Et q̄m hoc ſacrificiū in lege pro pc̄tō offerri iuſſum fuit, puto q̄ is q ī oībus patie̅s fuerit, & p̄teritorū criminū facile ueniā cōſeq̄t̃, & in futurū innoce̅tiā cuſtodiet, ſeruata aūt innoce̅tia inter beatos cōputabit̃. Sup oīa uero proderit, me̅te reuoluere, tū q̄ patientibus propoſita ſint p̄mia, tū qualia impatie̅tibus torme̅ta. Cogitate q̄q; quāta pro nobis ptulerit dn̄s, quāta oēs, q nūc cū illo ſunt ſc̄ti, ut tali dn̄o digni inuenirent̃.

¶ De benedicendi ſtudio Ca. XXVIII

POſt hæc optimū erit, ad ſeruandā erga oēs humanitatē animiq; mãſuetudinē, bn̄dice̅tiæ linguam aſſueſcere, ac ſemp ueluti immane p̄cipitium, ſic euitare maledicti uerbum. Omnibus benedicere, & ne maledicentibus, qdem maledicta referre, magnæ conſtantiæ, ma-
Eccl. 3 gnæq; toleratiōis iudicium eſt. Benedic liberis tuis: qa ſcri-
Gen. 37 ptū eſt: Benedictio patris firmat domos filiorū. Benedixit
Gn̄. 49 Iſaac filio ſuo Iacob, & dn̄o annuente cuncta quæ illi in uotis fando cōgeſſerat, feliciter ſucceſſerunt. Ipſe etiā Iacob uita decedens bn̄dixit nepotibus ſuis Manaſſæ & Ephraim, diuinituſq; inſpiratus futuras filiorū ſortes cecinit: Benedic ſeruis tuis. Chriſtus dn̄s bn̄dixit diſcipulis ſuis. Et m̄
Luce. ult. ſicut Lucas ait, ab eis in cœlū receſſurus eleuatis manibus benedixit eis: oſtendens, q̄ qcunq; ſua benedictione ſe dignū exhibuerit, ipſum in celū euntem ſit ſecuturus. Bene-
Leuit. 9 dic pouplo tuo: Moyſes et Aaron ſacerdos benedixerūt populo, & apparuit gloria dn̄i oībus q aderant, ut ait ſcriptura. V t ergo benedice̅tiū merita teſtaret̃, mirā manifeſtãq; ſui ſplendoris uiſionē oculis humanis obiecit dn̄s, & quantū ſibi benedicta ſeruorū ſuorū placeant, apte ſignificauit. Atq; ut bn̄dicendi magis ſtudioſos redderet, ipſe quō be-
Num. 6 nedicant docere uoluit. Sic, inquit, benedicetis filijs Iſrael, & dicetis eis: Bn̄dicat tibi dn̄s, & cuſtodiat te: oſtendat dn̄s faciē ſuā tibi, & miſereat̃ tui: cōuertat dn̄s uultū ſuū ad te

& det tibi pacẽ. Vtq; ſciamus oībus bñdicẽdũ eẽ, idc dñs in euangelio pro maledictis q̃q; iubet referri bñdicta, dicẽs: Bñdicite male dicẽtibus uos, & orare pro pſequẽtib9 uos. Moyſes diẽ ſuũ obiturus cõuocatis tribubus ne īteſtatus decederet, ſingulis bñdixit, & quę futura erant ſimul prophetauit. Quis igiť dubitet, qn illi ſpiritu ſctõ repleãť, q̃s bñdicere, bñq; oībus optare plurimũ delectat. Salomõ cui cœlitus infuſa ſapiẽtia erat, arca in tẽplo collocata, uictimiſq; immolatis, bñdixiſſe diciť accleſiæ Iſrael, tẽplũq; dedicaſſe. Sed q̃m iuxta apoſtoli ſentẽtiã. Tẽplũ dei eſt q̃d eſtis uos: tẽplo dei bñdicit, q̃ſquis fideli populo bñdicta impẽdit. Diſcant noſtri tpis epiſcopi prõptiores eſſe ad benedicẽdum, ne tẽplo dei maledixiſſe arguanť, cũ temere et non merito aliquẽ fuerint execrati. Semp tutius eſt in bene dicẽdo q̃ in deuouẽdo errare. Sciẽdũ pterea duo eſſe bñdictionũ gña: alteꝝ ſpiritale, alteꝝ terrenũ. Spiritalis bñdictio de uirtutibus eſt præmioq; eaꝝ: terrena de diuitijs, de frugũ ubertate, de corpis incolumitate, de honoribus, de uictoria ſubiugationeq; inimicoꝝ, & alijs hmõi, q̃ in Leuitico promittuntur obſeruatoribus mandatoꝝ dei. Qua in re q̃dem quæri poteſt, cur multi prophetę ſanctiq; legis qui præceptis diuinis pro ſua uirili ſemper obtemperabãt egeſtates, anguſtias, perſecutiones paſſi ſint, & poſt illos apoſtoli Chriſti, martyres, alijq; fideles? Quia certe illa terrena bona ciuitates, prouinciæ, regna ſolent appetere, turba uidelicet in perferẽdis anguſtijs minus fortis, ne tentẽť ſupra id q̃d poſſunt. Sctõs uero atq; pfectos, ut appareat q̃ conſtantes q̃ firmi ſint in cõtẽnendis oībus q̃ diu ſtare nequeunt, & in in illis q̃ æterna ſunt diligẽdis, neceſſe eſt aduerſitatibus erumniſq; probari. Neq; ideo fit illis iniuria ſiue dolus, q terrenis bonis minus abũdẽt, q̃ñ ea ipſimet q̃dem præ cœleſtium deſyderio contẽnunt atq; aſpernanť: maluntq; in aduerſis experiri, q̃ in proſperis otio torpeſcere. Proſpera eñ plærũq; ad ignauiã cõpellunt, aduerſa magis incitant ad uirtutem. Quæ iuſti patiẽdo ſpiritaliũ bñdictionũ gratiã acqrunt, bonis utiq; nõ his modicis & caducis, ſed illis īgẽtibus et æternis fruituri: q̃ p̃ſſius euidẽtiuſq; ī euãgelio q̃ ī lege promiſſa ſũt. Quãq̃ lex q̃q; ſpiri

Luc. 6
Deut. 33
Salomon
3. Reg. 8
Duo bñdictionũ gñ
Quæſtio

talis eſt,ſi tollatur uelamen:& ea quæ ſcripta ſunt nõ omnia iuxta literam intelligãtur. Spiritalis bñdictionis meminit apoſtolus, ubi ad Epheſios ſcribens ait: Benedictus deus et pater domini noſtri Ieſu Chriſti,qui bñdixit nos in omni benedictione ſpiritali in cœleſtibus in Chriſto. Profecto q huius bñdictionis particeps eſt,eius cõuerſatio in cœlis eſt, non in terra. Proinde nec terrena bona ad eum ſpectant, qui his expeditus capere properat cœleſtia. Nos ergo talem ante omnia bñdictionem, tam proximis noſtris q̃ nobis ipſis impartiri ſemp optemus & precemur: qua impetrata, nec aduerſa efficere poterunt, ut indignemur, nec proſpera ut laſciuiamus.Bona igitur & dicamus omnibus & optemus,ita tamen ut ſemper animæ ratio habeat magis q̃ corporis:ut quod cuiq; ad beatitudinem adipiſcẽdam accommodatius futurum ſit,hoc eſt in præſenti tẽpore contingat, ſiue id triſte putet, ſiue lætum, cũ nihil tã graue ſit,ut id non eleuet ſpes bonorum quæ promiſſa nobis expectamus. Sic igitur benedicatur omnis homo q timet dominum, ut exuberet frugibus uirtutũ, ut bonorum operum fœcundus ſit, ut animæ ſanitate pfruatur, ut hoſtes inuiſibiles uincat,& omes carnis moleſtias ſuperet,fide firmus ſpei plenus, charitate feruidus,& ad bona tandẽ perueniat ſempiterna: bñdicatq; ei dominus ex ſion,qui fecit cœlũ
Apoſtoli & terram.Hic quippe bñdicẽdi mos apoſtolorum proprius fuit,ut eorum ſcripta teſtãtur.Omnes fere Pauli epiſtolę ſic finiuntur,ut eis ad quos directe ſunt,gratiam precentur & pacem: non huius mundi pacẽ uel gratiam,ſed dei patris & domini noſtri Ieſu Chriſti & ſpiritusſancti. Nihil ei deeſſe poterit,quẽ ubiq; dei gratia comitabitur. Qui autẽ linguam ſuam ad bñdicendum aſſueſecerit, hic uere Chriſti ſeruus habebitur,illorum in cœlo copulandus conſortio quorum morẽ in terra fuerit emulatus.

¶ De maledicendi nequitia Ca. XXIX

VT autem benedicẽdi ſtudio diligentius incumbamus,opportunum uidetur nunc ſcrutari,quantũ mali maledicis & impuræ linguæ hominibus propo-
3.Reg.2 ſitum ſit. Semeim cuius maledicta patiẽter pertulerat rex Dauid,ultus eſt poſtea rex Salomõ;& ille q regẽ inceſſere

auſus fuerat, capite mulctatus pœnas dedit: nõ ab eo hoc paſſus cui iniuriã intulerat, ſed ab eo q̃ punire debuit aliјs illatã, dño iubente: Principi populi tui nõ maledices. Magis tñ pœna illa uerenda eſt, de q̃ apls ait, maledicos a regno dei excludẽdos cũ fornicarijs & idolorꝫ cultoribus. Qui aũt inde repulſi ſunt eos ad inferos cruciari certũ eſt. Qm̃ impij ac ſceleſti nõ ſolũ bono ſummo priuanť, ſed etiam ſupplicijs aſſcribunť æternis: ita ut lingua nequã nulli pniciosior ſit, q̃ ipſi cuius eſt. Mordet alios maledicus, & ſemet maledictiõis ſuæ telo conficit, ſimilis uiperæ illi, q̃ cũ manũ Pauli apſli mordicus apprehẽdiſſet, nihil illũ læſit, ſed ipſa in igñẽ excuſſa & exuſta perijt. Perire nõ debuit dicet aliquis, q̃ nõ læſit: ſed ideo nõ læſit, quia deo prohibente lædere nõ potuit: perijt aũt quia lædere uoluit, & mortẽ quã alteri inferre tentauit, iuſte ipſa ptulit. Sic maledicus, dũ oris ſui procacitate alios offendere cõcupiſcit: licet non offendat, tanq̃ ſi offenderit, pœnas dabit. Vnde in lege ſcriptũ eſt: nõ ſolũ qui pcuſſerit, ſed etiã q̃ maledixerit pri ſuo uel matri, morte moriať. Et in alio loco: Nõ maledices, inquit, ſurdo: nec corã cæco pones offendiculum. Maledicit ſurdo q̃ de abſente obloquiť. Cæcũ offendit, q̃ opprimit incautũ. Hinc etiam ait: Nõ eris criminator et ſuſurro in populis. Deniqꝫ adeo magnũ uitiũ eſt maledicentia, ut probis honeſtiſqꝫ uiris interdicta ſit cũ maledico cõſuetudo, dicente in prouerbijs Salomone: Remoue a te os prauũ, & detrahentiũ labia ſint procul a te. De qbus Hieremias ait: Sagitta uulnerãs lingua eorũ. Vulnerãt eñ & illos q̃ libẽter in alios dicta auſcultãt: & illos de qbus dicta ſunt, ſi impatiẽter tulerint: Ipſi tamẽ q̃ detrahũt, multo magis ſibi q̃ alijs nocẽt: dño p Oſeæ prophetã ſucclamante ac ac dicente: Cadent in gladio principes eorũ a furore linguæ ſuæ, i. qui alios linguæ ſuæ petulãtia puertunt, ipſi cadent gladio diuini iudicij: de q̃ ſurgere ultra non poterũt, cum corruerint in interitũ ſempiternũ. Quęris quare in prophetis & in pſalmis leguń maledictiones. Illæ quidẽ non ex odio execrantis, ſed ex uaticinio futurũ prædicẽtis æditæ ſunt: & cũ ſanctorꝫ in ſcripturis maledicta iudicis dei ſententię ſint nobis qui futurorꝫ ignari ſumus, maledicere mi

Actu. 18
Exod. 21
Leui. 19
Prouerb. 4
Hiere. 9
Oſeæ. 7
Quęſtio

nime licet: niſi forte cū hæreticos impijs aſſertionibus ec-
cleſiam pturbātes ap̄lica autoritate deuouemus. Hoc egit
Galat.5 Paulus, cum Galatis, q̄s docuerat, a pſeudoap̄lis timeret.
Actuum.8 Vtinā, inquit, abſcindant̄ qui uos conturbāt. Maledixit et
Petrus Simoni mago, q ſpūs ſancti donū uenale putauit,
pecuniā offerēdo, ut miracula faciendi ptātem acciperet.
Oēs itaq; q peruerſi aliqua doctrina rectę religioni aduer
ſant̄: quia deo iniuriā faciūt, ſub anathemate cenſent̄: ut po
te diuerſi ab ecclīa, & nō Chriſti ſed ſathanę mēbra facti,
pro quibus tamē oramus, ut dn̄o miſerāte errorē ſuū agno
ſcant, & couertant̄ & ſalui fiant. Atq; ita eis etiā quorꝫ im
pietatē maledicimus, benedicere ſolemus, dū illos ab igno
rantię tenebris ad lucē ueritatis reuocari cupimus & preca
mur. Maledictio uero q̄ illis infertur, qui maledicendi nō
ſunt, plærūq; diaboli ſuggeſtione fit: & tunc quidē imitā-
Balaam dus nobis erit Balaam ariolus, q (ut in Numeris legimus)
Nume.22 a Balach Moabitarꝫ rege cōductus, ut malediceret Iſraeli-
tis: & econtrario a dn̄o iuſſus ut bn̄diceret, maluit deo q̄ re
gi obtemperare, atq; pro maledictione intulit benedictio
nem, Amalech deuorans interpretat̄, eumq; deſignat, qui
deuorare animas hoim concupiſcit. Sed qui Balaam eſt, de
prehenſis inimici dolis, magis quęret benedicēdo obſequi
deo, q̄ maledicendo diabolo. Qui em̄ obſequetur deo, me
rebitur præmiū: qui diabolo ſupplicium.

De calumnia et detractione. Ca. XXX.

AD hæc qm̄ om̄is offenſa, quā per linguæ intempe-
rantiā alicui irrogamus, maledictū dici poteſt: eti
am ille qui conuitiat̄, quiq; famā carpit aliorꝫ, nō
minus maledicus eſt, q̄ꝫ qui denotatione aliquē damnat.
Prouer.20. Conuitijs aūt contendere atq; rixari, inſanire eſt, dicente Sa
lomone: Om̄es ſtulti miſcentur contumelijs. Et iterum: La
bia ſtulti miſcent ſe rixis, & os eius iurgia prouocat. Tales
quippe clemētiſſimum dn̄m ad iracundiā prouocant, hiſ-
Sopho.2 q; per Sophoniā prophetā minatur, dicens: Audiui oppro
brium Moab, et blaſphemias filiorꝫ Amon, quę exprobra
uerunt populo meo, et magnificati ſunt ſuper terminos eo
rum: propterea uiuo ego dicit dn̄s exercituū, deus Iſrael: qa
Moab & Sodoma erit, & filij Amon quaſi Gomorrha. Ad

inferos ergo pcipites delabent Sodomæ & Gomorrhæ ut bium inſtar, qui linguã a contumelia probroq; nõ coercet. Nam hoc q̃q; illorũ uitium eſt, ꝙ tam impatientes ad ferẽdam contumeliã ſint, q̃ auidi ad inferendã. Gaudent inſilire dorſis aliorꝝ, ſuo aũt uelut indomiti equi neminẽ admittunt, atq; hæc ferme natura contumelioſorꝝ eſt. Eadem ratio detractorꝝ habetur, niſi ꝙ minus ei creditur, ꝙ iratus opprobrat, q̃ qui odiũ cælans de moribus pronunciat alienis, ut quẽ ipſe inſectatur, alijs q̃q; diſſimulata inimicitia facilius odibilem reddat. Sed uideamus qualiter & hi a domino plectantur. Maria quoniã Moyſen probro taxauerat Nume. 12. lepra perfunditur, & extra caſtra propellitur. Illis etiam q Nume. 14 de populo ipſum contumaciter offenderant, denegatũ fuit terram ingredi promiſſionis. Ex quo apparet detractores ab eccleſiæ cõmuniõe alienãdos, & promiſſam fidelibus paradiſi regionẽ nõ ingreſſuros, niſi ad pniam cõuerſi ſeſe correxerint. De iſto hoim genere pſalmiſta ait: Exacuerunt ut gladiũ linguas ſuas, intenderunt arcũ, rem amarã, Pſal. 63 ut ſagittent in occnltis immaculatũ: quibus & imprecatꝰ, dicens: Muta fiant labia doloſa, quæ loquunt aduerſus iuſtum in ſuperbia & abuſione. Quin etiam ipſe dñs minacibus admodum uerbis aggreditur detractorem, dicens: Os tuũ abundauit malitia, & lingua tua concinnabat dolos, ſedens aduerſus fratrẽ tuũ loquebaris, & aduerſus filiũ Pſal. 57 mr̃is tuæ ponebas ſcandalũ, hæc feciſti & tacui, exiſtimaſti inique ꝙ ero tui ſimilis? arguã te, & ſtatuã illa contra faciem tuã. Et quoniã nihil terribilius eſt, q̃ incidere in manus furentis dñi: ſubdit propheta & ait: Intelligite nũc hęc qui obliuiſcimini deũ, neq̃ãdo rapiat & nõ ſit qui eripiat. Et paulo poſt: Deus conteret, inquit, dentes eorũ in ore P al. 56 eorũ, molas leonũ confringet dñs. Quorũ dentes? quorũ leonũ molas? Illorꝝ utiq; de quibus alibi ait: Filij hominũ Pſal. 13 dentes eorũ arma & ſagittæ, & lingua eorum gladius acutus. Et alibi: Acuerunt, inquit, linguas ſuas ſicut ſerpentes uenenũ aſpidum ſub labijs eorum. Quos etiam damnandos declarat, dicens: Caput circuitus eorum, labor labiorũ ipſorũ operiet eos, cadent ſup eos carbones, in ignẽ deijcies eos, in miſerijs nõ ſubſiſtẽt. per carbones & ignẽ & miſeri

as pœnę deſignant inferni,cæteris atrociores: quales reor
Luc.16 & ille diues patiebať,totus quidē ardens,linguę tamē ma
gis ſentiēs ardorē,quā ſolā refrigerari fruſtra petijt. Ex quo
apparet q̄ graue peccatū ſit detractio, q̄ talem meretur anı
Eccle.7. maduerſionē. Quod ſi melius eſt(ut Salomō ait) bonū no
men,q̄ diuitiæ multæ,nōne magis peccat qui famā alioꝝ
praua ſugillatione denigrare conať,q̄ qui bona diripit, &
innoxios exuit opibus? Vnde idem dicit: Cogitatio ſtulti,
Prouer.24 peccatū eſt,& abominatio hoīm detractor. Et hunc qui-
Ibidem dem ueluti peſtē quandā nos fugere ſuadet,dicēs:Cum de
tractoribus nō commiſcearis: qm̄,inquit,repente cōſurget
perditio eorū & ruinā utriuſq; quis nouit? Periculoſa eſt
em̄ cū peruerſis conuerſatio,ne ipſe q̄q; peruertaris,et una
cum illis pereas. Non ſolū ergo cauendos eſſe, ſed etiā de-
Pſal.100 teſtandos docet Dauid cū ait: Detrahentē ſecreto proximo
ſuo hunc perſequebar. Siquādo in eiuſmodi hoīem incide
re contigerit,nō præſtemus aures,ora auertamus, nō dele
ctari nos ſed offendi ſuis ſycophantijs malignus nugator
cognoſcat,et pudore confuſus obtumeſcet. Id q̄q; Salomō
Prouer.25 teſtatur,dicēs: Ventus aquilo diſſipat pluuias,& facies tri
ſtis linguā detrahentē. ¶ De delatoꝝ malignitate. Ca. 31

Eccleſi.28 DElator etiā qui ſuis criminationibus diſcordias cō
ſerit,maledicitť in Eccleſiaſtico,ubi ſcriptū eſt: Su-
ſurro & bilinguis maledictus: multos em̄ turba-
Prouer.25. uit pacem habentes. Et flagelli,inquit,plaga liuorem facit
plaga aūt linguę cōminuet oſſa. Cui ſimile eſt illud Salo-
monis: Iaculū & gladius & ſagitta acuta,homo qui loq-
tur contra proximū ſuū falſum teſtimoniū. Delatoꝝ enim
ea q̄q; malignitas eſt,ut ubi uera crimina quę deferant,de
ſunt,falſa confingant,& mētes nimis credulas mendacio
peruertant,& ubi quietis ac pacis triticū ſatum eſt,ſuper-
ſeminent zizania tumultus & diſſenſionis: & hi quidem
Pſal.11 prophetico ore cōdemnantur,cū dicitur: Labia doloſa in
corde & corde locuti ſunt,diſperdat dn̄s uniuerſa labia do
loſa. In corde et corde loquiť delator,quia duplex eſt: ſimu
lat ſe amicū illius,ad quē crimē defert,cui tamē auferre ni-
titur quod amabat, eum cui ipſe amicus erat accuſando
Diſperdet aūt hmōi accuſatorē dn̄s,quia ſiue falſum, ſiu

uerũ dixerit:nõ uoto corrigendi proximũ ſuũ,ſed in inuidiam mittendi uerba profert. Cui iterũ propheta pœnã denunciat increpãdo ac dicẽdo: Dilexiſti oĩa uerba pcipitationis lingua doloſa,propterea deus deſtruet te in finem, euellet te,& eradicabit te de tabernaculo tuo,& radicem tuã de terra uiuentiũ. Sunt preterea q aſſidue contentionibus ſeruiũt,litigãt,iurgant:de quibus Salomõ ait: Qui meditatur diſcordias,diligit rixas,& qui exaltat os ſuũ,quærit ruinã. Interdũ de re leuiſſima inter ſe diſſidẽtes ad maximos furibundi prorũpunt clamores, inde ne manibus quidem tẽperant. De uerbis em̃ ad uerbera facile puenire,proprium cõtenſioſorꝫ eſt,atq; contumaciũ. Cũq; diu obſtinatis animis fuerit altercatũ,ſanguine & cædibus ptinax finitur contẽtio,uſq;adeo noxiũ eſſe ſolet,nolle linguæ moderari,& ſupbiæ uitio ab altercationibus nõ recedere. Recte itaq; Iacobus apl's: Vbi zelus,inquit,& contẽtio, ibi inconſtãtia & om̃e opus prauũ. Scriptũ eſt aũt: Abſtine a lite,& minues peccata. Multiplicant quippe nequitiæ,iracundia exardeſcit,concipit odiũ,ex quo mala ingẽtia oriri ſolent.ſi lingua a uelitatione nõ cohibeatur. Reliquũ eſt ut qui ita obduratus fuerit,diabolo flagellandus tradat,& hoc iuxta Salomonis ſententiã dicentis: Semp iurgia quærit malus,angelus aũt crudelis mittetur cõtra eũ. Neq; em̃ poteſt particeps eſſe æterni boni quod mitibus datur,neq; expers eſſe maloꝝ,quæ peſſimũ queq; manent;quia malis mentẽ animũq; nõ auerterit,& odij ſermonibus nõ abſtinuerit. Vnde rurſum Salomõ ait: Qui peruerſi cordis ẽ, non inueniet bonũ,& qui uertit linguã,incidet in malum

Pſal.51 · Prouer.17 · Iaco.3. · Eccle.28 · Prouer.17 · Ibidem

¶De maledicentiæ uitandæ cura. Cap. XXXII.

VT aũt cuncta maledicẽtię uitia deuitemus, imponendũ eſt ori frenũ taciturnitatis. Queadmodũ loquacitas prona eſt ad lites & contẽtiones,ita ſilentium quietis & placabilitatis eſt cuſtos. Vir linguoſus(ut in pſalmo dicit)nõ diriget in terra. Et in prouerbijs: Vidiſti hoiem uelocẽ ad loquendũ, ſtultitia magis ſperãda eſt, q̃ illius correctio. Et iterũ: Sicut urbs patens,& abſq; murorum ambitu,ita uir qui non poteſt in loquẽdo cohibere ſpiritũ ſuũ. Sicut ergo urbs illa quã mœnia nulla protegũt,

Pſal.139 · Prouer. 29 · Prouer.25.

facile aditum præſtat inimicis, ita inconſulta garrulitas pec
catis blande ſubeuntibus aperit ianuas cordis. Cor autem,
quo repletum fuerit, hoc per oris clauſtra effundet, cum in
uerba proruperit. Ex abundantia em̃ cordis os loquitur, et
quæ procedunt de ore, de corde exeunt, hoı̃emq; coinqui-
Eccle.19 nant. E diuerſo autem ſcriptum eſt: Qui odit loquacitatẽ,
extinguit malitiam. Tacitus & ſenſatus honorabit. Re-
Iob.39 cordatus eſt Iob, duo quædam ſe fando emiſiſſe, quæ emiſ
ſa nollet, & ait: Manum meam ponã ſuper os meum, unũ
locutus ſum, quod utinam nõ dixiſſem, & alterum, qui-
bus ultra non addam. Hunc igitur imitemur, & pœniteat
nos uerboſitatis, qua certe non bis, ſed milies lapſi ſumus,
quodq; multiloquia nos deliquiſſe meminimus, ſilentio
Eſa.36 emendemus. Bonos uiros taciti audiamus, ut diſcamus. Ca
ueamus aũt cum malis multum loqui, ne ſubuertamur.
Rapſaci Aſſyriorũ duci, cum Hieroſolymã obſediſſet, &
plæbem uerbis ad deditionem ſollicitaret, nihil reſponde-
ret permiſit Ezechias rex & ſuos tacere iuſſit. Corrumpũt
Sulpitius Seuerus enim bonos mores colloquia praua. Seuerum Sulpitium,
qui diui Martini Thuronenſis epiſcopi uitam ſcripſit, cũ
ſe iam in ſenectute ſua deceptũ a Pelagianis agnouiſſet, ſi
lentium uſq; ad mortẽ tenuiſſe. Hieronymus tradit, ut qđ
per dicacitatem deliquerat, tacendo dilueret. Et tu ne lin-
gua labaris, obſerua quãdo loqui, qñdo tacere debeas. A
Salomone diuinæ ſapientiæ uiro eſt dictum: Tempus ta-
Eccle.3 cendi, tempus loquendi. Os tuum aperi diſcere uolentibus
Contendere aũt rixariq; parantibus claude, neq; niſi neceſ
ſitate cogente reſpondeas, niſi utilitate ſuadente loquaris.
Quicquid præterea dicitur, ſuperuacaneum eſt. De omni
autem uerbo otioſo, reddituri ſumus rationem in die iudi
cij. Quod ſi de otioſo, quid de turpi? quid de mordaci?
quid de rixoſo iram inimicitiaſq; prouocante? Audi apo-
2.Tim.2 ſtoli præceptum: Stultas & ſine diſciplina quæſtiones de-
uita, ſciens quia generant lites, ſeruum autem domini non
oportet litigare, ſed manſuetum eſſe ad omnes, docibilem
patientem, cum modeſtia corripientem eos qui reſiſtunt
Ephe.4 ueritati. Et iterum: Omnis ſermo malus, inquit, ex ore ue-
ſtro non procedat, ſed ſiquis bonus, ad ædificationem ſi-

dei,ut det gratiam audientibus. Audi & prophetam dicẽtem: Quis eſt homo qui uult uitam, & diligit dies uidere bonos? prohibe linguam a malo, & labia tua ne loquantur dolum, diuerte a malo & fac bonum, inquire pacẽ & perſequere eam. Audi etiam apoſtolorum principẽ Petrũ: Nolite reddere malũ pro malo, nec maledictũ pro maledicto, ſed econtrario benedicite, quia in hoc uocati eſtis, ut benedictionem hæreditate poſſideatis. Memento quoq; ꝙ indignus habetur monachi nomine, qui tacere neſcit cum oportet, dicente Iacobo aplo: Siquis putat ſe religioſum non refrenans linguam ſuã, ſed ſeducens cor ſuũ, huius uana eſt religio. Deinde ait: Siquis uerbo non offendit hic perfectus eſt uir: poteſt etiam freno circunducere totũ corpus Poteſt ergo omnibus corporis ſenſibus imperare, qui ſic linguæ ſuæ fungitur officio, ut nõ delinquat. Recordare etiam ideo duas quidem te habere aures & os unum ut multa audias, & pauca loquaris. Lingua ſi bene uteris, iuuat: ſi male, perimit. Salomonis hæc ſententia eſt dicentis: Qui cuſtodit os ſuum, cuſtodit animã ſuam, qui autẽ inconſyderatus eſt ad loquendum, ſentiet mala. Et iterũ. Lingua placabilis lignum uitæ, quæ autem immoderata eſt, conteret ſpiritum. Et rurſum, Reſponſio mollis frangit iram, ſermo durus ſuſcitat furorem, lingua ſapientum ornat ſcientiam, os fatuorum ebullit ſtultitiam. Quæ igitur dementia eſt, cum tui arbitrij ſit linguam facere bonam, committere potius ut facias malam? Beatus es ſi cum beato Iob dicere poteris, Non inuenietis in lingua mea iniquitatem, nec in labijs meis ſtultitia perſonabit. Beatus es, ſi tibi ad dñm conuerſo cum Hieremia gloriari licebit, dicẽte Qđ egreſſum eſt de labijs meis, rectũ in cõſpectu tuo fuit.

Pſal. 33 — Petri. 3 — Iaco. 1 — Ibidem. 3 — Prouerbi. 2 — Prouer. 15. — Iob. 6 — Hiere. 17

¶ In fine operis peroratio. Caput. XXXIII

AD finẽ tandẽ operis deo auxiliante peruentũ eſt. Cui ſoli gratias agimus atq; habemus, confitentes eius eſſe beneficiũ, quicquid a nobis recte inſtitutum recteq; tractum fuerit. Nihil autem non recte dicitur, quod cœleſtis diſciplinæ ueritate firmatur. Quare oĩs equidem, qui iſta legent, rogatos uolo, ne forte incompti impolitiq; ſermonis mei aſperitate offendant, ad ipſas dun-

taxat diuinæ ſcripturæ autoritates atq; ſenſus animũ appli cent, & quod ſalubriter monent, hoc etiã omi ſtudio pſice re curẽt, ut ſancte religioſeq; uiuẽdo, uitã illã acquirãt, qua melius feliciuſq; optari queat nihil: uitã inquã illã q̃ nõ in terra habet, ſed in cœlo, incorruptibilẽ, immortalẽ, æternã beatã, glorioſam, bonorũ oĩm pleniſſimã, & nullius parti cipem mali, nõ philoſophis, nõ oratoribus, nõ poetis pro- miſſam, ſed in Chriſtũ credẽtibus, diuineq; obtẽperãtibus legi, hoc eſt pietatẽ iuſtitiãq; colentibus Nihil itaq; uobis

Philoſophi

proderit o philoſophi, ſcite ſubtiliterq; ratiocinari, niſi eti

Oratores

am innocẽter integreq; uixeritis Neq; uobis rhetores orna

Poetæ.

te copioſeq; dicere ulli erit emolumẽto, niſi compti & ex- culti uirtutibus inceſſeritis. Neq; uobis q in bicipiti ſom- niaſtis parnaſo, in cõponendis poematibus. Homero atq; Vergilio eſſe pares uſui erit, niſi profligata uitiorũ labe, mo rũ puritatẽ atq; munditiã retinueritis. Huc igit̃ uota, huc ſtudia ueſtra conferant̃, ut ſi minus liceat eruditionẽ ſimul & uirtutẽ poſſidere, magis optetis probitatẽ ſine doctrina q̃ ſine probitate doctrinã. Qđ ſi fidẽ, ſpem, atq; charitatẽ ſancte colueritis, btitudinis p̃mia deo largiẽte capietis. Ip ſis aũt qui ad illa puenĩũt, impartit̃ & ſcientia plenior, & eloquẽdi ratio præſtãtior, & uirtus omi ex parte pfectior, q̃ ullus unq̃ mortaliũ aut habuerit in terra, aut habere poſ- ſit. Vbi em̃ beatitudo uera, ibi & omibus animi bonis re- ferta poſſeſſio. Quod ſi Paulus ad tertiũ raptus cœlũ, audi uit arcana uerba, q̃ non licet hoĩ loqui, ſi nec oculus uidit, auris audiuit, nec in cor hoĩs aſcendit, quãta p̃parauit ſuis cultoribus deus: profecto iſta q̃ oculis cernimus, q̃ auribus excipimus, q̃ mente cõplectimur, illis q̃ oẽm ſenſum ſupe rant, nullo m̃õ ualent cõparari. Nihil igitur uobis ad ſum- mã felicitatẽ defuturũ ſperetis, ſi nõ defuerit uirt9. Cui9 qdẽ leges atq; p̃cepta ĩ his libris ſatis (ut reor) abũdeq; a me rela ta ſunt: nõ ea inquã p̃cepta q̃ hoĩes q errare poſſunt, tradãt ſed q̃ ipſe hoĩm angelorũq; conditor deus in q̃ ſolo nullus omino cadere poteſt error, tribuit nobis. Ipm ergo audia- mus, ipm ſequamur, ad ipſius doctrinã, uitam moreſq; cõ ponamus, ſi ad ipm, ut ſummo illo indicibiliq; bono ſem- per fruamur, uolumus peruenire. Finis.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

5-3-4

tas origenis Lune. Puritas solis
lucifer. Job. xxxviii. Nunquid producis
luciferum in tempore suo. Et [illegible] lux
fontalis est in sole. sic fontalis puritas est
in christo. Et sicut post solem magis
lucet luna. sic post christum maior puritas in
maria. Et sicut post solem et lunam

in loco tenebroso, innotuit. cum
qui ibi diu manserunt. cum [illegible]
nunc conventate habitant. Sed Johannes
eos annunciavit quod cito dominus visi
omnes lucem perpetuam. Vnde [illegible]
Trin expectans. Et sicut psalmum in
[illegible] et repellem. et sic

1 5

2 1
2 1
2 1
2 1
2 1
2 1
2 1
2 1

16 8

12